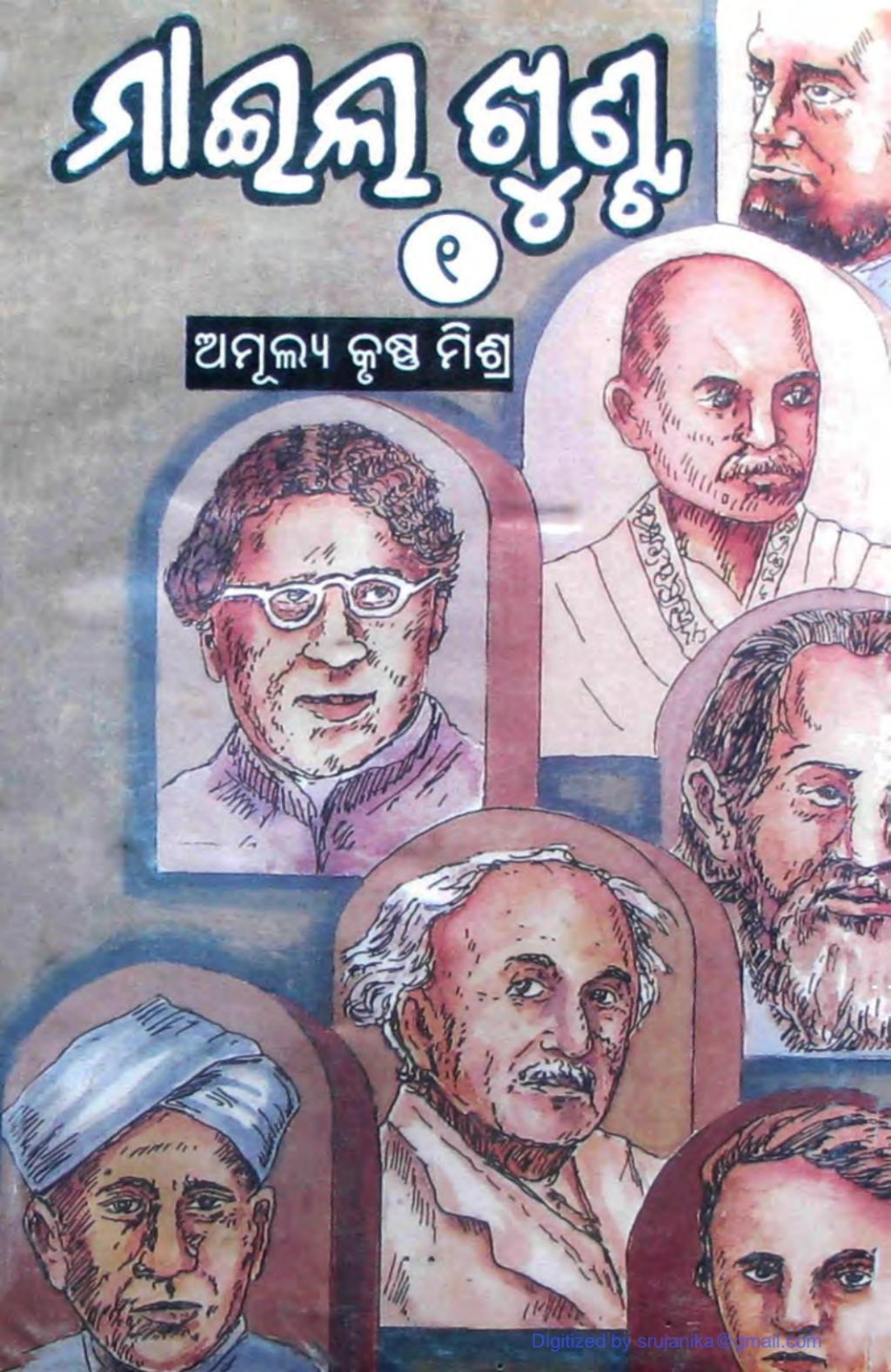

ମାତ୍ରମୁ ଶୁଣ୍ଡୁ

୧

ଅମୂଲ୍ୟ କୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ର

ଡକ୍ଟର ଅମୁଲ୍ୟକୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ର

କୁଳାର ୨, ୧୯୩୭ (ଶ୍ରାଗୁପ୍ତିଚା
ଯାତ୍ରାର ପରଦିନ) ବରଗଢ
(ଛିଲା: ବରଗଢ)ରେ ଜନ୍ମ ।
ନିଶ୍ଚିଷ୍ଟ ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଗ୍ରାମୀ,
ସୁଲେଖକ, ନିର୍ଭୀକ ସାମାଦିନ
ଏବଂ ରହିଷ୍ଠ ଆଜନ୍ମ ଦୟାନିଧି
ମିଶ୍ର ଏବଂ ଧର୍ମପରାପଶା,
ସମାଜସେନା ହରିପ୍ରିୟା ଦେବାଙ୍ଗ
ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁତ୍ର । ଭାରତ ଛାତ୍ର
ଆଦୋବନ ବେବେ ସ୍କୁଲ ଛାତ୍ର
ହିସାବରେ ସ୍ଵାଧୀନତା
ସଂଗ୍ରାମରେ ଅଂଶୁରହଣ ।
ବରଗଢ ପୋଲିସ ଦ୍ୱାରା ଅଗଳ
ଏବଂ ହାଇସ୍କୁଲ ହେଡ଼ମାସ୍କୁଲ
ଦ୍ୱାରା ରେସିକେଟ ପରମ୍ପରାନା ।

ଜଣେ କୃତୀ ଛାତ୍ର, କୁଶଳୀ ଅଭିନେତା ଏବଂ ନିର୍ଭୀକ କନ୍ତ୍ରା । ଶ୍ରୋଟବେଳୁ
ସାହିତ୍ୟାନ୍ତରଗ । ପିଲିକସ ଉପାଧୁରଙ୍ଗ ପରାକ୍ରମୀରେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରଥମ ହୋଇ
ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପଦକ ଲାଭ । ସାଲବେଶ ଉପରେ ଗବେଷଣା କରି ଡକ୍ଟରେଟ ଲାଭ ।

ଫିଲିକ୍ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ କର୍ମମଧ୍ୟ ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ କରି ବିଭିନ୍ନ କଲେଜରେ
ଜଣେ ଉଚ୍ଚମ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ କୋକପ୍ରିୟତା ଅଞ୍ଜନ । ବିଭିନ୍ନ କଲେଜରେ ଜଣେ
ଦକ୍ଷ ପ୍ରଶାସକ ଭାବରେ ପିହିପାଳ ପଦବୀରେ କାର୍ଯ୍ୟନିର୍ବାହ କରି ବି.ଜେ.ବି କଲେଜର
ପିହିପାଳ ଭାବରେ ପ୍ରଫେସର ପାହ୍ୟାରୁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ ।

ସ ଯାବର୍ଦ୍ଦ ତାକର ପରିଶ ଗୋଟି ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶିତ । ତନ୍ମଧ୍ୟ ପାଞ୍ଚଗୋଟି
ନାଟକ (ସାଇବେଶ, ଜୟାରାଜଗୁରୁ, ଆହୁତି, ଶାତ୍ର ସଂଗ୍ରାମ ଓ ନିଃଶବ୍ଦ କୋଳାହଳ),
ସାତଗୋଟି ଗନ୍ଧ ସଂକଳନ (ପଳାତକ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ, ଆହତ କପୋତ, ଆଶ୍ରୟ
ନଗର, ପେରାଇ ଦିଅ ମୋର ଅଗସ୍ତ ଭାରତ, ଗଣକ୍ୟର ଶପଥ, କାମଧେନୁର ଲୁହ
ଏବଂ ଜଂସ ଓ କୃଷ୍ଣ), ଛଥଗୋଟି ଉପନ୍ୟାସ (ବିଜ୍ଞାନର ଛଳ, ନିଷ୍ଠିତ, କୁଳବଧ୍ୟ,
ସମର୍ପଣ, ସୁନ୍ଦରୀ ଓ ଅଭିମାନର ପରାଜୟ), ତିନିଗୋଟି ଜୀବନୀ ପୁସ୍ତକ (ମାତ୍ରାମ
କୁୟରା, ଅଭିଭାବିକୀ ଶିଖା ଓ ମାଇଲାର୍ଜୁ-୧) ତଥା ଗବେଷଣାମ୍ବକ ପୁସ୍ତକ 'ଜାତୀୟ
ସଂହଚିର ପ୍ରତିକ : ଭରତବି ସାଇବେଶ—ଏକ ଅତ୍ୱରଜ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା' ଏବଂ
ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରବନ୍ଧ ସଂକଳନ 'ବିଜ୍ଞାନର ଗୌରବ' ଉଲ୍ଲେଖିତ ଯୋଗ୍ୟ ।

ଅଧୁନା ଡକ୍ଟର ମିଶ୍ର ରାଜଧାନୀର ବିଭିନ୍ନ ସାହିତ୍ୟକ, ସାଂସ୍କରିକ ତଥା ଶିକ୍ଷା
ସମହାୟ ସଂଗ୍ରାମ ସହିତ ଘର୍ଣ୍ଣିଷ୍ଟ ଭାବରେ ସମ୍ମୂଳ ଏବଂ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ
ଗବେଷଣାରତ । ଜୀତୀୟ ସଂହଚିର ଏବଂ ପରିବେଶ ସୁରକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ରଚନା
ବିଷୟବିଷ୍ଟ ।

ମାର୍କେଟୁଣ୍ଡ - ୧

(ସେତର ଦଶ ଯୁଗସ୍ତ୍ରା ଦୈଖ୍ୟାନିକଙ୍କ ଉଚ୍ଚନ କାହାଣୀ)

ଡକ୍ଟର ଅମୂଲ୍ୟକୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ର

ପ୍ରାଚୀ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ
ବିନୋଦବିହାରୀ, କଟକ - ୨

ମାଇଲଖୁଣ୍ଡ-୧

ଲେଖକ :

ଡକ୍ଟର ଅମୃତ୍ୟକୁଷ ମିଶ୍ର

© ଶ୍ରୀମତୀ ଶୈଳବାବା ମିଶ୍ର

ଧରାସ୍ଵର୍ଗ, ୧୯୦, ଖାରବେଳ ନଗର, ଭୁବନେଶ୍ୱର-୧

ପ୍ରକାଶକ :

ଶ୍ରୀ ଗଙ୍ଗାଧର ତ୍ରିପାଠୀ

ପ୍ରାଚୀ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ

ବିନୋଦ ବିହାରୀ, କଟକ-୭୫୩୦୦୯

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ : ୨୦୦୦

ମୂଲ୍ୟ :

ଇତା କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଏଣ୍ଟ କମ୍ପ୍ୟୁନ୍ଟାକ୍ୟୁନ୍ଟର

ପ୍ରକଳ୍ପଚର :

ଶ୍ରୀ ଅସୀମ ବସୁ

ମୂଲ୍ୟ : ଟ ୧୦୦.୦୦ (ଶହେ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର)

MILEKHUNTA-1

Writer

Dr. Amulyakrushna Mishra

© Mrs. Shailabala Mishra

Dharaswarga, 190, Kharabela Nagar
Bhubaneswar-1

Publisher

Sri Gangadhar Tripathy

Prachi Sahitya Pratisthan

Binod Bihari, Cuttack-753002

First Edition 2000

Printed at

Lata Computer & Communication

Designed by
Sri Asim Basu

..

Price : Rs.100 00

ମୋର ସେହର ପୁଡ଼ିଦ୍ଵୟ

ମୁକୁଳ ଓ ଅନୁଲ

ଥେ

ମୋର ସେହର କନ୍ୟାଦ୍ଵୟ

ମାମୀ ଓ ମାନ୍ୟା,

ଯେଉଁମାନଙ୍କ

ଅଭିମାନରରା ଏବଂ ମେହରରା ଅଣି

ମୋର ଲେଖନୀକୁ

ନିରତର ଚଳଚଞ୍ଚଳ ରଖନ୍ତି,

ସେମାନଙ୍କ କରକମଳରେ !

୭/୭

ମାଇଲ ଖୁଣ୍ଡ-୧

ପଥେ :

ଆବହମାନ କାଳରୁ ମଣିଷର କାନ ପିପାସା ପ୍ରକୃତିର ରହସ୍ୟରୁ ଉଦ୍ଘାତନ କରିଆସିଛି । ଛୋବେଡ଼ ଅନେକ ଉଚ୍ଚାବନ ଓ ଅବିଜ୍ଞାର ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ନୂତନ ପଥ ପ୍ରଦର୍ଶକ ଭାବରେ ମାଇଲ ଖୁଣ୍ଡର କାମ କରି ଆସୁଛି । ସେ ସବୁରୁ ଗୋଡ଼ିଏ ସୀମିତ ପରିସର ଭିତରେ ସୀମାବନ୍ଦ କରିବା ଚାଠିବର ପାଠ । ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଜ୍ଞାନର କେତେ ନିଃଶ୍ଵର ଯୁଗାନ୍ତଭାବୀ ବିଜ୍ଞାନବିଦ୍ୱିତ୍ୱଙ୍କ ନୀବନକାହାଶୀ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଅବଦାନ ବିଷୟରେ ଆଲୋକପାତ କରିବା ଏହି ପୁସ୍ତକର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଏମିତି ବିଜ୍ଞାନବିଦ୍ୱିତ୍ୱଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦୁତ ଦେଖି । ବିଶେଷତଃ ଉନିବିଂଶ ଏବଂ ବିଂଶ ଶତାବୀରେ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନର ଏବଂ ଜ୍ୟୋତି ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନର ସରହଦ ଏତେ ଦ୍ରୁତ ଗଠିରେ ବଢ଼ିଛି ଯେ ଏହି ଦୁଇ ଶତାବୀରେ ଅନେକ ମାଇଲ ଖୁଣ୍ଡ ଆମର ଦୁଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ । ଏହି ମାଇଲଖୁଣ୍ଡ ସଙ୍କଳନର ପ୍ରଥମ ଦ୍ୱାରା ମାତ୍ର ସତର ନିଃଶ୍ଵର ଯୁଗସ୍ମୟା ବିଜ୍ଞାନବିଦ୍ୱିତ୍ୱଙ୍କୁ ଅନ୍ତର୍ଭୂତ ବଗାୟାଇ ବହିର ନାମ ରଖାଯାଇଛି ମାଇଲଖୁଣ୍ଡ-୧ । ଏହି ମାଇଲ ଖୁଣ୍ଡ ନିର୍ବିଜନରେ ମୁଁ ମୋର ନିକଷ୍ମୟ ମାନଦଣ୍ଡ ବ୍ୟବହାର କରିଛି ।

ମୁଁ କାଣେ, ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ବିଭାଗରେ ଆହୁରି ଅନେକ ରଥୀ ଏବଂ ମହାରଥୀ ଅଛନ୍ତି ମେଷ୍ଟପ୍ରେଲ୍, ହର୍ଦ, ରଷ୍ଟନ୍ତ, ପେରିନ୍, ଲଗେତ୍, ନିମନ୍, ସମରପୀଲିତ୍, ରଦରଫୋର୍ଡ, ବ୍ରୋବେଚ୍, ହଟ୍ଟି, ଏଷ୍ଟନ୍, ଚାର୍ଟର୍ଜକ, ଟିଚାର୍, ଫର୍ମ, କମ୍ପନେ, ଲଗେଟ୍, ପାରଲି ଏବଂ ଆହୁରି ଅନେକ । ମାଇଲଖୁଣ୍ଡ-୧ରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଛାନିତ କରିବାର ଅଭିପ୍ରାୟ ଅଛି ।

ମୁଁ କାହିଁକି ଏତେ ନିଃଶ୍ଵର ଭାରତୀୟଙ୍କୁ ଏହି ଗୁରୁତରେ ଛାନିତ କରିଛି ତାର ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ କାରଣ ଅଛି । ଏ ସମସ୍ତଙ୍କର ଅବଦାନ ଅତି ଉଚ୍ଚମାନର ଏବଂ ସମସ୍ତେ ନୋବେଲ୍ ପ୍ରାଇନ୍ ପାଇବାର ହରିଦାର ବୋଲି ମୁଁ ମନେ କରେ । ଆଉ ଶେଷରେ ଓଡ଼ିଶାର ଅଜାତ ପଲ୍ଲୀର ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଜ୍ଞାନୀ ପଠାଣି ସାମନ୍ତଙ୍କ ବିଷୟରେ ବି ପଦ ନ କରିଲେ ମନ ମୋର ମାନିବ ନାହିଁ ।

ମୁଁ ଓଡ଼ିଆ ବୋଲି ଟାଣି ଓଟାରି ନିଃଶ୍ଵର ଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ ଏହି ଗୁରୁତରେ ମୁଁ ଛାନିତ କରିନାହିଁ । ବରଂ ମୁଁ ଯଥେଷ୍ଟ ସଂଯମ ଆଚରଣ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ପଠାଣି ସାମନ୍ତଙ୍କ ଯେତିବି ଉଚ୍ଚସିତ ପ୍ରଶଂସା କରିବା କଥା

ସେଇରୁ ଶାନ୍ତ ହୋଇଛି । ଆନ୍ତର୍ଦୀତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତ ଦୂରର କଥା, ଆମ ଭାରତବର୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ପଠାଣି ସାମନ୍ତର୍କୁ ତାଙ୍କର ସମୁଚ୍ଚିତ ଛାନ ଦେବାରେ ଅସମ୍ଭବ ହୋଇଛୁ । ଭାରତୀୟ ଜ୍ୟୋତିବିଜ୍ଞାନୀ କହିଲେ ଆମେ ଆର୍ୟଭାତ, ବରାହମିଶ୍ର, ବ୍ରହ୍ମରାଜ ଓ ଭାଷ୍ଟରଙ୍କୁ ବୁଝିଥାଏଁ । ଜ୍ୟୋତିବିଜ୍ଞାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପଠାଣି ସାମନ୍ତର୍କୁ ଯେ ଏମାନଙ୍କ ବୁଲନାରେ ବହୁ ଉତ୍ସର୍ଗରେ ଏହା କହିବା ବାବୁଳ୍ୟ । ଖାଲି ଆଖିରେ ପଯ୍ୟବେଶଣ କରିଥିବା ଜ୍ୟୋତିବିଜ୍ଞାନୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସାରା ପୃଥ୍ବୀରେ ସେ ଯେ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଏହା ଏକ ନିରାଟ ପତ୍ୟ । ସିରାନ୍ତ ଦର୍ଶଣ ହେଉଛି ସବୁ ସିରାନ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ତେଣୁ ଯେକୋଣସି ଲେଖକ ହେଲେ ବି (ଓଡ଼ିଆ ହେଉ ବା ନ ହେଉ) ମାଇଲିଷ୍ଟୁଷ୍ଟ-୧ ରେ ପଠାଣି ସାମନ୍ତଙ୍କ ଛାନ ପୁରକ୍ଷିତ - ଏହା ସମସ୍ତେ ପ୍ରୀତାର କରିବେ ।

ବିଜ୍ଞାନବିଦ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ନିନ୍ଦା ତାରିଖ ବ୍ରମରେ ସମାଧ୍ୟାଇଛି । ଏହି ରଚନା ମଧ୍ୟରୁ ବେଳେଗୋଟି ବହୁ ଆଗ୍ରାହ ଲେଖିଥିଲି । ବାକି ସବୁ ଲେଖିଲି ମୋର ଅନୁନ୍ଦ ସବୁଗା ପ୍ରାଚୀ ସହିତ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନର ସ୍ଵାଧ୍ୟକାରୀ ଶ୍ରୀ ରଙ୍ଗାଧର ଟ୍ରିପାଠୀଙ୍କ ଅନୁରୋଧ କ୍ରମେ । ସେ ମୋର ଧନ୍ୟବାଦାର୍ଥ । ଏହି ପୁଷ୍ଟକ ପ୍ରଣୟମରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଉତ୍ସାହ ପ୍ରଦାନ କରିଥିବାରୁ ମୁଁ ମୋର ସହଧର୍ମୀଣୀ ମାନାଙ୍କ ଠାରେ ରଣୀ ବିଶେଷତଃ ମୋର ପୁରୁଣା ଲେଖା ସାଇତି ରଖିବାରେ ସେ ସିରହସ୍ତା । ବହିକୁ ନିର୍ଭୁଲ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାରେ ସେହାସଦ ପୁରେସ୍ତର ଅବଦାନ ବହୁତ ବେଶି - ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ନ ଦେଲେ ମୋ କଥା ଅଧୁରା ରହିଯିବ ।

ମାଇଲିଷ୍ଟୁଷ୍ଟ-୧ ପଢି ପୁଧା ପାଠକ ପାଠିବା ଉପବୃତ୍ତ ହେଲେ ମାଇଲିଷ୍ଟୁଷ୍ଟ-୨ ଲେଖବା ପାଇଁ ମୋର ଆଶ୍ରମ ସୁଷ୍ଟି ହେବ ।

ବୁବନେଶ୍ୱର
ବୁଦ୍ଧ ନୟତା
୫୫୫୮ ମୁଦ୍ରଣ, ୧୯୯୯

ଅମୁଲ୍ୟବୃଷ୍ଟ ମିଶ୍ର

ସୁଚୀପତ୍ର

୧.	କାଳନୟୀ :	୧
	ଆରିମେଡ଼ିନ (ଶ୍ରୀପୂ: ୨୮୭-ଶ୍ରୀପୂ: ୨୧୭)	
୨.	ଆଧୁନିକ ଦ୍ୟାତିବିଜ୍ଞାନର ସୂଚନା :	୮
	ବୁପରନିକସ (୧୪୭୩-୨୫୪୩)	
୩.	ବିପୁଲୀ :	୧୫
	ଗେଲିଲିଓ ଗେଲିଲି (୧୯୭୪-୧୭୪୭)	
୪.	ବିଜ୍ଞାନ ଜଗତର ବଚ୍ରଣ :	୨୫
	ଆଇନାର ନ୍ୟାଚ୍ନ୍ (୧୭୪୭-୧୭୭୭)	
୫.	ଲେବୋରେଟୋରୀ ବସ୍ତୁ ବିଭାଗ ହିଁଜ୍ଞାନିକ :	୩୭
	ମାଇକ୍ରୋଫୋର୍ମ୍ (୧୭୯୧-୧୮୨୭)	
୬.	ଏକ ଅକ୍ଷାତ ପଳ୍ଳୀର ମହାନ ଦ୍ୟାତିବିଜ୍ଞାନୀ :	୪୯
	ପଠାଣୀ ସାମନ୍ତ୍ର (୧୮୭୪-୧୯୦୪)	
୭.	କ୍ରାନ୍ତମବାଦର ଜନକ :	୫୦
	ମେଷ୍ଟ୍ ପ୍ଲେଙ୍ (୧୮୪୮-୧୯୪୭)	
୮.	ଏକ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଭା :	୫୦
	ଆରାର୍ୟ ଜଗଦିଶ ଚନ୍ଦ୍ର ବୋସ (୧୮୪୮-୧୯୩୭)	
୯.	ବିଜ୍ଞାନ ଜଗତର ଅମର ଶହୀଦ :	୫୪
	ମାଡ଼ାମକ୍କୁୟଣ୍ଣ (୧୮୭୭-୧୯୩୪)	
୧୦.	ମହାମାନଦି :	୫୦୦
	ଆଇନଷ୍ଟାଇନ୍ - ଆପେକ୍ଷିକ ତତ୍ତ୍ଵ ଓ କ୍ରାନ୍ତମବାଦ (୧୮୭୯-୧୯୪୪)	

୧୧.	ପରମାଣୁର ଟିକି ପୁନିଆର ଆବିଷ୍କାରକ :	୧୭୭
	ନିଜୁ ବୋର (୧୮୮୫-୧୯୭୧)	
୧୨.	କ୍ଲାଷ୍ଟମ - ଯାହିବୀର ପ୍ରଶେତା :	୧୭୮
	ଏରଟିନ୍ ସ୍ଟ୍ରୋଡ଼ିକ୍ଟର (୧୮୮୭-୧୯୭୧)	
୧୩.	ଉଚ୍ଚତର ବିଜ୍ଞାନ ଉଗର୍ବରାଜକୁଳମ ନେୟଟିକ୍ସ :	୧୮୦
	ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ରେଙ୍କଟ ରାମନ (୧୮୮୮-୧୯୭୦)	
୧୪.	ଉଚ୍ଚତରେ ଅଧ୍ୟନିକ ବିଜ୍ଞାନର ସୂଚିଧର :	୧୭୭
	ମେଘନାଦ ସାହା (୧୮୯୩-୧୯୪୭)	
୧୫.	ତାତ୍ତ୍ଵିକ ପଦାର୍ථ ବିଜ୍ଞାନର ଅନ୍ୟତମ ସୂଚିଧର :	୧୭୯
	ସତ୍ୟେନ୍ ବୋସ (୧୯୯୪-୧୯୭୪)	
୧୬.	ଅନିଶ୍ଚିତବାଦର ଜନକ :	୧୯୩
	ଶ୍ରେଷ୍ଠନ୍ ହାଇନେନ୍ ବର୍ଗ (୧୯୦୧-୧୯୭୩)	
୧୭.	ଉଚ୍ଚତୀୟ ପରମାଣୁ ବିଜ୍ଞାନର ଜନ୍ମବାତା :	୨୦୨
	ହୋମୀ ନାହାଙ୍ଗୀର ଭାବା (୧୯୦୯-୧୯୭୩)	

ଆର୍ତ୍ତମେଦିସ

କାଳକସ୍ତୀ ଆର୍କିମେଡ଼ିନ୍

(ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୨୮୭ - ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୨୧୭)

(ଥିବୁ ପ୍ରାଣନ କାଳରେ ଯେଉଁ କେତେଣା ମନୀଷୀ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ସମସ୍ୟାକ୍ଷରିତ ଭାବଧାରାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆର୍କିମେଡ଼ିନ୍ ଅନ୍ୟତମ । ବାରଶ ଶହ ବର୍ଷ ପୂର୍ବ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରଣାଳୀରେ ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା କରିବାର ପ୍ରେରଣା ଦେଇଥିଲେ ଆର୍କିମେଡ଼ିନ୍ । ରାନୀ ହିରୋଙ୍କ ମୁକୁଟ ଖାଣ୍ଡି ସୁନାର ନା ମିଶ୍ରିତ, ତାହା ପରୀକ୍ଷା କରୁ କରୁ ସେ ଯେଉଁ ସିଂହାସନରେ ଉପନୀତ ହୋଇଥିଲେ ତାହା ଆନିକାଳି ବି ଆର୍କିମେଡ଼ିନ୍କ ପୃତ୍ତ ନାମରେ ଆବୃତ । ‘ଆତୋସୀର ବର୍କ୍ଷମାତରେ ଜୀବନ ବରଂ ଯାଉ, ବୈଜ୍ଞାନିକ ଚିନ୍ତାଧାରାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବାର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ନ ଆସୁ’ - ଏହା ଥିଲା ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଆଦର୍ଶ । ମାର୍ଗେଲୀସଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ରୋମାନମାନେ ଯେତେବେଳେ ସାଇରାକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିଲେ, ସେତେବେଳେ କନ୍ଦୁଭୁର୍ମିର ଚକ୍ର ପାଇଁ ସେ ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧ ଉପକରଣ ସବୁ ଦିଆରି କରିଥିଲେ ତାହା ଅନ୍ତିମ ମଧ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନରେ ଅଜ୍ଞାନକୁ ବିସ୍ମୟ କରେ । ତାଙ୍କର ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ ଘଟଣା ତଥା ବୈଜ୍ଞାନିକ ଅବିଷ୍କାର-ଉତ୍ତାବନ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ କୌତୁଳ୍ୟ ଜନ୍ମାଏ ।)

ନବୀନ ଉତ୍ତାବନ :

ସ୍ଵାମ୍ଭୁକୁ ଉଲକୁ ଅବସ୍ଥାରେ ବାହାରି “ସୁରେକା, ସୁରେକା - ପାଇଲି ପାଇଲି” ବୋଲି ପାଇ କରି ନାହିଁ ସାଇରାକୁ ଦର ପ୍ରଧାନ ଚାପାରେ ଧାଁକୁ ବୁଲିବାର ପ୍ରକ୍ଷ୍ୟାତି ଯାହାଙ୍କର ଅଛି, ତଙ୍କର ନାମ ଆର୍କିମେଡ଼ିନ୍ । ଗୋଟିଏ ଅବିଷ୍କାରରେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇ ସେ ନିନର ଏବଂ ପରିପାର୍ଶ୍ଵ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏକାବେଳକେ ଭୁଲିଯାଇଥିଲେ ।

ସାଇରାକୁ ରାନ୍‌ମୁକୁଟ ଖାଣ୍ଡି ସୁନାରେ ଦିଆରି ହୋଇନାହିଁ ବୋଲି ରାନୀ ହିରୋଙ୍କ ମନରେ ସନ୍ଦେହ ହେଲା । ସେ ସନ୍ଦେହକୁ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ରାନୀ ଆର୍କିମେଡ଼ିନ୍କୁ ଅନୁଗୋଧ କରିଥିଲେ । ଆର୍କିମେଡ଼ିନ୍ ଅନେକ ଚେଷ୍ଟା ପରେ ଯେବେଳେକେ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନ କରି ନ ପାରି ସମସ୍ୟାକୁ

ପରିଯୋଗ କରିବା ଉପରେ, ସେତେବେଳେ ଘଟିଥିଲା ମାନ୍ଦରାବୁନ୍ଦର ସ୍ଵାନକୁଣ୍ଡରେ ଏହି ଆମୋଦକର ଘଟଣା ।

ସୁର୍ଖିକାର ୦ବିହି କି ନାହିଁ ପୁଣି ଶିର କଟିବାକୁ ହେବ ମୁକୁଟ ଅକ୍ଷତ ଅବଶ୍ୟାରେ ରଖ । ସେ ଏବ ଜଟିଳ ପ୍ରଶା । ସ୍ଵାନକୁଣ୍ଡ ଉତ୍ତରକୁ ଆର୍କିମେଡ଼ିନ୍ ପ୍ରବେଶ କଲା ମାତ୍ରେ କୁଣ୍ଡଷ୍ଟିତ ନଳର ପତନ ଉପରକୁ ରଠିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

କୁଣ୍ଡରେ ଗାଧୋଇବା ବେଳେ ଏମିତି ନଳପତନ ଉପରକୁ ରଠିବା ବିମା ପୂର୍ଣ୍ଣକୁଣ୍ଡରୁ ପାଣି ଉଚ୍ଛଳ ପଡ଼ିବା ଅନେକ ଦିନକୁ ଅନେକେ ଦେଖୁ ଆସିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଯୁଗାନ୍ତକାରୀ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆର୍କିମେଡ଼ିନ୍ ଏ ଘଟଣାରେ ପାଇଲେ ଏକ ବିରାଟ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦ୍ୟାୟର ସନ୍ଧାନ । କନ୍ୟେ ହୋଇ “ପାଇଲି ପାଇଲି” ବୋଲି ଚିହ୍ନାର କରି ଉଲ୍ଲଙ୍ଘ ଅବଶ୍ୟାରେ ପାଇରାବୁନ୍ଦର ରାଜ୍ୟପଥରେ ନାଟି ରଠିଥିଲେ ସେ ।

ତା ପରେ ଚାଲିଲା ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା । ମୁକୁଟ ସହିତ ସମାନ ଓଜନର ପୁନା ଓ ରୂପା ନେଇ ସେ ଦେଖିଲେ ଯେ ଟିନୋଟି ଯାକ ଏକ ଓଜନ ବିଶିଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପୁନାକୁ ପାଣିରେ ବୁଢ଼ାଇଲେ ଯେତେକି ପାଣି ଉଚ୍ଛଳି, ମୁକୁଟକୁ ପାଣିରେ ବୁଢ଼ାଇଲେ ସେଇତ୍ତୁ ବେଶି ଓ ରୂପକୁ ପାଣିରେ ବୁଢ଼ାଇଲେ ସବୁଠାରୁ ବେଶି ପାଣି ଉଚ୍ଛଳି । ଗୋର ଧରା ପଡ଼ିଲା । ରାଜା ହିତୋ ଖୁସି ହେଲେ । ମୁହିଅ ଏକ ନୂତନ ସମ୍ବେଦ ସନ୍ଧାନ ପାଇଲା ।

ବାଲ୍ୟାବିଷ୍ଟା :

ସିସିଲି ଦ୍ୱୀପର ପାଇରାବୁନ୍ଦରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୨୮୭ ବେଳେ ଆର୍କିମେଡ଼ିନ୍କା ଜନ୍ମିଲା । ସେହି ନଗରାନ୍ୟ ତାଙ୍କର ଜନ୍ମ ପୂର୍ବରୁ ସନ୍ଧାନ-ପାହାରରେ ବନ୍ଦ ନିମ୍ନକୁ ଖୁସି ଆସିଥିଲା ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଜୀବନର ପଞ୍ଚମାବୀଂଶେ ବର୍ଷ ଯୁଦ୍ଧ ଓ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଖିବାର ଦୁଯୋଗ ମିଳିଥିଲା । ଏସବୁ ପ୍ରତିକୁଳ ବାତାବରଣ ସବେ ସେ ଗ୍ରୀୟ ଦେଶର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାଗାମାନର ବୋଲି ଏବେ ମଧ୍ୟ ପରିଚିତ ।

ନ୍ୟାମିତି ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ଏକ ବିରାଟ ସୌକର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା । ନ୍ୟାମିତିର ମାଦକତାରେ ଅଧ୍ୟୁଷିତ ହୋଇ ସେ ବେଳେବେଳେ ଖାଇବା ପିଇବା ଭୁଲିଯାଉଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଜୀବନକାଳ ଥିଲା ଗଣ୍ଠିତ ବୈଜ୍ଞାନିକ ବସ୍ତୁତାକାଳ ଯେଉଁ ଯୁଗରେ ତ୍ରିଭୁବନ ଏବଂ ବୃତ୍ତ ଗ୍ରୀୟ ଦେଶର ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜର ଏକ ଗୋମାନ୍ଦକର ଅଭିଜତା ଥିଲା । ନ୍ୟାମିତିର ପିତା ସୁର୍କିତଙ୍କ ମେନିକୀୟ ସର୍ବ ଗ୍ରୀୟର ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜରେ ସୁର୍ଖି କରିଥିଲା ଏକ ଶିହରଣ ।

ସୁକ୍ଳିଦଙ୍କ ବିଷୟରେ ଦି'ପଦ :

ସୁକ୍ଳିଦ ମିଶରର ଆଲେବନାଟ୍ରିଆ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଗଣିତ ଅଧ୍ୟାପକ ଥିଲେ । ସେ ପୃଥିବୀ ଏବଂ ଆକାଶର ଯୌନଯ୍ୟମସ ଜଜ୍ଞନାକୁ ରୂପାସିତ କଲେ ନୂତନ ତଥା ନିଟିଲ ଅନୁମ୍ୟାସରେ । ତାଙ୍କର ବିସ୍ୱବିଜନ ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତାର ଦୟା ଆଜ୍ଞାନିରେ ସେ ଗୁଣ୍ଡିଲେ ଅନେକ ନୂତନ ନୂତନ ପରିଜଜ୍ଞନା-ବିଦ୍ୟା, ରୋଖା, କୋଣ, ବିକ୍ର, ପୃଷ୍ଠ, ଘନ । ଅସାମତର ମାନଚିତ୍ରକୁ ସେ କେମା କଲେ ପ୍ରାଥମିକ ଗଣିତର ସାମିତ ଭାଷା ଉଚ୍ଚରେ । ସେତେବେଳେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଧାରଣା ଥିଲା ଯେ ମିଶରର ବିରାଟ ପିରାମିତ୍ର ଡକ୍ଟର ମାପିବାକୁ ବେହି ସମର୍ଥ ନୁହେନ୍ତି । ସୁକ୍ଳିଦ ଦିନର ଠିକ୍ ସହି ସମସ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଧ୍ୟେତା ବଳେ ଯେତେବେଳେ ମଣିଷର ଛାଇ ତାର ଉଚ୍ଚତା ସହିତ ସମାନ ହୁଏ । ସେହି ସମସ୍ତରେ ପିରାମିତ୍ରର ଛାଇକୁ ସୁକ୍ଳିଦ ମାପିଥିଲେ । ତା'ପରେ କହିଥିଲେ, “ବନ୍ଧୁଗଣ, ଏହା ହେଲା ପିରାମିତ୍ରର ସଠିକ ଉଚ୍ଚତା ।”

ଥରେ ଆଲେବନାଟ୍ରିଆର ରାଜା ଚଲେମି ସୁକ୍ଳିଦଙ୍କ କହିଥିଲେ, “ଜ୍ୟାମିତି ଶିଖିବା ପାଇଁ କୌଣସି ସହନ ରାଖା ନାହିଁ କି ?”

ସୁକ୍ଳିଦ ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ, “ମହାଶୟ, ଦେଶର ଦୁଇ ପ୍ରକାର ରାଷ୍ଟ୍ର ଅଛି - ନିର୍ଣ୍ଣମମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନିଟିଲ ରାଷ୍ଟ୍ର ଏବଂ ରାଜପରିବାର ପାଇଁ ସରଳ ରାଷ୍ଟ୍ର । ବିନ୍ଦୁ ଜ୍ୟାମିତି ରାଜ୍ୟରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ରାଷ୍ଟ୍ର । ଶିକ୍ଷାରାଜ୍ୟରେ କୌଣସି ରାଜକୀୟ ସରଳ ପଥ ନାହିଁ ।”

ସୁକ୍ଳିଦଙ୍କ ନୀବମୀ ସନ୍ନମରେ କୌଣସି ପଠିବ ବିଭିନ୍ନୀ ମିଳେ ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ପ୍ରବାଦରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ତାଙ୍କ ଶ୍ରେଷ୍ଠକୃତି ‘ଜ୍ୟାମିତିର ମୂଳତତ୍ତ୍ଵ’ (Elements of Geometry)ର ସହିତରୁ ମୂଳ୍ୟବାନ ଅଂଶ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଅନ୍ତିକୁ ନିଷ୍କେପ କରି ଦେଇଥିଲେ । ସୁକ୍ଳିଦଙ୍କ ମନରେ ଅବଶ୍ୟ ଆଘାତ ଆସିଲା, କିନ୍ତୁ ସେ ହୁନି ରହିଲେ, କାରଣ ସେ ଥିଲେ ପୂରାପୂରି ଶାନ୍ତ ପ୍ରକୃତିର ମଣିଷ ।

ତାଙ୍କର ଛାତ୍ରମାନେ ତାଙ୍କୁ ଆଦର୍ଶ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ, କାରଣ ସେ ସେମାନଙ୍କୁ ପିତା ସମ ଭଲ ହାରଥିଲେ ଏବଂ ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାର କରୁଥିଲେ । ତଥାପି ବେଳେବେଳେ ସେ ତିନ୍ତୁ ବିଦ୍ୟପର ଚାବୁକରେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକ ସମାଧାନ କରୁଥିଲେ ।

ପରେ ନଶେ ଛାତ୍ର ଜ୍ୟାମିତିର ପ୍ରଥମ ଉପପାଦ୍ୟ ପଢିପାଇଲା । ତାରେ ସୁକ୍ଳିଦଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଥିଲା, “ଜ୍ୟାମିତି ପାଠ କଲେ କ'ଣ ଲାଭ, କହିପାଇବେ କି ?” ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ ସୁକ୍ଳିଦ ଧାରିଛି ।

ଭାବରେ ତାଙ୍କ ଚାକରୁ ତାଙ୍କି କହିଲେ, “ଗୁମିଓ, ଏହି ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟକୁ ଏକ ମୁଦ୍ରା ଦିଅ । ବିନା ପଜସାରେ ସେ କିଛି ଶିଖୁପାରିବେ ନାହିଁ ।”

ଆର୍କିମେଡ଼ିନ୍‌କ ନୂତନ ଗଣନା :

ସୁକ୍ରିତଙ୍କ ଛାତ୍ର ଜୀବନ ଆର୍କିମେଡ଼ିନ୍‌କ ଗୁରୁ ଥିଲେ । ସୁକ୍ରିତଙ୍କ ଜୀବନଧାରା ତାଙ୍କର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପୌତ୍ର ଆର୍କିମେଡ଼ିନ୍‌କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା । ସୁକ୍ରିତ ଯେଉଁ ନ୍ୟାମିତିର ଅଧୟେନ ସମାପ୍ତ କରିଥିଲେ, ଆର୍କିମେଡ଼ିନ୍ ସେଇତୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ତାଙ୍କର ଗବେଷଣା । ସମୁଦ୍ର ବେଳାର ଅଗଣିତ ବାଲୁକା ବାଣିକୁ ହାରାହାରି ଭାବରେ ଗଣିବାର ଉପାୟ ସେ ଉଭାବନ କରିଥିଲେ ।

ଆର୍କିମେଡ଼ିନ୍ ବକ୍ରପୃଷ୍ଠ ବିଶିଷ୍ଟ ବସ୍ତୁମାନଙ୍କର ଆସନ୍ତେ ଏବଂ ଘନଫଳ ମାପିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଏହି ଉଭାବନ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଉଭାବନ ହେଲା । ଗୋଟିଏ ଫଳା ସ୍ଵର୍ଗକରେ ପାଣି ଭାର୍ତ୍ତି କରି ଆର୍କିମେଡ଼ିନ୍ ତା ଭିତରେ ଅନ୍ତର୍ଲିଖିତ ହେତୁବା ଏକ ନିଦା ବର୍ତ୍ତୁଲକୁ ପୂରାଇଥିଲେ ଏବଂ ଉଛୁଳି ପଡ଼ିଥିବା ପାଣିର ପରିଣାମ ମାପିଥିଲେ । ସେଇତୁ ସେ ଦେଖେଇଦେଲେ ଯେ ସ୍ଵର୍ଗକର ଘନଫଳର ଦ୍ଵାରା ତୃତୀୟାଂଶ ହେଲା । ତା ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ଲିଖିତ ବର୍ତ୍ତୁଲର ଘନଫଳ । ଏହି ଆବିଷ୍କାରରେ ସେ ଏତେ ଦୂର ଦୂର ଦ୍ରୁଷ୍ଟ ହେଇଯାଇଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ କବରରେ ଏକ ପ୍ରମତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ଲିଖିତ ବର୍ତ୍ତୁଲର ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରିବାପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ ।

ବିଭିନ୍ନ ଉପକରଣର ଉଭାବନ :

ସୁକ୍ରିତଙ୍କ ଭଲିଆ ସେ ମଧ୍ୟ ତ୍ରୁଟ୍‌ଥିଲେ ନଶେ ଗାଣିତିକ ହୋଇ ରହିବା ପାଇଁ । ନ୍ୟାମିତିର ତ୍ରୁଟିମାଳାରେ ଏବୁଟିଆ ଦୁଇ ରହିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ଭାରି ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ଦେଶର ପରିଷିଟି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ତାଙ୍କୁ ନଶେ ବାର୍ଣ୍ଣିକ ରଥା ଉଭାବର ଲୁମିବା ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଯଦିଓ ସେ ବ୍ୟବସାୟ କିମ୍ବା ଯୁଦ୍ଧକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିବା କୌଣସି ଉଭାବନକୁ ଦୂଶା କରୁଥିଲେ, ଅବସ୍ଥା କରୁରେ ସେ ସେହି ଧରଣର ଚାଲିଶଟି ଉଭାବନର ନନକ ହୋଇଥିଲେ ।

ତାଙ୍କର ବ୍ୟାବହାରିକ ଉଭାବନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଆର୍କିମେଡ଼ିନ୍‌କ ପେଞ୍ଚ (Screw of Archimedes) ଅନ୍ୟତା । ଏହି ଯନ୍ତ୍ରଟି ଏକ ଦୃଷ୍ଟି ଯେତେ ଯାହା ଏକ ନତ ତଳିରେ ଅବସ୍ଥିତ ଏବଂ

ଏହାର ନିମ୍ନଭାଗ ଜଳ କିମ୍ବା ଶୈଖଣ୍ଯ ଗେଲ ପଦାଥୀ ସହିତ ମଧ୍ୟ ପୁଣ୍ଡର । ଏହା ଘୂରାଇଲେ ପାଣି ବୁଝିଲ ଗଠିରେ ତଙ୍କୁ ଉପରକୁ ଉଠି ଉପର ପଚରେ ଉଛୁଲି ପଡ଼େ । ଏହି ଯନ୍ତ୍ରକୁ ମେଟେବେଳେ ଲୋକେ ଅତି ଆଶ୍ରୟନ୍ତର ବୋଲି ମୁନେ କରୁଥିଲେ, ବାରଣ ଏହା ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରକୃତିର ନିସ୍ତମନ ବିପରୀତ ଅର୍ଥାତ୍ ଜଳର ରତ୍ନ ନିମ୍ନରୁ ଉର୍ଧ୍ଵରୁ ହୋଇପାରୁଥିଲା । ଏପରି ଯନ୍ତ୍ର ଏବେବୁଣ୍ଡା ନେତ୍ରରାଶିର ମରଳା ପାଣି ଉଠାଇ ସଫା କରିବାରେ ବ୍ୟବ୍ହତ ହେଉଥିଲା ।

ତାଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଉପକରଣ ନିଜ ଦେଶବାସୀଙ୍କ ମନରେ ଯେତ୍ରବି ଶୈତାନ ଏବଂ ବିସ୍ମୟ ଜନ୍ମାଇଥିଲା ଶତ୍ରୁମନରେ ତା'ଠାରୁ ବେଶି ଆଙ୍କ ପୁଣ୍ଡର କରିଥିଲା ।

ରୋମ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧ ଓ ଆକିମେଟିନ୍‌ଙ୍କ କରାମତି :

ଥରେ ରୋମରେ ନୌବାହିନୀ ମାର୍ଗେଲେଷଙ୍କ ଅଧିନାସକରୁରେ ସାଇରାବୁନ୍ ଆବୁମଣ କରିଥାଏ । ସାଇରାବୁନ୍ଦର ରାଜା ହିରୋଙ୍କ ଭାଲେଣି କହିଲେ ନସରେ । ରାଜାଙ୍କ ଚିନ୍ତା ଦେଖୁ ଆକିମେଟିନ୍ କହିଲେ, “ମୋର ବିଶ୍ୱାସ, ମୁଁ ଏହି ଜାହାନ ସବୁକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦେଇପାରେ ।” “କିପରି ?” ରାଜା ପ୍ରଶ୍ନକଲେ ।

“ତୁଳନା ଦର୍ଶନ ସାହାଯ୍ୟରେ ।”

ହିରୋ ବିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । ଭବିଲେ, ଅଧ୍ୟଧକ ଅଧସନ କରି ବୋଧପୁଣ୍ୟ ଆକିମେଟିନ୍ଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଖରାପ ହୋଇଯାଇଛି ।

କିନ୍ତୁ ଆକିମେଟିନ୍ ଥିଲେ ଜଣେ ସଜୋତ ବ୍ୟକ୍ତି । ରୋମର ନୌବାହିନୀ ସାଇରାବୁନ୍ ପାଖକୁ ଆସିଲାକଣ୍ଠି ସେ ପାତ୍ର ନିର୍ମିତ ଅବତଳ ଦର୍ଶନ ସାହାଯ୍ୟରେ ରୋମର ଜାହାନ ଉପରକୁ ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟକିରଣ ପ୍ରତିଫଳନ କରାଇଲେ । ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟକିରଣର ପ୍ରକଳ୍ପ ତାପରେ ରୋମର ନୌବାହିନୀ ଜଳିପୋଡ଼ି ବାର୍ତ୍ତା ହୋଇଗଲା ।

ଏହାକୁ ଅନେକେ କାଞ୍ଚନିକ ଗଢ଼ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି । ଅବତଳ ଦର୍ଶନରେ ଅନେକ ଜତମର ପରୀକ୍ଷା କରିଯାଇଛି ଆଜନ୍ମାକୁ ନ୍ୟୁନ୍ଦିନ୍ କହିଛନ୍ତି ଯେ ଆକିମେଟିନ୍ଙ୍କ ସମସ୍ତରେ ଏପରି ଏକ ରତ୍ନାବନ୍ଧ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ । ଅଧ୍ୟକାଂଶ ଏତିହାସିକ କିନ୍ତୁ ଏହି ଘରଣାକୁ କପୋଳ କଷ୍ଟିତ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି, ବାରଣ ଆକିମେଟିନ୍ଙ୍କ ଦୁଇନାଶ ପ୍ରାଚୀନ ଚାରିକୋର ପୁଣ୍ଡର୍ ଏବଂ ପୋଳିବିସ୍ମୟ ଏବଂ ଘରଣା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନୀତିବିଧି ।

ଅନ୍ୟ ଏକ ଘଟଣା କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ଏକମତ । ଶତ୍ରୁଦ୍ଵାରା ସାଇରାକୁ ଅବଶ୍ୟକ ହୋଇ ଯେତେବେଳେ ଜୀବନ୍ୟାପନ ଅସମ୍ଭବସ୍ଥ ହୋଇପଡ଼ିଲା, ହିରୋ ଆର୍କିମେଡ଼ିକ୍‌କୁ ଡକାର କହିଲେ, “ଶତ୍ରୁର ନାହାନ ସବୁ କଣ ଉଠେଇ ହେବ ନାହିଁ ୧” “ନିଶ୍ଚୟ ୧” ଆର୍କିମେଡ଼ିକ୍ ଉତ୍ତର ଦେଲେ, “ପୃଥିବୀକୁ ମଧ୍ୟ ଟେବିଧରି ହେବ ୧”

ଆର୍କିମେଡ଼ିକ୍ ବଥା ହିରୋଙ୍କୁ ରହସ୍ୟମସ୍ତ ଜଣାପଡ଼ିଲା । ଆର୍କିମେଡ଼ିକ୍ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ, “ମୋତେ ଯଦି ଆଉ ଏକ ପୃଥିବୀରେ ମୋର ପାଦ୍ ଦୁଇଟି ରଖିବାକୁ ଦିଆଯାଏ ମୁଁ ଅର୍କୋଶରେ ପୃଥିବୀକୁ ଦୋହଳାଇ ଦେବି ୧” ତା’ପରେ ସେ ତଙ୍କ ଉତ୍ତରିତ ଉତ୍ତରକ (lever) ଏବଂ ବପିକଳ ବା ପୁଲି (Pulley)ର ରେଖ୍ୟ ବୁଝାଇଲେ ଯାହାଦ୍ଵାରା ଅଛି ବଳ ପ୍ରସ୍ତ୍ରେଷ କରି ବହୁ ଭାରି ବସ୍ତୁକୁ ଉଠାଯାଇପାରେ ।

ସେ ଏକ ବହୁଗୁଣ ବଡ଼ ପୁଲି ତିଆରି କରି ତାହାର ଶୋଟିଏ ପଟରେ ସାଇରାକୁ ଦୂର ବିରାଟ ନାହାନ୍କୁ ବାନ୍ଧିଦେଲେ । ହିରୋ ସାମାନ୍ୟ ବଳପ୍ରସ୍ତ୍ରେ କରି ବହୁଗୁଣ ପୁଲିର ଅପରପଟର ଦୌଡ଼ି ଚାଣିଦେଲାକ୍ଷଣ ବିରାଟ ନନ୍ତା ବିହିତ ହୋଇ ଦେଖିଲା ଯେ ନାହାନଟି ଶୁନ୍ୟରେ ଖୁଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ।

ଏହି ପଢ଼ିରେ ସେ ରୋମର ଗୋଟାଏ ପରେ ଗୋଟାଏ ନାହାନ ଉପରକୁ କେବି ପଥର ଉପରେ ବଚାତି ଭାଙ୍ଗି ଦେଇଥିଲେ । ଦେଖୁଁ ଦେଖୁଁ ମାର୍ଗେଲେସ୍କ୍ ଷାଟିଏଟି ନାହାନ ବୁଝମାର ହୋଇଗଲା ।

ସେତେବେଳେ ମାର୍ଗେଲେସ୍ ଆଙ୍କିତ ହୋଇ କହିଥିଲେ, “ଏହି ଜ୍ଞାନିତିକ ଦାନବ ସାଇରେ ଯୁଦ୍ଧ ବନ କର, ଯେ ଆମର ନାହାନକୁ ପାମାନ୍ୟ ବୟ ଭଳିଆ ଉଠାଇ ବଚାତି ଦେଇପାରୁଛି ୧”

ଏହାପରେ ଆର୍କିମେଡ଼ିକ୍ ନାମ ଶୁଣିଲେ ରୋମର ସୈନ୍ୟମାନେ ଆଚକ୍ଷିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସାଇରାକୁ ଦୁର୍ଗ ଉପରୁ ଖଣ୍ଡ ଦରତି ଖୁଲିଲେ ମଧ୍ୟ “ଏହି ଆସିଲା ଆର୍କିମେଡ଼ିକ୍” କହି ସେମାନେ ଦୂରକୁ ପଳାସନ କରୁଥିଲେ ।

ଅନ୍ତିମ ମୁହୂର୍ତ୍ତ :

ଅନେକ ଦିନ ଅବଶ୍ୟ ହୋଇ ରହିବା ପରେ ସାଇରାକୁ ଅଧିବାସୀଙ୍କ ଦେହମୁହା ହୋଇଗଲା । ତ୍ରୁଟଙ୍କ ସମ୍ବାନରେ ଦିନେ ଦୁର୍ଗସାରା ସଙ୍ଗୀତମୁଖର ହୋଇଗିଥିଲା ।

ରାତିଦ୍ୱାରା ନାଟ ଚାଟରେ ମାଟି ଯେତେବେଳେ ପାହାନ୍ତା ପହରକୁ ସମସ୍ତେ ନିତ୍ରିତ, ସେତେବେଳେ ଦୁଇନଶ ରୋମାନ୍ ସୈନ୍ୟ ଦୁର୍ଗ ଭିଟିଗୁରୁ ପଶି ଦୁର୍ଗଦ୍ୱାର ଉନ୍ନ୍ତ କରିଦେଲେ ।

ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ଅପେକ୍ଷା କହି ଗୋମନ ଶୈନିମାନେ ବହୁତ ରାତ୍ରୀଯାଇଥିଲେ । ଚରିଆଡ଼େ ଚାଲିଲା ହଣାବଢା ଆଉ ଲୁଚତରାଜ । ମେଟେବେଳ ମାଘେଲେସ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନେ ବହିଥିଲେ, “ବୁନେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମାରିପାର ବିନ୍ଦୁ କେହି ଯେମିତି ଆବିମେଡ଼ିକ୍ସ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର କରିବାର ସାହସ ନ କର । ସେ ଆମର ପ୍ରଧାନ ଶତ୍ରୁ ହେଲେ ବି ନିମ୍ନ୍ୟ ।”

ଗୋମ ସୈନ୍ୟଙ୍କ ପାତିତୁଷ୍ଟକୁ ଖାତିରି ନ କରି ଆବିମେଡ଼ିକ୍ ବାଲିଗଦାରେ ବସି ତାଙ୍କର ନ୍ୟାମିତିକ ତିତ୍ରୁରେ ମଞ୍ଜିଯାଇଥିଲେ । ଅତ୍ୟଧିକ ମଧ୍ୟପାନ କରି ଜଣେ ସୈନ୍ୟ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସି ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରେ ହସିବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ମାରିବାକୁ ଶକ୍ତା ବେଳିଲା । “ମୋତେ ମାରିବା ପୂର୍ବରୁ” ଆବିମେଡ଼ିକ୍ କହିଲେ, “ମୋର ବୃଦ୍ଧକୁ ମୋତେ ଶେଷ କରିବାକୁ ଦିଅ ସେନିବ ।”

ମନ୍ଦିଶାରେ ପାରଳ ସେହି ସାମାନ୍ୟ ସେନିବ ଜ୍ୟାମିତି ନିଶାରେ ମହା ସେହି ବିଜାଟ ବେଳାନିକଙ୍କ କଥା ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ । ଆଖି ପିଛୁଲାବେ ଆବିମେଡ଼ିକ୍ ଶରୀର ମଧ୍ୟରେ ସେ ଖଣ୍ଡାଚା ପଳାଇ ଦେଲା । “ହାସ” ପୁମୁଣ୍ଡ ଅବଶ୍ୟାରେ ଆବିମେଡ଼ିକ୍ କହିଲେ, “ବେମାନେ ମୋର ଶରୀରକୁ ନେଇଗଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ମୋର ମନକୁ ନେଇଯିବ ।”

ଆବିମେଡ଼ିକ୍ ଦେହରୁ ପିର ପିର ହୋଇ ରକ୍ତ ଚାରିଆଡ଼େ ବିଶ୍ରେଷ୍ଣ ହୋଇଗଲା । ସେହି ଉଷ୍ଣରକ୍ତ ସାଇରାକୁଦ୍ଵର ଚାନଦାଙ୍ଗରେ ଯେଉଁସବୁ ନୂହନ ଜ୍ୟାମିତିକ ତିତ୍ରୁର ଦୂଷି କଲା ତାର ସମାଧାନ କରିବା ପାଇଁ ଆବିମେଡ଼ିକ୍ ଆହୁ ନଥିଲେ ।

କାଳନୟୀ ଆବିମେଡ଼ିକ୍ ମରଶରୀର ସେଇଠି ଅବହେଳିତ ହୋଇ ନିଶିଳ ଭାବରେ ପଡ଼ିଗଲିଲା ।

ନିକୋଲାସ କୋପେରନିକସ

ଆଧୁନିକ ନେୟାଟିବ୍‌ଜ୍ଞାନର ସ୍ଵଦ୍ଵାଧର କୁପରନିକୟ

(୧୯୭୩ - ୧୯୮୩)

(ପୃଥିଲର ଘୂର୍ଣ୍ଣନକୁ ପ୍ରତିପାଦିତ କରି ବୈଜ୍ଞାନିକ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କବାଇବାର ମୂଳତୁଆ
ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଦେଇଥିଲେ ପିଥାଗୋରେସ । ସେହି ମତବାଦକୁ ପ୍ରମାଣିତ କରି ଏବଂ ବୈଜ୍ଞାନିକ ସତ୍ୟରୁପେ
ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାର ପ୍ରଥମ ପ୍ରସାଦ କରିଥିଲେ କୁପରନିକୟ । ଗୋଟିଏ ବର୍ଷର ସଠିକ୍ ସମସ୍ତ ନିରୂପଣ
କରିଥିଲେ ସେ । ତାଙ୍କର ୧ ବିଦ୍ୟାରେ ତିର୍ଗ୍ରୀ ହାସଳ କରି ସେ ଲୋକଶେଷବାରେ ବ୍ରତୀ ହୋଇଥିଲେ । ଧର୍ମ
ମନ୍ଦିରର ଧର୍ମଯାନକ ହୋଇ ମଣିଷ ମନର କଷ୍ଟ ଦୂର କରିବାରେ ସେ ସମର୍ଥ ହୋଇଥିଲେ । ତତ୍ତ୍ଵଜ୍ଞ
ସଙ୍ଗେ ସେ ନେୟାଟିବ୍‌ଜ୍ଞାନର ମୂଳତୁଆ ଦେଇ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ୍ୟତ ବଂଶଧରମାନଙ୍କର ଅଗେଷ କଳ୍ୟାଣ ମଧ୍ୟ
କହିଥିଲେ । ଭୂକେନ୍ଦ୍ରୀୟ ତତ୍ତ୍ଵର ଅବସାନ କରାଇ କୁପରନିକୟ ଆଦି ଅବିସ୍ମରଣୀୟ ।)

ବାଲ୍ୟାବନ୍ଧା :

କୁପରନିକୟ ପୋଲାଙ୍ଗର ଭିନ୍ନଲା ନମୀ କୁଳକୁ ଏବଂ ଅଜାତ ଗ୍ରାମ ଥର୍ନ୍ଦରେ ୧୯୭୩
ଖ୍ରୀଷ୍ଟବୟାକରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତଙ୍କର ପ୍ରାଥମିକ ନାମ ଥିଲା କେପିରନିଗ୍ ଅର୍ଥାତ୍ ନମ୍ବୁ । ବାଲ୍ୟକାଳରେ
ସେ ସକାଳର ଲୋହିତ ଆଭାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସନ୍ଧ୍ୟାର ଲୋହିତ ଆଭା ମଧ୍ୟରେ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଗତିପଥକୁ
ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ଭାତିରେ ନଷ୍ଟକୁ ଖଚିତ ଆକାଶକୁ ଦେଖି ଘନ ଘନ ପ୍ରଶ୍ନବାଣରେ ସେ ପିତାମାତାଙ୍କୁ
ବିଚଳିତ କରିଦେଉଥିଲେ ।

„ପ୍ରାୟିଲଗୋଡ଼ ନମକ ନଶେ ଧର୍ମଯାନକ ନିକୋଳୀୟ କୁପରନିକୟଙ୍କ ଜ୍ଞାନଦୃଷ୍ଟାଙ୍କୁ ମେଲ୍ଲାଇବା
ପାଇଁତାଙ୍କୁ ନେୟାଟିବ୍‌ଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିଭିନ୍ନ ପୁସ୍ତକ ଦେଉଥିଲେ । ନିକୋଳୀୟଙ୍କୁ ଯେତେବେଳେ ଦଶବର୍ଷ,
ଜ୍ଞାନ ପିତାଙ୍କ ଦେହାନ୍ତ ହେଲା ଏବଂ ସେ ପିତୃବ୍ୟକ୍ତ ତତ୍ତ୍ଵବିଧାନରେ ପଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପିତୃତ୍ତେଷୁ ମର
ଦୁଃଖ ଧୀରେ ଧୀରେ ଭୁଲିଯାଇ ପିତୃବ୍ୟକ୍ତ ବିବାହ ଲାଭବ୍ରେଗୀର ପୁସ୍ତକରାନ୍ତିରେ ମନୋନିଷେଖ କଲେ
କିଶୋର ନିକୋଳୀୟ । ସେ କେବଳ ନେୟାଟିବ୍‌ଜ୍ଞାନ-ପୁସ୍ତକ ଅଧ୍ୟନରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନ ହୋଇ ସାହେୟ,

ଛ୍ରାପଥ୍ୟ, ଚିତ୍ରାଳ୍କନ, ଗଣିତ ଏବଂ ସଙ୍ଗୀତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପୁସ୍ତକମାନ ପାଠ କରିଥିଲେ । ସେହିପରି ଭାବରେ ଟାଙ୍କର ମନରେ କଳା ଓ ବିଜ୍ଞାନ ଉଦୟ ସ୍ଵର୍ଗ ପାଇଁ ଏକ ଉଦାର ମନୋଭାବର ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଲା ।

କେୟାଡ଼ିବ୍ ସାନ୍ ପ୍ରତି ଆକଷଣ :

ଅଠର ବର୍ଷ ବସୁପରେ ସେ କ୍ରେକୋ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳସ୍ଥରେ ଉଚ୍ଚ ହେଲେ ଏବଂ ସେ ଯୁଗର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନୈୟାତିକିଶ୍ରାବଦ ଅଧ୍ୟାପକ ଆଲବର୍ଟ ବ୍ରନ୍ଦୋଓର୍ଫିଙ୍କ ସଂସର୍ଜନରେ ଆସିଥିଲେ ।

ତାଙ୍କର କବେଳ ତାକୁ ଆକାଶ ପ୍ରତି ଅନୁରତ୍ତ ନ ହୋଇ ପୃଥିବୀ ପ୍ରତି ଅନୁରତ୍ତ ହେବାକୁ
ଉପଦେଶ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ନିବୋଲସ୍ ତାଙ୍କରୀ ବିଦ୍ୟା ଅଧୟନରେ ମନୋନିବେଶ କଲେ । ତାଙ୍କରୀ
ଉପାଧ୍ୟ ପାଇସାରବା ପରେ ସେ ଜଜଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଇଟାଲୀ ଯାତ୍ରା କଲେ । ଇଟାଲୀ ଯାତ୍ରା ପୂର୍ବରୁ ସେ
ବିଛିଦିନ ପାଇଁ ଚିତ୍ରଶିଷ୍ଟ ପ୍ରତି ମନୋନିବେଶ କରିଥିଲେ, କାରଣ ସେ ଭାବୁଥିଲେ ସେ ନିଜ ଦେଶକୁ
ପୃତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରି ଚିତ୍ରକଳା ସାହାଯ୍ୟରେ ଇଟାଲୀର ସୌନ୍ଦର୍ୟର ଅଭିନବ ଖଳକକୁ ନିନ୍ଦନ ତୁଳାରେ
ଜୀବନ୍ତ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବେ । ସେ ନିନ୍ଦନ ତୁଳା ଏବଂ ପୁଷ୍ପକ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇ ଇଟାଲୀ ଯାତ୍ରା
କରିଥିଲେ । ତିନିବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କରୀ ବିଦ୍ୟା, ଚିତ୍ରଶିଷ୍ଟ ଏବଂ ଦ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ୟାରେ ମନୋନିବେଶ କଲେ
ଯୁବକ ନିଜକୁ । ତିନିବର୍ଷ ଅଧୟନ ପରେ ପାଦୁଆ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧାପକମାନେ ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କରୀ
ଏବଂ ଦର୍ଶନ ବିଦ୍ୟାରେ ଉପାଧ୍ୟେ ଡ୍ରୋଷିତ କରାଇଥିଲେ । ସେ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କରୀ କିମ୍ବା ଦର୍ଶନବିଦ୍ୟାର
ମାର୍ଗ ଅନୁସରଣ କରି ନଥିଲେ । ୧୯୯୯ରେ ଛବିଶ ବର୍ଷ ବସ୍ତରେ ଗୋମ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଦ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ୟାନ
ବିଭାଗର ଅଧାପକ ଭାବରେ ସେ ନିୟମିତ ପାଇଲେ ।

ଟଲେମୀର ତଥ୍ୟ ପ୍ରତି ବିମୁଖତା :

ସେଠାରେ ସେ ଚାରିବର୍ଷ କଟାଇଥିଲେ । ସେହି ସମସ୍ତରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଅନୁଭୂତି ଥିଲା ତାଙ୍କର ଉଚିକୋଟୀର ବନ୍ଦୁତା, ଯାହା ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଆଣିଦେଇଥିଲା ସୁଦୁରପ୍ରସାରୀ ଖ୍ୟାତି, କିନ୍ତୁ ପରିଶେଷରେ ସେ ନିଜ ମନକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ, ବାରଣା ଲେନମୀୟ ଉଥ୍ୟ ଅନୁଯାୟୀ ଦେୟାବେଳ୍କାନ ପଢାଇ ସେ ନିଜକୁ ଦୋଷୀ ମନେ କଲେ ।

ପୃଥିବୀକୁ ବିଶ୍ୱର କେନ୍ଦ୍ରରେ ରଖି ସ୍ଵାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ନକ୍ଷତ୍ରକୁ ଗ୍ରହ ଉପଗ୍ରହର ଛାନ ଦେଇ ଜ୍ୟୋତିବିଜ୍ଞାନ ପଡ଼ାଇବାରେ ସେ ପରିଚ୍ଛାତ୍ରୀ ଲାଭ କଲେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଲେମୀୟ ଭୂକେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଦ୍ୱୟ ପ୍ରାୟ ପହର ଶହ ବର୍ଷମଣିଷ ମନର ଗର୍ଭର ରେଖାପାତା କିରାତିଲା, କାଣିତାହା ଇହି ଅନୁଭବ ଉପରେ

ନୟସ ଥିଲା । ବୁଝାବାର ଚକ୍ରବାଳକୁ ଦେଖୁ ଯେ କେହି ମନେ ବରିକ ଯେ ନୀଳ ଆବଶ ଏବଂ ଓଳଚା ଗହରୀଆ ପାତ୍ର ଯାର ବେଳୁ ହେତୁଛି ପୃଥିବୀ । ଏହି ସ୍ଵତ୍ଥେସିବ ସତ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଯେ ବାଲଗ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ୟାମାନେ ବହୁଥିଲେ ଯେ ବିଶ୍ଵର ଶାଶ୍ଵତ ରାଣୀ ସଦୃଶ ପୃଥିବୀ ଦୃଢ଼ ଭାଷରେ ଅବଶ୍ଵିତ ଏବଂ ନିଷ୍ଠର ରାଜି ତାର ବାରିପଟରେ ଘୂରି ବୁଲି ଶାଶ୍ଵତ ରାଣୀକୁ ବନନା କରୁଛନ୍ତି । ପୂର୍ବ୍ୟ ଦିନବେଳେ ପୃଥିବୀର ଉପର ଦେଇ ଏବଂ ରାତିରେ ପୃଥିବୀର ତଳ ଦେଇ ଗଠିବରେ । ତାରାମାନେ ରାତିରେ ପୃଥିବୀର ଉପର ଦେଇ ଏବଂ ଦିନବେଳେ ପୃଥିବୀର ତଳ ଦେଇ ଗଠି କରନ୍ତି । ତଳମୀୟ ଥଥ୍ୟ ଅନୁଯାୟୀ ବିଶ୍ଵ ଏବଂ ନିର୍ଭୁଲ ଗୋଲକ ଯାହା ପୃଥିବୀର ବାରିପଟରେ କ୍ଷିଣ ଘଣ୍ଟାରେ ଥରେ ଘୂରିଆସେ ।

ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ୟାମାନେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଦେଖିଲେ ଯେ ଏହି ଉଥ୍ୟ ଅନୁଯାୟୀ ସବୁ ଜିନିଷ ବୁଝେଇ ହେଉ ନାହିଁ । ବିନ୍ଦୁ ଏରିଷ୍ଟିଲେଙ୍କ ଅନୁଗ୍ରହ ପ୍ରାସ ତଳମୀୟ ଥଥ୍ୟକୁ ବିରୋଧ କରି ଧର୍ମବ୍ରୋଦୀ ହୋଇ ଧର୍ମଗୁରୁମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନର୍ଜି ବିଦାତିତ ହେବାର ବାହାର ସାହସ ହେଉ ନ ଥିଲା । ସେମାନେ ଦେଖିଲେ ଯେ ଆବଶ୍ୟକ କେତୋଟି ତାରା ଛାନ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରୁଛନ୍ତି । ଏହି ଭ୍ରାମ୍ୟମାଣ ତାରକାରାଜି ଯାହାକି ପରେ ଗ୍ରୁହ ନାମରେ ପରିଚିତ ହେଲେ, ବିଶ୍ଵର ଗଠିତାକୁ ଭିନ୍ନ ନିଜ ନିଜ ଗତିଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ଦୋଳି ଜଣାଯାଇଲା । ଶୁଭ୍ର ନାମକ ଏବଂ ଭ୍ରାମ୍ୟମାଣ ତାରକା ବେଳେବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟାଦୟ ପୂର୍ବରୁ ଏବଂ ବେଳେବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟାଷ୍ଟ ପରେ ଦେଖାଯାଉଥିବା, ବୃଦ୍ଧତି ଆକାଶରେ ଧୀର ବେଗରେ ବାର ବର୍ଷରେ ଥରେ ବୁଲି ଆସିବା, ମଞ୍ଜଳର ଦୁଇ ବର୍ଷରେ ଥରେ ଘୂରି ଆସିବା, ଶନି ତରିକା ବର୍ଷରେ ଥରେ ବୁଲି ଆସିବା ଏବଂ ବୁଧ ବାକୀ ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ନ ରଖ ବୁଲୁଥିବା ଅନୁମାନ କରି ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ୟାମାନେ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ । ତା' ଉପରକୁ ରାତ୍ରିର କ୍ଷୁଦ୍ର ଆବଶ୍ୟମାର୍ଗରେ ଏକ ସ୍ଥାଧୀନ ଭ୍ରମଣକାରୀ ରୂପେ ପୃଥିବୀକୁ ଅଠେଇଶ ଦିନରେ ଥରେ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରିବାର ଦେଖାଦେଲା ।

ସେଇରୁ ଠିକଣା ହେଲା ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପାଞ୍ଚାଟି ଭ୍ରାମ୍ୟମାଣୀ ତାରକା ନିଜର ସ୍ଵତ୍ତ୍ଵ ଗୋଲକରେ ଅବଶ୍ଵିତ ହୋଇ ପୃଥିବୀର ବାରିପଟରେ ବିଭିନ୍ନ ଦିଶରେ ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ବେଗରେ ଘୂରି ବୁଲୁଛି ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ତାରକାରାଜି ଆର ଏବଂ ବିରାଟ ଗୋଲକରେ ଅବଶ୍ଵିତ । ଏହି ଉଥ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସନ୍ତୋଷନନ୍ଦ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ସୂର୍ଯ୍ୟପରାଗ, ଚନ୍ଦ୍ରଗୁରୁଶ ଓ ଭ୍ରାମ୍ୟମାଣ ତାରକାମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ସମସ୍ତରେ ନିଜ ଗୋଲକରୁ ଅନ୍ୟ ଏବଂ ଗୋଲକରୁ ତଳନ ପ୍ରତ୍ୱେଳିବାର ସୃଷ୍ଟି କଲା ।

ବୁପରନିବ୍ୟକ୍ତ ସମସ୍ତକୁ ଅଣାଅଣୀଟି ଗୋଲକଦ୍ୱାରା ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ୟା ବୁଝେଇବାର ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଚାଲିଥିଲା । ଥଥାପି ଯଦି କୌଣସି ତାରକାର ଶତବିଧ ବୁଝେଇ ହେଉ ନଥିଲା, ତାହାକୁ ରହସ୍ୟବାଦ

ପରେ ଛାଡ଼ି ଦିଆଯାଇଥିଲା ଏବଂ କୁହାୟାଇଥିଲା ଯେ ଏହା ମେହି ତାରକାର ଜୀବନ୍ତ ଆୟାର ସଚେତନ ଅଭିପ୍ରାୟ । ଏହିପରି ଅଣବେଇନିକ ପବତିକୁ ଅଧାପନା କରିବା ପାଇଁ କୁପରନିବସଙ୍କ ମନ ବିଦୋହ କରି ଉଠିଲା ।

ନୃତ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ :

ତାଙ୍କର ଦୁଇ ହକାର ବର୍ଷ ପୂର୍ଣ୍ଣର ତ୍ରୀର ଦାର୍ଶନିକ ପିଥାଗୋରସଙ୍କ କଥା ତାଙ୍କର ମନେ ପଡ଼ିଲା । ପିଥାଗୋରସ ବିଦ୍ୟାରେ ଯେ ବିଶ୍ଵର କେନ୍ଦ୍ର ପୃଥିବୀ ନୁହେଁ - ଏହା ସ୍ମୃତ୍ୟ । ପୃଥିବୀ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ତାରା ପରି ସ୍ମୃତ୍ୟ ଚାରିପଟରେ ଘୁରିବୁଲେ । ଦାର୍ଶନିକ ଏରିଷ୍ଟୋଟଳ ଏହି ମତବାଦକୁ ହସରେ ଉଡ଼େଇ ଦେଖୁଥିଲେ ।

ପିଥାଗୋରସ ଏବଂ କୁପରନିବସଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଦୁଇହକାର ବର୍ଷର ବ୍ୟବଧାନ ଥିଲା, ସେ ମଧ୍ୟରେ ଅବଶ୍ୟ କେବେକ ଭୀରୁ ସବ ପିଥାଗୋରସଙ୍କ ସପକ୍ଷରେ ମତ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଏରିଷ୍ଟୋଟଳଙ୍କ ମତବିରୁଦ୍ଧ କରୁଥିବା କୌଣସି ନିନିଷକୁ ବିଶ୍ଵାସ କରିବାକୁ ସାଧାରଣ ଜନତା ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲେ । ପିଥାଗୋରସଙ୍କ ପୃଥିବୀର ଘୂର୍ଣ୍ଣନମାନ ମତ କୁପରନିବସଙ୍କୁ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରିଥିଲା । ସେ ଏହି ମତକୁ ନେଇ ଏକ ନୃତ୍ୟ ନୈୟାତିକିନା ସୁଷ୍ଠୁ କରିବାରେ ଆଗଭର ହୋଇପଡ଼ିଲେ ।

ଏହି ନୃତ୍ୟ ପଦକ୍ଷେପ ସମସ୍ୟାପେକ୍ଷ ହେବାରୁ ଏବଂ ତାଙ୍କ ବିବେକ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଟଳମୀୟ ମତକୁ ଅଧାପନା କରିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ଖରାପ ଲାଗିବାରୁ ସେ ଗୋମ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧାପକ ପଦ ପରିଷ୍ୟାଗ କରି ପୋଲାଙ୍ଗିତ ପ୍ରେନ୍ଦର୍ଶ ଗ୍ରାମରେ ଧର୍ମ୍ୟାନ୍ତକ ହୋଇ ନୃତ୍ୟ ଅନୁସରଣରେ ବ୍ରତ ହେଲେ ।

ଧର୍ମମୟ ଜୀବନ :

ଧର୍ମ୍ୟାନ୍ତକ କୁପରନିବସ ଧର୍ମକାର୍ଯ୍ୟ ଥାଏ ତାନ୍ତ୍ରିକୀ ବିଦ୍ୟା ସାହ୍ୟର୍ୟରେ ଲୋକବେଦା କରିବା ସାହ୍ୟରେ ସାହ୍ୟରେ ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ର ଜଣନାରେ ଲାଗିରିଛିଲେ । ତାନ୍ତ୍ରିର ଭାବରେ ତାଙ୍କର ଏତେ ସୁଖ୍ୟାତି ଥିଲା ଯେ ସୁରୋପର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାନ୍ତରୁ ତାନ୍ତ୍ରମାନେ ତାଙ୍କର ଉପଦେଶ ଲୋତୁଥିଲେ । ଯେଁ କେବଳ ଗାଁ ଲୋକଙ୍କୁ ଧର୍ମମୟାନ ଦାନ କରି କିମ୍ବା ରୋଗୀମାନଙ୍କ ସେବାରେ ନିରିଷ୍ଟ ହୋଇ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ନ ଥିଲେ । ଲୋକମାନଙ୍କ ସାମାଜିକ ଜୀବନର ମାନବୃତ୍ତି ପାଇଁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପଞ୍ଚା ଅନୁସରଣ କରିବା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲେ । ପ୍ରେନ୍ଦର୍ଶ ଗାଁର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ପାଣି ଆଣିବା ପାଇଁ ଦୁଇ ମାଲିଲ ବା ତିନି କିଲୋମିଟରକୁ ଦର୍ଶ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ନିର୍ମାଣ ଯିବାକୁ ପରୁଥିଲା । କୁପରନିବସ ପାଣିକୁ ଲୋକମାନଙ୍କ

ପାଖକୁ ଏହାର ଦେବା ପାଇଁ ମନସ୍ତ ବୁଲେ । ନଦୀରେ ଗୋଟିଏ ସେତୁ ବନେଇ ସେ କଳର ଏତନକୁ ଡରକୁ ଡଠାଇଥିଲେ ଏବଂ ନିକଟରେ ପରିଚାର ପାଦଦେଶକୁ ନଳପ୍ରୋତ ଅଣି ପାରିଥିଲେ । ସେହି ନଳକୁ ଘୂର୍ଣ୍ଣନ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଶିର୍ଦ୍ଦାର ଉପରକୁ ଡଠାଇଥିଲେ ଏବଂ ସେହି ଡକତାରୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଘରକୁ ପାଇପ ସାହାଯ୍ୟରେ ଜଳ ଯୋଗାଇ ଦେଇଥିଲେ । ଏହି କାମର ବୃତ୍ତରେ ସ୍ବୀକାର ମୃଦୁଗ ସେହି ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ସେହି ଘୂର୍ଣ୍ଣନ କଳର ପାଦଦେଶରେ ବୁପରନିବ୍ୟକ୍ତ ନାମ ଖୋଦିବ କରିଥିଲେ ।

ବୁପରନିବ୍ୟକ୍ତ ନାମ ଦୟା ସହିତ ଏବାର୍ଥବୋଧର ଥିଲା । ସେ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ ବିଷତାର ପ୍ରତୀକ । ଯେ ଶୌଣିସି ନୃତ୍ନ ଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାହେଉଥିଲେ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କର ମତାମତ ଲୋତୁଥିଲେ । ସରକାରଙ୍କ ଅନୁରୋଧ କ୍ରମେ ସେ ଏକ ନୃତ୍ନ ମୃଦୁ ପ୍ରଥା ପ୍ରକଳନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଶିର୍ଦ୍ଦାର ଆହୁନରେ ସେ କେଳେଣ୍ଟ ସଂଶୋଧନ କରିଥିଲେ । ସେ ଗୋଟିଏ ବର୍ଷର ପ୍ରକୃତ ସମସ୍ତ ବ୍ୟବଧାନ ନିର୍ମିପଣ କରିଥିଲେ । ପ୍ରକୃତରେ ଏହି ସମସ୍ତ ବ୍ୟବଧାନର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ୨୮ ସେବେଷ୍ଟ ଅଧ୍ୱବ ଅଟେ ।

ସମାଲୋଚନାର ଶରବ୍ୟ :

ଏସବୁ ସଷ୍ଟେ ବୁପରନିବ୍ୟ ଦଳେ ଲୋକଙ୍କ ସମାଲୋଚନାର ପାତ୍ର ହୋଇଥିଲେ । ସେହି ଦଳ ଥିଲା ଏକ ବଳାବନାରୀ ଦୟାଙ୍କର ଦଳ, ଯେଉଁମାନେ ଧର୍ମର ମୁଖ୍ୟ ପିନ୍ଧି ପ୍ରତିପଦିତ ଆସନରେ ରହି ଧର୍ମଯାନକ ତ୍ୟା ରହିବ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ୦ବି ଉକ୍ତ ସର୍ବସ୍ଵାନ୍ତ କରି ଆସୁଥିଲେ । ବୁପରନିବ୍ୟ ଏହି ୦ବି ଦଳକୁ ଖୋଲାଖୋଲି ଭାବରେ ନିନା ବଲେ, ଯାହା କରିବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟମାନେ ସାହସ ବରୁନଥିଲେ ।

ଚୋରଦଳ ଓଳଟା ବୁପରନିବ୍ୟଙ୍କୁ ଚୋରି ଅପରାଧରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ କଲା । ଲୋକେ ହାସ୍ୟ ସନ୍ଧରଣ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଚୋରଦଳ କେଡେନ୍ଦର ନୋକରଙ୍କୁ ଲଗେଇ ବୁପରନିବ୍ୟଙ୍କ ଜଳନ୍ତି ପୃଥ୍ବୀବାଦୁ ନିନା କରିଥିଲେ । ନୋକରମାନେ ଗୋଟିଏ ବୁଲି ହାସ୍ୟାଭାପକ ଅଭିନ୍ୟ ସହ ବୁପରନିବ୍ୟଙ୍କ ନୃତ୍ନ ତଥ୍ୟର ସମାଲୋଚନା କରି ତାଙ୍କୁ ଏକ ନିର୍ବାଧ ବୋଲି ପ୍ରତାର କରୁଥିଲେ । ବୁପରନିବ୍ୟଙ୍କ ବନ୍ଧୁମାନେ ଏଭଳି ବୁଝାଗମେବୁ ମୁଖ୍ୟ ବଲେ, ‘କିନ୍ତୁ ମେ କହିଲେ, “ସେମାନେ ତାଙ୍କ ଛଙ୍ଗ ମୁଠରେ କାମ କରନ୍ତୁ । ଏ ନିର୍ବାଧମାନଙ୍କ ଜଞ୍ଜଳି କିମ୍ବା ଗୁରୁ ନକ୍ଷତ୍ରଙ୍କ ଜଳନରେ ପ୍ରଭାବ ପାଇବ ପାଇବ ନାହିଁ ।”

ବୁପରନିବ୍ୟ ଏସବୁକୁ ଭ୍ରମେପ ନ କରି ଆମ୍ଯଶ ପ୍ରତି ଶାତରି ନ କରି ରାତି ରାତି ନକ୍ଷତ୍ର ପ୍ରଯ୍ୟବେଶଣରେ ମଙ୍ଗି ରହିଲେ । ମେ ଦେଖିଲେ ନଶିଷ ନରଣ୍ୟ, ପୃଥ୍ବୀ ମଧ୍ୟ ନରଣ୍ୟ । ମାରା ବିଶୁର ବିଚିତ୍ରତା ମଧ୍ୟରେ ଆମ୍ଯମାନେ କିଛି ଲୋଟୁଁ ।

ପ୍ରାୟ ତିରିଶ ବର୍ଷ ପରିଶ୍ରମ ଫଳରେ ସେ ନେୟାଟିବିଜ୍ଞାନ ସମୟରେ କେବେଟି ଦଖ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମତରେ ଆମର ବିଶ୍ୱର କେହୁ ହେଉଛି ପୂର୍ଣ୍ଣ୍ୟ ଏବଂ ପୃଥ୍ବୀ ତାର ଚାରିପରିରେ ପୁଇଟି ପୂର୍ଣ୍ଣନ ଗଠିରେ ଘୂରି ବୁଲେ ଠିକ୍ ଗୋଟିଏ ନଦୀର ପୁଇଟି ପୂର୍ଣ୍ଣନ ଥିଲାଇଲି । ସେ ନିକର ଅକ୍ଷ ଚାରିପରିରେ ଘୂରି ବୁଲି ଦିନ ଓ ରାତିର ସୃଷ୍ଟି କରେ ଏବଂ ପୂର୍ଣ୍ଣ୍ୟର ଚାରିପରିରେ ଆବର୍ତ୍ତନ କରି ବିଭିନ୍ନ ଚତୁର ସୃଷ୍ଟି କରେ । କେବଳ ପୃଥ୍ବୀ ନୁହେଁ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବୃକ୍ଷ ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ପୃଥ୍ବୀ ପରି ଆବାଶର ରାଜ୍ୟରେ ଯାତ୍ରା କରି ପୂର୍ଣ୍ଣ୍ୟର ଚାରିପରିରେ ଘୂରି ବୁଲନ୍ତି ।

ପିଥାଗୋରସୀୟ ଦଖ୍ୟର ପରାକ୍ଷାର ଫଳାଫଳ ଧର୍ମଗୁରୁମାନଙ୍କ ମତର ବିଗୋଧ କରୁଥିବାରୁ ବୁପରନିକଷ୍ଟ ସେ ସବୁ ପ୍ରତାର କରିବାକୁ ବ୍ରାହ୍ମାବୋଧ କଲେ, କିନ୍ତୁ ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ରାତି ରାତି ଉକାଗର ରହି ଗ୍ରହନକ୍ଷତ୍ରର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣରେ ଲାଗି ରହିଲେ ।

ଉଚ୍ଚମେନ୍ଦ୍ରଗର ଲୁଥେଗନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାକଲ୍ୟାନ ଗଣିତ ଅଧ୍ୟାପକ ନିର୍ଜ ଯୋଆଟିମ୍ ବୁପରନିକଷ୍ଟଙ୍କ ଦଖ୍ୟ ଉପରେ ଆଶ୍ଵା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ବୁପରନିକଷ୍ଟଙ୍କ ପୁସ୍ତକ ‘ଆକାଶୀୟ ବସ୍ତୁମାନଙ୍କର ଚଳନ’ର ମୁଦ୍ରଣ ପାଇଁ ଯୋଆଟିମ୍ ବୁପରନିକଷ୍ଟଙ୍କ ବାଧ କଲେ । ନଣେ ବାଧ ଧର୍ମଯାନକ ଉକ୍ତ ଯୋଘଙ୍କ ବିତୁମାରଣା ବୁଥ୍ବା ଏହି ପରାକ୍ଷା ସତ୍ରକୁ ବୁପରନିକଷ୍ଟ ପ୍ରଥମେ ଛପେଇବା ପାଇଁ ଅମଙ୍ଗ ହେଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଯୋଆଟିମ୍ ନିର୍ଜ ଧରି ବସିଲେ - “ବହି ଛାପିବାକୁ ହେବ ।”

ବୁପରନିକଷ୍ଟ ଶେଷରେ ରାତି ହେଲେ, ବାର୍ଷକ୍ୟର ପରଶରେ ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କର ସ୍ଥାନ୍ୟହାନି ଘଟି ସାରିଥିଲା । ଶିର୍ଦୀର ଧର୍ମଗୁରୁମାନେ ଯେ ସେ ଅବଶ୍ୟାରେ ତାଙ୍କର ବିକ୍ଷି ଅଧିକା କ୍ଷତି କରିପାରିବେ ନାହିଁ, ସେ ବିଷୟ ବୁପରନିକଷ୍ଟ ଭଲ ଭାବରେ ନାଶିଥିଲେ ।

‘ଆକାଶୀୟ ବସ୍ତୁମାନଙ୍କ ଚଳନ’ ସମୟୀୟ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶନ :

ପୁସ୍ତକର ମୁଖ୍ୟବନ୍ଦରେ ସେ ଯୋଘଙ୍କ ତୃତୀୟଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ କରି ଲେଖୁଥିଲେ : “ହେ ପରିଚ୍ଛି ପିତା, ମୁଁ ନାଶେ ଯେ ଏହି ପୁସ୍ତକ ଦେଖିଲୋକେ ତିହାର କରି ଉଠିବେ ଯେ ମୁଁ ଏବଂ ମୋର ଦଖ୍ୟ ଉପେକ୍ଷିତ ହେବା ଉଚିତ ବାରଣ ଏଇଠି ପୃଥ୍ବୀର ପୂର୍ଣ୍ଣନ ବିଷୟ ଲେଖାହୋଇଛି । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଅଭିମତ୍ତୁ ଉପେକ୍ଷା କଲାଇଲି ମୋର ଉପରସ୍ତାର ପ୍ରତି ମୁଁ ଅନୁରକ୍ତ ନୁହେଁ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଏହାକୁ ଯହିକରି ନେଖି ଦେଖିଲି, ସେତେବେଳେ ମୋର ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀକୁ ଲୋକେ ଚକ୍ରରେ ଦେଖିବେ ବୋଲି ବିଚାର କରି ପ୍ରଥମେ ମୋର ଗବେଷଣା ବନ୍ଦ କରିଥିଲି । x x x ” ମୁଖ୍ୟବନ୍ଦର ଶେଷ ଆକ୍ରମ ସେ ଲେଖୁଥିଲେ :

“ଯଦି ଗଣିତ ବିଜ୍ଞାନରେ ଅକ୍ଷ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଗୋଟୀ ୧ ମୋର ଉପରେ ହାତକୁ ସମାଲୋଚନା କରିବା ପାଇଁ ନ୍ୟାସର ଆସନ ଅଳକ୍ଷ୍ୟରେ କରନ୍ତି ଏବଂ” ଯବିତ୍ର ଧର୍ମଗୁଣଙ୍କୁ ନିନର ମତ ଅନୁପାରେ ବଦାବାର କରି ମୋର ଥେଣୁ ଆକ୍ରମଣ କରନ୍ତି, ମୁଁ ଜହା ତୁମେପ କରିବି ନାହିଁ । ଏପରିବି ସେପରି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମୁଁ ନିର୍ବେଦ୍ୟ ବୋଲି ଆଖ୍ୟା ଦେବି ।”

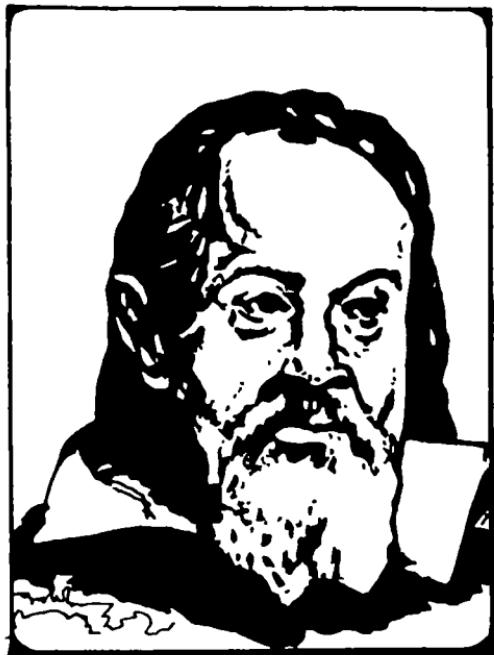
ବହି ଛପାଯିବା ସମସରେ ବୁପରନ୍ତିକଷ୍ଟ ଦୂର୍ବଳ ହୋଇଯାଇଥିବାକୁ ବନର ଧର୍ମଯାକବ ଟିଡେମାନ୍ ରିସିଅସଙ୍କ ତଥା ବିଧାନରେ ପୁସ୍ତକର ମୁଦ୍ରଣ ହୋଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ବୁପରନ୍ତିକଷ୍ଟକୁ ଅଣ୍ଟରୀ ବର୍ଷ ହୋଇଥାଏ ।

ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶ ହେଲା ସତ, ବିନ୍ଦୁ ଆଶ୍ରମ୍ୟର ବଥା ଯେ ପୁସ୍ତକରେ ଏକ ବେନାମୀ ଭୂମିକାରେ ଲେଖାଯାଇଥିଲା । “ଏହି ପୁସ୍ତକ ଏକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଘଣଣା ନୁହେଁ । ଏହା ଏକ ଆମୋଦକାରୀ କଷ୍ଟନା ମାତ୍ର ।”

ଛାପାକ୍ଷାନାରୁ ଏହି ବେନାମୀ ଭୂମିକା ସହିତ ପୁସ୍ତକଟି ବାହାରିବା କେବଳ ବୁପରନ୍ତିକ୍ୟ ଶିଯ୍ୟାଶୀୟ । ସେହି ବେନାମୀ ଭୂମିକାରୁ ପ୍ରତିବାଦ କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ପାମର୍ଥ୍ୟ ନ ଥିଲା ।

ସେହି ଅମର କୃତିର ବିଜ୍ଞାନ ପରେ ମେ ୨୪, ୧୯୪୩ରେ ତାଙ୍କର ଶେଷ ନିଶ୍ଚାୟ ତୋରକଲେ । ଆଧୁନିକ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଜ୍ଞାନର ମୁଦ୍ରାଧର ରୂପେ ସେ ଚିରସ୍ଵରଣୀୟ ।

ଗାୟତ୍ରୀ

ବିପୁଳ ୱେଲିଲିଓ

(୧୯୬୪ - ୧୯୮୨)

(ଆଜିକୁ ଚାରିଶହୁ ଉର୍ଧ୍ଵ ବର୍ଷ ତଳେ ବିଜ୍ଞାନ କଟକେ ଏକ ଦ୍ୱାରିମସ ନ୍ୟୋଟିଷ୍ଟଙ୍କର ଅବିର୍ଭାବ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ଚାରି ଶତବୀରେ ବିଜ୍ଞାନର ଚେହେରା ଅନେକ ବିକ୍ଷି ବଦଳି ଯାଇଛି । ବିନ୍ଦୁ ଏରିଷ୍ଟୋଲେୟ ଅନ୍ତିଶ୍ଵାସକୁ ବୁଠାରିଯାଇ ବରି ନୂତନ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଚିନ୍ତାଗାନ୍ୟରେ ଯେ ପୁଅମ ବୈପୁରିବ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିଥିଲେ ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଗେଲିଲିଓ ଗେଲିଲି । ଧର୍ମୀୟ ବନ୍ଧନରୁ ସମାଜକୁ ମୁକ୍ତି ଦେବାପାଇଁ ସେ ଯେଉଁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ତ୍ୟେଷତ୍ର ପ୍ରତିଧ୍ୟାତନ କରିଥିଲେ, ସେଥିପାଇଁ ସେ ଆଜି ବି ସମାନିତ । ଧର୍ମାଳୟଦ୍ୱାରା ଉଚ୍ଚିତହୋଇ ମଧ୍ୟ ସେ ତାଙ୍କ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ଥିଲେ ଅଟଳ । ସେହି ମହାନ୍ତବବି ଅମର ବୈଜ୍ଞାନିକଙ୍କୁ ଆଜି ବି ମଣିଷ ସମାଜ ଭୁଲି ନାହିଁ ।)

ଇଟାଲୀର ପିତା ନଗରୀରେ ଫେବୃଆରୀ ୧୫, ୧୯୬୪ରେ କନ୍ତୁଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଗେଲିଲିଓ ଗେଲିଲି । ତାଙ୍କର ପିତା ଭିନ୍ଦୁପେନ୍ଦ୍ରିଆ ଗେଲିଲି ଜଣେ ପ୍ରଳାଶ ଗଣିତଙ୍କ ଏବଂ ଦକ୍ଷ ସଙ୍ଗୀତଙ୍କ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ଅବଶ୍ୟକ ସୁକ୍ଷଳ ନ ଥିଲା । କାରଣ ସେ କାଳରେ ଗଣିତ ଓ ସଙ୍ଗୀତର ଆଧର ନ ଥିଲା ।

ବାଲ୍ୟାବନ୍ଧା :

ଗେଲିଲିଓଙ୍କ ପିତା ଜ୍ଞାନୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଜ୍ଞାନର ଅନାବଶ୍ୟକତା ଉପଳବ୍ଧ ବରି ପୁଅକୁ ଜଣେ ଲୁଗାବ୍ୟବସାୟୀ କରିବାକୁ ଜାଇ କରିଥିଲେ । ସାମାନ୍ୟ ଶିକ୍ଷାପରେ ବ୍ୟବସାୟରେ ଲାଗେଇବାର ଆଶା ରଖୁ ତାଙ୍କ ପିତା ତାଙ୍କୁ ସୁଲାଗେ ଭର୍ତ୍ତା ବଲେ । ସୁଲାଗେ ଗେଲିଲିଓ ଅସାଧାରଣ ଧୀମାନାର ପରିଚୟ ଦେଲେ । ସେ ଅତି ଚଞ୍ଚଳ ଗ୍ରୀବୀ, ଲାଟିନ୍, ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର, ସଙ୍ଗୀତ ଏବଂ ଚିତ୍ରାଙ୍କନରେ ପାରଦର୍ଶିତା ଲାଭ କରି ପାରିଥିଲେ । ବିକ୍ଷିବିନ ପଯ୍ୟନ୍ତ ଏକ ବିଦ୍ୱତାର ଦେବାର ଜାଇ ଯୋଗଣ ବରି ଗେଲିଲିଓ । ଚିତ୍ରାଙ୍କନର ମାତିଥିଲେ । ସଙ୍ଗୀତ ଥିଲା ତାଙ୍କର ଅର୍ଦ୍ଧମଞ୍ଜଳିଗତ । ଅଛି ବସ୍ତୁପରେ ସେ ଏପରି ବିଶ୍ୱାସନ କହି ପାରୁଥିଲେ ସେ ଶ୍ରୋତାମାନେ ନ୍ତ୍ରେ ହୋଇଁ ଶୁଣିଯାଉଥିଲେ ।

ଡାକ୍ତରୀ ଶିକ୍ଷା ଓ ନୂତନ ଉଚ୍ଚବିଦ୍ୟା :

ପୁତ୍ର ସଙ୍ଗୀତ ଏବଂ ଟିପ୍ପାକନର ପାରଦର୍ଶତାରେ ସହିତ ନ ହୋଇ ଭିନ୍ନମେନ୍ଦ୍ରିୟ ଅନ୍ୟ ଉପାସ ପାଞ୍ଚବିଦ୍ୟାରେ । ଗେଲିଲିଓଙ୍କୁ ବିଜ୍ଞାନ ଗୋଟିଏ ଗୀର୍ହାରେ ଧର୍ମଯାନକ ହେବାର ଶିକ୍ଷା ଦିଆଗଲା । ଗେଲିଲିଓଙ୍କ ମନ ମଧ୍ୟ ଧର୍ମ ପ୍ରତି ଆବୃତ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ବିନ୍ଦୁ ବିପ୍ରତ ଜଙ୍ଗିତ ତିନି ଥିଲା । ଡାକ୍ତର କ୍ଷୁରୋଗ ତାଙ୍କୁ ଧର୍ମଯାନକ ଶିକ୍ଷାରୁ ଦୂରେଇ ରଖିଲା । ଯେଉଁ ଗୀର୍ହାରେ ଧର୍ମଗୁଣ ଅଧୟନ କରୁଥିଲେ, ସେହି ଗୀର୍ହା ବେଳବର୍ଷ ପରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଶତ୍ରୁ ହୋଇଥିଲା ।

ପିତା ଅନନ୍ୟୋପାସ ହୋଇ ସେ କାଳର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନୀତିକା ଡାକ୍ତରୀ ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ପିପା ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟର ତିଥୀର ଡାକ୍ତର ଏଣ୍ଟ୍ରିଆ ସେବାଲ୍‌ପିନୋଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠେଇଥିଲେ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟନିଷ୍ଠ ପୁତ୍ର ଏହି ଗେଲିଲିଓ ସେବାଲ୍‌ପିନୋଙ୍କ ଅଧିକାରେ ଡାକ୍ତରୀ ବିଦ୍ୟା ଅଧୟନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ମନ ଗଣିତ ଓ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଛଟପଟ ହେଇଥିଲା ।

ଦିନକର ଘଣା । ପିପାର ବିରାଟ ବେଥେଟ୍ରୋଲ୍ (ଗୀର୍ହାଘର) । ସମସ୍ତେ ପ୍ରାର୍ଥନାରେ । ଚାରିଆଢ଼ନିଷ୍ଠଧର୍ମତା । ହୀରୁ ପ୍ରାର୍ଥନାରୁ ନିନିବୁ ମୁକ୍ତ କରି ଗେଲିଲିଓ ଗୋଟିଏ ଦୋଦୁଲ୍‌ୟମାନ ବର୍ତ୍ତିକା ପୁଣି ଦୃଷ୍ଟି ନିଶ୍ଚେଷ କଲେ । କି ଥାରିଯ୍ୟ । କ'ଣ ଥିଲା ବା ସେହି ଦୋଦୁଲ୍‌ୟମାନ ବର୍ତ୍ତିକାରେ ୧ ସେଇଠି କିନ୍ତୁ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଏକ ନୂତନ ଉଚ୍ଚବିଦ୍ୟା - ଦୋଳକ (pendulum)ର ନିସ୍ଚମାବଳୀ । ସେ ଯୁଗରେ ଘଣା ନଥିଲା । ନିନିବୁ ଧରନୀର ସମନହାରକୁ ସମସ୍ତର ଧାରଣା କରି ଗେଲିଲିଓ ଦେଖିଲେ ଯେ ବିରିନ୍ଦ ହୃଦୟରୁ ନିଜ ଝାନକୁ ଫେରି ଆପିବା ପାଇଁ ଖୁଲୁଥିବା ବଢ଼ି ସମାନ ସମସ୍ତ ମେଘଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନରେ ଏହା ଦୋଳକ ପ୍ରଥମ ନିସ୍ଚମ (Law of isochronism) ନାମରେ ବିଦ୍ରିତ ।

ଏରିଷ୍ଟୋଟଲୀୟ ନୀତିର ପ୍ରତିବାଦ :

ସେ ଯୁଗରେ ଏରିଷ୍ଟୋଟଲଙ୍କ ଲିପିବଦ୍ଧ ଜ୍ଞାନକୁ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜ୍ଞାନ ବୋଲି ବୁଝାଯାଉଥିଲା । ଜ୍ଞାନିଯି ଘଣା ଉପରେ ଓର୍କ ହେଲେ ସର୍ବଶେଷତାରେ ଏରିଷ୍ଟୋଟଲଙ୍କ ଉତ୍ତିର ଅବଲମ୍ବନ କରି ଚର୍ଚା ବିନ କିମାତଥିଲା । କୋବିଙ୍କ ଦୃଢ଼ ଧାରଣା ଥିଲା ଯେ ଏରିଷ୍ଟୋଟଲ ପ୍ରକୃତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯାହାସବୁ କହିବାକଷ୍ଟ ସେବରୁ ନିରାଟ ସଥ୍ୟ କେହି ତାର ପ୍ରତିବାଦ କରିପାରିବେ ନି ।

ଯୁଦ୍ଧ ଗେଲିଲିଓ ଏରିଷ୍ଟୋଟଲଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନାକୁ ସ୍ବାକାର କଲେ ନାହିଁ । ସେ ନିନ୍ଦା ପରୀକ୍ଷାକାରୀ କୌଣସି ସିଦ୍ଧାନ୍ତରେ ଉପରୀତ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜ୍ଞାନିଯି ନିନିବୁ ସଥ୍ୟ ଗୋଟିଏ ସ୍ବାକାର କରୁ ନ

ଥିଲେ । ତଙ୍କର ଏହି ଶୁଣିଯୋଗୁଁ ସେ ତଙ୍କର ଶିକ୍ଷବିମାନଙ୍କ ଅପ୍ରେସ ହହଇଛଠିଲେ । ବାହାରି କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନ କରି ନ ପାରିଲେ ଶିକ୍ଷବିମାନେ ବହୁଥିଲେ - ‘ଏରିଷ୍ଟୋଟେଲ ବହିତ୍ତି’ । The Master has spoken - Magistit dixit ଯୁବବ ଗେଲିଲିଓ ଏହି ପ୍ରକାର ଉତ୍ତରରେ ସହୃଦୟ ନ ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧ ବହୁଥିଲେ । ତଙ୍କର ଏହି ଅବାନ୍ତର ଯୁଦ୍ଧ (!) ର ଅବସାନ ଘଟାଇ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟର ସୁନମ ବକାସ ଜଣାଇ ପାଇଁ ତଙ୍କର ଶିକ୍ଷବିମାନେ ଚର୍ଷିତ ହେଲେ । ତଙ୍କର ପିତାଙ୍କ ପାଖରୁ ଲେଖାଗଲା । ଗେଲିଲିଓ ତଥାପି ନଛୋଡ଼ିବନା । ସେ ଦେଖିଲେ ଯେ ପ୍ରକୃତିର ରହସ୍ୟ ତେବେ କରିବା ପାଇଁ ଗଣିତରେ ପାରଦର୍ଶିତା ଆବଶ୍ୟକ । ତାତ୍ତ୍ଵରୀ ବିଦ୍ୟାରେ ମନୋନିବେଶ ନ କରି ସେ ସୁନ୍ଦର ଏବଂ ଆର୍ଦ୍ଦମେତ୍ରିକ୍ଷଣ ପ୍ରତି ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ।

ଗଣିତ ଅଧ୍ୟାପକ ଗେଲିଲିଓ :

ଆମାକିଆ ଗେଲିଲିଓଙ୍କୁ ତାତ୍ତ୍ଵରୀ ତିର୍ମୁଁ ମିଳିଲାନାହିଁ । ୧୯୮୮ ରେ ଗେଲିଲିଓ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟ ଛାତ୍ର ନିନର ଅଧୟସନ ଏବଂ ପରୀକ୍ଷାରେ ଲାଗି ରହିଲେ । ଫୁଲିଆ ଚକ୍ରରେ ଗେଲିଲିଓ ଥିଲେ ଜଣେ ଏବୋଇଶ ବର୍ଷ ବସ୍ତୁ ବେବାର ଯୁବତ । ବିନ୍ଦୁ ଫୁଲିଆ ତାଙ୍କୁ ବୁଝି ନଥିଲା । ସେହି ସମସ୍ୟରେ ସେ Water Balance ନାମକ ଏବଂ ଯନ୍ତ୍ର ଉତ୍ତରବିନା କରିଥିଲେ । ଘନବିଷ୍ଵମାନଙ୍କ ଭଗବେନ୍ଦ୍ର ବିଷ୍ୟରେ ସେ ଏକ ଉପାଦେସ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିଥିଲେ । ସମସ୍ତେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ - ଗେଲିଲିଓ ଏ ଯୁଗର ଆର୍ଦ୍ଦମେତ୍ରିକ୍ ।

୧୯୮୧ରେ ଧୀରେ ଗେଲିଲିଓଙ୍କ ଗାଣିତିକ ପାରଦର୍ଶିତା ବାରିଆଡ଼େ ବ୍ୟାପିଗଲା । ସେତେବେଳେ ଜଟାଳୀର ପିପା ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଗଣିତ ଅଧ୍ୟାପକ ପୋଷ୍ଟ ଖାଲିଥିଲା । ୧୯୯୦ରେ ଜାଲିଲିଓ ଏହି ସମାନାବଦ ପଦବୀରେ ଭୂଷିତ ହେଲେ । ଏହି ପଦବୀ ସମାନାବଦ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ବର୍ଷକୁ ପ୍ରାୟ ଦେଖିଛନ୍ତି କୌଣସା ଦରମା ଥିବାରୁ କେହି ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେଉ ନ ଥିଲେ । ଗଣିତର ଔହୁଜାଲିବ ସର୍ବ କୌଣସା ଗେଲିଲିଓଙ୍କୁ ମହାନ ଥିଲା । ତଙ୍କ ଦୃଢ଼ ଧାରଣା ଥିଲା ଯେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ସତ୍ୟକୁ ଜାଣିବାକୁ ହେଲେ ଏରିଷ୍ଟୋଟେଲଙ୍କ ପୁଷ୍ଟ ସବୁ ମୁଖ୍ୟ କଲେ ହେବ ନାହିଁ - ପ୍ରକୃତିକୁ ପଢ଼ିବାକୁ ହେବ ।

ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସହବର୍ଷୀମାନେ ଗେଲିଲିଓଙ୍କୁ ଆଡ଼ ନସନରେ ଦେଖୁଥିଲେ । ଏରିଷ୍ଟୋଟେଲଙ୍କ ପଦବୀ ଅନୁସରଣ ନ କରି ସେ ଗଣିତ ଶିକ୍ଷାର ଏକ ମୁତ୍ତନ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ । ସହ ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ତାଙ୍କୁ ଉର୍ଧ୍ବମା କରି ଯେ ସବୁ ବାନେ କିମିପ ବନ କବିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ଅଧ୍ୟାପକମାନ୍ତରେ

ଦେବା ସଂଗେ ସଂଗେ ତାଙ୍କୁ ଗାଲିଗୁଲକ ଦେଉଥିଲେ । ଗେଲିଲିଓ କିନ୍ତୁ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ-ପ୍ରକୃତିର ରହସ୍ୟ ଉଦ୍ୟାନେ କରିବାକୁ ହୋଇଥିଲେ ଦୃତ୍ୟବିକର ।

ପିଥାର ନତ୍ତେନ ଓ ନୂତନ ପରୀକ୍ଷା :

ଯେଉଁ ପିଥାର ନତ୍ତେନର ଛାସାରଳେ ଗେଲିଲିଓ ଜନ୍ମୁଗ୍ରହଣ ବରିଥିଲେ, ବିନେ ଯେ ସେହି ବିରାଟ ନତ୍ତେନ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଏକ ବଡ଼ ଅଂଶ ଗ୍ରୁହଣ କରିବ ଏହା କେହି ଭାବି ନ ଥିଲେ ।

ଏରିଷ୍ଟୋଲେଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେ ହେବାଛି ପ୍ରଥମ ସାର୍ବଜନୀନ ପରୀକ୍ଷା । ଏରିଷ୍ଟୋଲେଙ୍କ ନାତି ଅନୁସାରେ ଗୋଟିଏ ବେଶି ଓନନର ଦିନିଷ ଅନ୍ୟ ଏକ ଅଛି ଓନନର ଦିନିଷ ଅପେକ୍ଷା ଚଞ୍ଚଳ ତଳେ ପଡ଼େ । ଏହାର ଉଦାହରଣ ସ୍ଵରୂପ ସେ ଗୋଟିଏ ପଥର ଏବଂ ଖଣ୍ଡ ପଡ଼ୁର ପନେ ବିଷସ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଥିଲେ । ଅନ୍ୟମାନେ ଏରିଷ୍ଟୋଲେଙ୍କ ନାତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଚିନ୍ତା କରିବା ପାଇଁ ସାହସ ପୁଷ୍ପ କିରୁନଥିଲେ । ଗେଲିଲିଓ ବହିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଯେ ବାସୁର ପ୍ରତିରୋଧ ହେବୁ ପରୁ ଖଣ୍ଡକ ଧୀରେ ଧୀରେ ପଢ଼ୁଛି ନରେ ବିଭିନ୍ନ ଓନନର ଦୁଇଟି ଦିନିଷ ଏବା ବେଗରେ ଲେବୁ ଅନ୍ତର୍ଭାବରେ ।

ଏହି କୈମ୍ପୁବିକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରତିପାଦନ କରିବାକୁ ଗେଲିଲିଓ ପିଥାର ଜନତାକୁ ନତ୍ତେନ ପାଖକୁ ଆମନ୍ତଣ କରିଥିଲେ ।

ନତ୍ତେନର ଚାରିପାଖରେ ଜନସମାଗମ । ଅଧିକାଶ ଆସିଥିଲେ ଗେଲିଲିଓଙ୍କୁ ତାହାଲ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ । ଏରିଷ୍ଟୋଲେ କେବେ ଭୁଲ କରି ପାରନ୍ତି ? ଗେଲିଲିଓ ଯେତେବେଳେ ନତ୍ତେନ ଉପରକୁ ଚାତିବାକୁ ଆଗନ୍ତ କଲେ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କଳ୍ୟର ହସିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅଧାପକମାନେ ଏହି ଅର୍ବାଚୀନର ଆସାନନର ପରିସମାପ୍ତି ଦେଖିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ ।

ଏରିଷ୍ଟୋଲେ କହିଛନ୍ତି । ଦୀର୍ଘ ଉଶେଇଶ ଶହ ବର୍ଷ ଏହା ସତ୍ୟ ବୋଲି ପ୍ରତିପାଦିତ ହୋଇ ଆସିଛି । ‘କାହିଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜ୍ଞାନୀ ଏରିଷ୍ଟୋଲେ କାହିଁ ଅର୍ବାଚୀନ ଗେଲିଲିଓ !’ ଏହାଥୁଲା ଅଧାପକମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବଥାବାର୍ତ୍ତା ।

ପିଥାର ନତ୍ତେନ ଉପରୁ ଗେଲିଲିଓ ଏକାସାଙ୍ଗରେ ଦୁଇଟି ବିଭିନ୍ନ ଓନନ ବିଶିଷ୍ଟ ଲୌହପିଣ୍ଡାଳା ଛାଡ଼ିଦେଲେ - ଗୋଟିକର ଓନନ ଥିଲା ଦଶ ପାତ୍ର ଏବଂ ଅନ୍ୟଟିର ଏକ ପାତ୍ର । ବିରାଟ ଜନତା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଚିତ୍ରରେ ଅନେକ ରହିଥିଲା । ପିଣ୍ଡାଳାବ୍ରସ୍ତ ସମକ୍ଷଣିକ ପନେ ଉପର୍ଯ୍ୟତ ଜନତାକୁ ବିଷସାରିଭୂତ କରି ପକାଇଲା । କଣ୍ଠିକ ସକାଶେ ମମଷେ ବାକିଶ୍ରିତାନ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ ।

କି ଆଶ୍ରମ୍ୟ ବଥା ! ଏରିଷ୍ଟୋଟଳ ଡାହାହେଲେ ତୁଲ ବନ୍ଦିଛନ୍ତି ?

ଉଣେଇଗି ତହ ବର୍ଷର ନିରାଟ ସଞ୍ଚେ ଉପରେ ଆଶ ଅସିଲା । ଲୌହ ପିଣ୍ଡାଦ୍ୱସ୍ଵର ସମକ୍ଷଣିକ ପତନ ସୁଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖୁ ସୁଦ୍ଧା ଗେଲିଲିଓଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ବେହି ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିଲେ । ସମସ୍ତେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ ସେ ନିଶ୍ଚିୟ ଯାହୁଡ଼ିଧ୍ୟା ।

ଏରିଷ୍ଟୋଟଳଙ୍କ ଉପରେ ଏହି ବିଗାଟ ବିନୟ ପ୍ରବୃତ୍ତରେ ଏକ ବିଷାଦମୟ ବିନୟ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ପିପାର ଜନତା ଶ୍ରୀରଥ ହୋଇ ଏରିଷ୍ଟୋଟଳଙ୍କ ନୀତିର ଅବମାନନା ବରିଥିବା ହେତୁ ଗେଲିଲିଓଙ୍କୁ ବିନୟରେ ଅଭିଯୋଗ ଆଣିଲେ ।

ପିପାର ପରିଭ୍ୟାଗ :

ଅଧାପବମାନଙ୍କ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ହତା ବାହାରେ ଗାରନ ପିନ୍ଧିବାକୁ ପ୍ରତିବାଦ କରି ଗେଲିଲିଓ ତାବୁ ସମାଲୋଚନାର ପାତ୍ର ହୋଇ ଉଠିଲେ । ଯେତ୍ରମିଳି ତିରବ ପ୍ରଥମ ବସମୋ (Cosmo)ଙ୍କ ନାରୀ ସନ୍ତୋନ ଗିଓରାନିଙ୍କ ତିଆରି ଯନ୍ତ୍ରକୁ ନାପସନ କରି ସେ ଶାସନର ଅପ୍ରିୟ ହୋଇପଡ଼ିଲେ ।

ଶେଷରେ ୧୯୯୭ରେ ପିପାର ଅଧାପନା ଛାଡ଼ିବାକୁ ସେ ବାଧ ହୋଇଥିଲେ । ବିଜ୍ଞାନ ଲୋକଙ୍କୁ କାମର ଅଭାବ ନ ଥାଏ । ଭେଦିସୀୟ ଗଣତନ୍ତ୍ର ପାଦୁଆ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସେ ବର୍ଷକୁ ହଜାରେ ଚଙ୍ଗା ବେତନରେ ଅଧାପନା କରିବାକୁ ପୁଯୋଗ ପାଇଲେ ।

ନୂତନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସେ ଉତ୍ତରାଓର ନାମ ଅର୍ଦ୍ଦନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ପାରିବାରିକ ନୀତିନାମ :

ପାଦୁଆ ସହରରେ ସେ ମେରିନା ଗାୟା ନାମକ ଏକ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ସଂବର୍ଣ୍ଣରେ ଆସିଥିଲେ । ଗେଲିଲିଓ ବିବାହକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରୁ ନ ଥିଲେ । ମେରିନାଙ୍କୁ ବିବାହ ନ କରି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଟିନୋଟି ସନ୍ତୋନର ଘିଣ୍ଡା ହୋଇଥିଲେ । ତରିକାଟିକେ ଏହି ନୂତନ ବସିଥିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଉପାର୍ଜନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ଦୂରବୀଷଣ ଯନ୍ତ୍ର ଏବଂ ନିଷ୍ଠା ପର୍ଯ୍ୟବେଶଣ :

ଓଲନାନ ଗବେଷକ ହାତ୍ତେ ଲିପିବେଶ ପ୍ରବୃତ୍ତରେ ଦୂରବୀଷଣ ଯନ୍ତ୍ର ଉପାର୍କତ । ଗେଲିଲିଓ ଏହି ରୀଟିକେ ଯବକାଚନାନଙ୍କ ମଧ୍ୟୋପରେ ସେ ଯୁଗର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହେତ୍ରାନିକ ଦୂରବୀଷଣ ଯନ୍ତ୍ର ପ୍ରକୃତି କରିଥିଲେ ।

ଭେନ୍ଦୁର ଜନତା ଅଗଷ୍ଟ ୨୧, ୧୯୦୯ରେ ଦୂରବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଆବାଶର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରତିକାଳୀନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଦେଖିପାଇର ନିନ୍ଦକୁ ଧନ୍ୟ ମଣିଲେ ।

ଦୂରବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଗେଲିଲିଓ ଚନ୍ଦ୍ର, ବିଭିନ୍ନ ଗ୍ରୁହ ଓ ନିଷ୍ଠାତ୍ମକ ରହସ୍ୟ ଉଦ୍‌ଘାନେ ବରିପାରିଥିଲେ । ଭେନ୍ଦୁସୀୟ ଗଣ୍ଠନ ପୋପଙ୍କ ଆଧୁପତ୍ୟକୁ ସ୍ଵୀକାର କରୁ ନିର୍ମାଣ କରିବାର ଉପରେ କାଗାରେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆଲୋଚନା କରିବାର ଉପରେ ନିର୍ମାଣ କରିବାର ଉପରେ କରୁଥିଲେ ।

ଭେନ୍ଦୁର ତିରକ୍କୁ ଦୂରବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ର ଉପହାର ଦେଇ ସେ ତାଙ୍କର ଅତି ପ୍ରିସପାତ୍ର ହୋଇପାରିଥିଲେ । ସାରାଦିନ ପାଇଁ ବାର୍ଷିକ ପ୍ରାୟ ପରିଶ ହନ୍ଦାର ଟଙ୍କା ବେଳେରେ ସେ ଅଧ୍ୟାଧନା କରିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇଁ ଥିଲେ ।

ପାଦୁଆର ମୁକ୍ତ ବାଚାବଣାରେ ସେ ବାସୁ ତାପମାନ ଯନ୍ତ୍ର, ବୁନ୍ଦକର୍ତ୍ତା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ତଥ୍ୟ ଏବଂ ସାମରିକ ତଥା ଜ୍ୟାମିତିକ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଉପବିନ୍ଦନ କରିଥିଲେ ।

ଏସବୁ ସଫଳତା ସହେ ଗେଲିଲିଓଙ୍କର ପିପା ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରିବାର ଅଧିକ ବାସନା ଥିଲା, ଯଦିଓ ସେ ଜାଣୁଥିଲେ ଯେ ପିପାରେ ଧର୍ମର ଆଧୁପତ୍ୟ ହେଉ ତାଙ୍କର ଗବେଷଣାରେ ବ୍ୟାଧାତ ସୃଷ୍ଟି ହେବ । ମଣିଷ ମନ ବଡ଼ ନିର୍ମିଳ, ସଂପର୍କ ବୋଧହୁଏ ଗେଲିଲିଓଙ୍କ ଜୀବନର ବ୍ୟାପକ ଥିଲା । ପାଦୁଆର ଖୋଲା ବାସୁମଞ୍ଜଳରେ ଗବେଷଣା କରିବାକୁ ସୁଯୋଗର ଯେଉଁ ପ୍ରାଚୁର୍ୟ ଥିଲା, ତଥା ପରିଯୋଗ କରି ପିପାର ସଂଘର୍ଷମସ୍ତ୍ର ବାସୁମଞ୍ଜଳକୁ ଫେରି ଆସିବାକୁ ଗେଲିଲିଓ ଅଥୟ ହୋଇଗଠିଲେ ।

ସେତେବେଳେ ପ୍ରଥମ କସମୋଙ୍କ ମୁଦ୍ର୍ୟପରେ ଟେଲିନିର ତିରକ୍କ ରୁପେ ଦ୍ଵିତୀୟ କସମୋ ଅବଶ୍ୟାପିତ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଦ୍ଵିତୀୟ କସମୋ ଥିଲେ ଗେଲିଲିଓଙ୍କ ପୂର୍ବତନ ଛାତ୍ର । ତାଙ୍କର ଅନୁଗୋଧକ୍ରମେ ପାଦୁଆ ପରିଯୋଗ କରି ଗେଲିଲିଓ ଦୀର୍ଘ ଅଠର ବର୍ଷ ପରେ ପୁଣି ପିପା ପରିବର୍ତ୍ତନ କଲେ ।

ଏହା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ଜୀବନର ବିଷାଦମସ୍ତ୍ର ପରିଚେତର ଅସ୍ମାରନ୍ତ ହେଲା ।

ଗବେଷଣାରେ ପୋପଙ୍କ ହପ୍ତଶ୍ରେଷ୍ଠ :

ଗେଲିଲିଓ ପାଦୁଆରେ ଯେପରି ସ୍ଵାଧୀନ ଭାବରେ କାମ କରୁଥିଲେ, ପିପାରେ ସେପରି କରିବାକୁ ଆଗମ କଲେ । ଭାବିଥିଲେ, ଅଠର ବର୍ଷର ଅନୁପର୍ହିତ ଓ ବିଜ୍ଞାନ ନଗତରେ ତାଙ୍କର ସୁନ୍ଦର

ପିସାବାସୀଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିଥିବ । ବିନ୍ଦୁ ତାଙ୍କ ଧାରଣା ଭୁଲ ଥିଲା । ନଈମୁନଙ୍କ ବାର୍ତ୍ତାବହ
(The messenger of the stars) ନାମକ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରଶନ୍ତ ବରି ସେ ଧର୍ମଚିରୋଧୀ
ବୋଲି ଅଭିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ସେ କୁପରନିବସୀୟ ସତ୍ୟ ‘ପୃଥିବୀ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଚାରିପଟରେ ପୁରିବୁଲେ’ କୁ
ସ୍ଵୀକାର କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଏହି ପୁସ୍ତକରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ନ ଥିଲେ । ତଥାପି ଧର୍ମାନ୍ତ ପିସା ତାଙ୍କୁ
ଧର୍ମଦ୍ରୋହୀ ବୋଲି ପୋପଙ୍କ ନିବଟରେ ଅଭିଯୋଗ କରିଥିଲା । ତାଙ୍କରି ଅପରାଧ କରି ୧୬୧୦,
ଖ୍ୟାତିରେ ବ୍ରାହ୍ମନ ନାମକ ଏକ ନିର୍ଜୀବ ବିଜ୍ଞାନବିଦ୍ବ୍ଲୁ ଅଣ୍ଟିରେ ମଧ୍ୟ କରି ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଦିଆଯାଇଥିଲା ।

ମାର୍ଚ୍ଚ ୧୬, ୧୬୧୩ । ବାରନ ବର୍ଷ ବନ୍ଧୁପରେ ଗୋମର ଧର୍ମଯାନବ ଗୋଷ୍ଠୀ ସମ୍ମୁଖରେ
ଗେଲିଲିଓଙ୍କ ଦୋଷର ବିଚାର ଚାଲିଲା । ଧର୍ମାନ୍ତମାନେ ଗେଲିଲିଓଙ୍କୁ ପୃଥିବୀ, ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଶୁଦ୍ଧ ନିଷ୍ଠା
ବିଶ୍ୱରେ ଗବେଷଣା କରିବାକୁ ବାରଣ କଲେ । ଗେଲିଲିଓ ଧର୍ମାନ୍ତ ବିଚାରବିମାନଙ୍କ ସାମନାରେ ନିଦରଶ
ଅଧିମତାର ସ୍ଵୀକାର କଲେ ଏବଂ ନିଷ୍ଠା ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ନ କରିବା ପାଇଁ ଶପଥ ନେଇଲେ । ବାରନେଲୁ
ବେଳାରମାତ୍ରାନ୍ ବିନ୍ଦୁପରେ ମାତି ଉଠିଲେ ସତେ ଯେପରି ଗବେଷଣା କରିବାକୁ ଗେଲିଲିଓଙ୍କୁ
ବାରଣ କରି ସେ ଶୁଦ୍ଧ ପୂର୍ଣ୍ଣମନ୍ତ୍ର ବନ୍ଦ କରି ପବାଇଛନ୍ତି ।

୧୬୧୩ରେ ଗେଲିଲିଓଙ୍କ ଆୟୀସ୍ ବନ୍ଦୁ ବାରବେରିନି ପୋଷ ଅର୍ଥାନ୍ ଅଷ୍ଟମ ପଦରେ ଭୂଷିତ
ହେବାରୁ ଗେଲିଲିଓ ନିଷ୍ଠା ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବାକୁ ଆରଥରେ ସାହସ ବାନ୍ଧିଲେ । ପୋପଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ
'ପୃଥିବୀର ଦୁଇଟି ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଶାଳୀ ସମୟରେ ବାର୍ତ୍ତାଲାପ' ନାମକ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା ।
ଗେଲିଲିଓଙ୍କ ଶତ୍ରୁଗଣ ପୋପଙ୍କ ନିବଟରେ ଏହି ପୁସ୍ତକ ସମୟରେ ଅନେକ ଅଭିଯୋଗ କରିଥିଲେ ।
ସେମାନେ କହିଲେ ଯେ ଉତ୍ତର ପୁସ୍ତକର ନିର୍ବାଧ ଚଢ଼ି ପୋପଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଲେଖା ହୋଇଛି । ପୁଅମେ
ପୋଷ ବିଶ୍ୱାସ କରୁ ନ ଥିଲେ । ପରେ ଗେଲିଲିଓଙ୍କ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ବିଷମ୍ୟ ଉତ୍ତି ପୋପଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର ବିଷାକ୍ତ
କଲା ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଚାର :

୧୬୧୨ର ଶେଷ ଆତ୍ମକୁ ଗୋମରୁ ପୁଣିଥରେ ତାବରା ଆସିଲା - ବନ୍ଦୁଭର ତାବରା ନୁହେଁ,
ଅଭିଯୋଗର ତାବରା । ସେତେବେଳେକୁ ଗେଲିଲିଓ ଅପୁଷ୍ଟ । ଉଠିବା ପାଇଁ ବି ତାଙ୍କର ଶତ୍ରୁ ନ ଥିଲା ।
ତାତ୍ତ୍ଵମାନେ ଲେଖିଲେ, “ଗେଲିଲିଓ ଶଯ୍ୟାଗାସୀ । ତାଙ୍କୁ ଷାନାନ୍ତର କରାହେଲେ ସେ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମୁଖରେ
ପଡ଼ି ହେବାର ଆଶଙ୍କା ଅଛି ।”

କିନ୍ତୁ ପୋପଙ୍କ ତାଙ୍କରା । ଯେ କୌଣସି ଅବଷ୍ଟାରେ ଶୁଣିଲିଓଙ୍କୁ ରୋମକୁ ନେବା ପାଇଁ ଆଦେଶ । ନାନୁଆଗୀ ୧୩୩୩ର ହାଡ଼ଭଜା ଶୀତ । ମୃତବିଷ୍ଣୁରୁ ବି ହୀନ ଗେଲିଲିଓଙ୍କୁ ଧର୍ମାବତାରମାନଙ୍କ ସାମନାରେ ଫେର କରାଗଲା ।

ଲାଗ୍ ଛ'ମାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଚାର ଚାଲିଲା । ଦୂର ୨୭, ୧୩୩୩ରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସ୍ଥାନର ବରିବା ପାଇଁ ସତ୍ରୁରୀ ବର୍ଷ ବସ୍ତୁ ଗେଲିଲିଓଙ୍କୁ ବାଧ କରାଗଲା ।

“ଧର୍ମପୁଷ୍ଟକମାନ ସର୍ବକରି ମୁଁ ଶପଥ ନେଇଛି ଯେ ମୁଁ ମୋର ପୂର୍ବତନ ସମସ୍ତ ଭ୍ରାନ୍ତ ଧାରଣାକୁ ପରିଚ୍ୟାଗ କରିବି । ...ମୁଁ ସ୍ଵୀକାର କରୁଛି ଯେ ମୋର ଭ୍ରାନ୍ତ ଅହେତୁକ ଏବଂ ନିର୍ବାଧତା ପ୍ରସ୍ତୁତ । ...ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୋଗଣା କରୁଛି ଏବଂ ଶପଥ କରି କରୁଛି ଯେ ପୃଥିବୀ ପୂର୍ବ୍ୟର ଚାରିପରେ ଘୂରୁନାହିଁ ... ।”

ବୁଦ୍ଧ ଗେଲିଲିଓଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁମାନେ ବିଚାରାଳୟରୁ ଯେତେବେଳେ ଅତିଶୟ ସନ୍ତାପିତ ଏବଂ ଶ୍ରୀଅବଷ୍ଟାରେ ନେଇଯାଉଥୁଲେ ଗେଲିଲିଓ କହିଥୁଲେ, ତ୍ୟାପି ପୃଥିବୀ ଘୂରିବୁଲେ (Eppur si muove) ।

ଅଟିମ ଜୀବନ :

ଗେଲିଲିଓ ଆଜୀବନ କାରାଦକ୍ଷ ପାଇ ଅତିଶୟ ଶୁଣୁ ହୋଇରଠିଲେ । କିନ୍ତୁ ଦୀନ ପରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରିୟତମା ବନ୍ଧୁ ମେରିଆନର ମୁୟରେ ଆହୁରି ଅଧୀର ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ତାରିଆଡ଼ ତାଙ୍କୁ ଅନ୍ଧବାରମୟ ନିଶାଗଲା । ଆର୍ଦ୍ଦେଶ୍ତ୍ରର କାରାଗାରରେ ବାର୍ଷକ୍ୟର ତାଡ଼ନା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାରେ ବାରଣା ସର୍ବେ ତାଙ୍କର ବୈଜ୍ଞାନିକ ମନ ଚିନ୍ତାଶୂନ୍ୟ ରହିପାରିଲା ନାହିଁ । ସେହି କାରାଗାରରୁ ୧୩୩୭ରେ ସେ “ଗତି ସମୟନ୍ତେ ନିସ୍ଥମାବଳୀ” ନାମକ ପୁଷ୍ପକ ପ୍ରଶାସନ କରି ମୁଦ୍ରଣ ପାଇଁ ହଲାଙ୍କୁ ଚୋରା ଭାବରେ ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲେ ।

ଧୀରେ ଧୀରେ ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି କମି ଆସିଲା । ୧୩୩୭ ତିଥେଯର ବେଳକୁ ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୁଦ୍ଧ ଅନ୍ଧ ହୋଇଗଲେ । ତାଙ୍କର ରଚିତ ଶେଷ ପୁଷ୍ପକ ସେ ସ୍ବରକ୍ଷରେ ମୁଦ୍ରିତ ଅବଷ୍ଟାରେ ଦେଖିପାରି ନ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେହି ପ୍ରକାଶିତ ପୁଷ୍ପକକୁ ଛାତିରେ ଚାପି ସେ ସ୍ଵର୍ଗସୁଧା ଅନୁଭବ କଲେ ।

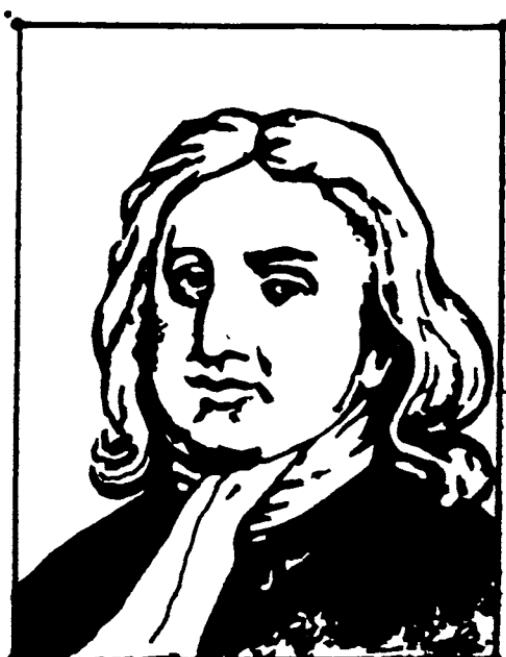
ନିସ୍ତରିତ ସେ ବି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ । ଯେ ଜ୍ଞାନ ଉଷ୍ଣାରର ସୀମିତ ପରିସରକୁ ବିଷ୍ଣୁରିତ ବରିବା ପାଇଁ ପ୍ରବଳ ପ୍ରତିରୋଧ ସର୍ବେ ସାରାଜୀବନ ଚେଷ୍ଟିତ ଥିଲେ, ତାଙ୍କର ବୃଦ୍ଧବିଷ୍ଣୁ କଟିଥିଲା କାରାଗାର

ମଧ୍ୟରେ ଥିଲା କରୁଣ ଭାବରେ । ମାନବିକ ଦୃଷ୍ଟିବୋଣରୁ ଏହା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଅନ୍ୟାୟ । ଆଜୀବନ କାରାବ୍ୟାସ ଉପରକୁ ଦୃଷ୍ଟିହୀନତା - ଗେଲିଲିଓଙ୍କ ଆମ୍ବା କ୍ରମନ କରି ଉଠିଲା । କୃତ୍ରମ ବନ୍ଦନରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଜୀବନ ବିବଳ ହେଉଥିଲା । ତଥାପି ସେହି ଧର୍ମାନ୍ତମାନେ ଧର୍ମାମା ହେଉପାରିଲେ ନାହିଁ । ବୃଦ୍ଧ ଏବଂ ଦୃଷ୍ଟିଗତିହୀନ ଗେଲିଲିଓଙ୍କ ମୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ସେମାନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥୁଲେ । ସେମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଆଭିନାତ୍ୟ ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ଗେଲିଲିଓଙ୍କ ଧୀଗତିକୁ ଭୟ କରୁଥିଲା ।

ସେମାନେ କିନ୍ତୁ ବେଶି ଦିନ ବାହିପାରିଲେ ନାହିଁ । ନାନୁଆରୀ ୮, ୧୯୪୭ର ଏବଂ ଶାତେ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ତାଙ୍କର ଅବଶ୍ୟକ ଜୀବନ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ମୁକ୍ତି ପାଇଲା । ପୁଥିବର କୌଣସି ବନ୍ଦନ ତଙ୍କୁ ବାନ୍ଧିରଖି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ସେବିନ ହୁଏତ ଗେଲିଲିଓଙ୍କ କଟିପଥ ବନ୍ଦୁ ଗୋପନରେ ଅଞ୍ଚୁ ବର୍ଷଣ କରିଥିବେ, କିନ୍ତୁ ସେହି ମୁହଁର୍ତ୍ତକୁ ମନେ ପକେଇ ଅଛି ବୋଟି ବୋଟି ମଣିଷର ଆମ୍ବା କ୍ରମନ କରୁଥିଛି ।

ସାମ୍ ଆଇହାର ନେଇଟ୍ର

ବିଜ୍ଞାନ ନଗତର ବଚ୍ରମ୍ଭ ଆଇକାକ୍ ନିରତନ୍

(୧୯୪୭ - ୧୯୭୭)

ସେସତର ଶତାବୀର ପ୍ରାସ୍ତ ଶୈଖରଣକ ଏବଂ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବୀର ପ୍ରଥମ ମୁଲଦଶବ୍ଦୀ
ଅଧିକ ବାଳ ଜଣିତ ଓ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନରେ ଅନେକ ଶୈଖରଣ ବହୁ ଅବିଜ୍ଞାର ଓ ଉତ୍ତାବନ ବରି ସାର
ଆଇକାକ୍ ନିରତନ୍ ବିଜ୍ଞାନ ନଗତକୁ ଯେତିକି ଦାନ କରିଛନ୍ତି ତାହା ଅତୁଳନୀୟ । ମାଧ୍ୟାବର୍ଷଣ ଜନିତ
ବଳର ସଠିକ୍ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ବରି ସେ ଆଣିଥିଲେ ମଣିଷର ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ଏବଂ ନୂତନ ଆଲୋକ । ତାଙ୍କର
ଏହି ସୃତରେ ଏବେ କିଛି କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି ସତ ବିନ୍ଦୁ ଏହାର ଉତ୍ତିଷ୍ଠମି ଉପରେ ଗଢ଼ି ଉଠିଛି
ଯାନ୍ତିକ ବିଜ୍ଞାନ । ତାଙ୍କର ଆଲୋକ, ଧୂମି ଓ ତାପ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଅବିଜ୍ଞାର ଯେଥା ଲଗାଇଥିମୁଁ, ବାଇନୋମିଏଲ୍
ଉପପାଦ୍ୟ, ଡିଫରେନ୍ଟିଏଲ୍ ଓ ଇଣ୍ଟିଗ୍ରେଲ୍ ବାଲକ୍ରୁଳ୍ସ ପ୍ରଭୃତି ଶିଖିତର ବିଭାଗରେ ତାଙ୍କର
ନୂତନ ନୂତନ ସୃତ ସେ ସମସ୍ତରେ ବିଜ୍ଞାନ ନଗତରେ ଚହଳ ପବେଇ ଦେଇଥିଲା ।)

ବିତ୍ତି ବାଳକ ନିରତନ୍ :

୧୯୪୭ ଜାନୁଆରୀ ଆଠର ଏବଂ ଶୀଘ୍ରାତ୍ମା ସବାଲରେ ଇଟାଲୀରେ ନଣେ ବିଜ୍ଞ୍ୟାତ ବିଜ୍ଞାନିକ
ଗେଲିଲିଓ ଗେଲିଲିଜ ମୁଦ୍ର୍ୟ ହୋଇଥାଏ । ସେ ବର୍ଷ ବଡ଼ ଧୂମ ଧୀମରେ ଇଂଲଞ୍ଚରେ ଯୀଶ୍ଵର୍ମୁଣ୍ଡିଷ୍ଟଙ୍କ
ନନ୍ଦଦିନ ବ୍ରିସମାୟ ଦିବସ ପାଳନ କରାଯାଇଥାଏ । ତିପେନର ପରିଶରେ ସେତେବେଳେ ଏକ ଅପରିପ୍ରକାଶ,
ତୁରଣ, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ଵତ୍ର ପିତୃହୀନ ବାଳକ ନନ୍ଦଗ୍ରୁହଣ କରିଥିଲେ ଇଂଲଞ୍ଚର ଲିଙ୍ଗନ୍ୟାସାର ପ୍ରଦେଶରେ
ଉଲ୍ସଥୀ ନାମକ ଏକ ଛୋଟ ଗାଁରେ ଏବଂ ଚାଷୀ ପରିବାରେ । ମୁମୁକ୍ଷୁ ଭାବରେ ନନ୍ଦ ହୋଇଥିବା ଏଇ
ବାଳକର ନାମ ରଖାଗଲା ଆଇକାକ୍ । ଯେଉଁ ଧାଇ ଏଇ ବାଳକର ନନ୍ଦ କରାଇଥିଲେ ସେ ଆଶା କରୁ ନ
ଥିଲେ ଯେ ଏ ବାଲକ ବସ୍ତୁବ । ତାଙ୍କ ଭାଷାରେ ‘ବାଲକଟି ଏତେ ଛୋଟ ହୋଇ ନନ୍ଦ ହୋଇଥିଲା ଯେ
ତାକୁ ଗୋଟିଏ ମୁଲ ପାଇଁଥା ଛୋଟ ମରରେ ରଖାଯାଇ ପାରିଥାନ୍ତା ।’ ନିସ୍ତତି ଏଇପରି ଶାମଖୁଆଳି
ତଙ୍କରେ ଗୋଟିଏ ଅସାଧାରଣ ଧୀର୍ଘ ସମ୍ବନ୍ଧ ମଣିଷ ପୃଥିବୀ ପଠେଇଥିଲା ।

ଆଇନାବଙ୍କ ବାଲ୍ୟକାଳ କଟିଥୁଲା ମା'ଙ୍କ ସାଜରେ । କିନ୍ତୁ ମା ଯେତେବେଳେ ଦ୍ଵିତୀୟ ପଢ଼ି
ପରିପ୍ରହ କରି ନୂଆ ସଂସାର କରିବାକୁ ଶାଲିଗଲେ ସେ ବୁଢ଼ା ମା'ଙ୍କ ଉଷ୍ଣାବଧାନରେ ବଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।
ଜନ୍ମ ସମସ୍ତର ଗୋଟିଏ ପିଲା ଅତି ପଚଳା ଆଉ ଶୁଖଲା ହୋଇ ବଡ଼ିଲେ ସିମା, କିନ୍ତୁ ବୁଦ୍ଧି ତାଙ୍କର ପ୍ରକଳ୍ପ
ଥୁଲା । ବୁଢ଼ୀ ମା ଦେଇଥିବା କ୍ଷେତ୍ରବାତି କାମ ନ କରି କଳକବଜା ତିଆରି କରିବା, ପବନର ଗତିର
ବିପରୀତ ଦିଗରେ ତେଣୁ ପବନର ବେଗ ମାପିବା ଥାଏ ଆବାଶକୁ ନଚେତ୍ ରଙ୍ଗପତ୍ର ପାହାଡ଼ ପର୍ବତକୁ
ଅନେକ ସମସ୍ତ ତମ୍ଭେ ହୋଇ ଅନେକବାଲକ୍ୟକରି ବୁଢ଼ାମା ଭବିଲେ ପିଲାଟା ଚଗଲା ହୋଇଯାଉଛି ।
ସେଥିପାଇଁ ସେ ନାତି ଲାଗି ଚିନ୍ତିତ ହେଲେ ।

ବାବରଷ ବେଳକୁ ଆଇନାବ ପରିବ ସ୍କୁଲରେ ଉଠିଛେଲେ ଏବଂ ନଣେ ଔଷଧ ବ୍ୟବସାୟୀ
ପାଖରେ ରହି ପଡ଼ାଶୁଣା କଲେ । ସେ ପାଠଶାଳରେ ମନ ନ ଦେଇ ଚାକୁର ମୁକୁର ସଂଗ୍ରହ କରି ବିରିନ୍ଦ
କଳକବଜା ତିଆରି କରିବା ଦେଖି ଔଷଧ ବ୍ୟବସାୟୀକୁ ଅତୁଆ ଲାଗିଲା । ବସାପାଖରେ ତିଆରି ହେଉଥିବା
ପବନବଜା ଅନୁଧାନ କରି ନିଜେ ଗୋଟିଏ ପବନବଜା ନମୁନା ଘରେ ତିଆରି କଲେ । ସେହି କଳକୁ ସେ
ପଶୁବଳ ପାହାୟିରେ ଚଲେଇବାର ଠିକଣା କଲେ । ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡାକୁ କଳର ଚକରେ ବାନି ତା'ର
ପହୁଁଚର ଟିକିଏ ଦୂରରେ ବିଛି ଖାଦ୍ୟଗସ୍ୟ ରଖିଲେ । ମୁଣ୍ଡାଟି ଖାଇବା ନିନିଷ ଦେଖି ଅନବରତ ସେ
ଆତକୁ ଟାଣି ହେବାକୁ ଚକ ଘୂରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ଏବଂ ତାଙ୍କ କଳ କାମ ବରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଏମିତିବିରିନ୍ଦ କୌଣସି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ସେ ଅନେକ ସମସ୍ତରେ ଲୋକଙ୍କ ମନୋରଞ୍ଜନ ବନୁଥୁଲେ
ତ କେବେ କେବେ ଲୋକଙ୍କୁ ଭବୁଆ ବନେଇ ଦେଉଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଘର ମାଲିବଙ୍କ ଶଳା ବାମକୁ
ସବୁବେଳେ ତେବେରେ ଆସୁଥିବାକୁ ସେ ଥରେ ଥଙ୍ଗାରେ କହିଲେ, “ମତେ ସେ ଥାବରେ ଥୁବା ବାହୁଦା
ଦିଅନ୍ତି । ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଠା ତିଆରି କରି ଦେବି ଯେମିତି ଆପଣଙ୍କର ଆଉ କେବେ ତେବି ହେବ ନାହିଁ ।”
ସତକୁ ସତ ସେ ଗୋଟିଏ ଘଣ୍ଠା ତିଆରି କଲେ ଯାହାର ଘଣ୍ଠା ବଣ୍ଠା ମନିର ବଣ୍ଠା ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ
ପଦୁଥିବା ପାଣିଦ୍ଵାରା ନିଷ୍ଠିତ ହେଉଥିଲା । ସେ ଗୋଟିଏ ଯାନ୍ତିକ ଯାନ ତିଆରି କଲେ ଯାହା ଚାଲକର
ହାତ ଓ ଗୋଡ଼ର ଚାଲନାରେ ଗଢ଼ି କରି ପାରୁଥିଲା । ଏହି ଯାନ ଆବଦ୍ଧା ଖାଦ୍ୟା ରାଷ୍ଟାରେ ଯାଇ ନ ପାରି
କେବଳ ସମତଳ ପୁଷ୍ପରେ ଯାଇ ପାରୁଥିବାକୁ ଏହା ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ ।

ଆବାଶରେ ପଢାଙ୍ଗି (ଗୁଡ଼ି) ଉଡେଇବାକୁ ତାଙ୍କୁ ବହୁତ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । ନିଜେ ବିସମ
ବିସମ ପଢାଙ୍ଗି ତିଆରି କରୁଥୁଲେ । ଥରେ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଆଖରେ ଦୁଷ୍ଟମିର ହସ ପୁରୁଳ
କହିଲେ, “ତାଙ୍କ, ରାତିରେ ପଢାଙ୍ଗି ଉଡ଼ାଇ ଗାଁ ବାଲାଙ୍କୁ ତାଇବା । କେବେଗୋଟି ଲକ୍ଷନ ତିଆରି କରି

ମୁଁ ପଚାଙ୍ଗି ଲାଞ୍ଛରେ ବାନ୍ଧି ଦେଇଛି । ଏହୁଡ଼ାର ଗାଁବାଲାଙ୍କ ଘର ଉପରେ ଉଡ଼ିଲେ ସେମାନେ ଭବିବେ
ଯେ ସେମାନଙ୍କର ଘର ଉପରେ ଉଲବା ପଡ଼ୁଛି ।”

ଏହାଛତା ସେ କବିତା ଲେଖୁଥିଲେ ଆଉ ଚିତ୍ର ଆଜୁଥିଲେ ! ଛୋଟ ବେଳର ଦୁଃଖା ପଢଳା
ପିଲା କଣେ ହୃଦୟପୂଷ୍ଠ ବିଶେର ହୋଇ କହିବାରୁ ଆଗମ କଲେ । ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଚରଦ କର୍ଷ
ତାଙ୍କ ମା’ଙ୍କ ଦ୍ଵିତୀୟ ସ୍ଵାମୀ ମରିଯିବାରୁ ତାଙ୍କ ମା ଗାଁକୁ ଫେରିଆସି ନମିବାଢ଼ି ଦେଖିରେଖି କଲେ । ତାଙ୍କୁ
ଦାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ପୁଅ ଆଇନାବକୁ ନିଜ ପାଖକୁ ତରିଆଣିଲେ । ସାହାରେ ଥରେ ଚାକର ସାଙ୍ଗରେ
ପୁଅକୁ ପଠିଥିଲେ ବନାରକୁ ଯେମିତି ସେ ସେଇଠି ଦର ବିଶାବକ୍ଷି କାମ ଶିଖିବେ । ଆଇନାବକୁ ବିନ୍ଦୁ
ସେ କାମ କରିବାରୁ ଭଲ ଲାଗୁ ନ ଥିଲା । ଚାକର ପିଲାକୁ ବନାରକୁ ପଠିଲେ ସେ ଦୁଦା ମୁଲରେ ବହି
ପଡ଼ାରେ ଲାଗିରହିଲେ । ଥରେ ତାଙ୍କ ମାର୍ତ୍ତି ଏହା ଦେଖି ଉଦଶୀ ଆଗରେ ଉଣନାର ପାଠ ପଡ଼ାପାଇଁ
ମୁପାରିଶ କଲେ । ସେତେବେଳକୁ ଆଇନାବକୁ ଥଠର ବର୍ଷ । ମୁବକ ନିରଚନ୍ କେମିନ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର
ଟ୍ରିନିଟି ବଳେନରେ ନାଁ ଲେଖାଇଲେ ।

ଟ୍ରିନିଟି ବଳେନର ଛାତ୍ର :

ଗଣିବର୍ଷ କାଳ ଟ୍ରିନିଟି ବଳେନରେ ପାଠ ପଡ଼ି ସେ ସବୁଠାରୁ ଅସୁବିଧାର ସମ୍ବନ୍ଧୀନ ହୋଇଥିଲେ
ଗଣିତ ପାଇଁ - ଗଣିତ ତାଙ୍କୁ ଆସୁ ନ ଥିଲା । ବେଳି ନୁହେଁ, ସେ ଗଣିତରେ ଅତି ପାରଙ୍ଗମ ଥିଲେ
ବେଳି । ନୁହେଁ ନୁହେଁ ଗଣିତିକ ସମାଧାନୀ ତାଙ୍କ ମନକୁ ଆପେ ଆପେ ଯୁଦ୍ଧିଲା ଏବଂ ତାଙ୍କର
ପ୍ରଫେସରମାନଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ଗଣିତିକ ପ୍ରଶ୍ନର ସେ ନୁହେଁ ଏବଂ ସରଳ ସମାଧାନର ସଂବେଚ ଦେଇଥିଲେ ।
ବେଳେ ବେଳେ ପ୍ରଫେସରମାନେ ମନେ ମନେ ଅପମାନିତ ହୋଇ ନିରଚନଙ୍କ ଉପରେ ଶୁଦ୍ଧ ମଧ୍ୟ
ହେଉଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ଅଧାପକ ଆଇନାକୁ ବରୋ ନିରଚନଙ୍କୁ ବହୁତ ଭଲ ପାଇଥିଲେ ଏବଂ ଉଚିତର
ଗଣିତ ଶିକ୍ଷା କରିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦେଉଥିଲେ ।

ବିନ୍ଦୁ କାହାର ଗାଗରୋଷ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଗଣିତ ବିଦ୍ୟାର ବ୍ୟୟାତିରେ କିଛି ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଲା
ନାହିଁ କାରଣ ଅତି ସହନରେ ତାଙ୍କ ମନକୁ ଗଣିତର ନୁହେଁ ସ୍ଵତ୍ତ୍ଵପୁତ୍ରିକ ମୁଠି ଯାଇଥିଲା । ଯାହା ପାଇବା
ଯେତେ ସହନ, ତା ମୁଠି ମଣିଷର ଅନୁଗାମ ମଧ୍ୟ କମ । ତେଣୁ ଗଣିତରେ ଅସାଧାରଣ ପ୍ରତିକା ଆଇ ମଧ୍ୟ
ନିରଚନଙ୍କୁ ଗଣିତ ଅଧୟେତା ଉପରେ ଭଲ ଲାଗୁ ନଥିଲା । ସେ ଭାବୁଥିଲେ ଏଇ ବିଦ୍ୟା ପ୍ରକୃତିର ରହସ୍ୟରେ
କରିବା ପାଇଁ ଏକ ପକ୍ଷା ମାତ୍ର । ସେ ତାହୁଥିଲେ ପ୍ରକୃତିର ଅସୀମ ରହସ୍ୟ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିବା ପାଇଁ । ସେ

କେବଳ ନଶେ ଭାବୁକ ନ ଥିଲେ, ସେ ଥିଲେ ନଶେ କବି । ସେ କେବଳ ନଶେ ମାଧାରଣ ନିରୀକ୍ଷକ ନଥିଲେ, ସେ ଥିଲେ ନଶେ ସୁପ୍ରିଳ ପ୍ରସ୍ତା । ଭାବୁଙ୍କ ଭଲିଆ କେବଳ ଉପର ଠାଉରିଆ ଅଧୟନରେ ସହୃଦୟ ନ.ହୋଇ ମଣିଷ ଚିନ୍ତାଧାରାର ଗତନାଗତନ ଅରଣ୍ୟରେ ସେ ସାହସର ସହିତ ପଶିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ ।

ବାଙ୍ଗ ନିରତନଙ୍କ କବିତା 'The three Crowns' (ତିନେଟି ମୁକୁଟ) ତାଙ୍କର ମୌଳିକ ମନୋଦୃତିର ସୂଚନା ଦିଏ ଯାହା ସମସ୍ତର ତେବେରେ ଅପରିବିତ୍ତ ରହିଥିଲା । ତାଙ୍କର କବିତାର ଭାବାର୍ଥ ହେଉଛି :

ପୁଥୂଳର ମୁକୁଟ ଭାରୀ ହୋଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ତାହା ଫମ୍ପା ଏବଂ ତାହା ମୋ ପଦତଳକୁ ଆସିଲେ
ମୁଁ ଘୁଣା କରିପାରେ । ବଞ୍ଚିବିତ ମୁକୁଟ୍ରେ ମୁଁ ପାଦରେ ଗୁହଣ କରିବି ବାରଣ ଏହା ମୁନିଆ ହେଲେ ମଧ୍ୟ
ମଧ୍ୟର । ଅଦୁରରେ ଦିଶୁଥିବା ଯଶର ମୁକୁଟ କିନ୍ତୁ ଅସରନ୍ତି ମୁଖର ଭଣ୍ଠାର ।

ଶେଷୁ ଯଶର ମୁକୁଟ ପରିଧାନ ପୂର୍ବରୁ ବନ୍ଧବିତ ମୁକୁଟକୁ ଗୁହଣ କରି ନିନଜ ଇଷ୍ଟିତ ବସୁ
ପାଇବାକୁ ଯେ ପ୍ରସୁତ ଥିଲେ । ପ୍ରଥ୍ୟେକ ବିଷ୍ୟାଟ ବୈଜ୍ଞାନିକ ନଶେ ନଶେ ସ୍ଵାପିଲାସୀ କବି, କିନ୍ତୁ ନିତନେ ଥିଲେ
ଏବଂ ମୁତ୍ତେ ଧରଣର କବି ଯେ ନିନଜ ବନ୍ଧବାକୁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ବର୍ଣ୍ଣାଳାରେ ଅଭିନ୍ୟାନ କରୁଥିଲେ ।

ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟର ବସାଘରେ ସେ ଗୋଟିଏ ରାଘାସ୍ମନିକ ପରୀକ୍ଷାଗାର ନିର୍ମାଣ କରିବା ସଙ୍ଗେ
ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କ କୋଠରି ଝରକା ସାଲରୁ ଛାନରେ ସେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ବଚିତା ବଢ଼େଇଥିଲେ । ରାଘାସ୍ମନିକ
ବସୁ ମଧ୍ୟରେ ସେ ବିଚରଣ କରୁଥିଲେ ନଶେ କବି ଭାବରେ ଆଉ ବଚିତାର ଫୁଲମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସେ
ତାଙ୍କର ବୈଜ୍ଞାନିକ ସ୍ଵାପିଲାସରେ ମଞ୍ଜିଯାଉଥିଲେ । ଭାବୁକ ଆଉ ଚିନ୍ତାଶୀଳ ନିରନେଙ୍କ ବାଳ ତିରିଶ
ବର୍ଷ ବେଳକୁ ଧୂପର ପାଲଟି ଯାଇଥିଲା ସତେ ଯେମିତି ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉଚିତରେ ଥିବା ଚିନ୍ତାଧାରାର ବିବାଚାରେ
ତାହା ମଳିନ ପଡ଼ିଯାଇଛି ।

ଗବେଷଣାର ପ୍ରଥମ ଖଲକ :

ନିରନେ କେନ୍ଦ୍ରରେ ଅଧୟନ କରୁଥିବା ସମସ୍ତରେ ଇଂଲଞ୍ଚରେ ଫ୍ଲେର ରୋମ ମହାମାରୀ
ଭାବରେ ଦେଖାଦେଲା ଏବଂ ଇଂଲଞ୍ଚର ପ୍ରାୟ ଏକ ଦଶମାଶ ଲୋକ ଏହି ରୋଗରେ ମୃଦୁୟବରଣ କଲେ ।
ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କୁ ଅନିଦିଷ୍ଟ ବାଲପାଇଁ ବନ୍ଦ ରଖାଗଲା । ଅଧାପକ ଓ ଛାତ୍ରମାନେ ନିଜ ନିଜ ଘରକୁ
ପଲେଇ ଗଲେ । ନିରନେ ଚାଲିଆସିଲେ ତାଙ୍କ ମାଙ୍କ ପାଖକୁ । ଗାଁର ଚାଷନମୀର ଏକ ଛୋଟେବେ ମେ
ଏକାବୀ ନାବନ ଯାପନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

କିଏ ଜାଣିଥିଲା ପ୍ରାସି ଦେଖିବାର ଏଇ ନିଷମଙ୍ଗ ଜୀବନରେ ତାଙ୍କ ଅବଦାନ ବିଜ୍ଞାନ ନିରତରେ ଚହଳ ପକେଇଦେବ । ଗଛରୁ ଆବ ପଡ଼ିବାର ଅନୁଧାନ କି ସେତେବେଳେ ନିରଜନ ବାହାର କଲେ ପୁଥିଲ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମହାକର୍ଷଣ ନିସମ । ଆବଦାନ ବଳରୁ ଗଛରୁ ଫଳ ପଡ଼ିଆସୁଥିଲା । ବଳନାଟୀତ ମଣିଷ ଏହା ଦେଖିଆସୁଥିଲେ ସୃଷ୍ଟିର ଆଦ୍ୟଜାଳରୁ । କିନ୍ତୁ ଗଛରୁ ଫଳ ତେଳ କାହିଁବି ପଡ଼ିଲା ଏ ପ୍ରଶ୍ନ ବାହାରୁ ବିଚଳିତ ବରି ନ ଥିଲା । ନିରଜନଙ୍କ ମନର ପ୍ରଶ୍ନବାଟା କିନ୍ତୁ ମଣିଷର କିନ୍ତୁ ଧାରାରେ ଦେଲା ଏକ ମୁନ୍ଦନ ମୋଡ଼ ।

ସମ୍ବ୍ରଦ୍ଧିତ୍ୱାଙ୍କରେ ପ୍ରଦେହର ବସୁ ଯେ ଅପର ବସୁକୁ ନିଜ ଆତ୍ମରୁ ଚାଣି ଆଣୁଛି ଏହା ପୂର୍ବରୁ ବାହାରି ମନକୁ ଯୁଟି ନ ଥିଲା । ଏହି ବଳ ଯେ ଉଦୟ ବସୁର ବସୁତ୍ତର ଗୁଣଫଳ ପହିତ ସମାନ୍ତୁପାତିକ ଏବଂ ଯେମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଦୂରଦୂର ବର୍ଣ୍ଣ ପହିତ ବିପରୀତାନୁପାତିକ, ତାହା ମଧ୍ୟ ସାଧ୍ୟତା କଲେ ନିରଜନ । ଏହି ନିସମ ସାହାଯ୍ୟରେ ଗ୍ରହ ନିଷତ୍ରମାନଙ୍କ ରତ୍ନପଥ ଏବଂ ବେଶ ସମୟରେ ସମ୍ବ୍ରଦ୍ଧି ଧାରଣା କରିଛେଲା ଏବଂ ତାଙ୍କର ପୂର୍ବକ ବୈପଲରଙ୍କ ଗ୍ରହମାନଙ୍କ ରତ୍ନ ସମୟମେ ନିସମର ସଧ୍ୟତାକୁ ପରୀକ୍ଷା କରାଯାଇ ପାରିଲା । ମଣିଷ ମନର ଭାବନାକୁ ଗଛରୁ ପଡ଼ୁଥିବା ଆତ୍ମରୁ ସେ ନେଇଗଲେ ଦୂରଦୂରାକ୍ଷରର ଗ୍ରହ ନିଷତ୍ରମ କଳ ପ୍ରତଳକୁ ।

ଏହି ସମସ୍ତରେ ସେ ବାହାର କଲେ ତାଙ୍କର ରତ୍ନବିଜ୍ଞାନ ସମୟମେ ତିମୋଟି ନିସମ । ବସୁର ଜନ୍ମତ୍ତୁ, ବଳର ମାନ ଏବଂ କ୍ରିୟା ପ୍ରତିକ୍ରିୟାର ସମ୍ବନ୍ଧ ବିଷୟରେ ନିରଜନ ଯେଉଁ ନିସମର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଥିଲେ ତାହା ଅଧ୍ୟାବ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟସନର ମୂଳଦୂଆ ଦେବାପାଇଁ ସ୍ଥଳ କଲେନର ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ସାମିଲ କରାଯାଇଛି ।

ଏପରୁ ମୌଳିକ ବିନ୍ଦୁଧାରାର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା ଯେତେବେଳେ ନିରଜନକୁ ମାତ୍ର ଦେଇଶି ଚବିଶ ବର୍ଷ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ଏପରୁ ସେ ବିଶବିଭାବରେ ବୁଝେଇଥିଲେ ।

ଅଧ୍ୟାପକ ନୀବନ :

୧୩୬୮ ରେ ଗେ କେନ୍ଦ୍ରିକ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ପ୍ରାକେ ଡିଗ୍ରୀ ପାଇ ଗେଇ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଗେ ଅଧ୍ୟାପକ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ ରାଜନେ । ଅଧ୍ୟାପକ ପଦବାକୁ ସେ ବିଜେଷ ଖୁମି ନଥିଲେ, କାରଣ

କୁଟୀରେ ପଡ଼େଇବାକୁ ତାଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗୁ ନ ଥିଲା । ତାଙ୍କ କୁଟୀରେ ମଧ୍ୟ ବୈଶି ପିଲା ପାଠ ପତ୍ର ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ନୃତ୍ୟ ଆବିଷ୍ଳାରଗୁଡ଼ିକ ସେ ଯେତେବେଳେ କୁଟୀରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରୁଥିଲେ, ଛାତ୍ରମାନେ ତା ବୁଝି ନ ପାରି ଅନ୍ୟମନସ୍ତ ରହୁଥିଲେ ।

ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧ୍ୟାପକମାନେ ନିଜକୁ ସିନା ପଣ୍ଡିତ ମଣ୍ଡୁଥିଲେ, ବିନ୍ଦୁ ଘେମାନଙ୍କ ହାବିଆବ ଦେଖି ନିରନ୍ତର ଭାବୁଥିଲେ ସତେ ଯେମିତି ସେମାନେ ଚିରତନ ଉପସ୍ଥାତକ ।

ନିରନ୍ତର ପଦିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରଫେସର ଭଲିଆ ବୌଦ୍ଧିକ ବିଜ୍ୟାତ୍ମକ ମୁଣ୍ଡି ପାଇଥିଲେ, ସେ ସେମାନଙ୍କ ଜ୍ଞାନକୁ ମୁଣ୍ଡି ନ ଥିଲେ । ନିରନ୍ତର ଉପରେ ଏବଂ ଆବିଷ୍ଳାର ପ୍ରତି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରଫେସରଙ୍କ ଆଶା ନ ଥିଲା ଏବଂ ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ପିତୋରଙ୍କ ସେବାକୁ ଧେଇ ଘୋର ସମାଜୋଚନୀୟ କରୁଥିଲେ, ନଚେତ ସେଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କ ଆଗରୁ ଅନ୍ୟମାନେ ଆବିଷ୍ଳାର କରିଛନ୍ତି ବୋଲି କହୁଥିଲେ । ଏପରି ସମାଜୋଚନୀୟ ନିରନ୍ତର ବିଦିତ ଓ ଅଧୀର ହୋଇପଡ଼ୁଥିଲେ ଏବଂ ବେଳେବେଳେ ଖରଢା ମଧ୍ୟ କରୁଥିଲେ ।

ଏପରି ସଷ୍ଟେ ମାତ୍ର ସତେଜା ବର୍ଷ ବସ୍ତିରେ ସେ କେନ୍ତିର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଫେସର ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ ପାଇଲେ ଏବଂ ଅଣଟିରିଣି ବର୍ଷ ବେଳକୁ ବ୍ରତିଶ ରସ୍ତେଲୁ ଏକାଦେଶୀ ଅଫ୍ ସାଇଟ୍ରେସର ସମସ୍ୟ ଭାବରେ ନିର୍ବିଚିତ ହୋଇଥିଲେ ।

ଅନ୍ୟମନସ୍ତ ନିରନ୍ତର :

ନିରନ୍ତର କେବଳ ଜ୍ଞାନକୁ ନ ଥିଲେ; ସେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ସମସ୍ତରେ ଅନ୍ୟମନସ୍ତ ରହୁଥିଲେ । ନିଜର ମହାନାଗଟିକ ଭାବନାରେ ବୁଡ଼ିଗହି ସେ ପରିବେଶ ସମ୍ବର୍ତ୍ତରେ ସତେଜନ ନ ଥିଲେ । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ତାଜନିଙ୍ଗ ହଳକୁ ଯଥାର୍ଥ ପୋଷାକରେ ନ ଯାଇ ସେ କେବେ ତିଲା ଗଲାବନରେ ଯାଇଥିଲେ ତ ଆର କେବେ ଟ୍ରାଉନରର ବୋତାମ ବହ ନ କରି ।

ଥରେ ନଶେ ତୁରୁଣୀକୁ ସେ ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇଥିଲେ । ନିରନ୍ତର ପରି ବିଜ୍ୟାତ ବୈଜ୍ଞାନିକଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟାବକୁ କେଉଁ ଯୁବତୀ ଅବା ମନୀ କରନ୍ତା । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରେମାଳାପ ଚାଲିଥାଏ । ଅଟି ସ୍ଵେଚ୍ଛରେ ନିରନ୍ତର ପ୍ରେମିକାର ହାତ୍ରୁ ଧରି ତାର ଆଖରେ ଆଖୁ ମିଳାଇ ଯୁବତୀ ମନରେ ପ୍ରେମର ଭାବନା ଉତ୍ସେକ କରାଇଥାଏଟି । ହଠାତ୍ ଅସୀମତା (infinity)ର ଚିତ୍ରରେ ନିଜକୁ ହନ୍ତେଇ ଦେଇ ସେ ଭୁଲିଗଲେ ଯେ ସେ ନଶେ ସୁନ୍ଦରୀ ତୁରୁଣୀର ହାତ ଏରିଛନ୍ତି । ନିଜ ପକେଚରୁ ସିଂହାଚେତ୍ର ପାଇୟ

ବାହାର ବରି ସେଇ ସୁନ୍ଦରୀର ଆଙ୍ଗୁଳିକୁ ପାଇପ ସତା କରିବା ରତ୍ନ ବୋଲି ଭାବି ସେ ଅଟି କୋରରେ ଆଙ୍ଗୁଳିକୁ ପାଇପ ଭିତରେ ପୁରେଇ ମୋଡ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ତୁଣୀଟି ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଚିହ୍ନର କରି ଉଠିବାରୁ ତାଙ୍କର ଚେତନେୟାତ୍ୟ ହେଲା ଏବଂ ସେ ଭାବିଲେ ଯେ ସେ କୌଣସି ତୁଣୀକୁ ପ୍ରେମ କରିବାକୁ ଅନୁପ୍ରୟୋଭ । ତେଣୁ ସେ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ଅବିବହିତ ରହିଲେ ।

ଆରେ ନଶେ ଲୋକ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଦିମପ୍ର ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣାରଣ କରିବାକୁ ଆସିଥିଲା । ପ୍ରଦିମପ୍ର କୈଜିନିକି ଗବେଷଣାର ଏବଂ ଅମୂଲ୍ୟ ବସ୍ତୁ ବୋଲି ବିବେଚନା କରି ସେ କହିଥିଲେ, “ଏହାର ମୂଲ୍ୟ ଏତେ ବେଶି ଯେ ମୁଁ ତାହା ବଳନା କରିପାରିବ ନାହିଁ ।” ତୁର ଲୋକଟି ତୁରେ ପ୍ରଦିମଟିକୁ ବଢ଼ା ଦରରେ ବିଶ୍ଵା କରିବାକୁ ଚାହିଁଲା ଏବଂ ନିରନ୍ତର ତାହା ପ୍ରତିଶା କରିଗେଲେ । ତାଙ୍କ ଘୃହ ପରିଶଳିବା ଏହା ଦେଖୁ ଆଶ୍ରୟ ହୋଇ ତାର ପ୍ରତିବାଦ ଜଣାଇ କହିଲା, “ଏଇଟା କ’ଣ କଲେ ଆପଣ ? ବାରର ଓଜନ ଦେଖୁ ସିନା ଦାମ ଦେଇଥାଏଟି ।”

କରିବାରେ ରଖାଯାଇଥିବା ଦୂରବାସଣ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ରାତିଯାବ ଆବାଶର ତୁଳନକ୍ଷତ୍ରେ ଅନୁଧାନ କରି ସେ ସମ୍ମୋହିତ ହୋଇଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ଅନେକ ଥର ତାଙ୍କର ବାତ୍ର ଭୋକନ ସବାଶେ ନିଆଯାଇଥିବା ଗରମ ଖାନାକୁ ସେ ଖାଇଥିଲେ ସବାଳେ ଥଞ୍ଚା ପ୍ରାତିଃ ଜଳଯୋଗ ହିସାବରେ ।

ଆରେ ତାଙ୍କର କଣେ ବନ୍ଦୁଙ୍କୁ ଭାବୁରୋକନ ପାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥିଲେ । ବନ୍ଦୁନଶ୍ଵବ ବିଳନ ବାତ୍ରି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରି ଯେତେବେଳେ ଦେଖିଲେ ଯେ ନିରନ୍ତର ତାଙ୍କ ଗବେଷଣାଗାରରୁ ଆୟୁନାହାନ୍ତି, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୁଧାରେ ନିରପାଇଁ ଦୟା ନିଜ ବନ୍ଦୁପାଇଁ ବଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଖାଦ୍ୟ ସେ ଖାଇଦେଇ ନିଜ ଘରକୁ ଫେରିଗଲେ । ପାହାନ୍ତା ପହରକୁ ତାଙ୍କିନ୍ ତେବେଳୁ ଆସି ନିରନ୍ତର ଯେତେବେଳେ ଆସି ଦେଖିଲେ ଉତ୍ସ ପ୍ଲେଟର ଖାଦ୍ୟ ସରିଯାଇଛି ସେ ମନେ ମନେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଯେ ସିଏ ବୋଧପ୍ରେସ ମଞ୍ଜିରେ ବେତେବେଳେ ଆସି ଖାଇଯାଇଛନ୍ତି ଏବଂ ସେ ନିଜେ ପରୀକ୍ଷାଗାରକୁ ଚାଲିଗଲେ । ଅନେକଥର ବାବୁରୋକନ ପାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହେଇ ସେ ବାପ୍ତାରେ ଏପଟ ସେପଟ ହେଲ ମାରି ସେମିଟି ଦ୍ୱାରା ଭୋକନରେ ଘରକୁ ଆସି ନିଜ ଭାମରେ ଲାଗିଯାଉଥିଲେ ।

ତାଙ୍କ ମାଳ କହୁଥିଲା ‘ଆମ ବାବୁ ଦୁନିଆର ସବୁକିଛି ନାହାନ୍ତି’ ତ ତାଙ୍କ ଲାଇଟ୍ରେଗ୍ରାଏନ୍, କହୁଥିଲା ‘ଏ ଏକ ଅବୁଦ ମଣିଷ ।’ ଲାଇଟ୍ରେଗ୍ରାଏନ୍ଦିକ ଭାଷାରେ : “ନିରନ୍ତରଙ୍କ ଘରେ ଗୋଟିଏ ବିଲେଇ ଥିଲା । ସେ ଯେମିତି ଅବାପଗେ ଯା ଆସ କରିପାରିବ ସେଥୁପାଇଁ ନିରନ୍ତର କାହାରେ ଗୋଟିଏ

ବଡ଼ ଛିତ୍ର କରିଦେଇଥିଲେ । ବିନେ ସେ ବିଳେଇ ସାଙ୍ଗରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ବିଳେଇ ଆସିଲା । ଛୋଟ ବିଳେଇର ଅବାଧ ଯା ଥାଏ ପାଇଁ ନିରନ୍ତର ଆଉ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଛିତ୍ର କରିଥିଲେ । ”

ପ୍ରତ୍ଯୁଷିତିଆ ମେଥେମେଟିକା :

ନୂଆ ନୂଆ ନିରିଷ ଅବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ତାଙ୍କର ଯେତିକି ଆଗ୍ରହ ଥିଲା, ସେ ସବୁକୁ ପ୍ରତାର କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ମୋଟେ ସ୍ଥୁତା ନ ଥିଲା । ତାଙ୍କର ମାଧ୍ୟକର୍ଷଣ ନିରିତ ଥେଣେ ହେଉ ବା କେଳକୁଳସ ହେଉ, ଆଲୋକ ସମ୍ପର୍କୀୟ ତାଙ୍କ ଅବିଷ୍କାର ହେଉ ବା ଧୂନି ସମୟନୀୟ ତାଙ୍କ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ହେଉ, ଲଗାରିଥମ ବ୍ୟବହାର ନିରିତ ରଣନୀ ହେଉ ବା ଅସୀମ ବିଷୟକ ତାଙ୍କର ଅନୁସନ୍ଧାନର ଫଳ ହେଉ - ସବୁଠି ଥିଲା ଅସାଧାରଣ ଧୀଶ୍ଵର ପରିଚୟ । କିନ୍ତୁ ଅନେକ ସମସ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ସହକର୍ମୀମାନେ ଅସିଷ୍ଟେସ୍ଟ ବନ୍ଦତଃ ତାଙ୍କର ଅବିଷ୍କାରକୁ ନିରନ୍ତର ବୋଲି କହୁଥିଲେ କିମ୍ବା ସେ ସବୁକୁ ନିରାକ୍ରମ ଅବାକ୍ରମ ବୋଲି ସମାଲୋଚନା କରୁଥିଲେ । ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଯୁକ୍ତିଚର୍ଚ ଓ କିମ୍ବା କରିବା ପାଇଁ ନିରନ୍ତର ପଛର ନଥିଲେ । ନିରନ୍ତର ସେଥିପାଇଁ ଭାବୁଥିଲେ କିଛି ଅବିଷ୍କାର କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ, କାରଣ ଯଦି ଜଣେ କିଛି ଅବିଷ୍କାର କରେ ତାକୁ ସାଇତି ରଖିବା ପାଇଁ ତାର ଅବଶ୍ୟକ ନୀତିନା ଭବିତ୍ୟ । ତେଣୁ ତାଙ୍କର ନିର୍ଣ୍ଣୟ ସବୁକୁ ଛପେଇବା ପାଇଁ ସେ ଆଗ୍ରହୀ ନଥିଲେ । ଗୋଟେବେଳେ ରହେଲୁ ଘୋସାଇଟିର ସଭାପତି ଆନ୍ତି ବିଷ୍ୟାତ ବୈଜ୍ଞାନିକ ହେଲି । ତାଙ୍କ ଅନୁରୋଧକ୍ରମେ ତଥା ଅନ୍ୟ କେତେକଣ ବନ୍ଦୁଜ୍ଞ ପ୍ଲେଟଫୌର୍ମ ବାପରେ ନିରନ୍ତର ଅବିଷ୍କାରର ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ପରେ ପ୍ରକାଶ କଲେ ତାଙ୍କର ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ରାଣ୍ଡିଟିକ ଗବେଷଣାମକ ନିବନ୍ଧ ପ୍ରତ୍ୟୁଷିତିଆ ମେଥେମେଟିକା । ଏହାର ସ୍ଵତ୍ତୁ ସବୁକୁ ସେ ଏତେ ନିର୍ଦ୍ଦିତ ଭାବରେ ଲେଖଥିଲେ ଯେ ସାଧାରଣ ଲୋକ ତ ଛାର, ବଡ଼ ବଡ଼ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଯେମିତି ଘେରୁଡ଼ିବି ବୁଝିପାରିବେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଧାରଣା ଥିଲା ପୁଷ୍ଟକଟି ପୁରୋଧ୍ୟ ହେଲେ ତାଙ୍କର ନିର୍ଣ୍ଣୟର ସମାଲୋଚନା ହେବ ନାହିଁ ।

ଜର୍ମାନ ଗଣିତ୍ସ ଲିବନିଟ୍ (Leibnitz) ବେଳକୁଳସର ଅବିଷ୍କାର କର୍ତ୍ତା ବୋଲି ଦାବୀ କରିଥିଲେ ତ ରାଜେନ ପଦାର୍ଥବୈଜ୍ଞାନୀ ରବର୍ଟ ହୁକ୍ ମାଧ୍ୟକର୍ଷଣ ତ୍ରୈର ଅବିଷ୍କାରକ ବୋଲି ଯୁକ୍ତି ବାତିଥିଲେ । ହୁକ୍ ରହେଲୁ ଘୋସାଇଟିରେ ମାଧ୍ୟକର୍ଷଣ ସମୟନୀୟ ନିରି ଭାଷଣ ଦେବାର ପ୍ରାୟ ଦଶବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ନିରନ୍ତର ମହାକର୍ଷଣ ସମୟନୀୟ ତ୍ରୈର ଅବିଷ୍କାର କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ହୁବଙ୍କ ଭାଷଣର ପରେ ପ୍ରତ୍ୟୁଷିତାରେ ଛପା ହେବାରୁ କିମ୍ବା ପ୍ରଥମେ ଏହି ତଥ୍ୟର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିଛନ୍ତି ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ବିଜ୍ଞାନ ଜଗତରେ ଆଲୋଡ଼ନ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ବେଳକୁଳସ ସମୟନୀୟ ଅବିଷ୍କାର ନିରି ଯୁକ୍ତିଚର୍ଚ ତ ରାଜଲଙ୍ଘ ଓ ଜର୍ମାନ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଶାତମାନ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଯୁଷ୍ମର ସୃଷ୍ଟି କଲା । ରମ୍ଯେଲୁ ଏକାଡେମୀର ସଦସ୍ୟମାନେ ନିରନ୍ତର ଏବଂ ରାଜଲଙ୍ଘ

ସପକ୍ଷରେ ଯୁଦ୍ଧ ବାତିଲେ ତ ଜମାନ ପଞ୍ଚମୀରେ ଲିବନିନ୍ ଏବଂ ଜମାନ ସପକ୍ଷରେ ସମାନୁପାତରେ ଯୁଦ୍ଧ ବାତି ଦସିଲେ । ଜମାନମାନେ ଉଚ୍ଚରେଜମାନଙ୍କୁ ପରିହାସ ଛଳରେ ତଥା ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆଖ୍ୟା ଫେଲ ବରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, “ଦୁରବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ର ମୁଖ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ମାନ୍ଦି ବସିବା ଦେଖିଲେ ବ୍ରିଟିଶ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଗୋଟିଏ ହାତୀ ଆବିଷ୍କାର କରିଛୁ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରନ୍ତି ।”

ବିଏ କେଳକୁଳସ୍ ପ୍ରଥମେ ଆବିଷ୍କାର କରିଛନ୍ତି ସେ ବିଷୟରେ ଚାଲିଲା ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ବଳକ । ଶେଷରେ ନିରନ୍ତର ଏବଂ ବ୍ରିଟିଶ ରାଜୀ ମଧ୍ୟ ଏହି ବଳହୁ ଚଣା ହେଲେ । ଏ ବଳହୁ ଅବସାନ ହେଲା ନାହିଁ । ବିନ୍ଦୁ ବାଲକୁମେ ଲିବନିନ୍ ଏବଂ ନିରନ୍ତର ଯୁଧାପୁଷ୍ଟରୁ ଅପସରି ଗଲେ । ଉବିଷ୍ୟତ ବଂଶଧରମାନେ କେଳକୁଳସ୍କୁ ଅତି ବୃତ୍ତକତାର ସହିତ ଗ୍ରହଣ କଲେ ସତ, ବିନ୍ଦୁ ମଣିଷମନର ଏହି ଧୀର୍ଘତି ସମନ୍ ଆବିଷ୍କାରରୁ ବ୍ରିଟିଶ ବିନ୍ଦୁ ଜମାନ୍ ଗନ୍ଧ ବରିବାକୁ ସେମାନଙ୍କ ଫୁରସତ ନଥିଲା ।

ପ୍ରିନ୍ତିପିଆ ଏତେ ନିଟିଳ ଥିଲା ଯେ ଅନେକ ବିଷ୍ୟାତ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଏହା ବୁଝିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେଉ ନ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଅନେକ ସମାଲୋଚକ ଭାବୁଥିଲେ ଯେ ଆବାଶରେ ଥିବା ଗ୍ରୁହ ନଷ୍ଟକୁ ଗତି ମଣିଷ ଦ୍ୱାରା ଆବିଷ୍କୃତ ଶୌଣ୍ଡି ଗାଣିତିକ ଜଣନାଦ୍ୱାରା ସୀମାବନ୍ଦ ରହିପାରିବ ନାହିଁ, ଜାରଣ ତାହା ଏକ ଦିବ୍ୟ ନିସ୍ତମ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ । ତେଣୁ ବିଶ୍ଵବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଗୁଣ ଯେ ବେଳେ ବସ୍ତୁର ବସ୍ତୁ, ସେମାନଙ୍କ ଛାତି ଏବଂ ବିକୁଣ୍ଠ ସମନ୍ ଗଣିତେ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରି ବହିଲେ ଯେ ତାଙ୍କର ନୀବନ୍ଦଶାରେ ବୋଡ଼ିଏ ଜଣ ଅନୁଗମନକାରୀଙ୍କୁ ନିରନ୍ତର ପାଇପାରିବେ ନାହିଁ । ସତ୍ରୁ ସତ, ପ୍ରିନ୍ତିପିଆ ଛପାଯିବାରକ୍ତିଲିଙ୍ଗ ବର୍ଷ ପରେ ନିରନ୍ତରଙ୍କ ନୀବନ କାଳରେ ତାଙ୍କ ତତ୍ତ୍ଵଦ୍ୱାରା ଉତ୍ସନ୍ନେ ଅଧିକ ଲୋକ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ନ ଥିଲେ ।

ଅଭିଲାଷୀ ନିରନ୍ତର :

ନିରନ୍ତରଙ୍କ ସମସ୍ୟାମସ୍ତକ ମଧ୍ୟରୁ ବହୁତ ଅଛି ଲୋକ ନିରନ୍ତରଙ୍କୁ ବୁଝି ପାରିଥିଲେ । ଏହି ବିରୋଧାଭାସ ସମନ୍ ଗଣିତେ ନିନକୁ ବି ବୁଝି ନ ଥିଲେ । ଲୋକେ ବୁଝନ୍ତି ବା ନ ବୁଝନ୍ତି, ପ୍ରିନ୍ତିପିଆରେ ଥିବା ତତ୍ତ୍ଵ ଯେ ଅମୂଲ୍ୟ ସମଦ ଏହାଦ୍ୱାରା ଯେ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ନଥିଲେ । ଏହି ପୁଷ୍ଟକରେ ସନ୍ଦିବେଶିତ ବିଷୟ ବସ୍ତୁର ଆବିଷ୍କାରକ ଏକ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀୟ ମନର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ସେ ଶୋନ୍ତୁଥିଲେ ଦ୍ୱାସୀ ଶ୍ରେଣୀୟ ମାମାନିତ ଯଶ । ଏତିଷ୍ଠାନେକ ପରେ ତାଙ୍କୁ ଜଣେ ମର୍ବଣ୍ଟିଷ୍ଠ ରାତ୍ରି ବୋଲି

ଲୋକେ କାହିଁକି ଖାତିରି ଭବୁ ନାହାନ୍ତି, ସେ ବିଷସରେ ଚିକିଏ ବି ଚିଟା କହୁ ନ ଥିଲେ, ନରଂ ରାଜ ଦରବାରରେ ଏକ ସମୁଚ୍ଛତ ଆସନ ପାଇଲେ ତାଙ୍କର ସାମାନ୍ତିକ ଯଶବୃତ୍ତି ହେବ ବୋଲି ସେ ଭାବୁଥିଲେ ।

ପ୍ରିମ୍ପିଆର ମୁଦ୍ରଣ ପରେ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ସ୍ଥାଧୀନତାରେ ବାଧା ଦେଇଥିବା ଶୁଆର୍ଟ ବଶୀୟ ରାନ୍ଧା ଦ୍ଵିତୀୟ ଦେନ୍ଦ୍ରାଳ୍ ସେ ଥିଲେ ପ୍ରଧାନ ବିରୋଧୀ । ଶୁଆର୍ଟ ରାନ୍ଧାଙ୍କ ପଦବ୍ୟୁତି ପରେ ଉଜଳିସମ୍ ଏବଂ ମେରୀଙ୍କ ରାନ୍ଧା କାଳରେ ସେ ପାଲିଆମେଷ୍ଟର ସଦସ୍ୟ ଭାବରେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ନିରନ୍ତର ପାଲିଆମେଷ୍ଟରେ କୌଣସି ବକ୍ତ୍ଵା ଦେଇ ନ ଥିଲେ, ବାରଣ ସେ ନଣେ ବକ୍ତା ନ ଥିଲେ । କେବଳ ଥରେ ମାତ୍ର ପାଲିଆମେଷ୍ଟର ଭିତରେ “ଖରକା ବନ୍ଦ କରିଦିଅ” ବୋଲି ସେ କହିଥିବାର ନଣାଯାଏ । ରାନ୍ଧା ତାଙ୍କୁ ନଣେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ସାଂସଦ ବୋଲି ନ ଭାବି ତାଙ୍କୁ ନଣେ ଦାର୍ଶନିକ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । ଏହି ଦାର୍ଶନିକ କିନ୍ତୁ ରାନ୍ଧାରବାରରେ ଏକ ଉପୟୁକ୍ତ ଛାନ ପାଇବାର ଅଭିଲାଷୀ ଥିଲେ ।

ନିରନ୍ତର ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସ୍ଵପ୍ନରିଶକ୍ରମେ ତାଙ୍କୁ ଚଙ୍ଗାଶାଳର ଡ୍ରାର୍ଟେନ୍ କରାଯିବାରୁ ସେ ବେଶ ଖୁସି ଥିଲେ । ପ୍ରତ୍ୱର ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜନ କରି ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ଘରେ ରହିବା ତଥା ରାନ୍ଧାରବାରରେ ଆସୀନ ହେବାଟା ତାଙ୍କ ପାଇଁ ବଡ଼ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥିଲା । ତାଙ୍କର ଝିଆରୀ କେଥେରାଇନ୍ ବାର୍ଟ୍‌ନ୍ ଶେଷ ନାମନରେ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ରହିଲେ । ସେ ରୂପବତୀ ଥିଲେ ଏବଂ ଗୁହଚାଳନାରେ ନିପୁଣୀ ଥିଲେ ।

ନିରନ୍ତର ରଣୟେଲ୍ ଏକାଦେଶୀର ସଭାପତି ପଦରେ ଅଭିଷିକ୍ତ ହେଲେ । ଅନେକ ସମସ୍ତରେ ବହୁତ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ତାଙ୍କ ଘରେ ନିମୁଥିଲେ । ସେହି ରୂପପୀ ମହିଳାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିରୁରେ ଲୋକେ ଯଥେଷ୍ଟ ଆନନ୍ଦ ପାରଥିଲେ ଏବଂ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଯାଉଥିଲେ । ଥରେ ଭୋଲିଟାସାର ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ ଦେଇ କହିଲେ, “ମୋର ଧାରଣା ଥିଲା ଆଜନାକ ନିରନ୍ତରଙ୍କ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆବିଷ୍କାରର ପ୍ରଗଟାରେ ତାଙ୍କୁ ଚଙ୍ଗାଶାଳର ଡ୍ରାର୍ଟେନ୍ କରାଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ମୋର ଧାରଣା ଛୁଲ ଥିଲା । ତାଙ୍କ ରୂପପୀ ଝିଆରୀ ବିଭାଗକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିବାରୁ ନିରାନଙ୍କୁ ଏଇ ପଦ୍ଧତି ମିଳିଥିଲା । ଏଇ ସୁନ୍ଦରୀ ଝିଆରୀଙ୍କୁ ବାଦ ଦେଲେ ତାଙ୍କ କେଳକୁଳସ୍ ଏବଂ ମହାକଷ୍ଣ କୌଣସି କାମକୁ ଆସି ନ ଆନ୍ତା ।”

ଅନେକ କହନ୍ତି ତାଙ୍କ ଝିଆରୀର ରୂପଲାଭଣ୍ୟ ଏବଂ ପ୍ରଭାବିତ ନିରନ୍ତର ନାର୍ତ୍ତ ପଦ୍ଧତିରେ ଭୂଷିତ ହୋଇଥିଲେ ।

ଅନ୍ତିମ ଜୀବନ :

ଏସବୁ ଶ୍ୟାତି ଓ ପଦବଦ୍ଧତି ସହେ ନିରନ୍ତରଙ୍କୁ ଲୋକେ ଆଢ଼ପାଗଳିଆ ବୋଲି କହୁଥିଲେ । ଯେଉଁ ମନ କେଳକୁଳମ୍ ଏବଂ ମହାକଷ୍ଣ ଭଲିଆ ବିରାଟି ଅବିଷ୍କାର କରିପାରେ ତାହା ଯେ ଛୋଟ

ଛୋଟ କଥାପାଇଁ ପଡ଼ୋଶୀ ଲୋକମାନଙ୍କ ସହିତ କଳି କରିପାରିବ ଏହା ଲୋକଙ୍କୁ ଅତୁଆ ଲାଗୁଥିଲା । ଲୋକେ ଭାବୁଥିଲେ ଯେ ପ୍ରିୟିପିଆର ମୁଦ୍ରଣରେ ତାଙ୍କୁ ଏଡେ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ଯେ ସେ ତାଙ୍କର ମାନସିକ ଭାବସାମ୍ୟ ହରାଇ ବସିଛନ୍ତି । ଆଉ କେତେକ ଭାବନ୍ତି ଯେ ସେ ସବୁବେଳେ ତାଙ୍କ ଅବିଷ୍ଟତ ପ୍ରତିବିନ୍ଦ-ବର୍ଷ-ଦେଖମୁକ୍ତ ପ୍ରତିଫଳନ-ଚେଲିଯୋପ ସାହାଯ୍ୟରେ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଦେଖୁଦେଖୁ ପାଶଳ ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟମାନେ କହନ୍ତି ଯେ ତାଙ୍କ ପୋଷାକୁକୁର ତାଇମଣ୍ଡ ଅସାବଧାନତା ବଶତଃ ନଳନ୍ତା ମହମବତି ପକାଇ ତାଙ୍କର ବହୁବର୍ଷର ଗବେଷଣାକୁ ନାଲି ଦେଇଥିବାକୁ ତାଙ୍କର ମତିଭ୍ରମ ଘଟିଛି । ଏଇ ଘଣ୍ଟା ପରେ ନିରନ୍ତର ବହୁଥିବାର ଲୋକେ ବସାନ କରନ୍ତି, “ପ୍ରିୟ ତାଇମଣ୍ଡ, ତୁ ଯେ କେତେ କ୍ଷତି କରିଛୁ, ତାହା ତୁ ଚିକିଏ ବି ନାଶିପାରିବୁ ନାହିଁ ।”

ତାଙ୍କ ଶେଷ ଜୀବନରେ ତାଙ୍କର ଆଲୋକର ବଣିକା ତଷ୍ଠକୁ ହାଇଜେନ୍ ନାମକ କଣେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ବିଶେଷ ବରି ରେଙ୍ଗ ତଷ୍ଠ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଥିଲେ, ବିନ୍ତୁ ନିରନ୍ତରଙ୍କ ଯଶ ଏତେ ବେଶିଥିଲା ଯେ ତାଙ୍କ ଜୀବିତାବିଷ୍ଟାରେ ଚେଳାତତ୍ତ୍ଵର ଚର୍ଚା ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ ।

ସେ ତାଙ୍କ ଶେଷ ଜୀବନରେ ବିଶେଷ କିଛି ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗବେଷଣା କରି ନଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଝିଆରୀର ତଷ୍ଠାବଧାନରେ ସେ ଏକ ସୁଖମୟ ଜୀବନଯାପନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହି ବିରାଟ କର୍ମମୟ ଜୀବନର ଅବସାନ ଘଟିଥିଲା ମାର୍ଚ୍ଚ ୨୦, ୧୯୭୭ରେ ଲକ୍ଷ୍ମନ ସହରରେ ତାଙ୍କ ବାସରବନରେ ।

ଏହି ବିରାଟ ବୈଜ୍ଞାନିକଙ୍କୁ ରଙ୍ଗରେନ ନାଟି ସମୁଚ୍ଚିତ ସକାନ ଦେଖାଇ ହେଲୁମିନିଷ୍ଟର ଏହିରେ ବବର ଦେଲା, ଯେହାଠେ ତାଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ଅଛେ କେଇନିଶ ବିଶ୍ଵି ନାଗରିକଙ୍କୁ ବବର ଦିଆଯାଇଥିଲା ।

ସ୍ମାନର ଉଷ୍ଣାର :

ଛୋଟବେଳୁ ଛୋଟ ବଢ଼ ଅନେବ ଉରାବନ ଏବଂ ଅବିଷ୍ଟାର ବହୁଥିବା ଆଇନାକୁ ତାଙ୍କର ଯୁବାବିଷ୍ଟାରେ ଏତେଗୁଡ଼ିଏ ବିଭାଗରେ ଏତେ ରବମର ଅବିଷ୍ଟାର ଓ ଉରାବନ ବରିଥିବା ଅସମ୍ଭବ ମନେ ହୁଏ । ନିଃକ ଜୀବନଶାର ମାତ୍ର କେଇବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଏତେଗୁଡ଼ିଏ ନୂତନ ତଥ୍ୟର ସମାନ କରିଥିବା ନିରନ୍ତରଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଏଇ ଅସାଧାରଣ ଗୁଣ ବିଶ୍ୱରେ ପଚାରିଲେ ସେ କହୁଥିଲେ, “ବିଜ୍ଞାନ ମହାସାରର ଅସାମ ଥିଲେ । ତାହାର ବେଳାଭୂମିରେ ମୋର ସାଙ୍ଗସାଥୀମାନଙ୍କ ଠାରୁ ହୁଏତ ମୁଁ କେତୋଟି ଅଧିକା ପୁନର ପଥର ସଂଗ୍ରହ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଛି ।” ନିଃକ ପୂର୍ବପୂରୀ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କୁ କୃତକ୍ଷତି ନିଃକ ସେ କହୁଥିଲେ, “ମୋର ବିଶ୍ୱାତ ପୂର୍ବପୂରୁଷମାନୁଙ୍କ ବାନ୍ଧରେ ଠିଆହୋଇ ମୁଁ ଆନି ଅଧିକ ଦୁରକ୍ଷୁ ଦେଖିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଛି ।”

ନନ୍ଦ ହେଲେ ମୃତ୍ୟୁ ଅବଶ୍ୟକାଣ । ବିନ୍ଦୁ ନିରାଳେଙ୍କ ଭଲି ଯୁଗନ୍ଧାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଦୋଷତୁର୍ବଳତା ସହେ ତାଙ୍କର ବିବିଧ ଆବିଷ୍କାର ଏବଂ ଉତ୍ତାବନ ପାଇଁ ଆଜି ତାଙ୍କୁ ବିଜ୍ଞାନଜଗତର ଚତୁର୍ବିକ୍ଷଣ ନାମରେ ନାମିତ କରାଯାଇଛି ।

ତାଙ୍କର ଅନେକ ଦେଖ୍ୟର ଆଧୁନିକୀକରଣ ଏବଂ ସଂଶୋଧନ ବିଭାଗାଙ୍କରେ ପଢ଼ି ବିନ୍ଦୁ ସେପଦୁ ଏଯାବତ୍ ମାନବ ଜାତିର ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପଦ ହୋଇ ରହିଛି ।

ମାରକେଳ ପାରାଡ଼େ

ଲେବୋରେଟୋରୀ ବସ୍ତୁ ବିଷ୍ୟାତ ବୈଜ୍ଞାନିକ : ମାଇକେଲ୍ ଫାରାଡ଼େ

(୧୯୯୧-୧୮୭୭)

(ପହୁଁ ଯଶର ଅଧ୍ୟକ୍ଷାରୀ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ସାଧାରଣ ମଣିଷର ଜୀବନଯାପନ ବରିବାରୁ ଆଗ୍ରହ ହେବା ବିଚଳ । ମାଇକେଲ୍ ଫାରାଡ଼େ ସେ ବିଚଳ ମଣିଷମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟମେ । ସାମାଜିକ ସମାଜ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ସ୍ବହା ନ ଥିଲା । ନିଜ ବାମ ଥୁଲା ତାଙ୍କ ସର୍ବସ୍ଵ । ସାର ହମ୍ମେ ଦେଇଙ୍କ ନଖେ ଲେବୋରେଟୋରୀ ବସ୍ତୁ ଭାବରେ ପରୀକ୍ଷାନଳୀ ଓ ବୋଲେ ସଫା କରୁ କରୁ ସେ ବାହାର ବରିଥିଲେ ଅନେବ ନୃତ୍ୟ ତଥ୍ୟ । ବୁନ୍ଦକହୁରୁ ବିଦ୍ୟୁତ ଉତ୍ସନ୍ନ କରିବା ଏବଂ ଇଲୋକେ ଲିପିଭାର ନିସ୍ତମ ବହାର ବରିବା ଥୁଲା ତାଙ୍କର ଅବିଷ୍କାର ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟମେ । ଦେଇଙ୍କ ଭାଷାରେ : ‘ଫାରାଡ଼େ ହେଉଛନ୍ତି ତାଙ୍କର ଗ୍ରେଷମ ଅବିଷ୍କାର ।’)

ବାଲ୍ୟାବିଷ୍ଠା :

ମୁଁରେ ବୁପାର ଚମୁଚ ଦେଇ କୌଣସି ସମ୍ମାନ ପରିବାରରେ ନନ୍ଦ ହୋଇ ନ ଥିଲେ ମାଇକେଲ୍ ଫାରାଡ଼େ । ବାପା ତାଙ୍କର ଥିଲେ ସାମାନ୍ୟ ଲୁହୁରା (କମାର) । କବା-ମାର୍ତ୍ତିମାନେ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ ଅତି ସାଧାରଣ ବିସମର ମଣିଷ - ବିଏ କିରାଣୀ ଓ ବିଏ ଚାଷୀ, ବିଏ ମୋଟି-ଚ ଆର ବିଏ ଶୁହୁରା ଦେନରାତି ବେପାରୀ । ଭାଇ ତାଙ୍କର ଥିଲେ ପାଇପ ମିଷ୍ଟି । ଏହି ପରିବେଶ ଭିତ୍ତି ପ୍ରକୃତିର ଏବଂ ବରିଷ୍ଵା ହେତୁ ଗେଣିଏ ସାଧାରଣ ଫାରାଡ଼େ ବନ୍ଦରୁ ଉତ୍ସନ୍ନ ହେଲା ନମନବାନନ୍ଦ ପାତିକାତ - ମାଇକେଲ୍ ଫାରାଡ଼େଙ୍କ ଭଲିଆ ଅସାଧାରଣ ବୁଦ୍ଧିଆ ମଣିଷ ।

ଏବ ସାଧାରଣ ଅଜ୍ଞାତ ପରିବାରରେ ମାଇକେଲ୍ ନନ୍ଦ ହୋଇଥିଲେ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ଦଶବରେ ସେମ୍ପେଲେ ୨୭, ୧୯୯୧ରେ ଇଂଲଞ୍ଚର ସରେ ବାରଷ୍ଟିର ଏବଂ ଅଜ୍ଞାତପଲ୍ଲୀ ନେମ୍ବିଜ୍‌ଟନ୍‌ରେ । ଛୋଟବେଳେ ମାଇକେଲ୍ ସେମିତି କିଛି ବୁଦ୍ଧିଆ ବୋଲି କଣା ପଡ଼ୁନଥିଲେ । ତାଙ୍କ ନିଜ

ଭାଷାରେ ସେ ଗାଁ ବାହାଳୀରେ ସାମାନ୍ୟ କିଛି ପଡ଼ିବା ଛଡ଼ା କିଛି ଅଧିକ ଶିକ୍ଷା ପାଇ ନ ଥିଲେ । ଛୋଟ ଦେଲେ ଭାଷାରେ ଏଣେ ତେଣେ ହୁଲିବା, ବାଟି ଖେଳିବା କିମ୍ବା ସାନ ଉଠଣୀକୁ ଖେଳେଇବା ଛଡ଼ା ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ କିଛି କାମ ନ ଥିଲା । ସେ ସୂର୍ଯ୍ୟାଷ୍ଟ ଦେଖିବାକୁ ସାନବେଳୁ ଭଲ ପାରଥିଲେ ।

ତାଙ୍କ ପାଟି ଲାଗୁଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ସ୍କୁଲ ପାଠ୍ୟତା ହଠାତ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ସେ ‘ର’ ଅକ୍ଷର ଉଚାରଣ କରିପାରୁ ନ ଥିଲେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ବଡ଼ ଭାଇ ଓ ସହ୍ୟୀୟୀ ରବର୍ଟର ନାମ ସେ ଓବଟ ବେଳି ଉଚାରଣ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବୁଝି ଶିକ୍ଷୟତ୍ରୀ ଏଥୁପାଇଁ ତାଙ୍କ ଉପରେ ବୁଝି ଖପା । ସେ କ୍ରମ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ମହିଳା ଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ମନୋଭାବ ପୁରୁଣା କାଳିଆ ଥିଲା । ପଡ଼େଇବା ଅପେକ୍ଷା ଉଚାରଣ ଶୁଣି ଉପରେ ସେ ବେଶି ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇଥିଲେ । ସେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଘୃଣା କରୁଥିଲେ । ଏହି ଛୋଟ ହୃଦି ଯୋଗୁଁ ସେ ବାଜନ୍ୟର ମାଇବେଳଙ୍କୁ ବିଦୃପ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଉପରେ ମାଡ଼ ବି ପଡ଼ୁଥିଲା । ଶେଷରେ ମାଇବେଳଙ୍କୁ ସୁଧାରିବା ପାଇଁ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କ ସାମନାରେ ତାଙ୍କୁ ବେତ୍ରାୟାତ କରିବାକୁ ଠିକଣା କରି ରବର୍ଟଙ୍କ ପାଖକୁ ଡକ୍କାଇଲେ । ତ ହାତରେ ପଇସା ଦେଇ ତାଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡି କିଣି ଆଣିବା ପାଇଁ ପଠାଇଲେ ।

ଶିକ୍ଷୟତ୍ରୀ ଦେଇଥିବା ପଇସାକୁ ରବର୍ଟ ସ୍କୁଲ ହତା ବାହାରକୁ ଦେଖିଦେଇ ସିଧା ଧାଇଁଲେ ମାଙ୍କ ପାଖକୁ । ଶିକ୍ଷୟତ୍ରୀଙ୍କ ନିଷ୍ପୁରତା ବିଷସରେ ଅବରତ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କ ମା ବ୍ୟସ ହେଲେ । ପାଠ୍ୟତା ଅପେକ୍ଷା ପିଲାଙ୍କ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ସେ ଦୁଇ ପୁଅଙ୍କୁ ସ୍କୁଲରୁ ଧରି ଆଣିଲେ । ସେ ଦିନରୁ ମାଇବେଳଙ୍କ ସ୍କୁଲ ପାଠ୍ୟତାରେ ତୋରି ବନ୍ଧାହେଲା ।

ମାଇବେଳଙ୍କ ବାପା ମେଡ଼ିକ୍‌କାନ୍ ଗାଁର ଗୁଡ଼ିରାଣ ମେଷାଇବା ପାଇଁ ଅକ୍ଷମ ହୋଇ ବାହାରିଲେ ଲକ୍ଷନ ଅଭିମୁଖରେ । ସେତେବେଳେ ଲୋକଙ୍କ ଧାରଣା ଥିଲା ଯେ ଲକ୍ଷନ ହେଉଛି ଯାଦୁ ଓ ବିସ୍ମୟର ସହର ଯେଉଁଠି ଭାଷାରେ ବିଛା ହୋଇଛି ସୁନା । ସେ ଆଶାକୁ ଚରିତାର୍ଥ କରିବା ପାଇଁ ଫାରାଡ଼େ ପରିବାର ଗାଁ ଛାଡ଼ି ଲକ୍ଷନକୁ ଛାନାଟରିତ ହେଲେ ଏବଂ ସେଠାରେ ମାଞ୍ଚେଷ୍ଟର ସ୍ଥାୟାରରେ ବିଶବାସ କଲେ ।

ସହରରେ ସେମାନଙ୍କ କିଛି ଭାଗ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା ନାହିଁ । ଦିଓଳି ଖାଇବା ପାଇଁ ସାଂଗ୍ରାମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ମାଇବେଳଙ୍କ ଭାଗରେ ସପ୍ତାହକୁ ଖଣ୍ଡ ବଡ଼ ପାଇଁରୁଟି ପଡ଼ୁଥିଲା । ପ୍ରତି ମୋମବାର ଦିନ ନିଜ ପାଇଁରୁଟିକୁ ଚଢି ଭାଗରେ ବିତନ୍ତ କରି ପ୍ରତିଦିନ ମକାଳେ ଓ ସଞ୍ଚବେଳେ ଖଣ୍ଡ ଲେଖାର୍ଥ ପାଇଁରୁଟି ଖାଇଁ ନିଜକୁ ମନୁଷ୍କ ଗମ୍ଭୀରକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଏହି ମଧ୍ୟମ ଆଚାରଣ ଥିଲା ଭିବ୍ୟାଜେ ନଣେ

ପ୍ରଶ୍ନ୍ୟାତ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଚାଲିମ । ସେ କେବେ ସିନା ପେଟପୁରା ଖାଇବାକୁ ସମର୍ଥ ହେଉ ନ ଥିଲେ, ଏ ସଂଯମୀ ଅଧ୍ୟାସ ଦ୍ୱାରା ସେ କେବେ ଭୋକିଲା ରହୁ ନ ଥିଲେ ।

ବହି ବିକାଳୀର ଚାବର ପିଲା :

ମାରବେଳଙ୍କୁ ରେବର୍ଷ ବେଳକୁ ତଙ୍କୁ ଗାବିରୀ ବରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ସେମାନଙ୍କ ଘର ପାଖରେ ନିର୍ଜ ରିବାର ନାମକ ନଣ୍ଠୀ ବହି ବିକାଳୀ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପାଖରେ ମାରବେଳଙ୍କ ଗାବିରୀ ଦୁଟିଲା । ନିର୍ଜ ବହି ଦୋକାନ ସହିତ ଖବରକାଗଜର ଲେଟିଂ ଲାଇବ୍ରେଗୀ ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ଫାରାଡେ ଖବରକାଗଜ ପୁଡ଼ିବ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କ ପାଖରେ ବାଣ୍ଡି ସେମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ପରେ ପୁଣି ସେପୁଡ଼ିବ ଫେରାଇ ଆଶ୍ୟଥିଲେ । ଗ୍ରାହକମାନେ ଫାରାଡେଙ୍କ ଦେଶରେ ଏବଂ ଅନୁସରିଷ୍ଟିବୁଣ୍ଡ ହେତୁ ତଙ୍କୁ ଭଲ ପାରଥିଲେ - ମାଲିକ ବି ତାଙ୍କ ଉପରେ ଖୁସି ଥିଲେ । ତେଣୁ ବର୍ଷ ଶେଷ ବେଳକୁ ତାଙ୍କ ଦୋକାନରେ ଫାରାଡେଙ୍କର ମାରଣାରେ ବହି ବନ୍ଦା ଶିଖିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ ।

ଏହି ନୃତ୍ୟ କାମ ଫେରେଢେଙ୍କ ପ୍ରତି ସତେ ଯେମିତି ହେଲା ଭଗବାନଙ୍କ ଏକ ବହୁମୂଳ୍ୟ ଦାନ । ବହି ବନ୍ଦା ସହିତ ତାଙ୍କର ବହି ପଡ଼ା ଗାଲିଲା । ମାଲିକଙ୍କ ଦୋକାନରେ ଅନେକ ରକ୍ତମର ବହି ସେ ତାଙ୍କର ଅବସର ସମସ୍ତରେ ପଡ଼ି ପବାଇଲେ । ବିଜ୍ଞାନ ପୁସ୍ତକ ପୁଡ଼ିକ ପଡ଼ିବାକୁ ତଙ୍କୁ ଭାରି ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । ଏନ୍‌ସାଇକ୍ଲୋପେଡ଼ିଆ କ୍ରିଟିନିକାର ବିଦ୍ୟୁତ ସମୟରେ ତତ୍ତ୍ଵ ଦେଖାଇ ମାର୍ଗେରେ ବିଦ୍ୟାରେ ବଖ୍ୟାପବଥନ (Conversations in Chemistry) ପଡ଼ି ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆହୁଦିତ୍ତ ହେଲେ । ଏ ସବୁ ପଡ଼ି ସେ ନିଜେ ଛୋଟ ଛୋଟ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରୀକ୍ଷା ବରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଥରେ ସେ ଫ୍ଲାଇ ଷ୍ଟୁର୍‌ରେ ଯାଇଥିବା ସମସ୍ତରେ ଗୋଟିଏ ବିଜ୍ଞାନ ଦେଖିଲେ ଯେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ତାତୁମ୍ ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବଲିଷ୍ଟ ଏକ ବକ୍ତୃତାମାଲା ଦେବେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ବକ୍ତୃତା ପାଇଁ ପ୍ରବେଶିବା ଫିସ ଥିଲା ଏବଂ ଶିଲିଂ । ଏହି ବକ୍ତୃତା ମାଲା ଶୁଣିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ପ୍ରବଳ ଆଶ୍ୟତ୍ବ ହେଲା । ବିନ୍ଦୁ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଏଥୁପାଇଁ ସମୟ ନ ଥିଲା କି ସମ୍ଭାବନା ନ ଥିଲା । ଗୌଡାର୍ୟବରଣୀ ତାଙ୍କ ମାଲିକ ଆଉ ବଡ଼ ଭାଇ ତଙ୍କୁ ସହାୟ କଲେ - ମାଲିକ ତଙ୍କୁ ଛୁଟି ଦେଲେ ଆଉ ରବର୍ ପ୍ରବେଶିବା ଫିସ ଯୋଗାଇଲେ ।

ଏହି ବୈଜ୍ଞାନିକ ବ୍ୟାଖ୍ୟାନ ଫାରାଡେଙ୍କ ମନକୁ ବିଜ୍ଞାନ ଆହୁଦିତ୍ତ ଅଧିକ ବାଣି ପରିଲା । ବହି ବନ୍ଦାଙ୍କ କାମରେ ତାଙ୍କ ଦଶତା ଥିଲା ସତ ବିନ୍ଦୁ ତାଙ୍କ ମନ ଲାଖୁ ରହିଲା ପ୍ରବୃତ୍ତିର ରହମ୍ୟ ରେଦ ବରିବା ପାଇଁ । ବିବାହରେ ପାଖରୁ ଗାବିରୀ ଛାଡ଼ି ମେ ନଣେ ଫାରାମୀ ମାଲିକ ବୋକେକ ପାଖରେ

ଚାକିରୀ କଲେ । ଏହି ନୂଆ ଚାକିରୀରେ ତାଙ୍କୁ କିଛି ଅଧିକା ପଇସା ମିଳିଲା ସିନା ମନରେ ସୁଖ ନ ଥିଲା କାରଣ ମୁଠମ ମାଲିକ ରିବାରଙ୍କ ଉଲିଆ ରଦାରମନା ନ ଥିଲେ । ତେଣୁ ଅଛି କିଛି ଦିନ ଅସନ୍ତୋଷନମବ ବାମ ପରେ ସେ ଗୋଟେଙ୍କ ଚାକିରୀ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ଏବଂ ଚାକିରୀ ଅନ୍ତରେ କଲେ ।

ହଠାତ୍ ଚାକିରୀ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ସେତେବେଳକୁ ବାପା ତାଙ୍କର ମରି ଯାଉଥାନ୍ତି । ଆଉ ମା ଥାନ୍ତି ଅଛି ଦରିଦ୍ର ଅବସ୍ଥାରେ । ସେ ଥିଲା ଫାରାଡ଼େଙ୍କ ଜୀବନର ଅନ୍ତରେ ସମସ୍ତ ।

କିନ୍ତୁ କିଏ ନାଶିଥିଲା ଯେ ଜୀବନର ଏହି ଅମା ଅନ୍ତରୀର ପରେ ପୁଣି ଉଦୟ ହେବ ତାଙ୍କ ଭାଗ୍ୟ ରହି ! ଜୀବନର ଏହି ମୁଦ୍ରିନରେ ସେ ଯେତେବେଳେ ବାବେଣା ହୋଇ ବାଟ ଖୋଲିବାରେ ବ୍ୟସ ଥିଲେ ସେତେବେଳେ ଇଲକ୍ଷଣ ବିଷ୍ୟାତ ବୈଜ୍ଞାନିକ ସାର ହମ୍ପେତେବେଳେ କରିଥିଲେ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆବିଷ୍କାର - ମାଇବେଳ ଫାରାଡ଼େଙ୍କ ଆବିଷ୍କାର ।

ସାର ହମ୍ପେଙ୍କ ଲେବୋରେଟୋରୀ ବସ୍ତି :

‘ସଫଳ ହେବାର ଆଶା ନ ରଖ ସଫଳ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କର’- ସେ ଥିଲା ଫାରାଡ଼େଙ୍କ ଜୀବନର ମୀତିକାକ୍ୟ । ଏହି ନୀତି ଅବଳମ୍ବନ କରି ସେ ସାରାତ କଲେ ସାର ହମ୍ପେତେବେଳେ । ନିନର ମନ କଥା ଖୋଲି ସେ ତେବେଳେ ଆଗରେ ପ୍ରକାଶ କଲେ ଯେ ସେ ତାଙ୍କ ଲେବୋରେଟୋରୀରେ କାମ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ବହି ବନାଳୀ କାମ କରୁଥିବା ସମସ୍ତରେ ସେ ସାର ହମ୍ପେଙ୍କ କେତୋଟି ବକ୍ତୃତାରେ ଉପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହି ବକ୍ତୃତାଗୁଡ଼ିକ ସୁନ୍ଦର ଅକ୍ଷରରେ ଉପରି ସେଗୁଡ଼ିକ ଅଟି ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ବାନ୍ଧି ରଖିଥିଲେ । ସେ ଖଣ୍ଡକ ବିନ୍ଦୁର ସହିତ ତେବେଳେ ହାତକୁ ବଢ଼େଇ ଦେଲେ । କିଛି ସମସ୍ତ ବନ୍ଦା ଲେବେରର ପୁଷ୍ଟା ଓଲଗାଇ ସାର ହମ୍ପେ ଫେରାଡ଼େଙ୍କ ଥାତକୁ ନିରର୍ଶ ଦେଖିଲେ । ସେତେବେଳେ ଫାରାଡ଼େଙ୍କ ମନରେ ଆଶଙ୍କା ଉପରି ଯାଇଥିଲା କାରଣ ଏହା ପୂର୍ବରୁ ସାର ଯୋଗେତ୍ ବେଙ୍ଗିଲୁ ତାଙ୍କ ଲେବେରର ବନ୍ଦା କପି ଦେଇ ଏହି ଧରଣର ଏବଂ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ଠାରୁ କିଛି ଉତ୍ତର ପାଇ ନ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏଥର ସେମିତି ଘଟି ନ ଥିଲା । ସାର ହମ୍ପେଙ୍କ ଠାରୁ ବେବଳ ଉତ୍ତର ମିଳିଲା ନାହିଁ, ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସହାସକ ହେବାର ଯୌଭାଗ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଅର୍ଦ୍ଧନ କଲେ । ସେ ଦିନରୁ ମାଇବେଳ ଫାରାଡ଼େ ହେଲେ ରଖେଲୁ ଉନ୍ନତିବ୍ୟୁତିରେ ସାର ହମ୍ପେତେବେଳେ ଲେବୋରେଟୋରୀ ବସ୍ତି । ତାଙ୍କ କାମ ଥିଲା ବୋଲେ ସଫା କରିବା, ଟେବୁଲ ସଫା କରିବା, ଦୁଆତ ସନାଡ଼ିବା ଏବଂ ପରୀକ୍ଷାଗାରର ପକ୍ଷା ଖାତ୍ର ମରିବା ।

ବୋଲେ ସତା କରିବା ଏବଂ ଖାତୁ ମାରିବା ପିଲା ଯେ ନଶେ ଜିନିଅସ୍ତ୍ର (ଆସାଧାରଣ ଧୀସମ୍ବନ୍ଦ ବ୍ୟକ୍ତି) ତାହା ଜାଣିବା ପାଇଁ ସାର ହମ୍ପେଙ୍କୁ ବୈଶି ଦିନ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ସେ ଅତି ନୟ ଅଥବା ନିଷ୍ଠିତ ଭାବରେ ବିଭିନ୍ନ ବୈଶାନିକ ପ୍ରସାଦ ଦେଇ ମାଲିବଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ବୈଶାନିକ ପରୀକ୍ଷାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କର ମାନସିକ ନଞ୍ଚଳତା ଏବଂ ବିଶେଷଣାତ୍ମକ ଉପଲବ୍ଧ ସାର ହମ୍ପେଙ୍କୁ ବିଶେଷ ଉପକୃତ ହେଲେ । ଧୀରେ ଧୀରେ ସେ ବନି ରାଜେ ପୁଣ୍ଡିବର୍ତ୍ତାଙ୍କ ପାଞ୍ଚୁଲିପିର ଅପଢ଼ା ଅଂଶ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କ ମାଲିବଙ୍କ ସହପାଠୀ । ସାର ହମ୍ପେ ତାଙ୍କୁ ବିଜାନାଗାରର ବିଭିନ୍ନ ପରୀକ୍ଷାରେ ସତ୍ତ୍ଵିସ୍ତ ଅଂଶ ନେବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ଦେଲେ । ଅନେକ ସମସ୍ତରେ ଉଭୟେ ପରୀକ୍ଷା ବର୍ତ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତୁ ଲେବୋରେଟୋରୀରେ ଆହତ ମଧ୍ୟ ହେଉଥିଲେ । ଥରେ ତ କ୍ଲୋରିନ ଏବଂ ଏପୋର୍ (ନାଇକ୍ରୋକେନ)ର ଗୋଟିଏ ଯୌଗିକ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ଏତେ ବଢ଼ି ନୋରରେ ବିଷ୍ଣୋରଣ ଘଟାଇଲା ଯେ ମାଇକେଲଙ୍କ ହାତ ମୁଠା ଖୋଲିଯାଇ ଗୋଟିଏ ନିଷ୍ଠ ଉପୁତ୍ତ ଗଲା ଏବଂ ସାର ହମ୍ପେ ମୁହଁରେ ଓ ହାତରେ ଅନେକ ଛାନରେ ଆୟାତ ପାଇଲେ ।

ଧୀରେ ଧୀରେ ପୁରୁ ଓ ଭୂତ୍ୟ ବନିଗଲେ ଶିକ୍ଷକ ଓ ଛାତ୍ର ଆର ଦୁଇଜଣା ମିଶି ଏବା ସାଙ୍ଗରେ ପ୍ରକୃତିର ରହସ୍ୟରୁ ଅନାବରଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମାଇକେଲଙ୍କ ସହିତ ସାର ହମ୍ପେ ଯେତିବି ଅଧିକ ଦିନ ବାମ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ସେ ତାଙ୍କ ଉପରେ ସେତିବି ଆସ୍ତାବାନ ହେଲେ । ମାଇକେଲଙ୍କ ବର୍ମବୁଶାଳତା ଉପରେ ସେ ଏତେ ବିଶ୍ଵାସ କଲେ ଯେ ତାଙ୍କର ସୁରୋପର ବୈଶାନିକ ଉପବେଳେ ମାଇକେଲଙ୍କ ନିକର ବୈଶାନିକ ସହାୟକ ଭାବେ ନେବାକୁ ଛିର କଲେ ।

ବିଦେଶ ଭ୍ରମଣ :

ବାଇଶ ବର୍ଷ ବସ୍ତ୍ର ବମାର ଘରର ପିଲା ମାଇକେଲ ଫାରାଡେଙ୍କ ମନରେ ଅସୀମ ଆନନ୍ଦ । ଯେ ଲଞ୍ଚନର ସୀମା ସରହଦ ଡେଙ୍କ ନ ଥିଲେ ସେ ସ୍ଵପ୍ନରେ ବି ଭାବି ନ ଥିଲେ ଯେ ଦିନେ ତାଙ୍କର ଭାଗ୍ୟରେ ଦ୍ରୁଟିବ ସୁରୋପ ଭ୍ରମଣ କରିବା ପାଇଁ । ଅବ୍ରାବର ୧୩, ୧୮ ଏବଂ ୧୯ ରେ ଯେତାଙ୍କ ଦିନ ତାଙ୍କ ବିଦେଶ ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ ହେଲା, ସେ ଦିନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ନୂତନ ପୁରୀ ।

ତାଙ୍କ ବିଦେଶ ଯାତ୍ରା ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ବିପୁଲ କର ଅଭିଜଣା - ବିଛିଟା ପୁଣ୍ୟମୟ ଆର ବିଛିଟା ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାସ୍ୱକ୍ଷମ, କିନ୍ତୁ ସବୁଟା ଶିକ୍ଷଣୀୟ । ରାତିରେ ସମୁଦ୍ରର ଦୀପ୍ତି, ପର୍ବତର ପୁରୁ ଜନୀର ବୃପ୍ତ, ପର୍ଣ୍ଣର ବ୍ରୋ ନଙ୍ଗଳର ବରତେନନ୍ଦା ଜମନୀୟ ରେହେଗା ଆର ବିପୁଲ ପ୍ରସାଦ ଆରେସିରିବା ଅଳେ ସର୍ବ ଶୁଣଗାଲା ଯେଉଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହେଉଥିଲା ଧୂର୍ଥୀ ଆର ତେଳ ଲାଭାର ସମାଚ । ଏ ସବୁ ବିଭାଗିତ କରିଥିଲା

ଫାରାଡେଙ୍କୁ । ପ୍ୟାରୀ ନଗରୀର ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରବଳ ଫାରାକ୍ରମୀ ନେପୋଲିଅନଙ୍କୁ ଦେଖିବାର ମଧ୍ୟ ସେ ଘୋରାଘ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ଇଂଲିଶ ଘୋନ୍ୟ ଆର ଫରାସୀ ସ୍ଥିତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯମାଯୋତେ ଲଭେଇ ଲାଗିଥିବା ବେଳେ ଇଂଲିଶ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାଚ୍ଚର ହାର୍ଦିକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାଙ୍କୁ ଅଭିଭୂତ କରିଥିଲା । ବିଜ୍ଞାନଶାରମାନଙ୍କରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ସଂକ୍ଷାନ ତଥା ବିଭିନ୍ନ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆଲୋଚନାରେ ତାଙ୍କର ବୈଜ୍ଞାନିକ ଉପଲବ୍ଧ ପ୍ରତି ରାଶି ରାଶି ପ୍ରଶାସା, ଏପରିକି ତାଙ୍କ ଗୁରୁ ତଥା ପ୍ରଭୁ ସାର ହମ୍ପେଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ବେଶି ନନ୍ଦର, ତାଙ୍କ ମନରେ ରଭୀର ରେଖାପାତ କରିଥିଲା । ଏ ସବୁ ସେ ବିଶ୍ୱଦ ଭାବରେ ନିଜ ଫାଇରୀରେ ଲିପିବିଷ କରିଯାଇଥିଲେ ।

ଏ ସବୁ ଆନନ୍ଦ ସଷ୍ଟେ ଲେଖି ଦେଉଇଛି ବ୍ୟବହାର ତାଙ୍କ ମନମରୁ ବୁଝୁଛ ବାଧ୍ୟଥିଲା । ସୁରୋପରେ ମାଇକେଲ ଫାରାଡେଙ୍କୁ ନଣେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କଲାବେଳେ ଲେଖି ଦେଇ ଫାରାଡେଙ୍କୁ ନିଜ ସ୍ଥାମୀ ସାର ହମ୍ପେଙ୍କ ବେବଳ ନଣେ ଭୃତ୍ୟ ବୋଲି ମନେ ବରୁଥିଲେ । ଏବେଳେ ପାଖକୁ ଫାରାଡେ ଲେଖିଥିଲେ : ‘ଲେଖି ଦେଇ ମୋ ଉପରେ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ କହିଗ କରିବାକୁ ଭଲ ପାନ୍ତି । ମୋ ମନରେ ଆମାତ ଦେବାପାଇଁ ସେ ସର୍ବଦା ଉପସ୍ଥିତ ।’

ଶ୍ରୀମତୀ ଡେଇ ଫାରାଡେଙ୍କୁ ‘ନିନ୍ଦଷ୍ଟାନ’ ଦେଖାଇବାକୁ ସବୁବେଳେ ପୁଯୋଗ ଖୋଜୁଥିଲେ । ସେ ଭୁଲି ଯାଉଥିଲେ ଯେ ପେପରି ଏକ ନ୍ୟୁନ ଷ୍ଟାନରୁ ତାଙ୍କ ସ୍ଥାମୀ ମଧ୍ୟ ଉପରକୁ ଉଠିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବିରତ୍ତି ରମ ସୀମାରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲା ନେନ୍ଦିଭାରେ । ପ୍ରୁଫେସର ତି ଲା ରିଭ୍ ଡେଇ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସହିତ ଫାରାଡେଙ୍କ ମଧ୍ୟ ରାତ୍ରରୋକନକୁ ନିମନ୍ତଣ କରିଥିଲେ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ସମସ୍ତର ବିଚାର କରି ଫାରାଡେଙ୍କ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଅତିଥିମାନଙ୍କ ଖାଇବା ତେବୁଲରେ ଷାନ ରଖା ଯାଇଥିଲା । ବିନ୍ଦୁ ଲେଖି ଦେଇ ଏଥରେ ଆପଣି ଉଠେଇଲେ । ସେ ନିଦ ଧରି ବିହିଲେ ଯେ ଫାରାଡେ ତାଙ୍କ ସ୍ଥାମୀଙ୍କ ଚାକର ତେଣୁ ଅନ୍ୟ ଚାକରଙ୍କ ସହିତ ସେ ଖାଇବା ଉଚିତ ।

ଲେଖି ଦେଉଇଛି ଏପରି ବ୍ୟବହାରରେ ଶୁଣ୍ଟ ହୋଇ ପ୍ରୁଫେସର ତି ଲା ରିଭ୍ ଅନ୍ୟ ଏକ ରୁମ୍ରେ ସମ୍ବାନ ନନ୍ଦକ ଭାବରେ ଫାରାଡେଙ୍କ ଭୋନନର ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ । ଫାରାଡେ ଏହି ଅବମାନନାକୁ ଦର୍ଶନିକ ତଙ୍କରେ ସହିନେଲେ । ସେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଯେ ଏ ସଂସାର ଡେଉଇଛି ଭଲିଆ ଉଦାରମନା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କ ସ୍ଵୀକ୍ଷା ଭଲିଆ ସଂକ୍ଷିପ୍ତମନା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନେଇ ଗଢା ହୋଇଛି । ଏ ଘରଣାରେ ସତେ ଯେମିତି ଶେଷ ନାହିଁ ଏକ ପାତାଙ୍ଗ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଅନୁମନାନ - ମଣିଷ ମନ ପକ୍ଷ ଏବଂ ମହାନତାର ଏକ ବିଚିତ୍ର ଘୋରିଜିବ ।

୧୮ ଏଣର ଶରଦ ଗନ୍ଧରେ ସୁରୋପ କ୍ରମଶରେ ଜହାରି, ପ୍ରାସ ଦେବ କଷେ ପରେ ୧୯ ଏଣର ବସନ୍ତ ଗନ୍ଧରେ ଫାରାଡ଼େ ଚେଳିଙ୍କ ସହିତ ଲଞ୍ଜନ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କଲେ ।

“ମୋର ପ୍ରଥମ ମୁହଁର୍ତ୍ତ ମୁଁ ଦୁମ ସାଙ୍ଗରେ କଟାଇବି” - ମାଆଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟର୍ଗ ହୋଇ ଫେରିବା ବାଟରେ ଲେଖୁଥିଲେ ଫାରାଡ଼େ । ତାଙ୍କ ମନେରେ, ଏହା ଥିଲା ତାଙ୍କ ମାଙ୍କ ପାଖକୁ ଫାରାଡ଼େଙ୍କ ଶୁଦ୍ଧ ଅଥବା ଅତି ମଧ୍ୟମସ ପତ୍ର ।

ପ୍ରଣୟ ଓ ପରିଣୟ :

ସୁରୋପ ଯାହାରୁ ଫେରି ଫାରାଡ଼େ ସାହକ ତିରିଶ ଶିଳି “ରୋଜଗାର ବରୁଥିଲେ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଆଖ୍ରେ ସିନା ଏହି ରୋଜଗାର ଅତି ନରଣ୍ୟ ଓ ନିଅଷ୍ଟିଆ ଥିଲା ବିନ୍ଦୁ ଫାରାଡ଼େ ଭାବୁଥିଲେ ଯେ ଏହା ଦୁଇନଶଙ୍କ ଚଳିବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ । ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାସରେ ପ୍ରେମ ବିରୁଦ୍ଧରେ ତାଙ୍କ ମନ୍ୟେଷ୍ଟ କରି ଯେ ତାଙ୍କ ତାଇରୀରେ ଲେଖୁଥିଲେ : ‘ପ୍ରେମ କଣ ୧ ପ୍ରେମରତ ଦୁଇନଶଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏହା ଅନାଦରଣୀୟ’ । ସୁନ୍ଦରୀ ସାରା ବର୍ଣ୍ଣାଦୂଙ୍କ ସାନିଖରେ ତାଙ୍କୁ ସାରା ଜଗତ ପ୍ରେମମସ ଜଣାପଡ଼ିଲା । ସାରାଙ୍କ ନିକଟରେ ସେ ପ୍ରଣୟ ପ୍ରାୟୀ ହେଲେ । ସେ ଲିଖିତ ଭାବରେ ପ୍ରେମବାବୁ ବିବାହ ପ୍ରସାର ଦେଲେ । ସେହି ଚିଠିର ମାର୍କିନ୍‌ରେ ସାରା ଲେଖିଦେଲେ, ‘ପ୍ରେମ ଦାଶନିବମାନଙ୍କୁ ବୋବା ବନେଇ ଦିଏ ।’

‘ବୋବା ବର’ ହେବି ମୁଁ ପ୍ରେମ କରିବି’ ମନେ ମନେ ଛିର କଲେ ଫାରାଡ଼େ । ଫାରାଡ଼େଙ୍କ ପ୍ରେମର ଏକାଗ୍ରତାରେ ସାରାଙ୍କ ମନରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଲା । ସେ ଆଦିର ନେଲେ ଫାରାଡ଼େଙ୍କୁ ସ୍ଵାମୀ ଭାବରେ ଆଉ ବନିଗଲେ କୁମାରୀ ସାରା ବର୍ଣ୍ଣାଦୂରୁ ଶ୍ରୀମତୀ ସାରା ଫାରାଡ଼େ ।

ପରୀ ଭାବରେ ସାରା ଥିଲେ ମାଇବେଳଙ୍କ ପରିପୂରତ । ମାଇବେଳ ପଇସାବୁ ଖାତିରି କରୁ ନ ଥିଲେ ତ ପଇସା ଯେଉଁ ସବୁ ବିଲାସକୁ ଖରିଦ କରି ପାରିବ ତାକୁ ଖାତିରି କରୁ ନ ଥିଲେ ସାରା । ପ୍ରାସ ଥିର୍ଦ୍ଦ ଶତାବୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ପଢ଼ିବା ଯନ୍ତରେ ନିନକୁ ସମର୍ପଣ କରିଥିଲେ ଯେମିତି ମାଇବେଳ ନିନକୁ ସ୍ଵପ୍ନ ରାଜ୍ୟରେ ବିଚରଣ କରି ଥବାଧରେ ଦେଖାନିବ ଗବେଷଣାରେ ନିନକୁ ନିଷେଧିତ କରି ପାରିବେ ।

ପ୍ରତିବିନିର ଜାର୍ଯ୍ୟ ସମାପନ ପରେ ନିନର ଶ୍ରୀ ହାତ ଧରି ସେ ସ୍ଵର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ ଦେଖିବାକୁ ଭଲ ପାରଥିଲେ । “ଏକ ଗୌରବମସ ପୂର୍ଣ୍ୟାସ୍ତ” ସେ ଜଣେ ବନ୍ଦୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଲେଖୁଥିଲେ, “ତା ସହିତ ଆଶେ ସହସ୍ର ଭାବମା ଯାହା ମୋତେ ଦିଏ ଆଶାତୀତ ଆନନ୍ଦ ।” ଜୀବନର ସାଥାରୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ

ଦେଖିବାକୁ ଭଲ ପାଉଥିଲେ ଏହି ସନ୍ଧ୍ୟାବାଳୀଙ୍କ ଦୃଶ୍ୟ ଯାହା ରତ୍ନିର ଗରୀରତା ଭିତରେ ଦେଖା ମେଲି ପୁଣି ଦେଖା ଦେଉଥିଲା ଆଉ ଏବେ ପୁନର ସବାଳରେ । ସେ ତାଙ୍କ ଡାକ୍ତରୀରେ ଲିପିବନ୍ଦ ବରିଥିଲେ : “ଏହି ପୁନରୁଷ୍ଟାନର ଛବି କେତେ ପ୍ରାଚୀନ ଆଉ କେତେ ପୁନର ।”

ରସେଲ ଉନ୍ନଷ୍ଟିବୁୟସନ ପ୍ରତି ମମତା :

ଲୋକେ ପଇପା ପାଇଁ ପାଗଳ ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ଖ୍ୟାତି ପାଇଁ ତ ନବଳ କାମ କରିବସନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଫାରାଡ଼େ ଥିଲେ ଅନ୍ୟ ଉପାଦାନରେ ଗଡ଼ା । ବିଦେଶୀରୁ ଫେରି ଉନ୍ନଷ୍ଟିବୁୟସନର ସହବାରୀ କେବଳିସିଏନ୍ ଭାବରେ ଆଗମ୍ଭ କରି ବିଧୁବନ୍ଦ ଗବେଷଣା ଓ ସାମୟିକ ଅଧ୍ୟାପକ ହେବାର ପ୍ରୋତ୍ସହ ପାଇ ସେ ଉନ୍ନଷ୍ଟିବୁୟସନର ଏବେ ଅବିଜ୍ଞାନ୍ୟ ଅଙ୍ଗ ବନିଗଲେ । ରସେଲ ଉନ୍ନଷ୍ଟିବୁୟସନ ସେବି ବେଳକୁ ସେମିତି କିଛି ପୁରୁଣା ଓ ବିଜ୍ଞାନ୍ ନ ଥିଲା । ତାର ଆସୁ ସେବେଳକୁ ପନ୍ଦର ବର୍ଷ ମାତ୍ର । ଉଲ୍ଲଙ୍ଘରେ ତାତୁ ବଳି ଆହୁରି ଅନେକ ଗବେଷଣାଗାର ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସଜା ପ୍ରେମିକି ଯେମିତି ତାର ପ୍ରଥମ ପ୍ରେମକୁ ଛାଡ଼ି ପାରେନା ଫାରାଡ଼େ ରସେଲ ଉନ୍ନଷ୍ଟିବୁୟସନକୁ ଛାଡ଼ି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ନୂତନ ଅନୁଷ୍ଠାନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ହେଉଥିଲା ଅତି ଉଚ୍ଚମାନର ଗବେଷଣା ଏବଂ ଅର୍ଥ ଅପେକ୍ଷା ଫାରାଡ଼େଙ୍କ ପାଇଁ ତାହା ଥିଲା ଅତ୍ୟନ୍ତ ମୂଲ୍ୟବାନ ।

ରୟାସ୍ଵନ ବିଜାନ ଏବଂ ବିପ୍ର୍ୟକ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଗବେଷଣା ପାଇଁ ଫାରାଡ଼େଙ୍କ ଖ୍ୟାତି ସ୍ଥାପନ ପାଇବା ହେବାକୁ ଗଲା । କୋଟି ବରେବୀରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଚହିଦା ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଜଣନ ବିଶେଷଜ୍ଞ ଭାବରେ ଏ ବାବଦକୁ ସେ ବାର୍ଷିକ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚ ହଦାର ତୋର୍କ ଉପାର୍କନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅନେକ ବନ୍ଦୁ ତାଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଉଥିଲେ ପୁରାପୁରି କୋଟି ବରେବୀର ବିଶେଷଜ୍ଞ ହୋଇ ବାର୍ଷିକ ପତିଶ ହଦାର ତୋର୍କ ଉପାର୍କନ କରିବା ପାଇଁ । କିନ୍ତୁ ଫାରାଡ଼େଙ୍କ ଯେହି ଅର୍ଥଲୋଭ କବିଲିତ କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଏପରିକି ବିଜ୍ଞାନ ଲକ୍ଷଣ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଲୟର ବେମିଷ୍ଟୀପ୍ରଫେସର ପଦବୀ ୧୮୭୭ରେ ତାଙ୍କୁ ଯତ୍ନ ଯାଇଥିଲା କିନ୍ତୁ ସେ ରସେଲ ଉନ୍ନଷ୍ଟିବୁୟସନର ଗବେଷକ ଭାବରେ କାମ କରିବାକୁ ଦେଖି ପପନ କଲେ ।

ଏହି ଉଚ୍ଚମାନର ଗବେଷଣା ପାଇଁ ଫାରାଡ଼େଙ୍କୁ ମାଗଣ୍ଯ ଘର, ନାଲେଣ୍ଟି ଆଉ ଆହୁଥ ବାଦ ମିଳିଥିଲା ବାର୍ଷିକ ମାତ୍ର ଶହେ ପାତ୍ର ବା ପାଞ୍ଚ ଶହେ ତୋର୍କ । ରସେଲ ଉନ୍ନଷ୍ଟିବୁୟସନର ବୋର୍ଡ ଅଧ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରର ମଧ୍ୟ ଏହା ଫାରାଡ଼େଙ୍କ କାମ ପାଇଁ ଉପରେ ଗୋଲି ବିଚାର କରୁ ନଥୁଲେ କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ଗଛିତ ଅର୍ଥବୋଷରୁ ଆଉ ଅଧିକ ଦେବାପାଇଁ ସେମାନେ ସମର୍ଥ ନ ଥିଲେ ।

ବିଜ୍ଞାନ ପାଇଁ ଫାରୋଡ଼ଙ୍କ ଏହା ଥିଲା ଏବଂ ମହନୀୟ ମନ । ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗବେଷଣା ପାଇଁ ଅତି ଆନନ୍ଦର ସହିତ ସେ ଏହି ସ୍ଵାର୍ଥତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ଏଥିରେ ପାଇଥିଲେ ସେ ପ୍ରଭୁତ ମାନ୍ୟିକ ଶାନ୍ତି । ଏହି ସ୍ଵାର୍ଥତ୍ୟାଗ କରି ସେ ଯେ କୌଣସି ମହଦ୍ କାର୍ଯ୍ୟ ବରିଛନ୍ତି କିମ୍ବା ଶହୀଦ ହେବାର ଖ୍ୟାତି ଲାଭ କରିବେ ଏହା ସେ ଯୁଗାନ୍ତରେ ସୁଧା ଭାବୁ ନଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ସରଳ ଜୀବନଯାପନ ଭଲ ଲାଗୁ ଥିଲା । ତାଙ୍କର ଏହି ଆସ୍ଵାଦନପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିଶ୍ରମ ଏବଂ ଆନନ୍ଦବାସକ ଆବିଷ୍କାର ତାଙ୍କୁ ବିମେହିତ କରି ଦେଇଥିଲା । କୌଣସି ନୃତ୍ୟ ସତ୍ୟର ଚକିତିତ୍ୱ ପାଇଲେ ସେ ଆନନ୍ଦରେ ଅଧୀର ହୋଇ ଛୋଟ ଦିଲାଙ୍କ ପରି ନାଚି ଉଠୁଥିଲେ ।

ଅବସର ବିନୋଦନ :

ଫାରୋଡ଼ ତାଙ୍କ ଅବସର ସମସ୍ତରେ ମଧ୍ୟ ନଣେ ଶିଶୁ ଭଲିଆ ଖେଳିବାକୁ ଭଲ ପାଇଥିଲେ । ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗବେଷଣା ହାତରଙ୍ଗା ପରିଶ୍ରମରୁ ଅଭ୍ୟାସତ ନେଇ ସେ ବେଳେବେଳେ ବାଲି ଯାଉଥିଲେ ଗାଁ ଗହଳକୁ । ବେଳେବେଳେ ସେ ସରଳ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ଲୋକଗୀତ ଓ ଲୋକନୃତ୍ୟରେ ନିନ୍ଦକୁ ହଜନ୍ତି ଦେଉଥିଲେ ତ ଆଉ କେବେ ପେମାନଙ୍କ ପରିପର୍ବାଣି ଆଉ ଖେଳକୁଦରେ ସାମିଲ ହୋଇ ନିଜର ସବୁ ଅବସାଦକୁ ଭୁଲି ଯାଉଥିଲେ । ନାଚକ, ଘୋଡ଼ାଦୌଡ଼ ଆଉ ନାଚ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ଆଗ୍ରହ ଥିଲା । ଥରେ ତ ମୁଖା ଲଗେଇ ନାରକ ଗାତନ୍ ଆଉ ନାଇର କେମ୍ ପିନ୍ଧି ସେ ନିଜେ ନାଚିବାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଥିଲେ ।

ଦେଖିବାକୁ ସିନା ଗେଡ଼ା କିନ୍ତୁ ତନ୍ତ୍ର ଆଉ ମନ ଚାଣ ଥିଲା ତାଙ୍କର । ମେଆଏ ଧୂସର ବାଳକୁ ମଝି ସୁଛାରେ କୁଣ୍ଡଳ, ତାଙ୍କର ଲମ୍ବାନୀଆ ମୁଣ୍ଡ ପାଇଁ ବିଶେଷ ବରାଦ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ଟୋପି ଲଗେଇ, ତାଙ୍କର ଖୋଲାମନ ଆଉ ପିଲାଲିଆ ହସରେ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନ ବିଶି ନେଉଥିଲେ ।

ସତ୍ୟବାଦୀ ହେବାର ପରିଣାମ:

ପିଲାଲିଆ ହସ ଭିତରେ ଫାରାଡ଼ଙ୍କ ଥିଲା ଅଛୁତ ନୈତିକ ବଳ । ସତ୍ୟ ପ୍ରତି ଥିଲା ତାଙ୍କର ଅଗାଧ ଦୁର୍ବଲତା । ତାଙ୍କର ସତ୍ୟବାଦୀତା ପାଇଁ ନିଜର ପ୍ରାକ୍ତନ ଗୁରୁ ଏବଂ ମାଲିକ ପାର ହମ୍ପେଙ୍କର ସେ କ୍ରୋଧର ଶରବ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ।

ନିରାପତ୍ତାବତୀ 'Safety Lamp' ଉତ୍ତାବନ କରି ପାରିଥିଲୁ ତେବେ ବ୍ରିଟିଶ ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରଶାସା ଭାବନ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ଖଣ୍ଡ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ଶ୍ରଦ୍ଧାର ପାତ୍ର । ଫାରୋଡ଼ ଦେଖିଲେ ଯେ ଏହି ବଳ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ନିରାପଦ ନୁହେଁ ଏବଂ ଖଣ୍ଡ ଭିତରେ ଏହାର ବିଷ୍ଟେରଣ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଏହାର

ଦିଆ ଯାଇ ନ ପାରେ । ଖଣ୍ଡିରେ ହେଉଥିବା ଦୁର୍ଘଣା ସମର୍ଜୀୟ ପାଲିଆମେଷାରୀ ବମିଟି ଆଗରେ ଫାରାତେ ଏହି ମୂଳନା ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଶିକ୍ଷବକ୍ଷ ମଧ୍ୟାନ ପରେଷା ଅରଣ୍ଟି ଖଣ୍ଡ ଶ୍ରୀମିବକ୍ଷ ଜୀବନ ଦେଖି ମୂଲ୍ୟବାନ ବୋଲି ସେ ବିଚାର କଲେ ।

ଡେଉ ଅନ୍ୟଥା ବୁଝିଲେ । ତାଙ୍କ ପୁରାନେ ଭୃତ୍ୟ ତାଙ୍କର ଦ୍ୱାରା ଉପରେ ଟିଷ୍ଟଣୀ ଦେବା ତାଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ନଣେ ଅର୍ବାଚନ ତାଙ୍କ ଉତ୍ତରିତ ବସୁ ଉପରେ ତାର ମତ ପ୍ରକାଶ କରିବାରେ ସେ ଗୋପ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଫାରାଡେଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏହି ଦ୍ୱେଷ ଡେଉଙ୍କ ମନରେ ଥିଲେ ଅନେକ ଦିନ ରହିଲା ଏବଂ ମରକା ଦେଖୁ ସେ ଏହାର ପ୍ରତିଶୋଧ ବି ନେଇଲେ । ଫାରାଡେଙ୍କ ଚମେଲ ଘୋସାଇଟିର ଫେଲୋ ଭାବରେ ନିର୍ବିଚିତ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଅନେକ ପ୍ରଣାମକ ପ୍ରସାଦ ଦେଇଲେ । ରୟେଲ ଘୋସାଇଟିର ନିୟମ ଅନୁଯାରେ ଏହି ନିର୍ବାଚନ ସର୍ବସମ୍ମିତି କ୍ରମେ କରାଯାଇଥିଲା । ସଦ୍ସ୍ୟମାନେ ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ମିତି ଗୋଟିଏ ନିର୍ଭୂତ କୋଠରାଗେ ଗୋଟିଏ ଧଳା ବଳ୍କ ଥୋଇ ପ୍ରତିପାଦନ କରୁଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସାର ହଞ୍ଚୁ ଥିଲେ ଘୋସାଇଟିର ସଭାପତି । ସମସ୍ତେ ଭାବିଥିଲେ ଫାରାଡେଙ୍କ ନିର୍ବାଚନ ନିର୍ଣ୍ଣିତ । ବିନ୍ଦୁ ଫାରାଡେଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଗୋଟିଏ କଳା ବଳ୍କ ଦେଖୁ ସମସ୍ତେ ଅବାର । ଆର ଏହି କଳା ବଳ୍କ ଥିଲୁ ସାର ହଞ୍ଚୁ ଡେଉଙ୍କର ।

ଡେଉଙ୍କ ଏହି ନକରାମକ ଭୂମିବା ଫାରାଡେଙ୍କ ଜ୍ୟାତିରେ କିଛି ଆଜି ଆଶି ପାଇଲା ନାହିଁ । ବରଂ ଏହା ଡେଉଙ୍କ ମହାନତା ଉପରେ ଆଜି ଆଶିଲା । ଏସବୁ ସହେ ଫାରାଡେ ତାଙ୍କ ପ୍ରାକ୍ତନ ମାଲିକଙ୍କ ଉପରେ ଟିକିଏ ମଧ୍ୟ ବିରକ୍ତ ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରି ନ ଥିଲେ । ନିନ୍ଦା ତୁମାସଙ୍କ ଭାଷାରେ : “ସେ ଡେଉଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଉପକାର ପାଇଥିଲେ ତାହା କେବେ ଭୁଲି ନଥିଲେ । ଅନେକ ବର୍ଷ ପରେ ଡେଉଙ୍କ ଯେବେଳେ ଆର ଏହି ଇହ ନଗତରେ ନ ଥିଲେ, ରୟେଲ ଇନ୍‌ଡ୍ରିକ୍ୟୁମନର ଲାଇବ୍ରେରୀରେ ଜ୍ଞା ହୋଇଥିବା ଡେଉଙ୍କ ଫାରୋ ଚିତ୍ରକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଭାବ ବିହୁଳ ହୋଇ ଫାରାଡେ କହିଥିଲେ ‘ସେ ନଣେ ମହାମା’ ।” ଏହା ଥିଲା ଫାରାଡେଙ୍କ ମହାନତା ।

ଗବେଷଣା ଓ ନୂତନ ଅବିଷ୍କାର :

ପ୍ରକୃତିର ରହ୍ୟକୁ ଅନାବରଣ କରିବାକୁ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ସମସ୍ତ ଓ ଶନ୍ତି ବିନିଯୋଗ କରି ଫାରାଡେ ରହୁଥିଲେ ତାଙ୍କର କଷିତ ଅନ୍ତରଭାବୀରେ । ନୂତନ ସତ୍ୟର ସମାନ କରି ସେ ତଥ୍ୟ ସତ୍ୟକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ । ପ୍ରକୃତିର ବିଭିନ୍ନ ବିତ୍ତରୀତା ମଧ୍ୟରେ ସମର୍ଜି ଛାପନ

କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କ ଉତ୍ତରେ ଥୁଲା ବ୍ୟକ୍ତତା । ସେ କେବଳ ଜଣେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ନ ଥିଲେ, ସେ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ ଜଣେ ଭାବୁବ, ଜଣେ ଦାର୍ଶନିକ । ବୁନ୍ଦିକ ଓ ବିଦ୍ୟୁତର ସାମଗ୍ର୍ୟ, ବାଷ ଓ ଗେଲ ପଦର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ସାଦୃଶ୍ୟ, ବୁନ୍ଦିକତ୍ତି ଓ ମାଧ୍ୟାବର୍ଷଣ ଉତ୍ତରେ ସମର୍ବ ଥା ବିଦ୍ୟୁତର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାବର ଅନନ୍ୟ ରୂପ ତାଙ୍କୁ ସ୍ଵପ୍ନ ବିଭୋର କରି ଦେଇଥିଲା ।

ତାଙ୍କର ଗବେଷଣାକୁ ଟିନୋଟି ପର୍ଯ୍ୟାସରେ ଭାଗ କରାଯାଇଥାଏ :

ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାସ (୧୯୧୭-୧୯୩୦)ରେ ସେ ମୁଖ୍ୟତଃ ରସାୟନ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ନିଜର ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା କରିଥିଲେ । ବାରର ରଠନ ପ୍ରଣାଳୀ, ବୋରାସିର ଅନ୍ତର ରୂପା, ଲୁହାରୁ ମାଙ୍ଗନେହର ପୃଥବୀକରଣ ଏବଂ ବଳକ୍ଷି ବିହାନ ଇଥାତ ଉତ୍ସଦନ ବୌଣଳ ପ୍ରଭୃତି ଆବିଷ୍କାର ଓ ଉତ୍ତରଭ ଥୁଲା ମୁଖ୍ୟତଃ ଏହି ତତ୍ତ୍ଵ ବର୍ଣ୍ଣର ଗବେଷଣାର ଫଳ । ବିନ୍ଦୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ବିଦ୍ୟୁତ - ବୁନ୍ଦିକୀୟ ସମର୍ବ ଅନୁଧାନ ପାଇଁ ତାଙ୍କ ଆଶ୍ରୁ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ପ୍ରଫେସର ଡି ଲା ରିଭଳ୍ ପାଖକୁ ସେ ଲେଖିଥିଲେ : ‘ବୁନ୍ଦିକୀୟ ଘୂର୍ଣ୍ଣନ ଅତି ସରଳ ଅଥବ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦର । ଗୋଟିଏ ବୁନ୍ଦିକୀୟ ମେରୁ ଚାରିପରରେ ମୁଗା ହୋଇଥିବା ବିଦ୍ୟୁତ ଦାର ଏବଂ ପୁର୍ଯ୍ୟ ଚାରିପରରେ ବୁଲୁଥିବା ପୃଥବୀ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଯେଉଁ ସରଳ ଅଥବ ସୁପଙ୍ଗତ ସମର୍ବ ପୃଷ୍ଠା କରିଛି ତାହା ତାଙ୍କ ଦାର୍ଶନିକ ମନବୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ କରୁଛି ।’

ପ୍ରବୃତ୍ତିର ଏହି ରହସ୍ୟକୁ ଉଦ୍ଘାତନ କରିବା ପାଇଁ ସେ ଆରନ୍ ବଳେ ତାଙ୍କର ଦ୍ୱିତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାସ ଗବେଷଣା ୧୯୩୧ ରୁ ୧୯୩୯ ଆଠ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ବିଦ୍ୟୁତ ଏବଂ ବୁନ୍ଦିକ ସାଂକ୍ରାନ୍ତୀୟ ଗବେଷଣାରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଏହି ସମସ୍ତ ବଢ଼ିଥିଲା । ଅନେକ ପରୀକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି ଏରାଡେ ଏହି ସମସ୍ତରେ । ଅଧିକାଶ ଥର ବୌଣୟ ସୁଫଳ ପାଇ ନାହାନ୍ତି । ଯୋଧି ନିରାଶ ହୋଇନାହାନ୍ତି । ଦିନେ ଏରାଡେ ହଠାତ୍ ଆନନ୍ଦରେ ଚିହ୍ନାର କରି ନିଜ ସହକରୀକୁ କହିଲେ, “ଦେଖୁଛ, ଦେଖୁଛ କେମିତି ବୁନ୍ଦିକତ୍ତି ବିଦ୍ୟୁତର ଉତ୍ସଦନ ହେଉଛି ।” ସେ ଥୁଲା ବିଦ୍ୟୁତ - ଯାନ୍ତିକାର ଅସମାଗମ । ପ୍ରବୃତ୍ତି ପ୍ରକଳ୍ପ ଶକ୍ତି ବୁନ୍ଦିକତ୍ତି ଓ ବିଦ୍ୟୁତ ମଧ୍ୟରେ ସମର୍ବ ଯୋଗନ କରି ଏବ ନୈସରିକ ଆନନ୍ଦ ପାଇଥିଲେ ମାଝକେଳ ଏଗାଡେ ।

ଗବେଷଣାଗାରରେ ବଠିଣ ପରିଶ୍ରମ କରି ଏଗାଡେଙ୍କ ସ୍ଵାକ୍ଷ୍ରୟ ଉଚ୍ଚ ହୋଇଥିଲା । ଦେଶୁ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ୧୯୯୯ରୁ ୧୯୪୪ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ତାତ୍ତ୍ଵରଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ବ୍ରମେ ଅବକାଶରେ ସମସ୍ତ ଅତ୍ୟବହିତ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସୀଙ୍କ ସେବାରେ ସେ ସୁଷ୍ଠୁ ହୋଇ ପୁଣି ଗବେଷଣାରେ ନିଜକୁ ନିଯୋଜିତ କରିପାରିଲେ ।

ତାଙ୍କର ଦ୍ୱିତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାସ୍ତର ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା ହେଉଛି ୧୮୪୪ ରୁ ୧୮୭୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଏହି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବର୍ଷ ଉଚ୍ଚରେ ସେ ବିବିଧ ପରୀକ୍ଷାରେ ନିଜକୁ ନିସ୍ତେଳିତ ବଲେ ଯାହା ଉଚ୍ଚରୁ ବିବୁଧି ଏବଂ ଆଲୋକର ସମର୍ଥ ହେଉଛି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏହି ସମର୍ବର ସୁବିନିଯୋଗ କରିଥିଲେ ଥୋମାସ ଆଲରା ଏତିପରି ଥାନି ଯେଉଁ ଥିଲା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ବିନ୍ଦୁଳି ଆଲୁଆରେ ବୁନିଆ ଖଲକି ଯାଉଛି ।

ଅନେକ ଖ୍ୟାତ ଅଥବା କଣେ ସାଧାରଣ ମଣିଷ :

ଉଗବାନ ଅନେକ ବିଚିତ୍ର ଜିନିଷ ସୃଷ୍ଟି ବିକିଞ୍ଚିତ । ସବୁରୁ କେବି ବିଚିତ୍ର ହେଉଛି ମଣିଷ ମନ । କିଏ ତାହେଁ ଧନ ଦତ୍ତତ, ଯଶ ଆର ଖ୍ୟାତି ତ କିଏ ନ ଚାହିଁଲେ ବି ଯଶ ଆର ଖ୍ୟାତି ତା ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇଥାଏ । ମାରକେଲୁ ଫାରୋଡ଼ ହେଉଛନ୍ତି ଦ୍ୱିତୀୟ ବିସମର ମଣିଷଟିଏ ।

ବେଳେବେଳେ ଆଶ୍ୟ୍ୟ ଲାଗେ ସାଧାରଣ ଭଲିଆ ଦିଶୁଥିବା ଏଡ଼େ ସରଳ ମଣିଷ ଉଚ୍ଚରେ ଉଗବାନ ଏତେ ଧୀଶ୍ଵର ଦେଲେ କେମିତି । କିନ୍ତୁ ସବୁ ଜିନିଷର ଗୋଟାଏ ସୀମା ଥାଏ । ଫାରୋଡ଼ଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣ ଉପରତାର ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ସୀମା ଥିଲା । ଜୀବନର ଶେଷ ଭାଗରେ ତାଙ୍କର ପୂରଣ ଶକ୍ତି ହ୍ରାସ ପାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏ ବିଷସ୍ତରେ ରହସ୍ୟ କରି ତାଙ୍କ ବନ୍ଧୁ ପ୍ରଫେସର ଘୋରିନ୍ଦକୁ ଲେଖିଥିଲେ, “ତୁମର ଚିଠିର ମୁଁ ସମ୍ପ୍ରେଷନମକ ଉତ୍ତର ଦେଇପାରୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ, ହେ ପ୍ରିସ ବନ୍ଧୁ, ତୁମେ ମନେ ରଖିବା ଉଚିତ ଯେ ମୁଁ ମନେ ରଖ ପାରୁନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଜଳପାତ୍ର ଯେମିତି ତା’ର ଛିଦ୍ରବାରେ ନଳ ବାହାରି ପଡ଼ୁଥିବାର ଦେଖିନାଚାର, ମୁଁ ମଧ୍ୟ ସେମିତି ନାଚାର ।”

ନିଜେ ଆର ବାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ ହୋଇ ନ ପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ନିକର ପ୍ରିସ ରସେଲ୍ ଜନ୍ମିତ୍ୟୁସନକୁ ସେ ଛାଡ଼ି ପାରି ନଥିଲେ । ମଞ୍ଜିରେ ମଞ୍ଜିରେ ସେଠାକୁ ପାଇଁ ନିକର ସଧ ମେଳାଇଥିଲେ ।

ଥରେ ଇଲକ୍ଷ ରସେଲ୍ ମିଶ୍ (ରାଜକୀୟ ଚଙ୍କାଶାଳ)ର ଯୋଗେଟେ ନୁୟଟନ୍ ନାମକ ନଶେ କର୍ମଚାରୀ ରସେଲ୍ ଜନ୍ମିତ୍ୟୁସନକୁ ପରୀକ୍ଷାକାରେ ବିଛି ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଆସିଥିଲେ । ଜନ୍ମିତ୍ୟୁସନର ଦ୍ୱାର ଦେଶରେ ନଶେ ମଇଲା-ବୋର-ପିନ୍ଧି ବୃଦ୍ଧ ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖି ଆଶ୍ୟ୍ୟ ହେଲେ । ଲୋକଟି ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ କେମିତି ବେତଜ୍ଜିଆ ଭାବରେ ଅନେକ ଥିବାର ଦେଖି ଆଗନ୍ତୁକ ପରାଗିଲେ, “ବୋଧହୁଏ ତୁମେ ଏଇଠି ଅନେକ ବର୍ଷ ହେଲା କାହିରା କରୁଛନ୍ତି ।”

“ହୁ, ଅନେକ ବର୍ଷ ହେଲା ।”

“ବ'ଣ ଖାତୁଦାର ନା ପହରାଦାର ?”

“ହଁ, ସେମିତି କିଛି ।”

“ଏମାନେ ଭଲ ଦରମା ଦିଅନ୍ତି ?”

“ହଁ, ମୋର ବାମ ପାଇଁ ଚିହ୍ନଟ ଦେଖି ଦେଇ ପାରନ୍ତେ ।”

“ଆଜ୍ଞା, ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟ, ଯୁମ ନାଁ ବ'ଣ ?”

“ମାରବେଳୁ ଫାରାଡ଼େ ।”

ଶମ୍ଭୁର ପ୍ରେଇ ଯୁବକ ଅନେକ ଗହିଲେ ସେହି ବୃଦ୍ଧଙ୍କୁ । ଖ୍ୟାତିର ସବା ଉପର ପାହାରେ
ଅଥବା ସାଦା ମାରବେଳୁ ଫାରାଡ଼େ !

ପାମତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର

ଏକ ଅନ୍ଧାତ ପଲ୍ଲୀର ମହାନ୍ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଜ୍ଞାନୀ :

ପଠାଣି ସାମନ୍ତ

(୧୮୭୫-୧୯୦୪)

ବନର ମଲ୍ଲୀ ବନରେ ପୁଟେ । ସୁର୍ଗୀସ ସୁଗନ୍ଧର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କ ଅଳକ୍ୟରେ ବନରେ ଖରିପଡ଼େ । ବନଙ୍କଳ ଘେରା ଅନ୍ଧାତ ଶ୍ଵର୍ଗପଡ଼ାରେ ନନ୍ଦୀ ହୋଇ, ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ପାଇବାରୁ ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ନିନର ଜଣ୍ମର ଦର୍ଶନ ଦିଲାଇ ଧୀଶ୍ଵର ଏବଂ ଅଧିବିଷୟ ବଳରେ ପଠାଣି ସାମନ୍ତ ଗୁହ ନିଷ୍ଠୁର ଗଣନା କରି ତାଙ୍କର ଅମର ଗୁଣ୍ଠ ‘ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦର୍ଶଣ’ ରଜନୀ କରିଯାଇଛନ୍ତି, ସେଥିପାଇଁ ଆଜି ବୃତ୍ତକତା ପୁଟରେ ତାଙ୍କର ଦାସ୍ତାଦମାନେ ତାଙ୍କୁ ସୁରଣ କରି ନେନେ ଧନ୍ୟ ହେଉଛନ୍ତି । ଜର୍ଜ୍‌ବାନ ଏକନିଷ୍ଠ ଏପରି ମହାପୁରୁଷ ଓଡ଼ିଶା ମାଟିରେ ନନ୍ଦୀ ହୋଇ ଉତ୍ତଳମାତାଙ୍କୁ ଧନ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ନଶେ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଜ୍ଞ ଭାବରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରାଣ ଅତି ଉଚିତ । ତାଙ୍କର ଜୀବନୀ ଏବଂ ବାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ଅନୁଧାନ କରିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶପ୍ରେମୀର ବିଧେସ ।)

ଅନ୍ଧାତ ସେ ବାଲ୍ବ :

ତୁଳସୀ ଦୁଇ ପଡ଼ୁରୁ ବାସେ । ଛୋଟ ବେଳୁ ଆବାଶ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣର ସୁରନୀ ଦେଇଥିଲେ ପଠାଣି ସାମନ୍ତ । ଦିନବେଳେ ଆବାଶକୁ ଦେଖୁ ହଠାର ଗୋଟିଏ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପିଲା ‘ହେଇଟେ ଗୋଟିଏ ତାରା’ ବୋଲି ପାଟି କିରବା ଶୁଣି ସମସ୍ତେ ତାତକା ହୋଇଗଲେ । ଦିନବେଳେ ପୁଣି ତାରା ! ଲୋବ ନିନ ନିତ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ରୁହଁ ହେଲେ । ‘ପିଲାଟା ତଗଲା ନୁହଁତେ ! କେହି କେହି ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ପିଲାଟିର ବାପା ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଦ୍ୟା ଜାଣିଥିଲେ । ସେ ଠିକ୍ ୦ଡ଼ରାଇଥିଲା ଯେ ପୁଅ ଦିନବେଳେ ଶୁଭ ଶୁଭକୁ ଦେଖୁ ଏମିତି ପାଟି କରୁଛି ।

ସେ ପିଲାଟି ତଗଲା ନଥିଲେ । ଥିଲେ ଅତି ବିଚକ୍ଷଣ । ଦିନବେଳେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଆବାଶ ପଥରେ ଗଢ଼ି କରୁଥିଲେ ସେ ନିନର ଛାଇ ମାୟି କ’ଣ ସବୁ ହିସାବ କରୁଥିଲେ ।

ନିଜର ନିଶ୍ଚାସ ଗଣି ସେ ବେଳର ହିସାବ ରଖୁଥିଲେ । କୃତ୍ୟା ପିଆ ଭୁଲି ଯାଇ ଏସବୁ କାମରେ ଆନନ୍ଦ ପାରଥିଲେ ଯେ । ରାତିରେ ଅନେକ ସମସ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ଅନେକ ସତେ ଯେମିତି ସେ କ୍ଷେତ୍ର ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ ।

ପାଠ ପଡ଼ାରେ ମନ ନାହିଁ, ଅଥବା ଆବଶ୍ୟକ ଆତ୍ମତ୍ୱ ଅନେଇବା, ନିଜ ଛାଇ କିମ୍ବା ଗଛର ଛାଇ ମାଧ୍ୟବା ଆର ନିଜର ନିଶ୍ଚାସ ଗଣିବା ପାଇଁ ଅସମବ ଧରଣର ଆଗ୍ରହ ! କି ଆବଶ୍ୟକ ଧରଣର ପିଲାଟି ସେ ! ବାପା ବିନ୍ଦୁ ଆବଶ୍ୟକ କେତୋଟି ତାରା ତାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନେଇ ଦେଲେ । ଟିକିଏ ବଡ଼ ହେଲାରୁ ପୁଅକୁ ନିଜେ ନାଶିଥିବା ଫଳିତ ଦ୍ୟୋଷିତର କେତୋଟି ପୂତ୍ର ଶିଖେଇ ଦେଲେ ।

ଦେଶ ସେବିକି । ସେତିକି ମୂଳଧନ ଧରି ଆଗେଇ ଚାଲିଲେ ନିଜର ଶତ୍ରୁବ୍ୟ ପଥରେ ସେହି କିଶୋର । ନିଜ ହାତ ତିଆରି କେଇ ଖଣ୍ଡ ବାରି ଧରି ସେ ମାଧ୍ୟ ପକାଇଲେ ଗୁହ ନଷ୍ଟର ଗତିପଥ ଆର ବେଗ, ରାତିରାତି ଉନାଗର ରହି ସୁଷ୍ଠୁ କଲେ ମୋଟିବିଜ୍ଞାନ ନଗରରେ ଏକ ଅଭୂତପୂର୍ବ ବିପୁଳ ଆର ବିଶ୍ଵଦରବାରରେ ପରିଚିତ କରାଇଲେ ନିଜ ମାତୃଭୂମିକୁ । ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିଜଣକ ହେଉଛନ୍ତି ଆମର ତିର ପରିଚିତ ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଦିନ୍ଦ୍ର ବା ପଠାଣି ସାମନ୍ତ ।

ସେ କିନ୍ତୁ ହୋଇଥିଲେ ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ଛୋଟ ଦେଶୀୟ ରାଜ୍ୟ ଖଣ୍ଡପଡ଼ାରେ । ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କର ନାମ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ଦିନ୍ଦ୍ର । ସେ ଖଣ୍ଡପଡ଼ା ରାନ୍ଧା ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ମର୍ଦଗାନ୍ଧ ଭ୍ରମରବର ରାସ୍ତକର ରକ୍ତ ସମ୍ପର୍କୀୟ ସାନ ଭାଇ । ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ଧରାକୋଟ ରାନ୍ଧାଙ୍କ ଦ୍ଵୀପାରି ବିଷ୍ଣୁମାଳୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଏହି ବିବାହରୁ ବିଷ୍ଣୁମାଳୀଙ୍କ ରତ୍ନ ନଅ ଗୋଟି ଦିଅ ଓ ଗୋଟିଏ ପୁଅ କିନ୍ତୁ ହୋଇଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟ ପୁଲଟି ଦିଅ ଏବଂ ପୁଅଟିର ଅକାଳ ମୁଦ୍ରେ ଘଟିଥିଲା । ପୁଅ ପାଇବା ଆଶାରେ ବିଷ୍ଣୁମାଳୀ ଖଣ୍ଡପଡ଼ାଠାରୁ ଅଛଦୁରରେ ଅବଶ୍ଵିତ ଖଣ୍ଡପଡ଼ା ଗାଁର ରାମେଶ୍ୱର ମହାଦେବଙ୍କ ଧାମରେ ଅଧ୍ୟାତ୍ମା ପଡ଼ିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଛାଇ ନିଦ ଆସିଥାଏ । ସେତେବେଳେ ସେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖିଲେ । ମହାଦେବ ସତେ ଯେମିତି ତାଙ୍କ ଉପରେ ସହୁଷ ହୋଇ ବର ଦେଉଛନ୍ତି । ବିଷ୍ଣୁମାଳୀଙ୍କ ନିଦ ଚାର୍ଚିବିନା ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ତରବରରେ ରଠି ଠାକୁରଙ୍କ ପାଖରେ ହାତ ହୁଲାଇଲା ଦେଲେ ତୁରିବୁ ସେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ବଳା ପଥର ପାଇଲେ । ଏହାକୁ ଠାକୁରଙ୍କ ଆଶାରୀବାଦ ବୋଲି ମନେ କରି ପରମ ବିଶ୍ଵାସରେ ସେ ତାଙ୍କୁ ରିକିବେଲେ ।

ଏହାର ବିକ୍ରିକାଳ ପରେ ବିଷ୍ଣୁମାଳୀ ଗଢ଼ବତୀ ହେଲେ । ୧୮୮୪ ମସିହା ପୌଷ କୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷ ଅଷ୍ଟମୀ ଦିନ ତିଥେନର ୧୩ରେ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପୂତ୍ର ସନ୍ତାନ ଜାତ ହେଲା । ମହାଦେବଙ୍କ ପ୍ରସାଦରୁ ପୁଅ କିନ୍ତୁ ହୋଇଥିବାରୁ ତାର ନାମ ରଖାଗଲା ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର । ତାଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କର ତିନିଜଣ ଭାଇ

ଉଦଶୀଙ୍କ ଅବାଳ ମରଣ ହୋଇଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ତାବ ନାମ ରଖାଗଲା ‘ପଠାଣୀ’ । ତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ର ଠିକ୍ ସମସ୍ତରେ ନ ଉଠିବାରୁ ମହାଦେବଙ୍କୁ ଭୂପାଦାନ୍ତ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ଏବଂ ଏହାର ବିଷ୍ଟ ଦିନ ପରେ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଷରଙ୍କ ଦାନ୍ତ ଉଠିଥିଲା ।

ଓଲିଆରୁ ରଜା :

୧୯୪୦ ମସିହା ବଥା । ସେତେବେଳେ ଏବ ଉଲିଆ ଗୀ ମାନଙ୍କରେ ସ୍କୁଲ ନଥିଲା । ଗୀ ଚାହାଳୀରେ ଅବଧାନଙ୍କ ପାଖରେ ପାଠ ପଡ଼ୁଥିଲେ ପିଲାମାନେ । ପାଠ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଅବଧାନମାନଙ୍କ ମାତ୍ର ତାଡ଼ନା ଖାଇବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା ସେମାନଙ୍କୁ । ବହି ବାଗନ ବଳମ, ସିଲକ୍ଷ ପେନ୍‌ସିଲ ସେତେବେଳେ ସାତ ସପନ । ପିଲାର୍ତ୍ତ ବୁଢ଼ାଯାଏ ତାଳପଡ଼ୁ ପୋଥୁ ପଡ଼ୁଥିଲେ ।

ଚନ୍ଦ୍ରଶେଷଙ୍କୁ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ହେଲାରୁ ତାଙ୍କ ବାପା ତାଙ୍କୁ ଚାହାଳୀରେ ଉଠିବରି ଦେଲେ । ପିଲାଟା ଦେଖିବାକୁ ବଳା ଆର ଅସୁନ୍ଦରିଆ ସିନା ହେଲେ ତାଙ୍କ ମଗନ ଥିଲା ଅଛୁଟ ଧରଣର । ଏତେ କିଳଦି ସେ ସହିତ୍ୟ ଆର ଗଣିତରେ ପାରଦର୍ଶତା ଲାଭ କଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ଦେଖି ଅବଧାନ ତାବେ । ପାଠ ଚଞ୍ଚଳ ସାରି ସେ ପୁଣି ମାତି ଯାଇଥିଲେ ତାଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକ ଦେଖା ଆର ଛାଇମପା ପାଶଳାମିରେ । ସାତ ବର୍ଷ ବସ୍ତି ବେଳକୁ ସେ ଅକ୍ଷର ଶିକ୍ଷା, ଦଶବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଣବିଆ ଆର ଅମରବୋଷ ଅଭିଧାନର ପୃଥମ ପାଞ୍ଚବର୍ଗ ଶେଷ କରି ସାରିଥିଲେ । ତେଣୁ ଦି ବର୍ଷ ଭିତରେ ତାଙ୍କର ଚାହାଳୀ ପଡ଼ା ସରିଗଲା ।

ତାପରେ ସେ ପଡ଼ିଲେ ଘରେ । ଉପେନ୍ଦ୍ରରଙ୍କ ବୈଦେହୀର ବିଲାସ, ଲାବଣ୍ୟବିଟୀ ଓ କୋଟିବ୍ରଦ୍ଧିଷ୍ଠ ପୁହରୀ, ଅଭିମନ୍ୟ ସାମନ୍ତ ସିଂହାରଙ୍କ ବିଦ୍ଵତ୍ ଚିନ୍ତାମଣି, ବଦିପୂର୍ଣ୍ୟ ବଳଦେବ ରଥଙ୍କ ବିଶୋର ଚନ୍ଦ୍ରାନନ ଚମ୍ପୁ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରବଳା, ଲୀନକୃଷ୍ଣ ଦାସଙ୍କ ରସବଳ୍ଲୋଳ, ଉତ୍ତର ଚରଣଙ୍କ ମଧୁରା ମଜଳ ପ୍ରଭୁତି ତାଳପଡ଼ୁ ପୋଥୁ ପଡ଼ି ସେ ସବୁକୁ ଆସନ୍ତ କରିଦେଲେ । ତେଣିରିଆ ନିବାସୀ ପ୍ରତି ଭୁବନେଶ୍ୱର ବଢ଼ପଞ୍ଚାଙ୍କ ଚନ୍ଦ୍ରାବଧାନରେ ସେ ସଂୟୁତ ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଅଛ ଦିନ ଭିତରେ ସେ ସଂୟୁତ ବ୍ୟାବରଣ, ପୁରାଣ, ଆସୁର୍ବେଦ, ବେଦବେଦାନ୍ତ ଆଦି ପଡ଼ି ଶେଷ କରିଦେଲେ । ପନ୍ଥର ବର୍ଷ ବେଳକୁ ରହୁବଂଶ, ବୁମାର ସମ୍ବନ୍ଧ, ମେଘଦୂତ, ହୃଦ ଦୂତ ଓ ମାଘ ବାବ୍ୟ ଶେଷ କରି ବୁମର ବ୍ୟାବରଣରୁ ସାତ ପାଦ ଶେଷ କରି ଦେଲେ । ନେଷ୍ଟଧ ବାବ୍ୟର ବାଇଶ ଗୋଟି ସର୍ଗ ତାଙ୍କ ବର୍ଷଙ୍କ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ପୃଥମେ ପୃଥମେ ପାଠପଡ଼ାରେ ସିନା ଝୁଙ୍କ ନଥିଲା, ବିନ୍ଦୁ ଥରେ ମନ ଲାଗିଲାରୁ ସେ କମ ଦିନରେ ବହୁତ ନିନିଷ ଆସନ୍ତ କରି ପବେଇଲେ ।

ସୁତି ଶାସ୍ତରେ ମଧ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଲାଭ କରିଥିଲେ । ସେ ମନ୍ତ୍ର ସହିତା, ପରାଶର ସହିତା, ଯାଙ୍କବଳ୍କଙ୍କ କୃତି, ଗଦାଧର ପଦତି, ସିଂହ ବାନପେସୀ ଓ ରଘୁନନ୍ଦ ସୁତି ପ୍ରଭୃତି କୁ ପୁତି ଶାସ୍ତ ଅଧୟସନ କରି ସେ ସବୁ ଦଶଳ କରିପାରିଥିଲେ ।

ଛୋଟ ବେଳୁ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ ଜାଣିବାରେ ଝୁଲ୍କ ଥିଲା । ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଦ୍ୟା ଦି ପ୍ରଚାରର । ଗୋଟିଏ ହେଲା ଫ୍ରେଲିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଦ୍ୟା ଏବଂ ଅନ୍ୟତି ଜାଣିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଦ୍ୟା । ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁ ଛୋଟ ବେଳୁ ଯୁଆକୁ ଫ୍ରେଲିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ ଶିଖେଇଲେ । ଉଭୟ ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଦ୍ୟାରେ ଅତି ଅଛି ସମସ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ନିପୁଣ ହୋଇଗଲେ ।

ତା' ପରେ ତାଙ୍କର ଆରମ୍ଭ ହେଲା ନିଷ୍ଠା ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବାର ଅମାଦ ମମତା । ଗ୍ରୁହ ନିଷ୍ଠାକୁ ଖାଲି ଆଖିରେ ଅନେଇ ସେ କ'ଣ ସବୁ ଗଣନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଦୂରବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ର ନାଁ ସିନା ଶୁଣିଆ'ଟି, ସେ ଯନ୍ତ୍ର ଦେଖିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳି ନଥାଏ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କୁ । ବାର୍ଣ୍ଣନଳୀରେ ତାଙ୍କର ଦେଖା 'ମାନୟନ୍ତ' ଦିଅରି କରି ସେ ଆବାଶର ତାର୍ଗମାନଙ୍କ ଦୂରତ୍ବ ଏବଂ ଗଡ଼ି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିଜ ବୁଢ଼ି ଖଟାଇ ଗଣନା କଲେ ।

ପରିବାର :

ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କୁ ବାଇଶ ବର୍ଷ ହୋଇଥିବା ବେଳେ ତାଙ୍କ ବାହାଘର ଅନୁଗୁଳ ରାନ୍ଧବଂଶୀୟ ସୀତାଦେବୀଙ୍କ ସହିତ ଛିର ହେଲା । କିଅଟି ଦେଖିବାକୁ ଯେମିତି ସୁନ୍ଦର ଆଉ ତେଲ ତାରଲ ଗୁଣ କି ତାଙ୍କର ସେମିତି ସୁନ୍ଦର । ତାଙ୍କୁ ସେତେବେଳେ ହୋଇଆଏ ଅଠର ବର୍ଷ ।

ବର ଆଉ ବରଯାତ୍ରୀ ବେଶ୍ୟ ଯାକିଯମବରେ ଅନୁଗୁଳରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ବିଭାଗର ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ସିନା ପାଠରେ ପଞ୍ଚିତ ହେଲେ ତାଙ୍କ ରୂପଟି ଦେଖିବାକୁ ଅସୁନ୍ଦର । ତେଣୁ କିଅର ମା' ତାଙ୍କର କଲା ଆଉ ଅସୁନ୍ଦର ରୂପ ଦେଖୁ କିଅକୁ ତାଙ୍କ ହାତରେ ଅର୍ପିଦେବାକୁ ଅମଙ୍ଗ ହେଲେ । 'ବର କ'ଣ ତାହା ହେଲା ଶିଶୁପାଳ ଭଲିଆ ଫେରିଯିବ ?' ବରଯାତ୍ରୀ ଭିତ୍ତି କଣେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ।

ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଦୁନି ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟରୁ ଏହା ତାତ୍ର ଆଘାତ ଦେଲା । ସୁତଃ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋଇ ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ସେତେବେଳେ ଅନର୍ଗଳ ଭାବରେ ବାହାରିଲା ନୈଷଧ କାବ୍ୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ବମସତ୍ତ୍ୱଙ୍କ ସ୍ଵଭାବର ଉପାଖ୍ୟାନ ।

ବନ୍ୟାପକ୍ଷର ସମସ୍ତେ ତାବୋ ହୋଇ ତାଙ୍କର ମୁହଁକୁ ଅନେଇ ରହିଲେ । ଦ୍ରୁତିହୀନ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଚ୍ଛାରଣ ଶହିତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ସୁନ୍ଦର ଓଡ଼ିଆ ଭାବାର୍ଥୀ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିମୋହିତ କରିଦେଲା । ତାଙ୍କର ପାଞ୍ଜିତ୍ୟ ଆଗରେ ତାଙ୍କର ଅସୁନ୍ଦର ରୂପ ଲୁଚିଗଲା । ବନ୍ୟାପିତା ଅବିଳମ୍ବେ ବନ୍ୟାକୁ ବେଳପକ୍ଷ ଆଣି ବାହାଘର ସମାପନ କଲେ ।

ସେ ଥିଲା ତାଙ୍କ ପାଞ୍ଜିତ୍ୟର ବରାମତି । ସୀତା ଦେବୀ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷିତା ଥିଲେ । ସ୍ଵାମୀଙ୍କର ଅଧୟମନରେ ସେ ଅହରହ ପ୍ରେରଣା ଦେଲେ । ତାଙ୍କର ପାଞ୍ଜ ପୁଅ ଓ ଛାଅ ଛିଅ କାତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ପାଞ୍ଜପୁଅ ହେଲେ ପାତବାସ ସିଂହ, ବାସୁଦେବ ସିଂହ, ଯତୁନାଥ ସିଂହ, ଗଦାଧର ସିଂହ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରପଥର ସିଂହ । ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଯଥୋତ୍ତିତ ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥିଲେ, ସେମାନେ ଜ୍ଞାନୀ ଓ ଶୁଣୀ ଥିଲେ ।

ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ରାଜବଂଶରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ଘରର ଚଳଣି ଠିକ୍ ରାଜାଘର ପରି ଥିଲା । ଯଦିଓ ସେ ନିଜେ ଆମିଷ ବ୍ରଦ୍ୟ ସର୍ବ କରୁ ନଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ନିକର ଜ୍ଞାନ୍ୟପେସ ଅତ୍ୟେ ପରଳ ଥିଲା, ରକାଘର ପରି ଅତିଥି ସହାରରେ ସେ ବେବେ ହେଲା କରୁ ନଥିଲେ । ଘର ଖର୍ଜ ବୁଲନାରେ ତାଙ୍କର ରୋକଗାର ଯଥେଷ୍ଟ ନଥିଲା । ତାଙ୍କ ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ରାଜାଙ୍କ ଠାରୁ ଯେଉଁ କେତେ ଖଣ୍ଡ ଗାଁ ଜାଗିରି ପାଇଥିଲେ ସେଇଥରୁ ଯାହା ଆସୁ ହୁଏ ତାଙ୍କ ରୋକଗାର ବେଶ ସେତେବି । ରାଜା ନନ୍ଦବର ସିଂହ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଶତ୍ରୁତା କରିବାରୁ ତାଙ୍କ ଆର୍ଥିକ ଅବଶ୍ୟା ଶେଷନୀୟ ହୋଇଗଲା ।

ସେ ଅବଶ୍ୟ ସାଇପଡ଼ିଶାର ଆଉ ପାଖ ଗାଁ ଗଞ୍ଜାର ପ୍ରାସି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକର କାତକ ଟିଆରି କରୁଥିଲେ ଆଉ ନାତବ ଗଣନା କରୁଥିଲେ । ବିନ୍ଦୁ ଏ ସବୁ ମାଗଣା-ଏଥ୍ପାଇଁ ବାହାରୁ ବି ପଇସାଟିଏ ରଖୁ ନଥିଲେ । ନମିବାତିର ଆସ୍ତୁ ଆଉ ପାଇସାଟିଏ ଅଧିକା ମିଳିବାର ନଥାଏ । ତେଣେ ବ୍ୟସ ରାର ଦେଖି । ତେଣୁ ତାଙ୍କୁ ସବୁବେଳେ ଅଭାବ । ଅଭାବ ମେଷାଇବା ପାଇଁ ଅନେବ ସମସ୍ତରେ ତାଙ୍କୁ ମହାନମାନଙ୍କ ଠାରୁ କରନ୍ତି ଆଣିବାରୁ ପରୁଥିଲା । ହେଲେ କରନ୍ତି ଶୁଦ୍ଧ ନ ପାରିବାରୁ ଦିନକୁ ଦିନ ତାହା ବଢ଼ି ଚାଲିଥାଏ ।

ଦେବତା ଓ ବ୍ରାହ୍ମଶମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ :

ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ଇଶ୍ଵର ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଇଶ୍ଵର ଉତ୍ତି ପ୍ରବଳ ଥିଲା । କୌଣସି ନୁଆ ବାମ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ତାହା ଇଶ୍ଵରଙ୍କ ଠାରେ ସମର୍ପଣ କରୁଥିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେହ ସକାଳୁ ତାଙ୍କର ପୂଜାପାଠ କରିବା ପରେ ଯାଇ ସେ ଅନ୍ୟକାମ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଜ୍ଞାନ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପୂଜାପାଠ ମମସରେ

ଯେବେବେ ବିଭଗାଳୀ କିମ୍ବା ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତି ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ସାକ୍ଷାତ ପାଇଁ ଆସିଲେ ପୂନାପାଠ ସମାପ୍ତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା ବରିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା ।

ଥରେ ଓଡ଼ିଶା ଗଢନାତ ସମୁହର କମିଶନର ଗୁପ୍ତ ସାହେବ ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ସହ ସାକ୍ଷାତ ବରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଆସିଥିଲେ । ପୂନା ଗୃହରେ ଥିବା ସମସ୍ତରେ ସାମନ୍ତ ଏ ଖବର ପାଇଲେ । ଗୁପ୍ତ ସାହେବ ତାଙ୍କର ପରମ ହିଟେଷୀ ଓ ଶୁଭାକାଶୀ ଥିଲେ ଏବଂ ପ୍ରତିପରିଶାଳୀ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ନିଜର ପୂନାରୁ ସେ ନ ରଠି, ତାଙ୍କୁ ଅଧି ଦଣ୍ଡା ଅପେକ୍ଷା ବରିବାକୁ ଖବର ପଠେଇଲେ । ଅବଶ୍ୟ ଗୁପ୍ତ ସାହେବଙ୍କ ସମସ୍ତ ନଥିଲେ ସେ ତାଙ୍କ ବସାକୁ ଫେରି ଗଲେ ପୂନା ପରେ ସେ ନିଜେ ତାଙ୍କ ବସାକୁ ଯାଇ ସାକ୍ଷାତ କରିବେ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ଖବର ପଠେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସାହେବ ସାମନ୍ତଙ୍କୁ ବହୁତ ଖାତିରି କରୁଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ଗାରିମା ପ୍ରତି ସାହେବଙ୍କ ଯଥେଷ୍ଟ ସମାନ ଥିଲା । ତେଣୁ ଅଧିମଣ୍ଡଳ ବାଳ ସାମନ୍ତଙ୍କ ଘରେ ଅପେକ୍ଷା କଲେ । ସାମନ୍ତଙ୍କ ପୂନା ସମାପନ ପରେ ତାଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରି ଗୁପ୍ତ ସାହେବ ବଥାର୍ତ୍ତା କରିଥିଲେ ।

ସେ ବାଲରେ ବଳିକତା ଯିବା ଆସିବା ପୁର୍ବିଧାକନ୍ତବ ନ ଥିଲା । ନିହାନରେ ବସିକି ଗଲେ ପୂନାପୁନିରେ ଖ୍ୟାପାତ ଘଟିବ ବୋଲି ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର କଲିକତାଠାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଥିବା ଦରବାରରେ ଯୋଗଦାନ କରିବାକୁ ମନା କରିଦେଇଥିଲେ । ସରକାରୀ ପଦପଦବୀ ଓ ଉପାଧି ଅପେକ୍ଷା ଠାକୁର ପୂନାକୁ ସେ ଉଚ୍ଚ ଆସନ ଦେଉଥିଲେ ।

ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ସାମନ୍ତଙ୍କ ଅତୁଳ ସମାନ ଓ ଉତ୍ତି ଥିଲା । ସେ ବିବାର କରୁଥିଲେ ଯେ ପୂର୍ବନ୍ମୁଖ ସୁକୃତି ଫଳରେ ସେମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନନ୍ଦ ପାଇଛନ୍ତି ଏବଂ ଦେବତାମାନଙ୍କ ପରେ ସେମାନେ ସମାକରେ ଉଚ୍ଚ ଆସନ ଅଧିକାରୀ ।

ଥରେ ନଶେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ତାଙ୍କ ପୁଅର ବ୍ରତ କରିବା ପାଇଁ ସାମନ୍ତଙ୍କ ପାଖକୁ କିଛି ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ଆସିଥିଲେ । ସାମନ୍ତ ଦୀନା ଅଭାବ ଲୋକ କିନ୍ତୁ ମନ ତାଙ୍କର ଥିଲା ରାଜା ମହାରାଜଙ୍କ ପରି ପ୍ରଗଞ୍ଚ । ନଶେ ଅତିଥ୍ୟ ପୁଣି ବ୍ରାହ୍ମଣ - ତାଙ୍କୁ ଅବା ସେ କେମିତି ନିରାଶ କରି ଫେରାଇବେ ! ହେଲେ, ସେ ଦିନ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଗେଟିଏ ବୋଲି ପଜିଷା ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେ ଘରୁ ପିଲେ ହଞ୍ଚାଟିଏ ବନ୍ଦକ କରି ଡିଚିଶଟି କେବା ଆଣି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦେଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣ କେବା ପାଇଁ ସାମନ୍ତଙ୍କ ଖୁବି କଲ୍ୟାଣ କରି ଖୁସି ମନରେ ଘରକୁ ଫେରିଗଲେ ।

ଆର ଥରେ ନସାଗଡ଼ର କଣ୍ଠେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶ୍ରଦ୍ଧ ଖର୍ଚ୍ଛ ପାଇଁ ବିଛି ନାହାଯେ ପାଇବାକୁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିଥିଲେ । ହେଲେ, ମେ ଦିନ ଗଧ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ପଇସାଟିଏ ନଥିଲା । ପିତୃଶ୍ରଦ୍ଧ ଆର ମାତୃ ଶ୍ରଦ୍ଧ ଉଲିଆ ମହି କାହିଁ କରିବା ପାଇଁ ନଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ତାଙ୍କର ଦ୍ୱାରାଷ୍ଟ୍ର ହୋଇଛି - ସେ ଅବା ତାଙ୍କୁ କେମିଟି ଶାଳ ହାତରେ ଫେରାଇ ଦେବେ ! ତେଣୁ ନିଜ ହାତ୍ରୁ ମୁଦି ବହାର ବରି ବହିଲେ, 'ଏ ମୁଦିକା ବନ୍ଦ ରଖୁ ଦୁଇଟି ଚଙ୍ଗା ଆଣି ଥାଅ । ପରେ ସୁରିଧା ହେଲେ ମୁକୁଳାଇ ଆଣିବି ।'

ମୁଦିଟି ନେଇ ଚାକର ନଣେ ଲୋକ ପାଖକୁ ଯାଇ ସବୁ ବିଥା ବହିଲା । ଲୋକଟି ପାମନ୍ତଙ୍କ ମୁଦି ବନ୍ଦ ରଖିବାକୁ ଚାହିଁଲା ନାହିଁ । ମୁଦି ସହିତ ଦୁଇ ଚଙ୍ଗା ଚାକର ହାତରେ ଦେଇ ବହିଲା, 'ପାମନ୍ତଙ୍କ ପରି ଲୋକଙ୍କୁ ମୁଁ ମୁଦି ବନ୍ଦ ରଖିବି ? ଏ ଚଙ୍ଗା ମୁଁ ଧାର ଦେଉଛି । ପାମନ୍ତଙ୍କ ମୁଦିଥା ହେଲେ ଚଙ୍ଗା ଫେରାଇ ଦେବେ ।'

ଚାକରଟି ଫେରି ଆସି ପାମନ୍ତଙ୍କୁ ଦେଇ କଥା ବହିଲାରୁ ସେ ବହିଲେ, 'ନଁ ନଁ, ତା' କେମିଟି ହେବ ? ଯାଂ ଦୁ ତାଙ୍କୁ ମୁଦିଟି ଦେଇ ଆସିବୁ । ନ ହେଲେ ମୋର ମାନ ଦେବା ନିଷ୍ଠଳ ହେବ ।'

ତାଙ୍କ ଘରେ କିଛି ନୁଆ ହୋଇ ବାଇଗଣ ଫଳିଆଏ । ନିଜ ହାତରେ ଯୋଡ଼ିଏ ବାଇଗଣ ତୋଳି ସେ ନଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ବାଇଗଣ ଦୁଇଟି ସହିତ ଗୋଟିଏ ପଇସା ଦେଇ ବହିଲେ, 'ନନ୍ଦ, ଏ ପଇସା ନେଇ ଦିଅ କିଣିବ, ଦିଅରେ ବାଇଗଣ ଭାନ୍ତିକି ଖାଇଲେ ପୁଆଦ ଲାଗିବ ।'

ନନ୍ଦ ବାଇଗଣ ଆର ପଇସା ନେଇ ଚାଲିଯିବା ପରେ ତାଙ୍କ ପୁଅ ପଚାରିଲା, 'ବାପା, ତାଙ୍କ ବାଇଗଣ ତ ଦେଲ, ପୁଣି ପଇସାଟିଏ ଦେଲ ବାହିବ ?'

ତ୍ରୈଶେଷର ସାମାନ୍ୟ ଦସିକ ବହିଲେ, 'ନନ୍ଦ ଭାରି ଗରିବ । ସେ ବେର୍ତ୍ତୁ ପଇସାଟିଏ ପାଇବେ ଯେ ଯିଅ କିଣିବେ ? ଆମେ ତ ପୁଣି ଯିଅରେ ବାଇଗଣ ଭାନ୍ତି ଖାଇବା । ତାଙ୍କର ତ ପୁଣି ବୁଝି ଅଛି ।'

ସେ ଧନରେ ଦର୍ଶିତ୍ୱ ଥିଲେ ପତ ବିନ୍ଦୁ ମନରେ ଦର୍ଶିତ୍ୱ ନଥିଲେ ।

ଫଳ ଭାଗରେ ଗଛ ନର୍ଜି ପଡ଼ିଲା ଭଲି ଖାନ ଭାଗରେ ଗୁଣୀ ଲୋକମାନେ ନର୍ଜି ପଡ଼ନ୍ତି । ସାମନ୍ତ ବଡ଼ ବିନ୍ଦୁ ଥିଲେ, ତାଙ୍କ ଅଗାପ ପାଞ୍ଚିର୍ଣ୍ଣ ସନ୍ଦେଶ ତାଙ୍କ ମନରେ ଟିକିଏ ବି ଅହଙ୍କାର ନ ଥିଲା ।

କେହି ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଶାସା ବଲେ ସେ କହୁଥୁଲେ, ‘ଆମ ଦେଶରେ ପୂର୍ବକାଳରେ ଯେଉଁ ପଞ୍ଚତମାନେ ଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ପାଦଧୂଲିକୁ ମୁଁ ସରି ନୁହେଁ । ସେହି ପଞ୍ଚତମାନଙ୍କ କଲ୍ୟାଣରୁ ହିଁ ମୋର ଯଦି କିଷ୍ଟ ଜାନ ମୁଁ ଆହରଣ କରିଛି ।

ଥରେ ତାଙ୍କର ନିଶ୍ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପଡ଼ୋଶୀଙ୍କ ପୁଅର ବ୍ରତଘର ହେଉଥିଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଖୁଅପିଆ ପରେ ସେ କାଳରେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଖାଲବା ପ୍ରଥା ଥିଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଭେଦିଭାତ ସରିବାକୁ ବିଳମ୍ବ ଥାଏ । ଏଥାବେ ଗତି ବାରଟା ହୋଇଗଲେ ସାଆନ୍ତେ ଆଉ ଖାଅନ୍ତି ନାହିଁ । ତେଣୁ ପଡ଼ୋଶୀ ନିଶକ ଖାଲବା ଜିନିଷରୁ ବିଛି ନେଇ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ଘରକୁ ଗଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଏ କଥା ଜାଣିପାରି ପଡ଼ୋଶୀଙ୍କୁ କହିଲେ, ‘ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଖୁଅ ନ ସରଣୁ ତୁମେ ମୋ ପାଇଁ ନେଇ ଥାଯିଲ । ମୁଁ ଆର ଖାଲ ଦେଲେ ଅନ୍ୟ ସବୁ ଅଛିଠା ହୋଇଯିବ । ମୋ ଅଛିଠାକୁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ କେମିତି ଖାଲବେ ?

ଏହା କହି ସେହି ଖାଲବା ଜିନିଷତକ ଗୋଟିଏ ଗାତ ଖୋଲି ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ପେତି ଦେଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ସେ ଏମିତି ଉଚ୍ଚି କହୁଥୁଲେ ।

ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଗତାନୁଗତିକ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମରେ ବିଶ୍ୱାସ ରଖୁଥିବାରୁ ଦେବତା ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣର ନିନା ସେ ସହ୍ୟ କରି ପାରୁ ନଥୁଲେ । ତାଙ୍କ ସମ୍ମାନରେ କେହି ଦେବତା ବା ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ନିନା କଲେ ସେ ମୁହଁ ମୁହଁ ତାର ଉତ୍ତର ଦେଉଥିଲେ ।

ଥରେ ଉଛଳ ଗୌରବ ମଧୁସୂଦନ ଦାସଙ୍କୁ ସମର୍ପନା ଦେବା ପାଇଁ ଖଣ୍ଡପଡ଼ାର ରାଜା ନଚବନ୍ଦ ସିଂହ ତାଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡପଡ଼ାକୁ ନିମନ୍ତଣ କରିଥୁଲେ । ଏହି ସଭାକୁ ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟର ବ୍ରାହ୍ମଣ ପଞ୍ଚତ ଏବଂ ବିଶ୍ଵିଷ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ତଥାହୋଲଥିଲା । ସଭା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ପଞ୍ଚତମାନେ ମଧୁବାହୁଙ୍କ ପ୍ରଶାସାରେ ମୁଖର ହୋଇ ଅନେକ ଶ୍ରୀମତି ପଡ଼ିଲେ । କିନ୍ତୁ ମଧୁବାହୁ ଖୁସି ହେବେ କ’ଣ, ଓଳଟା ପଞ୍ଚତମାନଙ୍କୁ ସମାଲୋଚନା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କଠାରେ ବାସ୍ତବ ଜ୍ଞାନର ଘୋର ଅଭାବ ବୋଲି ସେ ଗୋଟିଏ ଗଞ୍ଜ ଛଳରେ ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ କଟୁ ସମାଲୋଚନା କଲେ ।

ନିଶ୍ଚ ପଞ୍ଚତ ଥା’ନ୍ତି । ଦିନେ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ତୁଲି ଉପରେ ତାଲି ହାଣିଟା ବସାଇ ଘର ରିତରକୁ ଅନ୍ୟ କାମରେ ଗଲା ବେଳକୁ ପଞ୍ଚତକୁ କହିଲେ, ‘କାଳେ ତାଲି କୁହୁରି ଯିବ, ତାକୁ ତୁମେ ନନ୍ଦର ରଖୁଥିବ ।’

ଟିକକ ପରେ ସତ୍ତ୍ଵ ସତ ତାଳି ଉତୁଚିବାକୁ ଆଗନ୍ତୁ ଜଳା । ପଞ୍ଚିତେ ବଡ଼ ବ୍ୟଷ୍ଟ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ବାରଣ ତାଳି ଉତୁରା ବନ୍ଦ କରିବାର ରପାସ ତାଙ୍କୁ ଜଣା ନଥିଲା । ତେଣୁ ସେ ବଡ଼ ପାଟିରେ ଚଞ୍ଚୀ ପାଠ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପାଟି ଶୁଣି ତାଙ୍କ ସ୍ବା ଦଉଡ଼ି ଆସି ଦେଖନ୍ତି ତ ତାଳି ଉତୁଚି ଯାଉଛି । ତେଣୁ ସେ ପାଣି ମୁହାଏ ନେଇ ତାଳି ହାଣ୍ଟିରେ ପକାଇଦେଲେ । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ତାଳି ଉତୁରା ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ଏହା ଦେଖି ପଞ୍ଚିତେ ଏକବାରେ ତାବେ । ଶୀଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, ‘ମୁଁ ଏତେ ଚଞ୍ଚୀ ପାଠ ବରି ତାଳି ଉତୁରା ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା !’

ଏଥରୁ ପଞ୍ଚିତମାନେ ପାଠରେ ସିନା ଟାଣ, ହେଲେ ବୁଦ୍ଧିରେ ଡଣା ବୋଲି ମଧୁସୂଦନ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ତାସଳ୍ୟ କରିବିଲେ । ସାରାସୀମ ପଞ୍ଚିତମାନେ ଲଙ୍ଘାରେ ମୁଁହଁ ପୋଡ଼ିଦେଲେ । କଥାରେ ଅଛି, ସ୍ଵର୍ଗକୁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତି ନାହିଁ କି ବଡ଼ ଲୋକକୁ ଉତ୍ତର ନାହିଁ । ମଧୁବାବୁଙ୍କୁ ଅବା ବିଏ ନିବାର ଦେବ ! ସେ ଏମିତି ଟାଣ କଥା କହୁଥିଲେ ଯେ ଇଂରେଜ ସରକାର ବି ତାଙ୍କ କଥାରେ ଦକ୍ଷି ଯାଉଥିଲେ । ତେଣୁ ସମସ୍ତେ ବୁପଚାପ ବସିଲେ । କିନ୍ତୁ ପଞ୍ଚିତମାନଙ୍କ ନିନା ସାମନ୍ତେ ସହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଠିଆ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରୋକ ଆବୃତ୍ତି କଲେ । ଶ୍ରୋକଟିର ଅର୍ଥ ହେଲା : ଯେଉଁ ହାରା ପଥର ଆଉ ଲୁହାକୁ ବି ପାଣି ଫଟାଇ କାଟି ଦିଏ, ବେଳ ପଡ଼ିଲେ ତାହା ପୁଣି ମେଷା ଶିଫରେ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ । ସେମିତି ଯେହିମାନେ ନିନକୁ ଥିବୁଣ୍ଡିଆ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ବେଳ ପଡ଼ିଲେ ଗନ୍ଧ ମୂର୍ଖ ପାଖରେ ବି ହାର ମାନନ୍ତି ।

ସାମନ୍ତଙ୍କ ମୁଁହଁ ଏକଥା ଶୁଣି ମଧୁବାବୁଙ୍କ ମୁଁହଁ ଲାକରେ ରଙ୍ଗା ପଡ଼ିଗଲା । ତାପର ଦିନ ମଧୁବାବୁ ଅନୁତ୍ପତ୍ତ ହୋଇ ସାମନ୍ତଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ନିନା କରିଥିବାରୁ ସାମନ୍ତଙ୍କଠାରେ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କଲେ ।

ସାଧନା ଓ ସିଦ୍ଧି :

ଛୋଟଦେଲୁ ଶ୍ୟାମବନ୍ଧୁଙ୍କ ଠାରୁ କେତେଗୋଟି ଗ୍ରହ ଓ ନିଷ୍ଠତ୍ଵ ସହିତ ପରିଚିତ ହେବା ପରେ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ଗ୍ରହ ନିଷ୍ଠତ୍ଵ ବିଷୟରେ ଆହୁରି ଆହୁରି ଜାଣିବା ପାଇଁ ଆଗ୍ରହ ନାତ ହେଲା । ବଡ଼ ହେଲାରୁ ସେ ସାରା ଜାତି ଆକାଶକୁ ଅନେକ ରହୁଥିଲେ ଏବଂ ଗ୍ରହ ନିଷ୍ଠତ୍ଵ ଚଳପୁଲେକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପାଖରେ ‘ସୂର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ’ ଏବଂ ‘ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଶିଗୋମଣି’ ନାମକ ଦୁଇଟି ଯୋଥୁ ଥିଲା । ଏଥରୁ ଗ୍ରହ ଓ ନିଷ୍ଠତ୍ଵମାନଙ୍କ ସିଦ୍ଧି ଓ ଚଳନ ବିଷୟରେ ଲେଖା ହୋଇଥିଲା । ଏହା ବାଦ ନେ ‘ନିଷ୍ଠତ୍ଵ ପରିଚୟ’, ‘ନିଷ୍ଠତ୍ଵରେ

ଚନ୍ଦ୍ରାଦୟ', 'ନେୟାଟିଶାର୍ଣ୍ଣବ' ପ୍ରଭୃତି ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଠ କଲେ । ଆଜଶବ୍ଦୀ ଏହି ସେ ଯାହା ଲକ୍ଷ୍ୟ ବିଲେ, ସେବନ୍ତି ପୋଥୁ ପାଠ ସହିତ ପ୍ଲାଟାପ୍ରରି ଖାପ ଖାଲିଲା ନାହିଁ । ଏପଥରେ ଯେଉଁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଯେଉଁ ବୁଝି କିମ୍ବା ନିଷ୍ଠାତ୍ର ଯେଉଁ ଛାନରେ ଥିବାର ଲେଖା ହୋଇଥିଲା ପ୍ରବୃତ୍ତ ଆବାଶ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣରେ ସେ ସବୁକୁ ଯେଇଠି ନ ପାଇ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ବଡ଼ ଅତୁଆରେ ପଡ଼ିଲେ । ଶେଷରେ ବହି ଲେଖା ପାଠକୁ ଛାତି ନିଜ ଆଖରେ ଦେଖିବା ନିଷ୍ଠା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ସେ ତାଙ୍କ ଗଣନା ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣମା, ଅମାବାସ୍ୟା, ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ, ସୂର୍ଯ୍ୟପରାଗ, ବିଭିନ୍ନ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣୀ ଆଦି କେବେ ପଡ଼ିବ ସେ ସବୁ ପାଞ୍ଜିରେ ଲେଖା ହୋଇଥାଏ । ସେହି ପାଞ୍ଜି ଅନୁସାରେ ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରର ପୂଜା କାର୍ଯ୍ୟ ହୁଏ । ଏହି ପାଞ୍ଜିରେ ଅନେକ ଭୁଲ୍ ଥିବା କଥା ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ନିଜରେ ପଡ଼ିଲା । ଏହାରୁ ସୁଧାରି ସେ ଏକ ନୂଆ ପାଞ୍ଜି ଡିଆରି କଲେ । ଦେଶର ଚାରିପରତ୍ତୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ପଞ୍ଚି ଆଉ ନେୟାଟିଶ ଆସି ପରାକ୍ରା କରି ଦେଖିଲେ ଯେ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ପାଞ୍ଜି ନିର୍ଭୂଳ । ସେ ଦିନରୁ ତାଙ୍କ ପାଞ୍ଜି ଅନୁସାରେ ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ପୂଜାବିଧ୍ୟ ହେଉଅଛି ।

ଆବାଶ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ବଚିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଦୂରବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ର ପୁଣିଥା ନ ଥିଲା । ସେ 'ପ୍ରାଚୀନ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ' ନାମକ ଗୋଟିଏ ପୋଥୁ ପଢ଼ି ତା ଅନୁସାରେ ବାର୍ତ୍ତା ନଳୀରେ ନିଜର ଦୁଇଟି ମାନ୍ୟନ୍ତ ତିଆରି କଲେ । ସେଥିରୁ ଗୋଟିକରେ ସମସ୍ତ ମାପିଲେ ଓ ଅନ୍ୟଟିରେ ଦୂରବୂରାନ୍ତର ନିଜର ଦୂରବୁ ମାପିଲେ । ଏ ସବୁକୁ ସେ ତାଳପଡ଼ୁ ପୋଥୁରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରି ରଖିଲେ ।

ଦିନ ଦିନ, ସପ୍ତାହ ସପ୍ତାହ, ମାସ ମାସ, ବର୍ଷ ବର୍ଷ ଧରି ସାରା ରାତି ସେ ତାଙ୍କର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଓ ଗଣନାରେ ଲାଗି ରହିଲେ । ଏଥୁପାଇଁ ତାଙ୍କର ସ୍ଥାନ୍ୟହାନି ହେଲା କିନ୍ତୁ ସେ ଏକନିଷ୍ଠ ହୋଇ ବାମ କଚିଦାରୁ ଲାଗିଲେ ।

ଏହି ସାଧନା ସଂଗେ ସଂଗେ ସେ ନେୟାଟିଶ ଗଣନା କରି ଲୋକମାନଙ୍କ ହିତ ସାଧନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେ ବିନା ପାରିଶ୍ରମିକରେ ନବନାତ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ନିର୍ଭୂଳ ନାତକ ତିଆରି କରି ଦେଉଥିଲେ । ଏବଂ ନାତକ ଗଣନା ମଧ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ଏଥୁପାଇଁ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ପ୍ରବଳ ଭିଡ଼ ହେଉଥିଲା । ତାଙ୍କର ଏହି ଲୋକପ୍ରିୟତା ଖଣ୍ଡପଡ଼ାର ରାଜୀ ନଟବର ସିଂହଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗୁନଥିଲା । କୌଣସି ଲୋକର ଭଲମନ ପାଇଁ ସେ ରାଜାଙ୍କର ଉପଦେଶନ ଲୋଡ଼ି ସାମନ୍ତଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସୁଥିବାରୁ ରାଜୀ ସାମନ୍ତଙ୍କୁ ଉର୍ଧ୍ଵା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ପୁରଣ ଶହିର ପଟାନ୍ତର ନ ଥିଲା । ଜ୍ଞାନପଡ଼ାର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଘର ଠାରୁ ତାଙ୍କ ଘରର ଦୂରତ୍ବ କେତେ ତାହା ସେ ନିଜ ପାତ୍ରସ୍ତରେ ମାପି ମନେ ରଖୁଥିଲେ । ଏପରିବି ସେ ଥରେ ଯେଉଁ ଛାନକୁ ଯାଇଥିଲେ, ନିଜ ଘର ତା ଦୂରତ୍ବ ପାତ୍ରସ୍ତରେ ମାପି ସେ ମନେ ରଖୁଥିଲେ । କବେ ଦିଆରି କରିବା ସମସ୍ତରେ ତାଙ୍କ ଘରୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଘରର ଦୂରତ୍ବର ହିସାବ ନେଇ ସେ ଗଣନା କରୁଥିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଦିନବେଳେ ସ୍ଵର୍ଗୀୟଙ୍କର ଛାଇ ଆର ରାତିରେ ନଷ୍ଟତ୍ବ ଦେଖୁ କାବେର ଲାଗୁ ଛିର କରୁଥିଲେ ।

‘ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦର୍ଶଣ’ :

ତାଙ୍କର ନଷ୍ଟତ୍ବ ପ୍ରୟୋବେଶଣର ଫଳାଫଳ ସେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ସନ୍ଧ ଭାବରେ ଚିପି ରଖୁଥିଲେ । ସ୍ଵାକ୍ଷ୍ୟହାନି ସରେ ସେ ସାରା ରାତି ଆବାଶର ବିଭିନ୍ନ ତାରାକୁ ଅନେଇବା ଛାତ୍ର ନଥିଲେ । ଏହି ଅକ୍ଷାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମର ଫଳକୁ ସେ ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଵେତ ଆବାରରେ ଅଟି ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିଥିଲେ । ଏହି ଗ୍ରହର ନାମ ରଖୁଥିଲେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦର୍ଶଣ । ଏହି ପୁଷ୍ପବରେ ସେ ଆବାଶ ପ୍ରୟୋବେଶଣର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଶାସା, ସମସ୍ତ ଓ ଦୂରତ୍ବ ମାପିବାର ପର୍ମ୍ପରା ଦେଖି ପୁଅବୀକୁ ଛିର ରଖି ବିଭିନ୍ନ ଗ୍ରୁହ ନଷ୍ଟତ୍ବର କଳନ ସମେରୀୟ ତାଙ୍କର ଗଣନା ପରୁକୁ ମୁହଁର ସଂସ୍କୃତ ପଦ୍ମରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଥିଲେ ।

ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦର୍ଶଣର ଶେଷ ଭାବରେ ସେ ନିଜ ବିଷସ୍ତରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ ଚରିତ୍ରିଶ ବର୍ଷ ହୋଇଥିବା ସମସ୍ତରେ ଅର୍ଥାତ ୧୮୯୮ରେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦର୍ଶଣ ଲେଖା ଆଜନ୍ମ କରିଥିବାର ସେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ୧୯୧୪ ଶକାବ ଅର୍ଥାତ ୧୯୧୭ରେ ଏହା ଶେଷ ହେବାର ସେ ପୁଜନା ଦେଇଛନ୍ତି । ଏହି ବିବାଚ ଗ୍ରହଙ୍କୁ ସେ ଲେଖା ବର୍ଷ ଧରି ରଜନୀ କରିଥିବା ତାଙ୍କ ଲେଖାରୁ ନଶାପଦେ ।

ଶୁଣଗ୍ରାହୀ କବିଙ୍କର ରାଧାନାଥ ରାସ ସ୍କୁଲ ସମୂହର ନିଃସଂ ଜନ୍ମପେକ୍ଷି ଥିବା ସମସ୍ତରେ ଜ୍ଞାନପଡ଼ା ପରିଦର୍ଶନ ସକାଶେ ଆସିଥିଲେ । ସେ ପଠାଣି ସାମନ୍ତଙ୍କ ବିଦ୍ୟାଭ୍ୟାସ, ପାତ୍ରିତ୍ତ ଏବଂ ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପାରଦର୍ଶିତା ଉପରିହାତ୍ତ କରିପାରିଥିଲେ । ରାଧାନାଥ ରାସ ଓଡ଼ିଶା ଓ ବଜଳାର ବହୁ ଶୁଣୀ ଲୋକଙ୍କ ପାଖରୁ ପାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ର ଶେଖରଙ୍କ ଅପୂର୍ବ କୃତି ବିଷସ୍ତରେ ପଡ଼ୁମାନ ଲେଖୁଥିଲେ । ଚେତେହ୍ନା କଲେନର ବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟାପକ ଯୋଗେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ରାସ ଏବଂ କଲିବତା ସଂସ୍କୃତ ମହାବିଦ୍ୟାଳସ୍ଵର ଅଧିକ ମହେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ନ୍ୟାୟରଙ୍କ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟମେ ।

ରାଧାନାଥଙ୍କ ପତ୍ର ପାଇ ୧୯୩୩ରେ ମହେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ନ୍ୟାୟରଙ୍କ ବଚେ ଆସିଥିଲେ । ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ମଧ୍ୟ ଜ୍ଞାନପଡ଼ାରୁ ବଚେ ଆସିଥିଲେ । ଅଧାପକ ଯୋଗେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ରାସ, ବିବର ରାଧାନାଥ

ରାସ ଏବଂ ମହେଶ କନ୍ତୁ ନ୍ୟାସ୍ଵରହଙ୍କ ସହିତ ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କଙ୍କ ତହାଳୀନ କଚକ ପ୍ରିସ୍ଟି ବଞ୍ଚାମରେ ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଥିଲା । ସେଠାରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ଆଳାପ ଆଲୋଚନା ହେଲା । ହେଠିରେ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦର୍ଶଣ ସମର୍ପଣରେ ମଧ୍ୟ ବଥାବାର୍ତ୍ତ ହେଲା । ସଂସ୍କୃତ ବଳେନର ଅଧିକ ମହେଶ କନ୍ତୁ ମହାଶୟୁ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ତାଙ୍କର ଆଳାପ ଆଲୋଚନା ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତେ ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଅନର୍ଗଳ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ତାଙ୍କର ବାର୍ତ୍ତାଲାପ ଜାରି ରଖିଥିଲେ । ଏହା ନ୍ୟାସ୍ଵରହ ମହାଶୟୁଙ୍କୁ ଅଭିଭୂତ କରିଥିଲା । ପ୍ରାସ୍ତର ସପ୍ତାହେ ବାଳ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଧରଣର ଶାସ୍ତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଆଳାପ ଆଲୋଚନା ହେଲା ।

୧୯୯୪ରେ ‘ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦର୍ଶଣ’ ଛାପି ପ୍ରକାଶ କରିବାର ପ୍ରସ୍ତାବ ହେଲା । ଯୋଗେଶ ବାବୁ ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ରହିଥା ପାଇଁ ଚାନ୍ଦିନି ଚୌକଠାରେ ଗୋଟିଏ କୋଠାଘର ଛିର କରିଥିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ପେଠାରେ କିଛି ଦିନ ଅବସ୍ଥାନ କଲେ । ପ୍ରତିଦିନ ଯୋଗେଶ ବାବୁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦର୍ଶଣର ବିଷୟ ସମ୍ବୁଦ୍ଧ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦର୍ଶଣରୁ ତାଳପଡ଼ି ପୋଥୁରେ ଲେଖିଥିଲେ । ଘନଶ୍ୟାମ ମିଶ୍ର ନାମକ ଜଣେ ପଞ୍ଚିତ ତାହା କାଗଜରେ ଉତ୍ତରିଲେ । ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷରରେ ଉତ୍ତରା ହୋଇପାରିବା ପରେ ଏହା ବଜଳା ଅକ୍ଷରରେ ଉତ୍ତରା ଗଲା ।

ଏହାପରେ ‘ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦର୍ଶଣ’ ର ମୁଦ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଛାପାପୁଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡପଡ଼ାକୁ ପଠାଯାଉଥିଲା । ସେଠାରେ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ନଣେ ଶିଷ୍ୟ ରାଜବଳ୍ଲୁଭ ମିଶ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ସମ୍ବୁଦ୍ଧରେ ଏହି ଛାପା ପୁଣ୍ଡ ପଡ଼ୁଥିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ନିଜେ ପୁଣ୍ଡ ସଂଶୋଧନ କରି ପୁଣି କଲିକତାକୁ ପଠେଇ ଦେଉଥିଲେ ।

୧୯୯୫ରେ ‘ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦର୍ଶଣ’ ପୁଷ୍ପକ ଆକାରରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ଅଧାପକ ଯୋଗେଶ କନ୍ତୁ ରାସ ଲଙ୍ଗାଳୀରେ ଏହାର ଏକ ବିଶବ ମୁଖବନ୍ଦ ଲେଖିଥିଲେ । ଏହି ବହିର ପ୍ରକାଶନ ପରେ ଦେଶ ବିଦେଶରେ ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ଖ୍ୟାତି ବ୍ୟାପିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଆଠମଳ୍ଲିକର ତହାଳୀନ ମହାରାଜା ସ୍ଵର୍ଗଟ ମହେନ୍ଦ୍ର ଦେଓ ଏବଂ ମୟୁରଭନ୍ଦର ତହାଳୀନ ମହାରାଜା ସ୍ଵର୍ଗଟ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରତ୍ନ ଏ ବହିର ମୁଦ୍ରଣ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ଏକ ହଜାର ଟଙ୍କା ଏବଂ ଚାରିଶତ ଟଙ୍କା ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ବହି ଛାପିବାରେ ବାରଶହ ପଚାଶ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଥିଲା । ବାହି ଦେତଶ ଟଙ୍କା କନ୍ତୁ ଶଶବନ୍ଦ ପାଖକୁ ଖଣ୍ଡପଡ଼ା ପଠାଯାଇଥିଲା ।

ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦର୍ଶନର ବିଶେଷତା :

ପ୍ରାଚୀନ ନୈୟାତିକମାନେ ଗ୍ରୁହ ଆନନ୍ଦମ ରୀତିକୁ ତିନି ଭାଗରେ ବାଣିଥିଲେ । ଏମୁଢ଼ିବ ହେଲା ବରଣ, ତନ୍ତ୍ର ଓ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ । ଅଭୀଷ୍ଟ କରଣାକରୁ ଯେଉଁ ପ୍ରଶାଳାରେ ଗ୍ରୁହନନ୍ଦନ ଫୁଲ ତାରୁ ‘କରଣ’ ବୁହାଯାଏ । କଲିଯୁଗାରମ୍ଭରୁ ଯେଉଁ ରୀତିରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମସ୍ତ ପାଇଁ ଗ୍ରୁହନନ୍ଦନ କରାଯାଏ, ତାହା ‘ତନ୍ତ୍ର’ ନାମରେ ଅଛିହିତ । ସୁର୍ଖିର ପ୍ରାରମ୍ଭରୁ ଅଭୀଷ୍ଟ ଦିନ ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ରୀତିରେ ଗ୍ରୁହନନ୍ଦନ କରାଯାଏ, ତାହା ‘ସିଦ୍ଧାନ୍ତ’ ନାମରେ ନାମିତ । ଏଥୁ ନିମନ୍ତେ ତିନି ପ୍ରକାର ଗୁଣ ରଚନା କରାଯାଇଥିଲା । ପଠାଣି ସମନ୍ତ ଏହି ତିମୋଟି ଯାକ ରୀତିରେ ଗ୍ରୁହନନ୍ଦନର ବାଟ ଦିଟାଇବାର ଉପାସ ଗୋଟିଏ ଗୁଣରେ କରିପାରିଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଛାନ ଅଧିକାର କରିଅଛି । ସାମନ୍ତଙ୍କ ମତରେ ଅଭୀଷ୍ଟ ଦିନର ନିର୍ମଳ ଗ୍ରୁହ ପରିମାଣ ଆଣିବା ନିମନ୍ତେ ଏହି ତିମୋଟି ଉପାସ ଅନ୍ୟତ ଉପଯୋଗୀ କରଣ ଗୋଟିଏ ଉପାସରେ ଗ୍ରୁହର ପରିଣାମ ଆଣିବାରେ ଭୁଲିଥିଲେ ଅନ୍ୟ ଉପାସରେ ତାହା ସହନରେ ଧରା ପଡ଼ିଯାଏ । ଭାରତବର୍ଷର ଶୌଣ୍ଡି ନୈୟାତିକୀ ଏହି କଠିନ ଚେଷ୍ଟା ବରିଥିବାର ନିଶାନାହିଁ ।

ଚତ୍ର ପୃଥବୀର ଉପଗ୍ରୁହ ହୋଇଥିବାରୁ ଚନ୍ଦ୍ର ଗତିବିଧି ଏବଂ କଷ ପୃଥବୀକୁ ବେନ୍ଦ୍ର କରି ଅନୁଧାନ କରାଯାଏ ଏବଂ ପାଣ୍ଡାତ୍ୟ ମତରେ ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ବେନ୍ଦ୍ରକରି ବାବାୟ ସବୁ ଗ୍ରୁହର କଷ ରଚନା କରି ସେମାନଙ୍କ ସମୟରେ ଅନୁଧାନ କରାଯୁଏ । ନୈୟାତିକିର୍ଦ୍ଦୁ କୁପରନ୍ଦିବସଙ୍କ ଏହି ମତ ଅନେକ ବାଦାନୁବାଦ ପରେ ପାଣ୍ଡାତ୍ୟ ପଞ୍ଜିତମାନେ ଗ୍ରୁହଣ କରିଛନ୍ତି । ଭାରତୀୟ ନୈୟାତିକମାନେ ଚତ୍ର ସମେତ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଗ୍ରୁହର କଷର ବେନ୍ଦ୍ର ପୃଥବୀ ବୋଲି ଗ୍ରୁହଣ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅସମ୍ଭବ ଭାବରେ ବୁଧ ଓ ଶୁକ୍ରର ବେନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ସ୍ଵୀକାର କରିଛନ୍ତି । ବୁଧ ଓ ଶୁକ୍ର ଗ୍ରୁହରସ ପୂର୍ବ ଓ ପରିଷିମ ଉଭୟ ଦିଗରେ ଉଦସ ଓ ଅନ୍ତ ହେଉଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କ ବକ୍ଷ ସୂର୍ଯ୍ୟକ୍ରେତ୍ରିକ ବୋଲି ଗ୍ରୁହଣ କରାଯାଇଛି । ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଷର ଏହି ଉଦସ ମତରେ ସାଲିପ କରିଛନ୍ତି । ଚତ୍ର ବ୍ୟତୀତ ସମସ୍ତ ଗ୍ରୁହ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଚାରିପଟରେ ବୁଲୁଥିବାର ଗ୍ରୁହଣ କରି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଧରି ପୃଥବୀରୁ ପରିଭ୍ରମଣ । ଶୁକ୍ର ବୋଲି ସାମନ୍ତ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ଏହା ପ୍ରାଚୀୟ ଓ ପାଣ୍ଡାତ୍ୟ ଉତ୍ସ ମତରେ ଏକ ସମାଧାନ ପରି ମନେଲୁଏ । ଏହି ନୂତନ ଚନ୍ଦ୍ରଧାରା ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦର୍ଶନର ବିଶେଷତା ଅନେ ।

ପ୍ରାଚୀନ ପାଣ୍ଡାତ୍ୟ ପଞ୍ଜିକଙ୍କ ରଥା ପ୍ରାଚୀ ପଞ୍ଜିକଙ୍କ ଭୁକେନ୍ଦ୍ରିକ ମତବାଦ ଏବଂ ସାମନ୍ତଙ୍କ ଭୁକେନ୍ଦ୍ରିକ ମତବାଦ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥବ୍ୟ ଅଛି । ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଷରଙ୍କ ମତବାଦ ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନିକ ଚନ୍ଦ୍ରଧାରାର ଅନୁକୂଳ ପରି ମନେଲୁଏ । କିଏ ଶ୍ରୀର ଏବଂ କିଏ ଗତିଶୀଳ ତାହା ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଯେ ସିଦ୍ଧ

ସତ୍ୟ ତାହା ଚଲେଇ କରିଥିଲେ ଆଜନ୍ମାଇନ ତାଙ୍କର ଆପେକ୍ଷିବ ତତ୍ତ୍ଵରେ । ନିକଳୁ ଛିର ବୋଲି ମନେ କରି ଅନ୍ୟ ବସୁମାନଙ୍କ ଆପେକ୍ଷିକ ଗତିକୁ ଗଣନାକୁ ନେଇ ଯଦି ବିଭିନ୍ନ ସମୀକରଣ ଏବଂ ସ୍ଵତ୍ତ ବାହାର କବାଯାଏ ସେ ସବୁ ବିଭିନ୍ନ ମାଧ୍ୟମରେ ଗଣନା କରାଯାଇଥିବା ସମୀକରଣ ଓ ସ୍ଵତ୍ତ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ । ତେଣୁ ପୃଥିବୀକୁ ଛିର ବୋଲି ଗଣନା କରି ବିଭିନ୍ନ ଗ୍ରୁହ ନିଷ୍ଠାର ଲେପୁଳକର ଅନୁଧାନ କରିବା ଏବଂ ଦେନୁସାରେ ବିଭିନ୍ନ ସମୀକରଣ ଓ ସ୍ଵତ୍ତ ବାହାର କରିବା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧ । ପୃଥିବୀକୁ ଛିର ବୋଲି ବିଚାର କରି ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ଗଣନା ସେଥିପାଇଁ ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନିକ ଚିନ୍ତାଧାରାର ପ୍ରତିବୁଲ ହୁଅଛେ ।

ବେଳେ ଗଣନା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନୁହେଁ, ବାର୍ଯ୍ୟଶୈଳୀ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଧ୍ୟ ଦିଷ୍ଟାନ୍ତ ଦପ୍ତଣ ଅନନ୍ୟ ।

ବାଉଁଶ ନଳୀର କରାମତି :

ଅଧାପତି ଯୋଗେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ରାସ୍ତକ ସହିତ ସମର୍ବ ଛାପନ ହେବା ପରେ ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଦୂରବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ର ଦେଖିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଥିଲେ । ଦୂରବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଅବ୍ୟୋନାନ୍ତରେ ନିଷ୍ଠା ପର୍ଯ୍ୟବେଶନ କରି ହେଉଥିବାରୁ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ମନ ଦୁଃଖ କରି କରିଥିଲେ, ‘ଆଗରୁ ମୁଁ ଯନ୍ତ୍ରଟି ପାଇଥାନ୍ତି ବି ? ତାହାହେଲେ ମୋତେ ଏତେ କଷ୍ଟ ସହିବାକୁ ପଡ଼ି ନ.ଥାନ୍ତା ।’

ତ୍ଥୟି ବାଉଁଶ ନଳୀୟାହାୟ୍ୟରେ ଆବଶ୍ୟକର ତାରାମାନଙ୍କର କୌଣ୍ଠିକ ବୁଦ୍ଧିତା ଏବଂ ପୃଥିବୀ ଉପରେ ପାହାଡ଼ମାନଙ୍କର ଅବିବଳ ଉଚ୍ଚତା ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଅବ୍ୟୋନାନ୍ତରେ ମାପି ପାରୁଥିଲେ । ଥରେ ଯୋଗେଶବାବୁଙ୍କ ଘରେ ଆବଶ୍ୟକ ମଜଳ ଓ ବୁଝ ଗ୍ରହର ଦୂରତା ତାଙ୍କ ବାଉଁଶ ନଳୀର ମାପି ସେମାନେ ଛାପ ଡିଗ୍ରୀ ୫୩୪ ପେନ୍ଦରେ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର କରିଥିଲେ । ଦୂରବୀକ୍ଷଣ ଯନ୍ତ୍ରରେ ମାପିବାରୁ ମଧ୍ୟ ଛାପି ଛାପ ଡିଗ୍ରୀ ୫୩୪ ବାହରିଲା ।

ଥରେ ଓଡ଼ିଶାର କମିଶନର କୁର୍ବା ସାହେବ ତାଙ୍କୁ ନିଜ କୋଠିକୁ ତକାଇ ପଠେଇଥିଲେ । ମହାନବୀ ଆରପଟରେ ଦେଖା ଯାଇଥିବା ‘ସପ୍ତରାଯ୍ୟା’ ପାହାଡ଼କୁ ଦେଖେଇ କୁର୍ବା ସାହେବ ତାହାର ଉଚ୍ଚତା ଅବେଳା କରିବାକୁ ସାମନ୍ତଙ୍କୁ ବହିଲେ । ସାମନ୍ତ ବାଉଁଶ ନଳୀଟି ବାହାର କରି ଦେଇ ବହିଲେ ଯେ ପାହାଡ଼ର ଉଚ୍ଚତା ୧୧୭୦ ହାତ ୧୬ ଆଙ୍କୁଳ ଅର୍ଥାତ ୧୯୬୦ ଫୁଟ । ମାନଚିତ୍ର ଆଣି କୁର୍ବା ସାହେବ ଦେଖିଲେ ଯେ ସାମନ୍ତଙ୍କ ଗଣନା ଠିକ୍ ତେଣୁ ବାଉଁଶ ନଳୀକୁ ତରିପ୍ତ କରି ଶାହେବ ବହିଲେ : ‘ଧନ୍ୟ ଏ ବାଉଁଶ ନଳୀ ।’

ମହାମହୋପାଧ୍ୟ ଉପାଧ୍ୟ :

ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦର୍ଶଣର ପ୍ରଚାର ପଞ୍ଜେ ବେବଳ ଭାରତରେ ନୁହେଁ, ପୃଥିବୀ ସାରା ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ଯଶ ଗାନ ହେଲା । ବିଲାତରୁ ବାହାରୁଥିଲେ ଜାନୀ ଗବେଷଣା ପଢ଼ିବା 'ନେଚର'ରେ ଜାଙ୍କର ତଥା ଜାଙ୍କ ବୃତ୍ତି ବିଷସ୍ତରେ ପ୍ରବାଶିତ ହେଲା , ବବିବର ଜାଧାନାଥ ରାସ୍ ଏବଂ ଅଧ୍ୟାପକ ଯୋଗେଗ ତତ୍ତ୍ଵ ରାସ୍ ଏହି ଗ୍ରହିର ଭୂଷଷ୍ଠୀ ପ୍ରଶାସ୍ତା କରି ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କୁ ମହାମହୋପାଧ୍ୟ ଉପାଧ୍ୟ ଦେବାପାଇଁ ପ୍ରସାଦ ଦେଇଥିଲେ । ବିଲିକଟାରୁ ମହେଶଚନ୍ଦ୍ର ନ୍ୟାୟଗତ ମଧ୍ୟ ଏହି ପ୍ରସାଦରେ ପାହମତ ହେଲେ । 'ପ୍ରନାବତ୍ରୁ' ପଢ଼ିବା ନିରିଆରେ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ବୃତ୍ତିର ଭୂଷଷ୍ଠୀ ପ୍ରଶାସ୍ତା କରି ଯାଙ୍କୁ ମହାମହୋପାଧ୍ୟ ଉପାଧ୍ୟ ଦିଆଯିବା ଉଚିତ ବୋଲି ବାହାରିଲା । ଏ ଦିଗରେ ସମ୍ମତ ପୂର୍ବ ଗଢ଼ନାଟ ଜିଲ୍ଲାକାର ସୁପରିଶ୍ରେଣେ ସୁଦାମ ଚରଣ ନାୟକଙ୍କ ଉଦୟମ ମଧ୍ୟ ଉଲ୍ଲେଖିଯୋଗ୍ୟ । ଏହି ମହାଶୟଙ୍କ ହେତୁ ଆଠମଳ୍ଲିବ ରାଜାଙ୍କ ଠାରୁ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦର୍ଶଣ ଛାପିବା ପାଇଁ ଏକ ହଜାର ଟଙ୍କା ମିଳିଥିଲା ।

ଭାରତ ସରକାର ଏ ସବୁ ପ୍ରସାଦରେ ରହି ହେଲେ ଏବଂ ଭାରତରେ ବଡ଼ଲାଟ ତଥା ଭାରତରେ ଲାକ୍ଷ ତାରନଙ୍କ ହସ୍ତାକ୍ଷରରେ ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ମହାମହୋପାଧ୍ୟ ସନମ ସ୍ବାକ୍ଷରିତ ହେଲା । ବୁଦ୍ଧ ସାହେବ ବାରବାଟୀରେ ଗୋଟିଏ ଦରବାର କରି ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କୁ ଏହି ଉପାଧ୍ୟ ଦେବା ପାଇଁ ପତ୍ର ଲେଖିଲେ । ଉପାଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ କଟକରୁ ଯିବାକୁ ଖଣ୍ଡପଡ଼ା ରାଜା ନଚବର ସିଂହଙ୍କୁ ଅନୁମତି ମାରନ୍ତେ ରାଜା ମନା କରିଦେଲେ । ସାମନ୍ତଙ୍କ ଲୋକପ୍ରିୟତା ଏବଂ ଖ୍ୟାତି ପାଇଁ ମୂଳରୁ ରାଜା ତାଙ୍କୁ ଉର୍ଧ୍ଵା ବରୁଥିଲେ । ଏ ଉପାଧ୍ୟ ପାଇବାର ନାଶି ସେ ଉର୍ଧ୍ଵାରେ ଆହୁତି ନିରିଗଲେ । ସାମନ୍ତଙ୍କ ଶିଖ୍ୟ ରାନ୍ଦବଲୁବ ମିଶ୍ର ରାଜାଙ୍କ ଏତାଦୁଶ ଆହେଶ ଚିଠିବାରା ବିନିଶନର ସାହେବଙ୍କୁ ଜଣାଇବାରୁ ବୁଦ୍ଧ ସାହେବ-ବୁଦ୍ଧିତ ହୋଇ ରାଜାଙ୍କ ରିଗଟ କରିବାକୁ ପରାମାନା ଦେଲେ । ରାଜା ଉଦୟରେ ସାମନ୍ତଙ୍କୁ ବେବଳ ବିତବ ଯିବା ପାଇଁ ଅନୁମତି ଦେଲେ ନାହିଁ, ତାଙ୍କର ବିତବ ଯିବାର ଆସ୍ଥାନନ ମଧ୍ୟ କରାଇଲେ ।

ଠିକ୍ ଦିନରେ ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ଡଙ୍ଗା ବିତବର ଫାଖିଦିଆ ବରଗଛ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବିନ୍ଦୁ ସାମନ୍ତଙ୍କ ପାଖିରେ ତାରିଖ ଛପାରେ ଭୁଲ ହୋଇଥୁବାରୁ ସେ ସେଦିନ ନ ଯାଇ ତାପର ଦିନ ଯିବାକୁ ଛିର କଲେ । ତୋପ ପୁଟିବାର ଆୟୋଜନ ଶୁଣି ସାମନ୍ତ ନିରକ ଭୁଲ ନାଶି ପାରିଲେ । ଏଆଡ଼େ ବୁଦ୍ଧ ସାହେବ ବୁଦ୍ଧିତ ହୋଇ ଖଣ୍ଡପଡ଼ା ରାଜାଙ୍କୁ ବାନ୍ଧି ଆଶିବା ପାଇଁ ଧ୍ୱାରେଷ ନାରି କଲେ ।

ତାପର ଦିନ ସୁଦାମରାବୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ସାହେବଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ବୋଟିରେ ଦେଖାକରି ତାଙ୍କ ପାଖିର ପ୍ରମାଦ ବିଷସ୍ତରେ ବୁଦ୍ଧ ସାହେବଙ୍କୁ କହି ରାଜାଙ୍କୁ ରିଗଟ ପରାମାନାରୁ ମୁକ୍ତ କରିବ ପାଇଁ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର

ଅନୁରୋଧ କଲେ । ଏହି ଅବସରରେ ବୁଝ ସାହେବ ଖରକା ବାଟେ ଦିଶୁଥିବା ସପ୍ତଶଯ୍ୟା ପାହାଡ଼ର ଉଚିତା ଅବେଳା କରିବାକୁ ସାମନ୍ତର୍ଜୁ କହିଥିଲେ ।

ଆଉ ଏକ ସତ୍ତାହ ପରେ ବମିଶନର ସାହେବଙ୍କ କୋଠିରେ ଗୋଟିଏ ଦରବାର କରି ଏହି ଉପାଧ ଦେବାର ସ୍ଥିର ହେଲା । ସୁଦାମବାବୁ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କୁ ପାଲୁଗା, ଧଳା ତ୍ୟକନ୍ ପ୍ରଭୃତି ଯଥୋତ୍ତମ ପାଷାନ ପିନାଇ ଦରବାରରେ ଉପର୍ଷିତ କରାଇଲେ । ଏହାପରେ କମିଶନର ସାହେବ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ହାତଧରି ଦରବାର ଗୁହରେ ତାଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆସନରେ ବସାଇଲେ ଏବଂ ଫୁଲଚେନ ଲଗେଇ ଗୋଟିଏ ଫୁଲ ବିଅଣାରେ ତାଙ୍କୁ ଟିକିଏ ବିର୍ତ୍ତିଦେଲେ । ଅନେକ ଗଣ୍ୟମାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଗହଣରେ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କୁ ମହାମହୋପାଧ୍ୟୟ ଉପାଧ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଲା । ସେ ଦିନରୁ ତାଙ୍କ ନାମ ହେଲା ମହାମହୋପାଧ୍ୟୟ-ପଞ୍ଜିତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ସିଂହ ହରିଚେନ ମହାପାତ୍ର ।

ଦରବାର ଉଙ୍ଗ ହେଲା ପରେ ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କୁ ଅଭ୍ୟର୍ତ୍ତନା ଦେବାପାଇଁ କବେ ପ୍ରିସ୍ଟି କୋମାନୀରେ ଗୋଟିଏ ସଭାର ଆସ୍ତ୍ରାଳକ କରାଯାଇଥିଲା । ଏହି ସଭାରେ ଯୋଗେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ରାସ, ଗୌରୀ ଶଙ୍କର ରାସ, ରାଧାନାଥ ରାସ, ମଧୁସୁଦନ ରାଓ ଓ ସୁଦାମ ଚରଣ ନାସ୍ତକ ପ୍ରମୁଖ ବିର୍ତ୍ତି ବ୍ୟକ୍ତି ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ସେଠାରେ ସାମନ୍ତଙ୍କୁ ପୁଷ୍ପମାଳରେ ବିଭୂଷିତ କରି ଅଭ୍ୟର୍ତ୍ତନା କରାଯାଇଥିଲା ।

ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦର୍ଶଣ ଲେଖା ସରିବା ପରେ ଥରେ ଖଣ୍ଡପଡ଼ା ଗାନ୍ଧା ନଚବର ସିଂହଙ୍କ ବିବାହ ଉତ୍ସବରେ ଯୋଗଦେବା ଉପଳକ୍ଷେ ସାମନ୍ତ ପାରିବୁଦ ଯାଇଥିଲେ । ସେଠାରେ ମନ୍ତ୍ରସାର ଗାନ୍ଧା ନିଜନାଥ ରାଜମଣି ଦେବ ତାଙ୍କ ନୈୟାତିର୍ବିଦ୍ୟାରେ ବିମୁଦ୍ର ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ରସାର ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥିଲେ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ ରକ୍ଷା କରି ବିଛି ଦିନ ପରେ ସେ ମନ୍ତ୍ରସାରୁ ଯାଇଥିଲେ । ସେଠାରେ ନିଜର ବାର୍ତ୍ତଣ ବାଠିର ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ମହେବୁରିର ଅବିକଳ ଉଚିତା ମାପି ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିହୃତ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଏହାପରେ ସେ ଗଣନା କରି ଇଂଲଞ୍ଜରେ କେବେ ସୁର୍ଯ୍ୟପରାଗ ହେବ ତାହା ସୂଚେଇ ଦେଇଥିଲେ ଯାହା ସତ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିଲା । ମନ୍ତ୍ରସାର ଗାନ୍ଧା ଏହି ସବୁ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘ କରି ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ଭୂଷ୍ମୟୀ ପ୍ରଶାସା କରି ମାନ୍ୟାନ ସରବାରଙ୍କ ପାଖକୁ ଲେଖିଥିଲେ ।

ଯୁଦ୍ଧରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକାରେ ବେବେ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଦେଖାଯିବ ତାହା ମଧ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଗଣନା କରିଦେଇଥିଲେ । ଏହି ଗଣନା ପ୍ରକୃତ ଘଟଣାରୁ ମାତ୍ର ତିନି ମିନିର ଦରବ ଥିଲା ବିନ୍ଦୁ ସାମନ୍ତ ଖାଲି ଅଞ୍ଚଳରେ ଗଣନା କରିଥିବାରୁ ଏହି ପାର୍ଥ୍ୟ ନଗଣ୍ୟ ଥିଲା । ନିଜର ସୁର୍କ୍ଷା ଗଣନାକୁ ଉତ୍ତି କରି ସେ ଏକ

ମୁଚନ ପଞ୍ଜିବା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଏହା ଓଡ଼ିଆ ଓ ବଙ୍ଗଲା ଭାଷାରେ ପ୍ରକଳିତ ହୋଇଥିଲା । ୧୯୭୦ ମସିହାରେ ସର୍ବଭାରତୀୟ ପଞ୍ଜିତ ସଭାରେ ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ପଞ୍ଜିବାକୁ ବିଶୁଦ୍ଧ ବୋଲି ମାନ୍ୟତା ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ସିବାନ୍ତ ଦର୍ଶନର ମୁଦ୍ରଣ ଓ ପ୍ରକାଶ ପରେ ତାଙ୍କର ଯଶ ଦେଖ ବିଦେଶରେ ଆହୁରି ବ୍ୟାପକ ହେଲା ।

ସରକାରୀ ବୃତ୍ତି :

ବିପୁଳ ଯଶ ଲାଭ କରିବା ଗୋଟିଏ କଥା ଆଉ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଧନ ଉପାର୍ଜିନ କରିବା ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା । ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଯଶସ୍ଵୀ ସିନା ଥିଲେ ବିନ୍ଦୁ ତାଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ସ୍ଵଜଳ ନ ଥିଲା । ତା' ଉପରକୁ ସେ ଥିଲେ ଦାନା ଓ ପରୋପକାରୀ । ସା ସାଙ୍ଗକୁ ଖଣ୍ଡପଡ଼ା ରାନୀ ନଚବର ସିଂହଙ୍କ ବୈରତା ହେତୁ ତାଙ୍କ ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ଶୋଚନୀୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା । ମନ୍ତ୍ରୀଷାର ତେବାଳୀନ ରାନୀ ନଗନାଥ ରାନୀମଣି ଦେବ ଗୁଣଗ୍ରାହୀ ଥିଲେ ଏବଂ ସାମନ୍ତଙ୍କ ପଞ୍ଜିତ୍ୟରେ ବିମୁଦ୍ର ହୋଇ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ମନ୍ତ୍ରୀଷା ରାନୀବୋଷରୁ ବର୍ଷିବ ପଚାଶ ଟଙ୍କା ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ପଠାଇଥିଲେ । ରାନୀମଣି ଦେବଙ୍କ ଦେହାନ୍ତ ପରେ ମୁଚନ ରାନୀ ଶ୍ରୀନିବାସ ଦେବ ଏହି ସାହାଯ୍ୟକୁ ତିରିଶ ଟଙ୍କାକୁ ବମାଇ ଦେଇଥିଲେ ।

ଓଡ଼ିଶା ଗଢ଼ନାତ ବିଭାଗର ତେବାଳୀନ କମିଶନର ଶ୍ରୀଯୁଷ୍ମ ବେ.ନି. ଯୁଷ୍ମ ୧୯୦୭ରେ ଖଣ୍ଡପଡ଼ା ଗସ୍ତରେ ଆସିଥିବା ବେଳେ ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିଥିଲେ । ସାମନ୍ତ ଏତେ ବଡ଼ ନ୍ୟୋଟିବିଜ୍ଞାନୀ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ଏତେ ଶୋଚନୀୟ ବେଳି କାଣିପାରି ତାଙ୍କ ମନରେ ଆଘାତ ଲାଗିଥିଲା । ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କୁ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବା ପାଇଁ ସେ ବଙ୍ଗଲା ସରକାରଙ୍କ ପାଖକୁ ପୁରୁଷିତ କରିଥିଲେ । ବଙ୍ଗ ସରକାର ଏହାକୁ ପୁରୁଷିତ କରି ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇଥିଲେ । ଭାରତ ସରକାର ଏହା ଉପରେ ଅନୁକୂଳ ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ ଦେଇ ଲକ୍ଷ୍ମନକୁ ଭାରତ ବିଭାଗୀୟ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠେଇ ଦେଲେ ।

ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କୁ ମାସକୁ ପଚାଶ ଟଙ୍କା ସରକାରୀ ବୃତ୍ତି ମିଲିଲା ଏବଂ ସେ ଭାରତରେ ଯେ ବୌଣୟ ଟ୍ରେନେଜେରୁ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବେ ବୋଲି କୁହାଯାଇଥିଲା । ହିସ୍ତ ନଗରେ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧର୍ମଷ୍ଠଳା ନଗନାଥ ପୁରୀରେ ଅନ୍ତିମ ଜୀବନ୍ୟାପନ କରିବାର ଅଭିଲାଷ କରି ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ପୁରୀ ଟ୍ରେନେଜେରୁ ବୃତ୍ତି ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ଛିର କଲେ ।

ଏହି ବୃତ୍ତି ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଏବଂ ବର୍ଷ କ୍ରହଣ କରି ସାରିବା ପରେ ଏହା ପୁରୁଷାନୁତ୍ରମିକ କରିଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲା ଯାହା ମୁସ୍ତ ସାହେବଙ୍କ ପୋକନ୍ୟରୁ ସମ୍ମବ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏହା ହେବାର ନ ଥିଲା ବାରଣ ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଏହି ବୃତ୍ତିର ପାଇବାର ତିନି ମାସ ପରେ ସ୍ଵର୍ଗାଗୋହଣ କଲେ ।

ନୀବନ ଦର୍ଶନ :

ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଉତ୍ତମ ପ୍ରକୃତିର ମଣିଷ ଥିଲେ । ‘ପରୋପକାରାସ୍ ସ୍ଵର୍ଗାସ୍’ ଥିଲା ତାଙ୍କ ଜୀବନଦର୍ଶନ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ନୀବନରେ ତାଙ୍କର ନୈତିକ ଚରିତ୍ର ଆଦର୍ଶ ଧରଣର ଥିଲା । ସେ ସାଧୁ ପ୍ରକୃତିର, ସତ୍ୟବାଦୀ, ସହିତ୍ୱ ଓ ନିର୍ଭୀବ ଥିଲେ । ଦେବତା ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଠାରେ ତାଙ୍କର ଅଳେ ଉତ୍ତି ଥିଲା । ତାଙ୍କର ଜୀବନଯାପନ ପ୍ରଣାଳୀଅତି ସରଳ ଏବଂ ନିରାଢ଼ନର ଥିଲା । ସେ ଶୁଭମସ୍ ଜୀବନଯାପନ କରିବାକୁ ପସନ କରୁଥିଲେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ଅମଳରେ କାଳି ଓ ବାରନର ପ୍ରତଳନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ତାଳପ୍ରତରେ ଲେଖାଲେଖ କରୁଥିଲେ ।

ସେ ନିରାନ୍ତିଶାରୀ ଥିଲେ - ଏପରିବି ପିଆନ ରସୁଣ ବି ସେ ସର୍ବ କରୁ ନ ଥିଲେ । ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରରେ ଆମିଷ ବୋଲି ଗଣନା ବରାଯାଉଥିବା ଫଳମୂଳ ବି ସେ ସର୍ବ କରୁ ନ ଥିଲେ । ତିଥୁ ରେବରେ ମଧ୍ୟ ସେ କେତେବେଳେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆହାର କ୍ରହଣ କରୁ ନ ଥିଲେ । ସବାଳ ଓଳି ଛୋଟ ଛୋଟ ବଦିଶ ଗୁଞ୍ଜା ଓ ରାତିରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଅଠର ଗୁଞ୍ଜା ଭାତ ତାଙ୍କର ଦେନ୍ତିକ ଆହାର ଥିଲା । ରାତିରେ ଖାର ସାରି ରାତି ସାରା ତାରାମାନଙ୍କ ରତ୍ନବିଧି ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବାରୁ ସେ ବିଭିନ୍ନ ଉଦ୍ଦର ରୋଗରେ ପାଡ଼ିବି ଥିଲେ । ତେଣୁ ସେ ସବୁବେଳେ ପଥ୍ରରେ ରହୁଥିଲେ ।

ସେ ନିଜ ମତମତରେ ଅଳେ ଥିଲେ । ପୃଥିବୀ ଷିର ଏବଂ କ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ର ପୃଥିବୀ ଚାରିପଟରେ ହୁଲୁଥିବାର ତାଙ୍କର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ବଦଳାଇବା ପାଇଁ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଚାପ ପଡ଼ିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ତାହା ବଦଳାଇ ନ ଥିଲେ । ଏପରିବି ନିନର ଅର୍ଥାତା ସର୍ବେ ସେ ଅର୍ଥାତାଭାବ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ନ ଥିଲେ ।

ସେ ଦୀର୍ଘ ସମସ୍ ଧରି ଏବାଗ୍ରା ଚିତ୍ରରେ ପୂନା ପାଠ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପୂନା ସମସ୍ତରେ ଯେତେ କରୁଗୀ କାମ ପଡ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ପୂନା ତ୍ୟାଗ କରୁ ନ ଥିଲେ । ଏପରିବି ଯେତେ ପ୍ରତିପ୍ରେସି ସମନ୍ଦ ବ୍ୟକ୍ତି ଆସିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ପୂନା ସାରିବା ପୂର୍ବରୁ ଭୟ ନ ଥିଲେ । କାଳେ ପୂନାରେ ବ୍ୟାଯାତ ଆସିବ ବୋଲି ସେ ଦରବାରରେ ଯୋଗଦେବା ପାଇଁ କଲିବତା ଯାଇ ନ ଥିଲେ ।

ସେ ବିନୟୀ ଥିଲେ କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟବାଳ ଥିଲେ । କୌଣସି ଭୁଲ କିମ୍ବାକୁ ପଦାରେ ପବାର
ଦେବାକୁ ସେ କୁଷାବୋଧ କରୁ ନ ଥିଲେ ।

ଥରେ ଥିବେବୁ ସାହେବ ବୋଲି କଣେ ମୁଖୀ ପଞ୍ଚିକ୍କେ ସହିତ ତାଙ୍କର ସାକ୍ଷାତକାର
ହୋଇଥିଲା । ବାଠିଯୋଡ଼ି ନଈ କୁଲରେ ଗୋଟିଏ ପୁନର ଦି ତାଳା ଘର । ଥିବେବୁ ସାହେବଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ
ଯୋଗେଶ ବାବୁ ଏବଂ ଉଚ୍ଚ ବଦି ମଧୁସୁନ୍ଦର ଦସି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲେ । ଏତିବି ବେଳେ ପହଞ୍ଚିଲେ
ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର । ଥିବେବୁ ସାହେବ ତ ପୂର୍ବରୁ ସାମନ୍ତଙ୍କ ଜାନ ଗାରିମା ବିଷୟରେ ଅବଶତ ଥାନ୍ତି ।
ତାଙ୍କୁ ସେ ଇଂରାଜୀରେ ଉତ୍ତରଦିତ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲେ । ଯୋଗେଶ ବାବୁ ଏ ସବୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କୁ
ବୁଝେଇ ଦେଉଥିଲେ । ସାହେବଙ୍କ ଉତ୍ତରଦିତ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ସାମନ୍ତ ଚଟାପର୍ବ ଦେଇଦେବାକୁ ସାହେବ
ଅଣ୍ଟେଟ ପ୍ରୀତି ହେଲେ ।

ଏହାପରେ ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ସାହେବଙ୍କୁ ଚାରୋଟି ପ୍ରଶ୍ନୀବଳେ ବିନ୍ତୁ ଥିବେବୁ ସାହେବ
ଗ୍ରୋହ ନଥିବା ବାହାନାରେ ସେ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଲେ ନାହିଁ । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ସାମାନ୍ୟ ହସି ଦେଇ
ବହିଲେ, ‘ଆପଣ ଯଦି, ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର କାଣି ନାହାନ୍ତି, ମନି ଯାଉନାହାନ୍ତି କହିବି ? ମିଥ୍ୟାର ଆଶ୍ରୟ
ନେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ?’ ଥିବେବୁ ଏ ଉଚିତରେ ସାମାନ୍ୟମେ ବିରତି ମଧ୍ୟ ପ୍ରବାଶ କରି ନଥିଲେ ବରା
ସାମନ୍ତଙ୍କ ସଂକଷିତା ପାଇଁ ତାଙ୍କ ସହିତ କରିମର୍ଦ୍ଦନ କରିଥିଲେ ।

ଶ୍ରୀସ ରାଜବିଶ୍ୱାରେ କିନ୍ତୁ ପ୍ରହଣ କରି ମଧ୍ୟ ଏବ ପହାଦୁତ ତାଙ୍କ କରିଦୁର ଏବ ବର୍ଣ୍ଣିତ
ଥିଲା । ତାଙ୍କ ପିଲାପିଲିଙ୍କ ଆଚରଣ ବିଧୁ ପ୍ରତି ତାଙ୍କ ତୀରଣ ଦୃଷ୍ଟି ଥିଲା । ଦୟା, କ୍ଷମା, ପରୋପକାର,
ପୈଯ୍ୟ, ବିନ୍ୟୀ, ଯୌନିକ୍ୟ, ଆତିଥେସତା, ନିର୍ଭୀକତା ଏବଂ ସର୍ବସାହସ ତାଙ୍କର ଉତ୍ତର ଗୁଣମାନଙ୍କ
ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟମେ । ସେ ସର୍ବୋପରି କଣେ ପାଧୁ ପ୍ରକୃତିର ଲୋକ ଥିଲେ ଏବଂ କେବେ ହେଲେ ଅସତ୍ୟର
ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ନଥିଲେ ।

ମହାପୁରୀଶାଶା :

ନିଜ କାବେ ଗଣନା କରି ସେ ନିଜ ଦେହ ତ୍ୟାଗର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ନିର୍ଧାରଣ କରିଥିଲେ ।

ତାଙ୍କର ଚାରୁଥାର୍ଦ୍ଦ୍ଵା ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ଅର୍ଶ, ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ଓ ଅନ୍ତର୍ବୃଦ୍ଧି ପ୍ରକୃତି ରୋଗରେ ପାଇତି
ହୋଇ ଅଣ୍ଟେଟ ଅବଶ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ କ୍ଷମପଦା ରାଜଦରବାରର ନିର୍ମୀଳ ବର୍ମାରା
ହାବିମ ମହାନ୍ଦ ସୁମୁଦ୍ର କଣେ ଉତ୍ତର ଦେଇଦ୍ୟ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ବୁମେ ନିକର ଆବଶ୍ୟକତା
ଅନୁଯାୟୀ ସାମନ୍ତ ପୁଅମାନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ନାନାବିଧ ଔଷଧ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରୁଥିଲେ ।

ଓଷଧ ସିନା ରୋଗବ୍ୟାଧକୁ ଉପଶମ କରିପାରେ କିନ୍ତୁ ମୃତ୍ୟୁ ତ ଏଡ଼ାଇ ପାରେ ନାହିଁ । ସମ୍ମଦ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଜାଣି ପାରିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ଆସନ୍ତି । ତେଣୁ ସେ ରାଜା ନଚବରଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ କହିଲେ, ‘ଆଜିରୁ ଉଦ୍‌ବେଳେ ଛାତ୍ରସ୍ଥିତି, ଆଉ ବିଛି ଦିନ ପରେ ଉଦ୍‌ବେଳ ପା ଛାତ୍ରିବି । ତେଣୁ ପଛବଥା ସବୁ ଭୁଲିଯିବ ।’

ରାଜା ଏ କଥାର ମର୍ମ ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ନଶେ ପଞ୍ଚିତ ତାଙ୍କୁ ବୁଝେଇ ଦେଇ କହିଲେ ଯେ ସେ ଏବେ ଉଦ୍‌ବେଳେ ଅର୍ଥାତ୍ ଅଠେଇ ମାଜଳ ଦୂରରେ ଥିବା ନଗନାଥ କ୍ଷେତ୍ର ପୁରୀକୁ ଯାଇଛନ୍ତି । ଆଉ ବିଛି ଦିନ ପରେ ଉଦ୍‌ବେଳ ପା ଅର୍ଥାତ୍ ପାତେ ତିନିହାତ ଶରୀରକୁ ଛାତି ଆମା ଚାଲିଯିବ ।

ସାମନ୍ତଙ୍କ ଶାର୍ଣ୍ଣ ଶରୀର ଏବଂ ଦସନୀୟ ସ୍ବାକ୍ଷ୍ୟକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ବନ୍ଦିବରା ରାଧାନାଥ ତାଙ୍କ ‘ନରବାର’ ଭାବ୍ୟରେ ଲେଖୁଥିଲେ:-

‘ଆହା ଶାର୍ଣ୍ଣ ଅଜ ଦିଶେ ବେଢେ ମୁନ
ପ୍ରାତେ ଦୀପ ଯଥା ଅସନ୍ନ ନିର୍ବାଣ ।’

ଶ୍ରୀଶ୍ରେଷ୍ଠ ବାହାରିବା ପୂର୍ବରୁ ଏକ ଭାବଦିହଳ ପରିବେଶରେ ସେ ଖଣ୍ଡପଡ଼ା ପରିଖୋଗ ବଲେ । କିନ୍ତୁ ବୁଝୁନ୍ତ ସହି ପଡ଼ିଶା ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଖୁରେ ଧାର ଧାର ଲୁହ, ତହନ ଚଙ୍ଗିତ ଶରୀରରେ ଅତି ନିର୍ବିକାର ଭାବରେ ସେ ଶିବିକାରେ ଉପବିଷ୍ଟ ହେଲେ । ସମସ୍ତେ ବୁଝ ଚାପ । ମଞ୍ଚରେ ମଞ୍ଚରେ ଶୁଣାଯାଉଥାଏ ସମବେତ ନନ୍ଦାର ବୋହ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଶିବିକା ଅପସରି ଗଲା ଦୂରକୁ ଦୂରକୁ ।

ତାଙ୍କ ଚନ୍ଦ୍ର ପୁତ୍ର ଗଦାଧର ତାଙ୍କ ସହିତ ପୁରୀକୁ ଯାଇଥିଲେ । ସାମନ୍ତଙ୍କ ଗଣନା ଅନୁପାରେ ସେତେବେଳକୁ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ଆର ଶୋହଳ ଦିନ ବାଜା ଥିଲା ।

ପୁରୀରେ ପହଞ୍ଚ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରର ମାଳଚକ୍ର ଦେଖୁ ସେ ଭାବ ଦିହଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ତାପରେ ପୁଅର ହାତ ଧରି ନଗନାଥଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କଲେ । ଯୋଡ଼ ହାତରେ କହିଲେ, ‘ପ୍ରଭୁ, ଏ ଜୀବନରେ ଏଇ ମୋର ଶେଷ ଦେଖା ।’

ମନିରତୁ ଫେରି ପାରିବୁଦ ବୋଟିରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ତାଙ୍କ ଦେହରେ ସାମାନ୍ୟ ଦୂର ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଦିନକୁ ଦିନ ଦୂରର ବୋପ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଗଦାଧର ପିତାଙ୍କୁ ଆଗୋଗ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ଔଷଧର ବ୍ୟବହାର କଲେ କିନ୍ତୁ ବିଛି ଫଳ ହେଲାନି ।

୧୯୦୪ ମସିହା ନୂର୍ ୧୦ ତାରିଖ ଶନିବାର ମଳ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ବୃଷ୍ଟ ପକ୍ଷ ଦ୍ୱାଦଶ । ସାମନ୍ତରଙ୍ଗ ଦ୍ୱରା ମାତ୍ର ବୁଝି କହିଲା । ପୁଅକୁ ତାଙ୍କ ସାମନ୍ତ କହିଲେ ‘ବାପା, ମୋତେ ଟିକିଏ ଗାଧୋଇ ଦିଲୁ ।’

ଗବାଧର ବୁଝି ହୋଇ କହିଲେ, ‘ଆପଣଙ୍କ ଦେହରେ ଏତେ ଦ୍ୱରା ଯେ ଖର ଫୁଟି ଯିବ । ଆପଣଙ୍କ ଗାଧୋଇବି ବିପରି ?’

ସାମନ୍ତ ଏବ ମୂଳ ହସି ହସି କହିଲେ, ‘ଆଜି ପରା ମୋର ଶେଷ ଦିନ, ମୁଁ ବଣ ଅଗଧୁଆ ମରିବି ? ଏଇଚା କଣ ଭଲ ହେବ ?’

ଗବାଧର ଅନନ୍ୟାପାୟ ହୋଇ ବାପାଙ୍କୁ ଦୁଲସୀ ଚଉରା ମୂଳରେ ଗାଧୋଇ ଦେଲେ । ତାପରେ ମୁଣ୍ଡରେ ଢିଳିଛ ଲଗାଇ ବେବରେ ଦୁଲସୀ ମାନ ପିନାଇ ଦେଲେ ।

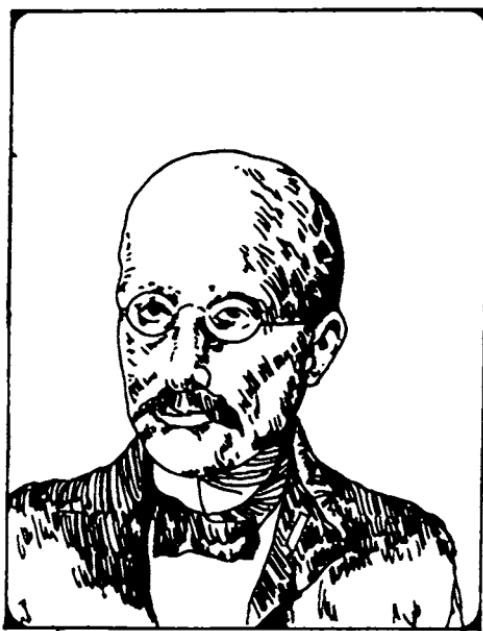
ଥିବା ଅନୁକ କଷରେ ସାମନ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରୁ ବାହାରିଲା, ‘ପ୍ରଭୁ ନରନାଥ, ତ୍ରାଣବର ପୁରୋ ।’

ତାପରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରାଣବାସୁ ଉଠିଗଲା । ସେ ଟେଲି ପଡ଼ିଲେ । ତା ସହିତ ଉଛଳର ଚନ୍ଦ୍ରମା ସବୁଦିନ ପାଇଁ ବୁଝିଗଲେ । ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଷରଙ୍କ ମହାପ୍ରାୟାଶ ଖବର ଚାରିଆଡ଼େ ପ୍ରଗରିତ ହୋଇଗଲା । ସର୍ବତ୍ର ଶେଳିଗଲା ଶୋଭର ଛାସା । ଉଛଳ ଦୀପିକା, ଗଡ଼କାତ ବାସିନୀ ପଡ଼ିବାରେ ତାଙ୍କ ବିସ୍ମେଗରେ ଶୋବ ସନ୍ନାଦ ମାନ ବାହାରିଲା । ୧୯୦୪ ର ଉଛଳ ସଞ୍ଜିଲମୀର ଦ୍ଵିତୀୟ ଅଧୁବେଶନରେ ତାଙ୍କ ମୁଦ୍ର୍ୟରେ ଶୋବ ପ୍ରସାଦ ରୁହାତ ହେଲା ।

ଆଜି ସାମନ୍ତଚନ୍ଦ୍ରଶେଷର ଇହ ନରତରେ ନାହାନ୍ତି କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଅମର ବାର୍ତ୍ତ ‘ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦର୍ଶଣ’ ଆଜି ବି ଜାନ୍ମଲ୍ୟମାନ । ତାଙ୍କ ସ୍ମୃତିରେ ପୁରୀର ସରବାରୀ କଲେଜ ‘ସାମନ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଷର କଲେଜ’ ଭାବରେ ନାମିତ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜଧାନୀ ଭୁବନେଶ୍ୱରର ନକ୍ଷତ୍ର ପର୍ଯ୍ୟବେଶନ କେନ୍ଦ୍ର ‘ପଠାଣି ସାମନ୍ତ ପ୍ଲାନେଟୋରିଅମ୍’ ନାମରେ ନାମିତ ହେଇଥିଲା । ସାମନ୍ତଚନ୍ଦ୍ରଶେଷର ସ୍ମୃତି ପରିଷଦ ଗଠିତ ହୋଇ ତାଙ୍କର ସ୍ମୃତିରେ କହି ଆସୁଛି ଏବଂ ପୁଣକାତ୍ତନ କରି ଆସୁଛି । ବଦିବର ରଧାନାଥ ଯଥାର୍ଥରେ ଲେଖନ୍ତି-

ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଦର୍ଶଣ ହେବ ନାହିଁ ଲସ

ନର ଦେହେ ଥିବ ଯାବତ୍ ତୃଦୟ ।

ପ୍ରାଚ୍ୟ ମାତ୍ର କାର୍ଲ ଆର୍ଦ୍ଧଲୁହରିଗ୍

କ୍ରାନ୍ତିମଦାଦର ଜନକ : ମେହେ ପ୍ଲେଙ୍କ

(୧୯୪୮-୧୯୪୭)

ଗନ୍ଧିଶ ଶତାବୀର ଶେଷ ଭାରରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନିସ୍ଵାମାବଳୀ ଯେତେବେଳେ ବସୁର ବିଭିନ୍ନ ପମକ୍ଷାତ ପର୍ଯ୍ୟବେଶକୁ ସଫଳ ରୂପେ ବୁଝେଇବାରେ ଅସମର୍ଥ ହେଲା, ବିଶ ଶତାବୀର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ କ୍ରାନ୍ତିମଦାଦର ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି ବିଜ୍ଞାନ ନଗରେ ଚହଳ ପକାଇ ଦେଉଥିଲେ ଜମାନ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ବିଦ୍ୟ ମେହେ ପ୍ଲେଙ୍କ । ଛୋଟଦେଲୁ ସଙ୍ଗୀତ ଓ ବିଜ୍ଞାନ ଉତ୍ସ ପ୍ରତି ଆବୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଜୀବନ ସାରା ସେ ତାହିବ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ଶ୍ରେଣୀରେ ଅନୁଭୂତି ରବେଶଶାର ନିର୍ଦର୍ଶନ ଦେଖାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପରିଣାମ ବସ୍ତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଥିଲେ ନଶେ ଦକ୍ଷ ପିଆନୋ ବାଦକ । ନାହିଁ ଶାସକ ଗୋଟୀର ଉତ୍ସବ ବିରୋଧୀ ନୀତିର ବିରୋଧ କରି ସେ ନିର୍ଯ୍ୟାତିତ ହୋଇଥିଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ ନିନର ମଣିଷ ପଣିଆ କେବେ ହାତେଡ଼ା କରି ନଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପାରିବାରିକ ଜୀବନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖମସ ଥିଲା । ପୁଅନ୍ତିଅ ସ୍ତ୍ରୀ ଜଣ ଜଣ ହୋଇ ସମସ୍ତେ ଚାଲିଗଲେ ତାଙ୍କ ଆଖୁ ଆଗରେ । ସ୍ତିତ୍ୟେକ ହୋଇ ସେ କିନ୍ତୁ କରି ଯାଉଥିଲେ ନିନର ଜନ୍ମବ୍ୟ - ଦେଶପ୍ରତି, ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରତି ଏବଂ ମାନବ ସମାଜ ପ୍ରତି । ଏହି ସାଥୀହରା ହୁଗନ୍ତ୍ଯ ସତେ କଣ ନିଃସଙ୍ଗ ? ଅନ୍ତିର ଅଗଣିତ ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରେମୀ କ'ଣ ତାଙ୍କ ଦାସାଦ ନୁହନ୍ତି ?)

ବାଲ୍ୟକାଳ ଓ ଶିକ୍ଷା :

ଅନ୍ତିର ଆଧୁନିକ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ଯେଉଁ କ୍ରାନ୍ତିମଦାଦର ମୂଳଦୁଆରେ ଠିଆ ହୋଇଛି, ତାର ଜନକ ମେହେ ପ୍ଲେଙ୍କ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ବଳ୍ଟିର ସାଗର ତେବେରୀ ଢେନମାର୍ଗର ବିଏଲ୍ ବନ୍ଦରରେ ଅପ୍ରେଲ, ୧୯୪୮ ରେ । ତାଙ୍କର ପିତାମାତା ଥିଲେ ଜମାନ । ତାଙ୍କୁ ଯେତେବେଳେ ନଅକ୍ଷର ଅର୍ଥାତ୍ ୧୯୪୭ ରେ ତାଙ୍କ ପିତା ମ୍ୟାନିକ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ବିଧ୍ୱଜାଶ (Jurisprudence) ବିଭାଗର ପ୍ରଫେସର ପଦ ପାଇ ସପରିବାର ମ୍ୟାନିକକୁ ଛାନାତ୍ରିତ ହୋଇ ଥିଲେ । ତେଣୁ ମ୍ୟାନିକରେ ହି ସେ ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିଥିଲେ ।

ଛୋଟଶ୍ରେଣ୍ହ ପ୍ଲେଙ୍କ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରତିଭାର ପରିଚୟ ମିଳିଥିଲା । ତାଙ୍କ ପୁରା ନାମ ହେଉଛି ମେଷ୍ଟ ଜାର୍ଲ ଆର୍ଶନ୍ଦ ଲୁଡ଼ିଗ୍ର ପ୍ଲେଙ୍କ । ଯିଆମୋ ବନାଇବାରେ ତାଙ୍କର ଯେତେ ଖୁବି ଥିଲା ରଣ୍ଟି ବିଦ୍ୟାରେ ବି ସେବିବି । ମୁୟନିବର ମେଷ୍ଟ ମିଲିଆନ୍ ନିମନାସିଅମରେ ବିଜ୍ଞାନ ରଣ୍ଟି ଏବଂ ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷକ ହରମାନ୍ ମ୍ୟାଲରଙ୍କ ପାଶରେ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିବାର ସେ ସୁଯୋଗ ପାଇଥିଲେ । ମ୍ୟାଲରଙ୍କ ଅଭିନବ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଳୀ ପ୍ଲେଙ୍କ ଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ଅନୁପ୍ରଣିତ କଲା ଏବଂ ସେ ଛାତ୍ରାବିଷ୍କାରୁ ବିଜ୍ଞାନକୁ ନିନର ବୃତ୍ତି କରିବାକୁ ହିର କରିଥିଲେ ।

ସରେ ବର୍ଷ ବସ୍ତରେ ନିମନାସିଅମର୍କୁ ସ୍ଥାବ ତିଗ୍ରୀ ହାସଳ କରି ତାଙ୍କିକ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ବିଷସରେ ଆହୁରି ଅଧିକ ପଢ଼ିବାକୁ ସେ ମନ ବଳେଇଲେ । ପେଟେବେଳେ ତାଙ୍କିକ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟସନରେ ବିଶେଷ ବିତ୍ତ ସମାବ୍ସନା ବା ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟତ ନଥିଲା । ବିନ୍ଦୁ ଥରେ ଗୋଟିଏ ଦିଗରେ ମନ ବଳେ ଯେ ଆର ଅନ୍ୟ ଆବ୍ରତ୍ତ ଚିନ୍ତା ବି କଲେ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଥମେ ମୁୟନିବ ଏବଂ କେଲିନ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ର ଭାବରେ ସେ ବିଜ୍ଞାନ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନବିଭାଗ ଲୁଡ଼ିଗ୍ର ପେଇଫେଲ୍, ଡ୍ରନ୍ ଲିନ୍, ହେଲ୍ପେଟ୍ରାନ୍ ଏବଂ କିର୍ଗୋପଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଅଧ୍ୟସନ କରିବାର ଘୋରାଣ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ସେ ସମସରେ ତାଙ୍କିକ ଭୋଟିକ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବିଧୂବନ୍ଦ ଶିକ୍ଷାଦାନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ନଥିଲା । ତେଣୁ ସେ ନିଜେ ସ୍ଵାଧୀନ ଭାବରେ ଭବେଷଣା କରିବାକୁ ମନସ୍ଥ କଲେ ।

ଭବେଷଣା ଓ ବିଫଳତା :

ତାପ ଗତି ବିଜ୍ଞାନ (Thermodynamics) ଭପରେ ଏକ ଭଳ ବୋଟିର ବୈଜ୍ଞାନିକ ସନ୍ଦର୍ଭ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ୧୮୭୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟବରେ ମାତ୍ର ୨୧ ବର୍ଷ ବସ୍ତରେ ମୁୟନିବ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ପ୍ଲେଙ୍କ ଦ୍ଵାରେ ଭାବରେ ପାଇଥିଲେ । ଏହି ତିଗ୍ରୀ ପାଇବାରେ ସେ ଯେତ୍କି ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରି ପାରିନଥିଲେ, ସେଥିରୁ ବେଶି ହତାର ହୋଇଥିଲେ । କାରଣ ତାଙ୍କ ଶିକ୍ଷକମାନେ ତାଙ୍କ ନିବନ୍ଧରେ କୌଣସି ଅନୁରାଗ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ନଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଲି ଖ୍ରି ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆଯନୀବନୀ (Scientific autobiography) ରେ ସେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି ସେ ବିଜ୍ଞାନବିଭାଗମରେ ଭାବରେ ତାଙ୍କ କୌଣସି ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ି ନଥିଲା । ଏପରିବି ତାଙ୍କ ନିଜ ପ୍ରଫେସରମାନେ ତାହା ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ନଥିଲେ । ସେମାନେ ସମ୍ଭାବନା କରିଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ନିବନ୍ଧପାଇଁ ନୁହେଁ ବରଂ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଶାରର ଓ ରଣ୍ଟି ସେମିନାର୍ଟରେ ତାଙ୍କ ଦୟତା ଦେଖୁ ତାଙ୍କୁ ଦ୍ଵାରେ ଉପାଧ୍ୟ ପାଇଁ ପୁପାରିଶ କରା ଯାଇଛି ।

ତାଙ୍କର ନିର୍ବିଶ୍ଵାର ବିଷୟବସ୍ତୁ ସହିତ ଯେଉଁ ଅଧାପକ ମାନେ ସଂୟୁକ୍ତ ଥିଲେ ଘେମାନେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ନିର୍ବିଶ୍ଵର ଅନୁଭାବ ପ୍ରଦର୍ଶନ ନକରିବା ଦେଖୁ ସେ ବିସ୍ତିତ ହୋଇଥିଲେ । ଏପରିବି ତୁମ ମଳି ଏବଂ କେବୁ ହୋଇ ତାଙ୍କ ନିର୍ବିଶ୍ଵ ପଡ଼ିବାକୁ ଜୀବିବି କରି ନଥିଲେ ଏବଂ ବିଶେଷ ତାଙ୍କ ବିଷୟ ବସ୍ତୁ ସହିତ ସହମତ ହୋଇ ନଥିଲେ । ଏହା ଯେଉଁ କୈ ମନରେ ଉତ୍ତର ଦୁଃଖ ଦେଇଥିଲା ।

ଶକ୍ତି ଏବଂ ଏଣ୍ଟ୍ରୋପି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମାହ୍ସୁଲୁଙ୍କ ଅନେକ ନିର୍ମୂଳାହିତ କର୍ଷ ଗବେଷଣାରେ ବିତାଇଥିଲେ । ଏଣ୍ଟ୍ରୋପି (entropy) ହେଉଛି ଏକ ଅଧ୍ୟବଦୃତ ଶକ୍ତିର ରୂପ ଯାହା ଶକ୍ତିର ରୂପାନ୍ତରୀକରଣ ସମସ୍ତରେ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । ଯଦିଏ ଗୋଟିଏ ଲେନ୍ଟା ଟ୍ରେନ୍ର ଗତିକ ଶକ୍ତି (ୟାନ୍ତିକ ଶକ୍ତି) ତାର ଚବ୍ଦ ଓ ବ୍ରେକର ଘର୍ଷଣ ଫଳରେ ସମ୍ମୂଳ ରୂପେ ତାପକ ଶକ୍ତିରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇଥାଏ, ଆମେ ଟ୍ରେନ୍କ୍ୱୁ ଚଲେଇବା ପାଇଁ ଦରବାର ଯାନ୍ତିକ ଶକ୍ତି ତାପନ ଶକ୍ତିରୁ ଆହରଣ କରିବା ସମସ୍ତରେ ଆବଶ୍ୟ ଅବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ କ୍ଷମି ଉଚ୍ଚିନ୍ଦର ପ୍ରାୟ ଶତର୍ଥୀ ସତୁରୀ ଭାବ ତାପନ ଶକ୍ତି ଯାନ୍ତିକ ଶକ୍ତିରେ ପରିଣାତ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ଏବଂ ଏଣ୍ଟ୍ରୋପି ଆବାରରେ ଅପ୍ରାପ୍ୟଶକ୍ତି (unavailable energy) ଭାବରେ ରହିଥାଏ । ଯେଉଁ କୈ ମତ ଅନୁସାରେ ବୌଣ୍ୟ ଭୋଟିରେ ଏଣ୍ଟ୍ରୋପି ହେଉଛି ଶକ୍ତି ଭଲିଆ ପୁରୁଷ ପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ତାଙ୍କର ଡ୍ରୁରେଟୋଇର ଗବେଷଣାକୁ ସେ ମୁକ୍ତ ଦେଖି ଯେ ଭୋଟିର ଏବଂ ଜୀବାୟନର ସନ୍ତୁଳନ (equilibrium) ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସମସ୍ତ ନିସ୍ତମ ଏଣ୍ଟ୍ରୋପି ଭଲିଆ ଏବଂ ଭୋଟିର ରାଶିରୁ ବାହାର ବରାଯାଇ ପାରିବ । ଏହି ଅରୁଣ୍ୟ ଅନୁସନ୍ଧାନରୁ ମଧ୍ୟ କୃତିତ୍ତ ପାଇବାର ତାଙ୍କର ଭାଗ୍ୟରେ ନଥିଲା । ବାରଣ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଯେଉଁ ନିସ୍ତମ ସବୁ ସେ ସ୍ଥାଧୀନ ଭାବରେ ଆବିଷ୍କାର କରିଥିଲେ ତାହା ଆମେରିକାର ବିଜ୍ୟାତ ତାଙ୍କିର ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନୀ ଯୋଗିଆ ଉଚ୍ଚଲାର୍ଡ ଭିକ୍ଷୁ ତାଙ୍କ ପୁର୍ବରୁ ଆବିଷ୍କାର କରି ପାରିଥିଲେ ।

ଅଧାପନା ଓ ମୁନନ୍ତ ଗବେଷଣା :

ଛିଅବର୍ଷ ପଯ୍ୟନ୍ତ ଅଧାପକ ପଦ ପାଇଁ ମେହ୍ସୁଲୁଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଦାତ ପ୍ରତିଦାତ ସର୍ବେ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ନିର୍ବିଶ୍ଵର ପ୍ରେରଣା ଦେଲା । ୧୮୮୮ ରେ ଗଟିନ୍ଦେନ୍ଦ୍ର ପିଲୋପାର୍ଟିକେଲ୍ ଫେଳନ୍ତ୍ର ରେ 'ଶକ୍ତି ପ୍ରକଟି' (Nature of Energy) ଶୀଘ୍ର ଏକ ନିର୍ବିଶ୍ଵ ଦ୍ୱାରା କରିଥିଲେ । ଏଥୁାଇଁ

ସେ ମାତ୍ର ଦ୍ଵିତୀୟ ପୁରସ୍କାର ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ ବିବେଚିତ ହେଲେ । ଏହାର ବରିଣ ମଧ୍ୟ ବିଚିତ୍ର ଥିଲା । ଶ୍ରେଣିର ଶ୍ରେଣ ଥିଲେ ରଜିନିକେନର ପାଦିଷ୍ଠ ପ୍ରଫେସର । ଶକ୍ତିର ପ୍ରକୃତି ବିଷସ୍ତରେ ଶ୍ରେଣକର ଏବଂ ହେଲୁହୋଲୁଙ୍କ ମତର ଅମେଳ ଥିଲା । ଅପାବଧାନତା ବଶତେ ପ୍ଲେଙ୍କ ହେଲୁହୋଲୁଙ୍କ ମତ ସମର୍ଥନ କରି ଉତ୍ତର ନିବନ୍ଧଟି ରଚନା କରିଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ଏହି ଦଶା ହେଲା ।

ଯାହାହେଉ, ସେହି ବର୍ଷ ଅପ୍ରେଯେଟି ଭାବରେ ତାଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ତାର୍ଥିକ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ବିଭାଗର ସହଯୋଗୀ ପ୍ରଫେସର ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ମନ୍ତ୍ରିତା । ଚାରିବର୍ଷ ପରେ ୧୮୯୯ରେ କିରୋଫଙ୍କ ପରେ ପ୍ଲେଙ୍କ ବଳ୍କନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ତାର୍ଥିକ ପଦାର୍ଥ ବିଭାଗର ସହଯୋଗୀ ପ୍ରଫେସର ଭାବରେ ମନୋନାମତ ହେଲେ । ରଜିନିକେନର ନିବନ୍ଧ ଏହି ନିଯୁକ୍ତି ପାଇଁ ସହାୟକ ହୋଇଥିଲା । ୧୮୯୭ ରେ ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ପ୍ରଫେସର ପଦବୀକୁ ଉନ୍ନାତ ହେଲେ । ଏହି ପଦରେ ସେ ରହିଲେ ୧୯୨୮ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେତେବେଳେ ଝୁପିପାରିବ ଭାବରେ ସେ ସବୁରା ବର୍ଷ ବସ୍ତାରେ ସେବା ନିର୍ମିତ ହେଲେ । ପ୍ରାୟ ଚାରି ଦଶବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଳ୍କନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସେ ଅଧାପନା ଓ ଗବେଷଣା କରିଥିଲେ ।

ରଜିନିକେନର ନିବନ୍ଧ ପ୍ରତିଯୋଜିତା ପରେ ପୁଣି ଥରେ ପ୍ଲେଙ୍କ ନିନିଃ ବିଷସ୍ତ ବସ୍ତୁ ଶକ୍ତି ଓ ଏକ୍ଷ୍ଟାପି ବିଷସ୍ତରେ ଗବେଷଣା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସେହି ସମସ୍ତରେ ସେ ବୃକ୍ଷ ବସ୍ତୁର ବିକିରଣର ସମସ୍ୟାର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ହୋଇଥିଲେ । କ୍ଲ୍ଯାସିକେଲ ଥୁଣ୍ଡରୀର ବ୍ୟବହାର କରି ଏହି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରିଥିଲେ । ବିଭିନ୍ନ ତାପମାତ୍ରାରେ ଏହି ଉତ୍ତର ବୃକ୍ଷବସ୍ତୁମାନଙ୍କର ବିକିରିତ ଶକ୍ତିର ବସ୍ତନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସମସ୍ୟା ହିଁ ଅସମାହିତ ହୋଇ ଗଲି ଯାଉଥିଲା ।

ନୁତନ ମତବାଦର ପ୍ରଥମ ପାହାତ :

ଗୋଟିଏ ଶିଶୁଆ ରାତିରେ କୌଣସି ରଗମ ବୁଲିପାଖରେ ବସିବାକୁ ଭଲ ଲାଗେ ନିଷୟ । କିନ୍ତୁ ବୁଲି ନିକଟରେ ଗରମ ଲାଗେ ବାହିକି ? ଏ ପ୍ରଶ୍ନାମନେ ମନେ ଆସେ ।

ବୁଲିରୁ ଆମେ ଗୋଟିଏ ରକମର ଅବୁଶ୍ୟ ରଣ୍ଜି ପାଇ ଥାରଁ ଯାହା ଆମକୁ ଉଷ୍ଟତାର ଅନୁଭୂତି ଦିଏ । ଏହାକୁ ଆମେ ତାପ ରଣ୍ଜି କିମ୍ବା ଲୋହିତେର ରଣ୍ଜି (infra-red rays) କହିଥାରଁ ।

ତାପ ହେଉଛି ବିକିରଣ ପ୍ରକୃତିର ଏକ ସାଧାରଣ ଘଟଣା । ଗୋଟିଏ ମହମବତୀ ହେଉ ବା ବୁଲିର ନିଆଁ ହେଉ ବା ଆମର ବିରାଟ ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ହେଉ, ସମସ୍ତେ ଆଲୋକ ଓ ତାପ ବିକିରଣ କରିଥାନ୍ତି ।

ଏହି ତାପବିବିରଣ ନିସ୍ମମ ପୁଣ୍ଡିବ ଆମର ପରିଚିତ । ଉନିବିଶ ଗତାବୀ ବେଳକୁ ଏ ସଂଗ୍ରହ ପୁଜଟି ନିସ୍ମମକୁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ମାନେ ବାହାର କରି ସାରିଥିଲେ ।

ପ୍ରଥମ ନିସ୍ମମ ହେଲା ତାପମାତ୍ରା ସହିତ ବିବିରଣର ପରିପଦା । ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁକୁ ଆମେ ଯେତେ ବେଶୀ ଗରମ କରିବା ତାହା ସେବି ବେଶୀ ଦ୍ୱାରା କରିବ ବା ଜାଇଲ୍‌ଯମାନ ହେବ । ତାପମାତ୍ରାର ବୃଦ୍ଧି ଘଟିଲେ ବସ୍ତୁର ବିକରିତ ରଙ୍ଗ ବହୁମାତ୍ରାରେ ବୃଦ୍ଧି ପାଏ - ଅର୍ଥାତ୍ ବସ୍ତୁର ତାପମାତ୍ରା ନିସ୍ମମରୁ ଟିକିଏ ଅଧିକ ହେଲେ ତାର ବିବିରଣ ମାତ୍ରା ପ୍ରାୟ ଶହେ ଗୁଣ ବଢ଼ିଯାଏ ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ନିସ୍ମମ ହେଲା ତାପମାତ୍ରା ସହିତ ବସ୍ତୁର ରଙ୍ଗ ପରିବର୍ତ୍ତନ । ଗୋଟିଏ ଲୁହା ପାଇପକୁ ମେର ଗରମ ବଳେ, ବିଲା ଦିଶୁଥିବା ଲୁହା ପାଇପ ଧୀରେ ଧୀରେ ଲାଲ, ତାପରେ ନାଗଙ୍ଗୀ ଓ ହଳଦିଆ ଆଉ ଶେଷରେ ଧଳା ଦିଗେ ।

ନଶେ ଅଭିଷ୍ଵ କମାର ଏହି ରଙ୍ଗ ଦେଖି ଲୁହାର ତାପମାତ୍ରା ଅନୁମାନ କରିଥାଏ । ଲୁହା ନାଲିଆ ଦିଶିଲେ 800°C ହଳଦିଆ ହେଲେ 100°C ଏବଂ ଧଳା ହେଲେ 1000°C ବୋଲି ସେ ଅବେଳା କରେ ।

ବିଭିନ୍ନ ବସ୍ତୁକୁ ଗରମ ବଳେ ତାହା ବିଭିନ୍ନ ଭାବରେ ରଙ୍ଗ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରେ । ବୈଜ୍ଞାନିକ ମାନେ ବିବିରଣ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ପ୍ରମାଣିକ (Standard) ବସ୍ତୁ ଅନ୍ତର୍ଦେଶୀୟ କରନ୍ତି । ସେମାନେ ଦେଖନ୍ତି ଯେ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ବସ୍ତୁ (black -body) ସବୁକୁ ବେଶି ମାତ୍ରାରେ ବିବିରଣ ଶୋଷଣ କରେ ଏବଂ ଅନ୍ୟବସ୍ତୁ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ଗରମ ହୁଁ । ସେହିପରି ବୃକ୍ଷ ବସ୍ତୁକୁ ଗରମ ବଳେ ତାହା ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ବେଶି ଶକ୍ତି ବିବିରଣ କରେ । ତେଣୁ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ବସ୍ତୁ ଗ୍ରେଷ୍ଟ ଅବଶେଷକ ଏବଂ ଗ୍ରେଷ୍ଟ ବିବିରବ ଅଟେ ।

କର୍ମାନ୍ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଷ୍ଟାଫେନ୍ ଏବଂ ବୋଲକମେନ୍ ବୃକ୍ଷ ବସ୍ତୁ ଉପରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ଦେଖିଲେ ଯେ ଏହା ସେବେଶକୁ ଯେତିକି ଆଲୋକ ଓ ଉତ୍ତାପ ବିବିରଣ କରେ ତାହା ଏହାର ପରମ ତାପମାତ୍ରା (absolute temperature)* ର ଚାରୁ ରଙ୍ଗ ସହିତ ସମାନୁପାତକ ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ବସ୍ତୁର ପରମ ତାପମାତ୍ରା ପୁରୁ ଗୁଣ ବଳେ ତାହାର ବିବିରଣ ଶୋଇଲ ଗୁଣ ବଢ଼ିଯାଏ,

* ପରମ ତାପମାତ୍ରା = $197\text{A} + \text{ସେଲ୍‌ସିଥ୍‌ତାପମାତ୍ରା}$ । ଅର୍ଥାତ୍ 197° ସେଲ୍‌ସିଥ୍‌ତାପମାତ୍ରା ହେତ୍ତି $197^{\circ} + 197\text{A}$ = 197A° ପରମ ତାପମାତ୍ରା ।

ଜିନିଶ୍ଚା କଲେ ତଥା ଏକାଅଶୀ ଗୁଣ ବତିଯାଏ । ଏହି ନିସ୍ଥମକୁ ଷିଫେନ୍ ଓ ବୋଲ୍ଟମେନ୍ ନିସ୍ଥମ ବୁଝାଯାଏ । ଏହା ଆମର ପୂର୍ବ ପରିଚିତ ବିକିରଣ ପ୍ରଥମ ନିସ୍ଥମ ।

ଅଞ୍ଚୁଆର ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନବିଦ୍ ଡ୍ରେର ଡ୍ରିନ ଦେଖେଇଦେଲେ ଯେ କୃଷ୍ଣବସ୍ତୁର ତାପମାତ୍ରା କରିଲୁ, ଯେଉଁ ନିର୍ଗତ ସର୍ବଧୂଳି ଉଛିଲ ଆଲୋକର ତରଙ୍ଗ ଦୈର୍ଘ୍ୟ କମିବାକୁ ଲାଗେ ଅର୍ଥାତ୍ କଷ୍ଟୁର ତାପମାତ୍ରା ବଢ଼ିଲେ ତାହାର ଗଙ୍ଗ ଦେଖି ଦେଖି ଘନନୀଳ ଆତମ୍ବୁ ପାଖେଇ ଯାଏ । ଏହା ହେଉଛି ଆମର ପରିଚିତ ଦ୍ଵିତୀୟ ନିସ୍ଥମ ଯାହା ଡ୍ରିନ ବିଷାପନ ନିସ୍ଥମ (Wien's displacement law) । ନାମରେ ପରିଚିତ ।

ବ୍ରୁଟିଶ ବୈଜ୍ଞାନିକ ରେଲେ ଏବଂ କିମ୍ବ ଏଇ ପ୍ରୁଣଟି ନିସ୍ଥମକୁ ମିଶାଇ ଗୋଟିଏ ସାର୍କନାନ ନିସ୍ଥମ ତିଆରି କଲେ । ଏହି ନିସ୍ଥମ ଅନୁସାରେ କୃଷ୍ଣ ବସ୍ତୁର ବିକିରିତ ଗଣ୍ଠୀର ତାପ୍ରତା ଏହାର ପରମ ମାତ୍ରା ସହିତ ସମାନୁପାତିକ ଏବଂ ବିକିରିତ ଗଣ୍ଠୀର ତରଙ୍ଗ ଦୈର୍ଘ୍ୟର ବର୍ଗ ସହିତ ବ୍ୟୁତ କ୍ରମାନୁପାତିକ । ଏହା ରେଲେ-କିମ୍ବ ନିସ୍ଥମ ନାମରେ ପରିଚିତ । ଏହି ନିସ୍ଥମ ଲାଲ, ନାରଙ୍ଗୀ ଏବଂ ହଳଦିଆ ରଙ୍ଗ ପାଇଁ ଯେତିକି ପ୍ରଯୁକ୍ତି, ନାଲ, ବାଇରଣୀ ଏବଂ ଅତି ବାଇରଣୀ ରଙ୍ଗ ପାଇଁ ତାହା ସହିତିକି ପ୍ରଯୁକ୍ତି ନୁହେଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ତର ତରଙ୍ଗ ଦୈର୍ଘ୍ୟ ପାଇଁ ଏହା ପ୍ରଯୁକ୍ତି ଏବଂ ନିମ୍ନ ତରଙ୍ଗ ଦୈର୍ଘ୍ୟ ପାଇଁ ଏହା ପ୍ରଯୁକ୍ତି ନୁହେଁ । ଏହାକୁ ବୈଷ୍ଣବିନିକ ମାନେ କହିଲେ ଅତିବାଇରଣୀ ବିପ୍ରୟେସ ବା (Ultra-violet catastrophe) । ଏଇରୁ ଆରମ୍ଭ ହେଲା କ୍ଲ୍ୟୁଟିକେଲ୍ ଥୁରେର ପରିସମାପ୍ତି ଏବଂ ମେହ୍ମପ୍ଲେଙ୍କ କୁ ନୂତନ ଥୁରେର ଅସମାରନ ।

କ୍ଲ୍ୟୁଟିକେଲ୍ ବିନ୍ଦୁ :

କ୍ଲ୍ୟୁଟିକେଲ୍ ପିନିଷ୍ଟର ଏହି ଅଳୋବିଷ୍ଟାକୁ ଅତି ଯହର ସହିତ ବିଚାର କଲେ ମେହ୍ମପ୍ଲେଙ୍କ । ବିଭିନ୍ନ ବାହାରିଥବା ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଗୁଡ଼ିକୁ ଯେ ଏକ ନୂତନ ଗାଣିତିକ ସ୍ଥତରେ ବୁଝେଇବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

ଏତେ ଦିନ ଧରି ଏତେ ଯହରେ ଗତିଥିବା କ୍ଲ୍ୟୁଟିକେଲ୍ ପିନିଷ୍ଟର ପୁର୍ବକୁ ହୁହୁ ହୋଇ ନିଳୁଥିବାର ଦେଖୁ ପଦାର୍ଥବିଦ୍ ମାନେ ପୁର୍ବକୁ ବଞ୍ଚେଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଅସମ୍ଭବ ହେଲେ । ହେଲେ, ରୁଦ୍ଧ ପୁର୍ବରେ ଥିବା ଏକମାତ୍ର ବାଟ ନିମ୍ନକୁ ଶ୍ଵାଲା ଥିବାର ନାଶି ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବିରାତି ଯେପରି ନରକୁ ଡେଙ୍ଗବାକୁ କୁଣ୍ଡିତ ହୁଏ, ବୈଷ୍ଣବିନିକମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଅତିପ୍ରିୟ ପୁର୍ବକୁ ଛାଡ଼ି ଗାଲିଯିବାକୁ କୁଣ୍ଡିତ ହେଉଥିଲେ ।

ମେହ୍ୟେବ୍ର ବିନ୍ଦୁ ବୁଦ୍ଧ ମାରିଲେ ପାଣି ଛିତରକୁ । କୁସିବେଳୁ ପିତିଷ୍ଠରେ ଥିଗା ଶକ୍ତିର ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନତା (Continuity of energy) ଉପରେ ବୁଦ୍ଧାରଯାତ ବରି ମେହ୍ୟେବ୍ର ବାହାରକଲେ ତାଙ୍କର ନୂତନ ଥୁଣରୀ ଯେଉଁଠି ସେ ସୁଚେତ ଦେଲେ ଯେ ଶକ୍ତି ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ବିବିରିତ ହୁଏ ନାହିଁ- ଏହା ବିଭିନ୍ନ ମୁଣିରେ ଅଲଗା ଅଲଗା ହୋଇ ବିବିରିତ ହୋଇଥାଏ । ଶକ୍ତିର ଏହି ମୁଣିରୁ ପ୍ରେକ୍ଷ ନାମଦେଲେ ବ୍ରାହ୍ମମ୍ । ସେ ବଳିନ୍ ପିତିବେଳୁ ଯୋଗାଇରିରେ ଅଛ୍ଵେବର ୧୯, ୧୯୦୦ ରେ ଏହି ଫର୍ମୁଲା ଉପର୍ଯ୍ୟାନ କଲେ । ତାପର ଦିନ ସବାଳେ ତାଙ୍କ ସହଜମ୍ । ଏହି ଫର୍ମୁଲା ଯେ ଏହି ନୂତନ ଫର୍ମୁଲା ସହିତ ତାଙ୍କ ପରିକାଶ ଫଳ ପୁରା ପୁରି ଖାପ ଖାଇଛି ।

ଇତିହାସ ଆରଥରେ ପ୍ରତିପାଦନ ବିଲା ଯେ ଆବଶ୍ୟକତା ହେଁ ବଡ଼ଲୋକଙ୍କୁ ନନ୍ଦ ଦିଏ । କୁସିବେଳୁ ପିତିଷ୍ଠର ଅବଶ୍ୟକ ହେଁ ସେତେବେଳେ ନନ୍ଦ ଦେଇଥିଲା ବ୍ରାହ୍ମମବାଦକୁ ୧୯୦୦ରେ ପ୍ରେକ୍ଷକ ନରିଆରେ ଏବଂ ଆପେକ୍ଷିତ ତ୍ରୈକୁ ୧୯୦୪ ରେ ଆଇନ୍ସାଇନ୍ ଜରିଆରେ ।

ପୃଥିବୀ ସାରା ବିଜ୍ଞାନ ଜଗତରେ ଏବ ଆଲୋଚନ ସୃଷ୍ଟିହେଲା । ବୈଜ୍ଞାନିକ ମାନେ ଅତି ବୁଝିତ ଭାବରେ ଅଗର୍ଯ୍ୟ ଏହି ନୂତନ ଥୁଣରୀରୁ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ଡିପେନ୍ଦ୍ର ୧୪, ୧୯୦୦ ରେ ପ୍ରେକ୍ଷ ବଳିନ୍ ପିତିବେଳୁ ଯୋଗାଇରିରେ ତାଙ୍କ ବ୍ରାହ୍ମମ ତ୍ରୈ ସମୟୀୟ ଭାଷଣରେ ଏବ ଅତି ହ୍ରୁଦ୍ର ପ୍ରାକ୍ତଙ୍କ 'h' ର ତାଥ୍ୟ୍ୟ ବିଷସ୍ତରେ ଆଲୋକପାତ କଲେ । ବିବିରଣର ଆବୃତ୍ତି (Frequency) ଯଦି 'v' ହୁଏ, ଗୋଟିଏ ବ୍ରାହ୍ମମର ପରିମାଣ ହେଉଛି hv ଏବଂ h ର ମୂଲ୍ୟ ପ୍ରେକ୍ଷ ଅତି ସଠିକ ଭାବରେ ନିର୍ଗୁପଣ କଲେ 6.6×10^{-34} ନୋଲ୍ ସେବେଷ୍ଟ ବୋଲି ।

ଅଲଗା ଅଲଗା ପେକେର ହୋଇ ବାହାରୁ ଥିବା ଆଲୋକ ଆମକୁ ତାହାହେଲେ ନିରବକ୍ଷିନ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଉତ୍ସମ (Source) ରୁ ବାହାରିବାର ଜଣାଯାଏ କିପରି ? ଭରନାନ ଆମକୁ ବିଭିନ୍ନ ଉତ୍ସମ ନରିଆରେ ବିଭିନ୍ନ ଅନୁଭୂତିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ଶକ୍ତି ଦେଇଛନ୍ତି ସତ ବିନ୍ଦୁ ଏହାର ଏବ ସୀମା ଅଛି । ଅଣୁ ପରମାଣୁ ମୁଖ୍ୟତ୍ୟ ଫର୍ମା ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଶକ୍ତି କାଗନ୍ଦ, ଗୋଟିଏ ତେବୁଲ କିମ୍ବା କୌଣସି ଏବ କଠିନ ବସ୍ତୁ ଆମକୁ ଦର୍ଶନେନ୍ଦ୍ରିୟ ଦ୍ୱାରା ସର୍ବେନ୍ଦ୍ରିୟ ନରିଆରେ ନିରବକ୍ଷିନ ନଣାପଡ଼େ । ଗୋଟିଏ ପର୍ଦାରେ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଅନେବ ଛବି ପକେଇଲେ ମଧ୍ୟ ଆମକୁ ଯେଣେ ସେବୁ ନିରବକ୍ଷିନ ଭାବରେ ପଟି ଯାଉଥିବାର ପ୍ରତ୍ୟେମାନ ହୁଏ ସେହିପରି କୌଣସି ଏବ ଆଲୋକ ଉତ୍ସରୁ ଅଲଗା ଅଲଗା ହୋଇ ଶକ୍ତିର ମୁଣା ନିର୍ଭର୍ତ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଆମକୁ ଆଲୋକର ଧାରା ନିରବକ୍ଷିନ ଭାବରେ ନିରବକ୍ଷିନ ଭାବରେ ନିରବକ୍ଷିନ ଭାବରେ ।

ଏହି ବୈଜ୍ଞାନିକ ଉଚ୍ଚବିଦ୍ୟା ପାଇଁ ୧୯୧୮ ରେ ପିନ୍ଧିଷ୍ଠରେ ମେଷ୍ଟପୁରୁଷୁ ମୋବେଲ୍ ପ୍ରାଇନ୍ ଦିଆଯାଇଥିଲା ।

ବ୍ରାଷ୍ଟମ୍ବାଦ ଓ ଆଧୁନିକ ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନ ।

୧୯୦୦ ରେ ପୁରୁଷ ଦ୍ଵାରା ଶିଳାନ୍ୟାୟ କରାଯାଇଥିବା ବ୍ରାଷ୍ଟମ୍ବାଦର ତୁତୀୟ ୧୯୦୪ ରେ ମାରିଥିଲେ ଆଇନସ୍କାଇନ୍ ତାଙ୍କର ଫୋଟୋଲେଟ୍ରିକ୍ (ଆଲୋକ ବିଦ୍ୟୁତ) ତତ୍ତ୍ଵର ଉପକ୍ଷାପନ କରି । କୌଣସି ଆଲୋକ ଉତ୍ସର୍ଗ ଆଲୋକ ମୁଣ୍ଡି ଗୁଡ଼ିକ ବାଟୁଳି ଭଲିଆ କୌଣସି ଏକ ଧାତ୍ର ପଦାର୍ଥରେ ବନି ସେଇତୁ ଉଲ୍‌ଲେକ୍ଷ୍ଣ ଗୁଡ଼ିକ ନିର୍ଗତ କରାଇବାର ରାଣିଟିକ ସ୍ଵତ୍ତ୍ଵ ଦେଇ ଆଇନସ୍କାଇନ୍ ବ୍ରାଷ୍ଟମ୍ବାଦର ବ୍ୟବହାର ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ କଲେ ଅନ୍ୟ ଏକ ଜଳାକାରେ । ଏହି ଅବିଜ୍ଞାର ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ୧୯୭୦ ରେ ପିନ୍ଧିଷ୍ଠ ମିଲିଥିଲା । ବିଭିନ୍ନ ବସ୍ତୁର ତାପଧାରଣ ଶକ୍ତି (heat capacity) ସମ୍ବଲ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ୧୯୦୩ ରେ ଆଇନସ୍କାଇନ୍ ଏହି ବ୍ରାଷ୍ଟମ୍ବାଦ ଅନୁସାରେ ସ୍ବରୂ ତାପମାତ୍ରାରେ ବୁଝେଇବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଥିଲେ । ତାପରେ ଆର ବ୍ରାଷ୍ଟମ୍ବାଦକୁ ଚେଳେଖା କରିବାକୁ ବାଟ ରହିଲା ନାହିଁ ।

୧୯୧୩ ରେ ବିଷ୍ୟାତ ପଦାର୍ଥର ନିକ୍ଷେପଣ କରିବାର ଶକ୍ତି ଆଲୋକଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝେଇବାକୁ ଯାଇ ଆଲୋକ-ବ୍ରାଷ୍ଟମ୍ବାଦ ବ୍ୟବହାର ଅତି ବମ୍ବାର ଭାବରେ କରି ବ୍ରାଷ୍ଟମ୍ବାଦକୁ ବର୍ଣ୍ଣନିରାକାରୀ ପରିସରକୁ ଚାଣି ନେଇଲା । ସେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଅବିଜ୍ଞାର ପାଇଁ ପିନ୍ଧିଷ୍ଠ ମୋବେଲ୍ ପ୍ରାଇନ୍ ପାଇଥିଲେ ୧୯୭୭ ରେ ।

୧୯୧୪ ରେ ରହର୍ ମିଲିକେନ୍ ଆଇନସ୍କାଇନ୍କ ଆଲୋକ-ବିଦ୍ୟୁତ ସମୀକରଣର ପରୀକ୍ଷା ମୂଳକ ପ୍ରମାଣ କରି ଥିଲେ ଏବଂ ବ୍ରାଷ୍ଟମ୍ବ ଧୂବାଙ୍କ h ର ରଣନାମଧ ବରିଥିଲେ ଯାହା ପୁଜ୍ଜ ନିର୍ବାଚନ କରିଥିବା ମୂଳ୍ୟ ସହିତ ଖାପ ଖାରଥିଲା । ମିଲିକେନ୍ ମଧ୍ୟ ପିନ୍ଧିଷ୍ଠ ମୋବେଲ୍ ପ୍ରାଇନ୍ ପାଇଥିଲେ ୧୯୭୧ ରେ ।

ଏହିପରି ଧୀରେ ଧୀରେ ବ୍ରାଷ୍ଟମ୍ବାଦ ଆଧୁନିକ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନର ଅବିଜ୍ଞାନ୍ୟ ଅଛି ହୋଇଗଲା ।

ପାରିବାରିକ ଜୀବନ :

ପୁଜ୍ଜ ପାରିବାରିକ ଜୀବନ ବଢ଼ ଦୁଃଖପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା । ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଶୋଭାବହ ଘଟଣାର ଅସ୍ମାରନ୍ ହୋଇଥିଲା ୧୯୦୫ ମସିହାରୁ ଯେତେବେଳେ ଚାରିଗୋଟି ସତ୍ରାନ ଛାଡ଼ି ତାଙ୍କ ପ୍ରଥମ ସ୍ତ୍ରୀ

ପ୍ରାଣତୋର କଲେ । ସେ ଦ୍ଵିତୀୟ ଦର ପରିଗ୍ରହ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଆଉ ତିନେଟି ସନ୍ତାନ ଲାଭ କରିଥିଲେ । ବିନ୍ଦୁ ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁବେଳକୁ ଜଣେ ହେଲେ ସନ୍ତାନ ବଞ୍ଚି ନଥିଲେ । ବଡ଼ପୁଅ ବାଲ୍ ପ୍ରଥମ ମହାୟୁଦ୍ଧରେ ୧୯୧୭ରେ ଯୁଦ୍ଧ ଶୈତାନରେ ପ୍ରାଣ ହରାଇଥିଲେ । ଦୁଇଜଣା ଯାଆଁଲା କିଅ ଜଣେ ପରେ ଜଣେ ପ୍ରସବ କରିବା ସମସ୍ତରେ ବର୍ଷବ ବ୍ୟବଧାନରେ ଅବାଳରେ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିଥିଲେ । ହିଙ୍ଗଳରକୁ ହେଠା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଷତମାନରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ତାଙ୍କର ଶେଷ ପୁତ୍ର ଏରାଟ୍ରିନ୍ ଫାରୀ ଏଣ୍ ପାଇଥିଲେ । ଏହି ଶୋବାନ୍ତ ଘଣେପରେ ତାଙ୍କ ଘର ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପାଠାଗାର ବୋମାମାତ୍ରରେ ଧୃଷ୍ଟ ବିଧୃଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ସେ ଓ ତାଙ୍କ ଦ୍ଵିତୀୟ ସ୍ୱୀମର ମରୁ ବଞ୍ଚିଗଲେ ।

କୀବନ ଦର୍ଶନ :

ମେହେ ଫେର୍କ ଥିଲେ ସତ୍ୟର ସନ୍ଧାନୀ । ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଜୀବନର ମୂଲ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ଆଦର୍ଶର ମୂଲ୍ୟ ଦେଖି ଥିଲା । ନିଜର ସ୍ବାର୍ଥପିତା ପାଇଁ ସେ ବେବେ ହେଲେ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ସହିତ ସମଶ୍ଵୀତା ବରୁନଥିଲେ । ସେ ଜଣେ ଖୁବୀଶ୍ଵାନ୍ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଜର୍ମାନୀରେ ଯେତେବେଳେ ଇନ୍ଦ୍ରାୟୀ ବିରୋଧୀ ଆଯାଳନ ଦେଖି ଉଠିଲା ସେ ତାହାର ତୀର୍ତ୍ତ ନିଯା କରିଥିଲେ । ଆଇନ୍ଦ୍ରାୟୀର ତାଙ୍କର ପରମ ବନ୍ଦୁ ଥିଲେ । ଆଇନ୍ଦ୍ରାୟୀର ବେହେଲା ବାଦନ କରୁଥିବା ବେଳେ ସେ ପିଆନୋ ବାଦନ କରି ବାଧ୍ୟତା ଦ୍ୱୟର ମଧ୍ୟର ତାଳରେ ଶ୍ରୋତର ମନ୍ଦୁ ମୋହି ଦେଇଥିଲେ । ଆଇନ୍ଦ୍ରାୟୀରଙ୍କ ଉଲିଆ ସେ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ ଶାନ୍ତିକାମୀ, ହିଙ୍ଗଳ ବିରୋଧୀ ମନୋଭାବ ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ବନ୍ଦୁ ବଡ଼ ମୂଲ୍ୟ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଛ୍ରୀଅନ୍ତା ବର୍ଷ ବସ୍ତପରେ ସେ ହିଙ୍ଗଳଙ୍କ ଆନୁଗତ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରି ଦସ୍ତଖତ କରିବାକୁ ମନା କରିଦେବାରୁ ତାଙ୍କ ସାନ୍ତୁଷ୍ଟ ଏରାଟ୍ରିନ୍ତ୍ରୁ ୧୯୪୪ରେ ତାଙ୍କୁ ହରାଇବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଏ ସବୁ ସର୍ବେ ଜୀବନର ଶେଷ ମୁହଁର୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ନିଜ ଆଦର୍ଶରୁ ତିଳେମାତ୍ର ବିଚ୍ଛୁତ ହୋଇନଥିଲେ ।

ଅନ୍ତିମ କୀବନ :

ଦ୍ଵିତୀୟ ମହାସମର ପରେ ସୁରୋପରେ ଯେତେବେଳେ ସହ ବୁଢ଼ିର ପୁନର୍ଜୀବନ୍ୟ ହେଲା, କୁଟ୍-ଶ୍ରୀତ ଥ୍ୟାପି ନିଜ ଆଦର୍ଶରେ ଅଟେ ବୃଦ୍ଧ ଫେର୍କଙ୍କୁ ପୁଣି ଥରେ ସନ୍ଧାନର ଆସନ ମିଳିଲା । ଦ୍ଵିତୀୟ ମହାସମର ସମସ୍ତରେ ତାଙ୍କ ଦୁର୍ଦ୍ଵାରା କେବେଳ ବର୍ଣ୍ଣନ ଛାଡ଼ି ତାଙ୍କୁ ଗିରିନନ୍ଦେନ୍ତ୍ର ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଯୁଦ୍ଧପରେ ସମାଦରାରେ ପୁଣି ଥରେ ତାଙ୍କୁ ବର୍ଣ୍ଣନ୍ତ୍ର ନିମନ୍ତଣ କରାଗଲା । ଜର୍ମାନୀରେ ତାଙ୍କର ନବେତ୍ରେ ନନ୍ଦିନ ଧୂମଧାମରେ ପାଳନ କରାଯିବାର ଆସ୍ଵାନ ହେଉଥିବା ବେଳେ, ସେହି ଶୁଭ ଦିନର ପ୍ରାସ ଜନ୍ମ

ମାଘ ପୂର୍ଣ୍ଣି ଅକ୍ଷୟବର ୪, ୧୯୪୭ ରେ ସେ ଉତ୍ତଳୀଲା ପଲାଶା କଲେ । ଜମ୍ବୁନୀର ଶ୍ରେଷ୍ଠମେ ଗବେଷଣା ଅନୁଷ୍ଠାନ ବାଚନର ଉତ୍ତଳ ହେଲୁ ଏବାଡ଼େମୀକୁ ତାଙ୍କ ନାମରେ ନାମିତ କରାଯାଇଲା । ଜମ୍ବୁନୀର ଶ୍ରେଷ୍ଠମେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପୁରସ୍କାର ମେହୁର୍ପ୍ଲଟ୍ ପଦକ ନାମରେ ନାମିତ ହେଲା । ଏହି ବିଳନ୍ତି ସମାଜ ଅପେକ୍ଷା ପ୍ଲେଟ୍‌ଫଲ୍ ଥିଲେ ତେବେ ବଡ଼ । ତାଙ୍କର ଉତ୍ତଳିତ ବ୍ରାହ୍ମମରାଦ ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନକୁ ନୃତ୍ୟମୋଡ଼ ଦେଇ ତାର ଅପ୍ରଗତିକୁ ଯେପରି ଭାବରେ ତୁରାନ୍ତିତ କରିଥିଲା ବାର ପଚାତ୍ରର ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଗରୀର ବିଲସ ଘଟିଛି ପଢ଼ ବିନ୍ଦୁ ମେହୁର୍ପ୍ଲଟ୍ ତାଙ୍କର ମହନୀୟ ଅବଦାନ ପାଇଁ ଅନ୍ତି ମଧ୍ୟ ଆମ ଭିତରେ ବନ୍ଧୁ ରହିଛନ୍ତି ।

ଆଚାର୍ୟ କଲକାଳ ଚନ୍ଦ୍ର ହୋଇ

ଏକ ଅନ୍ତର୍ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଭା : ଆଚାର୍ୟ ଜଗଦୀଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର ବୋସ

(୧୯୫୮-୧୯୭୭)

ବିଦେଶୀ ଶାସକ ଗୋଷ୍ଠୀର ପରାଧୀନତାର ଘେର ଭିତରେ ସମସ୍ତ ବିଦ୍ୟ ସହେ ଯେଉଁ ବୈତନିକ ମନ୍ଦିରୀ ସେମାନଙ୍କ ସାଧନାବଳରେ ଅମର ବୃତ୍ତ ବରିଯାଇଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟ ଆଚାର୍ୟ ଜଗଦୀଶ ଚନ୍ଦ୍ର ବୋସ ଅନ୍ୟତମ । ନିଜ ଦେଶର ଲୋକେ ତାଙ୍କର କୃତୀୟ ଚିତ୍ରିତା ପୂର୍ବରୁ ସେ ବିଦେଶରୁ ପାଇଥିଲେ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଆଦର ଓ ଯଶ । ବେତାର ତତ୍ତ୍ଵ ପ୍ରେରଣା ଏବଂ ଗୃହଣ ସର୍ବପୁଅମେ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନୋବେଳ ପ୍ରାଚିନ୍ ପାଇବାରୁ ବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଥିଲେ ସାର ଜଗଦୀଶ ଚନ୍ଦ୍ର ବୋସ । ନିଜ ନାମରେ ଦୈତ୍ୟନିକ ଉତ୍ସାହକୁ ପେଟେଣ୍ଟ ବରିବାର ଘୋର ବିଗୋଧ ଥିଲେ ସେ । ବୃକ୍ଷଲତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦୁଃଖ ବନ୍ଧୁ ଆର ହର୍ଷ ବିଶାଦର ଅନୁଭୂତିକୁ କ୍ରେପୋଗ୍ରାଫ୍ କରିଆଗେ ସେ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ ବିଶ୍ୱ ଦରବାରରେ । ନିଜ ଦେହରେ ନିବନ୍ଧନ ଚିହ୍ନ ପ୍ରତିପାଦନ କରି ସେ ବିଶ୍ୱରୁ ଜମାହତ କରିଥିଲେ ।

ସାହାସୀ ପିତାର ସନ୍ତାନ ସେହି ଛୋଟ ମଧ୍ୟସଲି ପିଲାଟି :

୧୯୫୭ ମସିହାର ଆମୋଳନର ବହୁ ଲିଖି ନଥାଏ । ସେତେବେଳେ ସତେ ଯେମିତି ପରାଧୀନତାର ସମସ୍ତ ବାଧାବିଦ୍ୟ ସହିତ ଯୁଦ୍ଧିବାବୁ ନନ୍ଦ ନେଇଥିଲେ ଏକ ଯୁଗନମ୍ବା ୧୯୫୮ ମସିହା ନରେନ୍ଦ୍ର ମାସ ୩୦ ତିଥିକି ଦିନ ବର୍ତ୍ତମାନର ବଜଳାଦେଶ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଭାକା ନିଲ୍ଲାର ବିକ୍ରମପୁର ପ୍ରଗଣାର ଏକ ଅଖ୍ୟାତ ପଲ୍ଲୀ ରାତିଖୋଲରେ । ପିତା ଭଗବାନ ବୋସ ଏବଂ ମାତା ବାମା ଯୁଦ୍ଧରୀ ଦେବୀ ଥିତି ଆଦରରେ ସେ ପିଲାର ନାମ ରଖିଲେ ଜଗଦୀଶ ଚନ୍ଦ୍ର । ଭଗବାନ ଚନ୍ଦ୍ର ସେତେବେଳେ ଥିଲେ ଫର୍ଦିଦପୁରର ଦେଖୁଣ୍ଡ ମେନିଷ୍ଟ୍ରେଟ ।

ନିଜନାଳ ଦେବା ସେହି ଶାଙ୍କେସ ଟିକୋଣ ଭୂମି ଅଞ୍ଚଳରେ ଜଗଦୀଶ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ବାଲ୍ୟକାଳ ଅତ୍ରିବାହିତ ହୋଇଥିଲା । ଚାରିଆଡ଼େ ନିମ୍ନ ଭୂଛଳୀ । ବାରମାଦି ଯୁଆଡ଼େ ଦେଖିବ ମେଆଡ଼େ ପାଣି । ବର୍ଷା ଦିନ ରାତ୍ରା ଧାଟ ସବୁ ନିଲ ମଗ ରହୁଥିଲା । ଗୋଟାଏ ଘରୁ ଆର ଗୋଟିଏ ଘରୁ ଯିବାକୁ ଜେଜାରି

ଦରବାର ହେଉଥିଲା । ବିକ୍ରମପୁର ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକ ପାଲଟି ଯାଇଥିଲେ ସତେ ଯେମିତି ନଳଚର ପ୍ରାଣୀ । ଧାନଚାଷ ଆର ମାଛ ଧରା ଥିଲା ସେ ଅଞ୍ଚଳର ମୁଖ୍ୟ ଜୀବିକା ।

ଉଗବାନବାବୁ ତେପୁଟି ମେନିଶ୍ଵେତ ହୋଇଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ଘନ ଘନ ବଦଳି ହେଉଥିଲା କିନ୍ତୁ ସେ ନିନା ଗାଁକୁ ବହୁତ ଭଲ ପାରଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ସେହି ଗାଁରେ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍କୁଲ, ଲାଇବ୍ରେଗୀ, ହାଟ ବନ୍ଦାର ଆଦି ଛାପିତ ହୋଇଥିଲା ।

ସେତେବେଳେ ଫରିଦପୁର ଅଞ୍ଚଳ କୋସମୋନଙ୍କ ଆଷାଷଳୀ ଥିଲା । ଉଗବାନ ବାବୁ ଥିଲେ ସାହାସୀ ଲୋକ । ଦଳେ ସାହାସୀ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କୁ ଧରି ସେ ଏକାଧିକ ବାର କୋସମୋନଙ୍କୁ ବାବୁ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ଥରେ ହାତୀ ପିଠିରେ ବସି ଗୋଟେ କୁଣ୍ଡ୍ୟାତ ତାକୁ କଳକୁ ଘେରାଇ କରି ସେ ଦଳର ସର୍ବାର ତଥା ଆଉ କେତେ କଣ ତାକୁକୁ ଧରି ପୋଲିସ୍ ହାତରେ ସମର୍ପଣ କରିଥିଲେ । ବିଚାର ପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖିନେବେ ବୋଲି ଧମକ ଦେଇଥିଲେ । ସତ୍ତବୁ ସତ ସେମାନେ ଛେଲକୁ ଫେରିବା ପରେ ତାଙ୍କ ଘର ବାତି ପୋଡ଼ି ପାଇଁଶ କରିଦେଲେ । ସେତେବେଳେ ନିଜେ ସାହାସର ସହିତ ନିଆଁ ଭିରେକୁ ପଶି ଉଗବାନ ବାବୁ ନିନକ ତିନି ବର୍ଷର ଛିଅକୁ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରୁ ବଞ୍ଚଇ ଥିଲେ ।

ପ୍ରାଥମିକ ସ୍କୁଲରେ ପାଠ ପଢ଼ା ଆଉ ତାକୁର ସାହଚର୍ଯ୍ୟ :

ଦିନକର ଘଟଣା । ଯାବଦି ଜୀବନ କରାଦଶ୍ର ଭୋଗିଥିବା ନଶେ କୁଣ୍ଡ୍ୟାତ ତାକୁ ନିନକ କରାଦଶ୍ର ଶେଷ କରି ସାରିବା ପରେ ଦିନେ ଉଗବାନ ବାବୁଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି, କିମ୍ବା, ‘ପୁନିଆରେ ମୋଟକେହି ନାହାନ୍ତି । କେଳକୁ ଘର ବୋଲି ଆଦରି ନେଇଥିଲି । ଏବେ ମୁଁ ଯିବି କୁଆଡ଼େ ? ଆପଣ ଦସ୍ତାକୁ ଲୋକ । ମୋତେ ଆଶ୍ରୟ ଦିଅନ୍ତି ।’ ତାକୁ ନଶକ ନିନକ ପରିଚୟ ନିଃସଙ୍ଗେତରେ ତାଙ୍କ ନିବିଟରେ ପ୍ରକାଶ କରିବାରୁ ଉଗବାନ ବାବୁ ଲୋକଟିକୁ ବିଶ୍ଵାସ କଲେ । ଭବିଲେ, ତାକୁ ଆଶ୍ରୟ ନ ଦେଲେ ସେ ପୁଣି ତକାପୁତ୍ର କରି କେଳକୁ ଯିବ । ତେଣୁ ତାକୁ ନିନ ଘରେ ରଖ ନିନ ପୁଅକୁ ସ୍କୁଲକୁ ନେବା ଆଣିବା ପାଇଁ ନିପୁଣ କଲେ । ଉଗବାନ ବାବୁ ତ ଦେଶପ୍ରେମୀ ଲୋକ । ପୁଅକୁ ଜାଲିଶ ସ୍କୁଲରେ ନ ପଡ଼େଇ ଗାଁର ବଜଳା ସ୍କୁଲରେ ପଡ଼େଇଲେ । ସ୍କୁଲଟି ତାଙ୍କ ଘରୁ ପ୍ରାସ୍ ଏକ କିଳୋମିଟର ଦୂରରେ ଥିଲା । ପ୍ରାତିଦିନ ବାଲକ ନଗବାଶ ସେହି ପୂର୍ବତନ ତାକୁ ସହିତ ସ୍କୁଲକୁ ଯିବା ଆସିବା କରୁଥିଲେ । କେଳ ଫେରନ୍ତା ତାକୁ ତାର ଜୀବନର ଅନ୍ତରୁତି ଏବଂ ତାର ସାହାନ୍ତିକ କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରବାଳକ ନଗବାଶଙ୍କ ଆଗରେ ବସ୍ତାନ କରୁଥିଲା ।

ଏବୁ ତାଙ୍କୁ ବାହାସୀ ଭଲିଆ ଲାଗୁଥିଲା ଏବଂ ତାର ସାହାସିତାର ବର୍ଣ୍ଣନା ତାଙ୍କୁ ଭବିଷ୍ୟତରେ ନିର୍ତ୍ତିବ ଏବଂ ସାହାସୀ ହେବା ପାଇଁ ପ୍ରେରଣା ଯୋଗାଇ ଥିଲା ।

ଗାଁ ବାହାଲାରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ସମାଜର ଲେଖଣୀର ପିଲାମାନେ ପଡ଼ୁଥିଲେ । ନଗଦୀଶ ଡେପୁଲେ ମେନିଷ୍ଟ୍ରେକ୍ସ ପୁଅ ହେଲେ ବଣ ହେବ, ତାଙ୍କ ମନରେ ଚିତ୍ତିଏ ବି ଗର୍ବ ନଥିଲା । ସେ ମନ ଖୋଲି ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗ ମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଶୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ଅନ୍ଦଳିର ପୁଅ ତାଙ୍କର ସବୁଠୁ ପ୍ରିସ ସାଙ୍ଗ ଥିଲା ।

ସାଙ୍ଗ ସାଥୀଙ୍କ ମେଲରେ ଗଛ ତତ୍ତା, ମାଛଧରା ଆଉ ପହଞ୍ଚା ତାଙ୍କୁ ବେଶ ଆନନ୍ଦ ଦେଇଥିଲା । ନାରରୀ ମାନଙ୍କ ପୁଅଙ୍କ ପାଖରୁ ଭାଗୀ ନରିରେ ଡଙ୍ଗା ଚଳାଇବା ଆଉ ସମ୍ବ୍ରଦ୍ଧ ତେବେରେ ଡଙ୍ଗାର ଉତ୍ସାନ ପନେ ତଥା ସାମ୍ବୁଦ୍ଧିକ ଜୀବ ମାନଙ୍କ ସହିତ ଲଭେଇ ବିଷସ ଶୁଣି ସେ ପୁଲବିତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତରେ ନଣେ ସାହାସୀ ନବିକ ହେବାର ସ୍ଵପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲେ ।

ପିତାଙ୍କର ପ୍ରଭାବ- ପିଲାଟି ଦିନରୁ ବିଫଳତା ସହିତ ସଂଗ୍ରାମ କରିବାର ସୁଯୋଗ :

ଉଗବାନ ବାବୁଙ୍କ ପ୍ରଭାବ ତାଙ୍କ ପୁଅ ଉପରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପଡ଼ିଥିଲା । ନଗଦୀଶଙ୍କର ସେ ଥିଲେ ବନ୍ଦୁ, ଗୁରୁ, ଓ ଦିଗ୍ ବର୍ଣ୍ଣକ । ଅନ୍ତିମରୁ ଫେରିବା ପରେ ବାପ-ପୁଅ ଅନେବ ସମସ୍ତ ଏବା ସାଙ୍ଗରେ ସମସ୍ତ ଅତିବାହିତ କରୁଥିଲେ । ସେ ସମସ୍ତରେ ନଗଦୀଶ ତାଙ୍କ ବାରି ପାଖରେ ଘଟି ଯାଉଥିବା ଘଟଣା ସମ୍ବରେ ଝୁଣୁ ଶେଷୁ ପ୍ରଗ୍ରହ ପଚାରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପିତା ହୈୟ୍ୟର ସହିତ ଏବୁ ପ୍ରଗ୍ରହ ଉତ୍ତର ଦେବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ବାପାଙ୍କ ପାଖରେ ନ ଶୋଇଲେ ନଗଦୀଶଙ୍କୁ ନିଦ ହେଉ ନଥିଲା ।

ଛୋଟ ବେଳୁ ନଗଦୀଶଙ୍କୁ ଯୋଡ଼ା ଚଢିବାକୁ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । ଦେଖୁ ତାଙ୍କ ବାପା ପୁଅ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ତୁ ଯୋଡ଼ା କିଣି ଦେଇଥିଲେ । କେଲୁ ଲେଉଟା ତାକୁ ପାଖରୁ ନଗଦୀଶ ଭଲ ଭାବରେ ଯୋଡ଼ା ଚାଲିମ୍ ପାଇଥିଲେ । ଦଶବାର ବର୍ଷ ବସ୍ତ୍ରରେ ସେ ଜରା ଯୋଡ଼ାକୁ ମଧ୍ୟ ବାବୁ ବରିପାରୁଥିଲେ । ପାଣି ଭିତରୁ ନୀଅନ୍ତା ସାପ ଧରି ଆଣି ଖେଳିବା କିମ୍ବା ବ୍ୟାପ୍ର ସଙ୍କୁଳ ନିଜାଲରେ ଏକୁଟିଆ ଘଷା ଘଷା ଧରି ବୁଲିବା ପ୍ରଭୃତି ତାଙ୍କର ଦୁଃସାହସିକ କାମ ଦେଖୁ ତାଙ୍କ ଯେତମସୀ ମାଛନିଆ ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ ।

ବିଭିନ୍ନ ପୁରାଣ ପଢ଼ିବାକୁ ଆଉ ଶୁଣିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ଭାବି ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । ମହାଭାଗିତ ଥିଲା ତାଙ୍କର ଅତି ପ୍ରିସ ପୁରାଣ । କର୍ଷଙ୍କ ଚରିତ୍ର ତାଙ୍କ ମନରେ ରହୀର କେଷାପାତ କରିଥିଲା । ପ୍ରତିକୁଳ ପରିଷିତିରେ କର୍ଷଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ବ୍ରହ୍ମା ଏବଂ ନଣେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବାର ହେବାର ଯୋଗ୍ୟତା ବିଷସରେ ପଡ଼ି ସେ

ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥିଲେ । ନିକ ପରିବର୍ତ୍ତୀ ଜୀବନରେ ବର୍ଷଙ୍କର ଏହି ଉଦ୍‌ବନ୍ଧନ ତାଙ୍କୁ ନିଷର ବନ୍ଧୁର ରାଷ୍ଟ୍ରାରେ ଅଗ୍ରଗତି କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରେରଣା ଯୋଗାଇଥିଲା ।

ନିରବାଞ୍ଚଙ୍କୁ ଯେତେବେଳେ ବାର ବର୍ଷ ତାଙ୍କ ପିତା ବର୍ଷମାନର ସହବାରୀ ବନ୍ଦିଶନର ଭାବରେ ଅବଷ୍ଟାପିତ ହେଲେ । ଯେତେବେଳେ ମେଲେରିଆ ମହାମାରୀରେ ହଜାର ହଜାର ଲୋକ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପଡ଼ୁଥାନ୍ତି । ଭଗବାନ ବାବୁ ଗୋପୀମାନଙ୍କ ସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷା ପାଇଁ ଅକ୍ଲାନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ବରୁଥିଲେ । ଅନାଥ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନିକ ଘରେ ଏବଂ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଶାପନ କରିଥିଲେ ।

ଏହାର ଛାଅ ବର୍ଷ ପରେ କାଟ୍ସା ହେସିଲରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ପଡ଼ିଥିଲା । ଲୋର୍କମାନଙ୍କ ସେବାରେ ନିନର ସମସ୍ତ ବିଚର ଭଗବାନ ବାବୁ ଖାରବା ପିତାଙ୍କ ମଧ୍ୟ ଛୁଲିଗଲେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କର ସ୍ଵାଷ୍ଟ୍ୟହାନୀ ଘଟିଲା । ଶେଷରେ ବାଧ ହୋଇ ଅବସର ନେଇ କଲିକତା-ରାଜରେ ।

କଲିକତାରେ ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟବସାୟରେ ନିନର ପୁଣି ଖଟାଇ ଭଗବାନ ବାବୁ ବିଫଳ ହେଲେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରବୃତ୍ତ କ୍ଷତି ଘଟିଲା । ତେଥାପି ପୈର୍ସ୍ୟର ସହିତ ସେ ଏହି ବିଠିନ ପରିଷ୍କିତର ମୁହବିଲା କଲେ । ବିଠାଳତା ସହିତ ପିତାଙ୍କର ସଂଗ୍ରାମ ପିଲାଟି ଦିନରୁ ଦେଖୁ ସଂଘର୍ଷକୁ ଜୀବନର ଏବଂ ଅବିଜ୍ଞାନ୍ୟ ଅଙ୍ଗ ବୋଲି ନିରବୀଶ ଧରିନେଇଥିଲେ । ତେଣୁ ଭଗବାନ ଚନ୍ଦ୍ର ହେତୁ ତାଙ୍କ ପୁଅର ପ୍ରବୃତ୍ତ ଦୀକ୍ଷାଗୁରୁ ।

ଅଧ୍ୟାନ - ଖତ୍ର ଖତ୍ରା ସହିତ ମୁହବିଲା :

ନିରବାଞ୍ଚଙ୍କୁ ନଣେ ଉଚକୋଟୀର ବିଦ୍ୱାନ ଭାବରେ ଗତିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କର ଉଚ୍ଛା ଥିଲା । ତେଣୁ ଗୋରେ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ସାମାପନ କରିବା ପରେ ତାଙ୍କୁ କଲିକତାର ସେଷ୍ଟ ନେଉସର୍ବ ସ୍କୁଲରେ ଭର୍ତ୍ତା କରାଗଲା । ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ନଥ ବର୍ଷ । ସେଠାରେ ଗୋରା ସାହେବଙ୍କ ପିଲା, ଏଙ୍ଗ୍ରେଜିଶିଏନ୍ ପିଲା ଥାଏ କମତାସୀନ ବସ୍ତିଙ୍କ ପିଲାମାନେ ପଡ଼ୁଥିଲେ । ନିକ ସହପାଠୀମାନଙ୍କ ଠାରୁ ସେ ଥିଲେ ବସ୍ତାରେ ସାନ । ନଣେ ଗାର୍ଲିଥା ଛୋଟ ପିଲା ବୋଲି ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ହଜରାଣ ହରକତ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଉତ୍ତର୍ତ୍ତୁ ନଣେ ଥିଲା ବର୍ଷା ମେସନ୍ । ସେ ତାଙ୍କୁ ବନାବର ମାରଧର କରୁଥିଲା । ଏହା ଅସହ୍ୟ ହେବାରୁ ସେ ତାର ମୁହବିଲା କରି ତାକୁ ପରାପ୍ର କଲେ । ସେ ଦିନରୁ ତାଙ୍କ ସହପାଠୀ ମାନେ ତାଙ୍କ ସହିତ ଆଉ ଲାଗିଲେ ନାହିଁ ।

ସେ ସାହେବ ପିଲାଙ୍କ ସହିତ ଆଗେ ମିଶି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ବାଙ୍ଗ ସାଥୀମାନେ ହସ ଖୁସିରେ ସମସ୍ତ ବିଚାରଙ୍ଗ ବେଳେ ସେ ତୁମ ହୋଇ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ ।

ତାଙ୍କ ହଷ୍ଟେଲ୍ ପାଖରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଛୋଟ ପଡ଼ିଆ ଦମି ଥିଲା । ସେଇଠି ରଙ୍ଗ କେରାଙ୍ଗ ଫୁଲ ତଥା ନାମା ନାଟିର ଫଳ ଗଛ ଲଗାଇ ସେ ବରିଚାଟିଏ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ସେ ନିଜେ ଘାସ ଢାଇ, କୋଡ଼ା କୋଷା ବରି ବରିଚାକୁ ସଫା ପୁରୁଶା କରୁଥିଲେ । ନଳେପତନ ପାଇଁ ଘୋଟିଏ ଛୋଟ ନାଲର ମଧ୍ୟ ସେ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ । ଆର ତା ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ପୋଳ ତିଆରି କରିଥିଲେ । ବଳିବତା ନଗରୀର ସିଆଲିଦା ନନ୍ଦାହଳି ଅଞ୍ଚଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ଏହି ଉତ୍ୟାନରେ ସହି ସେ ପାରଥୂଳେ ତାଙ୍କ ଗୌର ପ୍ରକୃତି ଘେରା ପରିବେଶର ଅନୁଭୂତି । ଆଜି ଏଠି ଗଢ଼ି ରଠିଛି ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଉଚ୍ଚତମ ଗବେଶଣା ଗାର - ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବୋସ ବିଷ୍ଵାନ ମନ୍ଦିର ।

ପୋଳ ପାଖରେ ବସି ନାଲରେ ବହି ଯାଉଥିବା ବୁଝୁ ବୁଝୁ ନଳ ଧାରାକୁ ଦେଖୁ ଦିନେ ତାଙ୍କ ମନରେ ପ୍ରଗ୍ରହ ଉଠିଥିଲା : ଏହି ନିର୍ଜୀବ ନଳଧାରାକୁ ସଙ୍ଗ ବରୁଷି କ'ଣ ? କେଉଁଠୁ ପାରଛି ସେ ତାର ଶକ୍ତିର ଉଷ୍ଣ ? ବାଲବ ନଗରୀଶଙ୍କର ମନର ଏହି ପ୍ରଗ୍ରହବାଟ ବସ୍ତୁର ବସ୍ତୁ ସହିତ ବିଜ୍ଞାନର ଅନୁସାରନ ଦିଗରେ ତାଙ୍କର ଏହି କୌତୁକଳକୁ ଗବେଶଣା ଆବଶ୍ୟକ ଟାଣି ନେଲା । ତାଙ୍କର ବିଷ୍ଵାନ ଅଧାପକ ଫାଦର ଲେଫାଇଙ୍କ ନିଜକଷ୍ଟର ଏବଂ ମନୋକମ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରଣାଳୀ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରତି ତାଙ୍କ ମନକୁ ଆକଷ୍ମେତ କଲା ।

ବଳିବତାର ସେଷ ନେଉସର୍ବ ବଳେନରୁ ଭଲ ନନ୍ଦର ରଖି ବିଷ୍ଵାନରେ ସ୍ଵାବେ ତିକ୍ରୀ ହାସନ ବଳେ ନଗରୀଶ ଚନ୍ଦ୍ର । ସେବେବେଳେ ସେ ଅଣେଇଶ ବର୍ଷର ବିଶେର । ମନ ତାଙ୍କର ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହେଉଥିବା ବିଲାତକୁ ଯାଇ ଉଚିତିକ୍ଷା ଲାଭ କରିବା ପାଇଁ । ବାପା ତାଙ୍କର ଏ ଦିନରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବରି ବସିଲା ବେଳେ, ମା ତାଙ୍କର ନିଜ ଧରିଲେ ଯେ ସେ ବଳିବତାରେ ପଡ଼ନ୍ତି । ବାମାସୁନ୍ଦରୀ ଦେବୀଙ୍କ ବଡ଼ ପୁଅର ଅବାଦ ବିଶେଷ ହୋଇଥିବାରୁ ସେ ମୋଟେ ବାହୁନ ନଥୁଳେ ଯେ ତାଙ୍କ ପୁଅ ବାର ସମୁଦ୍ର ଦେର ନଈ ପାର ହୋଇ ବିଦେଶକୁ ଯାଇ ପାଠ ପଡ଼ିବା ପାଇଁ । ମାତାଙ୍କ ଉଛାକୁ ଶିରୋଧାର୍ୟ କରି ନଗରୀଶ ବିଦେଶ ଯାତ୍ରା ବିଷୟରେ ଭୁଲିଯିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

ମା ମନତ ! ଭାବିଲେ, ପୁଅ ମନରେ ବନ୍ଧୁ ହେଲା କି ? ବାମା ସୁନ୍ଦରୀ ଦେବୀ ନିଜର ଜିନ୍ଦ କେବଳ ଛାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ, ନିଜର ଗହଣା ପଢ଼ ବିକ୍ରୀ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ । ସେବେବେଳକୁ ଭରବାନ ବାବୁ ସୁଷ୍ଟି ହୋଇ କାକିରାରେ ପୁନର୍ବାର ଯୋଗ ଦେବାରୁ ପରିବାରର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ସୁଧୂରି ଗଲା ଏବଂ ନଗରୀଶ ତାନ୍ତ୍ରରୀ ପଡ଼ିବାକୁ ବିଲାତ ବାହାରିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ ମାଙ୍କୁ ଆର ଗହଣା ବିକ୍ରୀ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ ।

ଭାରତ୍ବୁ ମେଲେବିଆ ଧରି ନଗଦାଶ ନାହାନ ଚଢ଼ିଲେ । ପ୍ରବେଶିବା ପରୀକ୍ଷାରେ ଅନାସ୍ଥାରେ ଉତ୍ତୋଷ୍ଟ ହୋଇ ତାତ୍ତ୍ଵରୀ ପତିବା ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଘନ ଘନ ମେଲେବିଆ ହେତୁ ସ୍ଵାଷ୍ଟ୍ୟ ହାନି ଘଟିଲା । ତା ସାଙ୍ଗକୁ ଶବ ବ୍ୟବଲେବ (ମୁଦ୍ରାର କଟା ବାବାମ) ତାଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ତାତ୍ତ୍ଵରୀ ପାଠ ପାଇଁ କଠିନ ପରିଶ୍ରମ ବି ତାଙ୍କ ଦେହକୁ ଗଲା ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ତାତ୍ତ୍ଵର ହେବାର ନୋହିଲା ।

୧୯୭୯ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ମାସ ନଗଦାଶ କେନ୍ଦ୍ରିତର ବିଜ୍ୟାତ କ୍ରାଏଷ୍ଟ୍‌ର୍ଚର୍ଚ ବଳେନରେ ବି. ଏସ୍‌ର୍. କ୍ଲାସରେ ନାମ ଲେଖାଇଲେ । ସେଇଠି ସେ ସ୍ଵନାମ ଧନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ବିଭିନ୍ନ ରେଲେ (Rayleigh) ଙ୍କ ଅଧାପନାର ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ । ଫିଜିଷ୍ଟ ପ୍ରତି ତାଙ୍କ ଅନୁରାଗ ବଜିଲା । କେନ୍ଦ୍ରିତ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ପ୍ରତି ବିଜ୍ଞାନ (natural science) ରେ ଟ୍ରାଇପ୍‌ସ ଏବଂ ଲକ୍ଷନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ବି. ଏସ୍‌ର୍. ରିଗ୍ରୀ ହାସଳ କଲେ । ତାଙ୍କୁ ବିଲାତରେ ଭୁଲ ଚକିରୀ ମିଳି ପାରି ଥାନା କିନ୍ତୁ ଦେଖି ପ୍ରତି ତାଙ୍କ ମମତା ତାଙ୍କୁ ଭାରତ୍ବୁ ଚାଣି ଆଣିଲା । ସେ ଭାରତରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ୧୯୭୯ ମସିହାରେ ।

ସ୍ଵନାମଧନ୍ୟ ଅଧାପକ ନଗଦୀଶ :

ବିଲାତରେ ଥିବା ସମସ୍ତରେ ନଗଦୀଶ କେନ୍ଦ୍ରିତ ଅଧାପକ ଫାସେର୍କ୍ ଦୃଷ୍ଟି ଆବର୍ଷଣ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଭିଶୋଇ ଆନନ୍ଦମୋହନ ବସୁଙ୍କର ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁଥିଲେ ଅଧାପକ ଫାସେର୍ । ତାଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟତା ପ୍ରତି ଅଧାପକଙ୍କ ଯଥେଷ୍ଟ ଆଷ୍ଟା ଥିଲା । ତେଣୁ ନଗଦୀଶ ଭାରତ୍ବୁ ଫେରିବା ସମସ୍ତରେ ସେବକର ବଡ଼ନାଟ ଲାଗୁ ରିପନ୍କ ପାଖକୁ ଖଣ୍ଡ ଚିଠି ଦେଇ ତାଙ୍କୁ ଅଧାପକ ଚକିରୀ ଦେବା ପାଇଁ ଫାସେର୍ ସୁପାରିଶ କରିଥିଲେ ।

ଅଧାପକ ଫାସେର୍କ୍ ଟିଟିକୁ ସମାନ ଦେଖାଇ ବଡ଼ନାଟ ବଜଳାର ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକଙ୍କ ପାଖକୁ ଖଣ୍ଡ ଚିଠି ଦେଲେ । ଏ ଚିଠି ଦେଖୁ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଅଗ୍ରିଶର୍ମା ହୋଇଗଲେ । ଚକିରୀ ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖା ନବର ବଡ଼ନାଟଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇଥିବାରୁ ନଗଦୀଶଙ୍କ ଉପରେ ଖପା ହେଲେ - ତାଙ୍କ ଅହଙ୍କାରକୁ ଏହା ବହୁତ ବାଧୁଳା । ସମସ୍ତ ଯୋଗ୍ୟତା ସହେ ବଡ଼ନାଟଙ୍କ ସୁପାରିଶ ଆଣିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ନଗଦୀଶଙ୍କୁ ଚକିରୀ ମିଳିଲା ନାହିଁ ।

ଗେନେର୍ରେ ନଗଦୀଶଙ୍କ ନାମ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ବଡ଼ନାଟ ଶୁଣ ହେଲେ । ନଗଦୀଶଙ୍କୁ କାହିଁ ଚକିରୀ ଦିଆଗଲା ନାହିଁ ବୋଲି ନିର୍ଦ୍ଦେଶକଙ୍କ ପାଖକୁ କେର୍ମେସ୍ତର ତଳବ ବଲେ । ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ବାଧ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ଚକିରୀ ପିଲା ଦେଲେ, ହେଲେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରେସିଡେନ୍ସି କଲେନରେ ଫିଜିଷ୍ଟ ଅଧାପକ ପଦରେ ଅଷ୍ଟାସୀ ଭାବରେ ରଖାଗଲା ।

ସେତେବେଳେ ଭାଗରେ ଗୋରା ଆଉ ଦେଶୀ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭେଦଭାବ ଥିଲା । ସମାଜ କାମ ପାଇଁ ଦେଶୀ ଲୋକଙ୍କୁ ବିଲାତି ଲୋକଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା କମ ଦରମା ମିଳୁଥିଲା । ଦେଶୀ ଅଧାପକମାନଙ୍କୁ ମିଳୁଥିଲା ବିଲାତି ଅଧାପକମାନଙ୍କର ତିନିଭାଗଗୁ ମୁଲ୍କ ଭାଗ ଦିଗନା । ଏହା ନଗଦମାନ ଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ଥାନିମାନଙ୍କୁ ବାଧୁଲା । ସେ କିଛି ପଇସା ନ ନେଇ ଚିନ୍ତିଷ୍ଠ ପତେଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କର ଶିକ୍ଷାଦାନ ପ୍ରଣାଳୀ ଏତେ ହୃଦସ୍ତଗ୍ରାହୀ ଥିଲା ଯେ ସେବକାର ଦୁଷ୍ଟ ପିଲାମାନେ ମଧ୍ୟ ସୁନାପିଲା ଭଳିଆ ତାଙ୍କ କ୍ଲ୍ଯାସରେ ପଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏଣୁ କଲେନରେ ଗୋରା ଅଧିକ ଏବଂ ଗୋରା ସହବର୍ମୀମାନଙ୍କର ସେ ଶ୍ରୀରାଗ ପାତ୍ର ହେଲେ । ଦୀର୍ଘ ତିନିବର୍ଷ ବାଲ ବିନା ଦରମାରେ କାମ କରିବା ପରେ ଅବଶ୍ୟାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା । ତାଙ୍କୁ ପିଛଲା ଦିନରୁ ପୁରା ଦରମା ମିଳିଲା । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶୀ ଅଧାପକମାନେ ମଧ୍ୟ ଏଥରେ ଉପବୃତ୍ତ ହେଲେ । ଏହି ସମସ୍ତରେ ମୁଲ୍କବର୍ଷ ବ୍ୟବଧାନରେ ନଗଦମାନ ତାଙ୍କ ବାପା ଓ ମାଙ୍କୁ ହରାଇଲେ । ଏଥରେ ସେ ମର୍ମାହତ ହେଲେ ସତ କିନ୍ତୁ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲେ ନାହିଁ । ନିଷ୍ଠାର ସହିତ ନିନର କାମ କରି ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଶ୍ରୀରାଗ ଭାନୁ ହେଲେ ।

ଗବେଷଣା : ବେତାର ଯନ୍ତ୍ର ନିନ୍ଦା :

ନରେଯର ୩୦, ୧୯୯୪ । ନଗଦମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏହା ଏକ ସ୍ଵରଣୀୟ ଦିନ । ସେ ଦିନ ତାଙ୍କୁ ଛଟିଶ ବର୍ଷ ପୁରିଲା ବୋଲି ତାହା ସ୍ଵରଣୀୟ ମୁହଁଁ - ସେ ଦିନ ସେ ନେଇଥିଲେ ଏକ ଭୀଷ୍ମ ଶପଥ । ସେ ଦିନ ପଡ଼ିଲା ତାଙ୍କ ଗବେଷଣାର ମୂଳତ୍ୱା । ବିଶିଷ୍ଟ ପଦାର୍ଥବିଦ ହେନେରିକ ରୁଡୋଲ୍ଫ ହର୍କଙ୍କ ବିଦ୍ୟୁତ୍-କୁମରୀୟ ରେଙ୍କ ଉପରେ ଗବେଷଣା କରିବା ପାଇଁ ନଗଦମାନ ଶିଖିର ବଳେ । ପାଖରେ ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ପଇସା ନଥିଲା କି ନଥିଲା ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ଯନ୍ତ୍ରପାତି । ନଶେ ସାଧାରଣ ମିଷ୍ଟୀ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶି ସେ ନିନର ଜାହିଦା ମୁତ୍ତବକ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଟିଆରିକଲେ । ଏହି ଯନ୍ତ୍ରପାତି ସାହାଯ୍ୟରେ ସେ ତାଙ୍କର ପ୍ରୁଥମ ଗବେଷଣା ନିବନ୍ଧ ପ୍ରସ୍ତୁତ କଲେ । ନିବନ୍ଧର ନାମ ହେଉଛି 'ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ସାହ କରୁଥିବା ଇଥର ରେଙ୍କର ଦିଶ ପରିବତ୍ତନ' । ୧୯୯୪ ରେ 'ଏସିଆଟିବ ସୋସାଇଟି' ରେ ଏହି ନିବନ୍ଧ ପାଠ କରାଗଲା । ଏହା ବୁଝେଇବା ପାଇଁ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ନଥିଲେ ବି ସେ ତାଙ୍କ ଉଚିତ ଉତ୍ସାହର ଭାବରେ ବୁଝେଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜୟନ୍ତୀ କରିଥିଲେ । ଏହି ନିବନ୍ଧ ଏସିଆଟିବ ସୋସାଇଟର ଗବେଷଣା ପଢ଼ିବାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାପରେ ନଗଦମାନଙ୍କ ଗବେଷଣା ବିଭାଗମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଆକର୍ଷଣ କଲା ।

୧୯୯୪ ବେଳକୁ ନଗଦମାନଙ୍କ ବେତାର ମାଧ୍ୟମେ ସଙ୍କେତ ପ୍ରେରଣା କରି ତାଙ୍କ ଶ୍ରୀରାଗ କରିବାରେ ଯତ୍ନିଲାଦା ଅଞ୍ଜନ କରିଥିଲେ । ବିଜ୍ଞାନର ଗତିଶୀଳ ଓ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସାମନାରେ ମେହି

ବର୍ଷ ସେ ତାଙ୍କ ଗବେଷଣାର ପଦଳତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ । ଏହି ଗବେଷଣା ପାଇଁ ୧୯୯୩ ରେ ବେନ୍ଟିନ୍ ବାବବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ତାଙ୍କୁ ଡି. ଏସ୍.ସି. ଡିଗ୍ରୀ ଦିଆଯାଇଥିଲା ।

ଲେବ୍‌ଚର୍ ହଲ୍‌ରେ ଗୋଟିଏ ଟ୍ରାନ୍ସମିଟର୍ ରଖାଯାଇଥିଲା । ଯେଉଁଠାରୁ ବେତାର ତରଙ୍ଗ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ପ୍ରେରଣ କରାଯାଇଥିଲା । ଏହି ତରଙ୍ଗ ଗୁଡ଼ିକ କିକିରିତ ହୋଇ ପ୍ରାୟ ପତିଶ ମିରେ ଦୂରରେ ଥିବା ଘଣ୍ଟାକୁ ବନାଇବା ଏବଂ ବନ୍ଧୁକର ଗୁଲିକୁ ଫୁଲେଇବା ଘଣ୍ଟା ଦେଖୁ ସମସ୍ତେ କବିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

ବେତାର ତରଙ୍ଗ ପ୍ରେରଣ ଓ ଗ୍ରୁହଣ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାରେ ନଗଦୀଗତରୁ ବୋସ ଥିଲେ ପ୍ରଥମ ବ୍ୟକ୍ତି । ସେ ସମସ୍ତରେ ଇଟାଲୀରେ ମାର୍କୋନୀ ମଧ୍ୟ ଏ ଦିଗରେ ଗବେଷଣା କରୁଥିଲେ ଏବଂ ୧୯୯୩ ମଧ୍ୟହାରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ବେତାର ଟେଲିଗ୍ରାଫି ସେ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ । ମାର୍କୋନୀ ତାଙ୍କ ଉତ୍ତାବନକୁ ନିଜ ନାମରେ ପେଟେଷ୍ଟ କରିଥିଲେ କିନ୍ତୁ ନଗଦୀଗତରୁ କୌଣସି ବୈଜ୍ଞାନିକ ଉତ୍ତାବନକୁ ବ୍ୟବସାୟିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପେଟେଷ୍ଟ କରିବାର ଯୋର ବିରୋଧୀ ଥିଲେ ।

ଏହି ଅଭିନବ ଉତ୍ତାବନ ପାଇଁ ୧୯୦୯୯ର ମାର୍କୋନୀଙ୍କୁ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନରେ ନୋବେଲ୍ ପ୍ରାଇନ୍ ମିଲିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କଠାରୁ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ଏହାର ଉତ୍ତାବନ କରି ନଗଦୀଗତରୁ ନୋବେଲ୍ ପ୍ରାଇନ୍ ବର୍ଷିତ ହେଲେ କିନ୍ତୁ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ବିଜ୍ଞାନିକ ମତ ବ୍ୟକ୍ତ କରନ୍ତି ଯେ ବେତାର ତରଙ୍ଗ ପ୍ରେରଣୀ ଓ ଗ୍ରୁହଣର ଉତ୍ତାବନ ପାଇଁ ନଗଦୀଗ ହିଁ ନୋବେଲ୍ ପୁରୁଷାରଙ୍ଗକରାର ।

ପ୍ରେସିଡେନ୍ସି କଲେଜରୁ ତାଙ୍କ ଧରନ ଦୂରତ୍ବ ପ୍ରାୟ ଟିନି କିଲୋମିଟରେ । ନଗଦୀଗ ଏହି ବେତାର ତରଙ୍ଗ ଦ୍ୱାରା ଯ୍ୟାମ୍ୟରେ କଲେଜରୁ ସିରମେଲ୍ ପଠେଇ ଘରେ ଗ୍ରୁହଣ କରିବାର ପ୍ରସ୍ତୁତିରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଲେ । କଲେଜ ଆଉ ଘର ମଧ୍ୟରେ ବେତାର ତରଙ୍ଗର ଯୋଗାଯୋଗରେ ସଫଳତା ମଧ୍ୟ ଲାଭ କଲେ । ମାତ୍ର ଏହି ସମସ୍ତରେ ସୁରୋପ ଯାତ୍ରା କରିବା ଫଳରେ ତାଙ୍କର ଗବେଷଣା ସେତିକିରେ ରହିଗଲା ।

ବେତାର ବହୁଳ ପ୍ରଚାର ହେଲେ ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ କମ୍ପାନୀ କ୍ଷତି ହେବାର ଆଶଙ୍କା କରି କମ୍ପାନୀ ତରଫରୁ ନଗଦୀଗଙ୍କୁ ଏ ଦିଗରେ ଗର୍ଭେଷଣା ନ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଲେଭିଟ ବକାଶାଳୀ । ନଗଦୀଗ କିନ୍ତୁ ଅର୍ଥ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଲେଭିଟ ହେବା ଲୋକ ନଥିଲେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ବେତାର ସମ୍ପର୍କୀୟ ଗବେଷଣାର ଅନେକ ବାରନପତ୍ର କମ୍ପାନୀର ଲୋକେ ଚୋରେଇ ନେଲେ । ଏଥ୍ୟୋର୍ବ୍ରୁ ଏହି ଗବେଷଣା ବାଧାପ୍ରାୟ ହେଲା ।

ଥରେ ଜଣେ ଆମେରିକୀୟ ବନ୍ଦୁ ଯେ କି ନଗଦୀଗଙ୍କ ପାଖକୁ ବଚାବର ଆସୁଥିଲେ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଗୁରୁତ୍ବପୂର୍ଣ୍ଣ ସନ୍ଦର୍ଭ ତୋରାଇ ନେଇ ନିଜ ନାମରେ ପ୍ରକାଶିତ କରିଥିଲେ । ନଗଦୀଗଙ୍କୁ ଅବଶ୍ୟ ଦୁଃଖ ଲାଗିଲା କିନ୍ତୁ ବନ୍ଦୁଙ୍କ ବିଶୁଦ୍ଧରେ ସେ କୁଷାରନୋ କରି ନଥିଲେ ।

ବୁକ୍ଷଲତାର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଶତ୍ରୀ :

ଜୀବନକୁ ଭଲିଆ ବୁକ୍ଷଲତାର ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଶତ୍ରୀ ଅଛି ବୋଲି ଜଗଦୀଶଙ୍କ ଧାରଣା ହେଲା । ସୁଖ-ଦୁଃଖ, ଭୟ-ଭଲାସ ଭଲିଆ ପ୍ରକ୍ରିୟା ମଧ୍ୟ ବୁକ୍ଷଲତାର ଥିବାର ସେ ପରୀକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦର୍ଶିତ ବରିଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ଅନେକ ଧରଣର ଯନ୍ତ୍ର ତାଙ୍କୁ ନିରନ୍ତ୍ରୁ ତୋରି ବରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ଲାଜବୁଲା ଭଲି ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ଉଚିତ ଦେହରେ ଉଦ୍ୟୋଗିତାର ଗତିର ବେଶ ମାପିବା ପାଇଁ ରେନୋନେଷ୍ଟ ରେବର୍ଟର ନାମକ ଯନ୍ତ୍ରର ଉତ୍ତାବନ ବରିଥିଲେ । ଉଚିତ ଦେଖ ଏବଂ ବାଞ୍ଚମାନଙ୍କରେ ଉତ୍ତେନନାର ସଂକଷିତ ଲାଗି ଟିପ୍ପୁ ଗୁଡ଼ିକର ଛାନ ନିରୂପଣ ପାଇଁ ସେ ଉଲୋଭକ୍ରିୟ ପ୍ରେରଣା ନାମକ ଯନ୍ତ୍ର ଉତ୍ତାବନ ବରିଥିଲେ । ଫାଇଟୋଗ୍ରାନ୍ ନାମକ ଯନ୍ତ୍ର ଉତ୍ତାବନ କରି ସେ ପଢ଼ିବା ଦୋଳନ ଗଠିକୁ ରେବର୍ଟ ବରି ପାରିଥିଲେ । ଉଚିତ ଏହି ସହନକୁ ପ୍ରାଣୀର ଦୂର ସନ୍ଧନ ସହିତ ସଦୃଶ ବୋଲି ସେମତି ଦେଇଥିଲେ ।

ଉଚିତ କାଣ୍ଡରେ ଟିପ୍ପୁ ମାନଙ୍କର ସଙ୍କୋଳନ ଓ ପ୍ରସାରଣ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅଧ୍ୟସନ ବରିବା ପାଇଁ ସେ ଅପଦିକେଲୁ ସିରମୋଗ୍ରାହ୍ ଉତ୍ତାବନ ବରିଥିଲେ । ଟିପ୍ପୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉଲୋଭଦାର୍ଥର ଗତି ସହିତ ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏହା ଉଲୋଭକ୍ରିୟ ପ୍ରେରଣା ଦ୍ୱାରା ସୁଚୀତ ହେଉଥିବା ବୈଶ୍ଵର୍ତ୍ତିକ ସହନର ପରିପୂରଣ ଅଟେ ।

ଫଣେସିନଥେସି ବା ଆଲୋକ ସଂଶୋଷଣ ସମସ୍ତରେ ଉଚିତ ଯୋତେ ମାତ୍ରାରେ ଅମୂଳନ ତୋରବରେ ତାଙ୍କ ମାପିବା ପାଇଁ ଜଗଦୀଶ ଫଣେସିନେଟିକ୍ ରେବର୍ଟର ନାମକ ଯନ୍ତ୍ର ଉତ୍ତାବନ ବରିଥିଲେ ।

ଉଚିତ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଅଧ୍ୟସନ ବରିବା ପାଇଁ ସେ ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ଉତ୍ତାବନ ବରିଥିଲେ ତାହା ତାଙ୍କର ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ପରୀକ୍ଷାଗାରର ବ୍ରେନିଁ ହେତୁ ସମ୍ବନ୍ଧପର ଓ ସହନସାଧ ହୋଇପରିଥିଲା ।

ବୈଜ୍ଞାନିକ ବିରବିଜ୍ଞାନ :

୧୯୦୧ ମସିହା ମେ ମାସ ଦଶ ତାରିଖ । ଲକ୍ଷନର ରଷ୍ମେଲୁ ଘୋସାଇଟିରେ ବିଷ୍ୟାଟ ବୈଜ୍ଞାନିକ ମାନେ ତୁଳ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଜଗଦୀଶଙ୍କର ବୋସ ଉଚିତ ମାନଙ୍କର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା-ଶତ୍ରୀ ପ୍ରଦର୍ଶନ ବରିବା ପରୀକ୍ଷାର ସମ୍ବନ୍ଧେ ଜାଣିବା ପାଇଁ ସମବେତ ଦର୍ଶକ ମଞ୍ଜଳୀ ଉତ୍ସୁକ, ଉତ୍ସନ୍ନିତ ।

ବୁକ୍ଷଲତା ନିପ୍ରଦିଷ୍ଟ । ଜଗଦୀଶଙ୍କ ଗୋଟିଏ ଉଚିତ ନେଇ ତାଙ୍କ ତାଙ୍କର ଉତ୍ତାବନ ଉଚିତ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଯନ୍ତ୍ର ସହିତ ସଂଯୋଗିତ କରିଥାନ୍ତି । ଯନ୍ତ୍ରର ଆଲୋକ ବିନ୍ଦୁ ଘଣ୍ଟାର ଦୋଳନ ଭଲିଆ

ନିସ୍ତମିତ ଭାବରେ ଏପଚ ସେପଚ ହେଉଥାଏ । ଉଚିଦର ତେରକୁ ବ୍ରୋମାଇରୁ ବିଷରେ ବୁଡ଼େଇ ଦେଇ ନଗଦାଶଟ୍ଟରୁ ଅଟି ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ଅନେକ ରହିଲେ ଯନ୍ତ୍ର ଆଲୋକ ବିମୁକ୍ତ । ଆଲୋକ ବିମୁକ୍ତ ଏଟି କ୍ରମଶାଖ ଅନିସ୍ତମିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏବଂ ତୀର୍ତ୍ତବେଶରେ ଏପଚ ସେପଚ ହୋଇ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ସତେ ଯେମିତି ବିଷ ପ୍ରସ୍ତ୍ରେଗ କନାୟାଇଥିବା ଗୋଟିଏ ମୁଣ୍ଡା ମରଣ ସହିତ ସଂଗ୍ରାମ କରି ଛାଟି ପିଟି ହୋଇ ଶେଷରେ ନିର୍ଦ୍ଦୀବ ହୋଇ ପଡ଼ି ଯାଇଛି ।

ନିଷ୍ଠହବିଷରେ କରତାଳିର ଧୂନି ପ୍ରକଟି ହୋଇରିଲା । ନଗଦାଶଙ୍କର ସ୍ଵେଦଯୁକ୍ତ ମୁଖମଞ୍ଜଳରେ ଫୁଟି ରଠିଲା ସଫଳତାର ରର୍ତ୍ତୁଳାଟ । କେତେକଣ ଶରୀରତେଷ୍ଟବିଦ୍ (ଫିନିଓଲୋଦିଷ୍ଟ) ଏହି ପରୀକ୍ଷାରେ ବିଶେଷ ସହୃଦୟ ହେଲା ଭଲିଆ ଜଣା ପଡ଼ିଲେ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ଜଳାଶାରେ ନଣୀ ପଦାର୍ଥବିଦର ଅନୁପ୍ରବେଶ ବୋଧନୁଏ ସେମାନଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ଉଚିଦ ଓ ଧାତବ ପଦାର୍ଥର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଶକ୍ତିକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ସେମାନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲେ । ତେଣୁ ଏହି ସ୍ଵରାତ୍ରକାରୀ ପରୀକ୍ଷାର ସଫଳତା ପରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ରସେଲ୍ ଘୋଷାଇଟିର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରି ଏହି ବକ୍ତୃତାକୁ ଛାପିବାକୁ ବାରଣ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ଏହା ରସେଲ୍ ଘୋଷାଇଟିର ବିବରଣୀରେ ଛାନ ପାଇ ପାରିନଥିଲା ।

ଏହା ପୂର୍ବରୁ ସେ ଲକ୍ଷନ ଓ ପ୍ରୟାଗୀ ନଗରୀରେ ତାଙ୍କର ବେତାର ତରଙ୍ଗର ପ୍ରେରଣ ଓ ଶୁଦ୍ଧ ସମ୍ପର୍କୀୟ ପରୀକ୍ଷା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ସ୍ଵୁରୋପରେ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ପ୍ରିସପାତ୍ର ହୋଇ ସାରିଥିଲେ । ‘ଗେଲେନା’ ରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତାଙ୍କ ତରଙ୍ଗ ଗ୍ରାହକ ‘କୋହେନର’ ର ବ୍ୟବହାର ଏବେ ମଧ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ।

ତାଙ୍କର ଗବେଷଣା-ନୀବନରେ ଅନେକ ଘାତ ପ୍ରତିଘାତ ଆସିଥିଲା । ପରାଧୀନ ଭାରତେ କଳାଲୋକ ବୋଲି ଗୋଟିଏ ପରୀକ୍ଷାଗାରରେ ନଣୀ ଗବେଷକଙ୍କୁ ଯେତିକି ସ୍ଵାବିଧା ମିଳିବା କଥା ତାହା ତାଙ୍କୁ ମିଳିନଥିଲା । ତଥାପି ସେ ଥିଲେ ନକ୍ଷେତ୍ର ବନ୍ଧା । ପ୍ରବଳ ପ୍ରତିକୋଧ ସର୍ବେ କାମ କରିବାରେ ସେ ଆନନ୍ଦଲାଭ କରୁଥିଲେ ।

ସେ ବହୁବାର ସ୍ଵୁରୋପ ଓ ଆମେରିକା ଯାତ୍ରାକରି ନିଜର ବିପୁଲାୟକ ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ ବିଦେଶୀ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ଆଗରେ ପରୀକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ କରିଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ସେ ଅନେକ ପୁସ୍ତକ ରଚନା କରିଥିଲେ । ତନ୍ତ୍ରଧରୁ ‘ସଜବ ଓ ନନ୍ଦବସ୍ତୁ ଜର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା’ (Response in the living and non-living), ‘ଶରୀରକ୍ରିୟା ଅନୁସନ୍ଧାନର ଏକ ସାଧବ ରୂପେ ଉଚିଦର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା’ (Plant response as a means of physiological

investigation), 'ବୁଲନାର୍ଥ ବିଦ୍ୟୁତ - ଶାରାରିତ ବ୍ରିତ୍ସା' (Comparative electro-physiology), 'ଉଚିତ ଉଚେଜନା ସମର୍ପୀୟ ଗବେଷଣା' (Researches in irritability of plants) ଅନ୍ୟତମେ ।

ନିଜେ ଗବେଷଣାରେ ଅମୁଦିଧାର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ହୋଇଥିବାରୁ ସେ ଭାରତରେ ଏକ ଗବେଷଣା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ତିଆରି କରିବାକୁ ସିଫାନ୍ତ କଲେ । ଏଥିପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖ ଓ ବିଦେଶରୁ ସାହାଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ମିଳିଥିଲା । ସେ ତାଙ୍କର ସଂହିତ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ମଧ୍ୟ ଏଥିପାଇଁ ଦାନ କରିଥିଲେ ।

୧୯୧୭ ମସିହାର ନରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ତାରିଖ । ନଗଦୀଶବ୍ଦୀ ବୋସଙ୍କର ଶାଠିଏ ତମ କନ୍ତୁ ଦିନ । ସେ ଦିନ 'ବୋସ ବିଜ୍ଞାନ ମନ୍ତ୍ରିତ' ର ରତ୍ନି ପ୍ରସ୍ତର ଛାପନ କରାଗଲା । ସିଆଲଦାର ତାଙ୍କର ଛୋଟ ବେଳର ଉଦ୍‌ୟାନ ଏବେ ବି ସେମିତି ରହିଛି । ତାର ଅନ୍ତି ଦୂରରେ ଠିଆ ହୋଇଛି ଭାରତର ପୃଥିମେ 'ଗବେଷଣା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ - ଘେରେ ରିପର୍ଡ ଇନ୍‌ସ୍ଟିଚ୍ୟୁର୍' ।

୧୯୧୭ରେ ସେ ମଧ୍ୟ ଉରାବନ କରିଥିଲେ ତାଙ୍କର ଉଚିତକ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଅଧୟନ ସମର୍ପୀୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯନ୍ତ୍ର କ୍ରେଷ୍ଟୋଗ୍ରାମ୍ । ଏହି ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଉଚିତକ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଅନେକ ଶୁଣରେ ପରିବର୍ତ୍ତି ହୋଇପାରୁଥିଲା ଏବଂ ବହୁ ମନ୍ତ୍ରର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ ହୋଇପାରୁଥିଲା । ଗୋଟିଏ ଗେଣ୍ଟାର ମନ୍ତ୍ରର ଗତିର ବେଢ଼ିଏ ହଜାର ଭାଗୁ ଭାଗେ ଗତିକୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ଯନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯାଇ ପାରୁଥିଲା । ତାଙ୍କର ସଦୁଗୀମେ କନ୍ତୁ ଦିନ ଅତି ଆଡ଼ନ୍ତର ସହକାରେ ପାଲିତ ହୋଇଥିଲା । ଭାରତର ଅନେକ ବିଜ୍ଞାନୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଏହି ଉତସରଗେ ଯୋଗଦାନ କରିଥିଲେ । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ରବିହୁନାମି ଥୁଲେ ନଗଦୀଶବ୍ଦୀଙ୍କର ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁ । ଏହି ଅଭସରରେ ସେ ତାଙ୍କର ସ୍ଵରତ୍ତି କବିତା ପାଠ କରିଥିଲେ :

‘ସାଧନାର ଚଳାପଥେ
ନିଃସଙ୍ଗ ପଥକ ଆହେ,
ବିଦ୍ୟା ପରେ ବିଦ୍ୟା ଆପେ
ରୋଧିବାକୁ ତୁମରି ପ୍ରଗତି ।
ସେ ସମସ୍ତେ, ଦାନ କବି,
କଣ୍ଠେ ତବ ଦିଏ ନସମାଲ୍ୟ,
ଲୋଡ଼େ ନା । ସେ ଏଥିପାଇଁ
କାହାରି ସ୍ବୀକୃତି ।’

୧୯୧୮ ମସିହାରେ ତାଙ୍କୁ ସାରୁ ଉପାଧିରେ ବିଦୂଷିତ ବରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ୧୯୭୦ ରେ ତାଙ୍କୁ ରଖେଲୁ ସୋବାଇଟିର ସଦସ୍ୟ ଭାବରେ ନିର୍ବାଚିତ ବରାଯାଇଥିଲା । ଏହି ବିରଳ ସମ୍ବାନ୍ଧ ପାଇବାରେ ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଦ୍ଵିତୀୟ ଭାରତୀୟ । ତାଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ବିଶିଷ୍ଟ ରଣ୍ଟିକ୍ ରାମାନୁଜମ୍ ଏହି ସମ୍ବାନ୍ଧର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଥିଲେ ।

୧୯୭୭ରେ ନଗଦାଶତ୍ରୁ ଭାରତୀୟ ସାଇନ୍ସ ବଂଶ୍ରେସର ନେନେରାଳ୍ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ସ ରୂପେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ଲିର ଅଫ୍ ନେସନ୍ ଭଲି ଆନ୍ତରିକ ସଞ୍ଚାର ଆନୁଭୁବନେ ରଠିତ 'ବମିଟ ଫେର ଜିଷ୍ଟଲେବ୍ରୁଆଲ ବୋ-ଅପରେସନ' ର ସଦସ୍ୟ ରୂପେ ୧୯୭୩ ରୁ ୧୯୭୧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ମନୋମତ ହୋଇଥିଲେ । ୧୯୭୮ ରେ ଲିର ଅଫ୍ ନେସନ୍ ର ଆମନ୍ତରଣ କ୍ରମେ ସେ ନେନେରାଯାତ୍ରା ବରିଥିଲେ । ଏହି ଅବସରରେ ସେ ସୁରୋପର ବିଭିନ୍ନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ତାଙ୍କ ଗବେଷଣା ସମ୍ବର୍ତ୍ତରେ ଭାଷଣ ଦେଇଥିଲେ ।

ଏହି ଅବସରରେ ନଗଦାଶଙ୍କ ଉପବିତ୍ର କ୍ରେଷ୍ଟୋଗ୍ରାଫ୍‌ର ରୂପସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରଶାପା ବରାଯାଇଥିଲା । ବିଷ୍ୟାତ ନାଟ୍ୟବାର ନିର୍ଦ୍ଦ ବାର୍ଷିକ୍ ଶତାଙ୍କ ତାଙ୍କର ଖଣ୍ଡ ପୁସ୍ତକ ଉପହାର ଦେଇ ଲେଖିଥିଲେ : 'ନଶେ ନଗନ୍ୟ ମଣିଷ ତରଫରୁ ନଶେ ମହାନ୍ ବୈଜ୍ଞାନିକଙ୍କୁ ବିନମ୍ର ଉପହାର ।' ଫ୍ରାନ୍ସର ବିଷ୍ୟାତ ଚିତ୍ରାନ୍ତାସବ ଏବଂ ଉପନ୍ୟାସକାର ରୋମା ରୋଲ୍ମ୍ ତାଙ୍କ ବିଶ୍ୱବିଷ୍ୟାତ ଉପନ୍ୟାସ 'ନୀ କ୍ରେଷ୍ଟୋଫ୍' ଉପହାର ଦେଇ ଲେଖିଥିଲେ 'ଏହି କୁନ୍ତନ ଦୁନିଆର ଦିଗନ୍ତକଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରୀରାନ୍ତିକାନ ପ୍ରବୃତ୍ତି - ।' ବିଶ୍ୱବିଷ୍ୟାତ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆଇନ୍ସିନ୍ୟାର୍ ନଗଦାଶଙ୍କ ଗବେଷଣାରେ ମୁଢ଼ ହୋଇ ବହିଥିଲେ : 'ନଗଦାଶଙ୍କ ବୈଜ୍ଞାନିକ ବୃତ୍ତାନ୍ତି ମନୁଷ୍ୟବାନର ନୟାତ୍ମା ପଥରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦିଗନ୍ତକଙ୍କ ମାଇଲ୍ ଖୁବି ସଦୃଶ ।'

କଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ବିଜ୍ଞାନୀ ଯେ ଯାହିତ୍ୟପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତ ତାହା ନଗଦାଶତ୍ରୁ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ । ୧୯୧୩ ଓ ୧୯୧୮ ରେ ସେ ବଜ୍ରୀୟ ଯାହିତ୍ୟ ସମାଜର ସରାପତି ଭାବରେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ରବିସ୍ରମାଥଙ୍କୁ ରଷ୍ଟ ଲେଖନାରେ ପ୍ରେରଣା ଦେଇଥିଲେ ନଗଦାଶତ୍ରୁ । ମାତୃଭାଷାରେ ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷା ଓ ଗବେଷଣାର ଉଚ୍ଚିପ୍ରକଳ୍ପର ଯ୍ୟାପନ ବରିଥିଲେ ସେ ।

ଯଶର ଶୀର୍ଷଦେଶରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ନଗଦାଶତ୍ରୁ ବିନ୍ସ ସହକାରେ ନିକର ଗବେଷଣା ପଥରେ ଆଗେରୁ ଯାଇଥିଲେ ।

ନଡ଼ ଦେହରେ କୀବନ୍ତ :

ଜଗଧାରତ୍ତ୍ଵ ତାଙ୍କ ମୁରା ଉପରିତ ବିଶ୍ୱାସ ରେଣ୍ଟ ପ୍ରାହୃତ 'କୋହେରେ' (coherer)ରେ ବାମ କରୁଁ କରୁଁ ଦେଖିଲେ ଯେ ଯନ୍ତ୍ରଟି ଅନେକ ସମସ୍ତ ବାମ ବଳାପରେ ତାର ବାର୍ଯ୍ୟବାରୀ ଶକ୍ତି ଯଥେଷ୍ଟ ମାତ୍ରାରେ ହୃଦୟ ପାର ଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ପରେ ଯନ୍ତ୍ରଟିକୁ ବ୍ୟବହାର କଲେ ଯନ୍ତ୍ରଟି ପୂଣି ସକ୍ରିୟ ହେତୁଥିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଜଗଧାରତ୍ତ୍ଵ ମନରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରଠିଲା : 'ଜୀବନକୁଙ୍କ ଭଲିଆ କଢ଼ ପଦାର୍ଥ କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ବାମ କରିବାପରେ ବୁନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଉ ନାହିଁତ୍ ।' କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱାସ ପରେ ଯନ୍ତ୍ରରେ ବୁନ୍ଦ ଏବଂ ଅବସନ୍ନତା ଦୂର ହୋଇ ଯାଉଥିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ତାଙ୍କ ମନରେ ସଫେହ ରହିଲା ନାହିଁ ଯେ କଢ଼ର ମଧ୍ୟ ଜୀବମାନଙ୍କ ଭଲିଆ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଶକ୍ତି ଅଛି ଯଦିଓ ଏହା ଜୀବମାନଙ୍କ ଦୁଲନାରେ ଧୀର ଓ ଅସ୍ତ୍ର ।

୧୯୦୦ ମସିହାଜେ ପ୍ୟାରୀ ନଗରୀରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ମାନରେ 'ପ୍ରକୃତି ଶୈତାନ ଥିଲି ଅପମାନତା ଭିତରେ ସାମ୍ୟତା କହିତ' ବୋଲି ସେ ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରମନ କରିଥିଲେ । ଜୀବମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଘରୁଥିବା ଶାରୀରିକ କ୍ରିୟା ପ୍ରକ୍ରିୟା ଏବଂ ଜନ୍ମବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପର୍କଟିତ ଭୋକିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ମଧ୍ୟରେ ଏକ ବିଭେଦବାରୀ ରେଖା ଚାଣିବା ଅପନ୍ତର ବୋଲି ସେ ମତ ପୋଷଣ କରିଥିଲେ । ଏହି ବିଶ୍ୱାସକ ମତ ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନମାନଙ୍କୁ ପ୍ରମ୍ମାନ୍ୟ ଦରାଦେଇଥିଲା । ବିଶ୍ୱର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁର ଯେ 'ପ୍ରାଣ' ଅଛି ଏବଂ 'ଇଶ୍ୱର' ସର୍ବତ୍ର ବିଦ୍ୟମାନ - ସମାଜର ଧର୍ମର ଏହି ସୂର୍ଯ୍ୟ ତତ୍ତ୍ଵ ସତେ ଯେମିତି ସେ ପ୍ରରୀକ୍ଷାକରି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦେଖେଇ ଦେଲେ ।

ମହାନ୍ତିର ଆବାର୍ଯ୍ୟ :

ଖ୍ୟାତି ପାଇବା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଅହରହ ସଂଶ୍ରାମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଛି ସତ ବିନ୍ଦୁ ଖ୍ୟାତିର ଶୀଘ୍ରରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ସେ ସାଧାରଣ ମଣିଷର ପୁଷ୍ଟ ଦୁଃଖ ଠାରୁ ନିନକୁ ଦୁରେଇ ରଖି ନାହାନ୍ତି । ଶ୍ରେଣୀ ଗୃହରେ ଜଣେ ଆଦର୍ଶ ଶିକ୍ଷକ ଭାବରେ ରାଶି ରାଶି ଛାତ୍ରଙ୍କ ମନରେ ସେ ଜୀବନର ପିପାସା ଜାଗରିତ କରିଛନ୍ତି । ନିନକୁ ଜବେଷଣାରେ ବାଧାବିନ୍ଦୁ ଯେପରି ଅନ୍ୟ ତ୍ରୁଣ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଅନୁଭବ ନ କରନ୍ତି ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ସଂଖ୍ୟା ଅର୍ଥ ସେ 'ବୋପ ଜବେଷଣା ମନ୍ଦିର' ନିର୍ମାଣ କରିବାରେ ବିନ୍ଦୁଯୋଗ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ସହଧର୍ମୀଣୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଅବଳା ବୋସଙ୍କ ଅବଦାନ ଏ ଦୈତ୍ୟରେ କିନ୍ତୁ ବମ୍ ନୁହେଁ ।

ମଣିଷ, ଜୀବନକୁ, ବୃକ୍ଷଲତା ଦେଖାଇ କରିବାକୁ ଯିବା ସମସ୍ତରେ ତାର ବିବଳ ବ୍ୟବହାର ଶୁଣିପାରି । ତାଙ୍କ ମନ ବିଚଳିତ

ହୋଇଛି । ସେ ସବୁକୁ ନିନର ଉତ୍ତାବିତ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର ଏବଂ ଅନେକ ପରୀକ୍ଷା ବ୍ୟାରା ସିଦ୍ଧ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ କରି ସେ ବେବଳ ବିଜ୍ଞାନ ନଗରରେ ଏକ ଅଭିନବ ବିପୁଲ ସୂର୍ଯ୍ୟ କରିନାହାନ୍ତି, ସାଧାରଣ ମଣିଷ ସମାଜର ଚିନ୍ତନରେ ସେ ଆଶିଷ୍ଟନ୍ତି ଏକ ବୈପୁରିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ । ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରୀକ୍ଷା ମାଧ୍ୟମରେ ସେ ସମାଜେ ଧର୍ମର ସୂର୍ଯ୍ୟତିପୁର୍ଣ୍ଣ ଦର୍ଶନକୁ ପ୍ରଚାର କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଛନ୍ତି । ସେ ବେବଳ ନିଜ କ୍ଲାସଗୁମର କେନେଣା ଛାଡୁଙ୍କର ଗୁରୁ ମୁହଁତି, ସେ ଅନ୍ତରେ ସମଗ୍ର ମାନବ ସମାଜର ଆବାର୍ଯ୍ୟ ।

ଥରେ ରସେଲୁ ଘୋସାଇଟିକୁ ଗୋଟିଏ ସମର୍ଥ ପଠେଇ ସେ ତାହା ଆଉ ନିଶବ୍ଦ ନାମରେ ଛପା ଅକ୍ଷରରେ ଦେଖୁ ବିସ୍ମୟିତ ହୋଇଛନ୍ତି ବିନ୍ଦୁ ନଣେ ମହାନୁଭବ ବ୍ୟକ୍ତି ଭାବରେ କ୍ଷମା ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଏକ ସମସ୍ତରେ ନଣେ ଆମେରିକୀୟ ବନ୍ଦୁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ବରାବର ଯା ଆସ କରି ତାଙ୍କର ଏବଂ ମୂଲ୍ୟବାନ ସମର୍ଥ ଗୋଟୀ କରି ନିଜ ନାମରେ ଛପେଇବାର ଦେଖୁ ସେ ବିଦେଶୀବନ୍ଦୁଙ୍କ ଏତାଦୁଶ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ବିନ୍ଦୁ ତାଙ୍କ ଉପରେ ସେ ରାରି ନାହାନ୍ତି କି ବନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁଙ୍କରେ ସେ କୁହାରନୋ କରିନାହାନ୍ତି । ବେତାର ତରଙ୍ଗର ସଂଗ୍ରାହକ ପ୍ରଥମେ ଜାଗାବନ ଭରି ଯେହି ଗୌରବର ପରିଣାମ ସଦୃଶ ସେ ନୋବେଲ୍ ପ୍ରାଇନ୍ ପାଇବାରୁ ବର୍ଷିତ ହୋଇ ତୁମ୍ଭ ସାମସ୍ତିକ ଭାବରେ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ ସେ ମର୍ମାହତ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି କି କ୍ଷୋଇ ପ୍ରକାଶ କରିନାହାନ୍ତି । ଏହି ମହାନ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ କିନ୍ତୁ ଦେଇ ଭାବରେ ମାତା ଧନ୍ୟ ହୋଇଛି ।

ଆଜି କଲିବଢା ନଗରୀର ବୋସ ଗବେଷଣା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ହୋଇଛି ତୁଣ ତଥା ପ୍ରବୀଣ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କର ତାର୍ଥ୍ୟଙ୍କଳ । ଲାଲ ପଥରରେ ପୁରାପୁରି ଭାଗଟୀୟ ଭାଷାରେ ଗଢା ଏହି ଗବେଷଣା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନର ମୁଖ୍ୟ ହଲ୍କରେ ସଙ୍କିଳ ହୋଇ ରହିଛି ନିଃଲାଲ ବୋସଙ୍କ ବିଶ୍ଵିଷ୍ଟ ଚିତ୍ରପତ୍ର - ସପ୍ତାଶ୍ୱ ବାହାନରେ ରଥାରୁତ ମୁଖ୍ୟଦେବ । ସବୁକ ପ୍ରାନ୍ତର ଯେତା ଏହି ବିଜ୍ଞାନ ମହିର ମଣିଷ ମନରେ ଆଶେ ଭାବାନ୍ତର । ଭାଗଟୀୟ ଭାଷାରେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆଲୋଚନା ଏବଂ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା ଏହି ଗବେଷଣା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନର ମହତ୍ଵ ଆବୁରି ବଡ଼େଇ ଦେଇଛି ।

ଏହି ବିଜାଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ମର ଶରୀର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା '୧୯୩୭ ନରେଯର ୨୩ ଜାରିଖରେ । ଅର୍ଥଶତାବ୍ଦୀ ଧରି ବିଜ୍ଞାନାବୀଶକୁ ଆଲୋକିତ କରୁଥିବା ଉଜ୍ଜଳନ୍ଦେଖୀତିଷ୍ଠାନ୍ତି ହୋଇ ଅପସରି ଗଲା । ଦେଶ ବିଦେଶରେ ଏହି ଦାରୁଣ ସମ୍ବାଦ ପ୍ରଗରିତ ହେବାପରେ ସମଗ୍ର ମାନବ ସମସ୍ତରେ ବହି ଉଠିଲା : 'ଏହି ବିଜାଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ନିବନ୍ଧାବସାନ ହେଇଛି ।' ମହାମାନବ ଆଜନ ଷ୍ଟାଇନ ତାଙ୍କର

ଶ୍ରୀଧାତ୍ମକ ଜ୍ଞାପନ କରି ଏହି ମହାପୁରୁଷଙ୍କର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି କାଟିପାଇର ପ୍ରାଞ୍ଚଣରେ ଚଖିବାପାଇଁ ପୁଣ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ ।

ଜଗପୀଣଚନ୍ଦ୍ର ମରିନାହାନ୍ତି । ସେ ଅମର । ତାଙ୍କର ଅମର ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଆଜି ମଧ୍ୟ ସେ ଆମମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବଞ୍ଚିରହିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଦେଶପ୍ରୀତି, ତାଙ୍କ ସ୍ଵାର୍ଥତ୍ୟାଗ ଏବଂ ତାଙ୍କ ମହାନୁଭବତୋ-ସମସ୍ତର ବାଳୁବା ଶୟ୍ୟାରେ ଯେଉଁ ଅଳିଭା ପଦଚିହ୍ନ ଛାଡ଼ିଯାଇଛି, ତାହା ମଣିଷ ସଭ୍ୟତା ବଞ୍ଚିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଣିଷ ନାହିଁ ପାଥେସ୍ଥ ହୋଇ ରହିବ ।

ମ୍ୟାଡ଼ାମ କୁୟରୀ

ବିଜ୍ଞାନ ନଗତର ଅମର ସହିଦ : ମାଡ଼ାମକୁୟରୀ

(୧୯୬୭-୧୯୭୪)

(ମଣିଷ ସମ୍ବାଦ ଭୁଲି ଯିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା ବଳେ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁ ବେତୋଟି ଚରିତ୍ରକୁ ଭୁଲି ପାରିବ ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରୀମତୀ ମେରୀ କୁୟରୀ (ମାଡ଼ାମ.କୁୟରୀ) ଅନ୍ୟତମ । ମଣିଷ ସମାଜର ଛତିହାସରେ ଏମିତି ବିଜ୍ଞାନ ନାରୀ ବିରଳ । ମାଡ଼ାମ କୁୟରୀଙ୍କୁ ମଣିଷ ସୃଷ୍ଟିର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନାରୀ ବହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବ ନାହିଁ । ଆଜନ ଷ୍ଟାଇନ୍ କହିଥିଲେ, ‘ସନ୍ନାମାସଦ ବ୍ୟକ୍ତି ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ମେରୀକୁୟରୀ ନଶେ ଯାହାଙ୍କୁ ସନ୍ନାମ ନଷ୍ଟ କରିପାରିନାହିଁ ।’)

ବାଲ୍ୟାବିଷ୍ଟା :

ରଷ ଅଧିକୃତ ପୋଲାଙ୍ଗର ରାଜଧାନୀ ଓ୍ୟାର୍ଡର ଏକ ମଧ୍ୟବିଭାଗ ପରିବାରରେ ନରେନ୍ଦ୍ର ଓ, ୧୯୬୭ ମସିହାରେ ମାଡ଼ାମ କୁୟରୀ ନନ୍ଦଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପିତା ଜ୍ଞାତିସାହାର ଯୌଡୋଇରସ୍ଟ ନଶେ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟାପକ ଥିଲେ ଏବଂ ପିଲାଟିନରୁ ମାନ୍ୟା ଯୌଡୋଇରସ୍ଟ (ପରେ ମାଡ଼ାମ କୁୟରୀ) ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ମନ ବଳେଇ ଥିଲେ । ପରିବାରର କନିଷ୍ଠ ଶିଶୁ ରୂପେ ସେ ଅତି ଗେଲବସରରେ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପାଠ ପ୍ରୁଟି ତାଙ୍କର ଅଗାଧ ମମତା ଥିଲା । ମାନ୍ୟାଙ୍କ ମାତାଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟକ୍ଷେତ୍ର ହୋଇଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ବାପା ଓ ମା ତାଙ୍କୁ ଏବଂ ତାଙ୍କ ଭାଇ ଉତ୍ତରୀଙ୍କୁ ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ବାରଣ କରୁଥିଲେ ।

ମାନ୍ୟା ବାଲ୍ୟାବିଷ୍ଟାରୁ ଦେଶ ପ୍ରୁଟି ଅଗାଧ ଉତ୍ସତ୍ତ୍ଵ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ । ବିଦେଶୀ ଶାସନକୁ ସେ ଘୃଣା କରୁଥିଲେ ।

ମାନ୍ୟା ପିଲାଟିନରୁ ଦୁଃଖର ମଧ୍ୟ ସମ୍ମାନ ହୋଇଥିଲେ । ଆଠବର୍ଷ ବେଳେ ସେ ବଢ଼ି ଉତ୍ତରୀ-ଯୋଦ୍ଧିଆକୁ ଓ ଦଶବର୍ଷ ବେଳେ ମାଂଙ୍କୁ ହରାଇ ଥିଲେ । ବିଦେଶୀ ସରକାରଙ୍କ ଶାମଖ୍ୟାଳି ନୀଟି ସହିତ ତାଳ ପକେଇ କାମ କରି ନପାରିବାରୁ ଅଧାପକ ଯୋଡୋଡ଼ିନ୍ଦ୍ରିକ ଆଣିକ ଏବିଷ୍ଟା ନଧ ଅସ୍ଵଚ୍ଛଳ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ତା' ଉପରୁ ଯୋଶେତ, ହୋନ୍ୟା, ହେଲେନ୍ ଓ ମାନ୍ୟା ବାରାଟି ବ୍ରିଜିନା ମୁନ୍ତାନର ସ୍କୁଲ କଳେଜ ଶର୍ତ୍ତ ଅଧାପକ ଯୋଡୋଡ଼ିନ୍ଦ୍ରି ଆଜିପାଇଲେ ।

ସୁଲ ଅଧୟନ :

ସୁଲ ପାଟିପ୍ରକଟ ପରୀଷାରେ କୃତି ଅର୍ଦ୍ଦ କରି ଯୋଗେତା, ବ୍ରୋନ୍ୟା ଏବଂ ମାନ୍ୟା ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣ ପଦକର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଥିଲେ । ପୋଲାଙ୍କ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କରେ ପେଡେବେଳେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରବେଶ ନିଷେଧ । ତେଣୁ ସୁଲର ସର୍ବୋତ୍ତମା ପକ୍ଷାନ ଲାଭ କରି ମଧ୍ୟ ବ୍ରୋନ୍ୟା ଓ ମାନ୍ୟା କଲେନ ଶିକ୍ଷାରୁ ବର୍ଷିତ ହୋଇଥିଲେ । ନାଗଙ୍କ ଅମାନୁଷ୍ଟିକ ଶାସନର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଚକଟେଳେ ଦୁର୍ଗଟି ବିଦୁଷୀ ତରୁଣୀଙ୍କର ବିଦ୍ୟାବୁଦ୍ଧିକୁ ଚାର୍ଟ୍‌ରୁତ କରିବାର ପ୍ରସାଦ କରାଯାଇଥିଲା । ବ୍ରୋନ୍ୟା ଓ ମାନ୍ୟାଙ୍କ ଅନ୍ତଗାୟା ଅଛିର ହୋଇଉଠିଲା । ପୋଲାଙ୍କ ଦୋଷ କରି ପ୍ୟାଗାନଗରୀର ସୋଜେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଧୟନ କରିବା ପାଇଁ ଉତ୍ସବ ମନ ଛପେଟ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ ଉପାୟ ? ଅଧାପକ ଘୋଡ଼ୋର୍ଧିଙ୍କ ସମ୍ମାନ ଥିଲା ଅତି ସୀମିତ । ଯୋଗେତଙ୍କ ତାତ୍କରୀ ଅଧୟନ ଉପରୁ ପ୍ରକଟି ବିଦୁଷୀ ନେସାଙ୍କ କଲେନ ଅଧୟନ - ବଡ଼ ଭାଗ୍ୟର ବଥା । କିନ୍ତୁ ସେ ଭାଗ୍ୟାବସ୍ଥ ସହନରେ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ ।

କଠିନ ପରିଶ୍ରମ :

ଶେଷରେ ସିରାନ୍ତ ହେଲା ବଡ଼ ଭରଣୀ ବ୍ରୋନ୍ୟା ପ୍ୟାରୀରେ ତାତ୍କରୀ ବିଦ୍ୟା ଅଧୟନ କରିବେ ଏବଂ ବାନ ଭରଣୀ କୌଣସି ସମ୍ମାନ ପରିବାରରେ ଗୃହଶିକ୍ଷସ୍ତ୍ରୀ ହୋଇ ବଡ଼ଭରଣୀଙ୍କୁ ପାହାଯ୍ୟ କରିବେ । ପ୍ରଥମେ ଏକ ସମ୍ମାନ ଘରେ କାମ କରି ମାନ୍ୟା ଚଳିପାରେଲେ ନାହିଁ ।

ତା' ପରେ ଦ୍ଵିତୀୟ ପରିବାରରେ ତାକିରୀ କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଓ୍ୟାର୍ ଛାତିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ସେ ବାର୍ଷିକ ପାଞ୍ଚଶହ ରୁବଲରେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କରେ ନଶେ ଧନୀ କୃଷକଙ୍କ ଘରେ ଗୃହ ଶିକ୍ଷସ୍ତ୍ରୀ ଭାବରେ ନିନିବର୍ଷୀୟ ଉଚ୍ଚ ରହିଥିଲେ । ନିଜ ବେନେର ପ୍ରାସ୍ତୁତ ଅର୍ଦ୍ଦେଖ ନିଜ ବଡ଼ ଭରଣୀ ପାଖକୁ ପଠାଉଥିଲେ । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କରେ ମାଲିକଙ୍କ ପିଲାପିଲିଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ତାଙ୍କର ଦିନ ଅତିବାହିତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ହଠାତ୍ ଦିନେ ତାଙ୍କ ନୀବନରେ ଅପ୍ରେଣୋଗିତ ଖଡ଼ର ଉଦ୍ରେକ ହେଲା - ପ୍ରେମର ଖଡ଼ । ମାଲିକଙ୍କ ବଡ଼ପୁଅ ଓ୍ୟାର୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ର । ମାନ୍ୟାଙ୍କ ବୁଦ୍ଧିମତୀର ପରିଚୟ ପାଇ ସେ ଆମ୍ବିଡୋର ହୋଇଗଲେ । ମାନ୍ୟା ଯେ କେବଳ ବିଦ୍ୟାବୁଦ୍ଧିରେ ପଢ଼ୁଥିଲେ ତାହାନୁହେଁ, ସେ ରୂପବତୀ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ ଏବଂ ଶୁଦ୍ଧ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ନୃତ୍ୟ କରି ପାରୁଥିଲେ । ଯୁବକ ପ୍ରେମଭିନ୍ନା କଲେ । ମାନ୍ୟା ଯୁବକଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ବିଦାହର ପ୍ରସାଦ ଆସିଲା । କିନ୍ତୁ ମାଲିକଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ, ବିଦାହରେ ରାତି ହେଲେ ନାହିଁ । ପ୍ରେମର ଜ୍ଞାନ ଅଙ୍କୁର ଉପରେ ଏଇ କୁଠାରପାଡ଼ ମାନ୍ୟାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅସମ୍ଭ୍ୟ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ସେ ଛିନ୍ନ କଲେ ଆମ୍ବିଡୋ କରିବାପାଇଁ ।

ଭାବିତାନ ବିନ୍ଦୁ ମାନ୍ୟାଙ୍କୁ ପୁରୁଷୀ ଦେଲେ । ସେ ଆମହତ୍ୟୋ କରିବାକୁ ମନ ନ ବଳେଇ ନିଜକୁ ଦୂର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାବଳେ । ନିର୍ଭଲେ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ ପୃଷ୍ଠିଗ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନାରୀ ଲୋକଙ୍କୁ ନନ୍ଦ ଅରୋଚନରେ ମଧ୍ୟକି ପଡ଼ିଥାଏ । ପୁଅଣୀଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଦାନ ବର୍ତ୍ତମାନ ବୋଧହୁଏ ଅପୂର୍ବ ରହିଥାଏ ।

ଏମିତି ଦୁଃଖକଷ୍ଟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ, ବୃଦ୍ଧ ପିତାଙ୍କ ସେବାରେ ନିଜକୁ ନୀଘୋଷ କରି, ଜନ ଉତ୍ସାହୀ ବ୍ରୋନ୍‌ମାଙ୍କ ଅଧସନରେ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ଏବଂ ସମସ୍ୟା ଅସମସ୍ୟରେ ଯୋଗେତ୍ ଓ ହେଲାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନିଜର ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟର ଅଧସନ ପାଇଁ ଅର୍ଥ ସାତ୍ରୁ କରି ପରିବାରର ବିନ୍ଦୁ ଜେଣ୍ବା ମାନ୍ୟା ପାଇଁ ଆଠବର୍ଷ ବାଳ ସ୍ଵାର୍ଥତ୍ୟୋଗର ଏକ ଦ୍ଵିଲକ୍ଷ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଖେଇଗଲେ । ମନରେ ତାଙ୍କର ସବୁବେଳେ ଫୁଟି ଭୁଲୁଥିଲା ପ୍ୟାରୀନଗରୀ ଏବଂ ବିଜ୍ଞାନାଗାର । ଟିକ୍ ଛିପ୍‌ସିଟ ଦିନ ଆସିଲା-ବୃଦ୍ଧ ପିତାଙ୍କଠାରୁ ବିଦୟା ନେଇ ୧୮୯୧ ମସିହା ସେପ୍ଟେମ୍ବରରେ ମାନ୍ୟା ବାହାରିଲେ ପ୍ୟାରୀନଗରୀ ଅଭିଭୂଷଣ । ଏତେବେଳେ ତାଙ୍କର ସ୍ଵପ୍ନ ସଂଖ୍ୟାତ୍ମକା-ସବନ୍ତ ବିଜ୍ଞାନ ବିଭାଗରେ ପଦାର୍ପଣ କରୁ କରୁ ତାଙ୍କ ମନ ଧ୍ୟାନନ୍ଦର ତେଉରେ ଭାବିଗଲା- ସତେ ଯେପରି ସେ ଅସୀମ ସମ୍ବନ୍ଧ ଅଧିକାରିଣୀ ହୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି ।

ପ୍ୟାରୀରେ ଅଧସନ :

ଫରାସୀ ରାଜ୍ୟରେ ଫରାସୀ ଫେସନରେ ନିଜ ନାମକରଣ କଲେ- ମେରୀ ଘୋଡ଼ୋଭ୍ୟା । ବ୍ରୋନ୍‌ମାଙ୍କ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସ୍ଵାମୀ ସେବେବେଳେ ପ୍ୟାରୀନଗରୀରେ ତାଙ୍କର ବ୍ୟବସାୟ କରୁଥାଏଟି । ସେମାନଙ୍କର ତଥାବଧାନରେ ନିଜର ସୀମିତ ସମ୍ମଳରେ ମେରୀ କଠୋର ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ୧୮୯୩ରେ ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନରେ ଏବଂ ୧୮୯୪ ଗଣିତରେ ସ୍ଥାତକୋତ୍ତର ଉପାଧିରେ କୃତିତ୍ବ ଅନ୍ତର୍ନ କରି ମେରୀ ଛିରକଲେ ପୋଲାଙ୍କୁ ପ୍ରେରିଯାଇ ଓ୍ୟାର୍ଟରେ ଅଧାପନାରେ ମନୋମିବେଶ କରିବା ପାଇଁ । ସେବେବେଳେ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଏକ ନୂତନ ଏବଂ ଚୋମାଞ୍ଚକର ଅଧାସକ ସ୍ଵର୍ଗ ହେଲା ।

୧୮୯୧ର ପୁଅଣ ଭାଗରେ ଅଧାପକ ପିଅରି କୁୟରୀଙ୍କ ସହିତ ମେରୀଙ୍କ ପୁଅମଥର ପାଇଁ ସାକ୍ଷାତ ହୁଏ । ଉତ୍ସେ ଉତ୍ସେଙ୍କ ପ୍ରତି ଏକ ଅନଶା ଆକର୍ଷଣରେ ଚାଣି ହୋଇ ଆସିଲେ । ବନ୍ଦୁତା ନା ପ୍ରେମ ? ନିଜ ନିଜର ଦୃଦ୍ସର ଭାଷାକୁ ବୁଝିବାପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ବେଶିଦିନ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ନୁଲାଇ ୨୬, ୧୮୯୪ । ପୁରୋହିତ ଆସିଲାନାହିଁ; ଓକିଲର ଦରବାର ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ; ପିଅରି ଓ ମେରୀ ବିଦାଦ ବନ୍ଦନରେ ଛନ୍ଦି ହେଲେ । ସେ ବିନ୍ଦୁ ପୋଲାଙ୍କର ମାନ୍ୟା ଘୋଡ଼ୋଭ୍ୟା ଫରାସୀର ମେରୀ କୁୟରୀ ନାମରେ ପରିଚିତ ହେଲେ ।

ସିବାହ ଓ ଗବେଷଣା :

ପିଅରି ଏବଂ ମେରୀ-ଯୋଗ୍ୟ ଯୋଗ୍ୟା ସା'ଯୋଗରେ ଯେମିତି ସୁଖମସ ପରିଶାମ ହୁଏ-
ଉଦୟେ ଏକ ଆଦର୍ଶ ମିଳନର ନୟଗାନ କଲେ । ସେମାନେ କେବଳ ପ୍ରଶାସନ ପ୍ରୋତ୍ସହ ଭାସିଗଲେ
ନାହିଁ । ନିନର ବୈବାହିକ ଜୀବନର ପବିତ୍ର ସ୍ଵତ୍ତ ବିଜ୍ଞାନର ସେବାରେ ଲାଗିପଡ଼ିଲେ । ପରିଶାମ-ରେଡ଼ିସ୍ମର
ଆବିଷ୍କାର । ଏହି ପରୋପକାରୀ ଧାତ୍ର ପଦାର୍ଥର ଉତ୍ତାଦନ କରି ସେମାନେ ୧୯୦୩ରେ ପୃଥ୍ବୀର
ସର୍ବତ୍ରେଷ୍ଠ ସମ୍ବାନ୍ଧ ନୋବେଲ ପୁରୁଷାର ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ । ରେଡ଼ିସ୍ମର ହେଲା ପିଅରି ଏବଂ ମେରୀଙ୍କ
ବୈଜ୍ଞାନିକ ସନ୍ତାନ -ଆଦି ମାନବ ସେବାରେ ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପଦ ହୋଇ କୁୟରୀଦ୍ୱୟଙ୍କୁ ଅମର କରି ରଖଛି ।
କୁଣ୍ଠନ ସେତିକି ମୁହଁ-ସେମାନଙ୍କ ଜ୍ୱାଳାକନ୍ୟା ଆଇରିନ ମଧ୍ୟ ମାନବନାଟିକୁ ଆର ଏକ ଦାନ । ବୁଦ୍ଧିମ
ଧାରୁ ବୃପାତ୍ରର ପଦଚିରେ କାମକରି ଆଇରିନ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସ୍ବାମୀ ୧୯୩୪ରେ ନୋବେଲ ପୁରୁଷାର
ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଅଛନ୍ତି ।

ପିଅରି ଏବଂ ମେରୀ ଆନନ୍ଦରେ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ରେଡ଼ିସ୍ମର ଧାତ୍ରକୁ ନିଜ
ନାମରେ ପେଟେଷ୍ଟ କରିଥିଲେ ସେମାନେ ଏବେ ବୋଟି ବୋଟି ଟଙ୍କାର ମାଲିକ ହୋଇପାରିଆନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ
ନିନର ବୈଜ୍ଞାନିକ ଉତ୍ତାଦନକୁ ନେଇ ସେମାନେ ବ୍ୟବସାୟ କରିବାକୁ ଚାହିଁଲେ ନାହିଁ । ଗବେଷଣାଗାରରେ
ବିଜ୍ଞାନର ସେବା, ଘରୋଇ ଜୀବନରେ ଆଇରିନ ଏବଂ ଜରୁ ନାମକ ବୁଲଟି ସୁନ୍ଦରୀ ଗୁଣବତ୍ତା ତନସା
ସହିତ ବାଲାଟିପାତ୍ର-ବିଧାତା ସହିପାରିଲା ନାହିଁ । ସୁଖର ଅସରଟି ଉଣ୍ଡାର ଦେଇ ଉଗବାନ ନିଜେ ତାକୁ
ଛଢଇ ଆଣିଲେ । ଏକ ଅର୍ବିମୂରଣୀୟ କରୁଣ ସମ୍ବାନ୍ଧ ପ୍ରେସରୀ ପାଲରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାତ
ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନବିଭାଗ ପିଅରିକୁୟରୀଙ୍କ ଲହଲୀଲା ସାଙ୍ଗ ହେଲା । ମେ ୧୯, ୧୯୦୭ର ସେହି କରୁଣ
ସମ୍ବାନ୍ଧ ମେରୀକୁୟରୀଙ୍କ ଆନମକୁ ଛଢଇ ନେଲା ସତ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଭାଗ୍ୟକୁ ଛଢଇ ନେଇ ପାରିଲା
ନାହିଁ ।

ଏକାଇନୀ :

ବିରହିଣୀ ମେରୀକୁୟରୀ ପତିଙ୍କ ଅନୁପକ୍ଷିତରେ ଭୀଷଣ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭବ କଲେ; କିନ୍ତୁ ପରାଜୟ
ସ୍ଵାକ୍ଷାର କଲେ ନାହିଁ । ସବନର ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରରେ ସବୋଇ ଆସନ-ପିଅରିଙ୍କ ପରେ କିଏ ବା ଅଧ୍ୟକ୍ଷ
କରିପାରନ୍ତା । ମେରୀକୁୟରୀ ଫରାସୀ ଶିକ୍ଷାକ୍ଷେତ୍ରର ସବୋଇ ଆସନ ଅଳକୃତ କଲେ । ଫରାସୀ
ଚିତ୍ରହାସରେ ନାଶୀପ୍ରତି ଏହା ପୃଥମ ସମ୍ବାନ୍ଧ ।

ତା' ପରେ ଗବେଷଣା, ଏନିବରତ ଗବେଷଣା । ପୁଣି ନୂତନ ଏକିଷ୍ଵାର । ଧନ୍ୟ ସେ ନାରୀ । ୧୯୧୧ ରେ ଦ୍ଵିତୀୟଥର ପାଇଁ ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାର ପାଇଲେ ଜୟାସନ ବିଦ୍ୟାରେ । ପୃଥିବୀର ଏହି ସର୍ବାଳ୍ମୀକାନରେ ବିଭୂଷିତ ହେବା ବଡ଼ ଭାଗ୍ୟର ବଥା । ମାଡାମକ୍ରୂୟରୀ ଏହି ସକାନରେ ମୁଖ୍ୟର ବିଭୂଷିତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଅଛି ନିରାଢ଼ିନର ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଥିଲେ ।

ନିଜ ରେଡ଼ିଆମ୍ ଉନିଷ୍ଟିକ୍ରୂୟରେ ଗବେଷଣାରେ ଲାଗି ରହିଥିଲେ । ଅବୁନ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ଏବଂ ଦେନ୍ଦ୍ରିୟ ରଣ୍ଜିତ ସଂସର୍ଜନ-ମାଡାମକ୍ରୂୟରୀଙ୍କ ସ୍ବାକ୍ଷ୍ୟ ଉପରେ ଆଘାତ ଆଣିଲା । ୧୯୧୬ ରେ ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ଏବଂ ଶ୍ରବଣ ଶକ୍ତି ହୃଦୟପାଇବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ବିଭିନ୍ନ ଦେନ୍ଦ୍ରିୟ ପଦାର୍ଥରୁ ନିର୍ଗତ ରଣ୍ଜି ପହିତ ଅନବରତ ସଂସର୍ଜନରେ ଆସିବାରୁ ତାଙ୍କର ଜୀବକୋଷ ଶୁଭ୍ରତା ଦୂର୍ଲଭ ହୋଇଗଲା । ଗବେଷଣାଗାରରେ ଦିନବାଟି ପରିଶ୍ରମ କରି ସମାଜର ସେବାରେ ବିଜାନର ପ୍ରସ୍ତ୍ରୀଗ କରିବା ପାଇଁ ସଫଳତା ଲାଭ କଲେ ସୁତ୍ତ, ବିନ୍ଦୁ ତା' ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅବାଳବାର୍ଷକ୍ୟରୁ ଆହାନ କଲେ ।

ତାଙ୍କର ରୋଗକୁ ବୌଣୀସି ଡାକ୍ତର ଚିକିତ୍ସାରେ ନାହିଁ । ବିଏ ବହିଲା ଯନ୍ତ୍ର୍ୟ ଓ ଆର ବିଏ ରକ୍ତ ଶୁନ୍ୟତା -ଆର ବିଏ ବା ଇନଟ୍ୟୁ ଏତା । ତାଙ୍କ ମୁତ୍ତୁ ପରେ ଜଣାପଡ଼ିଲା ତାଙ୍କର ପ୍ରବୃତ୍ତ ରୋଗର ବାରଣା-ରେଡ଼ିଆମର ନମନ ମାଡାମକ୍ରୂୟରୀ ରେଡ଼ିଆମର ଅମୁମେସ୍ ଫଳାଫଳକୁ ମଣିଷ ସେବାରେ ନିଯୋଗ କରି ଅବୁଷ୍ଟିତ ଚିଉରେ ରେଡ଼ିଆମର ବିଷାକ୍ତତାକୁ ସେବନ ବରିବାରେ ଲାଗିଲେ । ତାଙ୍କର ଜୀବକୋଷ ଓ ଦୁରୁତ୍ୱକ ଦେନ୍ଦ୍ରିୟ ରଣ୍ଜିଏ ଜୀବନ ବ୍ୟାକ୍ରମ ଅଧ୍ୟଧକ ସଂସର୍ଜନ ଫଳରେ ନିଷେଷ ହୋଇପଡ଼ିଲା ।

ଦୁଲାକ୍ଷ ୪, ୧୯୩୪ ରେ ମାଡାମକ୍ରୂୟରୀଙ୍କ ଜୀବନଦୀୟ ସାନ୍‌ସେଲେମୋନ୍ ନାମକ ଏକ ସ୍ଵାକ୍ଷ୍ୟ ନିବାସରେ ସୁବୁଦିନ ପାଇଁ ଲିଭିଶନା । ବିଜାନ ନଗରେ ଅମର ସମୀଦ ମାଡାମକ୍ରୂୟରୀଙ୍କ ପଦିତ୍ର ଏବଂ ଶୌମିଯମୁଣ୍ଡ ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହିଲା । ସମଗ୍ର ମାନବବାଟି ଏହି ଯୁଗନମ୍ବା ନାରୀଙ୍କ ମୁଦ୍ରାରେ ଅଗ୍ରପାତ କଲା । ତାଙ୍କର ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନେ ରେଡ଼ିଆମ୍ ଉନିଷ୍ଟିକ୍ରୂୟର୍ ନିର୍ଦ୍ଦୀବ କଳବଦ୍ଧା ସାମନାରେ କୁହୁପୁଷ୍ପର ଲିନର ଦୁଃଖଳାଦାତା ବରିବାକୁ ପ୍ରସାଦ କଲେ ।

ପୃଥିବୀରୁ ସବୁଦିନ ପାଇଁ ବିଦ୍ୟା ନେଇ ମଧ୍ୟ ମାଡାମକ୍ରୂୟରୀ ଅମର ହୋଇ ରହିଲେ । ମାନବ ଦର୍ଶକ ବଞ୍ଚିତବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୃଥିବୀର ଏହି ଶଣନମ୍ବା ମହୀୟମାନୀଙ୍କ ନାମ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିବ ।

ଆଜବର୍ତ୍ତ ଆଜନ୍ଦାଇନ

ମହାମାନବ ଆଇନସ୍କାଇନ୍ :

ଆପେକ୍ଷିକ ତତ୍ତ୍ଵ ଓ କ୍ରାନ୍ତିମବାଦ

(୧୯୭୯-୧୯୮୫)

(ୟେ ଯୁଗର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆବିଜ୍ଞାର ହେଉଛି ଆପେକ୍ଷିକ ତତ୍ତ୍ଵ । ଏହା ଥାମ ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ଏହେ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଦାଳ କଲା ଯେ ପ୍ରୁଥମେ ପ୍ରୁଥମେ ବିଜାନ ନଗରେ ପଣ୍ଡିତମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହାକୁ ପ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲେ । ଏହି ଆପେକ୍ଷିକ ତତ୍ତ୍ଵର ଜନକ ଆଲବର୍ଟ ଆଇନସ୍କାଇନ୍ ଜ୍ୟାତିର ସର୍ବାତ୍ମା ଯୋଗାନରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ କେବେ ଦିନେ ହେଲେ ନିଜକୁ ବଢ଼ ବୋଲି ମନେ କରୁନଥିଲେ । ନିଜର ଗାଣ୍ଡିଟିବ ପରିବର୍ତ୍ତନା ହେଉ ବା ବୌଣ୍ୟ ଉଚ୍ଚବୋଟୀର ଚିନ୍ତାଧାରା ହେଉ - ନିଜର ସ୍ବପ୍ନର ଦୁନିଆରେ ବିଚରଣ କରିବାକୁ ସେ ପପନ କରୁଥିଲେ । ନିରୋକାରେ ନିଜ ବେହେଲାରେ ଏବଂ ମନଙ୍କୁଆଁ ରାଗିଣୀ ବନ୍ଦେଇ ସେ ତନ୍ମୟ ହୋଇ ରହିଯାଉଥିଲେ ଅନେକ ସମୟ । ବିଶ୍ୱାରୂପ୍ତ ଥିଲା ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଦର୍ଶନ । ଏହି ମହାମାନବ ମୁଦ୍ର୍ୟାତ୍ସ୍ଵୀ ଏବଂ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ସମସ୍ତଙ୍କ ନମସ୍ୟ ।)

ବାଲ୍ୟାବିଷ୍ଟା :

ଆଇନସ୍କାଇନଙ୍କୁ ମହାମାନବ ଆର ବିଜାନ ନଗରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠମେ ଯାଦୁଗର ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ବାଲ୍ୟ ଜୀବନ ଥିଲା ଅତି ସାଧାରଣ ସରର ମଣିଷର ଜୀବନ ପରି । ଏହି ଲାଜୁକୁଳା ପିଲା ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ମାର୍ଚ୍ଚ ୧୪, ୧୯୭୯ରେ ନର୍ମାଳାର ଭଲମ୍ ସହରରେ ଏବଂ ମଧ୍ୟବିଭିନ୍ନ ଜନୁବୀ ପରିବାରରେ । ତାଙ୍କ ପିରା ଥିଲେ କଣଣ ଇଲେକ୍ଟ୍ରିକାଲ ଇନିନିସ୍ଟର - ସେହି ସାପର୍କୀୟ ବ୍ୟବସାୟ ଥିଲା ତାଙ୍କ ପେଶା । ବିନ୍ଦୁ ତାଙ୍କ ମା ଥିଲେ ଦର୍ଶ ପିଆନେ ବାଦକ । ମୋକାର୍ଟ ଓ ବିଥୋରେନ୍କ ସୁମଧୁର ଗାନ୍ଧୁ ପୁର ଦେଇ ପିଆନେ ବନ୍ଦାଇ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମୁଖ କରିପାରୁଥିଲେ । ମାଆଙ୍କ ସଙ୍ଗୀପ୍ରେସଟା ଆଇନସ୍କାଇନଙ୍କୁ ଛୋଟବେଳୁ ବନୁମାତ୍ରାରେ ପ୍ରତାବିତ କରିଥିଲା । ଛୋଟବେଳୁ ସେ ଏତି ଚମାର ବେହେଲା ବାଦନ କରୁଥିଲେ । ବେହେଲା ବଟକ୍କବା ହବଳେ ସେ ସଙ୍ଗୀତେ ପୁରରେ ନିଜକୁ ପୁରାପୁରୀ ହନ୍ଦେଇ ଦେଇଥିଲେ ।

ଛୋଟବେଳୁ ଆଜନ୍ମାଜନ୍ ଥିଲେ ଏକ ବିଚିତ୍ର ଧରଣର ପିଲା । ବାପା ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଥରେ ଗୋଟିଏ କମ୍ପାସ ଆଣି ଦେଇଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ପିଲାଙ୍କ ଭାଲୁ ଏକ ଖେଳନା ରୂପେ ବ୍ୟବହାର ନକରି ସେ ନିରଖିଦେଖିଲେ ସେହି କମ୍ପାସର ମେନିକୀୟ ଗୁଣକୁ ଯାହା ଦ୍ୱାରା ତାହା ସବୁଦେଲେ ଉପର ଦିଗକୁ ମୁହଁତଥିଲା । ସେ ବୁନ୍ଦକରି ଗୁଡ଼ିତଥ୍ୟ ସେତେବେଳେ ବୁଝିପାଇନିଥିଲେ ସତ କିନ୍ତୁ କମ୍ପାସର କରାମତି ଦେଖି ତାଙ୍କର ମନେ ହେଲା ସତେ ଯେମିଟି ସେ ଏକ ବିଚିତ୍ର ମୁନିଆର ଦ୍ୱାର ଦେଶରେ ଛୁଟା ହେଇଛନ୍ତି ।

ଥରେ ନିମ୍ନାମୀର କାଇଜରଙ୍କ ସୈନ୍ୟମାନେ ମୁନିର୍ ସହରରେ ମାର୍କି କରି ସମସ୍ତ ନିମ୍ନାମବୀଙ୍କ ମନକୁ ଡଳୁପିତ କରୁଥିଲେ । ବିଶେଷତ୍ତେ ଛୋଟପିଲାମାନେ ଏହି ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ମୁଖରେ ପିନ୍ଧିଥିବା ଚର୍ବ ଚର୍ବ ହେଲାମେର, ସେମାନଙ୍କର ଆଖୁ ଖଲସିଆ ଫୁଲର ତ୍ରେସ ପାଞ୍ଚକୁ ସେମାନଙ୍କ ଗାନ୍ଧିକୀୟ ଥାରେ ପାହୁଣ୍ଡ ପକାଇ ବାନ୍ଦରାଷ୍ଟାରେ ମାର୍କି କରିବାଟା ଦେଖୁ ବହୁ ମାତ୍ରାରେ ଉପରୋକ୍ତ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଆଜନ୍ମାଜନ୍ ଛୋଟବେଳୁ ଥିଲେ ଭିନ୍ନ ଉପାଦାନରେ ରତ୍ନ । ଏହି ‘ଉଦ୍ଦତ ବାନ୍ଦର’ ମାନଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ତାଙ୍କର ଚିକିଏ ବି ଜାହାହେଲା ନାହିଁ । ମାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇଁ କହିଲେ, ‘ମା’, ମୋତେ ଏମିତି ଜାଗାକୁ ନେଇଗାଲ ଯେଉଁଠି କେବଳ ଥିବ ଶାନ୍ତି, ଏମିତି ଲଭୁଆ ଲୋକ ଯେଉଁଠି ନଥୁବେ ।’ ପୁଅର ମନକୁ ବୁଝେବା ପାଇଁ ମା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ସେମିଟି ଏକ ମୁନିଆର ନେଇଯିବେ ବୋଲି କହିଥିଲେ ।

ସୁଲା ଅରିସତା :

ସୁଲାରେ ଆଲବର୍ଦଙ୍କ ପ୍ରଗତି ନିମ୍ନସ୍ତରର ଥିଲା । ତାଙ୍କର ଶିକ୍ଷକମାନେ ସୁଲା ପାଠପତ୍ରରେ ତାଙ୍କ ଅନ୍ୟମନସ୍ତରର ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ମାନସିକ ପ୍ରଗତରେ ମହିନା ଏବଂ ମିଳାମିଶା ପସନ୍ ବରୁନଥିବା ଏକ ଅସାମାନିକ ଛାତ୍ର ବୋଲି ଗ୍ରେଡ଼ିଂ ଦେଇଥିଲେ । ରଣିତରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରଗତି ନିମ୍ନଧରଣର ବୋଲି ତାଙ୍କ ଶିକ୍ଷକମାନେ ମତପୋଷଣ କରୁଥିଲେ । ଆଜନ୍ମାଜନ୍ କା ବାପା ଏସବୁମୁକ୍ତବ୍ୟ ପାଇଁ ବଢ଼ ବିନ୍ତିତ ଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଆଜନ୍ମାଜନ୍ ଏସବୁକୁ ଜାତିର କରୁ ନଥୁବେ । ସେ ନିରନ୍ତର ଦୁନିଆରେ ହଜିବି ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । କୌଣସି ପାଞ୍ଚପାଥୀ ସହିତ ମିଶିବାର ତାଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ନଥୁଲା । ଉଗବାନଙ୍କ ପ୍ରଶଂସା କରି ସେ ନିନ୍ଦି ନିନ୍ଦି ଗୀତ ଗଲା କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଅତି ଆନନ୍ଦର ସହିତ ସେହି ଗୀତ ଗୁରୁତ୍ବ ବାପାରେ ଉଚ୍ଚସ୍ଵରରେ ଗାନ କରୁଥିଲେ । ଶିକ୍ଷକମାନେ ସିନା ତାଙ୍କୁ ଅତ୍ୟେତ୍ତ ଅସାମାନିକ ବୋଲି ‘ଫାଦର ବୋର’ ବୋଲି ଥିଲା କରୁଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଆଜନ୍ମାଜନ୍ ପ୍ରକୃତି କୋଳରେ ନିନ୍ଦକୁ ହନ୍ତେ ହେଲେ ନିନ୍ଦକୁ ପୁଣିଥିଲେ ।

ସୁଲାରେ ଏକ ବିଚିତ୍ର ଘଟଣା ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଆନନ୍ଦପଣ୍ଡରେ ତିରୁତା ଭରି ଦେଇଥିଲା । ସେ କିନ୍ତୁ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ବୋମାନ୍ କେଥିଲିବି ଏବଂ କିନ୍ତୁ ମାନଙ୍କ ଭିତରେ କୌଣସି ପାର୍ଥବ୍ୟ ଅଛି ବୋଲି

ତାଙ୍କର ଧାରଣା ନଥିଲା । ଜିହୁପୀମାନଙ୍କ ପୁରାନେ ଧର୍ମଗ୍ରହି 'ଓଳତ ଚେଷ୍ଟାମେଷ' ଏବଂ ଗୋମାନ ବେଥିଲିବ ମାନଙ୍କ ନୃତ୍ୟ ଧର୍ମଗ୍ରହି 'ନିର ଚେଷ୍ଟାମେଷ' ରତ୍ନସ୍ତୁ ସେ ଶ୍ରଦ୍ଧର ସହିତ ପଡ଼ୁଥିଲା । ବିହୁଙ୍କ ପ୍ରଶଂସାରତ ଉଦୟ ଧର୍ମଗ୍ରହି ସଙ୍ଗଠରେ ସେ ଆମହରା ହୋଇ ଯାଉଥିଲେ ।

ଆଗେ ତାଙ୍କର ନଶେ ଶିକ୍ଷକ ଗେଟିଏ ଲୁହାକଷା ଧରି କୁମାରଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ କହିଲେ ସେହି କଷାରେ ଯୀଶୁଙ୍କ କ୍ରିଶ୍ଚାର କରାଯାଇଥିଲା । ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଖି ନିରୀହ ଆଇନଷ୍ଟାଇନଙ୍କ ଅତ୍ତରୁ ଅନାଇ ଦେଖିଲା ସତେ ଯେମିତି ସେ ହେଉଛନ୍ତି । ଯୀଶୁଙ୍କ ହତ୍ୟାକାରୀ । ସେ ବିହି ବୁଝିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଏପରି ଧୃଷ୍ଟତା ପାଇଁ ସେ ଲଜ୍ଜାରେ ଲାଲ ପଡ଼ିଗଲେ । ତାପରେ ଏକ ମୁହଁ ହୋଇ ଧାଇଁ ଧାଇଁ ବାହାରକୁ ପଳେଇଗଲେ ।

ସେ ଥିଲା ତାଙ୍କ ନୀବନଗ ଏକ ବିଷାଦପୂଣ୍ୟ ଘଟଣା । ସାଥୀହରା ଆଇନଷ୍ଟାଇନ କୁ ପ୍ରବୃତ୍ତ ସାଙ୍ଗସାଥୀ ଥିଲେ ତାଙ୍କ ବହିପତ୍ର । ବହିପତ୍ର କରିଆରେ ଶତାବୀର ଦୂରତ୍ବରୁ ଦେଇଁ ସେ ବନ୍ଧୁତା ରଚନା କଲେ ମୁଲିତ, ମୁନ୍ମେ, ସିମୋନା ଏବଂ ତେକାର୍ଟେଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ । ପନ୍ଥଗର୍ବ ବେଳକୁ ଏହି ମନିଷୀଠାମାନଙ୍କର ତ୍ୟେ ସବୁକୁ ସେ ଆସନ୍ତି କରି ସାରିଥିଲେ । ତା ସାଙ୍ଗକୁ ହେଲନ, ସ୍କିଲର, ରେଟେ, ବିଥ୍ୟାରେନ, ମୋଜାର୍ ଏବଂ ବାହ ପ୍ରଭୃତି କବି ଏବଂ ସଙ୍ଗୀତଙ୍କ ଦୁନିଆରେ ସେ ନିଜକୁ ହଜେଇ ଦେଉଥିଲେ । ସେ ଥିଲା ତାଙ୍କର ସ୍ଵର୍ଗାନ୍ୟ ଯେଉଁଠି ଥିଲା ସୁଖ ଓ ଶାନ୍ତିର ସମନ୍ୟ । ତାଙ୍କ ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ସହପୀଠାମାନଙ୍କ ଅଗ୍ରୋଦ୍ଧିକ ପୁନିଆରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ତାଙ୍କର ସ୍ଵପ୍ନ ପୁନିଆ ଥିଲା ତାଙ୍କଗ ଏକମାତ୍ର ଆଶ୍ରୟକଳୀ ।

ସ୍ଵପ୍ନିଲ ଆଲବର୍ଟ :

ଆଲବର୍ଟ ମାଧ୍ୟମିବ ସ୍ଵଲରେ ପଡ଼ୁଥିବା ବେଳେ ନିନତର ଏକୁଟିଆପଣକୁ ବହିପତ୍ରରେ ବୁଝେଇ ଦେଇ ନିନତ ସ୍ଵପ୍ନ ଜଙ୍ଗାନ ଦୁନିଆରେ ହଜି ଯାଉଥିଲେ କାରଣ ସେହି ସମସ୍ତରେ ତାଙ୍କ ବାପାଙ୍କ ବ୍ୟବସାୟ ମାନାପଡ଼ି ଯିବାରୁ ତାଙ୍କ ପରିବାର ମିଲାନକୁ ଛାନାନ୍ତରିତ ହୋଇଥିଲା । ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ମ୍ୟାନିକରେ ଏକୁଟିଆ ରହି ପଢ଼ିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା ।

ଛୁଟିମାନଙ୍କରେ ସେ ମିଲାନକୁ ବାପାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସୁଥିଲେ । ଜଟାଳୀୟ ବାତାବରଣ ତାଙ୍କର ସ୍ଵପ୍ନିଲ ମନକୁ ବେଶ ପୁହାଇଥିଲା । ସେ ଜମ୍ବାନୀର ନାଗରିକତ୍ବ ପରିବ୍ୟାଗ ବରିଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଉଟାଳୀର ନାଗରିକ ହେବାକୁ ଆବେଦନ କରିନଥିଲେ । ସେ ବାହୁଥିଲେ କୌଣସି ଦେଶରେ ବନ୍ଧନରେ ବାନ୍ଧି ନହୋଇ ବିଶ୍ୱର ନାଗରିକ ହେବାପାଇଁ ।

ଆଲବର୍ଟଙ୍କ ବାପା ପୁଅର ଏସବୁ ଅବାଗିଆ ତଙ୍କୁ ପସନ୍ଦ କରୁନଥିଲେ । ‘ଡୋଟେ ଶୋହଳ
ବର୍ଷ ହେଲାଣି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଲେକ୍ଟ୍ରି କେଲୁ ଇନିମିସିଂ ବ୍ୟବସାୟରେ ତୋର ମନୋନିବେଶ କରିବା
ଉଚିତ ।’ ବାପା ପୁଅର କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବ୍ୟବସାୟ ନାଁ ରେ ଆଲବର୍ଟଙ୍କ ମନ ବିଦେହ କରି ଡୁଥିଲା ।

ତାଙ୍କ ବହିପତ୍ର, ତାଙ୍କ ବେହେଲା ଏବଂ ତାଙ୍କ ସ୍ଵପ୍ନିଳ ମୁନିଆୟୁ ଦୁରେଇ ରହିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଭୁନଥୁଲା । ସେ ସେଥିପାଇଁ ବେଳେବେଳେ ବିମର୍ଶ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲେ । ଜମରୂପନଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧର ଉତ୍ତି ‘ଯଦି ନଣେ ନିନ୍ଦସ୍ତ ସ୍ଵଭାବ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେବା ପାଇଁ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ରହେ, ତେବେ ମୁନିଆ ଆପେ ଆପେ ତାର ମନ ମୁଠାବକ ବଦଳି ଯିବ ।’ ତାଙ୍କ ବିମର୍ଶ ମନକୁ ସରସ କରିବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଉପାଦାନ ଯୋଗାଇଲା । ସେ ଗଣିତ ଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟନ କରିବାପାଇଁ ଦୃଢ଼ ରହିଲେ । ଶେଷରେ ତାଙ୍କ ବାପା ମଧ୍ୟ ପୁଅର ଏହି ଦୃଢ଼ତା ସମକ୍ଷରେ ମୁଖ ନୀଆଇଲେ ।

ସେ ଦୁରିଖ ପଲିଚେନିର ଏକାଡେମୀରେ ପ୍ରବେଶିକା ପରୀକ୍ଷା ଦେଲେ ବିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମଥର ଅବୃତ୍କାର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ କାରଣ ତାଙ୍କର ବିଦେଶୀ ଭାଷାର ଜ୍ଞାନ ଅଭିଧ ଥିଲା । ବିଦେଶୀଭାଷା ଶିକ୍ଷାରେ ମନେନିର୍ଭା କରି ଆଉ ଥରେ ସେ ଉପରୋକ୍ତ ଏକାଡେମୀର ପ୍ରାର୍ଥୀ ହେଲେ । ଯେଇ ସେ ସଫଳ ହେଲେ ।

ତାଙ୍କର ମନସାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା । ସେ ଗଣିତ ଓ ପଦାର୍ଥ ବିଦ୍ୟାରେ ଅଧ୍ୟାପନା କରିବାପାଇଁ ନିଜକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେ ନିବିଷ୍ଟ ଚିତ୍ରରେ ଏହି ବିଷସର ବିଭିନ୍ନ ପୁସ୍ତକ ଅଧ୍ୟସନରେ ମନୋନିବେଶା କଲେ । ତାଙ୍କର ଅଧ୍ୟସନ - ଶ୍ରୀଧା ଏକବିରେ ମେଲିଲା ନାହିଁ । ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଧର୍ମନ ଶାସ୍ତ୍ରର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗର ପୁସ୍ତକ ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ସେ ଅଧ୍ୟସନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଆର୍ତ୍ତିଷ୍ଠ ମେନଙ୍କ ଧନାଯବାଦ (positivism) ଏବଂ ତାରତତ୍ତ୍ଵବିଦ୍ୟା (theory of evolution) ତାଙ୍କୁ ଅଭିଭୂତ କରିଥିଲା । ସେ ଖୋପେନହାଉରଙ୍କ ସୁଶ୍ରଙ୍ଗଳ ବିଷାଦବାଦ (methodical pessimism) ରେଖା କାଷଙ୍କ ପୁଶ୍ରଙ୍ଗଳ ହର୍ଷବାଦ (methodical optimism) ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଆକୃଷ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ । ଏହା ସହିତ ତାଙ୍କର ବାଲ୍ୟକାଳ ସଙ୍ଗୀତପ୍ରିସତା ତାଙ୍କୁ ଚାଣି ନେବଥିଲା ସଙ୍ଗୀତ ହଳକୁ ଯେଉଁଠି ଯୋଆଚିମଙ୍କ ବେହେଲାର ମ୍ୟାନିକୀୟ ପୁରୁବରେ ସେ ନିଜକୁ ହନ୍ଦାର ଦେଇଥିଲେ । ସେଇଠି ଘରକୁ ଫେରି ରାତିର ବିଳମ୍ବ ପ୍ରହର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ନିଜେ ବେହେଲା ବାଦନ କରିଥିଲେ ।

ସୁଇଶ ପଲିଟେକ୍ନିକରେ ଅଧ୍ୟନ ଏବଂ ପୃଥମ ପୁଣ୍ୟ :

ସମସ୍ତଙ୍କ ଜୀବନରେ ପୃଥିମ ପ୍ରଣୟର ସ୍ଵତ୍ପାଦ ହେଲା ଭଲିଆ ଅଚାନକ ଆଜନ୍ମାଜନଙ୍କ ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ଦେଖାବେଳା ପୃଥିମ ପ୍ରଣୟ ଶୁଣ ଚିତ୍ତ ନୁହିଲା ପରିବର୍ତ୍ତନର ରେ ତାଙ୍କ ଭଲିଆ ଅନେକ

ବିଦେଶୀ ନାଗରିକ ପାଠ ପଡ଼ୁଥିଲେ । ଆଲବର୍ଟ୍ ନିରୋଳା ପ୍ରୀତି ଥିଲା ସତ କିନ୍ତୁ ଏହି ଅଧୟନ କାଳରେ ତିନିଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁତା ନିବିତ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରଥମବନ୍ଧୁ ହେଲେ ତାଙ୍କ ଭଲିଆ ଯୁଦ୍ଧ ବିରୋଧୀ ଜର୍ମାନୀର ଫ୍ରେଡେରିକ୍, ଦ୍ଵିତୀୟ ବନ୍ଧୁହେଲେ ସୁଇଜରିଲଙ୍ଗର ଦେଶପ୍ରେମୀ ମାସେଲ ଏବଂ ଦୃଢ଼ୀୟ ନିଶାକ ହେଲେ ବାନ୍ଧବୀ ମିଲେଇବା ଯାହାଙ୍କ ଘର ଥିଲା ସର୍ବିଆ ।

ପ୍ରଥମ ଦିନ ଟିକିଷ୍ଟ ଲେବେରେଟୋରୀରେ ଏହି ଝିଅ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ ହେବା ପରତୁ ସେ ତାଙ୍କର କୋମଳ ଛୁଦସକୁ ଝିଅକୁ ଅର୍ପଣ କରିଦେଲେ । ତାଙ୍କର ମନେହେଲା, ସତେ ଯେମିତି ଖିଅ ସେ ପୂର୍ବରୁ ଦେଖିନାହାନ୍ତି । ମିଲେଇବା ଥିଲେ ନିଶା ବୁଦ୍ଧିମତୀ ତ୍ରୈଣୀ - ସ୍ତ୍ରୀ ନାତିର ଉଚିତିକ୍ଷା ଏବଂ ସ୍ବାଧୀନ ଜୀବନ ଯାପନ ଥିଲା ତାଙ୍କର ଦର୍ଶନ । ମିଲେଇବା କେବଳ ସର୍ବିଆନ ଭାଷା ଜାଣିଥିବାରୁ ଆଲବର୍ଟ ତାଙ୍କ ବିଦ୍ୟା ଭାଲୁ ଭାବରେ ବୁଝିପାରୁନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅନେବଦାର ଚାରିତଶ୍ଶୁର ମିଳନ ଘଟି ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ସୁଣ୍ଠି କରିଥିଲା ପ୍ରଥମ ପୁଣୀୟ ତେତି । ତାପରେ ଆଲବର୍ଟ ଶିଖିବାକୁ ଆଗମ୍ବନ କଲେ ସର୍ବିଆନ ଭାଷା ଏବଂ ମିଲେଇବା ଶିଖିଲେ ନିର୍ମାନ ଭାଷା ।

ଜ୍ୟେଷ୍ଠରରେ ଆଲବର୍ଟଙ୍କ ବାଲ୍ୟବନ୍ଧୁ କାର୍ଲ ଏବଂ ସାନ ଉଦେଶୀ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପୁଣୀୟ ସ୍ଵର୍ଗପାତ ହୋଇ ସାରିଥିଲା । ଆଲବର୍ଟଙ୍କ ମିଳାନ୍ ଆଗମନ ସମସ୍ତରେ ସେମାନଙ୍କର ବିବାହ ମଧ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ହେଲା । ଏଥର ମିଳାନରୁ ଫେରି ଆଲବର୍ଟ ନିନର ମନର କଥା ମିଲେଇବା ଆଗରେ ବହିଲେ । ମିଲେଇବା ମଧ୍ୟ ଆଲବର୍ଟଙ୍କ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଣ ହୋଇ ସାରିଥିଲେ । ପେମାନେ ଷ୍ଟିର କଲେ ଯେ ସେମାନେ ସ୍ବାତର ହେବାପରେ ବିବାହ କରିବେ । ଭଲ ନମ୍ବର ରଖିଲେ ଭଲ ଚାକିରୀ ମିଳିବ ବୋଲି ଉଭୟେ କଠୋର ପରିଶ୍ରମ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଚାକିରୀ ରହଣି ପରେ ପଲିଟେକ୍ନିକ୍ରୁ ସର୍ବୋତ୍ତମାନ ଅଧିକାର କରି ଆଲବର୍ଟ ପାଶ୍ କଲେ । ଫ୍ରେଡେରିକ ମଧ୍ୟ ଅତି ଉତ୍ତମ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଆଶ୍ରୟର କଥା, ପଲିଟେକ୍ନିକ୍ରେ ଖାଲିଥିବା ପଦବୀ ଆଲବର୍ଟଙ୍କୁ ମିଳିଲା ନାହିଁ କି ତାଙ୍କ ବୌଣସି ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ - ଏହା ମିଳିଲା ନିଶା ସୁଇଷ ନାଗରିବନ୍ଧୁ ।

ଚାକିରୀ ଅନ୍ଦେଶଣ :

ଚାକିରୀ ନପାଇ ଆଲବର୍ଟଙ୍କ ମନରେ ଅନେକ ଆଶଙ୍କା ଉପୁଦିଲା । ଚାକିରୀ ନପାଇଲେ ବାହା ହେବାର ଅନିଶ୍ଚିତତା ତାଙ୍କ ମନକୁ ବହୁତ ଆହେଲିବା କଲା । ତିରସନ ଯୋଗାଡ଼ କରି ନିନକୁ ଥିଲା ଏବଂ ଉତ୍ତମ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ବିଫଳ ହେଲା । ଥଥାପି ସେ ଧେଯ୍ୟରଙ୍ଗା ହେଲେ ନାହିଁ ।

ଆଲର୍ଟ୍ ଦୁରିଷ୍ଟରେ ରହି ଚାକିରୀ ପାଇବା ପାଇଁ ପୁଣି ଯନ୍ତ୍ରୀଳ ହେଲେ । ମିଲେଇବା କିନ୍ତୁ ସର୍ବିଆରୁ ଫେରିଯିବାପାଇଁ ଶିର ବଲେ । ନିନଦେଶରୁ ଫେରିଯାଇ ଦେଶରେ ଅଶୀକାର ଅମା ଅନ୍ଧବାରକୁ ଦୂର ବରିବାକୁ ମିଲେଇବା ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇଥିଲେ ।

ଇଥେବସରରେ ଫେରିଦେଇବିକ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳଥରର କେବନିବେଳେ ସ୍ଥୁଲରେ ସାମୟିକ ଶିକ୍ଷକତା କରିବାର ପୁଯୋଗ ପାଇଲେ । ବନ୍ଧୁ ଆଲର୍ଟ୍‌ଙ୍କ ପାଇଁ ସେ ନିଜେ ସ୍ଵାର୍ଥତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ଉଚ୍ଚ ଚାକିରୀ କଷ୍ଟକୁ ଯାଇଲେ । ଆଲର୍ଟ୍ ବୃଦ୍ଧତାରେ ଅଭିଭୂତ ହୋଇ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ପ୍ରଦାନପ୍ରତିହଣ ବଲେ ଏବଂ ଏହି ଚଣର ପରିଶୋଧ କରିବାକୁ ମନେ ମନେ ମନସ୍ତ୍ର ବଲେ । ପ୍ରବଳ ବିଶ୍ୱାସିଲା, ଦୁଇସିଲ, ଗାଠ ଓ ଚେହୁଲ ବାଡ଼ିଆ ମଧ୍ୟରେ ଆଲର୍ଟ୍ ପ୍ରଥମେ କ୍ଲାସ ରୁମରେ ପଢ଼େଇବା ଦେଲେ ବାଧାର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ହୋଇଥିଲେ ସତ କିନ୍ତୁ ନିଜର ଅସୀମ ଘେର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ ପୂର୍ବକ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଦସ୍ତଦେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ସ୍ଵେଚ୍ଛ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ସେ ପିଲାମାନଙ୍କ ମନସ୍ତ୍ର ବିଶି ନେଲେ ।

ଏହା ଭିତରେ ଆଲର୍ଟ୍ ବିଭିନ୍ନ ଛାନକୁ ଅଧାପକ ଚାକିରୀପାଇଁ ଦରଖାସ୍ତ କରି ନିରାଶ ହୋଇଥିଲେ । ସେ ସମସ୍ତରେ ତାଙ୍କ ଅନ୍ୟବନ୍ଧୁ ମାସେଲଙ୍କ ନରିଆରେ ସୁଇଜଗଲାଞ୍ଚ ରାନଧାନୀ ବର୍ଣ୍ଣର ସୁଇସପେଟେଷ୍ଟ ଅଟିସରେ ସେ ନଣେ କୁର୍କ ଭାବରେ ନିଯୁତି ପାଇଲେ ।

ସୁଇସ ପେଟେଷ୍ଟ ଅଟିସର କୁର୍କ ଓ ଗବେଷଣା :

ଏହି ସୁଇସ ପେଟେଷ୍ଟ ଅଟିସରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଆଲର୍ଟ୍‌ଙ୍କ ଗବେଷଣା । ଦିନସାରା ତାଙ୍କ ତେଷ୍ଟରେ ଅଞ୍ଚା ବଙ୍କଇ ସେ ଲେଖାରଲେ ଅନ୍ୟ ଗାଣିତିକ ଚିତ୍ର ଆର ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ ତାରାମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ସମ୍ଭାବନା ପାଇଲା । ଅଟିସର ମାଲିକ ଓବୁର ହାଲେ ଉତ୍ତମ ପ୍ରକୃତିର ଲୋକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଆଲର୍ଟ୍‌ଙ୍କ ଏହି ପାଗଲମିକୁ ପସନ କରୁନଥିଲେ । ତେଣୁ ମାଲିକଙ୍କ ପଦବି ଶୁଣିବାମାତ୍ରେ ସେ ନିଜର ଗଣିତ ସୂଚନରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କାଗଜିପତ୍ର ଲୁଚେଇ ରଖୁଥିଲେ ।

କିଏ କାଣିଥିଲା ଯେ ତାଙ୍କ ଅବସର ବିନୋଦନ ପାଇଁ କରାଯାଉଥିବା ଗାଣିତିକ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ଭିତରେ ପରମାଣୁ ବୋମାର ରୁପରେ ଲୁଚି ରହିଛି । ତାଙ୍କର ଏହି ଅନୁଧାନ ଗୁଡ଼ିକ ସେ ଅତି ଗୁଡ଼ ଭାବରେ ରଖିଥିଲେ ଏବଂ ଯେହି ଅଛି ଲୋକ ଏବଂ ବିଷୟରେ ଅବଗତ ଥିଲେ ତାଙ୍କର ପଦିସ୍ଥ ସହପାଠୀମାତ୍ର ମିଲେଇବା ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟମେ ଯାହାଙ୍କୁ ସେ ପରେ ବିବାହ କରିଥିଲେ ।

ଗବେଷଣାର ପ୍ରଥମପୁରୀ :

ତାଙ୍କର ପରିସର (space) ଏବଂ ସମୟ (time) ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଗବେଷଣା ଯେତେବେଳେ ସରିଲା ବୋଲି ତାଙ୍କର ମନେ ହେଲା, ତାଙ୍କର ହାତଲେଖା ଏହି ଶାରୀରିକ ସ୍ଵତ୍ତସବୁରୁ ଧରି ପହଞ୍ଚିଲେ ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନର ନିର୍ଣ୍ଣୟର ଆନାଲନ୍ଦେର ପିନ୍ଡିକ (Annalen der physik) ର ଅପିସରେ ଏବଂ ବିନ୍ଦୁର ସହିତ କହିଲେ, ‘ଆପଣଙ୍କ କାରଣରେ ମୋର ଏହି ଲେଖା ଶୁଣିବ ପ୍ରବାଣ ବରିବାପାଇଁ ଯଦି ଜାଣା ମିଳନ୍ତା, ମୁଁ ବୁଝୁ ଶୁଣି ହୁଅନ୍ତି ।’

ନିର୍ଣ୍ଣୟର ସମାଦିକ ସେହି ଲେଖା ଶୁଣିବ ଛାପିବାପାଇଁ ରାନ୍ଧି ହେଲେ ଏବଂ ଏକ ଅନ୍ଧାତ୍ ପେଟେଷ୍ଟ ଅଫ୍ଟିସର ନଣେ ସାଧାରଣ କୁର୍କ ବନିଶଲେ ଏ ଯୁଗର ନଣେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୈଜ୍ଞାନିକ ।

ମାତ୍ର ଛବିର ବର୍ଣ୍ଣ ବସ୍ତିରେ ଏତେ ଖ୍ୟାତ ! ଆଇନ୍‌ଷଟ୍ଟାରନ୍କୁ ଅନୁଆ ଲାଗିଲା । ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସୁଥିବା ଟୋକେଇ ଟୋକେଇ ଚିଠି ଏବଂ ତାଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ ବରିବାପାଇଁ ଆସୁଥିବା ଅଗଣିତ ସାମ୍ବାଦିକ, ଫଟୋଗ୍ରାଫର, ବିଜ୍ଞାନିକ, ବ୍ୟବସାୟୀ, ରାଜନ୍ୟତିଜ୍ଞ ଏବଂ ନନ୍ଦପାଧାରଣ ତାଙ୍କୁ ବ୍ୟତିବ୍ୟପ୍ତ କରିପକେଇଲେ । ଏସବୁ ଯଶ ତାଙ୍କ ମନରେ ତିଳେମାତ୍ର ପର୍ବତ ସଂକାର ବରି ନଥିଲା । ସେ ଯଶଠାରୁ ଯେତିକି ଦୂରରେ ରହିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ, ତାହା ତାଙ୍କ ପଛରେ ସେତିକି ଗୋଡ଼ାଇଥିଲା ।

ଆଲର୍ଟଙ୍କ ନୀବନରେ ଝଡ଼ ଓ ନୂରନ ମୋଡ଼ :

ମିଲେଇରାଙ୍କୁ ବେତେ ପ୍ରେମ କରି ନଥିଲେ ଆଲର୍ଟ ! ପ୍ରିସମୋ ପାଇଁ ସେ ସରିଆରୁ ଯିବାକୁ ବି ମନସ୍ତ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମନର ରାଣୀଙ୍କୁ ବିବାହ କରି ସେ ଭାବିଲେ ଯେ ସେ ସ୍ଵର୍ଗପୁଣ୍ୟ ପାଇଛନ୍ତି । ପ୍ରଥମବର୍ଷ ହାତ୍ତେ ଏବଂ ତା ପର ବର୍ଷ ଏତୁଆର୍ତ୍ତ - ଏମିତି ଦୁଇଟି ପ୍ରତି ସନ୍ତାନ ନନ୍ଦ କଲେ ମିଲେଇବା । ପରିବାରର ସାନିଧିରେ ଆଲର୍ଟ ନିଜ ନୀବନକୁ ଧନ୍ୟ ମଣିଲେ ।

ସ୍ଵାମୀଙ୍କୁ ଗବେଷଣାରେ ସାହାଯ୍ୟ ବରିବା ତାଙ୍କୁ ଘରର ସମସ୍ତ ଜଞ୍ଜାଳ ନିଜେ ମୁଣ୍ଡାଇ ଥିଥା ଦୁଇପୁଅଙ୍ଗର ଯହ ନେଇ ମିଲେଇ ତାଙ୍କର ସ୍ବାଧୀନତା ହରେଇ ବସିଲେ ବୋଲି ଟିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ନିଜକୁ ସ୍ବାବଳମ୍ବନ ରଖିବାର ପ୍ରବଳ ବାସନାଥିବା ନଣେ ନାହା । ପରିବାର ଏହା ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ହୋଇପାଇଲା । ସେ ଛୋଟ କଥାରେ ଟିପ୍ପଣୀ କରିଲେ ଏବଂ ଏକପୁଚରେ ଆଲର୍ଟଙ୍କୁ ଜବାବ ଦେଲେ ଥିଥା ତାଙ୍କର ଏ ଅଧିକ୍ଷମା ପାଇଁ ଯି ବାସୀ ଗୋଟିଏ ଦୋଷାଚାପ କଲେ ।

ମାରବତା ଉଲପାରଥୁବା ଆଲବର୍ଟ୍‌କୁ ଏହା ଦାରୁଣ କଷ୍ଟ ଦେଲା କିନ୍ତୁ ସେ ଦୁନି ରହିଲେ । ସେ ଭାବିଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ସ୍ଵୀଜ ଚିଡ଼ିଚିଦିଆ ପଣ କ୍ଷଣଶାସ୍ତ୍ରୀ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ମାରବତା ମିଳେଭାଙ୍ଗୁ ଆହୁରି ଉଗ୍ର କରିଦେଲା ।

ସେଥାରେ ମିଲାନରେ ତାଙ୍କ ପାରିବାଚିକ ଅବଶ୍ୟାରେ ମଧ୍ୟ ଅବନତି ଦେଖାଦେଲା । ବଡ଼ବାପା ନେକବି ଆଇନ୍ଦ୍ରାଜନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଲା । ବାପା କ୍ରମେ ଦୁର୍ବଳ ଓ ଶୀଘ୍ର ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ବସ୍ତ୍ରାଧୂତ ହେତୁ ସ୍ଥାମୀଙ୍କ ଯଥ ନେଇ ପାରୁନଥ୍ବାରୁ ତାଙ୍କ ମା ନିନ୍ଦ ଭରଣୀର ଝିଅ ଏଲସାଙ୍କୁ ପାଖରେ ରଖିଥିଲେ । ଏଲସାର ଯଥରେ ଅବଶ୍ୟ ବୃଦ୍ଧ ଆଇନ୍ଦ୍ରାଜନ ଦଖାଇକର କିଛି ଅସୁଧିଆ ହେଉନଥିଲା କିନ୍ତୁ ନରମାନ ଆଇନ୍ଦ୍ରାଜନ ପୁଅକୁ ଦେଖିବାକୁ ବେଳେବେଳେ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ଆଲବର୍ଟ ପୁଜନଚଳାଙ୍ଗ ଛାଡ଼ି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ପ୍ରଥମରେ ତ ଗବେଷଣା ଆର ଦ୍ଵିତୀୟରେ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାକୟମାନଙ୍କରେ ତାକିରୀ ଖୋଜା - ତାଙ୍କୁ ଟିକିଏ ବି ସମସ୍ତ ମିଳୁ ନଥିଲା । ସେତେବେଳେ ପ୍ରେତେରିକ ଦୁର୍ଗିଷ୍ଠ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାକୟରେ ସହକାରୀ ପ୍ରଫେସର ଭାବରେ କାମ କରୁଥିଲେ । ସେ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାକୟ ତାଙ୍କରେବୁଙ୍କୁ ଆଲବର୍ଟଙ୍କ ଦକ୍ଷତା ବିଷୟରେ ସ୍ମରଣା ଦେଲେ । ଆଲବର୍ଟଙ୍କ ଦୁର୍ଗିଷ୍ଠ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାକୟର ସହକାରୀ ପ୍ରଫେସର ପଦ ଦିଆଗଲା ।

ଆଲବର୍ଟ ଏ କାମ ପାଇ ବର୍ଷର ପେଣେଷ୍ଟ ଅର୍ପିତର କିରାଣୀ କାମ ଛାଡ଼ି ସପରିବାର ଦୁରିଷ୍ଠ ଛାନାନ୍ତରିତ ହେଲେ । ସେତେବେଳେ କ୍ଲାସରେ ପିଲାଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଅନୁସାରେ ଅଧ୍ୟାପକ ମାନଙ୍କୁ ଦଗମା ମିଳିଥିଲା । ଆଇନ୍ଦ୍ରାଜନଙ୍କ ତୈର ଜଟିଳତା ହେତୁ ବୁଝି ବିମ୍ବିତ ତାଙ୍କ କ୍ଲାସରେ ପଢ଼ୁଥିବାରୁ ପେଣେଷ୍ଟ ଅର୍ପିତର କିରାଣୀ ଦଗମାଠାରୁ ଏଠାରେ ତାଙ୍କୁ କମ୍ ଦଗମା ମିଳିଲା । ଏ ସମସ୍ତରେ ତାଙ୍କର ପାରିବାଚିକ ଅଣାଟି ଠାକୁ ଆକାର ଧାରଣ କରିଥିଲା ।

ପିଲାମାନେ ସିନା ତାଙ୍କର ତତ୍ତ୍ଵକୁ କଠିନ ବୋଲି ଭାବି ତାଙ୍କ କ୍ଲାସରୁ ପୁରରେ ଚହୁଥିଲେ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ତୈର ବୁଝି ଆଦର ହେତଥିଲା । ଚେକୋପ୍ଲାରେକିଆର ପ୍ରେର ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାକୟର ପ୍ରଫେସର ପଦବୀ ତାଙ୍କୁ ଯଚାଗଲା । ସେଠାରେ ମେ ମ୍ୟୁନେଙ୍କ ନିସ୍ମାବିଳି ପଢାଇବା ସମସ୍ତରେ କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନର ପ୍ରସାଦ ଦେଇଥିଲେ । ବିଶେଷଜ୍ଞ ଆଲୋକର ବେଶ ସହି ତୁଳନାୟ ବେଗରେ ଚାରିକରୁଥିବା ବସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କର ଚାରି ସମୟରେ ସେ ନିବନ୍ଧନାନ ରଜନୀ କଳେ ଯାହା ତାଙ୍କର ଶ୍ୟାତି ବଜେଳବାରେ ଲାଗିଲା । ଏତେବେଳେ ଦୁରିଷ୍ଠ ଏ ପୁରୁଣା ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାକୟ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଫେସର ପଦରେ ରୂପିତ କରାଇଲା ।

ଶୁସ୍ତ ହୋଇ ଏ ସମ୍ବାଦ ସେ ବାପାଙ୍କ ପାଖକୁ ଲେଖିବି ନଣ୍ଠାରଳେ ବିନ୍ଦୁ ସେତେବେଳେ ନିରମାନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଥାରିଥିଲା । ଏଲ୍‌ସା ବର୍ଲିନ ଚାଲିଯିଥାଏ ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ମାଙ୍କ ଯହ ନେଉଥିଲେ ଉତ୍ତରଣୀ ମାଜା ଏବଂ ତାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ କାର୍ଲ ।

ଆଲବର୍ଟଙ୍କୁ ଅଧିପନା ଅପେକ୍ଷା ଗବେଷଣା ବେଶ ଆନନ୍ଦ ଦେଉଥିଲା । ଦୁଇଖରେ ସେ ବେଶି ସମସ୍ତ ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନ ଗବେଷଣାରେ ମନୋନିବେଶ କଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ନୂତନ ଚିନ୍ତାଧାରା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଭାଷଣ ଦେବାପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ଆତ୍ମ ତାଙ୍କୁ ନିମନ୍ତଣ ମିଳିଲା ।

ଅଷ୍ଟୁଆର. ବିଜ୍ୟାତ ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନବିଭାଗ ମେଷ୍ଟ ପ୍ଲେଙ୍କ ଆଲବର୍ଟଙ୍କୁ ବର୍ଲିନକୁ ଆସିବା ପାଇଁ ନିମନ୍ତଣ କଲେ । ପ୍ଲେଙ୍କ ପ୍ରସାର ଅନୁଯାୟୀ ବାଇନର ଉଚିଲହେମ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନର ତାରଗେବୁର ପଦବାରେ ଯୋଗଦେବାପାଇଁ ଆଇନ୍ସ୍ଟାଇନ ମନସ୍ତ କଲେ ।

ନିର୍ମାନରେ ଅବଶ୍ୟ ସେତେବେଳେ ଥିଲା ସାମରିକ ଶାସନ ଯାହା ସେ ନିଜେ ଏବଂ ମିଲେଇ ପୁଣା କରୁଥିଲେ । ତଥାପି ଗବେଷଣାରେ ଆହୁରି ପୁରୁଷା ପାଇବାର ଆଶା ପୋଷଣ କରି ଆଲବର୍ଟ ବର୍ଲିନକୁ ଆସିବାକୁ ମନ ବଳେଇଲେ । ମିଲେଇବା ଏ ପ୍ରସାରରେ ଅଧ୍ୟେତ୍ର ଉତ୍ସିଷ୍ଟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ଏବଂ ଆଲବର୍ଟଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିପଡ଼ୁ ଦେବାକୁ ମନସ୍ତ କଲେ । ହାତ୍ର ଏବଂ ଏତୁଆର୍ଡଙ୍କୁ ସହିତ ମିଲେଇବା ରହିଲେ ଦୁଇଖରେ ଆର ଆଲବର୍ଟ ଏକାକୀ ଗଲେ ବର୍ଲିନକୁ ନୂତନ ଗବେଷଣାର ସ୍ଵପକୁ ରୂପାସିତ କରିବାପାଇଁ ।

ବର୍ଲିନର ଏକୁଟିଆ ନୀବନରେ ତାଙ୍କ ମାତ୍ରସାହିତ୍ୟ ଉତ୍ତରଣୀ ଏଲ୍‌ସା ଥିଲେ ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ସାଥୀ । ସେତେବେଳେ ଏଲ୍‌ସାଙ୍କ ପଢ଼ି ବିସ୍ମେଗ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ସେ ତାଙ୍କ କନ୍ୟାଦୟସଙ୍କ ସହିତ ଏକୁଟିଆ ଥାଏ । ଏଲ୍‌ସାଙ୍କ ଯହରେ ଆଲବର୍ଟ ଅତ୍ୟେତ୍ର ଶୁସ୍ତ ଥିଲେ ଏବଂ ଆଲବର୍ଟଙ୍କ ତ୍ୱରିତଧାନରେ ଏଲ୍‌ସା ପୁରୁଷିତ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ଦିନେ ସେ ଦୁହେଁ ବିବାହ କରିବାକୁ ଛୀର କଲେ ।

ଆପେକ୍ଷିକ ତତ୍ତ୍ଵର ଏକ ଖଲକ :

ସଙ୍ଗୀତେ ଯେମିତି ଗୋଟିଏ ପୁନର ମୁର୍କନାର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶ ମଧ୍ୟରେ ସମନ୍ୟସର ସୁଷ୍ଟି କରେ, ବିଶ୍ୱାସିତ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଗତି ଓ ପ୍ରକୃତି ତଥା ବଳନାଟାତ ଘରେବଳନା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସମତାଳର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶର ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଜୋଜିନାରେ ମନୋନିବେଶ କଲେ ଆଇନ୍ସ୍ଟାଇନ । କୌଣସି ଦୃଶ୍ୟପରର ଅନୁଭୂତି ଯେପରି ନଣେ ପଥଗାରୀ, ନଣେ ବାର୍ଯ୍ୟାତ୍ରୀ ଏବଂ ନଣେ ବିମାନଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜଣାଯାଏ,

ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅନୁଭୂତି ସେହିପରି ବିଭିନ୍ନ ଅନୁଭୂତିକାରୀର ସ୍ଥିତି ସହିତ ଆପେକ୍ଷିକ । ତେଣୁ କୌଣସି ଜଣକର ଅନୁଭୂତି ପରମ ସତ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ତାହାହେଲେ ପରମ ସତ୍ୟ କଣ ? ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମ ଦାର୍ଶନିକ ସିମୋଜାଙ୍କ ମତରେ ଯେମିତି ଭଗବାନଙ୍କ ମନ ହେଉଛି ତାଙ୍କ ସୁଷ୍ଠୁର ସମସ୍ତ ମାନକ ନାତର ମନର ସମସ୍ତ ସହିତ ସମାନ, ଆଜନ୍ମାଜନ୍ମଙ୍କ ମତରେ ପରମ ସତ୍ୟ ହେଉଛି ସମସ୍ତ ଅନୁଭୂତିର ସମାବେଶ ।

ଗତ ସହିତ ବସ୍ତୁର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ଏବଂ ବସ୍ତୁହୃଦ ପରିବର୍ତ୍ତନ କେବଳ ଭୌତିକ ନିରତରେ ନୁହେଁ, ମଣିଷର ଦାର୍ଶନିକ ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ମୁଖ ବିପୁଲର ସୁଷ୍ଠୁ କଲା । ଗତିଶୀଳ ବସ୍ତୁର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ତାର ଗତି-ଦିଗରେ ସଙ୍କୁଳିତ ହେବା ଏବଂ ଗତିଶୀଳ ବସ୍ତୁର ବସ୍ତୁହୃଦ ବୃଦ୍ଧିଲାଭ କରିବା ଆମର ଅନେକ ଦିନରୁ ଥିବା ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଘଟାଇଥିବାରୁ ସମାନ ତାକୁ ସହଜରେ ଗ୍ରହଣ କଲାନାହିଁ ।

ନ୍ୟୁନ୍‌ମଙ୍କ ମତବାଦ ଅନୁସାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁର ସ୍ଥିର ଭାବରେ ଅବିଷ୍ଵାନ କରିବାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ବା ପ୍ରବଣତା ଅଛି କିନ୍ତୁ ଆଜନ୍ମାଜନ୍ମ ଯୋଗଣା କଲେ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବସ୍ତୁ ଗତିଶୀଳ । ତାଙ୍କ ବିଚାରରେ ବିଶ୍ଵର ବିଭିନ୍ନ ଗତିଶୀଳ ବସ୍ତୁମାନଙ୍କର ବେଗ ଅନ୍ୟବସ୍ଥା ତୁଳନାରେ ଆପେକ୍ଷିକ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଆପେକ୍ଷିକତା ଆଲୋକର ବେଗ ପାଇଁ ପ୍ରଦୂନ୍ୟ ନୁହେଁ ବାରଣ ଏହା ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଏବଂ ଏହାର ମୂଲ୍ୟ ପ୍ରତି ପେକେଷ୍ଣକୁ ଚିନ୍ମିଳଙ୍କ କିଲେମିରେ ।

ଏହି ଆପେକ୍ଷିକ ନିସ୍ତମ, ଆଜନ୍ମାଜନ୍ମ ଯୋଗଣା କଲେ ଯେ କେବଳ ବେଗର ମାନ ପାଇଁ ପ୍ରୟୁଳ୍ୟ ନୁହେଁ, ତାର ଦିଗ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରୟୁଳ୍ୟ । ଗୋଟିଏ ଗତିଶୀଳ ଯାନରେ ଯିବା ସମସରେ ଯାନରେ ଯାଇଥିବା ଯାତ୍ରୀ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଲେକୁ ପକାଇଲେ ଯାତ୍ରୀକୁ ବସ୍ତୁଟି ସିଧା ଲେକୁ ଖସିବା ଉଲିଆ ପ୍ରତ୍ୟେମାନ ହୁଏ କିନ୍ତୁ ରାଷ୍ଟ୍ରାରେ ଶୀର୍ଷ ଥିବା ଅନ୍ୟ ଏକ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷକଙ୍କୁ ଏହା ଏକ ବକ୍ତ୍ଵପଥରେ ପଡ଼ୁଥିବାର ଜଣାଯାଏ । ସେହିପରି ଆମ ପୃଥ୍ବୀରେ ଗତିଶୀଳ ଥିବା ବସ୍ତୁର ଗତିପଥ ପୃଥ୍ବୀବାପୀଙ୍କୁ ଯେପରି ଜଣାପଡ଼ୁଛି, ମହାଶୂନ୍ୟରୁ ତାହା ଦେଖିଲେ ତାର ଗତିପଥ ଭିନ୍ନ ଜଣାପଡ଼ିବ କାରଣ ଉଚ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷକ ଉଭୟ ବସ୍ତୁର ଗତି ଏବଂ ପୃଥ୍ବୀର ଗତିର ସମ୍ବଲିତ ପ୍ରଭାବକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରିବ । ଅନ୍ୟକୌଣସି ଗ୍ରହ ବା ନିଷ୍ଠାକୁ ତାର ଗତିପଥ ଏହାଠାରୁ ଭିନ୍ନ ହେବ । ତେଣୁ ଗତିଶୀଳ ବସ୍ତୁର ଗତିପଥ କିମ୍ବା ତା'ର ଗତିର ଦିଗ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷକର ଅବଶ୍ଵିତ ଏବଂ ଗତ ସହିତ ଆପେକ୍ଷିକ । ଏହି ଗତି ଦିନ ଦିନ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୈର୍ଘ୍ୟରେ ଏକାନ୍ତ ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ମାଧ୍ୟମରୁ ଏହି ଦୈର୍ଘ୍ୟର ତାରମ୍ୟ ଏକ ନୂତନ ଭୌତିକ ପରିଷିଦ୍ଧିର ସ୍ଵର୍ଗକଳା ।

ଆପେଣ୍ଟିକ ସମସ୍ତ :

ମହାଶୂନ୍ୟ ବା ପରିସର ତାହାହେଲେ ଆପେକ୍ଷିକ, ଯୋଗଣା କଲେ ଆରନ୍ଧାଳନ୍। ସମସ୍ତ ମଧ୍ୟ । କଲିବଢା, ଦିଲ୍ଲୀ ଏବଂ ଭୁବନେଶ୍ୱର ଯେପରି ପୃଥ୍ବୀ ପୃଷ୍ଠରେ ଅବଶ୍ଵିତ ଟିନୋଟି ଛାନ ବା ଚିତ୍ର; ଅଟୀତ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତର ପରିସରରେ ଟିନୋଟି ବିତ୍ତ । କଲିବଢାରୁ ଭୁବନେଶ୍ୱରକୁ ଗଢି କରିବା ଯେମିତି ଯୁକ୍ତ ସଂରତ, ଆରନ୍ଧାଳନ୍କ ଭାଷାରେ, ଅଟୀତ୍ରୁ ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ଗଢି କରିବା ସେମିତି ସମସ୍ତରପର । ବିଶ୍ୱର ଏବଂ ନିରାପେକ୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷକ ଯେପରି ଉପରୋକ୍ତ ଟିନୋଟି ଛାନକୁ ଏବଂ ସାଙ୍ଗରେ ଦେଖିବା ସମସ୍ତରପର, ତା ପାଇଁ ଅଟୀତ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତ ଏହି ଟିନୋଟି ମୁହଁର୍ତ୍ତ ଏବଂ ସଙ୍ଗରେ ଅନୁଧାନ କରିବା ସମସ୍ତରପର ।

ତେଣୁ ସମସ୍ତ ମଧ୍ୟ ପରିସର ଭଲି ଗଢି ସହିତ ଆପେକ୍ଷିକ । ଯଦି ଜଣେ ଆଲୋକର ବେଶରୁ ଅଧିକ ଦେଶରେ ଗଢି କରି ପାଞ୍ଚା, ଯାହା ଏ ଯାବର୍ତ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧ ହୋଇନାହିଁ, ତାହାହେଲେ ସମସ୍ତର ସରହଦ୍ରୁ ପାର ହୋଇ ସେ ଚାଲିଯାଆନ୍ତା ଅଟୀତ୍ରୁ । ନିଜର ଜନ୍ମ ମୁହଁର୍ତ୍ତରୁ ପାର ହୋଇ ସେ ଦେଖୁପାରନ୍ତା ସୁଦୂର ଅଟୀରେ ଘଣ୍ଟା । ସେ କୌଣସି ପରିଶାମର କାରଣ ଦେଖିବା ପୂର୍ବରୁ ପରିଶାମକୁ ଦେଖୁ ପାରନ୍ତା ଏବଂ କୌଣସି ଘଣ୍ଟା ଘଟିବା ପୂର୍ବରୁ ତାହା ତାର ପ୍ରତୀସମାନ ହୁଅନ୍ତା । ତେଣୁ ହେତୁ - ପରିଶାମ (cause-effect) ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆମର ଧରଣାର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାର ବରକାର ପଡ଼ନ୍ତା ।

ଆମପାଇଁ ସମସ୍ତ ହେଉଛି ଆମ କ୍ରହର ଗଢିର ଏବଂ ବର୍ଣ୍ଣନା । ନିଜ ଅକ୍ଷରେ ବୁଲୁଥିବା ଗଢିର ଏହା ହେଉଛି ପରିପ୍ରକାଶ । ତେଣୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରୁ ପାଇଁ ନିଜର ଛାନୀୟ ସମସ୍ତ ଅଛି । କୌଣସି ଏକ ସୁଦୂର ନିଷ୍ଠାରୁ ଆମେ ଆନି ଯେଉଁ ଆଲୋକ ପାଇଁ ତାହା ମହାକାଶରେ ଲକ୍ଷାଧିକ ବର୍ଷ ଗଢି କରି ଆମ ପାଖକୁ ପହଞ୍ଚିଥାଏ । ତେଣୁ ଆମେ ଆନି ଯେଉଁ ତାରକାଟି ଦେଖୁବାରେ ହେଉଛି ଲକ୍ଷାଧିକ ବର୍ଷର ପୁରୁଣା ତାରକା - ଆନି ହୁଏତ ତାର ବିଲସ ଘଟି ଯାଇଥାକିପାରେ । ସେମିତି ପୃଥ୍ବୀ ପୃଷ୍ଠରେ ସହସ୍ରାଧିକ ବର୍ଷ ତଳେ ବିପ୍ରିତ ମହାଭାରତ ପୁର୍ବ କୌଣସି ଏବଂ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ତାରକାରେ ଏବେ ସବ୍ୟ ଘଣ୍ଟା ଭଲି ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରତୀସମାନ ହେଉଥିବ ।

ସେଥିପାଇଁ ଗୋଟିଏ କ୍ରହରେ ଯାହା ଆନି, ଅନ୍ୟ ଏବଂ କ୍ରହରେ ତାହା ପତ କାଲି ଏବଂ ଆତ ଗୋଟିଏ କ୍ରହରେ ତାହା ଆସନ୍ତା କାଲି ହେବା ସମସ୍ତରପର । କାରଣ ସମସ୍ତ ହେଉଛି ମହାଶୂନ୍ୟର ଏକ ଅୟତନ ଏବଂ ମହାଶୂନ୍ୟ ହେଉଛି ସମସ୍ତର ଏବଂ ଆୟତନ (Time is a dimension of

space and space is a dimension of time)। ଆଇନ୍‌ଷାଇନ୍‌କ ରାଶାରେ ଏହି ବିଶ୍ୱବସ୍ତୁତାଙ୍କ ହେଉଛି ମହାଶୂନ୍ୟ - ସମସ୍ (space-time)ର ଏକ ନିରବିଜ୍ଞନ ଧାରା (continuum)। ଦେଖୁ ମହାଶୂନ୍ୟ ଏବଂ ସମସ୍ ଉଭୟେ ଗୋଟିଏ ଅନ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭରଣୀଳ । ଆମର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଆସନ୍ ବିଶ୍ୱମହାଶୂନ୍ୟରେ ଆଇନ୍ ଷାଇନ୍ ମିଶେଇ ଦେଲେ ତାର ଚୁର୍ଚ୍ଚ ଆସନ୍ ସମସ୍ତକୁ ।

ସମସ୍ ଆପେକ୍ଷିକ ହେବାରୁ ଆମର ସମକ୍ଷିକତା ସମନ୍ବୟ ଧାରଣାରେ ମଧ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆବଶ୍ୟକ ହେଲା । ଚନ୍ଦ୍ରପୃଷ୍ଠରେ ଯଦି ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ସମକ୍ଷିକ, ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରୁ ଏହି ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ମଧ୍ୟରେ ସମସ୍ ବ୍ୟବଧାନ ଥିବାର ଜଣାପଡ଼ିବି ।

ବିଶ୍ୱା ଓ ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ବନ୍ଧ :

ଅନେକ ଦିନରୁ ଆମର ଧାରଣା ଥିଲା ଯେ ବିଶ୍ୱା ଏବଂ ଶକ୍ତି ଅବିନଶ୍ଵର ଅର୍ଥାତ୍ ଆମେ ବିଶ୍ୱା କିମ୍ବା ଶକ୍ତିର ପୁଣି କରି ପାରିବା ନାହିଁ କି ଏମାନଙ୍କର ବିଲସ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ $E = mc^2$ ସମୀକଣରେ ଆଇନ୍‌ଷାଇନ୍ ଦେଖାଇଦେଲେ ଯେ ବିଶ୍ୱା ଶକ୍ତିରୁପରେ ବୃଦ୍ଧିତାତ୍ତ୍ଵରେ ହୋଇପାରେ ଏବଂ ଶକ୍ତିର ମୁଣ୍ଡା ବିଶ୍ୱା ଭାବରେ ପ୍ରତୀସମାନ ହୋଇପାରେ ।

ଏହି ନିରୀହ ଗାଣିତିକ ସ୍ମୃତି ସାହାଯ୍ୟରେ ନ୍ୟୁକ୍ଲିନ୍ ପ୍ରଦିଷ୍ଟର ଅନେକ ଗୁଡ଼ ଗତିଶ୍ୟ ଉଦ୍‌ଘାଟିତ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏହା ପରମାଣୁ ବୋମାର ମୂଳମୁଆ ଦେବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କଲା ।

ଦାର୍ଶନିକ ଆଇନ୍‌ଷାଇନ୍ :

ନଣେ ଅନାମଧେସ ସ୍ଥାତକ ଯାହାକୁ କି କୌଣସି ମହାବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଧାପନା କରିବାକୁ ପୁଯୋଗ ଦିଆଯାଇନଥିଲା, ଆପେକ୍ଷିକ ତ୍ୱର ଅବିଷ୍ଵାର ପରେ ତାଙ୍କୁ ସମାଜ ସବୁକ୍ରିକ୍ଷ ଦେବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ବିନା ବ୍ରିଧାରେ ଦ୍ରୁତିଶ୍ଵର ପ୍ରଫେସର ପଦ ତାଙ୍କୁ ଯଚା ହେଲା । ଆଇନ୍‌ଷାଇନ୍ କିନ୍ତୁ ଏଥରେ ଟିକିଏ ବି ପ୍ରୋଥାତ୍ତିତ ହୋଇନଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଧାରଣା ଥିଲା ଯେ ଭଗବାନଙ୍କ ଚନ୍ଦ୍ରରେ ସମସ୍ତେ ସମାନ ଭାବରେ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଏବଂ ସମାନ ଭାବରେ ନିର୍ବୋଧ । ପ୍ରଫେସର ପଦବୀରେ ସେ ବିଶେଷ କିଛି ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁ ନଥିଲେ । ସେ ଥିଲେ ନଣେ କଳାକାର । ଅବଧାନିଥା କ୍ରୁଦ୍ଧ ପ୍ରୁଟି ତାଙ୍କର ଟିକିଏ ବି ଆକର୍ଷଣ ନଥିଲା । ସେ ଭାବୁଥିଲେ, କୁକୁର ମାନେ ହାଡ଼ ଗୋଟାଟା ପୂଜିତେ ଯାଇଥି ଲଖିଲା ଭଲି ଅବଧାନମାନେ ସଂଗ୍ରହ କରୁଥିଲେ ବିଭିନ୍ନ ଘଣ୍ଟା । ତାଙ୍କ ମତରେ, ମାତ୍ର କେବଳାଙ୍କ ଟାଇଫେନ୍

ଅନ୍ୟ ରଥାବିଦୁଷ ସାମା ଓ ପଞ୍ଜୀଯାନେ ଚିତ୍ରଶ୍ଳୀଳ ଭାବଧାରା ରୁ ଦୂରରେ ଥିଲେ - ସେମାନେ ସ୍ଵପ୍ନବିଳାସୀ ନଥିଲେ । କଣେ ସଙ୍ଗୀତକ ଯେମିତି ସଙ୍ଗୀତର ଏକ ତାନର ଅନ୍ତର୍ଦେଖିତ ରହସ୍ୟ ଖେଳି ବାହର କରେ, ଆଜନ୍ମାରନ୍ ଭାବୁଥିଲେ, ସେମିତି କଣେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ମଧ୍ୟ ଘୋଟିବ ନିୟମାବଳୀର ଅନ୍ତର୍ଦେଖିତ ସୌନ୍ଦର୍ୟକୁ ଖେଳି ବାହାର କରି ପାରିବ । ତାଙ୍କ ମତରେ କଣେ ବିରାଗ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଏବଂ ସ୍ଵପ୍ନବିଦ୍ୱିତ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତର ସମାନ ଭାବେ ହେଉଛନ୍ତି ସ୍ଵପ୍ନବିଳାସୀ ବବି ।

ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳସ୍ତର ଲେବଚର ଦେବା ଅପେକ୍ଷା ନିଜ ସାମପୁଅକୁ ବାଢ଼ିରେ ଗଡ଼େଇ ଗଡ଼େଇ ନେବାକୁ ସେ ଦେଖି ଭଲ ପାରଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସାମର ଅଫ୍ଫୁରନ୍ତ ଖରଣାକୁ ବାଣିତାଏ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୀ ଆସିଥିବା ଶ୍ରୋଦାମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଅନର୍ଗଳ ବକ୍ଷୁତା ଦେବାକୁ ତାଙ୍କୁ ଉଲଲାଗୁନଥିଲା । ତାଙ୍କ ପ୍ରକଳ୍ପ ନିକର ଭିଡ଼ର ପରିପଣା ଥିଲା - ସେମାନଙ୍କୁ ଦଳଗତ ଭାବରେ ଶିଖେଇବା ପାଇଁ ହେଉ ବା ସେମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶିବା ପାଇଁ ହେଉ, ସେ ଶୌଣ୍ଡଳ ବାମ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ନଥିଲେ । ସେ ଥିଲେ କଣେ ଏବାବା ଛାତ୍ର ଆଉ ନିକର ପରିଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ନିର୍ଦ୍ଦିନତା ତାଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା - ନିକର ସ୍ଵପ୍ନର ମୁନ୍ଦିଆରେ କେବେ ଗ୍ରୁହ ନକ୍ଷତ୍ରର ରତ୍ନ ପଥର ବଳନାରେ ତ ଆଉ କେବେ ନିଜ ବେହେଲାର ମନ ଭୁଲାଣିଆ ସଙ୍ଗୀତ ଲହରୀରେ ।

ସୁରୋପର ବିଶ୍ୱିଷ ଗଣିତେ ପାଏନ କେସାର ତାଙ୍କୁ 'ନ୍ୟୁଟ୍ରନ୍କ୍ ବିନେତା' ଭାବରେ ଅଭିନନ୍ଦ ନିଶାଇଥିଲେ ଓ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବିଜ୍ଞାନବିଦ୍ ଲରେତା ତାଙ୍କୁ ଉତ୍ତିଷ୍ଠାପର ଏକ ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟ ବୈଜ୍ଞାନିକର ଆଶ୍ୟା ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ସୁରୋପର ବିଜ୍ଞାତ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳସ୍ତର ସମାନ ପ୍ରଫେସର ପଦବୀ ଯତା ଯାଇଥିଲା । ବିନ୍ଦୁ ନିଜାଳମସ ଶ୍ୟାତି ସମନ୍ ଜୀବନରୁ ଅଭ୍ୟାସିତ ନେବା ପାଇଁ ମନ ତାଙ୍କର ଭବୁତ୍ତୁ ହେଉଥିଲା । ତାଙ୍କର ପୁରାନେ ଦିନର ବଥା ମନେ ପଡ଼ୁଥିଲା ଯେତେବେଳେ ପେଟେଷ୍ଟ ଅଟେସର ଅନାମଧେସ ବିଭାଗୀ ଭାବରେ ସେ ଏକ ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ବାତାବରଣରେ ତାଙ୍କର ଗବେଷଣା ସମ୍ବନ୍ଧରେ କରି ପାରୁଥିଲେ ।

ଶେଷରେ ସେ ବର୍ଲିନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳସ୍ତର ପ୍ରଫେସର ପଦବୀ ଗ୍ରହଣ କଲେ ନିକର ପରିବାରର ଭରଣପୋଷଣ ପାଇଁ, ନିକର ଖୁସି ପାଇଁ ନୁହେଁ ।

ପ୍ରଥମ ମହାୟୁଦ୍ଧ :

ତାଙ୍କର ସ୍ଵପ୍ନ ମୁଦିଆରେ ବାଧାଫେଲା ୧୯୧୯ ମୁଖନ ମାହାୟୁଦ୍ଧ । ଆଜନ୍ମାରନ୍କ ଯାବେଦନଶୀଳ ଆୟାରେ ଏହି ଅନାମୁଦ୍ଦିକ ଯୁଦ୍ଧ ଘରୀବ ଅନ୍ତର୍ଗତ ହେଲା । ଯଦିଓ ନିର୍ମାନୀ ଏହି

ମହାୟନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜାଗିଦାର ଥିଲା, ସେ ଯୁଧ ବିଭୂତରେ ତାଙ୍କର ମତାମତ ଖୋଲା ଖୋଲି ଭାବରେ
ଅଭିଷେକ କଲେ । ‘ମୋଟେ କଂଠ ଟିକି ଟିକି କରି କଟି ପବାଅ କିନ୍ତୁ ଏହି ବର୍ଷଗୋଟିଏ ଯୁଦ୍ଧରୁ ଶାନ୍ତ
ହୁଅ ।’ ସେ ଜହିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଏହି ମହାୟୁଦ୍ଧ ସମସ୍ତକେ ଯେ ନିରଜୁ ବଳୀନ୍ ବାସତିବନରେ ଆବଶ୍ୟକ ରଖିଲାଗଲା ରବେଷଣାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅମୁମେସ୍ଵ ସାଗରରେ ବୁଡ଼ି ରହିଲେ ।

ସାଧାରଣ ଆପେକ୍ଷିକ ତ୍ତ୍ଵ (General theory of relativity) ର ବନ୍ଦ :

ବାହାରେ ଗୋଲାବାରୁଦର ଶବ ଆଉ ଯୁଦ୍ଧର ଘନଘଣା ଆଉ ବଳିନ୍ଦ୍ରିୟ ଆଇନ୍ଦ୍ରାଜିନ୍ଦ୍ରିୟ ନିଭୂତ କୋଠରୀରେ ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ରହସ୍ୟ ଉଦ୍‌ଘାନେ ପାଇଁ ଗବେଷଣା । ଥରେ ଗୋଟିଏ ଏବେ ଚାଙ୍ଗିବା ପାଇଁ ଆଇନ୍ଦ୍ରାଜିନ୍ଦ୍ରିୟ କାହିଁରେ ସିଦ୍ଧି ଆଇନାଇ ତା ଉପରକୁ ଚଢ଼ିଲା ବେଳକୁ ଅନ୍ୟମନସ୍ତତା ବନ୍ଦରେ ସିଦ୍ଧି ସହିତ ତଳକୁ ଖେଲ ପଡ଼ିଲେ । ସିଦ୍ଧିର ବକ୍ତ୍ଵର ଗତିରେ ପତନ ଆଇନ୍ଦ୍ରାଜିନ୍ଦ୍ରିୟ ମନରେ ଏକ ନୃତନ ଚିନ୍ତାର ସୃଷ୍ଟିକଲା । ପ୍ରାସ୍ତ ଅଜ୍ଞେଇ ଶହ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଗଛକୁ ଗୋଟିଏ ଆରେ ପତନ ଯୋଗିତି ନ୍ୟୁଣେଇ ମନରେ ଦେ—

“କେବେଳା ଅଭିନବ ଚିନ୍ତାପାରା, ସିଦ୍ଧିର ବକ୍ତ୍ଵପଥରେ ପତନକୁ ନନ୍ଦି
ନେଇଥିଲା ଶୁଣ୍ୟର ବକ୍ତ୍ଵର ସମୟୀୟ ନୃତନ ଅବିଷ୍କାର । ମହାଶୂନ୍ୟରେ ଅବଶ୍ଵିତ ଅଗଣିତ ନିହାରିବା
ତଥା ରୁହନକ୍ଷତ୍ରର ବସ୍ତୁର ହେତୁ ଯେ ଶୁଣ୍ୟରେ ବକ୍ତ୍ଵର ସୃଷ୍ଟି ହେବାକୁ ଏହା ଉପଲବ୍ଧ ବଳେ
ଆଇନ୍ଦ୍ରାଜିନ୍ଦ୍ରିୟ । ସେ ବିଚାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଯେ ଯଦି ଶୁଣ୍ୟରେ ବକ୍ତ୍ଵର ଅଛି ତେବେ ଗୋଟିଏ
ଆଲୋକରଣୀର ଗତିପଥ ମଧ୍ୟ ସରଳରେଖକ ନ ହୋଇ କୌଣସି ଏକ ମାଧ୍ୟାକର୍ଷଣ ନନ୍ଦି ଶୈତାରେ
ବଜେଇଲାଗିବ । ଏହାକୁ ତାଙ୍କର ଗାଣିତିକ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ରରେ ଯେ ଗଣନାକରି ମଧ୍ୟ ଦେଖେଇଦେଲେ ।

ଯୋଗକୁ ୧୯୧୮ ବେଳକୁ ମହାଯୁଦ୍ଧର ଅବସାନ ଘଟିଲା ଏବଂ ୧୯୧୯ରେ ହେଲା ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଵର୍ଗପରାଗ । ବ୍ରିଟିଶ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଧରି ବିଶ୍ଵାସ କ୍ଲେବ୍‌ର୍ଡିଜାମୀ କଟିଙ୍ଗହାମଙ୍କ ନେତୃତ୍ବରେ ବାହରିଲେ ଆଜିନ୍ଦାକୁ ଗଣନା କରିଥିବା ଶୁଣ୍ୟତ କ୍ରାତାକୁ ମାପିବା ଯାଇଁ । ଦେଖିଣ ଆମେରିକାର ସୋହେରୀ ଏବଂ ପରିମି ଆଫ୍ରିକା ଉପକଳର ପରିହିତାକୁ ଦ୍ୱାପରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଵର୍ଗପରାଗ ଦେଖା ପାଇଥିବାକୁ

ଅନୁଧାନକାରୀ ଜଳ ପହଞ୍ଚିଲେ ସେ ଦୁଇଟି ଯାଗାରେ । ଆଥର ଏତିଜ୍ଞଚନ ଥୁଲେ ଗିନି ଉପପାରଣକୁ ପ୍ରିସ୍ଟିପାଇ ବୁପକୁ ଯାଇଥିବା ଅନୁଧାନକାରୀ କଲର ଅଧିନାୟକ ।

ଦୁଇଟିଯାକ ଦଳ ଏଟୋ ଉଠେଇବାରେ ସମଥ୍ ହେଲେ । ରତ୍ନାର ଅନୁଧାନ ପରେ ଜଣାଇଲା ଯେ ଆଇନ୍ସାରନ୍‌ଙ୍କ ଗଣନା ଠିକ୍ । ଆଲୋକରଣ୍ୟ ପୂର୍ଯ୍ୟ ନିକଟରେ ୧.୭୫ ସେବେଷ୍ଟ ଶୈଖିବ ପଥରେ ବଜେଇ ଯିବ ବୋଲି ଆଇନ୍ସାରନ୍ ଗଣନା କରିଥିଲେ । ଡାମ ଯାଇଥିବା ଏଟୋଟିକୁ ଗୁଡ଼ିକକୁ ହିସାବ କରି ଦେଖାଇଲା ଯେ ଆଲୋକରଣ୍ୟ ପୂର୍ଯ୍ୟ ନିକଟରେ ୧.୭୩ ସେବେଷ୍ଟ ବଜେଇ ଯାଇଛି ।

ପୃଥମ ମହାୟୁଦ୍ଧ ସମସ୍ତରେ ଇଂଲଞ୍ଚ ଓ କର୍ମାନୀ ମଧ୍ୟରେ ଭୀଷଣ ଶତ୍ରୁତାଥିଲା ଏତ ବିନ୍ଦୁ କ୍ରିଟିଶ ଟେକାନିକମାନଙ୍କୁ ଏ ଶତ୍ରୁତା ଦାରୁମଣ କରି ନଥିଲା । ନଚେଦ ସେମାନେ ନଣେ କର୍ମାନ୍ ବୈଷାନିକଙ୍କ ତଥ୍ୟକୁ ଠିକ୍ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ କରିନଥାନ୍ତେ ।

ଏହି ପରୀକ୍ଷା ପରେ ଆଇନ୍ସାରନ୍‌ଙ୍କ ଖ୍ୟାତି ବହୁ ଶୁଣିରେ ବୁଝି ଲାଭ କଲା । ସେ ଯୁଗର ପୃଥିବୀର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ମୌଳିକ ଭାବୁକ ବୋଲି ପରିଚିତ ହେଲେ । ସେତେବେଳେ ସେ ଏକ ମୂନ୍ ହସ ହସିଦେଇ କହିଥିଲେ, ‘ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପେକ୍ଷିକ କ୍ଷେତ୍ରେ ସତ୍ୟ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହେଲାରୁ କର୍ମାନ୍ ଦାବି କରିବ ଯେ ମୁଁ ନଣେ କର୍ମାନ୍ ଏବଂ ଫ୍ରାନ୍କ କହିବ ମୁଁ ପୃଥିବୀର ନାଗରିକ । ଯଦି ମୋର ଗଣନା ମିଥ୍ୟା ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଥାଏ, ଫ୍ରାନ୍କ କହିଥାଏ ଯେ ମୁଁ ନଣେ କର୍ମାନ୍ ଆର କର୍ମାନୀ କହିଥାଏ ମୁଁ ନଣେ ଇହୁପା ।’

ପୁଅମାନଙ୍କ ସହିତ ଭେଟ :

ଦ୍ଵିତୀୟ ମହାୟୁଦ୍ଧରେ କର୍ମାନ୍ ଶାସକ କାଇଦାର ବିମୀ ହେଲେ । ଯୁଦ୍ଧ ଘନଘଟାରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇ ଆଲବଟ୍ ଟିକିଏ ଶାନ୍ତି ନିଶ୍ଚାସ ମାରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ ।

ହଲାଙ୍କରେ ଅବଶ୍ଵିତ ଲିନ୍‌ନେନ୍ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟ ଆଲବଟ୍ ଆଇନ୍ସାରନ୍‌ଙ୍କୁ ନିମନ୍ତଣ କରିଥିଲା ଆପେକ୍ଷିକ ତତ୍ତ୍ଵ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଭାଷଣ ଦେବାକୁ । ସେ ଓ ଏଲ୍‌ସା ହଲାଙ୍କର ପ୍ରାକୃତିକ ସୌନ୍ଦର୍ୟରେ ବିମୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ତାପରେ ସେ ଗଲେ ବେଳୋପ୍ଲୋଭାଇଆର ପ୍ରେର ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ।

ପ୍ରେରରେ ଭାଷଣ ଦେଇ ପାରିବାପରେ ସେ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଏଲ୍‌ସାଙ୍କ ସହିତ ଗୋଟିଏ ରୁମରେ ବସିଥିବା ସମସ୍ତରେ ଅନେକ ଦର୍ଶକ ତାଙ୍କୁ ଅଭିନନ୍ଦନ ନଣାଇବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିଲେ ମିଲେଭାଙ୍ଗ ଗର୍ଭରୁ ନାତ ତାଙ୍କର ଦୁଇପୁଅ ହାତ୍ର ଓ ଏତୁପ୍ରାତି । ଏହି ସୁନ୍ଦର ସୁତ୍ରୀ ଯୁବବ ଦୁଷ୍ଟଙ୍କୁ

ଦେଖୁ ସେ ଆୟତରା ହୋଇଗଲେ । ସେ ଯେତେବେଳେ ଶୁଣିଲେ ଯେ ସେମାନଙ୍କ ମା ସେମାନଙ୍କୁ ଭାଷଣ ଶୁଣିବାପାଇଁ ପଠେଇଛନ୍ତି ତାଙ୍କର ଆନନ୍ଦର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ମିଲେଇବାକୁ ପ୍ରତି ତାଙ୍କ ଗଢ଼ୀର ଶୁଷ୍ଟି ନାଚି ହେଲା । ଅବଶ୍ୟକ ତାତ୍ତ୍ଵନାରେ ମିଲେଇବାକୁ ଠାରୁ ସେ ବିଜ୍ଞିନ ହୋଇଥିଲେ ସିମା ବିନ୍ଦୁ ସେ ଛାଡ଼ିପଡ଼ି, ସେ ବିଜ୍ଞେଦ ମିଲେଇବାକୁ ପ୍ରତି ତାଙ୍କ ଶୁଷ୍ଟି ଓ ବୋମଳଭାବରେ ବିଜ୍ଞି ତଣା କରି ନଥିଲା । ବୃଦ୍ଧପୁଅ ନିଜରୋଡ଼ରେ ଠିଆ ହୋଇ ନଣେ ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନବିଦ୍ ହେବାକୁ ଚାହୁଁଥିବାର ଜାଣି ସେ ନିଜକୁ ଧନ୍ୟ ମଣିଲେ । ଦ୍ଵିତୀୟ ପୁଅ ଚାହୁଁଥିଲା ଡାକ୍ତର ହେବାପାଇଁ । ମିଲେଇବା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସପ୍ତାହକ ଜ୍ଞାନଦିନ ପାଠ ପଢାଇଥିଲେ ।

ପ୍ରେରଣ ବିରାଟ ହୋଇଲେରେ ନୈଶ ଭୋଜନ ପାଇଁ ଆଇନଷ୍ଟାଇନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତଣ କବାଯାଇଥିଲା । ସେ ଏଲୁସା ଏବଂ ମୁଳପୁଅଙ୍କୁ ଧରି ପହଞ୍ଚିଲେ ହୋଇଲେର ସଭାବକ୍ଷରେ । ତାଙ୍କୁ ଯେତେବେଳେ ବକ୍ତ୍ତା ଦେବାପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରାଗଲା, ସେ ଅତି ନୟଭାବେରେ କହିଲେ, ‘ମୋ ଆପେକ୍ଷିକ ଚକ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବକ୍ତ୍ତା ଶୁଣିବାପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ଆପଣମାନେ ଆଗ୍ରହୀ ନୁହୁଟ । ତା’ ବଦଳରେ ମୁଁ ଆପଣମାନଙ୍କ ସାମନାରେ ମୋର ବେହେଲା ବାଦନ କରିବି ।’

ତାପରେ ବେହେଲା ବାଦନ କରି ଆଇନଷ୍ଟାଇନ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଚମକୁଟ କରିଦେଲେ । ପୁଅ ମୁଳନଣ ମନ୍ତ୍ରମୂରିଧ ହୋଇ ଶୁଣିଯାଉଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ବେହେଲା ବାଦନ । ଚେମାନଙ୍କ ପିତା ଯେ ଏତେ ସୁନ୍ଦର ବେହେଲା ବନାଇ ନାଶନ୍ତି ତାହା ଅବଶ୍ୟ ସେମାନେ ମାଙ୍କ ପାଖରୁ ଶୁଣିଥିଲେ ବିନ୍ଦୁ ସେ ବିଶ୍ୱରେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟେ ଅନୁଭୂତି ନଥିଲା ।

ମୁଳପୁଅଙ୍କ ଲାଲନପାଳନ ମିଲେଇବା ଯେ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ବରୁଛନ୍ତି ତାହା ନାଣି ଆଇନଷ୍ଟାଇନ ଯଥେଷ୍ଟ ଖୁସି ହେଲେ । ମିଲେଇବାଙ୍କ ଆମ୍ବନିର୍ଭରଣୀଳତା ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ସମ୍ବାନ ନାଚ ହେଲା ।

ପୁଅମାନଙ୍କ ସହିତ ଆଇନଷ୍ଟାଇନଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ ଯେଉଁବି ଆନନ୍ଦ ଦାସ୍ତବ ଥିଲା ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ବିଦାସ ସେତିବି ମର୍ମବର୍ଣ୍ଣୀ ହୋଇଥିଲା ।

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉଭାବନ ଓ ନୋବେଲ୍ ପ୍ରାଇଭି :

ବିଶ୍ୱିଷ୍ଟ ଏବଂ ସାଧାରଣ ଆପେକ୍ଷିକ ଦର୍ଥ୍ୟ ଛଢା ଆଇନଷ୍ଟାଇନ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ମଧ୍ୟ କରିଥିଲେ । ସେ ଶୁଣିବି ମଧ୍ୟରୁ ଆଲୋକ - ବିଦ୍ୟୁତ ପ୍ରଭାବ ମୟୁଳାସ ସମୀକ୍ଷଣ, ବ୍ରାହ୍ମନିଅନ୍ଦ ଗତି,

ବ୍ରାହ୍ମମ ଥ୍ୟେ ଓ ଉତ୍ତନିପାଇଦୁ ପିଲ୍ଲ (ସମକ୍ଷିଗତ ଶୈତା) ଥ୍ୟେ ଅନ୍ୟମେ । ଆଲୋକ-ବିଦ୍ୟୁତ ପ୍ରଭାବ (ଫଟୋ-ଇଲେକ୍ଟ୍ରି ଏଂଗେଲ୍କ୍) ସମ୍ମାନ ଉତ୍ତନ ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ପଥଥିବାନରେ ପୃଥିବୀର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁରସ୍କାର ନୋବେଲ୍‌ପ୍ରାଇନ୍ ଦିଆଯାଇଥିଲା । ଲକ୍ଷାଧିକ ଚକ୍ରାର ଏହି ପୁରସ୍କାରର ଅର୍ଦ୍ଦେବେ ସେ ତାଙ୍କ ପ୍ରଥମ ସ୍ଥୀମିଳେଭାବୁ ପାଖକୁ ପଠେଇ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଅର୍ଦ୍ଦେବେ ସେ ଏହି ମୁଦ୍ରଣରେଥୀ ସଂଘ ଗଠନ କରିଥିଲେ ।

ଆଇନ୍‌ସ୍କାଇନ୍ ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ଯେଉଁବି ସମ୍ବାନ୍ଧ ଅଧିକାରୀ ହୋଇଥିଲେ, ଶୁଦ୍ଧ କ୍ରିତିତ୍ଵ ବୈଜ୍ଞାନିକଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ତାହା ଯୁଣେ । ୧୯୭୪ରେ ଇଂଲଞ୍ଚର ରୟେନ୍ ପୋସାଇଟିର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁରସ୍କାର କୋପଲେ ମେଡାଲ ଏବଂ ୧୯୩୪ରେ ମୁକ୍ତରାଷ୍ଟ ଆମେରିକାର ଶ୍ରେଷ୍ଠପୁରସ୍କାର ପ୍ରାଇଲିନ୍ ସ୍କର୍ଷପଦକ ତାଙ୍କୁ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା । ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନପୂର୍ବତି ବିଜ୍ଞାନ ଉପାଧିମାନ ପ୍ରଦାନ କରି ନିକଳୁ ଭାଗ୍ୟବାନ ମଣ୍ୟଥିଲେ ।

ଏତେବ୍ୟତି ସେ ୧୯୭୦ରେ ବଳ୍କନରେ ଲିଓ ନିଲାର୍ଡଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶି ଶବ୍ଦ ବରୁ ନଥ୍ବା ରେଟ୍ରିନେରେତେରୁ ଉତ୍ତନ କରିଥିଲେ । ରେଲାଧାପ୍ରକ୍ରିୟା ପମ ବରିବା ପାଇଁ ଏବ ଯନ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟ ସେ ତାଙ୍କ ବଳ୍କନ ରହଣିବାଳରେ ଉତ୍ତନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରିମ୍ବିନ୍ ରହଣିବାଳରେ ସେ ମାର୍କିନ ବୈଜ୍ଞାନିକ ତ୍ରୈର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବକିଙ୍କ ସହାୟତାରେ ବିଦ୍ୟୁତ ଚକ୍ର ବିଶ୍ଵ ଏବ ବେମେରା ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତନ କରିଥିଲେ । ଏସବୁ ଉତ୍ତନ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୈଜ୍ଞାନିକ ମୂଲ୍ୟ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟିକ ସଫଳତା ନଥ୍ବାରୁ ଏ ସମ୍ମାନ ପ୍ରସାର ହୋଇପାରିନଥିଲା ।

ଖ୍ୟାତି ପ୍ରତି ବିଦୃଷ୍ଣା :

ଖ୍ୟାତିରୁ ଆଇନ୍‌ସ୍କାଇନ୍ ଯେଉଁବି ଦୁରାରେ ରହିବାକୁ ତାଙ୍କୁ ଥିଲେ ଖ୍ୟାତି ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବି ପିଛା ଧରିଥିଲା । ଖ୍ୟାତିର ପ୍ରାବନ୍ଧରେ ସେ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ନିକଳ ବିଶ୍ୟାତ ପ୍ରେମ ବିଶ୍ୱତାର ପ୍ରକାଶନ ପରେ କବି ବାଇଗନ ଦିନେ ସକାଳୁ ଉଠି ଯେମିତି ଦେଖିଥିଲେ ସେ ସମ୍ବନ୍ଧକ ଓଠରେ ତାଙ୍କର ନାଁ ଅଛି, ଆପେକ୍ଷିତ ତ୍ରୈର ସଫଳ ପରୀକ୍ଷା ପରେ ଆଇନ୍‌ସ୍କାଇନ୍ ମଧ୍ୟ ହଠାତ୍ ନିସ୍ତବ୍ଧ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରିୟ ପାତ୍ର ଏବଂ ଉତ୍ସ ହୋଇଗଲେ । ଏକାନ୍ତରେ ବସି ନିକଳ ବୈଜ୍ଞାନିକ ବିଦ୍ୟାରାରେ ପ୍ରତି ରହିବାକୁ ପ୍ରସାର କରୁଥିବା ଆଇନ୍‌ସ୍କାଇନ୍କୁ ଗ୍ରମଗତା ଇଣ୍ଡିଆନ୍ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ପ୍ରେସ ଫଟୋଗ୍ରାଫର ମାନଙ୍କ ସାମନରେ ଅନେକ ବିପରୀତ ଫଟୋଗ୍ରାଫର ବିଭିନ୍ନ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳା ଧାରଣ ବରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ଏବଂ ସବେପରି

ଜିନସାଧାରଣଙ୍କୁ ଅନବରତ ଅଟୋଗ୍ରାମ୍ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ହଳିଦିଗ୍ର ଜଣେ ଫିଲ୍ମ ନିର୍ମାତା ତାଙ୍କୁ ସପ୍ତାହୁ ଚାଲିବା ହଜାର ଟଳାର ଦେଇ ତାଙ୍କ ଫିଲ୍ମରେ ଅଭିନୟ କରିବାକୁ ନିମନ୍ତଶ କରିଥିଲେ ଯାହା ପେଂ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ ବଲେ । ତାଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ଲୋକଙ୍କ ଏପରି ଅନ୍ଧବାବା ଦଖଳ ଦେଖୁ ସେ ମୁସମାଣ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । କଣ ଚାରୁଛନ୍ତି ଲୋକେ ତାଙ୍କ ଠାରୁ ? ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ସ୍ଵପ୍ନ ଦୁନିଆରେ ସୁଖରେ ରହିବାକୁ ଦେଉ ନାହାନ୍ତି କାହିଁ ? ଏସବୁ ପ୍ରଶ୍ନ ଠାରୀଲା ତାଙ୍କ ମନରେ । ‘ସମସ୍ତେ ମୋ ବିଷସ୍ତରେ କଥା ଲାଗୁଛନ୍ତି ବିନ୍ଦୁ ବେହି ମୋଟେ ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁନାହାନ୍ତି’ - ବିମର୍ଶ ହୋଇ କହିଲେ ଆଇନ୍ଦ୍ରାଜନ ।

ତାଙ୍କର ଖ୍ୟାତି ଏତେଦୂର ବଢ଼ି ଯାଇଥିଲା ଯେ ରାଷ୍ଟ୍ରାରେ ଚାଲିବା ତାଙ୍କ ପାଇଁ କାଠିବର ପାଠ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । କେବେ ଅଟୋଗ୍ରାମ୍ ନେବା ପାଇଁ ଭିଡ଼ ତ କେବେ ରିଯୋର୍ଟର ଏବଂ ଫଟୋଗ୍ରାଫରଙ୍କ ଭିଡ଼, କେବେ ରାନନ୍ଦାଟିଙ୍କ ଭିଡ଼ ତ କେବେ ବୈଜ୍ଞାନିକଙ୍କ ଭିଡ଼ - ଏକାନ୍ତ ଭଲ ପାରଥିବା ଲୋକ ପାଇଁ କେବଳ ଭିଡ଼ ଭିଡ଼ ଏବଂ ଭିଡ଼ । କେବେ କେଉଁ ରାଜନୈତିକ ନେତାରୁ ତିରି ତ କେବେ କେଉଁ ପ୍ରେମ ପାରଳୀଠୁ ତିରି, କେବେବେରୁ ବେକାର ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ର ତିରି ତ କେବେ କେଉଁ ଶାନ୍ତିକାମୀ ନାରାଜିକକୁ ତିରି - ଗଦାଗଦା ତିରି ପହଞ୍ଚିଲା ତାଙ୍କର ବଳିନ୍ ବାସଭବନରେ । କେଉଁ ଉରାବବ ତାଙ୍କର ନୃତ୍ୟ ମେଦିନ୍ ବିଷସ୍ତକ ଉରାବନରେ ତାଙ୍କୁ ସାଥୀ କରିବା ପାଇଁ ନିମନ୍ତଶ ଦେଉଥିଲେ । ଏପରିବି ଜଣେ ଅଭିନେତା ତାଙ୍କୁ ମୋଟା ଦରମା ଯାତି ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ମେନେନର କରିବାର ଧୃଷ୍ଟତା ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ । ଜଣେ ସିଂହାର ଉତ୍ସଦକ ତାଙ୍କର ନୃତ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମ ସିଂହାରେତେ ନାମ ରିଲେଟିଭିଟି ରଖିଛନ୍ତି ବୋଲି ଘୋଷଣା କଲେ ।

ଆଇନ୍ଦ୍ରାଜନଙ୍କ ମନେ ହେଲା ସତେ ଯେମିତି ଦୁନିଆ ରୂପକ ଏହି ସର୍କରସରେ ସେ ବନ୍ଦ ଯାଇଛନ୍ତି ଏକ ଅଛୁତ ପ୍ରାଣୀ । ଏସବୁ ଖ୍ୟାତିପଦେ ତାଙ୍କର ସ୍ଵପ୍ନ ବିଭୋର ଅନ୍ୟମନ୍ୟତା ଏବଂ ଖାମଣିଆଳି ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ହଜି ଯାଉଥିଲେ । ଥରେ ଅସ୍ତ୍ରୋର ଏକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ନିମନ୍ତିତ ହୋଇ ଭାଷଣ ଦେବାକୁ ଯିବାପାଇଁ ସେ ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ମଇଲା ତିନର, କେକେକୁ ବ୍ରସ୍ ମାରୁଥିଲେ, ସେ ପରିହାସ ଛଳରେ ତାଙ୍କ ସାଙ୍କୁ କହିଲେ, ‘ଯଦି କେହି ଭାବେ ଯେ ମୁଁ ମନୋଜ ବେଶରେ ଆସି ନାହିଁ, ମୁଁ ମୋର ଏହି ନେଟକଟରେ ଗୋଟିଏ ବାର୍ତ୍ତ ଖାତି ଦେଇ ଲେଖିବେଦି ଯେ ମୁଁ ଅବି ଏହାକୁ ବ୍ରସ୍ ମାରିଛି ।’ ଥାର ଥରେ ବଳିନ୍ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଲେବଚର ଦେବାକୁ ଗଲାବେଳେ ସେ ଶେଳାଳୀ ହାତ୍ ପେଣ୍ଟ ଏବଂ ସେଣ୍ଟେଲ୍ ପିଣ୍ଡ ଚାଲି ଯାଉଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପୁରୁଣା ସ୍ଵେଚ୍ଛର ଗଲେଇ ବଳିନ୍ର ରାଷ୍ଟ୍ରାରେ ଗଲାବେଳେ

ଲୋକଙ୍କ ହୃଦୟମନ୍ତ୍ରେ ବିଛି ପୁରୁଷ ନଦେଇ ସେ ନିନର ସ୍ଵପ୍ନରେ ବୁଝି ଚାହୁଥିଲେ । ସେ ଭିଡ଼ ଭିତରେ ବି ନିନକୁ ଏବାଟରେ ରଖିପାରୁଥିଲେ ।

ଥରେ ବେଳନିଆମର ରାଣୀ ତାଙ୍କୁ ନିଜ ପ୍ରାସାଦକୁ ନିମନ୍ତଶ ବରିଥିଲେ । ପାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ଗଣ୍ୟମାନ୍ୟ ଲୋକ ଯେ ବିଳାସପୂର୍ଣ୍ଣ ମରି ଗାଡ଼ି ଧରି ତାଙ୍କୁ ରେଳେଣ୍ଡେସନରେ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବେ ଏହା ତାଙ୍କର କଷନାଟିତ ଥିଲା । ତେଣୁ ତ୍ରେନକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଗୋଟିଏ ହାତରେ ତାଙ୍କ ପୁରୁଷେ ଏବଂ ଅନ୍ଯ ହାତରେ ବେହେଲା ଧରି ସେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ହୋଇ ଚାଲିଲେ ରାନ୍ଧ୍ୟାଦ ଅଭିମୁଖରେ । ପାତ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ ରାଣୀ ଆଇନ୍ସ୍ପାଇନ୍‌କୁ ଷ୍ଟେସନରେ ଅପେକ୍ଷା କରି ଶେଷରେ ରାଣୀଙ୍କୁ ଆସି ଶବର ଦେଲେ ଯେ ଆଇନ୍ସ୍ପାଇନ୍ ଆସି ନାହାନ୍ତି । ରାଣୀ ମନତୁଷ୍ଣ କରି ଭବିଷାକୁ ଲାଗିଲେ ଯେ ବୋଧନ୍ତୁ ସେ ତାଙ୍କର ପ୍ରୋତ୍ସ୍ରାମ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଦେଇଛନ୍ତି । ଏତିବି ବେଳେ ତାଙ୍କର ବିଟିତ୍ରେ ସରଳିଆ ତଙ୍କରେ ଧୂଳି ଧୂପରିତ ହୋଇ ପହଞ୍ଚିଲେ ଆଇନ୍ସ୍ପାଇନ୍ ।

‘ଆପଣଙ୍କ ପାଇଁ ମୁଁ ବାର୍ ପଠାଇଥିଲି । ମହାଶୟ, ଆପଣ ତାହା ବ୍ୟବହାର କଲେ ନାହିଁ ବାହିକି ।’ ରାଣୀ ପଚାରିଲେ । ଏବ ସରଳିଆ ହସି ହସି ଦେଇ ରାଣୀଙ୍କ ଅତିଥ୍ କହିଲେ, ‘ମହାରାଣୀ ମୋତେ ଚାଲିବାକୁ ଭଲ ଲାଗେ ।’

୧୯୧୪ରେ ଯେତେବେଳେ ତ୍ରୁଟି ଆଇନ୍‌ମେନ୍‌କୁ ସାଙ୍ଗରେ ସେ ସହୀକ ଆମେରିକା ଯାତ୍ରା କରିଥିଲେ, ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍‌ଦିଷ୍ଟ ବିଗାଟ ସମ୍ରଜନାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ସେ ନିନି ସ୍ବୀଙ୍କୁ କହିଲେ, ‘ଲୋକେ ଭାବୁଛନ୍ତି ମୁଁ ଏବ ଫିଲ୍ମିଂର ।’

କର୍ମାନୀର ଇତ୍ତୁଦୀ ବିରୋଧୀ କନକାଗରଣ :

ପୁଅମ ମହାୟନରେ କର୍ମାନୀର ପରାନୟ ପରେ ସେ ଦେଶର ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରମାନେ ଭବିଲେ ଯେ ଲଜ୍ଜାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସେମାନେ ଯୁଦ୍ଧରେ ହାରିଲେ । ଆଇନ୍ସ୍ପାଇନ୍ ନିଶ୍ଚି ଲଜ୍ଜାମ ଏବଂ ଯୋର ଯୁଦ୍ଧ ବିରୋଧୀ ହୋଇଥିବାରୁ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରମାନେ ତାଙ୍କୁ ହଜରାଣ ହରବତ କରିବାକୁ ଆଗନ୍ କଲେ । ଏପରିବି ସଭାସମିତିରେ ସେ ଭାଷଣ ଦେବା ସମୟରେ ସେମାନେ ପାତିତୁଷ୍ଟ କଲେ ଓ ତାଙ୍କୁ ଥଜା ପରିହାସ କଲେ । କର୍ମାନୀର ଲଜ୍ଜାମ ବିରୋଧୀ ଲୋକେ ତାଙ୍କ ଦେଖୁକୁ ଏବ ବିଧରୀ ଲଜ୍ଜାମ ଦେଖୁକୁ ନିରାକାର ଗଣିତ’ ବୋଲି କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହି ଲଜ୍ଜାମ ବିରୋଧୀ ଅଭିଯାନ ଏତେ ପ୍ରବଳ ହେଲା ଯେ ସେ କର୍ମାନୀ ପରିଶ୍ରୀଳ କରିବାକୁ ମନ୍ସ କଲେ । କର୍ମାନୀ ଦେଖି ପୁଅମ ଅନ୍ୟମେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ କରିଛାନ୍ତି

ମେହେଲ୍‌କ ମଧ୍ୟରୀ ହେତୁ ସେ ଏ ପିଥାତ୍ରୁ ଶାନ୍ତ ହେଲେ । ମେହେଲ୍‌କ ଥିଲେ ବ୍ରାଷ୍ଟମଦାର ଜନକ ଓ ସେ ଅତି ସୁନ୍ଦର ପିଆନୋ ବାଦନ କରୁଥିଲେ । ଅନେକ ଥର ପ୍ରେକ୍ଷକ ପିଆନୋ ବାଦନ ସାଙ୍ଗକୁ ଆଇନ୍ଷାଇନଙ୍କ ବେହେଲା ବାଦନ ଏକ ସୁମଧୁର ଦ୍ଵେଷ ସୁରର ସୃଷ୍ଟି ବରୁଥିଲା ।

ଇଲଞ୍ଛର ମାଞ୍ଚେଷ୍ଟର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଫେସର ଡ୍ରାଇଭମେନ୍ ବି ନଣେ ଇତୁମ୍ ଥିଲେ ଏବଂ ନରୀମାର ଏହି ଇତୁମ୍ ବିରୋଧୀ ଅଭିଯାନ ସମସ୍ତରେ ଆଇନ୍ଷାଇନଙ୍କୁ ଯଥେଷ୍ଟ ମାନସିକ ବଳ ଦେଇଥିଲେ । ଅନେକ ଦିନରୁ ଉତ୍ସବକ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପର୍କ ଥିଲା ଏବଂ ଉତ୍ସବ ପରିଷ ବରୁଥିଲେ ।

ଆଇନ୍ଷାଇନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା ଉଦ୍ୟମ :

ହିତେରଙ୍କ ଶାସନ କାଳରେ ଇତୁମ୍ମାନେ ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ଡକିବାକୁ ଆଗମ୍ବ କଲେ ।

ଥରେ ଗ୍ରୀକୁବାକର ଅପରାହଣରେ ନଣେ ଲୋକ ପିଷ୍ଟିଲ ଧରି ଆଇନ୍ଷାଇନଙ୍କ ବୋଠରୀ ଅତ୍ରୁ ଅଗ୍ରସର ହେଉଥିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟକଲେ ଏଲ୍‌ସା । ସେତେବେଳେ ଆଇନ୍ଷାଇନ ଅଧ୍ୟନରତ । ଲୋକଟା ଯେ ତାଙ୍କ ସ୍ବାମୀଙ୍କୁ ମରିବାକୁ ଆସିଛି ଏହା ଏଲ୍‌ସାଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟେମାନ ହେଲା । ଲୋକଟି ଧୀର ପଦକ୍ଷେପରେ ଆଗେଇ ଥାଏ ଆଇନ୍ଷାଇନଙ୍କ ବୋଠରୀ ଆତ୍ମ୍ରୁ । ବରିଚାରୁ ଘାସକଟା ଯନ୍ତ୍ରଟି ଧରି ଧାଇଁ ଥାନ୍ତି ଏଲ୍‌ସା । ଲୋକଟି ପିଷ୍ଟିଲ ଉଠାଇ ଫାସାରି କଲାବେଳକୁ ଘାସକଟା ଯନ୍ତ୍ରଟି ତା ଉପରୁ ପିଙ୍ଗିଦେଇ ବଡ଼ ପାଟିରେ ଚିହ୍ନାର କଲେ ଏଲ୍‌ସା । ଆଇନ୍ଷାଇନ ଦୌଡ଼ିଆସି ଲୋକ-ପାଖରୁ ପିଷ୍ଟିଲଟି ଛରେ ନେଲେ ।

ପାଞ୍ଚହନାର ତଳାର ପୁରୁଷାର ପାଇବା ଆଶାରେ ଆଲବର୍ତ୍ତଙ୍କୁ ହତ୍ୟାକରିବା ପାଇଁ ଲୋକଟି ଅସିଥିଲା ବୋଲି ପୋଲିସ ଥାଗରେ ସ୍ବୀକାର କଲା । ପୋଲିସ ଆସାମୀଙ୍କୁ ନେଇଯିବାପରେ ଏଲ୍‌ସା ଉତ୍ସେଜନାରେ ମୁକ୍ତିତ ପ୍ରାସ ହୋଇ ଗଲେ । ଆଲବର୍ତ୍ତ ତାଙ୍କ ଚିରାଚିତ ଖାମଶିଆଲି ତଙ୍କରେ କଥାକୁ ଲାଭବ କରିବାପାଇଁ ସ୍ବୀକୁ କହିଲେ, ‘ଏହି ଧଳାବାଳଥିବା ମୁଣ୍ଡର ଦାମ ପାଞ୍ଚହନାର ତଳାର । କେତେ ମୂଲ୍ୟବାନ ସତେ ! ଦୁମେ କିନ୍ତୁ କହୁଥିଲୁ ଏ ବାଲସବୁ କାଟି ଦେବାକୁ ।’

ତାଙ୍କ ଜୀବନ ପ୍ରତି ଆର ଏକ ଉଦ୍ୟମ ହୋଇଥିଲା । ଏଥର ବରିଚାର ମାଲି ତଙ୍କୁ ରଖା କଲା । ଆଇନ୍ଷାଇନ ଏ ସବୁ ହତ୍ୟାର ଉଧ୍ୟମ ଓ ଧମକରେ ନିନ୍ଦନ ଉସତ୍ତରୀତ ହୋଇ ନଥିଲେ । ବରା କେଣି ଉପାହରା ସହିତ ନିନ୍ଦନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସମାଦନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ବ୍ରାହ୍ମମଦାତ :

ମେଘପୁରୀଙ୍କ ବ୍ରାହ୍ମମଦାତ୍ରୁ ସେ ବହୁଳ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲେ । ବିକିରଣ ଯେ ଛୋଟ ଛୋଟ ମୁଣିରେ ଦୁଏ ଏବଂ ଏହି ଶକ୍ତିର ଛୋଟ ମୁଣି ଗୁଡ଼ିକ ଯେ ବସ୍ତୁ ଭଲିଆ ବ୍ୟବହାର କରି ଏହା ତାଙ୍କର ବସ୍ତୁରୁ - ଶକ୍ତି ରୂପାନ୍ତର ସମୀକରଣରୁ ସେ ହୃଦୟେ ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ଆଲୋକରମ୍ଭୀ ଯେ ଶକ୍ତିର ମୁଣି ଅର୍ଥାତ୍ ବସ୍ତୁରୁ ସମନ୍ ଏବଂ କଣ୍ଠିବା ଭଲି ଆର ଏବଂ ବିଭାଟେ ବସ୍ତୁ ଆଦର୍ତ୍ତୁ ବଜ୍ଜେଇ ଯିବ ତାହା ଗଣନା କରି ସେ ଦେଖେଇ ଦେଇଥିଲେ ।

ଏହି ଶକ୍ତିର ମୁଣି ଗୁଡ଼ିକ ବୌଣୀଯି ଧାବେ ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ପଡ଼ିଲେ ଇଲେକ୍ଟ୍ରୋ ନର ଯେଉଁ ଉଚିତ ଦୁଏ ତା' ଉପରେ ଗବେଷଣା କରି ଯେ ବାହାର କରିଥିଲେ ଆଲୋକ-ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରଭାବ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସମୀକରଣ ଯାହା ତାଙ୍କୁ ନୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାରରେ ସମ୍ମାନିତ କରିଥିଲା ।

ବ୍ରାହ୍ମମଦାର ଉତ୍ତିରୂମିରେ ନତି ଉଠିଲା ନୃତ୍ୟ ଭୋଟିବାସ୍ତ୍ର । ବ୍ରାହ୍ମମମେବାନିଷ୍ଟ ମୂଳକୁଆ ଦେଲେ ପ୍ରେଡ଼ିଷ୍ଟର ଏବଂ ହାଇନେବର୍ଗ । ହାଇନେବର୍ଗଙ୍କ ଅନିଶ୍ଚିବୋଦ ତତ୍ତ୍ଵ (principle of uncertainty) ବୈଜ୍ଞାନିକ ତିନ୍ତ୍ରାଧାରାରେ ପୁଣି ଏବଂ ଚହଳ ପକାଇ ଦେଲା ଏବଂ ବୈପୁଣିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଶିଲା । ଏହାର ଉତ୍ତିରୂମିରେ ଆଧୁନିକ ଭୋଟିକ ଶାସ୍ତ୍ରର ଅଳକିବା ଗଢ଼ିଉଠିଲା । ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁର ଛିତ୍ର ଓ ବେଳ ଏକା ସାଜରେ ନିର୍ଭୁଲ ଭାବରେ ମପାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ - ଏହା ହେଉଛି ସାଂଶ୍ଲେଷଣେ ଅନିଶ୍ଚିତ ବାଦ ଦେଇ ବସାନ । ବସ୍ତୁର ଛିତ୍ରକୁ ଯେତିକି ସଠିକ୍ ଭାବରେ ମପାଯିବ ତା' ର ଛିତ୍ରର ଅନିଶ୍ଚିତତା ସେତିକି ମାତ୍ରାରେ ବୃଦ୍ଧିଲାଭ କରିବ । ଏହି ଅନିଶ୍ଚିତତାର ପରିମାଣ ସାଧାରଣ ବସ୍ତୁପାଇଁ ବୁନ୍ଦେବି ବିଭିନ୍ନ ବସ୍ତୁର ହୋଇଥିବାରୁ ଆମେ ମନେ କରୁଁ ଯେ ଆମେ ବସ୍ତୁର ଛିତ୍ର ଏବଂ ବେଳ ଭାବରେ ମାପିବା ପାଇଁ ସମର୍ଥ କିନ୍ତୁ ପରମାଣୁ ଦୁନିଆରେ ଇଲେକ୍ଟ୍ ନ ପରି ଶ୍ରୁଦ୍ଧ ଥେବା ଅଛି ବସ୍ତୁ ବିଶିଷ୍ଟ କଣ୍ଠିବା ପାଇଁ ଏହି ଅନିଶ୍ଚିତତା ବୁନ୍ଦେବି ଦେଖି । ତେଣୁ ଅଣ୍ଣୁ ପରମାଣୁ କରନେ ଏହି ଅନିଶ୍ଚିତତା ପୁସ୍ତକ ।

ଆଇନ୍ଷାଇନ ଏହି ଅନିଶ୍ଚିତ ବାଦକୁ ତାଙ୍କ ମୁତ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରି ନଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଦାର୍ଶନିକ ମନ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲା ଯେ ସବୁ ଘଣେ ନିଶ୍ଚିତ - ଆମର ପର୍ଯ୍ୟବେଶନ ହେତୁ ଦୁଏତ ବିଶି ଅନିଶ୍ଚିତତା ଦେଖା ଦେଉଛି । ତେଣୁ ବିଶିଷ୍ଟ ଦାର୍ଶନିକ ବାତ୍ରାଙ୍କ ରଖେଲ୍ ତାଙ୍କୁ କଣେ ବିପୁଳ ଗଣିତେ କିନ୍ତୁ ରକ୍ଷଣୀୟ ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନବିତ୍ ବୋଲି ଆଖ୍ୟା ଦେଇଥିଲେ ।

ପୃଥବୀ ଭ୍ରମଣ :

ପ୍ରଥମ ମହାୟୁଦ୍ଧ ପରେ ଦେଶ ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ଦୂରା ଭାବ ଦୂର କରିବାପାଇଁ ସେ ସ୍ଵରୋପର ବିଜନ୍ଦ ଦେଶ ଭ୍ରମଣ କରି ପବୁଠି ବିଶ୍ୱଭାତ୍ରାବ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାପାଇଁ ଭାଷଣ ଦେଇଥିଲେ । ନିର୍ମାନୀର ଏହି ଗତ୍ରଭାବାପନ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ଚାଙ୍ଗର ଏହି ସାହସିକ ପଦକ୍ଷେପ ପ୍ରବୃତ୍ତରେ ବିଚିତ୍ର ଥିଲା । ଯେତେବେଳେ ପ୍ର୍ୟାରୀନଗରୀର ଭାଷାଘାଟରେ କେହି ନିର୍ମାନ ଭାଷାରେ କଥାବାର୍ତ୍ତ ହେବା ବିପଞ୍ଚନକ ମନେ କରାଯାଇଥିଲା, ଆଜନ୍ମାଳାନ ତଙ୍କର ପିଲାକିଆ ସରଳ ଉଙ୍ଗରେ ବିଶ୍ୱଭାତ୍ରାବୁ ଉପରେ ନିର୍ମାନଭାଷାରେ ବଢୁତା ଦେଇ ପ୍ରାନ୍ତବାସୀଙ୍କ ହୃଦୟ କଣି ନେଇଥିଲେ ଏବଂ ନିଜଦେଶ ପ୍ରତି ପ୍ରାନ୍ତର ସହାନୁଭୂତି ଉଦ୍ଦେଶ କରି ପାରିଥିଲେ ।

୧୯୭୧ରେ ସେ ଇଂଲଞ୍ଚ ପରିଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ । ଲକ୍ଷ୍ମନରେ ସେ ଭାଷଣ ଆରମ୍ଭ କରିବା ସମସ୍ତରେ ଶ୍ରୀତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ତାପା ଗତ୍ରଭାବ ପରିପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା, ତାହା ଧୀରେ ଧୀରେ ସହାନୁଭୂତିକୁ ଜେଳି ଯାଇ ସବାଶେଷରେ କୋଳାହଳମୟ ଅଭିନନ୍ଦନରେ ପରିଣାତ ହେଲା । ବିଶ୍ୱ ଭାତ୍ରାବ ମନୋଭାବ ସାମନାରେ ସଂକୀର୍ତ୍ତ ପ୍ରାଦେଶିକ ଭାବାପନ ଲୋକମାନେ ଲଜ୍ଜା ଅନୁଭବ କଲେ । ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ ଆମେ ଆମର ସଙ୍ଗୀ ସହଚରଙ୍କ ପାଇଁ ବଞ୍ଚିଲୁ ପ୍ରଥମଟି ଯେଉଁମାନଙ୍କ ହସ ଓ କଲ୍ୟାଣ ଉପରେ ଆମର ମୁଖ ନିର୍ଭର କରେ ଏବଂ ତାପରେ, ଯେଉଁମାନେ ଆମର ହୁଏତ ଅନଶ୍ଵା ହୋଇ ପାରନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଭାଗ୍ୟ ସହିତ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠା ସହାନୁଭୂତିର ରକ୍ତରେ ଆମେ ବାନ୍ଧି ହୋଇଗରିଛି । କି ମହାନ ଏ ଆଦର୍ଶ ! ଆଜନ୍ମାଳାନ ପରି ମହାମାନବଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କେହି ସହଜରେ ଏ ଆଦର୍ଶରେ ଉଦ୍ଭୂତ ହେବା କେଡ଼େ କଠିନ ।

ଲକ୍ଷ୍ମନର ସୁରିଖ୍ୟାତ କିଞ୍ଚିତ୍ କଲେନିରେ ତଙ୍କ ବକ୍ତ୍ଵରେ ପରେ ତଙ୍କ ଦାର୍ଘ ଜୀବନ କାମନା କରି କଲେନିର ଅଧିକ ଆରମ୍ଭ ଆଜନ୍ମାକ ବର୍ଣ୍ଣରେ ଯେଉଁ ବକ୍ତ୍ଵରେ ଦେଇଥିଲେ ତହା ଅନେକ ହୃଦୟସଂଗୀ ହୋଇଥିଲା ।

ଅନେକେ ତଙ୍କର ଏହି ଶାନ୍ତିକାମୀ ବିଶ୍ୱଭାତ୍ରାବୁ ଖୋଲାଖୋଲି ବିଗୋପ କରୁଥିଲେ । ରଷ୍ଟିଆରେ ତଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବାପାଇଁ ଉପରେ ମଧ୍ୟ କରାଯାଇଥିଲା । ତଙ୍କୁ ସାମ୍ୟବାଦର ଶତ୍ରୁ ବୋଲି ବିଚାର କରି ସେ ଦେଶରେ ରିଲେଟିଭି ବିଷୟରେ ଚର୍ଚା କରିବା ମଧ୍ୟ ଦୁରୁତ୍ୱ ହୋଇପଡ଼ିଲା ।

ଭାରତ୍ବୁ ଆସି ଭାରତବାସୀଙ୍କ ଦୁଃଖପୂର୍ବଙ୍ଗା ଦେଖୁ ତାଙ୍କ ହୃଦୟ ବିଗଳିତ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଲିକ୍ଷନିକ ଲୋକଙ୍କ କୁଠଦାସ ଭଲିଆ ଜୀବନ ଯାପନ ଏବଂ ଯେମାନଙ୍କର ଭାରବାହୀ ପଶୁ ଭଲିଆ କାମ

ଦେଖୁ ତାଙ୍କ ମନରେ ଗଡ଼ିର ଆସାତ ଆସିଥିଲା । ତାଙ୍କ ଭାରତ ଉହଣୀ ମମସରେ ସେ ଥରେ ମଧ୍ୟ ରିକ୍ଷାରେ ଚଢ଼ି ନଥୁଲେ କାରଣ ମଣିଷ ଭାରବାହୀ ପଶୁର କାମ କରିବା ମେଟିର ଅଧ୍ୟଗନେର ରଜମ ସାମା ବୋଲି ସେ ମନେ କରୁଥିଲେ । ଚିନ୍ମର ତୁଳା ବାରାଖାନାରେ ଦେହିକ ଯାନୋରେ ପୁରୁଷ ସୀ ଏବଂ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଆର୍ତ୍ତନାଦ ଶୁଣି ସେ ମର୍ମାହତ ହୋଇପଢ଼ିଥିଲେ । ନାପାନରେ ବସୁଷ ଲୋକଙ୍କ ଆଡ଼ନର ପୂର୍ବ ଆରିନାଟ୍ୟ ଅପେକ୍ଷା ଛୋଟ ଛୋଟ ପିଲାଙ୍କ ସରଳ ବ୍ୟବହାର ତାଙ୍କୁ ବହୁତ ଭଲ ଲାଗିଥିଲା । ସେ କରୁଥିଲେ, ‘ଏହି ଶିଶୁ ମାନଙ୍କ ଉପରେ ପୃଥିବୀର ଆଶା ନିର୍ଭର କରୁଛି । ଆମର ଏହି ଛୋଟ ବନ୍ଧୁମାନେ ଏପରି ଉନ୍ନତି କରନ୍ତୁ ଯେପରି ଆମ ପିତି ଲଜ୍ଜାରେ ସତିଯିବ ।’ ସେ ପାଲେଞ୍ଚାଇନ, ସେନ, ଲାଟିନ ଆମେରିକା ବାଟ ଦେଇ ଶେଷରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ ମୁକ୍ତରାଷ୍ଟ ଆମେରିକାରେ । ଏଇଠି ବିଶ୍ୱଭାର୍ତ୍ତବ୍ରତ ଖଲକ ପାଇ ସେ ଶୁଣି ହୋଇଥିଲେ ।

ନର୍ମାନୀ ପରିଦ୍ୟାଗ :

୧୯୩୩ ହେଲା ନର୍ମାନୀ ପାଇଁ ଏକ କଲଙ୍କମସି ବର୍ଷ । ନରେନ୍ଦ୍ର ୧୯୩୨ରେ ଆଡୋକ୍ଟ୍ ହିଲ୍ରର, ନର୍ମାନୀର ଶାସକ ଭାର ଗ୍ରହଣ କରିବା ପରିପାର୍କ ନର୍ମାନୀରେ କେବି ରଠିଲା ଜହୁଦୀ ଉସ୍ତାଜନ ଏବଂ ହତ୍ୟା । ଏହି ଜହୁଦୀ ବିରୋଧୀ ଅଭିନାତର ବେଦାରେ ବଳିପତିଲେ ନର୍ମାନୀର ବୈଦେଶିକ ମନ୍ତ୍ରୀ । ସେ ଜହୁଦୀ ହୋଇଥିବାରୁ ପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କୁ ହତ୍ୟାକରାଗଲା ।

ହିଲ୍ରରଙ୍କ ଦୁଇ ପ୍ରଧାନ ଶ୍ରୀଥିଲ୍ରେ - ସାମ୍ୟବାଦ ଓ ଜହୁଦୀ ଜାତି । ସାମ୍ୟବାଦର ବିଲୋପ କରି ଫାସିବାଦର ପ୍ରଚାର କରିବାପାଇଁ ଆମେରିକା ଆସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କ ବିଚାରରେ ନର୍ମାନୀର ପ୍ରଧାନ ଶ୍ରୀ ଜହୁଦୀମାନଙ୍କର ନିପାତ କରିବାର ସେ ଦୃଢ଼ ମଂଜୁଷ୍ଟ କରିଥିଲେ । ଆଇନ୍ଷାଇନ୍ଡିକ ସମେତ ଅନେକ ଜହୁଦୀଙ୍କ ସେମାନଙ୍କ ହିଲ୍ରିଷ୍ଟରେ ସାମିଲ କରାଯାଇଥିଲା ।

ଆଇନ୍ଷାଇନ୍ ସେହି ପରିଷିତରେ ନର୍ମାନୀ ଛାଡ଼ି ମୁକ୍ତରାଷ୍ଟ ଆମେରିକାରୁ ଯିବାପାଇଁ ଝିର କଲେ । ଝିଟି ମଧ୍ୟରେ ବାଇନର ଉଚିଲିହେମ ଭୋକେ ଗରେଷଣା ଅନୁଷ୍ଠାନରୁ ହିଲ୍ରର ତାଙ୍କୁ ବାହାରକରି ଦେଲେ । ବିଲ୍ଲିନ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ତାଙ୍କ ଜପତା ‘ବିନାଦୁଷ୍ଟି’ ରେ ଗ୍ରହଣ କରଯାଇଥିଲା । ୧୯୧୫ରୁ ବିଲ୍ଲିନ୍ ନାଗରିକମାନଙ୍କ ଠାରୁ ତାଙ୍କ ମିଲିଥ୍ରୀ ତାଙ୍କ ପ୍ରିସ ଦ୍ୱାରା ଛାଡ଼ି ସେ ବାଲିଗଲେ ମୁକ୍ତରାଷ୍ଟ ଆମେରିକା । ପ୍ରଥମେ ସେ କାଲିହର୍ଷିଆର ପାମାଡେନା ଶିକ୍ଷ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ଯୋଗରାନ କରିବାରୁ ସ୍ବାକ୍ଷରି ଦେବାଇଲେ । ବିଶ୍ୱାସ ପରାର୍ଥିକାର୍ତ୍ତା - ଯେବେଳେ ମନ୍ଦିର ଏଇଠି

ତାଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ନୁଆହୋଇ ଛାପନ କରାଯାଇଥିବା ପ୍ରିଣ୍ଟନ୍‌ର ଉଚିତର ଅଧୟନ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନର ଆଳାବନ ସଦ୍ୟ ପଦ ତାଙ୍କୁ ଯତା ହେଲା ଯାହା ସେ ଆନନ୍ଦ ସହିତ ପ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଜୀବନର ଶେଷ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ପ୍ରିଣ୍ଟନ୍‌ରେ ହେ ଅତିବାହିତ କରିଥିଲେ ।

ତାଙ୍କ ଅଭ୍ୟାସ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସରଳ ଥିଲା ଏବଂ ଆଡ଼ନର ଶୁଣ୍ୟ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାକୁ ସେ ପସହ କରୁଥିଲେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ଘରୁ ବିଛି ଦୂରରେ ଥିବା ତାଙ୍କ କର୍ମଷଳକୁ ଯିବା ଆସିବା କରିବା ପାଇଁ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ବାରକୁ ସେ ଫେରେଇ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ତାଲି ତାଲି ଘରୁ ନିଜ କର୍ମଷଳ ଯିବା ଆସିବା କରୁଥିଲେ ।

ତାଙ୍କ ଘର ପାଖରେ ରହୁଥିବା ନିଶ୍ଚ ଭର୍ମହିଳ ନିଜ ସାନ ଝିଅ ଉପରେ ଥରେ ବିଜ୍ଞାନ ହୋଇ ବଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ, ‘କେଉଁ ଲୋକ ପାଖକୁ ରୁ ଗଣିବ ଶିଖିବାକୁ ଯାଇଛୁ ? ଏ ପାଖରେ ତ ବେହି ସେମିତି ପଡ଼େଇବା ଲୋକ ନାହାନ୍ତି ।’ ଝିଅଟି ମାଙ୍କ ବଥାରେ ଶଙ୍କି ଯାଇ ସେମାନଙ୍କ ଘର ପାଖରେ ରହୁଥିବା ନିଶ୍ଚ ବୃଦ୍ଧଙ୍କ ପାଖକୁ ନେଇ ବହିଲା, ‘ସେ ମହାଶୟଦ ମୋଟେ ଗଣିବ ପଚାନ୍ତି । ମୋଟେ ଭାରି ଭଲାଗେ ।’ ସେ ବୃଦ୍ଧ ନିଶ୍ଚ ଆଜନ୍ମାଜନ୍ମ କି ବ୍ୟତିତ ଆର କେହି ନୁହନ୍ତି । ବିସ୍ମୟ ଓ ଲଙ୍ଘାରେ ଭର୍ମହିଳଙ୍କ ମୁଁଟେ ରଙ୍ଗା ପଡ଼ିଗଲା । ଏତେ ବଡ଼ ଅଧିକ ଏତେ ସରଳ । ସେ ଥିଲା ଆଜନ୍ମାଜନ୍ମ ପ୍ରକାର ପରିଚୟ ।

୧୯୪୭ରେ ଇନ୍ଡିଆଲର ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ତକ୍କର ପ୍ରାଇନ୍‌ମେନଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ ପରେ ତାଙ୍କୁ ସେହି ରାଷ୍ଟ୍ରର ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ପଦ ଯବା ଯାଇଥିଲା ଯାହା ସେ ବିନୟସ ସହକାରେ ପ୍ରଯୋଗ୍ୟାନ କରିଥିଲେ । ସେ ରାଜନୀତିର ପଞ୍ଜିକ ମୁନିଆରୁ ଦୁରେଇ ଗହି ନିଜ ସ୍ଵପ୍ନରାଜ୍ୟରେ ବିଚରଣ କରିବାକୁ ଭଲ ପାରଥିଲେ ।

ପରମାଣୁ ବୋମା :

ବସ୍ତୁ ଓ ଶକ୍ତିର ବୁପାନ୍ତର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସମୀକରଣରୁ ନିଶ୍ଚ ପଢ଼ିଲା ଯେ ସାମାନ୍ୟ ବସ୍ତୁଦ୍ଵାରା ବିଲସରେ ବିପୁଳ ଶକ୍ତି ଉଥ ଉଥନ ହୋଇପାରେ । କର୍ମାନାର ବିଶ୍ୟାଦ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନବିଦ୍ ଅଟେହାନ, ଶ୍ରୀମନ୍ ଏବଂ କୁମାର ମାରନେନର ଉପରୋକ୍ତ ସ୍ଵତ୍ତର ଅବଳମନରେ ବିଭାଜନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ସାହାଯ୍ୟରେ ବିପୁଳ ଶକ୍ତିର ସମାନ ପାଇଥିଲେ । ସେ ଥିଲା ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ବେଳେ କଥା । ବିଭାଜନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଉପରେ ରବେଶଣା କରି ବିପୁଳ ଶକ୍ତି ଉପାଦନ କରିବା ଉତ୍ସ ବ୍ୟସ ମାପେକ୍ଷ ଏବଂ ଶୁଣ ସାପେକ୍ଷ ଥିଲା । ତେଣୁ ହିଲେଇ ଏହି ଅନିଶ୍ଚିତ ଶକ୍ତି ଉଥ ପାଇଁ ଗବେଷଣାରେ ଦେଶତ ମନ୍ଦିର ବିନିଯୋଗ

କରିବା ବୁଦ୍ଧିମତୀର କାମ ନୁହଁ ବୋଲି ଥିବି ଏ ଦିଗରେ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ନ ଦେଇ ବନ୍ଧୁକ ଓ ଶୁନ୍ନବାହୁଦ ତିଆରି କରିବାରେ ଶ୍ରମ ଓ ଅର୍ଥ ବିନିଯୋଗ ହେଲେ । ମାଜନ୍ତର୍ ଉତ୍ତରପାଇଁ ଚକ୍ରାନ୍ତ ଚାଲିଲା ।

ଉତ୍ତରପାଇଁ ତମ ଉସରେ ଜର୍ମାନ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଲେ ବୁମାରୀ ଲିବା ମାଜନ୍ତର୍ ଏବଂ ଆର ଫୁସ । ସେମାନେ ପ୍ରଥମେ ଆଶ୍ରୟ ନେଲେ ଫୁସ କ୍ରମର ବିଷ୍ୟାଟ ପ୍ରଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନବିଦ୍ ନିକ୍ଷେପକ ପାଖରେ ବୋପେନହେଗେନରେ । ଏମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ବୋର ପରମାଣୁ ବିଭାଜନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବିଷ୍ୟରେ ଶୁଣି ଏବଂ ଏହା ସାହାଯ୍ୟରେ ପରମାଣୁ ବୋମା ଭଲିଆ ମାରାମ୍ବକ ବୋମା ତିଆରି କରାଯାଇ ଏହା ମାନବ ଜାତିର ଅଶେଷ ଅପବାର କରିବ ବୋଲି ସେମାନେ ଚିତ୍ରିତ ହେଲେ ।

ଏହି ସଂକ୍ରାନ୍ତିସ ମାଜନ୍ତର୍କ ବାଗନପତ୍ର ବୋର ପଠାଇଲେ ଏନ୍ଦରିବୋ ଫର୍ମିଙ୍ ପାଖକୁ । ଫର୍ମିଙ୍ ସ୍ଥା ଲିବା ଉତ୍ତରପାଇଁ ପର୍ମି ଦିପତି ସେମାନଙ୍କ ପୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ସେତେବେଳେ ଥିଲେ ଯୁଦ୍ଧରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକାରେ । ଫର୍ମି ସେତେବେଳେ ବଲମ୍ବିଆ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଜିଲାର୍ତ୍ତ ନାମକ ଜଣେ ହଙ୍ଗରୀୟ ଉତ୍ତରପାଇଁ ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନବିଦ୍ ପାଖରେ କାମ କରୁଥିଲେ । ଏହି ବ୍ୟହ ବନ୍ଦ ଏବଂ ସମୟ ସାପେକ୍ଷ ପ୍ରକଟ ପ୍ରତିରୋଧ ବିଭାଗ ହାତରେ ନେଉ ବୋଲି ଏମାନେ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ ସିନା କଲେ କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିବା ପାଇଁ କୁଣ୍ଡାବୋଧ କଲେ ।

ଏହି ଅପରିସୀମ ଶକ୍ତିର ଉପରୁ ବିନିଯୋଗ ପାଇଁ ଯଦି ଶୀଳ ହେବାପାଇଁ ଏହି ବିଜ୍ଞାନିବ ଦ୍ୱୟ ଯୁଦ୍ଧରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକାର ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ପ୍ରେଜନ୍ଟିନ ରୁଦ୍ରତେଜୁଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକଷେଣ୍ଟି କରିବାପାଇଁ ପଦ୍ଧତିରେ ଆଜନ୍ମାଜନଙ୍କ ପାଖରେ । ଆଜନ୍ମାଜନଙ୍କ ପୁନାମ ସେତେବେଳେ ଯୁଦ୍ଧରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକାରେ ଶାର୍ଷଷ୍ଟାନରେ । ପ୍ରଥମେ ଆଜନ୍ମାଜନ ଏ ପ୍ରସାଦରେ ରାନ୍ଧି ହେଲେନି କାଣଣ ଏହାର ଅମ୍ବଦ୍ୟବାର ନନ୍ଦିତ ଭୟାବହତୀ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେ ଅବଗତ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ହିଟଲର ଜମାନ ବୈଜ୍ଞାନିକଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ପରମାଣୁ ବୋମା ତିଆରି କରି ମାନବ ସଭାତାକୁ ଧ୍ୟାପ କରିବାର ଯେଉଁ ଆଶଙ୍କା ଥିଲା ତାକୁ ମୁକ୍ତିବିଲା କରିବାପାଇଁ ଯୁଦ୍ଧରାଷ୍ଟ୍ର ପରମାଣୁ ବିଭାଜନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ରବେଷଣାରେ ଆଶୁଷୀ ହେବା ଉଚିତ ବୋଲି ଅତିଥଦ୍ୱୟଙ୍କ ଯୁଦ୍ଧକୁ ସେ ବାଟି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ନିଜେ ଯୁଦ୍ଧର ଯଦାର ବିଶେଷାଧୀ ଏବଂ ଶାନ୍ତିର ପୁନାରୀ ହୋଇଥିଲେ ନଧ ଅଗ୍ରଷ୍ଟ ୨, ୧୯୩୮ ରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ରୁଦ୍ରତେଜୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଏକ ପତ୍ର ଜରିଆରେ ପରମାଣୁ ଶକ୍ତି ଆହରଣ ପାଇଁ ଚାଙ୍ଗୁ ପ୍ରବନ୍ଧାଳାଲେ ।

ଆଇନ୍ଦ୍ରାଜନଙ୍କ ଏହି ଟିଠି ଧରି ଆଲେବନ୍ଦାଙ୍ଗାର ସାବତ୍ ପ୍ରେସିଂନ୍‌ରେ ଏବଂ ରୁନ୍ଦରେଲୁଙ୍କୁ ସବୁ ନିର୍ମିଷ ପୁଣ୍ଡରେକି କହିଲେ । ଯେଇତୁ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ଯୁଦ୍ଧରାଷ୍ଟ୍ରରେ ପରମାଣୁ ଶକ୍ତି ଆହରଣ ଦିରରେ ରବେଶଣା ଯାର ଫଳ ସ୍ଵରୂପ ୧୯୪୭ ବେଳକୁ ଓପର୍ ହେମାଜଙ୍କ ନେତ୍ରଭ୍ରତରେ ଯୁଦ୍ଧରାଷ୍ଟ୍ର ଚିନୋଟି ପରମାଣୁ ବୋମା ଢିଆରି କରିବାକୁ ସମଥ୍ ହୋଇଥିଲା ।

୧୯୪୭ ଜୁଲାଇ ୧୨ ତାରିଖ । ପରମାଣୁ ବୋମାର ପ୍ରଥମ ପରୀକ୍ଷା ହେଲା ନିରମେଷ୍ଟିବୋର ଅଳାମୋଗର୍ଭେ ଅଞ୍ଚଳରେ । ଏହାର ଚାରିପାଖରେ ବିପ୍ରୀର୍ଷ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଖାଲିକବାଗଲା । ପ୍ରଥମ ପର୍ୟାବରଣ କେନ୍ତ୍ର ରଖାଗଲା ପ୍ରାସି ଦଶକିଲୋମିଟିରେ ଦୂରରେ ଏବଂ ୧୨ କିଲୋମିଟିରେ ଦୂରରେ ରହିଲେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗଣ । ଆଇନ୍ଦ୍ରାଜନ, କିଲାର୍ଟ୍ ଓ ଫର୍ମ୍‌ଜ୍ଳେ ଏହା ଅନୁଧାନ କରିବାପାଇଁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଇଥିଲା । ବାରଷ୍ଟ ତାରନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ବୋଟିଏ ସେକେନ୍ଟ, ଡଶ, ପାଞ୍ଚ, ଚିନ୍, ଦୁଇ, ଏକ ଏବଂ ତାପରେ ବିଷ୍ଣୋଗଣର ପ୍ରଚାର ଶବ୍ଦ । ଅଟି ଉଜ୍ଜଳ, ଦିବାଲୋକକୁ ବହୁମୁଣ୍ଡ ଆଲୋକରେ ଚାରିପାଖ ଉଦ୍ଘାସିତ ହୋଇଥିଲା ।

ଚାରିଆଡ଼େ ଖେଳିଗଲା ବାନପଟା ଶବର ତରଙ୍ଗ । ଧୂନି ପ୍ରତିଧୂନିରେ ନିମନ୍ତିତ ହୋଇଗଲା ସେ ଅଞ୍ଚଳ । ଉଚ୍ଚ ଶାପ ଓ ଉଚ୍ଚ ତାପର ପୃଷ୍ଠା ହେଲା ଏହି ବିଷ୍ଣୋଗଣ ଯୋଗ୍ନୀଁ । ତାପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଜଙ୍ଗ ଦେବଙ୍ଗ ଧୂମ୍ରପଳେ ଉପରକୁ ଉଠିବାକୁ ଲାଗିଲା । ମନେ ହେଉଥିଲା ସତେ ଯେମିତି ଏକ ବିରାଟ ବନ୍ୟଦନ୍ତ ତାର ଶାତକାଳୀନ କୁମରକର୍ଷ ନିହାରୁ ଉଠୁଅଛି ଓ ନିଦନ୍ତ ଆପେ ଆପେ ପୂଲାଇ ଦେବାଛି । ଧୀରେ ଧୀରେ ଧୂଆଁର ରଙ୍ଗ ହେଇଗଲା ଧୂପର । ଚାରିଆଡ଼େ ଘନେଇ ଗଲା ଅନ୍ଧବାର । ଗଛ ପଡ଼ୁ ଜୀବଦନ୍ତ ସବୁ ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲେ ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ । ମାଟି କଳାରଙ୍ଗ ଧାରଣକଲା ।

ପରମାଣୁ ଶକ୍ତିର ଏହି ପ୍ରଥମ ପରିସ୍ଥି ବୈଜ୍ଞାନିକ ମାନଙ୍କ ମନକୁ ଦୋହଲାଇ ଦେଲା । ଆଇନ୍ଦ୍ରାଜନ ସେବେବେଳେ ଆଶା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ଯେ ଏହି ବିରାଶେଷିତ ଉତ୍ସର ଯେମିତି ଅପର୍ଯ୍ୟବହାର ନହୁଁ । ସେ ଦିଗରେ ରୁନ୍ଦରେଲୁଙ୍କ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ବିଷ୍ଣୁରେ ସେ ସୂଚେଇ ଦେଇଥିଲେ ।

ଆର ଗହିଲା ଯୁଦ୍ଧରାଷ୍ଟ୍ର ହାତରେ ଦୁଇଟି ପରମାଣୁ ବୋମା । ରୁନ୍ଦରେଲୁଙ୍କ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି, ଆଉ ଆଇନ୍ଦ୍ରାଜନଙ୍କ ନିବେଦନକୁ କେହି ଖାତିରି କଲେ ନାହିଁ । ଅଗଷ୍ଟ ୬, ୧୯୪୭ରେ ହିରୋସିମାରେ ଏବଂ ତାର ତମି ଦିନପରେ ଅଗଷ୍ଟ ୮ ରେ ମାରାସିକରେ ଯୁଦ୍ଧରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକାର ତେକାଳୀନ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ହେବା ତୁମେନଙ୍କ ଆଦେଶରେ ଏହି ଦୁଇ ପରମାଣୁ ବୋମା ନିଷେପ କରାଗଲା । ଏହା ଫଳରେ ଯେଉଁ ଅମାନୁସିକ ଧୂପ ଲୀଳା ବିପ୍ରିତ ହେଲା, ଆଇନ୍ଦ୍ରାଜନ ମେଥ୍ୟାଲ୍ ନିନଦ୍ରା ଦାସୀ ବୋଲି ଭାବିଲେ ।

ସେ ଦିନରୁ ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ମାନଙ୍କୁ ସଂଗଠିତ କରି ପରମାଣୁ ବୋମା ରୋକିବା ପାଇଁ ଜନମତ ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ନେତୃତ୍ବ ନେଲେ ।

ମହାପ୍ରସାଦ :

ସମସ୍ତ ମାନବ ସମାଜକୁ ଶୋଭ ସାରରେ ଡିପାଇ ଏହି ମହାମାନବ ଖେଳ ନିଶ୍ଚାସ ଦ୍ୟାମ କଲେ ତାଙ୍କ ପ୍ରିମ୍ବନେର ବାସଭବନରେ ଅପ୍ରେଲ ୧୮, ୧୯୫୭ ରେ । ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁରୁ ପୃଥ୍ବୀ ଜଣେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୈଜ୍ଞାନିକଙ୍କୁ ହରାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଜଣେ ଶାନ୍ତିର ପୂନାରୀକୁ ହରାଇଲା ।

ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କର ମସିଷ୍ (brain) ଉପରେ ଗବେଷଣା କରିବାପାଇଁ ତାହା ସେ ଦାନ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ଏହି ଅସାଧାରଣ ମଣିଷଙ୍କ ମସିଷ୍ କାହିଁ ନିଆୟାଇ ଦାର ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା କରାଗଲା ।

ଗବେଷଣାରତ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ଉଦ୍‌ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ଯେଉଁ ମହତ୍ତମ ବାଣୀ ଛାଡ଼ି ଯାଇଛନ୍ତି ତାହା ଅନୁଧାନ ଯୋଗ୍ୟ । ସେ କହିଥିଲେ, ‘ଆମର ବୁଦ୍ଧି ଆମପ୍ରତି ଅଭିଶାପରେ ପରିଣତ ନହୋଇ ଆଶ୍ରୀର୍ବାଦ ହେବା ବାହ୍ନୀୟ । ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଗବେଷଣା କରିବା ସମସ୍ତରେ ଏତକ୍ରିୟା ପାଶେରିବିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।’

ଆଜି ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗବେଷଣାର ଦିଗଳେଯ ବହୁ ବେଶରେ ବିଭାଗିତ ହେବାରେ ଲାଗିଛି ସତ; ଅନେକ ବିଜ୍ୟାତ ବୈଜ୍ଞାନିକ ସେମାନଙ୍କ ଅପୂର୍ବ ଧୀର୍ଘତା ବଳରେ ଝାନର ଅପରିସୀମ ଉତ୍ସାହକୁ ପ୍ରାୟ ଆସଇ କରିପାରିଲେଣି - ଏହା ମଧ୍ୟ ଅତିରକ୍ତି ବସାନ ନୁହେଁ - ତେଥାପି ଆଜନ୍ମାଳନଙ୍କ ପରି ମଣିଷ ଯୁଗେ ଯୁଗେ କନ୍ତୁ ହେବା ଯେ ବିଜଳ ଏହା ସମସ୍ତେ ମୁକ୍ତ କଷ୍ଟରେ ସ୍ଵାକାର କରିବେ ।

କି ନମ୍ରତା, କି ସଦ୍ସାହସ, କି ଧୀର୍ଘତା, ମଣିଷର ବେଦନା ବୁଦ୍ଧିବକୁ କି ପଂଦେନଶୀଳତା - ସତେ ଅବା ଗେ ଥିଲେ ଭରବାନଙ୍କ ଜଣେ ଦୂର, ମାନବ ସମାଜର ମଙ୍ଗଳପାଇଁ କନ୍ତୁ ନେଇଥିଲେ ଏ ଧରାଧାମରେ ।

ନିବ୍ରତ ବୋର

ପରମାଣୁର ଟିକି ଦୁନିଆର ଅବିଷ୍କାରକ : ନିଳ୍ଲବୋର୍

(୧୯୮୪-୧୯୭୭)

ଡେନ୍‌ମାର୍କର ଏବଂ ସାହୁଟି ସମନ୍ତ ଜନୁପା ପରିବାରରେ କନ୍ତୁ ହୋଇ ନିଳ୍ଲବୋର୍ ପଦର୍ଥ ଦେଖିଲେ ଯେଉଁ ଅବିଶ୍ୱରଣୀୟ ଦାନ ବଚିଛନ୍ତି ତାର ପଚାତର ନାହିଁ । ଭାଇ ହେରାଲ୍‌ଡେଙ୍କ ବହିତ ଡେନ୍‌ମାର୍କର ଜାତୀୟ ପୁରୁଷଙ୍କ ଦଳର ଶେଳୁଆରୁ ଦିନେ ଯେ ପରମାଣୁର ଟିକି ଦୁନିଆର ଜୟମ୍ୟ ଉଦ୍ୟାନେ ବରି ପାରିବେ ସେ ବିଷସରେ କେହି ଭାବି ନଥିଲେ । ନିନଜ ବୁଦ୍ଧି ଓ ଅଧିବସାୟ ବଳରେ ଯେ କ୍ରାନ୍ତମତ୍ତେ ଉପରେ ଅନେକ ମୋଲିବ ଗବେଷଣା କରି ଅନେକ ମୁଦ୍ରନ ବିଶ୍ୱର୍ଷନ ଦେବାରେ ସଫଳ ହୋଇଛନ୍ତି । ହିଟଲରୀ ଅଧ୍ୟୋବାର ବିଶ୍ୱାସରେ ସ୍ଵର ଉତ୍ସାହର ବରି ସେ ମୁକ୍ତରାଷ୍ଟ ଆମେରିକାର ପରମାଣୁ ବୋମା ନିର୍ମାଣରେ ବିଶିଷ୍ଟ ଭୂମିକା ନେଇଥିଲେ ଯଦିଓ ସେ ଥିଲେ ଜଣେ ଶାନ୍ତିବାମୀ ମଣିଷ । ୧୯୭୭ରେ ତାଙ୍କୁ atoms for peace - ଶାନ୍ତି ପାଇଁ ପରମାଣୁ - ପୁରୁଷାର ମିଳିଥିଲା ।)

ବାଲ୍ୟବାଳ ଓ ଛାତ୍ରଜୀବନ :

ଡେନ୍‌ମାର୍କର ବୋପେନ୍‌ହେଗେନ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଶତାବ୍ଦୀରେ ବିଭାଗର ପ୍ରଫେସର ଶ୍ରୀଶ୍ରୀଆନ୍ ବୋର୍ ଏବଂ ଶ୍ରୀମତୀ ଏଲେନ୍ ଆଲ୍‌ଡେଙ୍କ ପ୍ରୁଥମ ପୁତ୍ର ମନ୍ତ୍ରାନ୍ କନ୍ତୁ ହୋଇଥିଲେ ଅଛୋବର ୭, ୧୯୮୪ରେ । ପିତାମାତା ପୁଅର ନାମ ଜନ୍ମଲେ ନିଳ୍ଲ ହେନେରିୟ ତେଇହୁ ବୋର । ନିଳ୍ଲଙ୍କ କନ୍ତୁ ପରେ ପରେ ବୋର ଦ୍ୱାରି ଆର ଗୋଟିଏ ପୁଅ ଏବଂ ଝିଅର ନନ୍ଦନନ୍ଦୀ ହେବାର ଘୋରାଘ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ନିଳ୍ଲ ଏବଂ ହେବାଲ୍‌ଡେଙ୍କ ତୋତବେଳୁ ଥିଲେ ଅନ୍ତର୍ଭାବ ବୁନ୍ଦୁ । ଉଭୟେ ଏକ ସାଙ୍ଗରେ କୋପେନ୍‌ହେଗେନ୍ର ପଦ୍ଧିକ୍ସୁଲ ଓ ପରେ କୋପେନ୍‌ହେଗେନ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଧ୍ୟନ କରିଥିଲେ ।

ଉଭୟେ କେବଳ ଉତ୍ସାହ ଛାତ୍ର ନଥିଲେ, ଉଭୟେ ଥିଲେ ବଢ଼ି ଶେଳୁଆର । ହୃଦୟ ଡେନ୍‌ମାର୍କର ଜାତୀୟ ପୁରୁଷଙ୍କ ଟିମର ସଦସ୍ୟ ଥିଲେ । ଯୁବାବିଷ୍ଵାର ଏହି ଶେଳୁଆର ମନୋଭାବ ଏବଂ ଶ୍ରୀଦା ଶ୍ରୀଶିଳ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଲଟା ମେ ପରିଣାମ ବସ୍ତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରଖିବାରେ ମାଥ୍ ହୋଇଥିଲେ । ଯାନରାଜ

ହେତୁଳାଦି ଗଣିତ ପଢ଼ିବାକୁ ମନ ବଲାଇବାରୁ ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ପୁରୁଜାଇଙ୍କ ଲାଇନ ଅଳଗା ହୋଇଗଲା ।

୧୯୦୭ରେ ବୋପେନ୍‌ହେଗେନ୍ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟର ଫିଜିକ୍ ବିଭାଗର ଅତି ବିଚକ୍ଷଣ ଛାତ୍ର ଭାବରେ ମିଳୁ ରେଳ ପାଥର ପୃଷ୍ଠାତାନ (Surface tension of liquids) ବିଷୟରେ ଏକ ନିବନ୍ଧ ରଚନା କରି ଉଥେଲୁ ଡେନିସ ଏକାଡେମୀ ଅତି ସାଇନ୍ସର ସ୍ବର୍ଣ୍ଣପଦବ ହାସଳ ବରିଥିଲେ । ଏହି ସମସ୍ୟରେ ନୂତନ ଭାବରେ ଆବିଷ୍କୃତ ରଜନର୍ମ୍ଭ ଉପରେ ଘନ ଘନ ଗବେଷଣା ତଥା ଉପପାରମାଣିକ କଣ୍ଠିକା (sub atomic particle) ଉଲେବ୍ରତ୍ରେ ଏବଂ ଆଲପା କଣ୍ଠିକାର ଉତ୍ତାନ ବୋରକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରଭାବିତ ବରିଥିଲା । ଏବଂ ସେ ଧାତ୍ର ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କର ଉଲେବ୍ରତ୍ରମାସ ତେ ଉପରେ ଅନୁସରାନ କରି ତାଙ୍କ ତକ୍ତରେ ନିବନ୍ଧ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବରିଥିଲେ ।

ଗବେଷଣା :

୧୯୧୧ରେ ତକ୍ତରେ ଉପାଧ୍ୟ ପାଇବା ପରେ ବୋର୍ ବେସ୍ଟ୍‌ର ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟ ଅନ୍ତର୍ଗତ ପୃଥ୍ବୀ ବିଦ୍ୟାତ କେବେଣ୍ଟିକୁ ଲେବୋରେଟୋରୀରେ ଉଲେବ୍ରତ୍ରମର ଜନକ ସାର ଜେ ଥମ୍‌ସମଙ୍କ ତ୍ୱରାବଧାନରେ ଗବେଷଣା କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଥିଲେ । କେବେଣ୍ଟିକୁ ପରୀକ୍ଷାଗାରରେ କିଛି ଦିନ ଗବେଷଣା କରିବାପରେ ସେ ମାଞ୍ଚେଷ୍ଟ ସ୍କୁଲିଜର୍‌ଟାଙ୍କ୍‌ସ୍ଲାନ୍‌ଟାରିଟ ହେଲେ । ସେଠାରେ ସେ ପ୍ରତ୍ୟେଷର ଅର୍ଦ୍ଦଶ ରଥରଫୋର୍ଡଙ୍କ ତ୍ୱରାବଧାନରେ ତାଙ୍କର ତକ୍ତରେଗତର (post-doctorate) ଗବେଷଣା କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଥିଲେ । ରଥରଫୋର୍ଡ ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ନାଇକରିତିକ ପାରମାଣବିକ ମଡେଲର ଅନ୍ତିମ ପର୍ଯ୍ୟାସରେ ପହଞ୍ଚିଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପରୀକ୍ଷାମୂଳକ ଗବେଷଣା ଏବଂ ନୂତନ ବିନ୍ଦୁଧାରା ବୋରକୁ ବହୁ ପ୍ରଭାବିତ ବରିଥିଲା । ରଥରଫୋର୍ଡ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ନୂତନ ଛାତ୍ର ଉପରେ ଅଣ୍ୟତ ପ୍ରୀତ ଥିଲେ । ୧୯୧୪ ରୁ ୧୯୧୬ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୋର୍ ମାଞ୍ଚେଷ୍ଟର ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଧ୍ୟାପନା କରିବା ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ପାଇଥିଲେ ।

ଏହା ପରେ ବୋର୍ ଯେତେବେଳେ ବୋପେନ୍‌ହେଗେନ୍କୁ ଫେରିଲେ ସେ ଭଲ ଭାବରେ ବୁଝି ପରିଥିଲେ ଯେ କୁସିକେଲୁ ଫିଜିକ୍‌ର ତେ ସାହାଯ୍ୟରେ ପରମାଣୁ ଚାରିପଟେ ପ୍ରକ୍ଳଥିବା ଉଲେବ୍ରତ୍ରମର ବିତ୍ତ ସଫଳତାର ସହିତ ବୁଝେଇ ହେବନାହିଁ । ମେଷ୍ଟ ପ୍ଲୋକ୍‌କ୍ରାନ୍ ଦ୍ୱାରା ଆବିଷ୍କୃତ ବ୍ରାହ୍ମତତ୍ତ୍ଵର ପ୍ରସ୍ଥାଗ କରି ସେ ପରମାଣୁର ଗଠନ ଓ ତହିଁରୁ ନିର୍ଗତ ହେଉଥିବା ବିକିରଣ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଗବେଷଣା ପଥରେ ଅଗ୍ରପର ହେଲେ ।

ପରମାଣୁର କୀବନ ବାହାଣୀ :

ବୌଣୟ ଉତ୍ତର ବସ୍ତୁରୁ ନିର୍ଗତ ଆଲୋକ ତଥା ବିଭିନ୍ନ ବସ୍ତୁରୁ ବିଭିନ୍ନ ବର୍ଷାଳାକୁ ପ୍ରଫେରିବା
ପାଇଁ କୁସିବେଳୁ ଦିନିଷ୍ଠର ଥୂରୀ ବିପଳ ହେଲା । ଖଣ୍ଡ ଆସବେସୁଥେ ରିଙ୍ଗକୁ ଲୁଣ ପାଣିରେ ବୁଢ଼େଇ
ତାକୁ ଗରମ କଲେ ସେଥିରୁ ହଳଦିଆ ବିବିରଣ ବାହିକ ବାହାରୁଛି ତାହା ସମାଧାନ କରିବା ପାଇଁ
ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ଚିନ୍ତାର ବିଷୟ ହୋଇପଡ଼ିଲା ।

ରଥରଫୋର୍ଡ ଦେଇଥିବା ପରମାଣୁର ମଡେଲ ଅନୁସାରେ ମଞ୍ଜିରେ ଥିଲା ପାରମାଣିକ
ନାରିକ ଆଉ ତା ଚାରିପଟରେ ବୁଲୁଥୁଲେ ବିଭିନ୍ନ ଭଲେକୁ ନ । କୁସିବେଳୁ ଦିନିଷ୍ଠ ଅନୁସାରେ ଦୃତାବାରରେ
ପୁରୁଥିବା ଭଲେକ୍ତନର ଗତି ଯେହେତୁ ଦ୍ଵରିତ ଏବଂ ଦ୍ଵରିତ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ବର୍ଣ୍ଣକାରୁ ଯେହେତୁ ଅନବରତ
ବିବିରଣ ନିର୍ଗତ ହୁଏ, ଗୋଟିଏ ପରମାଣୁରୁ ସବୁ ତଙ୍କ ଦୈର୍ଘ୍ୟ ବିଶିଷ୍ଟ ବର୍ଷାଳୀ ନିର୍ଗତ ହେବାବଥା ।
କିନ୍ତୁ ପ୍ରବୃତ୍ତ ଶ୍ରେଣୀରେ ଏହା ଘରୁନାହିଁ ବାହିକ ? ଏତେ ବ୍ୟତୀତ ଭଲେକ୍ତନର ଘୂର୍ଣ୍ଣ ହେତୁ ଅନବରତ
ବିବିରଣ ହେଲେ ତାହାର କଷ ଧୀରେ ଧୀରେ ଛୋଟ ହୋଇ ତାହା ନାରିକରେ ମିଶି ଯିବାବଥା । କିନ୍ତୁ
ତାହା ହେଉନାହିଁ !

ତାହାହେଲେ ବଣ ରଥରଫୋର୍ଡଙ୍କ ମଡେଲ ଭୂଲ ? ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ମନରେ ଏ ପ୍ରଶ୍ନ
ଜାଗରିତ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ରଥରଫୋର୍ଡଙ୍କ ଶିଖ୍ୟ ବୋରଙ୍କ ମନକୁ ଛୁଇଁଲା ଅଳଗା ବଥା । ସେ ଭାବିଲେ
କୁସିବେଳୁ ଦିନିଷ୍ଠ ଭୂଲ ହେବ ନାହିଁ ବାହିକ ? ମେହୁପୋଇଙ୍କ କ୍ଵାଣ୍ଡମବାଦ ଏବଂ ଆଇନ୍‌ସ୍କାଇନ୍‌ଙ୍କ
ଫଟୋଇଲେକ୍ଟରିବ ତ୍ରୈ କୁସିବେଳ ବାଦର ମୂଳଦୁଆକୁ ଦୋହଳାଇ ଦେଇଥାଏ । ନିଳ୍କୁବୋର ସେ ଦିଗରେ
ଚିନ୍ତା କରି ନିଳ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଗ୍ରହ କଲେ : ଗୋଟିଏ ଘୂର୍ଣ୍ଣସମାନ ଭଲେକ୍ତନ ସବୁବେଳେ ବିବିରଣ ଦେବ
ବାହିକ ? ଗୋଟିଏ କଷକୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ କଷକୁ ଡେଙ୍ଗିଲା ବେଳେ ଯଦି ବିବିରଣ ଯଟେ ତାହା ହେଲେ
ତ ବିଭିନ୍ନ ବସ୍ତୁରୁ ନିର୍ଗତ ହେଉଥିବା ବିଭିନ୍ନ ରଙ୍ଗର ବର୍ଷାଳୀ ବିଷୟରେ ବୁଝେଇ ହେବ ।

ଏଇରୁ ଆଗମ ହେଲା ପରମାଣୁର ନୁଆ ଜୀବନ ବାହାଣୀ । ନିଳ୍କୁବୋର ପ୍ରାତି ବାତିଲେ ଯେ
ପରମାଣୁର ନାରିକ ଚାରିପଟରେ ଭଲେକ୍ତନ କେତୋଟି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କଷରେ ଘୂରି ପୁଲେ ଏବଂ ଏହି ସମୟରେ
ସେଇରୁ ବିଶିଷ୍ଟ ବିବିରଣ ଉପରେ ଥିବା କଷ ପ୍ରତିବରେ ଭଲେକ୍ତନ ପ୍ରତି
ଗତରେ ଘୂରିବୁଲେ ଆଉ କଷ ଯେତେ ଦୂରକ୍ତ ଥାଏ ଗତର ମାତ୍ରା ସେତେବି ସେତେବି କମିଯାଏ । ଏମିତି
ଗୋଟିଏ, ଦୁଇଟି, ତିନୋଟି, ଚାରିଟି-ଏପରିକି ଥୈପାଞ୍ଚ୍ୟ କଷର ସମାବସା କରିଥିଲେ ନିଳ୍କୁବୋର । ଏହା

ଥିଲା ତାଙ୍କର ପୁଅମ ସ୍ଵୀକାର୍ୟ (first postulate) । ଏକ ଘୂର୍ଣ୍ଣାସମାନ ଜଳେକ୍ତନ୍ ପାଇଁ ଏମିତି ଏବଂ ଚିତ୍ର ଅନିକାର୍ୟ ଥିଲା ।

ତାହାହେଲେ ଗୋଟିଏ ପରମାଣୁରୁ ଆଲୋକ ବିକିରିତ ଫୁଣ କେମିତି ? ତାହା ବୁଝେଇବାକୁ ବୋର ପ୍ରସାଦ ଦେଲେ ଯେ ଗୋଟିଏ ବେଳୀ ଶକ୍ତି ସମ୍ମନ କଷରୁ ଜଳେକ୍ତନ୍ ଯେତେବେଳେ ଅଛି ଶକ୍ତି ସମ୍ମନ କଷରୁ ଡିଏଁ ବା ଛାନାଟରିତ ଫୁଣ ସେତେବେଳେ ଶକ୍ତି ନିର୍ଗତ ଫୁଣ ଏବଂ ତାହା ଆଲୋକ କ୍ରାଷ୍ଟା ଆକାରରେ ପରମାଣୁରୁ ବାହାରି ଆସେ । ଏହା ଥିଲା ତାଙ୍କର ବ୍ରିଳିସ ପଶୁଲେଖ ବା ସ୍ଵୀକାର୍ୟ ।

ବାହାର କଷରୁ ଭିତର କଷରୁ ଡେଙ୍କଲେ ଶକ୍ତିର ବିକିରଣ ଫୁଣ ଏବଂ ଭିତର କଷରୁ ବାହାର କଷରୁ ଡେଙ୍କଲେ ଶକ୍ତିର ଅବଶୋଷଣ ଫୁଣ । ପ୍ରାସ ଶହେ ବର୍ଷ ତଳର ପ୍ରହେଲିକା ସମାଧାନ କରିବାର ମଧ୍ୟ ବାଟ ପିଟି ଯାଏ । ଯୌର ବର୍ଷାଳୀ ଅନୁଧାନ କରି ପ୍ରମହୋପର ନାମକ ନିଶ୍ଚ ବୈଜ୍ଞାନିକ କେତେବୁଡ଼ିଏ ବଳାଗାର ଅବିଷ୍କାର କରିଥିଲେ ଯାହାକୁ ପ୍ରମହୋପର ଲାଇନ୍ କୁହାଯାଏ । ଏହି ଲାଇନ୍ ଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତରି ବିଷସରେ କିନ୍ତୁ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ କିନ୍ତୁ ଥଳବୂଳ ପାର ନଥିଲେ । ବୋରଙ୍କ ପରମାଣୁ ତତ୍କରୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଶକ୍ତି ଅବଶୋଷଣ ମାଧ୍ୟମରେ ଏହି ବଳା ଲାଇନ୍ ଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତରି ବାଟ ପିଟିଗଲା । ବିଭିନ୍ନ ଜାଣିକି ପୃତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ବିଭିନ୍ନ କଷରେ ଜଳେକ୍ତନର ଶକ୍ତିର ଅବେଳା କରି ବୋର ହାଂକଟ୍ରେନେନ୍ ପରମାଣୁରୁ ନିର୍ଗତ ବର୍ଷାଳାର ପ୍ରାସ ସନ୍ତୋଷ ନନକ କେନମା କରି ପାରିଥିଲେ । ସମସ କ୍ରମେ ବିଭିନ୍ନ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବୋରଙ୍କ ପାରମାଣିକ ମଡେଲର ଆନୁସାରିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା ସତ କିନ୍ତୁ କ୍ରାଷ୍ଟମତ୍ତେ ସମାପ୍ତି ବୋରଙ୍କ ଅଭିନବ ଚିନ୍ତାଧାରା ବର୍ଷାଳୀ ଅନୁଧାନ କରିବାରେ ଏକ ସନ୍ତୋଷନନ୍ଦ ବାଟ ଖୋଲିଦେଲା । ଏହି ଅବିଷ୍କାର ପାଇଁ ୧୯୭୭ ମସିହାରେ ସେ ପିନିଷ୍ଟରେ ମୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ଦ୍ୱାରା ସମ୍ମାନିତ ହୋଇଥିଲେ ।

ସ୍ଵଦେଶକୁ ପ୍ରତ୍ୟୋବର୍ତ୍ତନ କରି ୧୯୧୭ରେ ବୋର କୋପେନ୍ହେନେନ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ତାଙ୍କି ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନ ବିଭାଗର ପ୍ରଫେସର ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ ପାଇଲେ । ତାର ଚାରିବର୍ଷ ପରେ କୋପେନ୍ହେନେନ୍ର ନବନିର୍ମିତ ଜନଶକ୍ତିକୁର ଅତ୍ୟାବିରିତିକେଳ ପିନିଷ୍ଟର ସେ ଡିରେକ୍ଟର ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ ପାଇଲେ । କ୍ରାଷ୍ଟମତ୍ତେ ସନ୍ଧରରେ ଗବେଷଣା କରିବାପାଇଁ ହାଇନେନ୍ ବର୍ଗ, ଡିରାକ୍, ମାଇନେନ୍, ବର୍ଷ, କୋଟେନ୍, ଟୁର୍କୁ ଏବଂ ଗେମୋ ପ୍ରଭୃତି ଅନେକ ବିଶ୍ୟାତ ପଦାର୍ଥବିଦ୍ୟା ସେହି ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ଆପିଥିଲେ । ବୋର ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଶେଷକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ପଦରେ ଅଧିକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲେ ।

ନୂତନ ଆଶାର ଆଲୋକ :

ବିଭିନ୍ନ ବସୁର ବର୍ଣ୍ଣାଳୀ (ସେବକମ୍) ର ଅଧସନରେ ଅଗ୍ରଗତି ସଙ୍ଗେ ମଙ୍ଗେ ବୋର୍ଡ୍ ମଡେଲ୍‌ର ବହୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲା ବିନ୍ଦୁ ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଭିନ୍ନ ଶକ୍ତି-ସ୍ଵର ବା ଏନଙ୍କେ ଲେଭେଲ୍ ନୂତନ ମଡେଲ୍ ମାନଙ୍କର ମୂଳଦୁଆ ହୋଇଗଲା । ବର୍ଣ୍ଣାଳୀର ବିଭିନ୍ନ ପଣ୍ଡ ଦୈର୍ଘ୍ୟର ଦସ୍ତି (brightness) ବୁଝେଇବାପରେ ବେଳେ ଦେଖି ସତ୍ରୋଷନକୁ ହୋଇ ପାରି ନଥିଲା । ଦେଖୁ କୁସିବେଳେ ପଦିଷ୍ଠ ସାହାଯ୍ୟରେ ବର୍ଣ୍ଣାଳୀର ଦସ୍ତି ଅଚକଳ ବଜାରିଲା । ଉଦ୍ସ କ୍ଲାଷ୍ଟମ ଥୁରୀୟ ୧ ଏବଂ କୁସିବେଳେ ଥୁରୀୟ ଏହି ମିଶ୍ରଣକୁ ବୁହାଗଲା ବରେସପଞ୍ଚକୁ ପିତ୍ତ୍ରିପଲ ।

ତାପରେ ଆସିଲା ଦରାସୀ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଲୁଇ ବି ବ୍ରଗଲିଙ୍କ ଛଳେବ୍ରନ୍-ତରଙ୍ଗର ଆବିଷ୍କାର । କଣିକାରୁ ରେଙ୍ଗର ଅବିର୍ଭାବ ଏବଂ ତରଙ୍ଗ ପୁଣିକର କଣିକା ସଦୃଶ ବ୍ୟବହାର ବସୁର ଦ୍ଵେତ ପ୍ରବୃତ୍ତି (dual nature of matter) ବିଷୟରେ ନୂତନ ଦିଗର ସଫାନ ଦେଲା । ଏଗତ୍ରୀନ ସ୍ମୃତିଙ୍କର ଏବଂ ଧ୍ୱେରନର ହାଇନେନ୍ଦ୍ରିୟ ଏହି ନୂତନ ପରିଷ୍କିତରେ ସମ୍ୟବ୍ୟ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ସୃଷ୍ଟିକଳେ ଏକ ନୂତନ ଅଧ୍ୟାୟ - କ୍ଲାଷ୍ଟମ ଯାନ୍ତ୍ରିକୀୟ ଯୁଗ । ବୋପେନ୍ଦ୍ରହେଶ୍ବର ରନ୍ଦିତଚ୍ଯୁଟ ଅତ୍ୟକ୍ରମିତରେ ଏହି ନୂତନ ଦିଗନ୍ତ ଉପରେ ଚାଲିଲା ଘମାଦୋଟ ଗବେଷଣା ଏବଂ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ୍ୟତ ବଂଶଧରମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏହି ଜନଶ୍ରୀଚ୍ଯୁଟ ଯୋଗାଇଲା ନୂତନ ଆଶାର ଆଲୋକ ।

ପରମାଣୁ ବୋମା ନିର୍ମାଣରେ ବୋର୍ଡ୍ କୁମିକା :

୧୯୭୧୦ ବେଳୁ ବୋର୍ଡ୍ ଯଶ ଚାରିଆଡ଼େ ବ୍ୟାପି ଯାଇଥିଲା । ବିଜ୍ଞାନ ନିଗତରେ ତାଙ୍କୁ ଆଜନ୍ମ୍ବାଜନଙ୍କ ସମରୁଲ ବୋଲି ବିଚାର କରାଯାଉଥିଲା । ଫାଶିବାଦର କଳା ବାଦଳ ସେତେବେଳେ ସୁରୋପର ଲାକନେଟିକ ଆକାଶକୁ ଭାଗାବ୍ରାନ୍ତ କରିଦେଲା । ନିର୍ମାନାରେ ଇତ୍ତଳିରୁ ଏବଂ ଇଟାଲୀରେ ମୁଷ୍ପୋଲିନିଙ୍କ ଅଭ୍ୟବ୍ୟଥାନ ମାନଦିକ ଅଧିକାରର ମୂଳଦୁଆକୁ ଦୋହଳାଇ ଦେଲା । ସେମାନଙ୍କ ଲାହୁଦା ବିଗୋଧୀ ନାକିଦଳଙ୍କ ଶିକ୍ଷାର ହୋଇ ଅଗଣିତ ଲାହୁଦା ନିର୍ଯ୍ୟାତିତ ହେଲେ । ଦ୍ଵିତୀୟ ମହାସମର ଆସନ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ନିର୍ମାନାରୁ ବିଶ୍ଵବିଷ୍ୟାତ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆଜନ୍ମ୍ବାଜନ ଏବଂ ଇଟାଲୀରୁ ବିଷ୍ୟାତ ପଦାର୍ଥିତ ଫର୍ମ ନିର ନିର ଦେଶ ଦ୍ୟାର କରି ଆମେରିକାରେ ଆଶ୍ୟ ନେଇଲ ।

ନିର୍ମାନାର ବୈଜ୍ଞାନିକ ଅଟେହାନ୍ ଏବଂ ଷ୍ଟେଟମେନ୍ ସେତେବେଳେ ସୁରେନିସ୍ମର ବିଭାଜନ ଉପରେ କାମ କରୁଥିଲେ । ଅଣ୍ଟୁଆରେ ନିର୍ମିତ ବିଷ୍ୟାତ ମହିଳା ପଦାର୍ଥିତ ଲାହୁଦା ବଂଶାଭିବ ଲିଯେ

ମାରିନେବ ଏବଂ ତାଙ୍କ ପୁରୁଷ ଅଟେ । ପ୍ରିସ୍ ଏହି ନାଭିକୀୟ ବିଭାଜନ ବିଷୟରେ ଅବଶ୍ୟକ ଥିଲେ । ହିତଲରଙ୍କ ଜହୁଦୀ ବିରୋଧୀ ନାଭିକ ଶିକାର ହୋଇ ପ୍ରଥମେ ସେମାନେ ବୋପେନ୍‌ହେଗେନ୍‌ରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିଲେ ଏବଂ ନିଜୁବୋରଙ୍କୁ ନାଭିକୀୟ ବିଭାଜନ ବିଷୟରେ ଅବଶ୍ୟକ ବରାଇ ପେଇରୁ ବିପୁଳ ଶକ୍ତି ନିର୍ଭବ ହେବାର ସୁଚନା ଦେଇଥିଲେ ।

ନାୟୁସାରୀ ୧୩, ୧୯୩୯ରେ ବୋର୍ ଯୁଦ୍ଧବାଟୁ ଆମେରିକାରେ ପଦାର୍ଥ ବିଜାନ ସମ୍ବିଳନରେ ଯୋଗ ଦେବାପାଇଁ ପଦ୍ଧତିବା ପରେ ପ୍ରିସ୍ଟନ୍ ସୁନ୍ଦରର୍ପଟିରେ ଆଇନ୍‌ଫାଇନ୍‌ରୁ ସହିତ ଏବଂ କଲନିଆ ସୁନ୍ଦରର୍ପଟିରେ ଫର୍ମଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରି ପରମାଣବିକ ନାଭିକରୁ ବିଭାଜନ ପଦ୍ଧତିରେ ବିପୁଳ ଶକ୍ତି ନିର୍ଭବ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା କରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ସୁରେନ୍ଦ୍ରିୟମ୍ - ୨୩୪ ରେ ନ୍ୟୁକ୍ରନ ବନ୍ଦାର୍ଡମେଷ୍ଟ କରି ପେଇରୁ ବେରିଅମ୍ ଏବଂ କ୍ରିପ୍ଟନ୍‌ନାମବ ଦୁଇଟି ନୃତ୍ୟ ବସୁର ପାଶାନ ପାଇଥିବ ବିଷୟ ମାରିନେବ ଏବଂ ପ୍ରିସ୍ ବୋରଙ୍କୁ କେବଳ ଦ୍ୱାରା ଉଚାଇଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧବାଟୁ ଆମେରିକାରେ ଏହି ନୃତ୍ୟ ସମ୍ଭାବନା ପ୍ରତି ବୈଜ୍ଞାନିକ ମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆବଶ୍ୟକ କରିବାରେ ବୋର୍ ସମର୍ଥ ହୋଇଥିଲେ ।

ବୋର୍ ପରମାଣୁ ବିଷୟରେ ଏକ ତାତ୍ତ୍ଵିକ ସଂଖ୍ୟୀକରଣ ଦେବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟିତ ହୋଇଥିଲେ । ସୁରେନ୍ଦ୍ରିୟମ୍ - ୨୩୪ ରେ ଗୋଟିଏ ନ୍ୟୁକ୍ରନ ପଶି ଯିବାପରେ ଏହି ସୁରେନ୍ଦ୍ରିୟମ୍ - ୨୩୬ କିମରି ଅସ୍ତୁଳିତ ହୋଇପଡ଼େ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ବଢ଼ି ତରଳ ବିହୁ ଯେମିତି ଦୁଇଟି ବିହୁରେ ବିଭିନ୍ନ ଦୁଏ ସେମିତି ସୁରେନ୍ଦ୍ରିୟମ୍ - ୨୩୬ର ନାଭିକ ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭିନ୍ନ ଦୁଏ ବୋଲି ବୋର୍ ସୁଚନା ଦେଇଥିଲେ । ଏହାକୁ ‘ଲିଙ୍କିର କ୍ରୂପ ମଡେଲ’ କୁହାଯାଏ ଏବଂ ନାଭିକୀୟ ବିଭାଜନ ବୁଝେଇବା ପାଇଁ ଏହା ଏକ ଧରଳ ସଂଖ୍ୟୀକରଣ ବୋଲି ଅଧ୍ୟାବଧୁ ବିଚାର କରାଯାଏ ।

ବୈଜ୍ଞାନିକ ସମ୍ବିଳନରେ ଯୋଗଦାନ କରି ବୋର୍ ଡେନମାର୍କରୁ ଫେରିଆସିଲେ । ୧୯୪୦ରେ ନାନ୍ଦି ସେମ୍ୟମାନେ ଡେନମାର୍କରୁ ଦଶଲ କଲେ । ଏଣୁ ଡେନମାର୍କରେ ମଧ୍ୟ ଜହୁଦୀମାନଙ୍କ ଜୀବନ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ୧୯୪୩ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହିପରି ବିପଦ ସଙ୍କୁଳ ପରିଷ୍କାରିତାରେ ବୋର୍ କୋପେନ୍‌ହେଗେନ୍‌ରେ ନିନ୍ଦା ଓ ବେଶଶାରେ ମଞ୍ଚ ରହିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ନାନ୍ଦିମାନେ ତାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଶିରପ୍ ପରାମାର୍ଦା ନାରି କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ନିରାପତ୍ତା ବିପନ୍ନ ହେବାରୁ ଡେନମାର୍କରୁ ସ୍ଥିତେନକୁ ଏକ ଛୋଟ ନୌକାରେ ସପରିବାର ଲୁଟିକି ଚାଲିଗଲେ । ସ୍ଥିତେନରେ ପେଇବେଳେ ରାନା ପ୍ରୁଣ୍ଣାର ଏହି ଯୁଦ୍ଧରେ ନିରାପତ୍ତା ଅବଲମ୍ବନ କରି ଡେନମାର୍କ ମାନଙ୍କ ନିରାପତ୍ତାର ଗେରେଣ୍ଟୀ ଦେବାପରେ ବୋର୍ ସେଇରୁ ଗଲେ ଯୁଦ୍ଧବାଟୁ ଆମେରିକାକୁ ।

ସେତେବେଳେ ମୁଦ୍ରାଷ୍ଟ ଆମେରିକାରେ ନାଇକୀୟ ବିଜାନନ ପ୍ରତିସା ରାଜନୈତିକ ପୃଷ୍ଠାପୋଷକତା ପାଇପାରି ନ ଥିଲା । ହିଙ୍ଗରୀୟ ଦାନବୀୟ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ପ୍ରତିହତ କରିବା ପାଇଁ ପରମାଣୁ ବୋମା ଡିଆରି କରିବା ଯେ ଏବ ମାତ୍ର ପକ୍ଷ ତଥା ସେ ଆଇନ୍‌ସ୍କାଇନ୍‌କ ଆଗରେ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିଥିଲେ । ଆଇନ୍ ଷାଇନ୍ ଶାନ୍ତିବାମୀୟ ଏବଂ ମୁଦ୍ରିବୋଧୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ଵାଶୀ ପାଇଁ ଚରମାଣୁ ବୋମା ସମ୍ବୃତିୟ ରବେଶା କରିବା ବାହ୍ୟନୀୟ ବୋଲି ଫେସିଦେଖେ ରଜରେଲଙ୍କ ପାଖକୁ ପ୍ରଦ୍ରବାର ସୁଚିତ କରିଥିଲେ ।

ପରମାଣୁ ବୋମା ତିଆରି ଦିଗରେ ସେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବୋରଙ୍କ ଅବଦାନ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା । ନିର୍ମିତିକୋର ନଳିନାଳ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆବଦା ଖାବଦା ନାଗାରେ ଅଣଶାଠିଏ ବର୍ଷ ବସ୍ତ୍ର ନିର୍ମିତିକୋର ନଳଣ ତ୍ରୁଣ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ହେଲା ତେଣୁ ତେଣୁ ଯେମିତି ବାମବନ୍ଧୁ ଥିଲେ ତାହା ଶ୍ରୀମତୀ ଲରା ଫର୍ମେଇଁ ବିସ୍ମୟ କରିଥିଲା । ତ୍ରୁଣ ବସ୍ତ୍ରର ଫୁର୍ବଳ ଖେଳର ଶକ୍ତି ଏବଂ ମନର ଅଦମନୀୟ ଉତ୍ସାହ ତାଙ୍କ ମନ ଓ ଶରୀର ଉତ୍ସମ୍ଭବ ଯଥେଷ୍ଟ ମାତ୍ରାରେ ସବଳ ଓ ସତେଜ ରଖି ଥିଲା ବୋଲି ତାଙ୍କର ପ୍ରାତ୍ମନ ଛାତ୍ର ଜନ୍ମ ଗେମୋ ମତ ବ୍ୟକ୍ତ କରନ୍ତି ।

ଶାନ୍ତି ପାଇଁ ପରମାଣୁ :

ଦ୍ଵିତୀୟ ମହାସମଗ୍ର ଅବସାନ ପରେ ସେ ନିଜ ମାତୃଭୂମି ତେନ୍ମାର୍ବଳୁ ଫେରିଆସିଲେ ସତ
କିନ୍ତୁ ହିରୋସିମା ଏବଂ ନାଗାସାକିରେ ପରମାଶ୍ରାବୋମାର ବିଷେଷଗଣ କିନିତ ନରସହାର ତାଙ୍କ ଶାନ୍ତିବାମୀ
ମନ୍ମବୁ ଅଞ୍ଚିର କରିପକାଇଲା । ସେ ପରମାଶ୍ରା ଶକ୍ତିର ଶାନ୍ତିପୁଣ୍ୟ ଧ୍ୟବହାର ପାଇଁ ବିଶ୍ଵଜନମତ ସୁଷ୍ଠୁ
କରିବାରେ ଲାଗିଲେ । ୧୯୫୪ରେ ସେ ତେନ୍ମା ଏତମିରୁ ଏନନ୍ଦ କମିଶନର ଚେଷ୍ଟାରମେନ୍ ଭାବରେ
ପାରମାଣବିକ ଶକ୍ତିର ଶାନ୍ତିପୁଣ୍ୟ ବିନିଯୋଗ ପାଇଁ ଗଠିତ ଆନ୍ତରିକ ବଂଗ୍ରେସରେ ଯୋଗଦାନ କରି
ଏହାର ପ୍ରଥମ ସରାପତି ଭାବରେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ଆଲବଟ ଆଇନ୍ସାଇନ୍ଡର ସେ ବର୍ଷ
ଦେହାବସାନ ଘଟିଥାଏ । ତାଙ୍କର ଉପରୁତ୍ତ ଦାସ୍ତାଦ ଭାବରେ ସେ ପାରମାଣବିକ ଶକ୍ତିର ଶାନ୍ତିପୁଣ୍ୟ
ଧ୍ୟବହାର ପାଇଁ ନିଜର ସମସ୍ତ ଶକ୍ତି, ସାମର୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ପ୍ରଭାବର ବିନିଯୋଗ କଲେ । ୧୯୫୭ରେ ପ୍ରଥମ
ଏତ୍ୱେ ଫର ପିୟ ଆହ୍ଵାଦ ତାଙ୍କୁ ମିଲିଥିଲା । ମାନବକାରି କଲ୍ୟାଣାଧନ ପାଇଁ କେନେଭାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ
ସୁରୋପୀୟ ସେଷ୍ଟର ଫର ନ୍ୟୁରୁସର ରିସର୍ଚ୍ କୁ ରପରୁତ୍ତ ବିଶ୍ଵଦର୍ଶନ ଦେଇ ସେ ପରମାଶ୍ରା ଶକ୍ତିର ଶାନ୍ତି
ପୁଣ୍ୟ ବିନିଯୋଗ ପାଇଁ ବିଶ୍ଵଜନମତ ସୁଷ୍ଠୁ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଥିଲେ ।

ମହାସ୍ତାଣ :

ଏଶାନ ଶୀଘ୍ରରେ ଅଛି ମଧ୍ୟ ସେ ଜନପେବାରେ ନିଜକୁ ବ୍ରତୀ କରିଥିଲେ । ଦ୍ଵିତୀୟ ମହାୟନ ପରେ କୋପେନହେଗେନକୁ ଫେରି ନିଜର ପ୍ରିସ୍ ଜନକ୍ଷେତ୍ରରେ ପିନ୍ଦିଷ୍ଠ ରେ ଜବେଷଣାରତ ହୋଇ ସେ ବିଜ୍ଞାନପେବାରେ ମନୋନିବେଶ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରଭାବକୁ ତାଙ୍କ ପୁଅ ଏବଂ ବୋର୍ ଏବଂ ନାମାଚା ଅଟ୍ରୋ ପ୍ରିସ୍ ମଧ୍ୟ ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନ ଗବେଷଣାରେ ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ନୋବେଲ୍ ପ୍ରାଇଜି ପାଇବାର ଚୌରତ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ ।

ଏହି ମହାନ୍ ବିଜ୍ଞାନୀଙ୍କ ଦେହାବସାନ ଘଟିଥିଲା ନିରେଯର ୧୮, ୧୯୩୭ ରେ ବୋପେନହେଗେନ ଠାରେ । ତାଙ୍କ ବିସ୍ମୋଗରେ ସାରା ପୃଥ୍ବୀରେ ଦୁଃଖର ଛାୟା ଫେରି ଯାଇଥିଲା । ଦୂରନ ବିଜ୍ଞାନର ମୂଳପୁଅ ଛାପନ ବରି ନିଜକୁ ବୋର୍ ଆନି ମଧ୍ୟ ଅମର ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି ।

ଏରୁଣ୍ୟ ସ୍ବାଧିଜୀର

କ୍ଵାଣ୍ଡମ୍ୟାନ୍ତିକୀର୍ତ୍ତ ପ୍ରଣେତା : ଏରୁଡ଼ିନ୍ ସ୍ଟ୍ରୋଡ଼ିଜର

(୧୯୮୭-୧୯୯୧)

(କ୍ଵାଣ୍ଡମ୍ ମେବନିଷ୍ଟ ହେଉଛି ଆଧୁନିକ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନର ଏକ ନୂତନ ମାରଳୁ ଖୁଣ୍ଡ । ଆଧୁନିକତମ ଭୌତିକ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏହାର ମହତ୍ତ୍ଵ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ବସୁର ଚେଙ୍ଗର ଏବଂ ଚେଙ୍ଗର ବସୁତ୍ସୁ ଗାଣିତିକ ସମୀକରଣ ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରବାଶ କରି ଅଣ୍ଟୁ-ପରମାଣୁ ଥୋ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉପପାରମାଣବିକ ବଣ୍ଣିବାର ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଦିତ କୁତ୍ତ ରହସ୍ୟ ସବୁ ଉତ୍ସାହେ ବରିବାରେ କ୍ଵାଣ୍ଡମ୍ ଯାନ୍ତିକୀ ଅପରିହାଁର୍ୟ । ଏହି ଯୁଗାନ୍ତବାରୀ ଉତ୍ସାହର ବରିଥିଲେ ଅଣ୍ଟୁଆର ବିଜ୍ଞାନବିଦ୍ ଏରୁଡ଼ିନ୍ ସ୍ଟ୍ରୋଡ଼ିଜର ୧୯୭୭ ରେ ଏବଂ ୧୯୯୩ରେ ତାଙ୍କୁ ଏଥୁପାଇଁ ନୋବେଲ୍ ପ୍ରାଇନ୍ ମିଲିଥିଲା ।)

ବାଲ୍ୟାବିଷ୍କା ଓ ଅଧ୍ୟସନ :

ସୁଗୋପତ୍ତିତ ଅଣ୍ଟୁଆ ରାଜ୍ୟର ଭିଏନା ସହରରେ ଅଗଷ୍ଟ ୧୭, ୧୯୮୭ରେ ଶ୍ରେଣ୍ଟିକର ଜନ୍ମ ଗୃହଣ କରିଥିଲେ । ସେ ଭିଏନାରେ ପ୍ରାଥମିକ ଏବଂ ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷାଲୀର ବରିଥିଲେ । ଛୋଟବେଳୁ ବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟସନ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ଆଗ୍ରହ ଥିଲା । ସେ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ଭିଏନା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାନୟରୁ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନରେ ଯ୍ୟାତକୋଡ଼ର ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରି ଉଚ୍ଚତର ଗବେଷଣା ପାଇଁ ମନସ୍ତ ବଲେ ।

ଏ ଅସମସ୍ତରେ ଆସିଲା ପ୍ରଥମ ମହାୟୁଦ୍ଧ । ବିଭିନ୍ନ କମନ୍ୟୁନିଟ୍ରେଶ୍ନ ସୁଗୋପର ଅନେକ ଯୁବବଙ୍କୁ ଏହି ସମରରେ ଅଂଶ ଗୃହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ରାଜନିକାର୍ତ୍ତିରେ ଉଚ୍ଚତର ଗବେଷଣା କରୁଥିବା ବ୍ରିଟିଶ ବୈଜ୍ଞାନିକ ମୋସଲେ ଏବଂ ଅଣ୍ଟୁଆର ଗବେଷକ ସ୍ଟ୍ରୋଡ଼ିଜର ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟମେ । ବୈଜ୍ଞାନିକ ହେନେରୀ ମୋସଲେ ଟ୍ରିନେର ପିଗନେଲ୍ ଅଫିସର ଭାବରେ ଯୋଗଦାନ କରି ତୁର୍ମୀ ରଣାଙ୍ଗନରେ ମାତ୍ର ୨୨ ବର୍ଷ ବସ୍ତପରେ ମୃତ୍ୟୁ ବଜାଇ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଘୋରାଘ୍ୟବଜାଗ୍ରହଣ କାଳ ତୋପବହିନୀର ଅଫିସର ରୂପେ କାମ କରି ଶ୍ରେଣ୍ଟିକର ଅକ୍ଷତ ଅବିଷ୍କାରେ ଯୁଦ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଫେରି ଆସି ପାରିଥିଲେ ।

ଅଧ୍ୟାପନା ଓ ଗବେଷଣା :

ମନ ଯାର ବିଜ୍ଞାନ - ଗବେଷଣାରେ ସେ ଥିବା ଯୁଦ୍ଧଶ୍ଳୋର ହୋଇ ପାଇବ ବେମିତ ? ପ୍ରଥମ ମହାୟୁଦ୍ଧ ସବୁ ସବୁ ପ୍ରେଡ଼ିଆର ଜମ୍ମାନୀର ଷ୍ଟର୍‌ଗାର୍ଟ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଟିନିଷ୍ ପ୍ରଫେସର ଭାବରେ ଯୋଗଦାନ କଲେ । ଅଧ୍ୟାପନା ସହିତ ଗବେଷଣା ତାଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟ ସହିତ ସମର୍ଥ ଛାପନ ବରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କଲା । ସାମସ୍ତିକ ଭାବରେ ବ୍ରେସଲାଇ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଧ୍ୟାପନା ବରିବା ପରେ ସେ ମୁଲକତାକୁଣ୍ଡଳ ବିଜ୍ଞାନ ନୂରିଖ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟର ଟିନିଷ୍ ପ୍ରଫେସର ଭାବରେ ଯୋଗଦାନ ପୂର୍ବକ ତାଙ୍କର ଗବେଷଣା ଅଭ୍ୟାସତ ରଖିଲେ ।

ସେ ଥିଲା ବ୍ରାହ୍ମମ ବାଦର ଯୁଗ । ଫରାସୀ ପଦାଥିବିର୍ଦ୍ଦ ଲୁଇ ବି ବ୍ରାହ୍ମଲିଙ୍ଗ ବସ୍ତୁର ଚେଙ୍ଗତ୍ତେ ସେତେବେଳେ ବିଜ୍ଞାନ ଜଗତରେ ଚହଳ ପକାଇଥିଲା । ବସ୍ତୁ ଯେ ଚେଙ୍ଗ ଭଲିଆ ଖ୍ୟବହାର କରିପାରିବ ଏହା ରକ୍ଷଣାଶୀଳ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନଥିଲେ । ସେହି ସମସ୍ତରେ ଆମେରିବାର ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୃସ ତେଉସନ୍ ଓ ଜମ୍ମାର ଲଲେବନ୍ଦୁନ ଟିପ୍ରେବସନ ର ଫର୍ଟ୍‌ଚିତ୍ର ଦେଖାଇ ପ୍ରୁତ୍ତ ରତିଶୀଳ ଲଲେବନ୍ଦୁର ଚେଙ୍ଗ ଗୁଣକୁ ପରୀକ୍ଷା ମୂଳବ ଭାବରେ ପ୍ରମାଣ କରିଥିଲେ ।

ବସ୍ତୁ ଗଠି ସହିତ ନିର୍ଭିତ ଏହି ଚେଙ୍ଗ କି ଧରଣର ଚେଙ୍ଗ ? ପାଣିରେ ଦେଖାଦେଉଥିବା ତେର ବା ବସ୍ତୁ ଦେଇ ଗଠି କରୁଥିବା ଶରୀର ଚେଙ୍ଗ ଭଲି ନୁହେଁତ ! ଆବେଶ ଥିବା କଣିକାର ଗଠି ସହିତ ନିର୍ଭିତ ବିଦ୍ୟୁତ ବୁନ୍ଦୁକୀୟ ଚେଙ୍ଗ ନୁହେଁତ ! ତେବେ କି ଧରଣର ଏହି ନୂତନ ଧରଣର ବସ୍ତୁ ଚେଙ୍ଗ ?

ଏହି ସମସ୍ତରେ ଜମ୍ମାନୀର ମୁଲକଣ ତୁମା ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରେଡ଼ିଆର ଏବଂ ହାଇନେନ୍ଡର୍ ପୃଥିବୀ ପୃଥିବୀ ଭାବରେ ଏହି ସମସ୍ୟାର ତାତ୍ତ୍ଵିକ ସମାଧାନ କରିଥିଲେ । ପ୍ରେଡ଼ିଆର ନୂତନ ଧରଣର ଚେଙ୍ଗର ସମୀକରଣର ବ୍ୟବହାର କରି ଆଗମ କଲେ ଏବଂ ନୂତନ ଅଧ୍ୟାସ - ଚେଙ୍ଗ-ୟାନ୍ତ୍ରକୀ ବା ପ୍ରେର ମେବାନିଷ୍ଟ । ଏହି ସମୀକରଣକୁ ପ୍ରେଡ଼ିଆର ସମୀକରଣ କୁହାଯାଏ । ବ୍ରାହ୍ମମ ମେକାନିଷ୍ଟରେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଅନ୍ୟେକ୍ଷ ଖ୍ୟବହୃତ ଏବଂ ଲୋକପ୍ରିୟ ସମୀକରଣ ।

ପ୍ରେଡ଼ିଆର ସମୀକରଣ ସାଧାରଣ ପାଠକ ପାଇଁ ନିର୍ଣ୍ଣିତ ଭାବରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୀକରଣ । ଗାଣିତିକ ଭାଷାରେ ଏହା Second order partial differential equation (ଦ୍ୱିତୀୟ ବ୍ରାହ୍ମ ଆଂଶିକ ଅବବଳ ସମୀକରଣ) ନାମରେ ବିଦିତ । ବିଭିନ୍ନ ଅନଶ୍ରୀ ଭୋକିକ ରାଶି ଏହି ସମୀକରଣରେ ଚେଙ୍ଗ ଫଳ୍‌ସନ୍ (ଫଳନ) ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ଏହାର ସମାଧାନ ସେହି

କୋଟିର ଗାନ୍ଧିର ଗେଙ୍ଗରୁ ପ୍ରତିଯାମନ କିମ୍ବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦାର ଛାତି ଏବଂ ଶ୍ଵର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଧାରଣା ଦେଇଥାଏ । ବୋଲିଙ୍କ ବ୍ରିଜୀସ ପ୍ରତିବୃତ୍ତାତ୍ (postulate), ପ୍ରେସ୍ କ୍ଳେବ୍‌ର ବ୍ରୋଗ୍ରଲିଙ୍କ ବସ୍ତୁର ଚାଙ୍ଗରୁ ଏବଂ ମାନ୍ଦ୍ରାଜେ ବୁଝେଇବାରେ ସମର୍ଥ ହେଲା ଏହି ବୈଷ୍ଣବିକ ସମୀକଳଣ । ଏହି ଯୁଗାନ୍ତରାଜୀ ଉତ୍ତାବନ ପାଇଁ ସ୍ରୋତିକ୍ଷର ୧୯୩୩ାରେ ପିଜିକ୍ର ନୋବେଲ୍ ପ୍ରାଇବ ପୁଣିଷଣ୍ଡାତ ବିଚିନ୍ତନ ପଦାଧିକି ଡିରାବଙ୍କ ସହିତ ଏହା ମାନ୍ଦ୍ରାଜେ ଯାଇଥିଲେ ।

ନାହିଁବାଦର ବିରୋଧ ଓ ବିଦେଶ ଯାତ୍ରା :

ପ୍ରତିକଳାଙ୍କ ଗବେଷଣାରେ ପ୍ରୀତ ହୋଇ ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ବିଜ୍ଞାନ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟ ତାଙ୍କୁ ପରିଦିଶ୍ଚ ପ୍ରଫେସର ପଦ ଯାଇଲେ । ୧୯୭୮ ମସିହାରେ ବିଲ୍ମନ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟର ପରିଦିଶ୍ଚ ବିଭାଗର ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରଫେସର ରାବରେ ମେହି ପ୍ରୋଫେସର ଅବସର ପ୍ରାପ୍ତ କରିବା ପରେ ପ୍ରତିକଳାଙ୍କ ନିଯୁତ୍ତ ହାଇଲେ । ଯେଉଁ ବର୍ଷ ସେ ନୋବେଲ୍ ପ୍ରାଇନ୍ ପାଇଲେ ଯେ ବର୍ଷ ଜର୍ମାନୀର ଶାସନରେ ଜଣା ନୂଆ ଶାସକଙ୍କ ଅଭ୍ୟାସ ହେଲା । ସେ ଥିଲେ ଏଡ଼ଲ୍‌ଫ୍ରେଂଟ ହିରଲାର୍ । ତାଙ୍କର ହାତରାବ ପ୍ରତିକଳାଙ୍କ ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ହିରଲାଙ୍କ ଛାତ୍ରୀ ବିଶ୍ୱାସ ଲାଟି ଜର୍ମାନୀର ବିଜ୍ଞାନ ଗବେଷଣା କ୍ଷେତ୍ରରେ କ୍ଷତିବାରକ ହେବ ବୋଲି ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଧାରଣା ହେଲା । ଯେତେବେଳେ ଅନ୍ଧମୋତ୍ତ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟର ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କ ପରିଦିଶ୍ଚ ମୁଖ୍ୟ ଅଧ୍ୟାପକ ହେବ ଯାଇଲେ । ୧୯୩୩ ମାରେ ସେ ଜର୍ମାନୀ ପରିଯୋଗ କଲେ ଏବଂ ଅନ୍ଧମୋତ୍ତ ଅନ୍ଧବିଦ୍ୟାଳୟରେ ୧୯୩୬ ମାର୍ଚ୍ଚି ଡେଜନିକ ପଦେଷଣାରେ ମଞ୍ଚ ରହିଲେ । ୧୯୩୬ ମାର୍ଚ୍ଚି ସୁଦେଶ ଅନ୍ଧମାନ୍ଦୁ ଫେରେ ପାରିଲେ କିନ୍ତୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାସମବର ଆଶମରୁ ନାହିଁ ବହିନୀ ଅନ୍ଧମାନ୍ଦୁ ଅଧିକାର କରିବାକୁ ସେ ପୁଣି ବିଦେଶ ଯାତ୍ରା କଲେ । ଆସରିଲେଖର ରାଜଧାନୀ ଓକିନିନରେ ଅବସ୍ଥିତ ବିଜ୍ଞାନ ଗବେଷଣା କେବୁ 'କୁଳ ହର ଏହାମୁହୁ ଷ୍ଟଟିଦି' ରେ ୧୯୪୦ ମାର୍ଚ୍ଚି ପ୍ରତିକଳାଙ୍କ ପରିଦିଶ୍ଚ ପ୍ରଫେସର ରୂପେ ନିଯୁତ୍ତ ମିଲିଲା । ଏହି ପରୁଷାନରେ ସେ ପାଇଁ ୧୭ ବର୍ଷକାଳ ଅବସ୍ଥାନ କରି ତାଙ୍କର ଗବେଷଣା ଦ୍ୱାରା ବର୍ଣ୍ଣନରେ ପଂପିଲ୍କ ତମକୁ ଛାଇଥିଲେ । ତାପରେ ସେ ସୁଦେଶକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରିଥିଲେ ।

ବୋରୁ ତେବୁରୁ କାଣ୍ଡମ୍ ମେଳାନିଷ୍ଠ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ - ଏକ ସୁଚନା :

କୁସିବେଳ୍ ପିନିଷ୍ଟରେ ସବୁ ଦିନିଶର ଗୋଟିଏ ଛବିଳ ନମ୍ବନା ଦିଆଯାଏ । ମେହିଥେଙ୍କ୍ କ୍ଷାଣ୍ମରାଦ ହେଉ ଅଥବା ବୋଲି-ଚିତ୍ରପୋତ୍କ ପରମାଣୁ ବୂପ ହେଉ, ସେ ମନୁର ଏବଂ ମାନ୍ମିକ ଛୁଟି ଆଜିବାର ପଥର କିମ୍ବାଲେ । ପାଇଁ ମାନ୍ମିକ ଆଜିଲାକ ବିଦ୍ୟୁତ ଶିଖି ଗଲି ପାପାରେ ହେ

ପିଲ୍ଲେ ଜଳେକ୍ତନକୁ ନିର୍ଗତ କହାଇବାକୁ ଛାଇ ଦୂର ଦେବା ଟିକିଏ କଷମାପ ହେଲା । ଫୋରେ ବା ଶବ୍ଦ ଗୁଣୀୟ ତତ୍ତ୍ଵ ତତ୍ତ୍ଵ ଏବଂ କଣ୍ଠିକା ପ୍ରତିମ ଶାନ୍ତିକ ନମ୍ବର ଦେବାଟେ ବ୍ୟାପିକେଣ ଯେଅର୍ଥିରେମାନେ ବ୍ୟର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ । କଣ୍ଠିକା ଓ କଣ୍ଠିକା ଆତ ତତ୍ତ୍ଵ ଓ ତତ୍ତ୍ଵ - ସେମାନେ ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ତାବରେ ଉନ୍ନି - ଦ୍ଵେଷ ବ୍ୟାପାରୀ କୌଣସି ଭୋକେ ତତ୍ତ୍ଵ ଆମିଳ । କିମ୍ବା ? ଏ ହେଲା ଯେଅର୍ଥିରେମାନଙ୍କର ପ୍ରସା ।

* ତା ସାଞ୍ଚକୁ ୧୯୭୫ ମୟିହାରେ ପରାମୀ ପଦାର୍ଥବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱୀର ତତ୍ତ୍ଵରେ ପ୍ରଥମ ସୂଚନା ଆହୁରି ଅସୁରିଧାର ପୃଷ୍ଠା ଲାଗା । ଗୋଟିଏ ଗ୍ରୁହ ହେଉ ବା ଖଣ୍ଡ ପଥର ହେଉ ଅଥବା ଜଳେକ୍ତନର ଭଳିଆ ଶ୍ଵାରିତମେ ଶ୍ଵାର କଣ୍ଠିକା ହେଉ - ମନସ୍କର ଗତି ସହିତ ତତ୍ତ୍ଵ ବିଦ୍ୟମାନ^{*} ! ତେଉହା ପ୍ରଭୁତ୍ବ ତପରେ ବଦି ସମ୍ଭବ ତିତରୁ ବୁନ୍ଦୁ ଆସିବାର ସମାବନା ଭଲି ବସୁ ନିଦେ ତିଆରି କରିଥିବା ତତ୍ତ୍ଵରେ ବସି ଗୋଟିଏ ନାଗାରୁ ଅନ୍ୟ ନାଗାରୁ ଗତି କରୁନାହିଁ । ସେ ଥିଲା ଦି ବ୍ରଗଳିଙ୍କ ପ୍ରସାବନା । ଏହି ତତ୍ତ୍ଵ ଦୈର୍ଘ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ସାଧାରଣ ଆବାରନ ବସୁ ପାଇଁ କି ଥିଲା ଛୋଟ । ଏହା ବିଦ୍ୟୁତ ତୁମକୀୟ ତତ୍ତ୍ଵ ନୁହେଁ କି ଯାନ୍ତିକ ତତ୍ତ୍ଵ ନୁହେଁ । ତେବେ କି ଧରଣର ତତ୍ତ୍ଵ ଏଗୁଡ଼ିକ ? ତତ୍ତ୍ଵଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି ଗନ୍ଧିର ସମାହାର, ଗତିଶୀଳ ବସୁ ତତ୍ତ୍ଵର ସମାହାର ନୁହେଁ । ବସୁ ଏବଂ ତତ୍ତ୍ଵର ଏହି ଦ୍ଵେଷ ବୁଝ ଦେଖିନିମାନଙ୍କୁ ବଢି ଅତୁଆରେ ପକାଇଥିଲା । ବସୁଙ୍କ ଆର ତତ୍ତ୍ଵରୁ ଏକ ଧାରଣର ବୁଝେବା ଭଲିଆ ଏକ ନମ୍ବର ଦେବା କାଠିକାର ପାଠ ହୋଇପିଲା । ସ୍ଵର୍ତ୍ତନାର ଏହି ନଟିଲ ସମସ୍ୟାକୁ ଥିଲା ଦେଖାର ସହିତ ତାଙ୍କର ନୂତନ ପ୍ରିଟ୍ୟୁମନ ପାର୍ଶ୍ଵିକ ଅବଳମ୍ବନ ସମୀକରଣରେ ସମାଧାନ କରି ଆରନ୍ତି କଲେ ବ୍ରାହ୍ମମ ନଗତରେ ଏକ ନୂତନ ପ୍ରଧାନ - ବ୍ରାହ୍ମମ ମେକନିସ୍ତ ।

ଏହି ନୂତନ ମେକନିସ୍ତ ମାହାୟରେ ପରାମ୍ପରାରେ ଜଳେକୁ ନର ଅବଶ୍ଵିତ ବିଷୟରେ ଏକ ନୂତନ ଧାରଣର ପୃଷ୍ଠା ହେଲା । ବୋର୍ଡ୍ କିନ୍ତିତ ବିତ୍ତନ କଷରେ ଜଳେକୁ ନର ପୂର୍ଣ୍ଣମନ୍ବ ବ୍ରାହ୍ମମ ମେକନିସ୍ତ ନରିଆରେ ବିରିନ୍ଦ ବିଷରେ ଜଳେକୁ ନର ଅବଶ୍ଵିତ ଜନିତ ସ୍ତର ତତ୍ତ୍ଵ ବା ଷ୍ଟେଟ୍ରିଂ ପ୍ରେର ବୋଲି ବିଚାର କରାଗଲା । ଏହାର ଅବଶ୍ଵାରେ ବିକିରଣ ନ ହୋଇ ଆତ ଏକ ସ୍ତିତ ତତ୍ତ୍ଵ ବିଶିଷ୍ଟ କଷକୁ ଷାନାତ୍ରିତ ହେଲେ ବିକିରଣର ସମାବନା ବୋଲି ବିଚାର କହାଗଲା । ବିତ୍ତନ ଷାନରେ ଏହି ତତ୍ତ୍ଵ ଏକନଟ (wave function) ପ୍ରସିଦ୍ଧତା (probability) ବୋଲି ବିକର ଅବଧାରଣା ଦେବାରେ ମନ୍ତର ହେଲା ।

* ଦି ବ୍ରାହ୍ମନ ତତ୍ତ୍ଵ ଦୈର୍ଘ୍ୟ ହେବାକୁ $\lambda = h/p$, p ହେଉଛି ବସୁର ଘାରେର ବା ତମାମେନ୍ଦ୍ରିୟ

mv (m ହୁବୁ \times ବାର୍ତ୍ତିତର)

$\lambda = \frac{h}{mv}$ ଦୈର୍ଘ୍ୟ ହେବାକୁ ପ୍ରେଜନ୍କ ପ୍ରଗତି ($6.6 \times 10^{-34} \text{ ନ୍ୟୋଟୋ}$)

ଗୋଟିଏ ତରଙ୍ଗ ଫଳନ ପାଇଁ ପ୍ରତିକର ସମ୍ବଲପଣର ସମାଧାନରେ ବଳନ ବଚାଯାଇଥିବା ଆଜିଦେଇ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କ ପୁତ୍ରିକ (eigen values) ସମ୍ବଲିତ ଶ୍ଵାନ୍ସାନଙ୍କରେ ଉଲେବୁ ନର ଶକ୍ତିର ପରିମାପ ଦେଇଥାଏ । ଏହା ସାଧାରଣରେ ବୁଝେଇବା ନଟିଲ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଦ୍ୱାରା (micro world)ର ଗତିବିଧିକୁ ବ୍ରାହ୍ମନ ମେବାନିଷ୍ଟର ଏହି ନୂତନ ସମୀବରଣ ନରିଆରେ ସୃଜାରୁ ଭୂପେ ବୁଝେଇ ହେଲା ।

ଅନ୍ତିମ ଜୀବନ :

୧୯୭୭ରେ ନିଜର କନ୍ତୁଷ୍ଠାନ ଭିଏମାରୁ ଫେରି ଆସିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ସେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗବେଷଣାରେ ମଞ୍ଜି ରହିଲେ । ରେଡ଼ିଆମର କେନ୍ଦ୍ରୀୟତା ସମ୍ବଲିଷ୍ଟ ତାଣ୍ଟ୍ରିକ ଗବେଷଣା ତେଥେ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ରଙ୍ଗ ସମ୍ପର୍କତ ତାଙ୍କ ଗବେଷଣା ମଧ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନ ଜଗତ୍ରୁ ତାଙ୍କ ଅନବଦ୍ୟ ଦାନ । ଏହେବ୍ୟଳେତ ସେ ବିତିନ ନଟିଲ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଚିନ୍ତାଧାରାରୁ ସରଳ ଭାଷାରେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ପାଇଁ ଗମୋ ବଚିଥିଲେ ।

ଏହି ବିରାଟ ବୈଜ୍ଞାନିକଙ୍କର କର୍ମମସ୍ତ ଜୀବନର ଅବସାନ ଘଟିଥିଲା ତାଙ୍କ କନ୍ତୁଷ୍ଠାନ ଭିଏମରେ ୧୯୭୧ ମସିହା ଜାନୁଆରୀ ୪ ତାରିଖରେ ।

ଶ.ର. ରାମନ୍

ଭାରତର ବିଜ୍ଞାନ ଜଗତର ଉକ୍ତଳତମ ଜ୍ୟୋତିଷ : ଚନ୍ଦ୍ରଶେଷର ଭେଙ୍ଗଟରାମନ

(୧୯୮୮-୧୯୯୦)

(ପ୍ରେସ୍ୟୁସନ୍ ପ୍ରକାଶକୁ ବାବେ । ଅଟି ଛୋଟବେଳୁ ମ୍ର. ଡି. ରାମନ ତାଙ୍କର ବିଜ୍ଞାନର
ପ୍ରତିପାଦନ କରି ସୁଲେଖ ଦେଇଥିଲେ ଯେ ସେ ରବିଷ୍ୟତରେ ବଣେ ବିଜ୍ଞାନ ମଣିଷ ହେବେ । ମାତ୍ର
ଓଜାର ବର୍ଷ ବସ୍ତପରେ ମାରା ମାନ୍ଦ୍ରାନ ପ୍ରେସିଡେନ୍ସରେ ମ୍ୟାଟ୍ରିବ ପରୀକ୍ଷାରେ ପ୍ରୁଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରୁଥମ
ହୋଇ ସେ ପ୍ରୁଥମ ସୂଚନା ଦେଇଥିଲେ ଯେ ବସ୍ତପ ସହିତ ବିଦ୍ୟାବୁନ୍ଦିର ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ତାପରେ ଏତ୍ତ. ଏ.
ବି. ଏ ଏବଂ ପରେ ଏମ. ଏ. ସବୁଠି ଚାର୍ଷକ୍ରାସ ଫାର୍ଷ । ବେଳେ ସେଟିକି ମୁହଁ, ସେ ତାଙ୍କର ଛାତ୍ରବିଷୟାରେ
ଗବେଷଣା କରିଥିଲେ । ଏମ. ଏ. ପଢ଼ିଲା ବେଳେ ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ କ୍ଲାସରେ ସେ ଔପରାରିକ ଭାବରେ
ଉପର୍ଦ୍ଦିତ ଥିଲେ କାରଣ ଏମ. ଏ. ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ବିଷୟରେ ଆଗରୁ ଅବଶ୍ୟକ ଥିଲେ । ସେମିତି ବିଜ୍ଞାନ
ପିଲାକୁ ସେତେବେଳର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଚକିତୀ ଆକ୍ର. ସି. ଏସ୍. କରେଇବାକୁ କେର୍ତ୍ତ ବାପୀ ମାଙ୍କ ଇଙ୍ଗ୍ଲାନ୍ଡରେ
ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଭଲା । କିନ୍ତୁ ରାମନଙ୍କ ବିଲାତ ଯିବା ନେହିଲା କାରଣ ସେ ପ୍ରସରା ପଲୋ ଓ ପ୍ରସରା ଥିଲେ ।
କଲିକଟାରେ ସର୍ବ ଭାରତୀୟ ଅତ୍ତିର୍ଦ୍ଦିଶ ଓ ଆବାରକ୍ଷା ପରୀକ୍ଷାରେ ପ୍ରୁଥମ ହୋଇ ସେ ପଶିଲେ ହାକନାଟ୍ର
ଚକିତୀରେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ପୋଷିଂ ହେଲା । କଲିକଟାରେ । ଖୋଯି ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରତି ତାଙ୍କ ଅକିଞ୍ଚନା
କମିଲା ନାହିଁ । କଲିକଟା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ତ୍ରୈକାଳୀନ ଭାଇସ୍ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଷର ମାର ଆଗୁଟୋଷ ଗୁଣ୍ଠାରୀଙ୍କ
ସମସ୍ତରେ ଅସି ପ୍ରୁଥମ ଶ୍ରେଣୀୟ ମର୍ବାରତୀୟ ଚକିତୀ ଛାତ୍ର ସେ କଲିକଟା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଧାପନା
ଆରମ୍ଭ କଲେ । ରାମନ ପ୍ରୁତ୍ତାର ହେଉଛି ବିଜ୍ଞାନ ଜମତକୁ ତାଙ୍କର ଅଭ୍ୟାସ୍ୱର୍ତ୍ତ ଅବଦାନ ଯାହାପାଇଁ ସେ
୧୯୩୦ରେ ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନରେ ମୋବଲ୍ ପ୍ରାଇନ୍ ପାଇଥିଲେ । ତାପରେ ସେ ଅନେକ ଗବେଷଣା
ମହିତ ମଧ୍ୟ ରହିଲେ ଏବଂ ରାମନ ଜନଶ୍ରମରୁ ନାମକ ଗବେଷଣାକାରୀ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ । ମେ
ଥିଲେ ପ୍ରକୃତରେ ଭାରତରେ ।)

କଣେ ଅସାଧାରଣ ବାଳକ :

ଦୁଃଖା ପଡ଼ିଲା ବଜଟେ ବୋଲି ପିଲା ଅଥବା ମୁଖରେ ଅସାଧାରଣ ଦୁଃଖ । ସେ ହେଉଛି ଭଗବାନଙ୍କ ପୁଣ୍ୟର ଦେବିତ୍ବ୍ୟ । ତେବାଳୀନ ମାହୁାଳ ପ୍ରେସିଡେନ୍ଟିଶ ଟ୍ରୈନେଟ୍ଲୁ¹* ନିବଚଷ୍ଟ ଥରୁଭାନାଇ ବାଜଳ ଗ୍ରାମରେ ନିରେଯର ୯, ୧୮୮୮ ରେ କିନ୍ତୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ନୂରଣ ଅସାଧାରଣ ବାଳକ । ବାପା ମା ଗ୍ରୁହାରେ ପୁଅର ନାମ ରଖିଲେ ରେଙ୍କଟ ରାମନ୍ । ଗ୍ରୁହାରେ ତାରୁଥିଲେ ରାମନ୍ ବୋଲି । ରାମନ୍କ ବାପାଙ୍କ ନାମ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଆସାର ଏବଂ ମା'ଙ୍କ ନାମ ପାର୍ବତୀ ଆକଳ । ସେ କିନ୍ତୁ ହୋଇଥିଲେ ମାତ୍ରୁଭାବେ । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଆସାର କଣେ ସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ ଏବଂ ପାର୍ବତୀ ଦେବୀ ଥିଲେ କଣେ ପ୍ରକଳ୍ପାତ ସମ୍ମୁଦ୍ର ପଞ୍ଚିତକ କନ୍ଥ୍ୟା । ରାମନ୍କ କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତରେ ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ବେତନ ଥିଲା ମାସିକ ଦଶବେଳା ।

ରାମନ୍କ କିନ୍ତୁ ପରେ ତାଙ୍କ ବାପା ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନରେ ପ୍ଲାଟର ଟିପ୍ପ୍ରୀ ହାସଳ ବଳେ । ସେତେବେଳେ ବିଶାଖାପାଠ୍ୟାରେ ତାଙ୍କର କଣେ ବନ୍ଧୁ ବଳେନ ଅଧିକ ଥିଲେ । ବନ୍ଧୁର ପରାମର୍ଶ କ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ବିଶାଖାପାଠ୍ୟା ବଳେନରେ ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନ ଅଧାପକ ଭାବରେ ଯୋଗଦାନ ବଳେ ଏବଂ ସପରିକାର ବିଶାଖାପାଠ୍ୟାକୁ ଛାନାଟିରିତ ହେଲେ । ସେତେବେଳେ ରାମନ୍କୁ ବସ୍ତି ମାତ୍ର ଚାରିରଷ୍ଟ ।

ରାମନ ତାଙ୍କ ବାଲ୍ୟବାଳ ବିଶାଖାପାଠ୍ୟାରେ କଟାଇଥିଲେ । ସ୍କୁଲରେ ଅଟି ଛୋଟବେଳୁ ନିନର ପ୍ରକଳ୍ପ ଦେଖାଇ ଶିକ୍ଷକ ମାନଙ୍କୁ ସେ ଚମକୁଟ କରିଦେଉଥିଲେ । ଛୋଟବେଳୁ ନୀଳ ଆକାଶ ଆର ଘନମଳ ସମ୍ବ୍ରଦ୍ଧ ଦେଖିବାକୁ ରାମନଙ୍କୁ ଉଚିତର ଲାଗୁଥିଲା । ମାତ୍ର ଏଗାରର୍ଷ ବସପରେ ବିଶାଖାପାଠ୍ୟାର ହିନ୍ଦୁ ହାଜିସ୍କୁଲରୁ ସାରା ମାତ୍ରାସ ପ୍ରେସିଡେନ୍ଟରେ ମ୍ୟାଟ୍ରିବ ପରୀକ୍ଷାରେ ସେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରଥମ ଛାନ ଅନ୍ଧକାର କରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେକୁ ସେ ବେଳ ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଣ ହେଇନଥିଲେ, ବୈଜ୍ଞାନିକ ଟିଙ୍କଲ, ମାଇକ୍ରୋଫୋନ ପ୍ରାରାତ୍ରେ ଏବଂ ଭନ୍ଦ ହେଲୁହୋଲନ୍ଦ ଜାଲେଖାମାନ ପଢି ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନର ଗୁଡ଼ ତ୍ୟେ ବିଷସରେ ତାଙ୍କର ସମ୍ମୁଦ୍ର ଜାନ ଥିଲା ।

ମ୍ୟାଟ୍ରିବ ପରେ ବିଶାଖାପାଠ୍ୟା ହିନ୍ଦୁ ବଳେନରେ ନାମ ଲେଖାଇ ମାତ୍ର ଏଣାର୍ଷ ବସପରେ ୧୯୦୭ରେ ସେ ଏହ୍ୟ ଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଏବଜ ଉଷ୍ଣମିଟିଏ ପାଶ ବଳେ । ଏଥର ବି ସାରା ପ୍ରଦେଶରେ ସେ ହେଲେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରଥମ ! ତାଙ୍କର ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଗଣିତକାନ ଦେଖୁଣିବାକ ମାନେ ମଧ୍ୟ ବିଦ୍ୟୁତ

* ବର୍ତ୍ତମାନ ତାରିଖମଧ୍ୟ ଟିଙ୍କଲିପି

ହେଉଥିଲେ । ଏହା ଛଡା ତାଙ୍କ ଡାଖା କାନ ମର ପଟି ଉତ୍ତମ ଥିଲା । ମାତ୍ରଭାଷା ତାମିଳ ଛଠିଶାଷ୍ଟାପାଶୋର ରହଣି ବାଲରେ ସେ ଫେଲିବୁରେ ବ୍ୟୁଷତିଲାଇ କରିଥିଲେ । ଜାଗାକୁ ଏବଂ ସମ୍ବୁଦ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଅସାଧାରଣ କାନ ଥିଲା । ସେ ଏହି ଚାରୋଟି ତାତା ରେ ଅନର୍ଘଳ ବକ୍ତୃତା ଦେଇପାରୁଥିଲେ । ଏତେହୋଟ ପିଲା - ପୁଣି ପୁଣକା ପତଳା । ପଦାର୍ଥବିଜାନ ଓ ରଣିଟ ମାଙ୍କୁ ଜାଗିଚାଇବା ଭାଷାରେ ଦକ୍ଷଳ । ସେ ଥିଲେ ସେହି ଅସାଧାରଣ ଛୋଟ ପିଲା ରାମନ ।

ଅଧୟାନ ଓ କୃତିତ୍ୱ :

ବିଶାଖାଷ୍ଟାପାଶୋର ସେତେବେଳେ ବେଳେ ନୁନିଅର ବଳେନର ପୁଣିଧା ଥିଲା । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବି.ଏ. ପତିବାବୁ ରମନଙ୍କୁ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ୧୯୦୩ ରେ ସେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ପ୍ରେସିଡେନ୍ସ ବଳେନରେ ନାମ ଲେଖାଇଲେ । ବଳେନର ସର୍ବକାନ୍ତିକ ଛାତ୍ର ଭାବରେ ବେଳେବେଳେ ଅଧାପକମାନେ ତାଙ୍କୁ ପୁଲ ଛାତ୍ର ବୋଲି ଭାବୁଥିଲେ ।

କୁଟୀରେ ରାମନଙ୍କ୍ ବିଜନଶତା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମୁଷ୍ଟ କରିଥିଲା । କୁଟୀରେ ସେ ବୌଣସି ବିଷୟ ପଢାରିଲେ ରାମନ ଚକ୍ରବିନା ଉତ୍ତର ଦେଇପାରୁଥିଲେ । ଏହା ଛଡା ଜାଗାକୀରେ ବକ୍ତୃତା ଦେବାରେ ସେ ଥିଲେ ଅତ୍ୱିତୀୟ । ତାଙ୍କ ଜାଲିଶ କାନଥିଲା ଅତ୍ୟନ୍ତ ରଜୀର । ୧୯୦୪ ମସିହାରେ ୨୬ବର୍ଷ ବସ୍ତରେ ସେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରଥମ ହୋଇ ପ୍ଲଟକ ପରାଷାରେ ଉତ୍ତାର୍ଷ ହେଲେ । ପଦାର୍ଥବିଜାନ ଓ ରଜାକୀରେ ସେ ଗେବର୍ତ୍ତ ମାର୍କ ରଖିଥିଲେ । ପଦିଷ୍ଟରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣପଦବ ସହ ଏଲ୍‌ଫିନ୍ସ୍ପ୍ରେସ୍‌ନ ମେଡାଲ ଏବଂ ନାଚିଚଦାର ମେମୋରିଆଲ ସ୍ଵର୍ଣ୍ଣପଦବ ଲାଇ କରିଥିଲେ ।

ସେମିତି ଅସାଧାରଣ ଛାତ୍ରକୁ ବିଜାତରେ ଏମ.ଏ. ପତ୍ରେଇବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷବ ଓ ବିଷ୍ଵବାନ୍ଦବ ସ୍ଵପାରିଶ ବଳେ । ହେଲେ, ତାଙ୍କର ପୁର୍ବଲ ପ୍ଲାଷ୍ଟି ତାଙ୍କ ବିଜାତ ଯିବାରେ ପ୍ରତିକୁଳ ହେଲା । ମାନ୍ଦ୍ରାଜିଷ୍ଠ ଜାଗରେ ସିଭିଲ ମର୍ଜନ ତାଙ୍କ ଭଲିଆ ପୁର୍ବଲ ବାଲବ ଜାଲକରେ ଅଞ୍ଚା ଜଳବାସୁରେ ଉପରେ ପାରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ମତ ଦେଲେ । ଦେଶୁ ତାଙ୍କ ବିଜାତ ଯିବା ମୋହିଲା ।

ବିଜାତ ଯିବାରେ ବାଧା ଆସିବାରୁ ତିଲେ ମାତ୍ରାରେ ମନ ଦୁଃଖ ନବର ରାମନ ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ପ୍ରେସିଡେନ୍ସ ବଳେନରେ ପଦାର୍ଥବିଜାନରେ ଏମ.ଏ. କୁଟୀରେ ନାମ ଲେଖାଇଲେ । ସେତେବେଳେ ସେହି ବଳେନର ପଦାର୍ଥବିଜାନର ମୁଖ୍ୟ ଅଧାପକ ଥାନ୍ତି ପ୍ରଫେସର ଜୋହ୍ନ୍ । ରାମନଙ୍କ୍ ପଦିଷ୍ଟ କାନ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଅଳେ ବିଶାସ ଥିଲା ଏବଂ ସେ ତାଙ୍କୁ ଅଟିମାତ୍ରାରେ ସେହି ଓ ଶ୍ରୀଦା କରୁଥିଲେ । ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ

ଉଦାଶ ପ୍ରକୃତିର ଜ୍ୟନ୍ତି ଥିଲେ । କୁମର ପତାଯାଇଥିବା ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ରାମନ ଆଗରୁ ଜାଣିଥିବାକୁ ପ୍ରିୟଚାରିକ ଭାବରେ ହାଜର ହେବାପାଇଁ ରାମନଙ୍କୁ ସେ ବାଧ କରୁ ନଥିଲେ । ରାମନଙ୍କ ନିଜ ଭାଷାରେ ସେ ଏମ. ଏ ର ଦୁଇରଖ୍ୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ଥରେ ମାତ୍ର ବ୍ୟାକ୍ ଯାଇଥିଲେ^{*} । ସେ ଦିନଥିଲା ମୁଖ୍ୟ ଅଧ୍ୟାପକ ନୋହୁଙ୍କ ବ୍ୟାସ ଏବଂ ସେ କହୁଡ଼ା ଦେଇଥିଲେ ଫେବ୍ରି ଫେବ୍ରେ ଜନ୍ମର ଫେବ୍ରେମିରେ ବିଷସରେ । ନୋହୁଙ୍କ ଏହି ବ୍ୟାସ ତାଙ୍କୁ ବହୁତ ଭଲ ଲାଗିଥିଲା । ୧୯୦୭ ରେ ମାତ୍ର ଅଠର ବର୍ଷ ବସ୍ତରେ ସେ ପିକିନ୍ହରେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରଥମ ହୋଇ ରେଖିତ ନମ୍ରର ସହିତ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ । ଏମ. ଏ. ର ଛାତ୍ର ଥିବା ବେଳେ ସେ 'ପିଲସଟିବାଲ ମାଗାନିନ୍' ଏବଂ 'ନେଚର' ପତ୍ରକାରେ ଦୁଇଟି ଗବେଷଣାମୂଳକ ନିବିଷ୍ଟ ଛାପିଥିଲେ ।

ସର୍ବଭାରତୀୟ ଚାକିରୀ :

ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଭଲ ଛାତ୍ର ପାଇଁ ସେତେବେଳେ ମାଧ୍ୟାଚନ୍ଦ୍ର ପୁରୁଷ ବାଥ୍ୟଲା - ଅଧ୍ୟାପନା ବିନା ପ୍ରଶାସନିକ ଚାକିରୀ । ଅଧ୍ୟାପନା ପାଇଁ ଗବେଷଣା ବରିବାର ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ସେତେବେଳେ ବିଶେଷ କିଛି ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଆଗ୍ରହୀ ଅଧ୍ୟାପକ ଗବେଷଣାରେ ସେତେବେଳେ ମଧ୍ୟ ମାର୍ଗିଥିଲେ । ଏଣୁ ଅଧ୍ୟାପନା ଏବଂ ଗବେଷଣା ପ୍ରତି ରାମନଙ୍କ ମନ ଚାଣି ହେଲା । କିନ୍ତୁ ରାମନଙ୍କ ଭଲ ଅଧ୍ୟାପନା ଧୀସମନ ବ୍ୟକ୍ତି ସେ ବାଲରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଚାକିରୀ ଆଇ. ସି. ଏସ୍ ବରିବା ଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ଆୟୀୟ ସ୍ଵଜନ ଓ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ଜଞ୍ଜା ବ୍ୟକ୍ତ କଲେ । କିନ୍ତୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀଏନ ସିରିଲ୍ ସର୍ବିପେଷରେ ଭାରି ହେବାପାଇଁ ଲକ୍ଷନକୁ ପ୍ରାଣା ଦେବାପାଇଁ ଯିବାକୁ ପଢ଼ୁଥିଲା । ଏଣେ ସିରିଲ୍ ସର୍ଜନଙ୍କ ବିଳାତ ଯିବା ପାଇଁ ଲାପ୍ତି ବାଣୀ । ଶେଷୁ ରାମନଙ୍କ ଆୟୀ. ସି. ଏସ୍ ପରୀକ୍ଷା ଦେବା ନୋହିଲା ।

ଶେଷୁ ବନ୍ଦୁବାନ୍ଧବଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ଏହି ନିପାରି ୧୯୦୭ ରେ ଫେବ୍ରୁଆରୀ ମାସରେ ହେଉଥିବା ସର୍ବଭାରତୀୟ ଅତିରିକ୍ତ ଏବଂ ଏବାତସମ୍ବୁଦ୍ଧ ଚାକିରୀ ନିମିତ୍ତ ପରୀକ୍ଷା ଦେବାପାଇଁ କଲିକଟା ପାଇଁ । ଲିଖିତ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ସେ ସାକ୍ଷାତ୍କାର ଦେଲେ । ଏହି ପ୍ରତିଯୋକ୍ତିରେ ମଧ୍ୟ ସେ ପ୍ରଥମ ଛାନ ଅଧ୍ୟକ୍ଷାର କରିଥିଲେ ।

ନିମ୍ନଲିଖିତ ପତ୍ର ମିଳିଲା ! ତେଥେ ରାମନଙ୍କ ମନ ବଳିଲା ନାହିଁ ଏହି ସମାଜନକ ମର୍ତ୍ତାଚନ୍ଦ୍ରୀୟ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀୟ ଚାକିରୀ ବରିବାପାଇଁ ବାଜଣ ସେ ପିକିନ୍ହରୁ ଦୃଚେକ ଯିବାପାଇଁ ଚାର୍ଟ୍ ନଥିଲେ । ବାପା

* ୧୯୬୭ରେ ପ୍ରକାଶିତ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରତିକାରଣ ଓ ନାମ ବିଷ୍ଣୁ ନାମର ନାମର ।

ମା ବହୁବାଚକ ସମସ୍ତେ ଚିନ୍ତିତ ହେଲେ । ଜ୍ଞାନ ବୁଝେଇଲେ । ଶେଷରେ ଦୂର ୨୯୦୭ରେ ତାଙ୍କୁ ଯେତେବେଳେ ୧୮ ବର୍ଷ ଅମାୟ, ରାମନ କଲିକଟାରେ ସହକରୀ ଏବା ଉଷ୍ଣଶିଖ କେନେକାଳ ଭାବରେ ଯୋଗ ଦେଲେ । ଏହି ବକିରୀରେ ତାଙ୍କର ଆନ୍ଦୋଳନ ଏବଂ ଆନ୍ତ୍ରିକ ନଥ୍ବଳା ମତ ବିନ୍ଦୁ ସେ ଅଛି ନିଷାର ସହିତ ନିଜର ବର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ କରୁ ଥିଲେ କାରଣ ଶୁଣିଲା ଏବଂ ଅନୁଶାସନ ଥିଲା । ତାଙ୍କ ସମ୍ବାରର ଏବଂ ଅବିଜ୍ଞାନପ୍ରକାଶର ଅଛି ତେଣୁ ଯେଉଁ କାମ ବରିବାକୁ ପଡ଼ୁଥିଲା । ତାଙ୍କର ନିଷାର ଅଭାବ ନଥ୍ବଳା ।

ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରତି ଆବର୍ତ୍ତଣା :

ସବାକୁ ସଞ୍ଚାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବକିରୀର ଖାମେଲାରେ ନିନବୁ ପୁରାପୁରି ସାମିଲ କରି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ବିଜ୍ଞାନପ୍ରତି ଆବର୍ତ୍ତଣା ଅବୁଳ ରହିଥିଲା । ବଥାରେ ଅଛି :

ଏମନ ଭାବୁଥାଏ ଯାହା,
ବାଳେ ପ୍ରାପତ୍ତି ହୁଏ ତହା ।

ଦିନେ ସବାଳେ ତ୍ରୁମରେ ଅଫିସକୁ ଗଲାବେଳେ ଦେବାର ତାଙ୍କର ନନ୍ଦ ପଡ଼ିଲା ବନ୍ଦ ବନ୍ଦାର ଖୁବିର ୨୧୦ ନନ୍ଦର ଘରେ ଜ୍ଞାନ ହୋଇଥିବା ମାରନ୍ତବୋ ‘ରପରେ । ସାଇନ୍ସବୋଟିରେ ଲେଖା ହୋଇଥିଲା ‘ରକ୍ଷିତାର ଆସୋଦିଏସନ୍ ଫର୍ମ ବଲ୍ଟିରେସନ୍ ଅଟ୍ ସାଇନ୍ସ’ । ପୁର୍ଯ୍ୟଶ୍ଵରୀ ପୁଲ ଯେତିର ସବୁବେଳେ ଫୁର୍ମାର୍କୁ ମୁହଁଛିଥାଏ ରାମନଙ୍କ ନନ୍ଦର ସେମିଟିଫେରେନ୍ସଫଲବ ଆଟ୍ରୁମୁହଁଛିଥିଲା । କିଏ ନାଶିଥିଲା । ଯେ ସେ ନାମ ଫଳକ ଦେଖିବା ପଛରେ ଅଛି ନବାନ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଉଚ୍ଚବନ୍ଦ ସମ୍ବନ୍ଧ ।

ବଲ୍ଟିରେସନ୍ ଅଟ୍ ସାଇନ୍ସ :

ଏହି ଆସୋଦିଏସନ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ଥିଲେ ସୁନାମଧନ୍ୟ ତାଙ୍କର ମହେସ୍ତ୍ର ଲାଇ ସରବାର । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଠାକୁର ରାମବୃଷ୍ଟ ପରମହାସ ଦେବଙ୍କ ମଧ୍ୟ ସେ ଚିକିତ୍ସକ ଥିଲେ । ଠାକୁର ରାମବୃଷ୍ଟଙ୍କର ସଂଗରେ ଯୁଦ୍ଧିବାଦ, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଧର୍ମ ବିଶ୍ୱାସ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ବହୁବାର ଆଲୋଚନା ହୋଇଥିଲା । ବଜାର ତଥାନନ୍ଦାନ ଲେପ୍ଟେନେଟ୍ ରାତର୍ଣ୍ଣର ସାହିତ୍ କେମିଲଙ୍କ ଆନ୍ତ୍ରିକାଳୀରେ ତାଙ୍କର ସରକାର ଶୈଳୀର ସ୍ଵର୍ଗର ୨୧୦ ନନ୍ଦର ଘୁର୍ହ ଏବଂ ତା ଉପରେ ଗଢି ଓଠିଥିବା ପର୍ଦନିରିତ ଘର ଯୋଗାତ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହେଲେ । ନିଜର ସମ୍ବନ୍ଧ ତଥା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବଦାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଗାନଙ୍କ ଅନୁବାନରେ ମେ ନାଗାରେ ଏବଂ ବକୁଳାକଷ ଏବଂ ଗୁର୍ବେଷଣାକାର ଛ୍ଵାପନ କଲେ । ୧୮୭୨ରେ ଉକ୍ତିଏନ୍ ଆସୋଦିଏସନ୍ ଫର୍ମ ବଲ୍ଟିରେସନ୍ ଅଟ୍ ସାଇନ୍ସ ନାମକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ପ୍ରାପିତ ହେଲା । ଏହାକୁ

ଏକ ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟ ଗବେଷଣା ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିବା ପାଇଁ ମହେତ୍ରଲାଲଙ୍କ ଆଗ୍ରହଥୂଳା । କିନ୍ତୁ ଅନୁଷ୍ଠାନର ପ୍ରାଚୀପୁରି ଆର୍ଥିକ ସଙ୍ଗତି ନଥିବାରୁ ଗବେଷଣାମାନେ ସେ ଅନୁଷ୍ଠାନ ପ୍ରତି ଆବୃଷ୍ଟ ହୋଇନଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବନ୍ଦା ଭାବରେ ସେଇଠି ଯୋଗଦାନ କରିଥିଲେ ବିଶିଷ୍ଟ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଜଗତପତ୍ର ଗୋସ, ସାର ଆଶ୍ୱରେଷ ମୁଖ୍ୟାଙ୍କୀ, ପାଦର ଲାଟେଁ, ମହେତ୍ରଲାଲ ସରକାର ନିଜେ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ । ଅନୁଷ୍ଠାନର ପ୍ରାଚୀପରୁ ୧୯୦୪ ମସିହାରେ ମହେତ୍ରଲାଲଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ଅବୈତନିକ ସମାଦକ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପରେ ୧୯୦୪ରୁ ତାଙ୍କ ପୁଅ ଡାକ୍ତର ଅମୃତଲାଲ ସରକାର ଆସୋଧିଏସନ୍ଦର ଅବୈତନିକ ସେବକୁଟେରୀ ରୂପେ ନିର୍ବାଚିତ ହେଲେ ।

ଯୋଗାଯୋଗ :

୧୯୦୭ ମସିହାରେ ସେବନିର ଘଣ୍ଟା । ସକାଳେ ଦେଖୁଥିବା ନାମଫଳକର ଆକର୍ଷଣ ରାମନଙ୍କୁ ଉଦ୍‌ବେଳିତ କଲା । ଅଟିଷବାନ ସାରି ଟ୍ରାମରୁ ଓଡ଼୍କାଇ ପଡ଼ିଲେ ୨୧୦ ବୌଦ୍ଧକାର ଶ୍ରୀଚ୍ଛା ସାମନାରେ । ସଞ୍ଚ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଆସୁଥିଲା । ମନରେ ଅନେକ ପ୍ରଶ୍ନ, ଅନେକ ସମ୍ବନ୍ଧାବଳୀ ସ୍ଵପ୍ନ ନେଇ କୁଣ୍ଡିତ ପଦକ୍ଷେପରେ ଘର ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ରାମନ୍ । ଏମିତି ଅବେଳରେ ଗୋଟିଏ ଅଟିହା ଜାଗାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଛେହି ଖରାପ ଭାବିବେ ନାହିଁତ ।

ଘର ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରି ରାମନ୍ ଦେଖିଲେ ଅମୃତଲାଲ ସେଠରେ ଉପଛିତ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସାକ୍ଷାତ କରି ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧତାର ସହିତ ରାମନ୍ ପଚାରିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ଅବସର ସମସ୍ତରେ ସେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରୀକ୍ଷା କରି ପାରିବେ କି ନା । ଅମୃତଲାଲ ବିଶ୍ଵାରିତ ନେତ୍ରରେ ଅନେକ ରହିଲେ ଆଗନ୍ତୁକଙ୍କୁ । ଏହି ଅତିହାସିକ ସାକ୍ଷାତ୍କାରକୁ ରାମନଙ୍କ ଛାତ୍ର ରାମଦାସ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି : ‘ଆଗ୍ରହର ଅତିଶ୍ୟୟରେ ଡାକ୍ତର ଅମୃତଲାଲ ସରକାର ରାମନଙ୍କ ନାବୁଢ଼ି ଧରି କହିଲେ ଯେ ଅନେକ ବର୍ଷ ଧରି ତାଙ୍କର ଆଗମନ ପାଇଁ ସେ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିଲେ ଏବଂ ଏହି ଆସୋଧିଏମନର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ତାଙ୍କ ପିତା ଡାକ୍ତର ମହେତ୍ରଲାଲ ସରକାର ବର୍ଷିଥୁଲେ ଏହା ଦେଖୁ କେତେ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇଥାଏ ।’

ବୋଧ୍ୟୁଏ ରାମନ ମଧ୍ୟ ସମାନ ଶିହରଣ ଅନୁଭବ କରିଥିବେ ଭବିଷ୍ୟରେ ହଜାର ହଜାର ହୂନ୍ଦ ସମ୍ବନ୍ଧାବଳୀ ଏବଂ ଅବିଷ୍କାର ସ୍ଵପ୍ନରେ ।

୧୯୦୭ରୁ ୧୯୩୩ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାମନ୍ ନିରବଜ୍ଞିନ ଭାବରେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଗବେଷଣା କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ନିଜେ ତଥା ନିଜ ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କ ସହିତ ଗତାଧୂତ ଗବେଷଣା ପ୍ରସ୍ତୁତ ନିବନ୍ଧ ଛପେଇଛନ୍ତି ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ବିଷ୍ୟାତ ଜର୍ଣ୍ଣାଲରେ । ତାଙ୍କ ଏହି ଗବେଷଣାପୂର୍ବ କର୍ମମସ ଜାବନରେ ସବୁବେଳେ

ସହଯୋଗ କରୁଥିଲେ ଅନୁଷ୍ଠାନର ସହକାରୀ ସେବ୍ରେଟାରୀ ଶ୍ରୀ ପଞ୍ଚମୀତ ଦେ ଯେ କି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଧାର୍ଯ୍ୟ ଦାରୁ ନାମରେ ପରିଚିତ । ଆଶ୍ଵିବାବୁ କରୁଥିଲେ ମେ ଏନ୍ଦ୍ରପାତ୍ର ପରିମଳରେ । କି ବିନ କି ହାତି ମେ ସବୁବେଳେ ଥିଲେ ରାମନଙ୍କ ସହଚର ।

ହାର୍ଯ୍ୟ ତିନି ଦଶକ ବିଟି ଯାଇଥିଲେ ନଧ ହେଲିଛି କିନ୍ତୁ ୧୯୨୫ ମେ ଜ୍ୟାମିତି ମେହି ନଧରୀ ସେହି ଗବେଷଣା ଗାରରେ । ଦେଶରେ ସେବେବେଳେ ୧୭୦ ଟି କମଳ କି କମଳ । କିନ୍ତୁ ଶିଖର୍ ଶା ପରିବର୍ତ୍ତନା ହେଉଥିଲା ବୈବଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କରେ । ଏତେବେଳେ ଏକମାତ୍ର ପ୍ରାଚିରେରେ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ରାମନଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରଥମ ସାକ୍ଷାତରେ ତାଙ୍କର ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରତି ଅନୁତ୍ତ ଆଶ୍ରମ ସନ୍ଧାନ ପାଇ ଅନୁଲେଳ ଶତ୍ୟକ ଆନନ୍ଦିତ ହେଲେ । ମନେ ମନେ ଭାବିଲେ, ମୁଁ ତ ତାଙ୍କ ବାପାଙ୍କ ସ୍ଵପ୍ନକୁ ଯାକାନ ବିବାହାଙ୍କ ଦେବାତ୍ମା ମୁଁ ଯାଇଛନ୍ତି ଶମନ । ବିନା ଦିଧାରେ ଗବେଷଣାଗାରର ତାଙ୍କ ରାମନଙ୍କ ହାତରେ ଧରେ ଧରେ ଦେଇ ମେ ନିର୍ଭିନ୍ନ ହେଲେ । ସେ ଦିନରୁ ସେହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ଦସିବୁ ରହିଲା ରାମନଙ୍କ ଉପରେ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ ଆଶ୍ରମ ଗବେଷଣା କେନ୍ତେ କରିବା ପାଇଁ ରାମନ ନେଲେ ଆଗ୍ରେସ ଶପଥ ।

ଦିନ ୧୦ ତାରୁ ସଞ୍ଚ ଚିଂଚା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରବା ରବା ପାଇଲା ପାଞ୍ଚିବା ପରେ ରାମନ ତାଲି ଆସୁଥିଲେ ତାଙ୍କର ଗବେଷଣାଗାରକୁ । ଅନେକ ରାତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମେ ଗବେଷଣାରେ ମାତି ରହୁଥିଲେ । ଦିନେ ଦିନେ ଘରକୁ ନ ଫେରି ଗବେଷଣାଗାରର ତେବେଳ ଉପରେ ତୁଳନା ପରୁଥିଲେ । ପକାଳେ ତାଙ୍କର ନିଦ ଭାଙ୍ଗୁଥିଲେ ଆଶ୍ଵିବାବୁ । ଅନୁତ୍ତ ଥିଲା ବିଜ୍ଞାନ ଗବେଷଣା ପ୍ରତି ରାମନଙ୍କ ହୁଙ୍କ ।

ଘରେ ବିଶ୍ୱାରୀ ପର୍ବୀ ଲୋକୁମରୀ ଆନନ୍ଦ । ଏବାଦିନା । ଏହି ହୋମଳ ସ୍ଵଭାବ ତାଙ୍କର । ପରିଜଗ ଗବେଷଣା ପ୍ରାର୍ଥିତ କେବେ ବାଧା ଦେଇ ନଥୁଲେ ମେହି କୋନାଳ ମୁନ୍ଦରୀ ତୁଣୀ । ରାମନ ଲୋକୁମରୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଣ ହୋଇ ସ୍ଵଜଞ୍ଜାଗେ ବାହା ହୋଇଥିଲେ ୨୯୦୭ରେ । ସର୍ବରୁଣ ସମନ୍ବନ୍ଧ ସହଧର୍ମୀଙ୍କ କାହା ଭାଗ୍ୟରେ ଦୁଟେ ! ଏ ମିଳନ ଥିଲା ପ୍ରକାରେ ଏକ ଅପୂର୍ବ ମଂଯୋଗ ।

ଆଉ ଏକ ଅପୂର୍ବ ସଂଯୋଗ :

କେବେ ଘଣା ମଣିଷର ନାବନର ଗଢି ପଥକୁ ବଦଳେବି ଦିଏ ତାହା ଯେ ଜାଣିବାରେ ନା । ମଣିଷର ଅଲକ୍ଷ୍ୟରେ କେବେ କେବେ ଯେ ଘଣା ଘଣା ଯାଇନ କାଳରେ ଏବଂ ମେ ଘଣା ଛାଡ଼ିଯାଏ ଏକ ଶ୍ରଦ୍ଧିରା ସ୍ବାକ୍ଷର ।

ସାର ଆଶୁତୋଷ ମୁଖାର୍ଜୀଙ୍କ ସହିତ ରାମନଙ୍କ ପରିଚୟ ଦୂର ୨୨୦ ବୌଦ୍ଧଗାର ଷ୍ଟ୍ରୀର୍ ଜରିଆରେ । ଆଉ ସେ ପରିଚୟ ଖୋଲିଦିଏ ଉଦ୍‌ବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ଗବେଷଣାର ଏକ ଅଭିନବ ସମାବନା । ସାର ଆଶୁତୋଷ ନଣେ ଗୁଣୀ ବ୍ୟକ୍ତି । ଗଣିତ ଶାସ୍ତ୍ରବିଦ୍ । କଲିକତା ହାଇକୋର୍ଟର ବିଚାରପତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ଖ୍ୟାତ ସୁନ୍ଦର ପ୍ରସାରୀ । ବିଚାରପତି ପଦରୁ ଅବସର ନେବାପରେ ସେ ହୋଇଥାନ୍ତି କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କୁଳପତି । କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବିଜ୍ଞାନ ବିଷୟରେ ଅଧୟନ, ଅଧାପନା ଏବଂ ଗବେଷଣାର ପୁଯୋଗ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ ସାର ଆଶୁତୋଷଙ୍କ ଅବଦାନ ଅଧିସୂଚଣୀୟ ।

ରାମନଙ୍କ ଗବେଷଣା ବିଷୟରେ ତାଙ୍କର ନନ୍ଦର ପଡ଼େ ଏପୋସିଏସନର ଏକ ଆଲୋଚନା ସଭାରେ । ରାମନଙ୍କ ବକ୍ତ୍ଵା ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରେ । ତାଙ୍କର ସ୍ଵପ୍ନିଲ ମନ ଅନେକ ଦୂର ଆଗେଇ ଯାଏ । ତାଙ୍କର ସ୍ଵପ୍ନ ଅବାସ୍ତବ ଦୁହେଁ ତ, ସେ ମନେ ମନେ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତି । ନଣେ ସର୍ବଭାଗତୀୟ ପୁଥମ ଶ୍ରେଣୀୟ ମୋଟା ଦରମାଧାରୀ ଅର୍ଥିପର କଣ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧାପକ ହେବାକୁ ରାନ୍ଧି ହେବେ ? ରାମନଙ୍କ ଦରମା ସେତେବେଳେ ଦୁଇହଙ୍କାର ଚଙ୍ଗ । ବେଶୀ ହେଲେ ଅଧାପକଙ୍କୁ ତ ହନ୍ତାରେ ଚଙ୍ଗାରୁ ଅଧୂକ ଦରମା ଦିଆଯାଇ ପାରିବନି । ତଥାପି ସାର ଆଶୁତୋଷ ପ୍ରସାବ ଦେଲେ ରାମନଙ୍କୁ କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଦିଷ୍ଟ ପ୍ରଫେସର ପଦବୀ ଅଳ୍ଲକୃତ କରିବା ପାଇଁ । ଗବେଷଣା ତ ରାମନଙ୍କ ନୀବନର ସବୁକିଛି । ଉଚ୍ଚପଦବୀ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ତୁଳ । ଅର୍ଥ ଉପାର୍କନ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ । ସାର ଆଶୁତୋଷଙ୍କ ସ୍ଵପ୍ନିଲ ମନର ତରଙ୍ଗ ସତେ ଯେମିତି ରାମନଙ୍କ ସ୍ଵପ୍ନିଲ ମନର ତରଙ୍ଗ ସମତାନ ସୃଷ୍ଟି କଲା । ଅବାସ୍ତବ ବି ବାସ୍ତବ ହୋଇଇଠିଲା । ରାମନ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଅଧାପକ ହେବା ପାଇଁ ସମ୍ମତି ପ୍ରଦାନ କଲେ ।

୧୯୧୪ ସାଲରେ ସୁନିତାର୍ଥୀ କଲେଜ ଅତ୍ୟାକଳନପ୍ରକାଶ ରିଟି ଗ୍ରୂପ୍ର ଛାପନ ଉପଲକ୍ଷେ, ବକ୍ତ୍ଵା ଦେବା ବେଳେ ସାର ଆଶୁତୋଷ କହିଲେ, “ଆମର ଯୌରାଣ୍ୟ ଯେ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନର ସାର ତାରକାନାଥ ପାଲିତ ଅଧାପକ ପଦ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ମିଷ୍ଟର ଟ୍ରେନିଂଶର ରେଙ୍କଟରାମନ ରାନ୍ଧି ହୋଇଛନ୍ତି । ଡୋଟିକ ବିଜ୍ଞାନର ଗବେଷଣାରେ ସେ ଖ୍ୟାତିଲାଭ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ତାଙ୍କ ଖ୍ୟାତ ସୁରୋପ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଷ୍ୱତ । ଅତ୍ୟେକ ବିରୂପ ଅବସ୍ଥାର ମଧ୍ୟରେ ଏବଂ ସରକାରୀ କାମର ବ୍ୟସତା ମଞ୍ଚରେ ସେ ଅନ୍ତର୍ଭାବୀ ପଦିଶ୍ରମ ସହ ଗବେଷଣା କରି ଚାଲିଛନ୍ତି । ତା ମହେମ୍ବନାଳ ମରକାର ଜାତ୍ରୀଏନ୍ ଆମୋସିଏସନ୍ ଏର୍ ଦି କଲିପିରେସନ୍ ଅତ୍ୟାକଳନ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରକାଶିତ ଏବଂ ତାଙ୍କ ପାଇବା ନୀବନ ବ୍ୟସ କରିଛନ୍ତି ଆମ ଦେଶରେ ବିଜ୍ଞାନ ତରଙ୍ଗ ଏବଂ ବିଜ୍ଞାନରେ ଅଗ୍ରଗତି ମାଧ୍ୟମ ଯାଇଁ । ଆଦି ମେଠାରେ ମୂଳ୍ୟବାନ ଗବେଷଣା ହେଉଛି ଏ ବିଦ୍ୟା ଭାବିବାକୁ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ କରିବାକୁ ନାହିଁ । କହିବାକୁ ଲାଜ ନାହିଁ । କ୍ଷେତ୍ର ଅଧାପକ ପଦର ବେତନ ସାମାନ୍ୟ, ତେଣ୍ୟ

କଣ୍ଠକ ମନ୍ମହିମପୂର୍ଣ୍ଣ ଲୋତନୀୟ ମତବାଚୀ ଓହିଏ ଛାଡ଼ି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳସର ଅଧ୍ୟାତ୍ମକ ଏହି ଗୁହଣ କରିବା ଏହି କାନ୍ତି ହୋଇ ଦିଲା: ରାମନ ଦେଇଁ ମାତ୍ରମ ଓ ମାନ୍ୟବତାର ପରିଷୟ ଦେଇଛନ୍ତି ପେଥୁପାଇଁ ଗୋଟିଏ ହୁଏ ଯେ ଆନ୍ତରିକ ଶ୍ରୀଦା ତାଙ୍କ ନ ଜଣାଇଲେ ଯୋଗ ବର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ହୁଏ ହେବ । ଏହି ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟାତ୍ରେ ମୋର ମନରେ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛି ଯେ ଆମେ ସମସ୍ତେ ଯେଉଁ ଜୀବନ ମହିର ଧୂତିଷ୍ଠାତ ଉକାଶ ବିଶ୍ଵାସ ଦେଖୁଅଛୁ ମହେଶ ପୂର୍ବବାଚୀ ଅଭାବ କେବେ ହେବ ନାହିଁ ।

ଏହାପଣେ ପ୍ରାୟ ଦିନିବର୍ଷ ଲାଶିପଲା କଲିବତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳସରେ ପାଳିତ ପୂର୍ଣ୍ଣପରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ପଦ ମୁଣ୍ଡି କରି ପାଇଗାରିବ ଭାବରେ ରାମନଙ୍କୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଦେବା ପାଇଁ ଏବଂ ସରବାରୀ ଗାନ୍ଧିରାରୁ ଅଭ୍ୟାସଟି କେବେ ପ୍ରତ୍ୟେଷର ପଦରେ ରାମନ ଯୋଗଦାନ କରିବା ପାଇଁ । ୧୯୨୭ ଜୁଲାଇ ମାସରେ ରାମନ କଲିବତାର ପ୍ରଥମ ପାଳିତ ପୂର୍ଣ୍ଣମତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ପାଇବାର ଯୋଗଦାନ ବଲେ ।

୧୯୧୯ରେ ଅମୃତଲାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡୁପରେ ରାମନ କାନ୍ତିଏନ ଆସେ ସିଏସନ୍ ଫଲ୍ଲ କଲିବତେଷନ୍ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମାତ୍ରମୁକ୍ତ ସେବ୍ରେତାରୀ ଭାବରେ ନିର୍ବାଚିତ ହେଲେ ଏବଂ ୧୯୩୩ାରେ କଲିବତାରୁ ବିଦୟା ନେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମମାଦକର ବସିଛି ତୁଳେଇଥୁଣ୍ଣିଲ । କ୍ରେବର୍ତ୍ତୀ ଜାନଗୋପାଳତାରୀ କହିଥୁଲେ, ରାମନଙ୍କୁ ଯଦି ମାତ୍ର ଆଶ୍ରୁତୋ ଅଧାପକ କରି ନେଇ ନଥାନ୍ତେ ସେ ଜଣେ ଦକ୍ଷ ଏକାରସ୍ତେଷ କେନେବାଲ ହୋଇଥାନ୍ତେ ମତ, କିନ୍ତୁ ବିଜ୍ଞାନର ଅପୂରଣୀୟ କ୍ଷତି ହେଉଥାନ୍ତା ।

ସମ୍ବ୍ରଦ୍ଧ ନୀଳରଙ୍ଗ :

କେତେ ଏକ ନାମହାନ ବ୍ରିତିଶ କବି ଦିନେ ମୀହ୍ୟକନ୍ୟାର ସୁମଧୁର କଷରେ ବାମ୍ବୁ ଡଳ ଦେଖାଯିବା ମଙ୍ଗୀତ ମୁହଁନାର ଛଳରେ କହିଥୁଲେ, ‘ହେ ଦ୍ଵିତୀନିଆ, ତୁମେ ଶାସନ କର, ମୁହଁତ୍ର ତେଜ ତୁମର ଆଦେଶରେ ବାଲିତ ହେବ ।’ ଦିନେ ଖୁଲୁଛିଥରର ସୁମୁଦ୍ର ତେରେ ବସି ବାଲକ ରାମନ ମଧ୍ୟ ନୀଳ ଆକାଶ ଓ ଘନନୀଳ ସମ୍ବ୍ରଦ୍ଧ ମିଳନ ଦେଖି ଦ୍ଵୟାକୁ ହୋଇ ଯାଇଥୁଲେ । ବିନ୍ଦୁ ୧୯୭୨ରେ ନାହାକରେ ଭୁନ୍ଧମାପର ଦେଇ ଲିଙ୍ଗନ୍ତ୍ର ଯାତଥିବା ସମସ୍ତରେ ରାମନ ଘନନୀଳ ସମ୍ବ୍ରଦ୍ଧ ଏବଂ ନୀଳ ଆକାଶକୁ ଦେଖୁଗଭାବ ବିନ୍ଦାରେ ପୁଣି ରହିଲେ । ସମ୍ବ୍ରଦ୍ଧ ଘନନୀଳ ରଙ୍ଗ ସତେ କଣ ଆକାଶର ପ୍ରତିପଳନ ପାଇଁ ? ନାଁ । ତରା ହେଲେ ବିଶ୍ଵାସ ବ୍ରିତିଶ ଦେଖାନିକ ଲତ୍ତ ଗାଲେଙ୍କ ବିଚରପାଦା ଜଣ ପ୍ରତିପୂର୍ଣ୍ଣ ? ମନରେ ।

ତାହାଥିଲା ରାମନାଙ୍କ ପ୍ରଥମ ବିଦେଶୀ ଯାତ୍ରା । ବ୍ରିତିଶ ନାହାର୍ଯ୍ୟର ମନସ୍ତ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳସର ମନ୍ତ୍ରିକାନ୍ତିରେ ଦେଇଥିଲା ଅନ୍ତର୍ଦ୍ୟାନ୍ତରୀକରଣ । କଲିବତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳସର କୁଳପାତ୍ର ତାନ୍ତେ ମାତ୍ର ଆଶ୍ରୁତୋଷକ୍ଷଣ୍ଣ

ନିମ୍ନଶା ଆମିଥାଏ । ସେ କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀ କଳେ କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳସ୍ଥ ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରିବେ ରାମନ୍ । ରାମନଙ୍କ ପ୍ରତିରୋ ଓ ଚାନ୍ଦୀତା କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳସ୍ଥ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦ୍ଵାରା କରିବ ବୋଲି ମେ ବିବାହ କଲେ ।

୧୯୭୨ ଫେବୃରୀ ରାମନ ଓ ତାଙ୍କ ମହାରାଜୀଙ୍କର ପ୍ରାସାଦ ୨୦୬ ଗରେଷଣା ନିରନ୍ତର ବିଦେଶ ପତ୍ରପ୍ରତିବାରେ ଛପାଯାଇଥାଏ । ସେ ବର୍ଷ ଛପାଯାଇଥାଏ ଅଠବିଟି । ତେଣୁ ରାମନ ଥିଲେ ବିଦେଶୀ ବୈଜ୍ଞାନିକ ମହଳରେ ବେଶ ଜଣାଯୁଣା ।

ରାମନ ବିତାର କଲେ ଯେ ସମ୍ମୁଦ୍ର ଜଳରାଶିରେ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ବିଛୁରିତ ହେବା ସମସ୍ତରେ ଲାଲ, ହଳଦିଆ, ସବୁଦ ରଙ୍ଗ ଦୟା ସୂର୍ଯ୍ୟାଲୋକର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଂଶ ଦିନ୍ଦୁ ଶୋଣିତ ହୋଇଯାଏ ଯାହା ସମ୍ମୁଦ୍ରକଳକୁ ଉତ୍ତାପ୍ତ କରେ କିନ୍ତୁ କେବଳ ନୀଳ ଅଂଶର ବେଶି ଭାବ ବିଛୁରିତ ହୁଏ । ତେଣୁ ସମ୍ମୁଦ୍ରର ରଙ୍ଗ ନୀଳ ଦିଶେ ।

ଅନ୍ତରୀଳ ଜଳରାଶିରେ ନୀଳବସ୍ତ୍ର ପ୍ରତିରଳନ ଦେବା ନୀଳବସ୍ତ୍ର ଦିଶେ ଯତ କିନ୍ତୁ ଗରୀର ସମ୍ମୁଦ୍ର ଯନନୀଳବସ୍ତ୍ର କଦାଚିତ୍ ପାବାଶର ପ୍ରତିରଳନ ନୁହେଁ ଏ ଥିଲା ରାମନଙ୍କ ଦୃଢ଼ ଧାରଣା ଯାଦା ଲର୍ଡ ର୍ୟାଲେଙ୍କ ଟାରାମାର ଟିକ୍ ଅଲ୍ଲାର । ଏହିଶେଷତଥେ ରାମନଙ୍କ ଧାରଣା ହି ସ୍ୟେମିଦ ଦେଲା । ଶାରୀରିକ ସ୍ଵର୍ଗରେ ବିଛୁରିତ ପାଲେଇତ ତୀର୍ତ୍ତା ତରଙ୍ଗ ଦେଖ୍ୟନ ତୁର୍ପୁ ଘାଟ ମହିତ ଦୁଃଖରାତ୍ରାପାରିବୁ^{*} । ନୀଳରଙ୍ଗର ତରଙ୍ଗ ଦେଖ୍ୟ କମ ଦେଖୁ ଏହି ରଙ୍ଗର ବିଛୁରିତ ଅଂଶର ନୀଳର ତରଙ୍ଗ ଦେଖି । ନେଥୁତୋରୁ ପାଇବାର ନିଜ ନୀଳ ଏବଂ ସମ୍ମୁଦ୍ରର ରଙ୍ଗ ହି ନୀଳ ।

ପାଲିତ ପ୍ରଫେସର ଓ ଗରେଷଣା :

ବଡ଼ ସକାଳୁ ଉଠି ନିଜର ନିତ୍ୟକର୍ମ ମାରି ରାମନ ଶାସି ପହଞ୍ଚି ଯାଉଥିଲେ ଏସୋଧିଏସନର ଗରେଷଣାରାଗକୁ । ପ୍ରାସାଦ-ସାନ୍ତେନାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗରେଷଣାରେ ନନୋନିବେଶ କରି ଘରକୁ ଆସୁଥିଲେ ଖଚାପର୍କ ଗାଧୁଆ ଆଉ ଶାଇବା ଶେଷ କରି ସୁନିତର୍ମତି କଲେଇ ଅଗ୍ର ଯାଇପ୍ରକୁ ଯାଇ ପାଠପତ୍ରଭେଦବା ପାଇଁ । ଏସୋଧିଏସନର ପଛପଦରେ ହାଙ୍କ ଗହିବା ଯତ । ହାଙ୍କ ପଛ କବାଟ ବାଟରେ ମେ ଶାଳି ଆସୁଥିଲେ ତାଙ୍କ ଗରେଷଣାରାଗକୁ ।

* ବିଛୁରିତ ଅଞ୍ଜଳିକ ତୀର୍ତ୍ତା । ୧୯୮୧/୧୩

ଦେଖିବା ହି ତରଙ୍ଗ ଦେଖିବା

କଲେନ୍ଦ୍ର ପେଟି ପୁଣି ଗବେଷଣାରେ ମାତି ଯାଇଥିଲେ ନିନର ଛାତ୍ର ଏବଂ ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କ ମାଙ୍କରେ । ରାଟି ପ୍ରାସ୍ତ ଦଶଟା ଦେଳକୁ ପ୍ରେତୁଥିଲେ ଘରକୁ । ବେଶ ସେତିବିବେଳେ ପାହାନ୍ତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କର ରହଣି ଘର ଭିତରେ । ଦିନେ ଦିନେ ରାତିରେ ଚେତୁଲ ଉପରେ ତୁଳେଇ ପଡ଼ି ସେଇଠି ଶୋଇ ଯାଇଥିଲେ ପାହାନ୍ତାରେ ଆଶ୍ରୁତୋଷ ଦେ ତାଙ୍କୁ ଡିତାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ।

ଏହି କର୍ମ ଚଞ୍ଚଳ ଗବେଷକଙ୍କୁ ସବୁମତେ ସହଯୋଗ କରୁଥିଲେ ତାଙ୍କ ସହକର୍ମୀଣୀ ଲୋକ ପୁନରୀ ଦେବୀ । ସ୍ଥାମୀ ଅନେକ ସମସ୍ତରେ ବାହାରେ ରହୁଥିଲେ ବୋଲି ମନରେ ଝାନି ନଥିଲା ତାଙ୍କର । ସ୍ଥାମୀଙ୍କ ଗବେଷଣାର ସଫଳତା ତାଙ୍କୁ ଦେଇଥିଲା ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ସୁଖ । ଏହୁଡ଼ିଆ ବେଳେ ବାଣୀ ବନ୍ଦାଇଥିଲେ ସେ - ଯେଉଁ ବାଣୀ ଦିନେ ଟାଣି ଆଣିଥିଲା ଗାମନକୁ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ବିବାହ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ସମସ୍ତ ଅପର୍ଯ୍ୟବହାର କରୁ ନଥିଲେ ସେ । ନିଜ ଚର୍ଚାରେ ସେ ଜାଗେନୀ ଶିକ୍ଷା ଆଗମ କରିଦେଲେ ଏବଂ ଯଥେଷ୍ଟ ବୁଦ୍ଧି ଲାଭ ମଧ୍ୟ କଲେ । ଏହା ତାଙ୍କର ବିଦେଶ ଯାତ୍ରା ସମସ୍ତରେ ବହୁତ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇଥିଲା ।

ଶିସ୍ତରେ ତାଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ ସହକର୍ମୀ ଥିଲେ କେ. ଏସ. କୃଷ୍ଣନ୍ । ରାମନାଥନ୍, ରାମଦାସ, ରାମକୃଷ୍ଣ ରାଓ, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ରାଓ, ଉଗବନ୍ଦମ, କୃଷ୍ଣମୁଣ୍ଡ ଏବଂ ରାମସ୍ଥାମୀ ପ୍ରମୁଖ ବୈଜ୍ଞାନିକଙ୍କଣ ମଧ୍ୟ ରାମନଙ୍କ ସହିତ ରିସର୍ଚରେ ମାତି ଯାଇଥିଲେ । ୧୯୭୦ରେ ନୋବେଲ୍ ଲେକ୍ଚର୍ ଦେବା ସମସ୍ତରେ ରାମନ୍ ଉପରୋକ୍ତ ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କ ନାମ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଥିଲେ ।

୧୯୭୭ ସାଲ ଥିଲା ରାମନଙ୍କ ଗବେଷଣାର ଶୀର୍ଷ ବର୍ଷ । ସେ ବର୍ଷ ସେ ନିଜେ ଏବଂ ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କ ସହ ଯୁଗ୍ମ ଭାବରେ ବାଇଜ୍ଞାନିକ ଶିଖିତ ରିସର୍ଚ ପେପର ଛପେଇଥିଲେ - ତମ୍ଭକୁ ଅଧିକାର ବିଦେଶରେ । ରାମନଙ୍କ ଖ୍ୟାତି ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାକୁ ଲାଗିଲା ଏବଂ ୧୯୭୪ରେ ୩୬ ବର୍ଷ ବସ୍ତିପରେ ସେ ଲିଙ୍ଗନର ରସାଲ୍ ଯୋଗାଇଛିର ଫେଲୋ ଭାବରେ ନିର୍ବିତ୍ତ ହେଲେ । ଏହା ଏକ ବହୁତ ବଡ଼ ସମ୍ବାନ୍ଦ୍ୟ । ତାଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ମାତ୍ର ତିନିନଶ ଭାଗତୀୟ ଏ ସମାନର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଥିଲେ । ୧୮୪୧ରେ ଏ.ସି. ପ୍ରାଡ଼ିଆ, ୧୯୪୮ ରେ ୩୧ ବର୍ଷ ବସ୍ତିପରେ ଏସ. ରାମାନୁଦମ୍ ଏବଂ ୭୭ ବର୍ଷ ବସ୍ତିପରେ ୧୯୭୦ରେ ନଗଦୀଶ ଚନ୍ଦ୍ର ବୋସ ।

୧୯୭୪ରେ ରାମନ ବ୍ରିଟିଶ ଏଣ୍ସ୍‌ଯାଏଇଏସନ୍ ଫର୍ମ ଏ କଲଟିଭେସନ୍ ଥ୍ରେ ସାମ୍ପ୍ରଦୟ ତଥାପରୁ କାନାଡ଼ା ଭୂମଣ ପାଇଁ ଆମନ୍ତିତ ହୋଇଥିଲେ । ତାପରେ ତାଙ୍କର ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ ଆମେରିକାରେ ବିଜ୍ୟାତ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନବିତ୍ତ ଆର. ଏ. ମିଲିକାନ୍ଦଙ୍କ ମହିତ ସାକ୍ଷାତ ହୁଏ । ତାଙ୍କ ନିମନ୍ତଣ କ୍ରମେ କଲିପଣ୍ଡିତୀଙ୍କୁ

ଜନସ୍ଵରୂପ ଅଫ୍. ବେନୋଲେନିରେ ଚାରିମାସ ଭିତ୍ତି ପ୍ରଫେସର ଭାବରେ ଯୋଗଦାନ କରନ୍ତି । ଏହି ଅବସରରେ ପ୍ରାକ୍ତନ ଜନସ୍ଵରୂପର ଶତବାରୀରେ ସେ ଯୋଗଦାନ କରନ୍ତି ।

୧୯୭୭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାମନଙ୍କ ଶିକ୍ଷାରତ ଯୋଗ୍ୟତା ଥିଲା ମାତ୍ର ଏମ.ୱ. ଯଦିଓ ସେବେଳକୁ ରବେଶଣା ମେଗ୍ୟୁସ୍‌ରେ ସେ ସାରା ଜନକ୍ରୂ ଚକ୍ର କରିଦେଇଥିଲେ । ସେ ବର୍ଷ ତାଙ୍କୁ କଲିକଟା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସମାନ ପୂର୍ବ ଟି.୬ସ୍ସି. ଉପାଧୁରେ ସମାନିତ କରେ * । ତାପରେ ଅନେକ ଭାଗରେ ତେଥା ବିଦେଶୀ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ତାଙ୍କୁ ଏହି ସମାନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛି । ଯଦିଓ ବିଲୀୟ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଏହି ସମାନ ପାଇଛନ୍ତି ବହୁତ ପରେ ଅର୍ଥାତ୍ ୧୯୭୪ରେ । ୧୯୭୯ରେ ବ୍ରିଟିଶ ସମ୍ରାଟ ତାଙ୍କୁ ନାଇର ହୁଏ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ଏବଂ ରାମନ ସାର ଉପାଧୁରେ ଉପାଧୁର ହୁଅଛି ।

୧୯୭୭ ମସିହାର ଡିସେମ୍ବର ମାସର ଏକ ଶୀତୁଆ ସତା । ରାମନ ଏବଂ ତାଙ୍କ ବଡ଼ ଭାଇ ସି. ସୁତ୍ରମନ୍ୟ ଆସାର (ଯାହାଙ୍କ ପୁଅ ଏସ. ବନ୍ଦ୍ରଶେଖର ବିଷ୍ୟାତ ନୈୟତି ପଦାର୍ଥବିଦ ତଥା ନୋବେଲ୍ ବିଜୟୀ) ଅପ୍ରିସ୍ ଘରେ ବସି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲେ । ପଞ୍ଚ ତାରିଖ ରୁମରୁ ଚେତ୍ତିଓ ସମାଚାର ଶୁଣି ଦେଖି ଆସିଲେ କେ.୬୩.୭୩୭୯ ଏବଂ ଜଣାଇଲେ ସେ ରଜନ ରଣ୍ଜିତ ବିଜୁରଣ୍ଜ ପାଇଁ ସେ ବର୍ଷ ଅର୍ଥର କମନ୍ ଏକିହାରେ ନୋବେଲ୍ ପ୍ରାଇଜ ପାଇଛନ୍ତି । ଆନନ୍ଦରେ ଉଚ୍ଛିତ ହୋଇ ରାମନ କହିଲେ, “ସୁଖବର । ସତେ ଜେତେ ସୁଖବର ଦେଲ ହୁଅନ୍ତି । ରଜନ ରଣ୍ଜିତ ଯାହା ସତ୍ୟ, ଆଲୋକ ରଣ୍ଜିତ ପାଇଁ ସତ୍ୟ ହେବ । ଆମକୁ ତାହା ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ତା ସଙ୍ଗେ ମିଳିବ ନୋବେଲ୍ ପ୍ରାଇଜ ।”

ରାମନଙ୍କ ଅସନ୍ନ ଧରଣର ଆମରିଶାସ ଥିଲା । ସତ୍ରୁ ସତ ଆଲୋକ ବିଜୁରଣ୍ଜ ପ୍ରଭାବ ୧୯୭୮ ଫେବୃଆରୀ ମାସରେ ପ୍ରତିପାଦନ କରି ସେ ସାରା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଦେଲେ ଯେ ଏକ ସାଧାରଣ ରବେଶଣାଗାରରୁ ଅସାଧାରଣ ଅବିକ୍ଷାର ମଧ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧର ।

ରାମନ ପ୍ରକାଶ :

କୌଣସି ଗୋଟିଏ ରଙ୍ଗର ଆଲୋକ ରଣ୍ଜିତ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଉପବେ ଆପତ୍ତି କଲେ ଏବଂ ସମକୋଣରେ ପର୍ଯ୍ୟବେଶଣ କଲେ ଯେହି ରଙ୍ଗର ଆଲୋକ ରଣ୍ଜିତ ବିଜୁରଣ୍ଜ ହେବା କଥା ଲଠ୍ଟ ର୍ୟାଲେ ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରତିପାଦନ କରିଥିଲେ । ଏହି ଆଲୋକ ରଣ୍ଜିତ ବିଜୁରଣ୍ଜ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ସମସ୍ୟରେ ଏତେହି ହେଲା ସତ୍ୟର ବର୍ଷ ବ୍ୟସରେ ଥେହିବ ବନ୍ଦଳ କହି ତହୁରେଚି ତିତ୍ରୀ ହାମଳ ଇଟିଥିଲେ ଯାହା ରାମନଙ୍କୁ ଖେଳାକୁ ପଡ଼ି ନଥିଲା ।

ରାମନଙ୍କ ଛାଡ଼ୁ ରାମନାଥନ୍ ଆପଟିଟ ରଶ୍ମିତାରୁ ଡିନ୍ ରଜନ ରଶ୍ମି ବିକୁଳିତ ହେବାର ଦେଖୁଥିଲେ । ଏହା ଏୟଗତ ଜଥା । ସେ ବାଇରଣୀ ରଜନ ପିଲାରେ ଧ୍ୟବହାର କହି ଦେଖୁଲେ ଯେ ବିକୁଳିତ ଆଲୋକରେ ବାଇରଣୀ ରଜ ଛଦା ସେଇଠୁଁ ଦାର୍ଢତର ରଜନ ଦେଖ୍ୟର ଷ୍ଟୀଣ ସବୁଜ ରେଖା ଅବଶ୍ଵିତ । ଏହା ପ୍ରକଳ୍ପରେ ରାମନ ପ୍ରଭାବର ଅବିଷ୍ଟାରର ଅସମାଚନ ବୁଝାଯାଇପାରେ । ଏହାରୁ ବୁଝାଇବାକୁ ଯାଇ ଦୈନିକଜୀବିନାମେ କହିଲେ ଯେ ବାଇରଣୀ ରଜନ ରଜନ ରଜନ ପଞ୍ଚମ ପ୍ରୋଟିନ୍ ପରିଣାମ ହୁଏ । ସେଇତମ୍ ବା ବର୍ଣ୍ଣାଲୀରେ ଏହାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲାଜନ ବୁଝାଯାଏ । ୧୯୭୭ରୁ ରାମନ ଓ ବୃଷ୍ଟନ ଲାଗିଗଲେ ଏଷିଷ୍ଟୋର ଲାଜନ ବା ବିପରୀତ ଷ୍ଟୋର ଲାଜନ ପାଇବାରେ । ଅର୍ଥାତ୍ ବୌଣସି ଅକ୍ଷ ଶକ୍ତି ସମନ ପ୍ରୋଟିନକୁ ବସ୍ତୁଦ୍ୱାରା ବିକୁଳିତ କରି ବସୁର ଅଶ୍ଵ ତାରୁ କିଛି ଶକ୍ତି ଆବଶ୍ୟକ କରି ଉଚ୍ଚ ଶକ୍ତି ସମନ ଆଲୋକ ପାଇବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କ ପଦ୍ୟମ ଅବ୍ୟାହତ ନହିଁଲା । ବିକୁଳିତ ରଶ୍ମିର ବର୍ଣ୍ଣାଲୀରେ ଏହି ଉଚ୍ଚଶକ୍ତି ସମନ ଆଲୋକ ରେଖାର ସମାନ ମିଳିଲା ୧୯୭୮ ଫେବୃଆରୀରେ ଯାହାରୁ “ଏହି ମୁଦ୍ରନ ବିକିରଣ” ନାମେ ରାମନ ବିଦିତ କରି ରବେଷଣା ନର୍ଣ୍ଣାଲିରେ ଛପେଇଲେ ।

ଏହି ପ୍ରକିଷ୍ଟାର ସମୀକରଣ ହେଲା :

$$\text{ବସୁ} + \text{ ବିକିରଣ } \rightleftharpoons \text{ ବସୁ } + \text{ ବିକିଗଣ }$$

ସାଧାରଣ ଅବଶ୍ୟକ ଉଚ୍ଚଶକ୍ତି ସମନ ଆଲୋକ ଉଚ୍ଚଶକ୍ତି ପରିପାରି ନିମ୍ନଶକ୍ତି ସମନ ଆଲୋକ

ଅର୍ଥାତ୍ ନାଲରଜନ ଆଲୋକ ନିପଟିତ କଲେ ସେଇଠୁଁ କମ୍ ଶକ୍ତି ସମନ ସବୁଜ ଆଲୋକ ମିଳିପାରେ, ଏବଂ ସେଇଠୁଁ ବେଶି ଶକ୍ତି ସମନ ବାଇରଣୀ ଆଲୋକ ବି ମିଳିପାରେ ।

ରାମନ ପ୍ରଭାବକୁ ସହଜ ଭାଷାରେ ବୁଝେବାକୁ ଯାଇ ନମ୍ବିକ ବିଶ୍ଵିଷ ଅଧ୍ୟାପକ^{*} ବିବୁଥିଲେ, ‘ମନେବର ରୁମେ ଦଶକଙ୍କା ଧରି ବନାରକୁ ବାହାରିଲ । ଧାର୍ଥକଙ୍କାର ପରିବା କିଣି ରୁମେ ପାତ୍ରକଙ୍କା ଧରି ଫେରି ଆସିବ । ଏହା ହେଲା ସାଧାରଣ କଥା । କିନ୍ତୁ ଆଉ ନଣୀ ଦଶକଙ୍କା ଧରି ବନାରକୁ ଯାଇ ବନାରରେ ତାର ବାକୀ ଥିବା ପାତ୍ର କଙ୍କା ଅସୁଲ କରି ପନ୍ଦର କଙ୍କା ଧରି ଫେରି ଆପିଲା । ସେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଘଟଣାଟି ବୁଦ୍ଧିତ ଘଟେ ଏବଂ ଏହା ହେଲା ରାମନ ପ୍ରଭାବ ।’

^{*} ରେଭେନ୍ କଲେକ୍ଟର ଏବଂ ଏବଂ ରୁହନ ବୁଦ୍ଧିନିଧି ବିଶ୍ଵ ।

ଏହି ପ୍ରଭାବ ସାହାଯ୍ୟରେ ବିଭିନ୍ନ ବସ୍ତୁର ଗଠନ ସମକ୍ଷରେ ଅନୁସରନର ନୂତନ ଦ୍ୱାର ପ୍ରଟିଶଳା ।

୧୯୭୯ ଜାନୁଆରୀ ଦୁଇ ଚାରିଶରେ ମାନ୍ଦ୍ରାନରେ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ଭାଗତେସ ବିଜ୍ଞାନ କଂଗ୍ରେସର ଘୋଡ଼ବଶମେ ସାଧାରଣ ଅଧ୍ୟବେଶନରେ ସଭାପତିତ୍ବ କରିବା ସମସ୍ତରେ ରାମନ ରାଜର ନୂତନ ବିକିରଣ ବିଷସରେ ସମ୍ୟକ ଆଲୋଚନା କରିଥିଲେ । ଏହି ବର୍ଷ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ଶାଖାର ସଭାପତି ଥିଲେ ଏସ. ଏସ. ବୋସ । ଭାଗତେସ ବୈଜ୍ଞାନିକ ମାନଙ୍କଳ ପ୍ରଥମ ଜାତୀୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ଇଞ୍ଜିନ୍ୟୁଲ୍ ସାଇନ୍ସ କଂଗ୍ରେସ ବା ଭାଗତେସ ବିଜ୍ଞାନ କଂଗ୍ରେସ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ୧୯୧୩ରେ । ଏହାର ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟବେଶନର ସଭାପତି ଥିଲେ ସାର ଆଶ୍ଵାଦୋଷ ମୁଖ୍ୟୀ ଏବଂ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ଶାଖାର ସଭାପତି ସି. ରି. ରାମନ ।

ନୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ଓ ଖ୍ୟାତି :

ଏହି ନୂତନ ବିକିରଣର ଅବିଷ୍ଵାର ହେତୁ ନୋବେଲ୍ କମିଟି ୧୯୭୦ର ଫେବୃଆରୀ ନୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ସି. ରି. ରାମନଙ୍କୁ ଦେବା ପାଇଁ ଛିନ୍ନ କଲେ । ଲେଖି ରାମନଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ସାର ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ରେଙ୍କଟାମନ ଡିସେମ୍ବର ୧୦ରେ ଏହି ପୁରସ୍କାର ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ଷ୍ଟକହମରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ‘ଷ୍ଟକହମରେ ଏକ ସମ୍ଭାବ ରହଣି’ ଶାର୍ତ୍ତକ ଏକ ମନୋରମ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଲେଖି ରାମନ (ଶ୍ରୀମତୀ ଲୋକସୁନ୍ଦରୀ ଅନ୍ଧାଳ) ତାଙ୍କ ସ୍ଥାମାଙ୍କ ନୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ଗ୍ରହଣ, ତାପରେ ରାଜକୀୟ ନୈଶ ଭୋକି ଓ ତହେ ପରଦିନ ନୋବେଲ୍ ବକ୍ତ୍ଵା ବିଷସରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ଡିସେମ୍ବର ୧୦ରେ ନୈଶଭୋକିରେ ସୁରାର ସୁଅ ଛୁଟିଥିଲା କିନ୍ତୁ ରାମନ ଦମ୍ପତ୍ତି ନିଳପୁର୍ଣ୍ଣ କପ ହାତରେ ଧରି ‘ତୁ ଦ ହେଲୁଥ ଅପ ଦ କିଙ୍ଗ ଅପ ସ୍ମିତେନ୍’ ବୋଲି କହି କପ ଉପରକୁ ଉଠେଇଥିଲେ । କେହି କେହି ରାମନଙ୍କ ଉପରେ ଏଲ୍କୋହଳର ପ୍ରଭାବ ଜାଣିବାକୁ ଉପ୍ରେକ୍ଷଣ ଥିଲେ କିନ୍ତୁ ରାମନ ନିଜର ବାକଟାତୋର ମମକ ଦେଖାଇ କହିଲେ, ‘ଆପଣମାନେ ଏଲ୍କୋହଳ ଉପରେ ରାମନ ପ୍ରଭାବ ଦେଖାଇଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ ରାମନ ଉପରେ ଏଲ୍କୋହଳ ପ୍ରଭାବ ଦେଖାପାରିବେ ନାହିଁ ।’

ଲୋକେ କହନ୍ତି ରାମନ ପ୍ରଭାବ ଅବିଷ୍ଵାରରେ କୃଷ୍ଣନଙ୍କର ଅବଦାନ ରହିଛି ତେଣୁ ଉଦସଙ୍କୁ ଯୁଗ୍ମ ଭାବରେ ନୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ମିଳିବା ଉଚିତ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏଥୁପାଇଁ ରାମନ କିଛି ପାରେ ଅନ୍ତର କରିବାହାନ୍ତି କାରଣ ପ୍ରଥମ ପରୀକ୍ଷାର ଫ୍ଲାଇଟ ସେମାନେ ଯୁଗ୍ମ ଭାବରେ ଫେବୃଆରୀ ୧୨ରେ ନେଚର ପଢ଼ିବାକୁ ପଠାଇଥିଲେ । ‘ନୂତନ ବିକିରଣ’ ନାମକ ଲେଖାଟିକୁ ରାମନ ନିଜ ନାମରେ ନେଚରକୁ ୧୯୭୮

ମାତ୍ର ୮ ରେ ପଠାଇବା ବ୍ୟତୀତ ଏ ସଂକ୍ରାନ୍ତୀୟ ବାବୀ ନଅ ଗୋଟି ଲେଖା କୃଷ୍ଣନଙ୍କ ମହିତ ଶୁଣୁ ନାମରେ ପଠାଯାଇଥିଲା ଯହିରେ ପ୍ରୋସିଡ଼ିଙ୍ଗସ୍ ଅତି ଦ ରସାଳ୍ ଦୋସାଇଟିକୁ ପଠାଯାଇଥିବା ଲେଖା ମଧ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଭୂତ । କିନ୍ତୁ ସବୁ ନିନିଷ ଅନୁଧାନ କରି ମୋବେଲ୍ କମିଟି ରାମନଙ୍କ ନାମ ଏହି ପୁରସ୍କାର ପାଇଁ ସୁପାରିଶ କରିଥିଲେ ।

ରାମନ ନିଜର ତଥା ନିଜ ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କ ଗବେଷଣାର ଫଳାଫଳ ଦେଶଶାର ଛାପିବା ପାଇଁ ପଠାଇ ଦେଇଥିଲେ । ବେଳେବେଳେ ନେମେନାଲୁ ପୋଷ ଅପିସ୍ତ୍ର ଗାଡ଼ିରେ ଯାଇ ଲେଇ ଏ ଦେଇ ଲେଖା ଗୁଡ଼ିକ ବିଭିନ୍ନ ପତ୍ରିକାକୁ ପଠାଇଥିଲେ । ଏହି ତେବେତା ହେତୁ ସେ ମୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ବିନସୀ ହୋଇଥିଲେ ନଚେତ ଯଦି ଏହି ଗବେଷଣାର ଫଳାଫଳ ତିମିମାସ ରେରିରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାନ୍ତା ହୁଏତ ରୁଷିଆର ଦୁଇଜଣା ବୈଜ୍ଞାନିକ ଯେଉଁମାନେ ଏହି ବିଷସ୍ତରେ ଗବେଷଣା ବୁଝିଲେ ଏହି ପୁରସ୍କାରର ବିନସୀ ହୋଇଥାନ୍ତେ । ରାମନଙ୍କ ପୂର୍ବସୁରୀ ନଗନୀଶ ଚନ୍ଦ୍ର ବୋସ କିନ୍ତୁ ଥିଲେ ଅନ୍ୟ ଉପାଦାନରେ ଗଢା । କୌଣସି ଉପାଦାନ କିମ୍ବା ଆବିଷ୍କାରକୁ ନିନ୍ଦନ ନାହିଁରେ ପେଟେଷ୍ଟ କରିବାକୁ ଚାହୁଁନଥିଲେ କି ଗବେଷଣାର ଫଳାଫଳକୁ ଅବିଳମ୍ବ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଉପସ୍ଥିତ ନଥିଲେ । ତେଣୁ ବେତାର ତରଙ୍ଗର ପ୍ରେରଣ ଓ ଗ୍ରହଣର ପ୍ରଥମ ଆବିଷ୍କାରକ ବୋସ ମୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ପାଇବାରୁ ବଞ୍ଚି ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ପରେ ବେତାର ତରଙ୍ଗ ଓ ଗ୍ରହଣର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ମଧ୍ୟ ଉଚାଳୀୟ ପଦାର୍ଥବିଦ୍ ମାର୍କେଟି ମୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ବିନସୀ ହୋଇଥିଲେ ।

ରାମନ ମୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ପାଇବା ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କର ଉଚିବୋଟୀର ଗବେଷଣା ପାଇଁ ଅନେକ ସମାନର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଥିଲେ - ଯଥା, ୧୯୭୪ରେ ଏତ୍‌ଆର୍‌ଏସ୍. ସମ୍ମାନ, ୧୯୭୮ରେ ଉଚାଳୀୟେନ୍ ଦୋସାଇଟି ଅତ୍ୟ ସାଇଟ୍‌ସର ମାତ୍ରସୀ ପଦକର ସମ୍ମାନ ଏବଂ ୧୯୭୯ରେ ସାର ଉପାଧ୍ୟ । ମୋବେଲ୍ ପୁରସ୍କାର ଘୋଷଣା ହେବାପରେ ଏହି ସମ୍ମାନ ବୁନ୍ଦାତ୍ରାରେ ବୃଦ୍ଧି ଲାଭ କଲା ।

ଉଚିତ ତଥା ବିଶ୍ୱର ବିଭିନ୍ନ ଶବ୍ଦକାଗଜମାନଙ୍କରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଶୀର୍ଘାନାମାରେ ରାମନଙ୍କ ଗୁଣଗାନ କରାଗଲା । କଲିକତାକୁ ଫେରୁ ଫେରୁ କଲିକତା କର୍ପୋରେସନ ତାଙ୍କୁ ନାଗରିକ ସମ୍ମର୍ତ୍ତନା ଜ୍ଞାପନ କରିଥିଲା । ଏହି ଅବସରରେ କର୍ପୋରେସନର ଉଚାଳାନୀନ ମେସର ତାଙ୍କର ବିଧାନ ଚନ୍ଦ୍ର ରାସ୍ ତାଙ୍କର ଭୂଷ୍ମୟ ପ୍ରଶଂସା କରିଥିଲେ । ସେ କହିଥିଲେ ଯେ ରାମନଙ୍କୁ କଲିକତା ଆବିଷ୍କାର କଲା ଏବଂ ରାମନ ଆବିଷ୍କାର କଲେ ରାମନ ପ୍ରଭାବ ।

୧୯୩୦ର ଲକ୍ଷନର ରସାଲ ଘୋମାଟି, ତାଙ୍କୁ ହୃଦୟ ପଦବ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଫାରାଡ଼େଙ୍କ ଚଢ଼ିବୁ ଶୁଣିବାସ୍ଥ ଦେଖ ଅର୍ଥିଷାଗର ଶବ୍ଦାର୍ଥୀ ଉପରିଲକ୍ଷେ ନେବର ପାତ୍ରିବା ରାମନଙ୍କୁ ୧୯୩୧ ମସିହାର ଏବ ବିଶେଷ ସଂଖ୍ୟାରେ ଲେଖିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ । ରାମନଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧର ନାମ ଥିଲା ‘ଫାରାଡ଼େଙ୍କ ପାଖରେ ଭାରତର ଜଣ’ । ନାମଟା ନିଶ୍ଚୟ ବିଚିତ୍ର ବାରଣ ରାମନଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଜଣ ବିଷୟରେ ବୌଣସି ସଞ୍ଚାରି ନଥିଲା । ରାମନ ବେବଳ ଲେଖିଥିଲେ ଯେ ତା. ମହେନ୍ଦ୍ରଲାଲ ପରବାର ଇଣ୍ଡିଆର ଆସୋଧିଏସନ୍ ଫର ଦ କଲ୍‌ଟିଭେସନ୍ ଅତ୍ୟ ସାଇନ୍ସର ଛାପନ ବର୍ତ୍ତିଥିଲେ କ୍ରିଟିଶ ଏସୋଧିଏସନ୍ ଭାଷାରେ ଯାହାର ନନ୍ଦାତା ଫାରାଡେ । ତେଣୁ ପ୍ରବାରାନ୍ତରେ ତାଙ୍କର ଶବ୍ଦଶାରେ ଫାରାଡ଼େଙ୍କ ପାଶେ ପ୍ରଭାବ ବଥା ସେ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘ କରିଥିଲେ ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଏ ।

୧୯୪୧ରେ ମାର୍କିନ ଯୁଦ୍ଧରାଷ୍ଟ୍ର ତାଙ୍କୁ ପ୍ରାକ୍ତନିନ୍ଦା କରିଥିଲା । ୧୯୪୯ ମସିହାରେ ପ୍ରଫେସର ଡି.ଏ.ବ. ହର୍ଟିଙ୍କ ମୁଦ୍ର୍ୟପରେ ରାମନଙ୍କୁ ପ୍ର୍ୟାରୀ ଆବାଡ଼େମୀର ବିଦେଶୀ ସଦସ୍ୟ ଭାବରେ ନିର୍ବାଚିତ କରାଯାଇଥିଲା । ୧୯୩୪ରେ ମହାଶୂର ମହାରାଜା ତାଙ୍କୁ ‘ରାଜସଭା ଭୂଷଣ’ ଉପାଧି ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି । ୧୯୪୮ ରେ ଯେତେବେଳେ ନାତୀସ ଅଧ୍ୟାପକ (ନ୍ୟାସନାଲ ପ୍ରଫେସର) ପଦର ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ରାମନ ତାର ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟକ୍ଷାରୀ ହୁଅଛି ଯା’ର ଦକ୍ଷମା ମାସକୁ ନିସାର୍ତ୍ତ ଅଭେଦ ହକାର ଜଙ୍ଗ ।

ରହ ଉପରେ ରାମନ ଅନେକ ଶବ୍ଦଶାର କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ୧୯୪୪ ସାଲର ଜଣତ୍ର ବିଷୟରେ ସେ ହେଲେ ଆମ ଦେଶର ପ୍ରଥମ ଭାଗତ ରହ । ଅନ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ସେହି ବର୍ଷ ଏହି ସକାନର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଥିଲେ ସେମାନେ ହେଲେ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ରାଜଙ୍ଗୋପାଳକାରୀ ଏବଂ ସର୍ବପଳ୍କୀ ରାଧାକୃଷ୍ଣନ । ସେହି ବର୍ଷ ସତ୍ୟେନ୍ଦ୍ରାନ୍ତ ପାଇଥିଲେ ପଦ୍ମ ବିଭୂଷଣ (ପ୍ରଥମ ବର୍ଜ) ଏବଂ ପଦ୍ମବିଭୂଷଣ (ବ୍ରିଜେସରର୍ବର୍ଜ)ର ଅଧିକାରୀ ଥିଲେ କେ.ଏସ.କୃଷ୍ଣନ, ଏବଂ ନେ.ଭାରା ଏବଂ ଏସ.ଏସ. ଭନେଶ୍ଵର ।

ରାମନଙ୍କ ସକାନପୂର୍ବ ପଦସଦବୀ ଏବଂ ପୁରୁଷାର ଅସୁମାରୀ । ନେହୁଙ୍କରେ ଅଛି ବ୍ୟାସଗୋର ଏଲ୍ ଏଲ୍.ଟି., ସୋବର୍ଷ (ପ୍ର୍ୟାରୀ)ର ଡିଏସ୍ସି., ପ୍ର୍ୟାରୀ ଏବାମେୟୀ ଅତ୍ୟ ସାଇନ୍ସ୍‌ର ବିଦେଶୀ ସହକାରୀ, ବ୍ୟାସଗୋର ରସାଲ ପିଲେସର୍ପିଭାଲ ଘୋସାଇଟିର ସଦସ୍ୟ, ରସାଲ ଆଇରିଶ ଏବାମେୟୀର ସଦସ୍ୟ, ହଙ୍କାରୀ ଏବାମେୟୀ ଅତ୍ୟ ସାଇନ୍ସ୍‌ର ସଦସ୍ୟ, ମୁୟନିର୍ବର ଜର୍ମାନ ଏବାମେୟୀର ସଦସ୍ୟ, କୁରିଶ ପିନ୍କିବେଳ ଘୋସାଇଟିର ସଦସ୍ୟ, ଚେବୋଫ୍ଲୋଡ଼ ଏବାମେୟୀ ଅତ୍ୟ ସାଇନ୍ସ୍‌ର ସଦସ୍ୟ, ଆମେରିକାନ୍ ଅୟଟିଭାଲ ଘୋସାଇଟିର ଏମାରୀ ଟ୍ରେନିଂ, ରୂମନିଆ ପାଧାରଣତ୍ର ଏବାମେୟୀର

ଅନରାଗୀ ସଦସ୍ୟ, ଆମେରିକାର ବ୍ୟାରଗାଟ ଏକୁଷ୍ଟିକାଲ ମୋସାଇଟିର ସକାନିତ ସଦସ୍ୟ । ପୋୟ ନନ୍ ତାଙ୍କୁ ପର୍ଯ୍ୟେକିତିକାଲ ଏବାମେମୀ ଅଏସ୍ ସାଇଟ୍‌ର ସଦସ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ଲେସାର ଚର୍ଚିର ଆବିଷ୍କାର ପରେ ରାମନ ପ୍ରଭାବର ଉପଯୋଗୀତା ଆହୁରି ବ୍ୟାପକ ହୋଇଛି ଏବଂ ରାମନ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସକଳନୀର ଆସ୍ଥାଜନ ପୃଥ୍ବୀର ବିଭିନ୍ନ ନଗରୀରେ ଆସ୍ଥାନିତ ହେବାକି ।

ଏପରୁ ସକାନ ପୁଅଟ ରାମନଙ୍କ ସକାନ ତଳିକାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିବରଣୀ ପ୍ରମାଣ କରୁନ୍ତି । ବିନ୍ଦୁ ଏହା ବିହା ବାହୁଦ୍ୟ ଯେ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ସକାନ ମଣିଷକୁ ଭାରାକ୍ରୁଟ କରେ ଏବଂ ତାର ବାୟ୍ୟକ୍ଷମ୍ଭୁବ ଜମାଇଦିଏ । ତେଣୁ ବର୍ଣ୍ଣାର ଶ ଏବଦା କହିଥିଲେ ଯେ ସେହିପିଅରଙ୍କୁ ଯଦି ତାଙ୍କ ପରି ସକାନର ସନ୍ଦର୍ଭ ସହ୍ୟ ବରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାନ୍ତା ସେ ବୋଧପୁଣ୍ୟ ବୋଟିଏ ଗୋଟି ନାହିଁ ବମ୍ ଲେଖୁଥାନ୍ତେ । ବିନ୍ଦୁ ଏପରୁ ଖ୍ୟାତି ରାମନଙ୍କ ବର୍ମପ୍ରବଶତା ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପବାଇଲା ଭଲିଆ ଜଣାପଡ଼େ ନାହିଁ ।

ବିଦ୍ୟାସ ବଳିବତା :

ଜୀବନରେ ଖ୍ୟାତି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବିଛି ଲୋକଙ୍କର ପରଶ୍ରୀବାରେତାର ଶର୍ଵ୍ୟ ମଧ୍ୟ ହେବାକୁ ପଡ଼େ । ରାମନ ଏଇତୁ ବାଦ ଯିବେ ବା କେମିତି ? ୧୯୭୧୦ ଜେଳକୁ ସାର ଆଶ୍ରମରେ କେବଳ ଶକ୍ତି ରାମନଙ୍କ ବୁଝୁନ୍ତବାକୁ ଆଦର୍ଶରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ମହାପୁରୁଷ ନଥୁଲେ ବା ତାପର ଅମୁଲ୍ୟାଳ୍ୟ ସରବାରଙ୍କ ଭଲିଆ ପ୍ରଶନ୍ତ ହୃଦୟବାଲା ମଣିଷ-ଚିହ୍ନିବା ବ୍ୟକ୍ତି ନଥୁଲେ । ଆଶ୍ରମବତୀ ଓ ପ୍ରାକ୍ଷେତିବତୀ ବଳିବତାରେ ତୀବ୍ରତର ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ରାମନଙ୍କ ଦଶିଣୀପ୍ରୁଟ୍ରୀ କେବଳ ଖଳ ପ୍ରକୃତିର ଥ୍ୟା ମଧ୍ୟମବର୍ଗର ଲୋକେ ସମାଲୋଚନା କଲେ ନାହିଁ, ବଞ୍ଚିଲା ଖବରବାରନରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଅବଜ୍ଞାନୀ ପ୍ରୁଟ୍ରୀ ବିଷୟ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘ କରାଯାଇ ତାଙ୍କୁ ସମାଲୋଚନା କରାଗଲା । ଯେଉଁ ବଳିବତୀ ନ ଛାଡ଼ିବା ପାଇଁ ସେ ଏବଦା ନିଦର ପଦୋନ୍ତିକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରୋକ୍ଷ୍ୟାନ କରିଥିଲେ, ପେଟି ବଳିବତୀ ରହଣି ଧୀରେଧୀରେ ତାଙ୍କୁ ଦୁର୍ବେଶ୍ୟ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ଲର୍ତ୍ତ ବ୍ରେସହାମ ନିସମ * ଅନୁସାରେ ‘ଖରାପ ମୁଦ୍ରା ବନାରାବୁ ଭଲ ମୁଦ୍ରାକୁ ଡେଲା’ ଭଲି ସମାଜରେ ମନ୍ଦଲୋକ ଭଲ ଲୋକଙ୍କୁ ଡିଦେବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତି ।

୧୯୦୭ରୁ ୧୯୭୩ - ଦାର୍ଢୀ ୨୭ ବର୍ଷ ଅର୍ଥାତ୍ ଏବଂ ଶତାବ୍ଦୀର ଏବଂ ଚନ୍ଦ୍ର୍ୟାଶ୍ରମ ଅଧିକ ବାଳ ବଳିବତାରେ ରହି କେବେ ଅନୁଶେଷନା କରି ନାହାନ୍ତି । ପ୍ରତିକୁଳ ପରିଷିଦ୍ଧିରେ ମଧ୍ୟ ରବେଶଣାରେ ହୋଇ ସେ ଆନନ୍ଦ ଲାଭ କରିଛନ୍ତି । ବଳିବତୀ ଛାଇଲୁ ତାଙ୍କୁ ୧୫ ବେଳେ । ପ୍ରୈବନର ମାତ୍ରା ।

* Bad money drives away good money from the market.

ଦୁଃଖାହାସ ତାଙ୍କୁ ଯେତେ କର୍ମଚାର କରିଥିଲା, ଅଭିଜତାପୁଷ୍ଟ ପରିଣତ ବସପର ପଦମର୍ଯ୍ୟାଦା ଓ ସମାଜର ବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଦୁଃଖାହାସିକ ପରିଣୟ ନେବାକୁ ଆର ପ୍ରେରଣା ଦେଇ ପାରିଲି ବରଂ ସାବଧାନଙ୍କରେ ପାଦ ବଡ଼ାଇବାକୁ ବାଧ କରିଛି ।

୧୯୩୩ରେ ବାଜାଲୋରର ଉନ୍ନତିବୁଦ୍ଧି ଅତ୍ୟ ସାଇନ୍‌ର ଭାଇରେକୁ ପଦବୀ ଯତା ହେବା ପରେ ମଧ୍ୟ ବଳିକତା ସହିତ ନିଜ ସମ୍ପର୍କରୁ ଅତୁଳ ରଖିବାକୁ ବର୍ଷେ ଛୁଟି ମାରିବା ପାଇଁ ରାମନ ଦରଖାସ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ସମ୍ମ ! ଯେଉଁ ବଳିକତା ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ସେ ଗବେଷଣା ମାନ୍ଦିତ୍ରରେ ପୃଥିବୀ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କରିଥିଲେ ତାର ସିଞ୍ଚିବେଳେ ତାଙ୍କର ଏହି ସାମାନ୍ୟମେ ଅନୁରୋଧକୁ ପ୍ରଯୋଗ୍ୟାନ କରିଛି । ସେ ବଳିକତା ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟର ପାଇଁ ପ୍ରଫେସର ପଦକ୍ଷେପ ପଦକ୍ଷେପ କରୁଥିଲେ ବେବାପାଇଁ ବାଧ ହେଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟ ବଳିକତା ସହନରୁ ସେ ବିଦୟା ମେଳାଙ୍ଗନ୍ତି ଗୋଟିଏ ଡିଗ୍ରୀ ଅନୁଭୂତି ନେଇ; ତ୍ୟାପି ସେ ସବୁବେଳେ ମାନିଛନ୍ତି ଯେ ତାଙ୍କର ବଳିକତା ରହଣି ହେଉଛି ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମସ୍ତ ।

ଇଞ୍ଜିନୀ ଉନ୍ନତିବୁଦ୍ଧି ଅତ୍ୟ ସାଇନ୍ :

ବାଜାଲୋର ଆସଦେଶର ଏକ ସୁନ୍ଦର ପହର । ସୁରମ୍ୟ ଉତ୍ସାନ ଏବଂ ଅନୁଭୂଳ ପରିବେଶ ପାଇଁ ଏହର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକୀୟ । ଶେଷୁ ୧୯୦୭ ସାଲରେ ନାମସେବଜୀ ଟାଟା ବିଜ୍ଞାନ ଗବେଷଣା ପାଇଁ ଏହଠି ଛାପନ କଲେ ଇଞ୍ଜିନୀ ଉନ୍ନତିବୁଦ୍ଧି ଅତ୍ୟ ସାଇନ୍ ବା ଭାରତୀୟ ବିଜ୍ଞାନ ସଂକ୍ଷାନ । ୧୯୩୩ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଉନ୍ନତିବୁଦ୍ଧିର ବର୍ତ୍ତପାର ଥିଲେ ଭାରତରେ ଉନ୍ନତି ବିଭାଗ ନଥିଲା । ସାଇନ୍‌ର ପ୍ରଥମ ଅନ୍ତରେ ତାଙ୍କର ଉନ୍ନତିବୁଦ୍ଧି ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରଫେସର ରାମନ ହେଉଛନ୍ତି ଏହି ସାଇନ୍‌ର ପ୍ରଥମ ଅନ୍ତରେ ତାଙ୍କର ଉନ୍ନତିବୁଦ୍ଧି ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ରାମନଙ୍କ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାରେ ଏହି ଉନ୍ନତିବୁଦ୍ଧି ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ଏହା ଗବେଷଣା ବାସ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଭାବରେ ତାଙ୍କର ବାର୍ଯ୍ୟବଳାପକୁ ବିଜ୍ଞାନର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଭାଗ ପରିଷ କଲେ ନାହିଁ । ଗବେଷଣାହୀନ ମୋଟା ଦରମାଧାରୀ ସୁଷ୍ଠୁ ଜୀବନ ଅତିବହିତ କରୁଥିବା ଏହି ଅଧାପକମାନଙ୍କୁ ରାମନଙ୍କ ଦୋରଖ ଭଲ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ଶେଷୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ମିଳିତ ଉତ୍ସମରେ କଲେବଳେ କୌଣସି ତାଙ୍କୁ ୧୯୩୭ରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ପଦବୀ ଛାଟି କେବଳ ପଦର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରଫେସର ପଦବୀରେ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଅବଶ୍ୟ ତାଙ୍କ ଦରମା ମାୟକୁ ଅତେଜ ହନ୍ତର କଙ୍କା ଧାର୍ଯ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନଥିଲା ଯାହା ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପୁଲମାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଦେଖି, ତ୍ୟାପି ଏହା ତାଙ୍କ ଆମସମାନଙ୍କୁ ବଡ଼ ଧକ୍କା ଦେଲା । ସେ ସେଇତ୍ତୁ ଚିନ୍ତାକଲେ ନିଜେ ଏକ ଗବେଷଣା ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିବା ପାଇଁ । ମହାଶୁର ରାଜା ତାଙ୍କୁ ଏଥୁପାଇଁ ୧୯୩୮ରେ ୩୫ ଏବଂ

ଜମି ଦାନ କରିଥିଲେ । ସେଇଠି ଗଢ଼ି ଉଠିଲା ତାଙ୍କର ନିଦରଶ ରବେଶଣା ଅନୁଷ୍ଠାନ ରାମନ ରିସଟ୍ ଇନ୍ଡସ୍ଟ୍ରିଆସ୍ଟ୍ ।

ଇଣ୍ଡିଆନ୍ ଇନ୍ଡସ୍ଟ୍ରିଆସ୍ଟ୍ ଅଟ୍‌ସାଇନ୍ସ୍‌କୁ ପୃଥିବୀ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ରବେଶଣା ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିବା ଅହିପ୍ରାସରେ ବିଷ୍ୟାତ ଜମାନ ପଦାର୍ଥ ବିଦ୍ୟା ମାତ୍ର ବର୍ଷକୁ ସେ ବାଜାଲୋରାକୁ ନିମନ୍ତଶ କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର ବର୍ଷ* ୧୯୩୪ରେ ସହୀବ ବାଜାଲୋରରେ କେଇମାତ୍ର ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ରବେଶଣା, ବକ୍ତା ଓ ଅଧାପନାରେ ମଞ୍ଚ ଯାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ଛାସୀ ଅଧାପବ କରିବା ପାଇଁ ରାମନ ପରିଚାଳନା ବମିଟ୍‌କୁ ପ୍ରସାଦ ଦେଇଥିଲେ ବିନ୍ଦୁ ବମିଟ୍‌ରେ ଏହାର ଦୃଢ଼ ବିରୋଧ କରାଗଲା । ବର୍ଷକୁ ଏବଂ ବିତାଫିତ ଜମାନ ଓ ଦ୍ଵିତୀୟ ଚାନ୍ଦୀର ବୈଶାଖିବ ବୋଲି ଅପମାନିତ କରାଗଲା । ବିଦେଶୀ ବୈଶାଖିବମାନଙ୍କୁ ବାଜାଲୋରାକୁ ଆବୁଷ୍ଟ କରିବାର ରାମନଙ୍କ ସାଧୁ ଉଦ୍ୟମର ଏଇଠି ପରିସମାପ୍ତି ଘଟିଲା ।

୧୯୪୮ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ରହି ରାମନ ଯଥେଷ୍ଟ ମାନସିକ ଯନ୍ତ୍ରଣା ପାଇଲେ ସତ ବିନ୍ଦୁ ୧୫ ବର୍ଷ ଅବଧି ମଧ୍ୟରେ ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ୪୯୧ଟି ରବେଶଣା ପଡ଼ୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଇଥିଲା ।

ଇଣ୍ଡିଆନ୍ ଏକାଡେମୀ ଅଟ୍‌ସାଇନ୍ସ୍ :

କଲିବତାରେ ରିସର୍ଚ ଅଗ୍ରଗତି ପାଇଁ ଯେମିତି ଇଣ୍ଡିଆନ୍ ନିର୍ଣ୍ଣାଳୁ ଅଟ୍‌ପିନ୍ଡିଶର ଆରମ୍ଭ କରାଯାଉଥିଲା, ରାମନ ବାଜାଲୋରରେ ୧୯୩୪ରେ ଇଣ୍ଡିଆନ୍ ଏକାଡେମୀ ଅଟ୍‌ସାଇନ୍ସ୍‌ର ଛାପନ କରି ଲକ୍ଷନର ନେଚର ପ୍ରତିବାର ଭାଷାରେ ସେଇଠୁ ବରେଷ୍ଟ ସାଇନ୍ସ ନାମକ ପାଷିକ ପତ୍ରିବା ନିସ୍ମିତ ଭାବରେ ବାହାର କଲେ । ଏକାଡେମୀର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମଧ୍ୟ ନିସ୍ମିତ ପ୍ରବାଶ ପାଇଲା । ଏହି ଏକାଡେମୀର ଛାପନ ଦିନରୁ ୧୯୭୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାମନ ଏହାର ସଭାପତି ଥିଲେ । ଏହି ସଂଘର ପ୍ରଥମ ଅଧିବେଶନ ଅନୁଷ୍ଠାତ ହୋଇଥିଲା ୧୯୩୪ ଜୁଲାଇ ୩୧ରେ ଏବଂ ଦେଶର ବିଶିଷ୍ଟ ବୈଶାଖିବମାନଙ୍କୁ ଏହାର ଫେଲେ ରୂପେ ମନୋମାତ କରାଗଲା ।

ପ୍ରତିବର୍ଷ ଭାବରେ ବିଭିନ୍ନ ସହରରେ ଯେଇଁଠି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଅବସ୍ଥାତ ଏହି ଏକାଡେମୀର ବାର୍ଷିକୋଷବ ହେଉଥିଲା ଏବଂ କୃତ ବିଶାଖାନାମଙ୍କୁ ଫେଲେ ଭାବରେ କଷା ହେଉଥିଲା । ୧୯୪୭ରେ ଏହି ଉତ୍ସବ ବଚବରେ ଅନୁଷ୍ଠାତ ହୋଇଥିଲା । ରାମନ ବିରୋଧୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ଥିବାରେ ଏହାକୁ ରାମନଙ୍କ

* ସେ ଜଣେ ଜମାନ ଇନ୍ଡିଆନ୍ ବୈଶାଖିବ ମାନଙ୍କୁ ଫେଲେ, ୧୯୪୪ରେ ପିନ୍ଡିଶରେ ମୋହେଲ ବିନ୍ଦୁ ।

ସର୍ବମ୍ ବୋଲି ଅପରାଧ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏକାମେମୀର ଅଧୁବେଶନମାନଙ୍କରେ ନିଦର ମାରଗର୍ତ୍ତକ ଏବଂ ମୁହନ ଶୈଳୀର ଭାଷଣରେ ରାମନ ପମ୍ପଙ୍କୁ ମୁହ କରି ଦେଉଥିଲେ ।

ରାମନ ଇନ୍ଦ୍ରିୟକୁୟର :

ମହାଶୁର ମହାରାଜା ଦେଇଥିବା ଜମି ଉପରେ ୧୯୪୩ରୁ ରାମନ ଇନ୍ଦ୍ରିୟକୁୟ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ରାମନଙ୍କ ପୁରୁଣା ଛାଡ଼ ଥିଥା ଦେଶର ଶିକ୍ଷପିଙ୍କ ଠାରୁ ପ୍ରସ୍ଥୋକନୀୟ ଅର୍ଥ ସଂଗ୍ରହ କରି ଏହାର ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଆଗେଇ ଚାଲିଲା । ରାମନ ଏଥୁପାଇଖାଣେ ସରକାରଙ୍କ ଠାରୁ କେବେ ସାହାଯ୍ୟଭିକ୍ଷା କରିନାହାନ୍ତି କି କେବେ ପାଇନାହାନ୍ତି । ଭାରତରେ କେଉଁ ଗବେଷଣା ଅନୁଷ୍ଠାନ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବେଳି ଥରେ ପଞ୍ଚିତ ନେହେତୁ ରାମନଙ୍କୁ ପ୍ରସ୍ତୁ କରିଥିଲେ । ନିଜ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମନରେ ରଖ ରାମନ ଉତ୍ତରରେ କହିଥିଲେ ଯେ ଯେଉଁ ଗବେଷଣା ଅନୁଷ୍ଠାନ ସରକାରୀ ଅନୁଦାନ ଦିନା କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛି ତାହାର୍ହ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅନୁଷ୍ଠାନ ।

୧୯୪୮ ରେ ରାମନ ଗବେଷଣା ଅନୁଷ୍ଠାନର ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହେଲା । ମୁହର ଦ୍ଵିତୀୟ ଭବନ ପ୍ରଥମ ତାଲାର ବାଟ୍ ଲାଲ ଦୁନ ପଥରରେ ନିର୍ମିତ ଏବଂ ଦ୍ଵିତୀୟ ତାଲାର ଧୂପର ଜଙ୍ଗରେ । ଭବନର ଉତ୍ତର ପାର୍ଶ୍ଵରେ ପ୍ରଶ୍ନ ବାରଣ୍ଣା । ଶାଶ୍ଵତ କାଠର ବଡ଼ ବଡ଼ କବାଟ ଦେଇ କୋଠାୟ ଭିତରକୁ ପ୍ରତ୍ଯେକ ଆଲୁଅ ଓ ପବନ ପ୍ରବେଶ କରେ । ଚାରିପାଖରେ ମୁହର ବରିତା । ଅନ୍ତିମତରେ ଜାଇଲତା ଘେରା ତିରେବୁରଙ୍କ ବଜ୍ରା । ପ୍ରକୃତରେ ତାହା ଏବଂ ମନୋରମ ଛାନ ।

୧୯୪୮ ରେ ଶାଠିଏ ବର୍ଷ ବସ୍ତରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟକୁୟ ଅତ୍ୟ ସାଇନ୍ସର ପ୍ରଫେସର ପଦବୀରୁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରି ୧୯୪୯ ଜାନୁଆରୀରୁ ରାମନ ଇନ୍ଦ୍ରିୟକୁୟର ତାରବେଳୁର ପଦଭାର ସମ୍ମାନିତ ପ୍ରଫେସର ଗାନ୍ଧି । ସ୍ଵାଧୀନ ଭାବରେ ସୁନ୍ଦର ପରିବେଶରେ ଗବେଷଣା କରିବାର ବାସନା ତାଙ୍କର ବାସନରେ ପରିଣାତ ହେଲା ସେହି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ । ପ୍ରବେଶ ପଥରେ ଚଙ୍ଗା ହୋଇଥିବା ସାଇନ୍ସରେ 'ତାହା ଭବନ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ପାଇଁ ଖୋଲା ନୁହେଁ । ଦୟା କରି ବିଜନ୍ତ ବରନ୍ତୁ ନାହିଁ ।' ରାମନଙ୍କ ନିର୍ମିତରେ କାମ କରିବାର ଅଭିନାଶକୁ ଚର୍ଚିତାର୍ଥ କରୁଥିଲା ଯାହା ତାଙ୍କ ମୁହୁୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରବେଶ ପଥରେ ଚଙ୍ଗା ହୋଇଥିଲା ।

ହୀରା ବିଷସରେ ଅଧୟନ କରିବା ପାଇଁ ରାମନଙ୍କ ଆଗ୍ରହ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା । ଦେଶ ବିଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ଛାନରୁ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚଶହ କିମ୍ବାର ହୀରା ରାମନଙ୍କ ମଂଗୁହାଳୟରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।

ପ୍ରତିବର୍ଷ ଗାନ୍ଧି ଜୟନ୍ତୀ ଦିନ ୧୯୫୯ରୁ ୧୯୭୦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମେ ଅନୁସାନରେ ପହଞ୍ଚିଲାକାନନ୍ଦ ବିଭିନ୍ନ ଗାନ୍ଧି ପ୍ଲାଟ୍ ବକ୍ତ୍ଵା ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ହୋଇଥିଲା । ଯେ ଆଳୋକ, ବର୍ଷ ଓ ଦୃଷ୍ଟି, ମଙ୍ଗାଟ ଓ ବାୟୟନ୍ତ, ମଣି ଓ ମଣିବିଜାନ, ଫୁଲର ରଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟେ ବିଷସରେ ବକ୍ତ୍ଵା ହୋଇଥିଲେ । ବିଭିନ୍ନ ବିଷସବସ୍ତ୍ର ବୈଚିତ୍ର୍ୟରୁ ବୁଝାଯାଏ ଯେ ରାମନଙ୍କ ନାନା ବିଷସରେ ଆଗ୍ରହ ଥିଲା ।

ସବୁଦିନ ସମାନ ଭାବରେ ଯାଏନା । ପରିବେଶ ଯେଣେ ଅନୁକୂଳ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚପରିଣାମ ଉତ୍ତରାବଦି ଓ ଗବେଷଣା ସବୁବେଳେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ଜଳିକତାର ଅଭାବଗୁଡ଼ ପରାକ୍ଷାଗାରରେ ତୁଣ ବିଷସରେ ରାମନ ଯେଉଁ ଉଚ୍ଚବେଳେ ଗବେଷଣା କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଥିଲେ, ରାମନ ଜନକ୍ଷିତ୍ୱରେ ତାହା ସମ୍ଭବ ହେଲାନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ରାମନ କେବେ ସମସ୍ତ ଅପରାଧ କରୁନଥିଲେ । ଜୀବନର ଶେଷ ମୁହଁର୍ତ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଗବେଷଣାରେ ବ୍ୟେତ ଥିଲେ । ସେ ଭାବୁଥିଲେ ଯେ ବିଷସର ଜୀବନ ଏବଂ ଅସମାନ ପୁଷ୍ଟକ ତେଣୁ ତାଙ୍କ ଜୀବନଶାରେ ସେ ତାଙ୍କ ଜୀବନ ଲେଖିବାରେ ବାହାରୁ ଉପାଦିତ କରିନାହାନ୍ତି କି ସାହାଯ୍ୟ କରି ନାହାନ୍ତି* ।

ସେ ତାଙ୍କ ଜୀବନକାଳରେ ୩୬୦ଟି ପ୍ରବନ୍ଧ ଏବଂ ଚାରିଗେଟି ପୁସ୍ତକ ରଜନୀ କରିଥିଲେ । ରାମନ ପ୍ରଭାବର ଅବିଷ୍ଳାର ପାଇଁ ମାତ୍ର ଦୁଇଶହ ଟଙ୍କା (ସେବାକର ଚାଲିଶ ପାରଣ) ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଅବିଷ୍ଳାର ଏବେ ସୁତ୍ରକ୍ରୂପ୍ ପ୍ରସାରୀ ଥିଲା ଯେ ଏହାର ଅବିଷ୍ଳାରର ବିଷବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଏ ସମୟରେ ସାରା ପୃଥ୍ବୀରେ ୨୦୦୦ଟି ଗବେଷଣାପତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କ ମୁଦ୍ର୍ୟ ବେଳକୁ ଏ ସଂଖ୍ୟା ହୋଇଗଲା ପ୍ରାୟ ଦଶହଜାର । ଲେପର ରତ୍ନିର ଅବିଷ୍ଳାର ପରେ ରାମନ ବର୍ଣ୍ଣାଳୀ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୀ ଓ ତାର ପ୍ରସ୍ତୋଗର ପୁନର୍ଦ୍ଦର୍ଶନ ହେଲା । ଏ ବିଷସରେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ବହୁମାତ୍ରାରେ ଗବେଷଣାପତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାରେ ଲାଗିଛି ।

ରାମନ ମୋଟ ୩୪ ଜଣ ସହବାରୀ ଓ ସହକର୍ମୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଗ୍ମ ଭାବରେ ଗବେଷଣାପତ୍ର ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରାୟ ୧୫୦ରୁ ଉର୍ଧ୍ଵ ତୁଣଙ୍କୁ ସ୍ଥାଧୀନ ଭାବରେ ଗବେଷଣା କରିବାକୁ ଉଦ୍ଦ୍ଦୂପ

* ଏହି ଲେଖକ ୧୯୭୩ରେ *Biography of living scientists of India* ନାମର ଏକ ପୁସ୍ତକ ଲାଗାନ ଓ ଡିଆରେ ସଙ୍କଳନ କରିବାର ଉତ୍ସମ ରହିଥିଲା । ରାମନଙ୍କୁ ଏ ଉତ୍ସମରେ ଏବଂ ସ୍ଵାକ୍ଷର ଦିଆ ଗଲା ପାଇଁ ଅନ୍ତରେପ କରିବା ଅବସାନିତ ହେବେବେଳେ ତାଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦୀପନ କରିଥାରେ ଉତ୍ସମର ନାମକାଳୀନ ଲେଖକଙ୍କୁ ପଢାନର ଦେଇଥିଲେ ।

କରିଛନ୍ତି । ସବୋପରି ତାଙ୍କ ଜୀବଜୀବନରେ ବିଜ୍ଞାନ ବ୍ୟତୀରେକ ଅନ୍ୟଶୌଣ୍ଡି ଚିନ୍ତାରେ ନିଦନ୍ତୁ ନଢିତ କରିଲାସାନ୍ତି ।

ଗାନ୍ଧିଜୀ ଏବଂ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ମୁସମର୍କ ଥିଲା । ସେ ତାଙ୍କର ପୂର୍ବସୂରୀ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କୁ ସମାନ କରୁଥିଲେ । ରାମନ୍ ଗବେଷଣା ଅନୁଷ୍ଠାନର ଜ୍ଞାନକେନ୍ଦ୍ରର ଯେଉଁ ଦୁଇଜଣା ବୈଜ୍ଞାନିକଙ୍କ ପାଠେତ୍ରୁ ଦୃଷ୍ଟିଗୋତ୍ର ହୁଏ ସେମାନେ ହେଲେ ରଦଶଗୋଠ୍ଟ ବା ବୋର୍ଡ୍ ପରୀକ୍ଷାମୂଳକ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନରେ ଏମାନଙ୍କ ଅବଦାନ ଅତୁଳନୀୟ ବୋଲି ଜାମନଙ୍କ ମତ ।

ଅନ୍ତିମ ବିଦାସ :

ମଣିଷ ଯେତେ ବଡ଼ ହେଉନା କାହିଁକି, ଯେତେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହେଉନା କାହିଁକି, ଦିନେ ନା ଦିନେ ତାର ଅନ୍ତିମ ମୁହଁର୍ତ୍ତ ପହଞ୍ଚିଯାଏ । ଅଗ୍ରବର୍ଷ ବସ୍ତରେ ବି ଯେଉଁ ରାମନ ଯୁବକ ପୁଲଭ ଚଳଚାଲତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ବସ୍ତର ଛାପକୁ ପ୍ରବାଶ କରୁନଥିଲେ, ଧୀରେ ଧୀରେ ବାର୍ଷିକ୍ୟର ପ୍ରଭାବରେ କ୍ଷୀଣ ଏବଂ ପୁର୍ବଳ ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ । ୧୯୩୯ ମସିହାର ଜାନୁଆରୀ ମାସରୁ ଏହି ପୁର୍ବଳତାର ଆଭାସ ମିଳିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତଥାପି ୧୯୩୯ର ଗାନ୍ଧି ଘୁରଣ ବନ୍ଦୁତା ସେ ନିଜ ରତାନ୍ତୁଗତିକ ଭଙ୍ଗରେ ଦେଇ ଦୁର୍ବଳତାର ଆଭାସକୁ ଚପେଇ ଦେବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ୧୯୭୦ର ବନ୍ଦୁତା ଦେବା ପରେ ସେ ଅବଶ ହୋଇ ବସି ପଡ଼ିଲେ । ତାଙ୍କ ଶାରୀରିକ ପୁର୍ବଳତା ମାନ୍ୟକ ବଳକୁ କବଳିତ କରିପବାଇଲା । ଜୀବନରେ ପ୍ରଥମ ଥର ଏବଂ ଶେଷଥର ପାଇଁ ସେ ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଅନୁମତି ମାରିଲେ ବସିକି ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବା ପାଇଁ । ଅବଶ ଅଜ ପ୍ରଥ୍ୟେଜ କିନ୍ତୁ ଅପୂର୍ବ ଆଭାରେ ମୁଖମଣ୍ଡଳ ତାଙ୍କର ଦୀପ୍ତିବନ୍ତ - ମନେ ହେଉଥିଲା ପିତାମହ ଡୀଷ୍ଟୁ ମହାଭାରତ ସାଂଗ୍ରାମ ପରେ ଯେମିତି ଶରଶୟାରେ ବିଶ୍ୱାସ ନେଇଛନ୍ତି ।

ତ୍ଥୋପି ସୁଯୋଦୟ ପୂର୍ବରୁ ଉଠି ନିଜର ନିତ୍ୟକର୍ମ ସମାପନ କରି ସେ ଧ୍ୟାନ୍ ଯାଉଥିଲେ ତାଙ୍କ ଗବେଷଣାକୁ ସେପାରିର ସେହି ଅଦୃଷ୍ଟ ଶକ୍ତିର ଆକର୍ଷଣକୁ ବେଖାତିର କରି । କିନ୍ତୁ ଆଉ ବେଶୀ ଦିନ ବେଶୀଠି, କି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଦିନେ କାମ କରୁଁ କରୁଁ ନିଜ ଚେତ୍ରର ଉପରେ ତଳି ପଡ଼ିଲେ । ବନ୍ଦୁବାନ୍ଦବ ସଂକାରୀ ଓ ସହକାରୀଗଣ ଚିକିତ୍ସା କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ତାତ୍ପରତାନାକୁ ନେଇଗଲେ । ତାତ୍ପର ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା କରି କହିଲେ ଅବିରତ ପରିଶ୍ରମର ଫଳସ୍ଵରୂପ ତାଙ୍କର ଦୃଦ୍ୟିଷ୍ଟ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଯାଇଛି ଆର ତାଙ୍କର ବେଶିଦିନ ବିଷ୍ଵାର ଆଶା ନାହିଁ । ରାମନ କିନ୍ତୁ ତାତ୍ପରତାନାରେ ତାଙ୍କର ଶେଷ ନିଶ୍ଚାସ

ଦ୍ୟୋଗ କରିବାକୁ ଚାହିଁଲେ ନାହିଁ । ନାନା ବିତିର ଫୁଲରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ତାଙ୍କ ଜନଶିଖୁୟର ପରିବେଶ ମଧ୍ୟରେ ଦେହ ଦ୍ୟୋଗ କରିବାର ତାଙ୍କର ଅନ୍ତିମ ଅଭିଲାଷ ଜୀବନ ବଳେ ।

ସବୁଦିନ ଉଠି ୧୯୭୦ର ନଭେମ୍ବର ୨୧ ଶନିବାର ଦିନ ବୁର୍ଯ୍ୟାବସ ପୁର୍ବରୁ ତାଙ୍କର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା ନାହିଁ - ସେ ଶୋଇପଡ଼ିଥିଲେ ମହାନିଦ୍ରାରେ ଯେଉଁ ନିଦ କେବେ ଭାଙ୍ଗିଲା । ତାଙ୍କର ମର ଦେହକୁ ପରିଦ୍ୟୋଗ କରି ଚାଲିଗଲା ତାଙ୍କର ଅମର ଆୟା । ସେ ଛାଡ଼ିଗଲେ ପ୍ରେସମୋ ପଞ୍ଚ ଲୋକପୁନରୀ ଓ ଦୁଇପୁଅଙ୍କୁ ଆର ସାରା ପୃଥିବୀର ଅରଣ୍ୟ ବିଦ୍ସ ପ୍ରଶାସକଙ୍କୁ । ଭାରତର କାତୀୟ ପଦାବୀ ଅର୍ଥନିତି ହେଲା ଦେଶର ପ୍ରଥମ ଭାରତେହଙ୍କ ସମାନରେ - ପୃଥିବୀର ଚାରିଆଡ଼େ ଖେଳିଗଲା ଶୋଭର ଛାୟା । ତାଙ୍କ ଜଙ୍ଗା ଅନୁସାରେ ଜନଶିଖୁୟର ପରିସର ଭିତରେ ତାଙ୍କର ଶେଷକୃତ୍ୟ ସମାପନ ବରି ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ଗୋପନ କରାଗଲା । ଅଠର ବର୍ଷ ପରେ ତାଙ୍କର ନନ୍ଦ ଶବାର୍ଷୀକୀରେ ସେହି ଗନ୍ଧ ପୁଷ୍ଟ ଭାରରେ ନଈ ପଡ଼ିଥିଲା ଆଉ ସେହି ପରିବିଶକ୍ତୁ ସୁମଧୁର ଗନ୍ଧରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଦେଉଥିଲା ।

ତାଙ୍କ ସମାନରେ ଫେରୁଆରୀ ୨୦୦୯ଙ୍କୁ ନାଟୀୟ ବିଜ୍ଞାନ ଦିବସ ରୂପେ ପାଳନ କରି ବିଜ୍ଞାନ ନିରାକାର ସେହି ବିଚାର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସ୍ଵରଣ କରିବା ସଂଗେ ସଂଗେ ଆମେ ନିଜକୁ ସମାନିତ ବରୁଣ୍ଣେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରିସ ଜନଶିଖୁୟର ତାଙ୍କରେକୁର ହେଉଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ସାନପୁଅ ବିଶିଷ୍ଟ ନେୟାଟିବିଜ୍ଞାନ ରି. ରାଧାକୃଷ୍ଣନ ଏବଂ ଏହି ଗବେଷଣା କେନ୍ଦ୍ରରେ ତଥାଳ ବ୍ରିଜାଲ, ନେୟାଟି ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ରେଡ଼ିଓ ନେୟାଟିବିଜ୍ଞାନ ଉଚ୍ଚମାନର ଗବେଷଣା ଚାଲିଛି ।

ଆଜି ରାମନ ଆମକୁ ଛାତି ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି ସତ ବିନ୍ଦୁ ତାଙ୍କର ଅମର ଆୟା ଆଜି ବି ଜାତିକୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଉଛି ଅବିରତ ପ୍ରକଟିର ରହସ୍ୟକୁ ଉଦ୍‌ଘାନ କରିବା ପାଇଁ ।

ମେଘନାଦ ସାହୀ

ଭାରତରେ ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନର ସୁଦ୍ରଧର :

ମେଘନାଦ ସାହା

(୧୯୯୩-୧୯୫୭)

(ଆବାଦ ଓ ଅନ୍ତର୍ଜାଲ ସହିତ ସଂଗ୍ରାମ କରି ଯୋର୍ ବେତେଜଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଉନ୍ନିତିର ଶାର୍ଷ ଛାନ୍ଦୁ
ଡ଼ି ପାରିଷ୍ଠିତ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମେଘନାଦ ସାହା ଅନ୍ୟତମ । ଗୋଟିଏ ବଢ଼ ଅଥବା ନିମ୍ନ ମଧ୍ୟବିଭାଗ
ପରିବାରରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ଛୋଟବେଳୁ ନିଜର ତୀଙ୍କ ବୁଦ୍ଧିମାତାର ପରିଚୟ ଦେଇ ସେ ପିତାଙ୍କ ଅନିଷ୍ଟ
ସହେ ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟାଳାର ବରିଥିଲେ । ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ପ୍ରକାଶ ଥିଲା ଶୈଶବ ବାଲଗୁ । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ
ସହପାଠୀ ସତ୍ୟେନ୍ ବୋପକୁ ଚପି ପାରିଲେ ନାହିଁ ପଢ଼ ବିନ୍ଦୁ ନିଜର ଏକନିଷ୍ଠ ଅଧିବସାସ କଲରେ
ରବେଶଣା ଶୈତ୍ରୁରେ ତାଙ୍କର ଖ୍ୟାତି ବଞ୍ଚିଲ ବିଜଶିତ ହେଲା । ୨୩ ବର୍ଷ ବସୁପରେ ୧୯୧୯ରେ
କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଡି.ୱେ.ସି. ଉପାଧ୍ୟ ପାରିଥିଲେ ତେଥା ମାତ୍ର ନାହିଁ ଏଣ୍ ବର୍ଷ ବସୁପରେ ୧୯୭୭ରେ
ଲକ୍ଷ୍ମନର ରସାଯାନ ପୋଷାଇରେ ଫେଲୋ ଭାବରେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ଜ୍ୟୋତିପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନରେ
ତାପ ନିନିତ ଆସନୀକରଣ ଏବଂ ନିଶ୍ଚତ୍ରମାନଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣାଳୀ ସମ୍ପର୍କୀୟ ରବେଶଣାରେ ସେ ପୃଥିବୀ ବିଜ୍ଞାତ
ହୋଇପାରିଥିଲେ । ଆଳାହାବାଦ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ବିଭାଗର ପ୍ରଫେସର ଓ ମୁଖ୍ୟ ଏବଂ
ପରେ କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ବିଭାଗର ପାଲିତ ପ୍ରଫେସର ଓ ମୁଖ୍ୟ ଭାବରେ
ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସିଲାବସର ଆଧୁନିକୀକରଣ କରିବାରେ ତେଥା ପ୍ରକିଳିତ ବିଭିନ୍ନ ଶାଖାରେ ରବେଶଣାର
ଏକ ସୁନ୍ଦର ବାତାବଣ ପୃଷ୍ଠା କରିବାରେ ସେ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । କଲିକତା ଷ୍ଟିଟ ଇଞ୍ଜିନୀରିଂ
ଓପୋର୍ଟିଏସନ୍ ଏରି କଲାଟିଭେସନ୍ ଅତି ପାଇବୁବ ନୂତନ ଦିଗଭାଗକ ଭାବରେ ସେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନର
ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ଉନ୍ନିତ କରାଇଥିଲେ । ନ୍ୟାସନାଲ ଏକାଡେମୀ ଅତି ସାଇବ୍ରେସର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ତେଥା ପାଇବୁ ଏଣ୍
କଲାଟିଭେସନ୍ ନାମକ ବିଜ୍ଞାନ ନିର୍ଣ୍ଣାଳୀର ପ୍ରକାଶନ କରାଇ ସେ ଜଣେ ଦିନ ସାଂଗଠନ ଭୂମିକାରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ
ଦିକ୍ଷତା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଭାବ୍ୟମରେ ଭାବତର ପ୍ରଥମ ସାଇବ୍ରେସର୍ କଲିକତାକୁ ଆସିଥିଲା ।
କଲିକତା ଷ୍ଟିଟ ସାହା ମୁୟକୀୟର ବିପରୀତ ଅନୁଷ୍ଠାନ ତାଙ୍କର ଏକ ମହିଳୀୟ ଅଭିନାନ । ଏବେବ୍ୟେତୀ
ଦିବାସୁମାନଙ୍କ ଥାର୍ଥାନ, ଭାବତରେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ତେଥା ଶୈଶବୀକ ରବେଶଣାର ଅଭ୍ୟାସି, ଭାବତରେ

ନଦୀରକ୍ଷେତ୍ର ଯୋଜନା, କ୍ୟାଲେଣ୍ଡର ସଂସାର ପ୍ରଭୃତି ଦେଶହିତର ଜାର୍ଯ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ଅବସାନ ଥିବୁଳମୟ । ମାତ୍ର ବାଣିଜ୍ୟ ବର୍ଷ ବସ୍ତରେ ଏହି କର୍ମମୟ ନୀବନର ଅବସାନ ଘଟିଲା ସତ ବିନ୍ଦୁ ବିରିନ୍ଦ ଶୈରୁଗେ ତାଙ୍କର ଅବସାନ କାଳକାଳକୁ ତାଙ୍କୁ ଅମର ରଖିବ ।)

ବାଲ୍ୟକୀଯିତନ :

ଥରିଭୁତ୍ତ ବଜ୍ର ପ୍ରଦେଶର ଭାବା ଜିଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ ବନ୍‌ସାଇ ନଦୀ କୁଳରେ ଥରସ୍ତି ଏବଂ ଅନ୍ତମଧୟେ ଗୀଁ ହେଉଛି ଶେତ୍ରାଚଳି । ଭାବରୁ ପ୍ରାସ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କିଲେମିଟର ଦୂରରେ ଥିବା ଏହି ଗ୍ରାମର ଏକମାତ୍ର ପରିଚୟ ହେଉଛି ଯେ ମୁକ୍ତିଶ୍ୟାତ ବିଜାନିବିର୍ତ୍ତ ମେଘନାଦ ସାହା ଏହି ଗ୍ରାମରେ ନନ୍ଦିତହଣ କରିଥିଲେ ।

ଅନ୍ତର ରାତି । ଅନ୍ତବରତ ବର୍ଷା । ବିନ୍ଦୁଲିରେ ଆଖୁ ଖଲସି ଯାଉଛି ତ ଘଡ଼ପଡ଼ିରେ କଲିନା ଥରି ଯାଉଛି । ଛାଅ ଅବ୍ରୋବର ଅଠର ଶହ ତେସ୍ଵାନବେ (୩.୧୦.୧୯୯୩)ରେ ଏକ ନିମ୍ନ ମଧ୍ୟବିଭିନ୍ନ ପରିବାରରେ ନନ୍ଦିତହଣ ବରିଥିଲେ ଏକ ଯୁଗନନ୍ଦା । ମେଘର କାନପଟା ଆବାଦ ଶୁଣି ଦେବେମା ଏହି ନବକାତ ଶିଶୁର ନାମ ରଖିଲେ ମେଘନାଦ ।

.ବାପା ନଗନାଥ ସାହା ଏବଂ ମାତା ଭୁବନେଶ୍ୱରୀଙ୍କ ପଞ୍ଚମ ସନ୍ତାନ - ଏହାଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ଦୁଇ ଭାଇ ଏବଂ ଦୁଇ ଭରଣୀ ନନ୍ଦ ହୋଇ ସାରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପରେ ଦୁଇ ଭାଇ ଆଉ ଏକ ଭରଣୀ ନନ୍ଦ ହେଲେ ଏମିତି ମୋଟ ପାଞ୍ଚ ଭାଇ ଆର ତିନି ଭରଣୀ । ନଗନାଥ ସାହାଙ୍କର ତାଳି ଚାରଳ ଥିଥା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନିତ୍ୟ ବ୍ୟବହାର୍ୟ ନିନିଷର ଛୋଟ ଦୋକାନ । ତାହାଥୁଲା ପରିବାର ବହନର ଏକମାତ୍ର ପକ୍ଷ । ତାଙ୍କ ପରିବାରର ଅବସ୍ଥା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଵର୍ଗତ ନଥୁଲେ ମଧ୍ୟ ଅଭାବଗୁଡ଼ ନଥୁଲା । ବେଶି ପାଠ ପଡ଼େଇବାର ପକ୍ଷପାଠୀ ନଥୁଲେ ନଗନାଥ । ଗୀଁ ତାହାଲୀରୁ ପାଠ ଶେଷ କରି ମେଘନାଦ ତାଙ୍କ ଦୋକାନରେ ସାହାଯ୍ୟ କିରନ୍ତୁ ବୋଲି ତାଙ୍କ ବାପାଙ୍କର ଉଛା ଥିଲା । ବଡ଼ ପୁଅ କିମ୍ବନାଥକୁ ହାଇସ୍କୁଲ ପର୍ୟନ୍ତ ପଡ଼ାଇ କିଛି ଲାଭ ହୋଇ ନଥୁଲା ନଗନାଥଙ୍କର - ବଡ଼ପୁଅର ମେଟ୍ରୋ ପାଶ କରିବା ନେହିଲା ଏବଂ ମାତ୍ର ମାସିକ ଛେତ୍ରିଏ ଚଙ୍କା ଦଶମାରେ ତାଙ୍କୁ ଚକିରା ବରିବାରୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ତେଣୁ ନଶେ ହିସାବ-ପ୍ରବୀଣ ବାପା ଭାବରେ ତାଙ୍କର ଉଚିତିକ୍ଷା ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ ନଥୁଲା ।

ବାଲକ ମେଘନାଦ କିନ୍ତୁ ଏତେ ବିଚକ୍ଷଣ ଥିଲେ ଯେ ଗୀଁ ତାହାଲୀର ଶିକ୍ଷକମାନେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ପରେ ଉଚିତିକ୍ଷା ଦେବା ପାଇଁ ବାପାଙ୍କୁ ସୁପାରିଶ କଲେ । ବନ୍ୟାପ୍ରବନ୍ଧ ସେହି ଗୀଁରେ ଅନ୍ୟଦିଲାଙ୍କ ଭଳିଆ ଛୋଟବେଳେ ମେଘନାଦ ପହଞ୍ଚି ଶିଖଥିଲେ ଥିଥା ଉଛା ବହି ପାରୁଥିଲେ । ପ୍ରତିର୍ବ୍ୟ

ବନ୍ୟାର ପ୍ରକୋପ ସହିବାରୁ ପତ୍ରଥଳା ଘେହି ଶ୍ରୀମଦ୍ଭାଗ୍ଵାତୀଙ୍କୁ । ଏହା ତାଙ୍କ ଉପରେ ଏକ ଗଡ଼ୀର ଦାଘ ପକାଇଥଳା । ସେଥିପାଇଁ ବଡ଼ ହେବାପରେ ନଦୀବନ୍ଧ ଯୋଜନା କରି ବନ୍ୟା ନିସ୍ତରଣ କରିବା ପାଇଁ ସେ ମନୋନିବେଶ କରିଥିଲେ ।

ଛୋଟବେଳେ ସ୍କୁଲରୁ ଫେରି ସେ ବାପାଙ୍କ ପାଖରୁ ଖାଇବାରୁ ନେଇ ଦେଉଥିଲେ । ବାପା ଖାଇଯାଇ ଶୋଇବା ବେଳେ ଦୋଷାନରେ କିଶାବିବା ଭାର ତାଙ୍କ ଉପରେ ନ୍ୟୟ ଥିଲା । ବାପାଙ୍କ ଅନୁଗତ ପ୍ରତ୍ଯେ ହିସାବରେ ସେ ଏହା କରୁଥିଲେ ପତ କିନ୍ତୁ ଚିକିଏ ପୁରିଧା ପାଇଲେ ବହି ପରି ବହ ପାଠିରେ ପାଠ ଅଭ୍ୟାସ କରୁଥିଲେ । ବେଳେବେଳେ ତାଙ୍କର ପାଠ କରି ପଡ଼ିବା ତାଙ୍କ ବାପାଙ୍କ ନିଦରେ ବ୍ୟାପାତ ଦେଉଥିଲା ଏବଂ ଏଥିପାଇଁ ବାପାଙ୍କରୁ ମାଡ଼ ମଧ୍ୟ ମିଳୁଥିଲା । ଏସବୁ ପରେ ତାଙ୍କ ମନ ସବୁବେଳେ ପାଠରେ ଲାଗି ଚାହୁଥିଲା ।

ଶେଷଦାରିର ପ୍ରାଥମିକ ସ୍କୁଲରେ ପାଠ ଶେଷ ହେବା ପରେ ତାଙ୍କୁ ପଡ଼େଇବା ପାଇଁ ପ୍ରାୟ ଏଗାର କିଲୋମିଟର ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ଦିମୁଲିଆର ମିଡ଼ଲ୍ ସ୍କୁଲରୁ ପଠେଇବାର ଦରବାର ପଡ଼ିଲା । ଦୁଇଲା ପତେଲା ଛୋଟ ପିଲାଟିଏ । ପ୍ରତିଦିନ କେମିତି ବା ବାରଣ କିଲୋମିଟର ଯାଆୟ କରି ପରିବେ ! ଜଗନ୍ନାଥ ସାହା ଓ ମୂଳରୁ ଚାହୁଥିଲେ ମେଘନାଦ ତାଙ୍କୁ ଦୋକାନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତୁ ବୋଲି । ଏବେବୁରୁ ପ୍ରତିଦିନ ପୁଅଞ୍ଚ ପଠେଇ ପଡ଼େଇବା ପାଇଁ ଅମଙ୍ଗ ହେଲେ । ସେଇଠି ମେଘନାଦଙ୍କ ବହିବସ୍ତାନୀରେ ଡୋରୀଦିନା ହେବାର ପ୍ରାୟ ନିର୍ମିତ ଥିଲା । ଏ ସମସ୍ତରେ ତାଙ୍କର ବଡ଼ ଭାଇ ନିସ୍ତନାଥ ତାଙ୍କୁ ସିମୁଲିଆରେ ପଡ଼େଇବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କଲେ ।

ନିୟନ୍ତ୍ରିକ ନଶେ ବନ୍ଧୁ ତାଙ୍କର ଅନନ୍ତକୁମାର ଦୟା ସିମୁଲିଆର ଚାହୁଥିଲେ । ସେ ମେଘନାଦଙ୍କୁ ଘରେ ବନ୍ଧୁ ପଡ଼େଇବାରୁ ଚାନ୍ଦି ହେଲେ । ସେଇଠି ମେଘନାଦଙ୍କ ପଡ଼ିବାର ବାଟ ପୁଣି ପିଟିଲା । ସେ କେବଳ ସ୍କୁଲର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଛାତ୍ର ଭାବରେ ମମପ୍ରକର ଆଦରର ପାତ୍ର ହୋଇନଥିଲେ, ମିଡ଼ଲ୍ ସ୍କୁଲ ପରାକ୍ଷାରେ ସାରା ଭାକା ନିଳ୍ଲାରେ ପ୍ରଥମ ଷ୍ଟାନ ଅଧିକାର କରି ପାରି କରିଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ମେଘବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟ ନିଳିଥିଲା ।

ସ୍କୁଲ ଅଧୟନ - ସଂଘର୍ଣ୍ଣ ଓ କୃତିତ୍ବ :

ମେଘା ବନ୍ଧୁ ଭାବରେ ନାମକୁ ଚାରି ଚଙ୍ଗା, ଭାଇ ନିୟନ୍ତ୍ରିକ ଏକାଙ୍କୁ ନାମକୁ ପାଞ୍ଚଚଙ୍ଗା ଏବଂ ପୂର୍ବ ବଙ୍ଗ ବିଶ୍ୟ ମନ୍ଦିରିଠାନ୍ତୁ ମାସକୁ ପ୍ରକଟିକାଣ୍ଡ ମୋଟ ନାମକୁ ଏମାତି କଙ୍କାରେ ମେଘନାଦ

ଦ୍ୱାରା କଲେଜିଏଟ ସୁଲକ୍ଷଣ ପଢ଼ିବାକୁ ନାହିଁଲେ । ଏହା ୧୯୩୫ ମସିହା ଜଥା । ସେତେବେଳେ କିମ୍ବା କଲେଜର ବଜ୍ରତଙ୍କ ନିଷତି ହେତୁ ଯାଚା ବଜ୍ରକାରେ ବଜ୍ରତଙ୍କ ବିଶେଷରେ ଆହୋଳନର ବହୁ ଦକ୍ଷିଣାଏ । ସୁଲ ଓ କଲେଜର ଛାତ୍ରମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଆହୋଳନରେ ସବ୍ରିଷ ଅଂଶ ଗୃହଣ କରିଥାଏ । ମେହି ମନ୍ୟରେ ଭାବା କଲେଜିଏଟ ସୁଲକ୍ଷଣ ବଜ୍ରତ ହୋଇ ଲାଇ ପଢ଼ିଦର୍ଶନ କରିବାର ଥାଏ । ଏହାକୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଯାଇଁ ଛାତ୍ରମାନେ ନିଷିଦ୍ଧ କେଇଥାଏ । ଦୟମାନଙ୍କ ସହିତ ମେଘନାଦ ମଧ୍ୟ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତରେ ମାନିଲ ହେଲଥିଲେ । ଫଳସୂର୍ଯ୍ୟ ସୁଲକ୍ଷଣରେ ହେଲେ । ତାଙ୍କର ସତକାଳୀ ବୃତ୍ତିମଧ୍ୟ ବଜିଳକରିବିଆଗଲା ।

ହୋଇ ତାଙ୍କ ମୁଖରେ ଚଡ଼କ ପଡ଼ିଲା । କିନ୍ତୁ ଏ ଦୁର୍ଘଟଣା ତାଙ୍କ ପଡ଼ିବାର ଆଗ୍ରହକୁ ଦମନ କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ସେ ଅବିଳମ୍ବନେ କିଶୋରୀ ଲାଲ ଦୁଲିଲୀ ସୁଲ ନାମକ ଏକ ବେସରକାରୀ ସୁଲରେ ବିନା ବେତନରେ ପଡ଼ିବା ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ । ଛାତ୍ରବୃତ୍ତିର ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଗଲା । ୧୯୦୯ ମସିହାରେ ସେହି ସୁଲକ୍ଷଣ ମେଘନାଦ ସାରା ପୂର୍ବ ବଜ୍ରରେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ଵାନ ଅଧ୍ୟକାର କରି ମ୍ୟାଟ୍ରିକ୍ୟୁଲେଶନ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତରୀଷ୍ଟ ହେଲେ । ପରୀକ୍ଷାରେ ଗଣିତ ଓ ଯାହିତ୍ୟରେ ସର୍ବାକ୍ଷର ନମର ବନ୍ଧୁବାର ବୃତ୍ତିମଧ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ ।

କଲେଜ ଅଧ୍ୟୟନ :

୧୯୦୯ରେ ମେଘନାଦ ଡାର୍ତ୍ତି ହେଲେ ଭାବା କଲେଜର ଆଜି.ଏସ୍.୧୮୮୮ । ସେହି କଲେଜରେ ତାଙ୍କର ରସାୟନ ବିଜ୍ଞାନର ଶିକ୍ଷକ ଥିଲେ ତରୁତ ଜ.ଟି.ପ୍ରାର୍ଥନ୍ ଏବଂ ଶିଖାପକ ହରିଦାସ ମାହା, ବିଜ୍ଞାନ ଭାଷା ପତ୍ରଥିଲେ ଅଧିକ ତରୁତ୍ୟ ଜେ. ଆର୍ଟବଳଡ଼, ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଗଣିତ ପତ୍ରଥିଲେ ଯଥାକ୍ରମେ ଅଧାପକ ବି.ଏନ., ଦାସ ଏବଂ ଶିଖାପକ କେ.ପି. ବନ୍ଦୁ । ଏତେବ୍ୟତୀତ ମେ ତେବେଳ ନରଚନାଥ ସେନଙ୍କ-ତାତ୍ତ୍ଵ ବିଜ୍ଞାନ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା କରୁଥିଲେ । ଭାବା କଲେଜରେ ତ୍ରୈଥୀ କଷାପୀନ ଶିଷ୍ୟ ପତ୍ରବାର ସୁବିଧା ନଥିବାକୁ ମେଘନାଦ ବାଧ ହୋଇ ଜାନ୍ମନକୁ ତାଙ୍କର ତରୁଥୀ ଜଜାପୀନ ଶିଷ୍ୟ ଭାବରେ ନେଇ ଛାତ୍ରମାନେ ବେଶୀ ମାର୍କ ଗମ୍ଭୀରାବ୍ଦୀ ବେଳେ ଜାନ୍ମନରେ କ୍ରୀ. ମାର୍କ ଗମ୍ଭୀରାବ୍ଦୀ ।

୧୯୧୧ରେ ଗଣିତ ଶିଳ୍ପି ନେଇ କଲ୍ପିତତାର ପ୍ରେମିତେଷ୍ଟ କଲେଜରେ ଗାମ ଲେଖାଇଲେ । କେତେହି ଦୁଇ ବକ୍ତାକୁ ମମଳ କରି ମେ ନେଇବି କଲେଜ ପଥସ୍ଥିତ ଟାକୁ ମଧ୍ୟରେ ୧୯୧୨ ୧୯୧୩ ଏ

ବୁଲ ବିଷ୍ଟ ମେ କଟେନ୍ ହର୍ଷଲରେ ରତ୍ନୁଥିଲା । ଅଛବିଶ୍ଵର ପିଲାମାନେ ନିର୍ମାଣିତ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଝୁଣ
ଜ୍ଞାନରେ ଦେଖୁଥିବାରୁ ଯେ ହର୍ଷଲ ଛାଡ଼ି କିଛି ବନ୍ଦୁଙ୍କ ମହିତ ମେମ୍ କରି ବିଦିଲେ ।

ମେ ସମସ୍ତରେ ଗଣିତ ଅନ୍ତର୍ଗତ ତାଙ୍କ ମହାରାଠୀ ଥିଲେ ସମ୍ମେହନାଥ ବୋସ । ଜ୍ଞାନଚନ୍ଦ୍ର
ଘୋଷ ଏବଂ ଜ୍ଞାନେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ମୁଖ୍ୟାନ୍ତି ପଢ଼ୁଥିଲେ ରମାସନ ବିଜ୍ଞାନ ଶନ୍ତି । ପରିବର୍ତ୍ତୀ ବାଳର ବିଜ୍ଞାନ
ପରିଷାମ୍ଭ୍ୟାନବିଦ୍ୟା ପ୍ରକାଶକମ୍ବ୍ର ମହାନବିଜ୍ଞାନ ତାଙ୍କ ବିଷ୍ଟ ଉପରେ ଏବଂ ମୁଦ୍ରିତ ବୃକ୍ଷ ରମାସନବିଦ୍ୟା
ମାଲିଗନେ ଧର ତାଙ୍କର ପୁରୁଷର୍ଷ ଉପରେ ପଢ଼ୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଗଣିତ ଅଧ୍ୟାପକ ଥିଲେ ଏ.ଏ.ଏ. ମଳିକ
ଏବଂ ସି.ଇ. ବାଲିସ୍, ରମାସନ ବିଜ୍ଞାନରେ ପି.ବି. ରାସ ଏବଂ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନରେ ଜପଦୀଶ ଚନ୍ଦ୍ର ବୋସ ।

ନେତାଜୀ ପୁରୁଷ ତମ୍ଭେ ବୋସ ତାଙ୍କରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କୁନିଆର ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ସଙ୍ଗ ମଧ୍ୟରେ
ଘୋହାର୍ଦ୍ୟ ଥିଲା । ଗାନେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରସାଦ ମେଘନାଦଙ୍କ ଆଠବର୍ଷ ସିନିଆର ଥିଲେ । କଟେନ୍ ହର୍ଷଲର
ପ୍ରାତିନ ଆବସିକ ଭାବେ ସେ ପ୍ରାସରତ ରତ୍ନେନ୍ ହର୍ଷଲର ପଞ୍ଜୟନ କୁଡ଼ିବୁ ଅସୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମହିତ
ମଧ୍ୟ ମେଘନାଦଙ୍କ ପରିଚୟ ଥିଲା ।

କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ୧୯୧୩ରେ ଗଣିତ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଏବଂ ୧୯୧୪ରେ ଫଳିତ ଗଣିତରେ
ଏମ.ଏସ୍.ସି.ରେ ସେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଛ୍ଳାନ ଅଧ୍ୟକ୍ଷାର କରି ପାଶୁକରିଥିଲେ । ଉତ୍ସବ ପରୀକ୍ଷାରେ
ସମ୍ମେହନାଥ ବୋସ ପ୍ରଥମ ଛ୍ଳାନ ଅଧ୍ୟକ୍ଷାର କରିଥିଲେ ।

ଅଧ୍ୟାପନା ଓ ଗବେଷଣା :

୧୯୧୪ରେ ଏମ.ଏସ୍.ସି. ପାଶୁ କରି ମେଘନାଦଙ୍କୁ କଲିକତାରେ ଲେଖିବା ପାଇଁ ଝୁମନ
କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଝୁମନ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ନୂଆ କଥା ନଥିଲା । ଛାତ୍ରବିଜ୍ଞାନେ ମଧ୍ୟ ଖାଇପେଣ୍ଟ କେବ୍ଳ
ପର୍ଯ୍ୟାନ୍ତ ହେଉ ନଥିଲା ସେ ନିଜର ଏବଂ ସାନଭାଇ ବାନାଇର ଲେଖିବା ପାଇଁ ଝୁମନ କରୁଥିଲେ ।
ଏଥପାଇଁ କଲିକତାର ଏ ମୁଖ୍ୟ ସାକ୍ଷକେଳରେ ଯାଇ ତାଙ୍କୁ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ପଡ଼େଇବାକୁ
ପଢ଼ୁଥିଲା ।

୧୯୧୬ରେ କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଅଧୀନରେ ସୁନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଲେନ ଅତ୍ୟ ସାକ୍ଷକେଳରେ
ଅଧ୍ୟସନ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଉପାଧ୍ୟେ ସାର ଆଶ୍ରମେତା ସମ୍ମେହ ବୋସ ଏବଂ
ମେଘନାଦ ମାହାଙ୍କ ପରୀକ୍ଷା ଫଳ ଅନୁଧାନ କରି ଉତ୍ସବଙ୍କୁ ପ୍ରଫେମର ଗଣେଶ ପ୍ରାସାଦଙ୍କ ଅଧୀନରେ -
ଗଣିତ ବିଭାଗରେ ଲେବ୍‌ଚଟାର ଭାବରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଦେଲେ । ଉତ୍ସବଙ୍କ ପ୍ରଦେଶରଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ପଡ଼ିଲା

ନାହିଁ । ତେଣୁ ସାରି ଆଶ୍ରୁତୋଷ ଦେମାନଙ୍କୁ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ବିଭାଗକୁ ଯାନାନ୍ତରିତ କଲେ । ଏହି ପଚିବର୍ତ୍ତନ ତତ୍ତ୍ଵଜ୍ଞର ଜୀବନରେ ଶୁଭଙ୍କର ହେଲା ତଥା ଉତ୍ସେ ଦେଖି ଓ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନର ଦେବାରେ ନିନ୍ଦା ବ୍ରୁତୀ ଜରିପାରିଲେ ।

ଏମାନେ ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନ ବିଭାଗରେ ଯୋଗଦାନ କରିବା ମମସରେ ରାମନ୍ ପାଳିତ ପ୍ରଫେସର ଭାବରେ ଯୋଗଦାନ କରି ନଥାନ୍ତି ଏବଂ ଯୋଷ ପ୍ରଫେସର ତ୍ରୁଟ ଟି. ଏମ. ବୋସ ପ୍ରଥମ ମହାସମର ହେତୁ ଜମାନାରେ ଅଛି ଯାଇଥାନ୍ତି । ତେଣୁ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ସ୍ଥାତବୋତ୍ତର ବିଭାଗର ସଂଗଠନର ଦସ୍ତଖତ ଏବଂ ଏଥିର ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ଉପରେ ନ୍ୟୟ ହେଲା । ମେଘନାଦ ସ୍ଥାତବୋତ୍ତର ଅଧ୍ୟସନରେ କେବଳ ଗଣିତ ଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ିଥିବାରୁ ତାଙ୍କୁ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ପଢ଼େଇବାକୁ ପ୍ରଥମେ ବହୁତ କଷ୍ଟ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ପୈଯ୍ୟ ଓ ଅଧିବଦ୍ୟା ବିଜ୍ଞାନର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ ନିନ୍ଦନ କୃତିତ୍ୱ ପ୍ରଦର୍ଶନ କଲେ । ତାପ ବିଜ୍ଞାନ ପଢ଼େଇବାରେ ଅନ୍ୟମାନେ କୁଣ୍ଡାବୋଧ କରୁଥିବାରୁ ସେ ତାହା ଯହିରେ ପଡ଼ି ଥିଲା ଉତ୍ସମ ଭାବରେ ପଢ଼େଇଲେ ।

ମେଘନାଦ ପ୍ରଥମେ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ ନିନ୍ଦନ ଗବେଷଣା ଆଗମ୍ନ କଲେ । ‘ବିଭିନ୍ନର ଶାପ’ (Pressure of radiation) ଉପରେ ଗବେଷଣା ପାଇଁ ମେଘନାଦ ୧୯୧୯ ମସିହାରେ କଲିବତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଟି. ଏସ୍. ଡିଗ୍ରୀ ଲାଭ କଲେ । ଏହି ଗବେଷଣା ନିବନ୍ଧନ ପରୀକ୍ଷକ ଥିଲେ ପ୍ରଫେସର ଓ. ଡବଲ୍ୟୁ. ରିଚାର୍ଡ୍‌ସନ, ତ୍ରୁଟ ପୋର୍ଟର ଏବଂ ଡବଲ୍ୟୁ. ଏନ. ଆର. ଜ୍ୟାମିବେଳ । ୧୯୧୯ରେ On Harvard classification of stellar spectra ଗବେଷଣା ପଡ଼ୁ ପାଇଁ ପ୍ରେମତାନ-ରାସତାନ ବୃତ୍ତି ପାଇଲେ । ଏହି ବୃତ୍ତି ଏବଂ ଯୋଷ ଫେଲୋସିପର ଭୂମଣ ବୃତ୍ତି ପାଇ ୧୯୧୯ ସେଣ୍ଟରରେ ସେ ସୁଗୋପ ଯାତ୍ରା କଲେ ।

୧୯୧୯ରେ ସତ୍ୟେନ ବୋସଙ୍କ ସହିତ ମିଶି ସେ ଆଜନ୍ମାଳଙ୍କ ମାଧ୍ୟାରଣ ଆପେକ୍ଷିକ ତ୍ରୁଟର ଇଂରାଜୀ ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ ଯାହା କଲିବତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ଏମାନଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକାରେ କଲିବତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ମିଲାବସର ଆପ୍ରିଲୀକରଣ ହେଲା ।

୧୯୧୮ ଦ୍ୱାରା ମାସରେ ରାଧାରାଣୀ ରାସଙ୍କ ସହିତ ପରିଶ୍ରମ ସ୍ଵତ୍ତରେ ବଦ ହେଲେ । ଏହି ମହିସୁମୀ ମହିଳା ପନ୍ଥବିର୍ତ୍ତି ଜୀବନରେ ପରିବାର ପ୍ରତି ଅକୁଣ୍ଠ କରୁଣ୍ୟନିଷ୍ଠା ଓ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅସୀମ

ମମତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ମେଘନାଦଙ୍କ ବ୍ୟଷ୍ଟ କର୍ମ ବହୁଳ ଜୀବନ ସାର୍ଥକ କରିଥିଲେ । ପରିଣତ ବସ୍ତବରେ ତାଙ୍କର ଅନେକ ଛାତ୍ର ଶ୍ରୀମତୀ ସାହାଙ୍କ ମମତା ଓ ଅତିଥ୍ୟସତୀ ଶ୍ରୀବର ସହିତ ସୁରଣ କରନ୍ତି ।

ମେଘନାଦ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷାକତା କରିବା ମମସରେ ମିଟ୍ ଆଗାନେସ୍ ଖୁବିଙ୍କ ହେଠେଗୋଟିନ ନନ୍ଦପ୍ରୀସ୍ ନୈୟଟିର୍ବିଜ୍ଞାନର ବହି ପଡ଼ି ସେ ଦିଗରେ ତାଙ୍କର ଆଶ୍ରୁ ପ୍ରଥମେ ସଞ୍ଚାରିତ ହୋଇଥିଲା । ମାତ୍ର ଧ୍ୟାଙ୍କଙ୍କ ତାପ ଗତି ବିଦ୍ୟା, ନାର୍ମଳ୍ଲଙ୍କ ତାପ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ନର୍ମାନ ପୁସ୍ତକ, ବୋର୍ ଓ ସୋମାରପ୍ରିଲଙ୍କ ପରମାଣୁର ବ୍ୟାକ୍ଷମ ତ୍ରୈ ପ୍ରଭୃତି ମୋଲିକ ଗବେଷଣା ସହିତ ମେଘନାଦଙ୍କ ପରିଚୟ ଘଟିଥିଲା । ଆପେକ୍ଷିତ ତ୍ରୈ ସାହାଯ୍ୟରେ ଡିଟିଏ ବ୍ୟାକ୍ଷମ ତ୍ରୈ ଧର୍ମ, ଉଲ୍ଲେଖି ନ ଗଠିବିଦ୍ୟା ପ୍ରଭୃତି ତ୍ରୈକାଳୀନ ଆଖୁନ୍ଦିବ ବିଷ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଗବେଷଣା ତାଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ ବିଜ୍ଞାନୀ ସମାଜରେ ପରିଚିତ କରିଥିଲା । ନିର୍ବାଚନମୂଳକ ବିକିରଣର ତାପ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଗବେଷଣା ତାଙ୍କର ନୈୟଟିପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନରେ ପ୍ରଥମ ପଦକ୍ଷେପ ।

ମେଘନାଦ ଯେଉଁ ଗବେଷଣା ପାଇଁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାତ ହେଲେ ତାହା ହେଲା ରଜ ତାପମାତ୍ରାରେ ଆସନନ ତ୍ରୈ ଏବଂ ନିଷ୍ଠାତ୍ର ଆବହମଞ୍ଜଳରେ ତାର ପ୍ରସ୍ତୋର । ଏହି ତ୍ରୈ ସାଧାରଣରେ ତାପୀୟ ଆସନନ ତ୍ରୈ ନାମରେ ପରିଚିତ । Ionisation of the Solar Atmosphere ଶୀର୍ଷକ ଏହି ଗବେଷଣା ପଢ଼ୁ ଲକ୍ଷନର ଫୀଲନ୍ଦପ୍ରିବେଲ ମାରାନ୍ଦିନ୍ଦରେ ୧୯୭୦ ଅବ୍ରୋବରରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ବିଭିନ୍ନ ପରୀକ୍ଷା ପରେ ଏହା ସିଦ୍ଧ ହେଲା ଯେ ସାହାଙ୍କ ଆନ୍ସନ ତ୍ରୈର ଗଣନା ନେଇଁଲୁ । ମେଘନାଦ ତାଙ୍କ ବିଦେଶ ଯାତ୍ରା ସମସରେ ସୁରୋପର ବିଭିନ୍ନ ରାଶୁର ଗବେଷଣାଗାର ଏବଂ ମାନମହିର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଯଶ ଦେଶ ବିଦେଶରେ ଚାରିଆଡ଼େ ବ୍ୟାପିଗଲା ।

୧୯୭୧ ନଭେମ୍ବର ମାସରେ କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ବିଭାଗରେ ଖୟରା ପ୍ରଫେସର, ଭାବରେ ଯୋଗଦାନ କଲେ । କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ତ୍ରୈକାଳୀନ ଭାଇସ୍-ବାନ୍‌ସେଲର୍ ସାର୍ ଆଶ୍ରୁତୋଷଙ୍କ ସ୍ଵାତନ୍ତ୍ରବାତର ଶିକ୍ଷାର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣାବଳୀ ପ୍ରସାବକୁ ତ୍ରୈକାଳୀନ ବଜାର ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଥ୍ୟା କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଚାନ୍‌ସେଲର୍ ଗୋନାଲରୁ ପଥର ବଳେ ନାହିଁ । ଏଥୁପାଇଁ ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମନାନ୍ତର ଘଟିଥିଲା । ଦେଶୁ ସାର୍ ଆଶ୍ରୁତୋଷଙ୍କ ଚେଷ୍ଟା ସର୍ବେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଗବେଷଣା ପାଇଁ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଅର୍ଥର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇପାରି ନଥିଲା । ମେଘନାଦଙ୍କ ଗବେଷଣା ପାଇଁ ଅର୍ଥ ବାଦ ବାପାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ଦେଶୁ ସେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଯିବାପାଇଁ ଛାପୁବାଣ କଲେ । ବନାରାସ ହିମୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ଆଲିଗଡ଼ ମୁସଲିମ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଥ୍ୟା ଆଲାହାବାଦ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଫେସର ପଦ ଯତା ହୋଇଥିଲା ।

ସେତେବେଳେ ସାହା ଖଇରା ପ୍ରଫେସର ଭାବରେ ମାମକୁ ଯାଅଶହ ଚଙ୍ଗା ବରମା ଏବଂ ଘରଭଡ଼ା ପାଇଥିଲେ । ସେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳସ୍କୁ ଲେଖନେ ଯେ ଯଦି ତାଙ୍କ ଦଶମା ୬୭୫୦-୫୦-୧୦୦୦ ବରାଯାଏ ଏବଂ ଅବିଳମ୍ବେ ତାଙ୍କ ନିଜ ଗବେଷଣା ପାଇଁ ପନ୍ଦର ହକାର ଚଙ୍ଗା ଅନୁଦାନ ଦିଆଯାଏ, ତାହାରେଲେ ସେ କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳସ୍କୁରେ ନିଜ ପଦବୀରେ ରହିବେ । ସୁନିଭରସ୍ତ ସିଞ୍ଚିରେ ଏହାକୁ ନାମକ୍ରମ କରିବାରୁ ୧୯୭୩ରେ ମେଘନାଦ କଲିକତା ଛାତ୍ର ଏଲାହାବାଦ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳସ୍କୁରେ ଦେଖିଛୁ ପ୍ରଫେସର ଓ ମୁଖ୍ୟ ଭାବରେ ଯୋଗଦାନ କଲେ । ସେ କୋଦାଳକେନାଳ୍ ମାନମହିରର ସହକାରୀ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ନିୟୁକ୍ତ ପାଇଥିଲେ କିନ୍ତୁ ତାହା ସେ ଗୃହଣ କଲେ ନାହିଁ ।

ଆଲାହାବାଦ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳସ୍କୁ ପ୍ରଫେସର ପଦ :

ଆଲାହାବାଦ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳସ୍କୁ ଅଧିକାରୀ ଭାବରେ ପଞ୍ଚମ ପୁରାତନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳସ୍କୁ । କଲିକତା, ବନ୍ଦେ ଓ ମାତ୍ରାଜ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳସ୍କୁ ଛାପନାର ରିଶେର୍ଷ ପରେ ଏବଂ ପଞ୍ଜାବ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳସ୍କୁ (ବର୍ତ୍ତମାନ ପାକିଷ୍ତାନରେ ଅବସ୍ଥିତ) ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପରେ ୧୮୮୭ରେ ଏହି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳସ୍କୁ ଛାପିତ ହୋଇଥିଲା । ମେଘନାଦଙ୍କ ଦୁଇଜଣ ଦିନିଅର ବନ୍ଦୁ ଏ.ସି. ବାନାର୍ଜ ଏବଂ ଏନ୍.ଆର. ଧର ଆଲାହାବାଦ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳସ୍କୁରେ ଅଧ୍ୟାପନା କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଯେମାନଙ୍କ ପରାମର୍ଶ କ୍ରମେ ସେ ଏହି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳସ୍କୁରେ ଯୋଗଦାନ କରିଥିବାର ମନେ ବରାଯାଏ । ଏ.ସି. ବାନାର୍ଜ ପରେ ସେହି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳସ୍କୁ କୁଳପତି ଆସନ ଅଳକୃତ କରିଥିଲେ । ଏନ୍.ଆର. ଧର ଏବେ ମଧ୍ୟ ଭାରତୀୟ ବିଜାନାକାଶରେ ନିଃଶ୍ଵର ବିନ୍ଦୁଦନ୍ତ ପୁରୁଷ ।

ଆଲାହାବାଦ ସୁନିଭରସ୍ତର ପ୍ରଫେସର ପଦବୀର ଦଶମା ବେଶି ଥିଲା ଏବଂ ମେଘନାଦ ବିଭାଗୀୟ ମୁଖ୍ୟ ହୋଇଥିବାରୁ ସ୍ବାଧୀନ ଭାବରେ ଗବେଷଣା କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ । ବିଭାଗର ଅନ୍ୟ ଶିକ୍ଷକମାନେ ତାଙ୍କ ଖ୍ୟାତ ତୁଳନାରେ ନଗଣ୍ୟ ଥିଲେ ତେଣୁ ବାହାର ପ୍ରତିସ୍ପନ୍ଦିତାର ସମସ୍ତବନ୍ଦୀ ନଥିଲା ।

ଆଲାହାବାଦ ସୁନିଭରସ୍ତର ପଦାର୍ථ ବିଜାନ ବିଭାଗରେ ବି.ଏସ୍.ସି. ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଥିଲା ବିନ୍ଦୁ ଏମ୍.ଏସ୍.ସି. ଓ ଗବେଷଣା ପାଇଁ ସେ ସବୁ ଯଥେଷ୍ଟ ନଥିଲା । ୧୫ରେ ୧୫ରେ ସାହା ପଦାର୍ଥ ବିଜାନ ବିଭାଗରୁ ସଂଗ୍ରହିତ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ - ଠିକ୍ ସେହି ସମସ୍ତରେ ତାଙ୍କ ବନ୍ଦୁ ଓ ସହପାଠୀ ଏସ୍.ଏନ୍. ବୋସ ଭାବା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳସ୍କୁ ଦେଖିଛୁ ବିଭାଗର ସଂଗଠନରେ ଲାଗି ପଡ଼ିଥିଲେ । ଉତ୍ତର ଭାବରେ ସବୁ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଆଲାହାବାଦକୁ ଦେଖିଛୁ ପଡ଼ିବା ପାଇଁ ଏବଂ ଗବେଷଣା କରିବା ପାଇଁ ମେଧାବି

ଛାଡ଼ିମାନେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ମେଘନାଦ ଉତ୍ସବ ଏ. ଏସ୍. ଏବଂ ଏମ୍. ଏସ୍. ବୀ. କୁମାର ଅଟେ ବନ୍ଧୁତାର ସହିତ ପଢ଼ିଥିଲେ । କୁମାରଙ୍କେ ଏହିପଦିମେଷ ଏବଂ ଲକ୍ଷ୍ମନ-ସ୍ଵାର୍ଗ ଦେଖାଇ ତଥା ମୁଖ୍ୟମରରେ ନିକର ଲେବଜ୍ଜକୁ କୁମାରଙ୍କେ ଲେଖୁ ସେ ତାଙ୍କ କୁମାର କୁମାର ଚିଆବର୍ଷବ କରିପାରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଅମଳରେ ଯୁଦ୍ଧର୍ଥିତରୁ ଅନେକ କୃତୀକୃତ ଉତ୍ସବ ହୋଇ ଉବିଷ୍ଟିତ ଜୀବନରେ ପଦିଷ୍ଠର ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀରେ ସୁନାମ ଅର୍ଦ୍ଦନ କରିଛନ୍ତି ।

୧୯୭୬ରେ ମେଘନାଦ ଭାରତୀୟ ବିଜ୍ଞାନ ବାଚ୍ଚେସର ପଦିଷ୍ଠ ଏବଂ ଗଣିତ ବିଭାଗର ସଭାପତି ଭାବରେ ନିର୍ବିତ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ତା' ପୁରବର୍ଷ ୧୯୭୭ରେ ଲକ୍ଷ୍ମନଙ୍କ ରଖାଇ ପେଶେ ଭାବରେ ନିର୍ବିତ ହୋଇଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ବସ୍ତବ ମାତ୍ର କରିଗିଲା ବର୍ଷ । ଯୁଦ୍ଧ ପ୍ରଦେଶର ଗର୍ଭର ଯାର ଉଜଳିଅମ୍ ମୋରିଥି ସାହାଙ୍କୁ ଅଭିନନ୍ଦନ ନିଶାରବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବାର୍ଷିକ ପାଞ୍ଚ ହକାର କଙ୍କାର ରିପର୍ଟ ଗ୍ରାହକ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରି ଦେଇଥିଲେ । ସେ ଅମଳରେ ଏହି ଅନୁଦାନ ବିକ୍ଷି କମ୍ ନୁହେଁ ।

ଆଲାହାବାଦରେ ସାହା ତାପନ ଆନୟନ ଏବଂ କ୍ଷେତ୍ରିକ ବିଭାଗରେ ତାଙ୍କର ଗବେଷଣା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ । ପଦିଷ୍ଠର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଭାଗ ଯଥା ପରିସଂଖ୍ୟାନ ଯାନ୍ତ୍ରିକୀ, ପାରମାଣ୍ଵିକ ଓ ଆଣ୍ଵିକ ବର୍ଣ୍ଣାଳୀ ଅଧ୍ୟନ, ବିମ୍ୟର - ରଣାୟକ ମୌଳିକ ବସ୍ତୁର ଇଲେକ୍ଟ୍ରନ୍ସ ସମ୍ବନ୍ଧ (Electron affinity of electro-negative elements), ଉଚ୍ଚତାପରେ ଅଣୁର ପୃଥବୀକରଣ, ଆସ୍ତନ ମଞ୍ଜଳରେ ରେଡ଼ିଓ ଉଚ୍ଚତାପରେ ସଞ୍ଚାଳନ ପ୍ରକ୍ରିୟରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଗବେଷଣା ଆରମ୍ଭ କରାଇଥିଲେ । ଆଲାହାବାଦର ଭୀଷଣ ଗରମରେ ତାଙ୍କ ସହଯୋଗୀ ଏବଂ ସହକର୍ମୀ ପାଇଁରେ କରାନ୍ତିରେ ସେ ଗବେଷଣାରେ ମାତ୍ର ରହିଲେ ।

ତାଙ୍କ ସହଯୋଗୀ ଏବଂ ସହକର୍ମୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏନ୍. ବେ. ସୁର, ପି. ବେ. ବିଦ୍ରୁଲୀ, ଡି. ଏସ୍. କୋଠରୀ, ଆର୍. ଏସ୍. ମନୁମଧାର, ବି. ଡି. ନାଗରୋଧୂରୀ ଉବିଷ୍ଟିତରେ ପଦିଷ୍ଠର ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀରେ ବହୁତ ସୁନାମ ଅର୍ଦ୍ଦନ କରିଥିଲେ ।

ସାହା ଆଲାହାବାଦରେ ଏକ ପୁନର୍ବାଦ ବାପରବନ ନିର୍ମାଣ କରାଇ ନିର୍ଦ୍ଦେ ସପରିବାର ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିଲେ । ଓ, ବେଳିଗୋରୁରେ ତାଙ୍କର ଘରର ନାମ ଥିଲା ସାହାଙ୍କ ରିଲ୍ଲା । ଏହି ପ୍ରଶାସ୍ତ୍ର ଭବନରେ ତାଙ୍କର ଅନେକ ଛାତ୍ର ସମସ୍ତ ଅସମ୍ୟରେ ଅନେକ ସମସ୍ତ ଅବସ୍ଥାନ କରିଛନ୍ତି ।

ଆଲାହାବାଦରେ ପ୍ରଫେସର ଥିବା ସମସ୍ତରେ ସାହା ପୁଥିବାର ବିଭିନ୍ନ ଦେଶ ଭ୍ରମଣ କରି ସେମାନଙ୍କ ବିଜ୍ଞାନାଗାର ପରିଦର୍ଶନ କରିବା ସଂଗେ ସଂଗେ ବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରଗତି ପାଇଁ ସେମାନେ କେଉଁ ବେଳେ ପଦଶୈପ ନେଇଛନ୍ତି ତାହା ଅନୁଧାନ କରିଥିଲେ ।

୧୯୩୪ରେ ଭାରତୀୟ ବିଜ୍ଞାନ କଂଗ୍ରେସର ସଭାପତି ଭାବରେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ନ୍ୟାସନେଲ୍ ଉନ୍ନତିକ୍ର୍ୟେ ଅତ୍ୟ ସାଇନ୍ସର ସଭାପତି ଭାବରେ ୧୯୩୭-୩୮ ର ଅଧିବେଶନ ପାଇଁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ ।

୧୯୩୦ରେ ଆଲାହାବାଦରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଭାରତୀୟ ବିଜ୍ଞାନ କଂଗ୍ରେସର ଅଧିବେଶନକୁ ପୁଥିବାର ଅନେକ ଖ୍ୟାତି ସମ୍ପନ୍ନ ପଦାର୍ଥିର ଅସି ସାହାଙ୍କ ଶୁଣଗାନ କରିଥିଲେ । ଯୁଦ୍ଧ ପ୍ରଦେଶର ଉତ୍ତରଭକ୍ଷଣ ପ୍ରତାବ କ୍ରମେ ଏବଂ ସାହାଙ୍କ ଉତ୍ୟମରେ ପେହି କର୍ଷ ଯୁଦ୍ଧ ପ୍ରଦେଶ ଏକାଡେମୀ ଅତ୍ୟ ସାଇନ୍ସ୍‌ସ ଶାୟିତ ହେଲା ଏବଂ ପ୍ରଫେସର ସାହା ଏହାର ପ୍ରଥମ ସଭାପତି ଭାବରେ ନିର୍ମୂଳରେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ୧୯୩୪ରେ ଏହି ଏକାଡେମୀର ନାମକରଣ ହେଲା ନ୍ୟାସନେଲ୍ ଏକାଡେମୀ ଅତ୍ୟ ସାଇନ୍ସ୍ ।

୧୯୩୭-୩୮ ବେଳକୁ ଆଲାହାବାଦ ସୁନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟିରେ ମଧ୍ୟ ରାଜନୀତି ପ୍ରବେଶ କରି ସାରିଥିଲା । ସାହା ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଆଲାହାବାଦ ଛାତ୍ରବାବୁ ମନ୍ଦିର କଲେ । ବନ୍ଦେର ରସାଲ ଉନ୍ନତିକ୍ର୍ୟେ ଅତ୍ୟ ସାଇନ୍ସର ଅଧିକ ପଦ ଏବଂ ବଳିକଟା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପାଲିତ ପ୍ରଫେସର ପଦ ତାଙ୍କୁ ଯତା ହେଲା ଏବଂ ସେ ପଛ ପଦବୀକୁ ଗୃହଣ କଲେ । ଶ୍ୟାମା ପ୍ରସାଦ ମୁଖାର୍ଜୀଙ୍କ ପ୍ରଭାବରେ ଏହା ସମ୍ବନ୍ଧପର ହୋଇଥିଲା ।

ସାହାଙ୍କ ତାପୀୟ ଆନ୍ସେନ ଏବଂ ନିଷ୍ଠାମାନଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣାଳୀ ଅଧ୍ୟସନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ରାଷ୍ଟ୍ରସନ୍ତାନ ଅତି ଉଚ୍ଚମାନର ଥିଲା ଏବଂ ତାଙ୍କ ନାମ ନୋବେଳ ପୁରସ୍କାର ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତରିତ ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଜ୍ୟୋତିପଦର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନରେ ପେତେବେଳେ ନୋବେଳ ପୁରସ୍କାର ଦିଆ ଯାଇ ନଥିବାରୁ ସାହା ଏହି ପୁରସ୍କାର ପାଇବାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେଲେ ।

ଘର ବାହୁଡ଼ା :

ଆଜିମାନରେ ସିନା ମେଘନାଦ ଆଲାହାବାଦ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଅନ୍ତରେ ତାଙ୍କର ବଳିକଟା ପ୍ରତି ଏକ ନିର୍ବିତ ଆକର୍ଷଣ ଥିଲା । ମାର୍କ ଆଶ୍ଵାତୋଷ ତାଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ରାମନଙ୍କୁ ବେଳି ଶ୍ରୀ କରୁଥିବାର

ଅନୁମାନ କରି ସେ ବ୍ୟଥତ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ରବେଷଣାକୁ ରାମନଙ୍କ ରବେଷଣା ଭଲିଆ ପ୍ରଧାନ୍ୟ ନଦେବାରୁ ସେ ୧୯୭୩ରେ ବଳିବତା ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟ ପରିଯୋଗ କରିଥିଲେ ।

ବିଶ୍ଵ ସମସ୍ୟ ବଳି ଯାଉଥିଲା । ସାର ଆଶ୍ଚର୍ମେଷ ଆଉ ଜହ ଜଗତରେ ନ ଥିଲେ । ୧୯୭୩ରେ ରାମନ ବଳିବତା ପରିଯୋଗ କରିଥିଲେ । ସାହା ଅଶ୍ଵିତୋଷଙ୍କ ପୁତ୍ର ଶ୍ୟାମା ପ୍ରସାଦଙ୍କ ପ୍ରିସପାଡ଼ ଥିଲେ । ତେଣୁ ବଳିବତାକୁ ଆସିବାରେ ତାଙ୍କର କିଛି ଅସୁରିଧା ହୋଇ ନଥିଲା । ବାରଣ ଶ୍ୟାମା ପ୍ରସାଦ ସେତେବେଳେ ବଳିବତା ସୁନିଭୂର୍ବେଚିର ଭାଇସ୍ତାନ୍ତପେଲର ଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ କିଛି ଦିନରେ ସେ ଭାଇସ୍ ବାନ୍ଦପେଲର ପଦରୁ ଅବସର ନେଲେ ଏବଂ ମହାବଦ ଅନିଲୁଲ ହବୁ ସେହି ପଦରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ ହେଲେ ।

ରାମନଙ୍କ ପରେ କିଛି ଦିନ ପାଇଁ ସାର ନିରାପତ୍ତି ହେଲୁ ବୋସଙ୍କ ଭଣାଆ ଦେବେନ୍ଦ୍ର ମୋହନ ବୃଷ୍ଟି ପାଲିତ ପ୍ରଫେସର ଭାବେ ନିଯୁକ୍ତ ପାଇଥିଲେ ବିନ୍ଦୁ ସେ ଗୋସ ରିପର୍ଟ ଉନ୍ନିତ୍ୟରେ ଦିରବୁର ଭାବରେ ଯୋଗଦାନ କରିବାରୁ ପୁଣି ପାଲିତ ପ୍ରଫେସର ପଦ ଖାଲି ପଡ଼ିଲା । ସାହା ୧୯୭୪ ମୁଲାଇରେ ପିନିଷ୍ଟରେ ପାଲିତ ପ୍ରଫେସର ଭାବରେ ଯୋଗଦାନ ବଳାବେଳକୁ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ ତାଙ୍କ ସହିପାଠୀ ଦ୍ୱାରା ସମସ୍ୟାମସିକ ମାନେ ବରିଷ୍ଟ ପ୍ରଫେସର ପଦବୀରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ ଥିଲେ ।

ମେଘନାଦ ସାହା ବଳିବତା ଥାପିଲା ବେଳକୁ ସେ ଶାହୁୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କରି ସାରିଥିଲେ । ଭାରତୀୟ ନାଟୀୟ ବାନ୍ଦ୍ରେପର ନାଟୀୟ ଯୋଗଦାନ ବିନିଟିର ବାର୍ଯ୍ୟବଳାପରେ ସେ ସମ୍ପତ୍ତି ଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଅନେକ ସମସ୍ୟ ଦେବାକୁ ପଢ଼ୁଥିଲା ତଥାପି ସେ ପାଲିତ ରବେଷଣାଗାର ପୁନର୍ଗ୍ରହନ କରିବାରେ ଲାଗିପଡ଼ିଲେ ।

୧୯୭୫ରେ ନାରିବୀୟ ବିଭିନ୍ନରଣ (nuclear fission).ର ଆବିଷ୍କାର ପରେ ସେ ବଳିବତା ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟରେ ପିନିଷ୍ଟ ଏମ.ୱେସ୍.ୱିଲାଭସରେ ୧୯୪୦ରେ ମୁୟକୁଆର ପିନିଷ୍ଟରୁ ଉତ୍ସବ ସାଧାରଣ ଏବଂ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ବିଷୟ ରୂପେ ଛାନିତ କରିଥିଲେ । ବ୍ରାହ୍ମମ ମେବାନିଷ୍ଟ ମଧ୍ୟ ସାଧାରଣ ବିଷୟ ରୂପେ ଅନ୍ତର୍ଭକ୍ତ ହେଲା ।

ତାଙ୍କର ଆମେରିକା ଗପ ବେଳେ ବବେଳୀରେ ଲଗେନ୍ଦ୍ର ରବେଷଣାଗାର ପରିଦର୍ଶନ କରିବା ପର ଠାରୁ ଗୋଟିଏ ସାଇକ୍ଲୋଟ୍ରନ ଆଣିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଜଣ୍ଠା ଥିଲା । ଏହାକୁ କରିବାର୍ଥ କରିବା ପାଇଁ ପଞ୍ଚିତ ନେହେତୁଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ନେବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଟାଟା ଟ୍ରେନ୍ ଏ ବାବଦରେ ୧୯୪୦ରେ ଖାଟିଏ ହକ୍କାର କେବା ଅନୁଦାନ ଦେବା ପରେ ଏ ଦିନରେ ବାର୍ଯ୍ୟନୁଷ୍ଠାନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସାହାଙ୍କ ପ୍ରାକ୍ତନ ଛାତ୍ର ବି.ଡ଼.ନାର

ଶୌଭୁରା ସାଇକ୍ଲୋଟ୍ରନ୍‌ର ଡିଜାଇନ ଉ. ଓ. ଲିବେର୍‌ଜଙ୍କ ମହିତ ବାମ କରୁଥିବାରୁ ପଛଟିରିଣ ଜଞ୍ଚର ସାଇକ୍ଲୋଟ୍ରନ୍ ଏବଂ ଏହାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆନ୍ତରିକ ଅଳ୍ପ ଆଣିବାର ଭାର ଦାଙ୍କୁ ଦିଆଗଲା । ୧୯୪୧ରେ ନିର୍ଭେଦରେ ନାଗଶୌଭୁରା କଲିକଟାରେ ସାଇକ୍ଲୋଟ୍ରନ୍ ଅନ୍ତିଷ୍ଠର ଭାବରେ ଯୋଗଦାନ କଲେ । ଦ୍ୱିତୀୟ ମହାଯୁଦ୍ଧ ଘମାଦୋଟ ଲାଗିଥିବାରୁ ବିଭିନ୍ନ ଅଳ୍ପ ଆଣି ସାଇକ୍ଲୋଟ୍ରନ୍ ସେବ ଅଥ କରିବା ପାଇଁ ବହୁତ ଅସୁବିଧାର ପଞ୍ଚୁଖୀନ-ହେବାରୁ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ଇତ୍ୟବସରେ ୧୯୪୫ରେ ହିରୋସିମା ଓ ନାଗାସାକିରେ ପରମାଣୁ ବୋମାର ବ୍ୟବହାର ପରେ ପରମାଣୁ ବୋମାର ଅପବ୍ୟବହାର ରୋକିବାରୁ ନିନମତ ନାହିଁ ରଠିଲା । ତେ ସଂଗେ ସଂଗେ ପାରମାଣବିକ ଶକ୍ତିର ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିନିଯୋଗ ପାଇଁ ବୈଞ୍ଚାନିକମାନେ ଲାଗିପଡ଼ିଲେ । ଏହି ବର୍ଷ ସତ୍ୟେନ୍ ବୋସ ଖରା ପ୍ରଫେସର ଭାବରେ ଯୋଗଦାନ କରିବାରୁ କଲିକଟା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଟିନିଷ୍ଟ ଟିପାର୍ଟମେଣ୍ଟ ଆହୁରି ବଳିଷ୍ଠ ହେଲା ।

ସାହା ନ୍ୟୁକ୍ଲିସର ଟିକିଷ୍ଟରେ ଗବେଷଣା ପାଇଁ ଏକ ଗବେଷଣା ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗଢ଼ିବାରୁ ଆପ୍ରତିହ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ବିଭିନ୍ନ ଶାନ୍ତି ସଂଗ୍ରହାତ ଅନୁଦାନ ସାହାଯ୍ୟରେ ଅପ୍ରେଲ ୧୧, ୧୯୪୮ ରେ କଲିକଟାରେ ଜନ୍ମିଷ୍ଟନ୍ୟର ଅଟ୍ ନ୍ୟୁକ୍ଲିସର ଟିକିଷ୍ଟ ନିମ୍ନଲାଭ କଲା । ସେତେବେଳେ ତକ୍ରତ ଶ୍ୟାମା ପ୍ରସାଦ ମୁଖାର୍ଜୀ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରରେ ଯୋଗାଣ ଓ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପ୍ରଭାବରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ସାତେ ଟିନି ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଅନୁଦାନ ଦେଲେ । ଏହା ପୂର୍ବରୁ କଲିକଟାର ତେବେଳାନ କୁଳପତି ତକ୍ରତ ପି.ଏନ. ବାନାର୍ଜୀ ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ । ଏମେବି ଏନଙ୍କ କମିସନ୍ ଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ଲକ୍ଷ କୋଡ଼ିଏ ହନ୍ଦାର ଟଙ୍କା ମିଳିଥିଲା ।

୧୨ ନାନୁଆରୀ ୧୯୪୦ରେ ନୋବେଲ ବିନିସିମା ଆଇରିନ୍ କୋଲିଅଟ ବ୍ୟରୀ (ମାଡାମ ବ୍ୟରୀଙ୍କ ସୁପଟେଣ୍ଟ) ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଭାବରେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଉଦ୍ୟାନେ କରିଥିଲେ । କଲିକଟା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଟେଙ୍କରେ ୧୨ ମେ ୧୯୪୧ରେ ଏହାରୁ ଏକ ସ୍ଵର୍ଗ ଶାସିତ ଅନୁଷ୍ଠାନର ମଧ୍ୟାବା ଦେଲା । ସାହା ଏହାର ଟିକିଷ୍ଟର ଭାବରେ ଅଧିକିତ ହେଲେ । ସାହାଙ୍କ ମୁରୁୟପରେ ଏହା ସାହା ଜନ୍ମିଷ୍ଟନ୍ୟର ଅଟ୍ ନ୍ୟୁକ୍ଲିସର ଟିନିଷ୍ଟ ନାମରେ ନାମିତ ହେଲା ।

ଇଣ୍ଡିଆନ ଏସୋସିଏସନ୍ ପର କଲିଟିଭେସନ୍ ଅଟ୍ ସାଇକ୍ଲ ଏବଂ ମେଘନାଦ ସାହା :

ସାହାଙ୍କ ନଜର ଏବେ ପଡ଼ିଲା । ଇଣ୍ଡିଆନ ଏସୋସିଏସନ୍ ପର କଲିଟିଭେସନ୍ ଅଟ୍ ସାଇକ୍ଲର ଅନ୍ତର୍ଭାବିତ ବିଧାନ କରିବା ପାଇଁ । ୧୮୭୩ରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ୧୯୧୩ରୁ ସାହା ଆଲୋଚନା

ପରା ମାନ୍ଦକରେ ଭାଗ ନେଇଥିଲେ । ୧୯୭୬ର ମେ ଏହାର ଆଜୀବନ ସଫର୍ୟ ହେଲେ । ୧୯୭୫ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହାର ଶାମନ ଦ୍ୟୋଷା ମହିତ ଗେ ସମ୍ମନ ନଥିଲେ । ରାଗନ ଏହାର ପୁନର୍ବର୍ଣ୍ଣନ ପାଇଁ ଯେଉଁ ପଦକ୍ଷେପ ନେବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ ଶ୍ୟାମା ପ୍ରମାଦଙ୍କ ବିଶୁଦ୍ଧତା ହେବୁ ତାହା କାହାର ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ଏହା ପଛରେ ସାହାଙ୍କ ପ୍ରକ୍ଳନ୍ତ ମମଥନ ଥିଲା ।

୧୯୩୪ ରେ ପାଲିତ ପ୍ରଯେସର ପଦରେ ଅପ୍ରକ୍ଷିତ ହେବା ପରେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ସମ୍ବର୍ତ୍ତରେ ତାଙ୍କର ଆଶ୍ରମ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା । ୧୯୯୭ରେ ଆମୋଡ଼ିଏସନ୍଱ର ଟିକିଯାର ବିଶେଷଜ୍ଞ ସ୍କ୍ରେବ୍‌ରେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପାଇଲା ଏବଂ ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା । ପରେ ଉପସରାତରି ହେଲେ । ସାହାଙ୍କ ଉପରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀଙ୍କ ପ୍ରଗାଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା । ତେଣୁ ଏମୋଡ଼ିଏସନ୍ ବ୍ୟାପାରରେ ସାହାଙ୍କ ବର୍ତ୍ତମାନ ସମ୍ମୂଳ ଥିଲା ବୋଲି ବ୍ରହ୍ମାଲାକପାରେ । ୧୯୪୭ରେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀଙ୍କ ମୁଦ୍ରାପରେ ସାହା IACSର ସରାପଟି ହୁଅଛି ।

୧୯୪୩ ରୁ ଏହି ଗବେଷଣାଗାରରେ ନୂତନ ନୂତନ ବିଷୟରେ ଗବେଷଣା ଆଇନ କରିବା ପାଇଁ ପରିଚାଳନା ସମିତି ବିଚାର କରୁଥାଏ । ଫେନିସ୍ ଏବଂ କେମିସ୍ଟ୍‌ର ସମବେତ ଚେଷ୍ଟାରେ ଅଣ୍ଣର ଗଠନ ବିନ୍ୟାସ ସମ୍ବର୍ତ୍ତନ ଗବେଷଣାର ସ୍ଵତ୍ତ୍ଵାତ ହୁଏ ୧୯୧୭ରେ । ତାଙ୍କର ପରାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନୀ, ଫେନିସ୍‌କେଳ ରସାୟନବିଭାଗ, ଆଲୋକ ବିଜ୍ଞାନୀ ଓ ତାଙ୍କ ଦେବୀ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନବିଭକ୍ତିକୁ ବାର୍ଯ୍ୟର ସମନ୍ଵୟରେ ନୂତନ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗବେଷଣା ଧାରା ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୁଏ ।

ମର୍ଭଭାରତୀୟ ଗବେଷଣା ସହିତ ତାଳ ଦେବା ଯାଇଁ ରେସନ୍, ନାଇକନ୍, ବୃତ୍ତିମ ରବର, ଗେରାପାର୍ଟ୍, ପ୍ଲାଟିକ ଏବଂ ପଲିମର ପଠରରେ ଏମୋଡ଼ିଏସନ୍଱ର ଗବେଷଣା ଆଇନ ହୁଏ । ସାହା ବୁଝିଥିଲେ ଯେ ଭାଇତର ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଜ୍ଞାନରେ ଏବୁକ୍ରିଏଟିଭିହାର୍ୟ ହେବ ।

ଏସବୁ ନୂତନ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟନା ପ୍ରକ୍ରିୟା କୁଣ୍ଡଳୀ ବାର୍ଯ୍ୟବାରୀ କରିବା ପାଇଁ ୨୨୦ ଲକ୍ଷର ବୌଦ୍ଧଜାତ ଛିତ ଏମୋଡ଼ିଏସନ୍଱ ଗବେଷଣାଗାର ଏଥେଷ୍ଟ ହେଲା ନାହିଁ । ସାହାଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ଯାଦବପୁରରେ ସରକାରୀ ଅର୍ଥରେ ଦଶ ଏକର ଜମି କିଣା ହେଲା । କେମ୍ବାୟ ମରକାରଙ୍କ ବାର୍ଯ୍ୟକ ଅନୁଷ୍ଠାନ କୋଡ଼ିଏ ହଜାର ଟଙ୍କାରୁ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲା ତିନି ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାରୁ ତାଙ୍କର ରହେଲା । ଯାଦବପୁରର ଛାତ୍ର ବର୍ଷ ମୁଣ୍ଡ ବିଶ୍ୱାସ ଗବେଷଣାଗାରକୁ ୧୯୫୧ ମଧ୍ୟହାରେ ଏମୋଡ଼ିଏସନ୍ ଛାତ୍ରପାଇଁ ହେଲା ।

ସାହା ଏମୋଡ଼ିଏସନ୍଱ ଯେଉଁ ନୂତନ ଆଜନ ପ୍ରଣାଳୀ କିମ୍ବାଥିଲେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନଭାପାଇଁ ପଦରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ତିନି ବର୍ଷଟି ଏପ୍ରିଲ ମାର୍ଚ୍ଚ ମଧ୍ୟ ବାର୍ଷିକେ ଜାହିଁ । ତେଣୁ ୧୯୭୦ରେ ମେ ମତାପାଇଁ

ପଦ ଛାଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ଜ୍ଞାନଚନ୍ଦ୍ର ଯୋଗ ମତାପତି ହୋଇଥିଲେ । ସେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏଯୋଦ୍ଧିଏମନ୍ତର ପୁରୀସମସ୍ତ ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ଫୁଲଟାଇମ୍ ଟିରେବୁର ନଥିଲେ । ୧୯୪୭ରେ ଶାନ୍ତି ସ୍ଥରୁପ ଭାନେଗରଙ୍କ ପୁଷ୍ପାବରେ ଭାରତ ସରକାର ଜଣେ ଫୁଲ ଟାଇମ୍ ଟିରେବୁର ପଦବୀ ଘୃଷ୍ଣ କଲେ । ଏଯୋଦ୍ଧିଏମନ୍ତର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ପରଠାରୁ ୧୯୫୩ରୁ ପ୍ରିସ୍ ଦାସ ରାଜନ ରାସ୍ କଲିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କେମିସ୍ଟ୍ରୀ ବିଭାଗର ପାଲିତ ପ୍ରଫେସର ଥିବା ସମସ୍ତରେ ଏବଂ ଅବସର ପ୍ରାହଣ ପରେ IACSର ଅନରାଣୀ ଟିରେବୁର ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହ କରୁଥିଲେ ।

ଭାନେଗରଙ୍କ ପରାମର୍ଶ କ୍ରମେ IACSର ପରିଚାଳନା ମଞ୍ଚଲୀ ମେଘନାଦଙ୍କୁ ଫୁଲଟାଇମ୍ ଟିରେବୁର ପଦ ପ୍ରାହଣ କରିବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରନ୍ତି । ସାହା ପାଲିତ ପ୍ରଫେସର ପଦରୁ ଅବସର ପ୍ରାହଣ କରିବା ପରେ ଏହି ପଦ ଅଳଙ୍କୃତ କରନ୍ତି । ଏତେବ୍ୟତୀତ ଜନକ୍ଷତ୍ରୀୟ ଅନ୍ତର୍ମାନ ପିନିଷର ସେ ଆନ୍ତି ଆଜୀବନ ଅନରାଣୀ ଟିରେବୁର । ତା ଉପରକୁ ସେ ଆନ୍ତି ଲୋକପଥା ସଦସ୍ୟ । ଏହି ବ୍ୟକ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମଧ୍ୟରେ ସାହା ପ୍ରତ୍ୟେହ ଏଯୋଦ୍ଧିଏମନ୍ତରେ ତିନି ଚାରି ଘଣ୍ଟା ସମସ୍ତ ଅତିବାହିତ କରି ଏହାର ପରିଚାଳନା ଏବଂ ଗବେଷଣା ତଥାର କରୁଥିଲେ ।

ଦେଶ ଗଠନରେ ଭୂମିକା :

ଯୁବାବିଷ୍ଟାରୁ ସାହାଙ୍କର ମନ ଓ ପ୍ରାଣ ଦେଶ ସେବା ଦିଗବୁ ମୁହଁରେଇଥିଲା । ସେ ବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରସ୍ତୋଗରେ ଦେଶ ଓ ଦଶର ଉନ୍ନତି ବିଷୟକୁ ଅଗ୍ରାଧକାର ଦେଇଥିଲେ । ୧୯୪୮ ରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷା କମିସନ୍ତରେ ସେ ସଦସ୍ୟ ରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ । ଏହାର ସଭାପତି ଥିଲେ ସାର ସର୍ବପଳ୍ଲୀ ସାଧାକୃତ୍ସନ୍ଦ । ୧୯୪୯ ରେ ବୋର୍ଡ ଅନ୍ତର୍ଜାଲନିର୍ମିତି ରିମର୍କ୍ସର ଗଠନ ଦିନରୁ ସାହା ଏଥୁ ସହିତ ମନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲେ - ଏହା ପରେ ବାଦନ୍ତ୍ୟିଲୁ ଅନ୍ତର୍ଜାଲନିର୍ମିତି ଏଣ୍ଟ ଇଣ୍ଟର୍ନେଟ୍ ରିସର୍ଚ୍ ନାମରେ ନାମିତ ହେଲା । ସେ ବଳିକତାରେ ଗ୍ରାସ ଏଣ୍ଟ ସେବାମିବ୍ ରିସର୍ଚ୍ ଇନ୍ସଟିନ୍ୟୁଟ୍ ରେ ପ୍ରାହଣରେ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ପ୍ରାହଣ କରିଥିଲେ । ଉତ୍ସିଏନ୍ ପିନିଷରେ ମୋପାଇଟି, ଉତ୍ସିଏନ୍ ନିର୍ଣ୍ଣାଳୁ ଅନ୍ତର୍ମାନ ଏବଂ ପିନିଷ ଏବଂ ଏସିଆକ୍ରି ମୋପାଇଟିର କାର୍ଯ୍ୟ କଳାପରେ ଆଗ୍ରହୀତ ହୋଇଥିଲେ ।

ସେ ଭିକ୍ଷେପିଆ ମୋମୋରିଏଲ୍ କମିଟିର ଚର୍ଚି, ଭାରତ-ମୋରିଏର ମେଟ୍ରୋ ସମାଜନ ମଭାପତି ଏବଂ ଭାରତ-ଚାନ ସାମ୍ପ୍ରଦୟିକ ଏଯୋଦ୍ଧିଏମନ୍ତର ଉପପତାପତି ଥିଲେ ।

୧୯୫୪ ରେ ସୁଭାଷ ଚନ୍ଦ୍ର ଗୋପନୀ ଯେତେବେଳେ ଭାରତୀୟ ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସର ମଭାପତି ଭାବରେ ନିର୍ବାଚିତ ହେଲେ, ସାହା ତାଙ୍କୁ ଅଭିନମନ ହାତୀକରାନ୍ତି ଯାଇ ଜାତୀୟ ଯୋଜନା ସମିତି ଗଠନ

କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଅନୁଗୋଧ କରିଥିଲେ । ପ୍ରଥମେ ସାର ଏମ. ବିଶ୍ୱଶ୍ଵରାସ୍ବା ଏହାର ସଭାପତି ଥିଲେ - ପରେ ଏହି ଆସନ ଅଳକ୍ଷ୍ୟତ କଲେ ପଞ୍ଚତ ନିବାହଜଳାଳ ନେହେତୁ । ନାଲେଖି ଏବଂ ଶକ୍ତି (fuel and power) ସବ୍ବଦିତିର ସଭାପତି ଥିଲେ ମେଘନାଦ । ମୂଳ ବହିଟିର ସଦସ୍ୟ ଥିବା ସଂଗେ ସଂଗେ ନମା ନିସ୍ବନ୍ଧନ ଏବଂ ନଳପେନ ସବ୍-ବମ୍ବିଟିର ସେ ସଦସ୍ୟ ଥିଲେ ।

ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ଗ୍ରାମୀଣ ଅର୍ଥନ୍ତି ଏବଂ ଚରଣାବୁ ସେ ଘୋର ବିଗୋଧ ବହୁଥିଲେ । ଦେଶରେ ଝୁଡ଼ ଗଠିରେ ଶିକ୍ଷର ପ୍ରସାର କରିବାର ସେ ଘୋର ପକ୍ଷପାତେ ଥିଲେ ।

ଏତେବ୍ୟତୀତ ସେ ଥିଲେ ପୂର୍ବବଜ୍ର ଉଦ୍ବାସ୍ତୁ ଥରଥାନ ଏବଂ ରିଲିଫ୍ କମିଟିର ସଭାପତି । ୧୯୪୭ର ପ୍ରଥମ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନରେ ବଳିକତା ଉତ୍ତର ପରିମ ପାଲିଆମେଷ ନିର୍ବାଚନ ମଞ୍ଚଳାରୁ ସ୍ବାଧୀନ ସଦସ୍ୟ ଭାବେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ପାଲିଆମେଷ ସଦସ୍ୟ ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଦେଶର ଶିକ୍ଷାର ବିଭାଗ, ଶିକ୍ଷର ଅଗ୍ରଗତି, ନମାବନ୍ଧ ଯୋଜନା ପ୍ରତ୍ବୃତ୍ତି ନାତୀୟ ବିଷସ୍ତରେ ସକ୍ରିୟ ଅଂଶ ପ୍ରତିକାରି କରିଥିଲେ ।

ମହାପୁସ୍ତାଣ :

ବ୍ରହ୍ମମୁଖୀ ପ୍ରତିଭା ସମନ୍ତ ମନୀଷୀ ମେଘନାଦଙ୍କୁ ଚିକିତ୍ସା ମଧ୍ୟ ପୁରସତ ନଥିଲା । ସକାଳୁ ରଠି ଦେରି ଗାତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟପ୍ତ ରହୁଥିଲେ । କେବଳ ବିଜ୍ଞାନ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ଦେଶ ଓ ଦୂର ପାଇଁ ସେ ସଂଦାସର୍ବଦା ଚିତ୍ତିତ ଥିଲେ ।

ଉଦ୍‌ଧାରଣା ଭିତ୍ତିରେ ପ୍ରଦେଶ ରଠନର ସେ ଥିଲେ ପକ୍ଷପାତେ । ପାକିଷ୍ତାନ ସୃଷ୍ଟିପରେ ବଜ୍ର ପ୍ରଦେଶର ବିଭାଜନ ତଥା ବିହାର ଓ ପରିମ ବଜ୍ରର ସୀମା ବିବାଦର ସମାଧାନ ସମ୍ଭାବ ରତ୍ୟ ପ୍ରଦେଶର ମିଶ୍ରଣ ପ୍ରସାଦ ତାଙ୍କୁ ବିବ୍ରତ ଓ ବିଚିଲିତ କରି ପକାଇଲା । ନିଜର ମାତୃଭାଷା ବ୍ୟବହାର ସୁଯୋଗ ଏବଂ ମୌଳିକ ଅଧିକାର ହୋଇଥିବାରୁ, ତାର କୌଣସି ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପଦକ୍ଷେପ ଆମ ଗଣତାନ୍ତିକ ମୂଳ୍ୟବୋଧର ଶୂଳାପ ବୋଲି ତାଙ୍କର ଦୃଢ଼ ମତ ଥିଲା । ଏହି ସର୍ବଜାତେ ସମସ୍ୟା ତାଙ୍କୁ ଏତେ ଆଲୋଡ଼ିତ କରି ପକାଇଲା ଯେ ତାଙ୍କ ରକ୍ତଚାପ ଅସ୍ଵାଭାବିକ ଭାବରେ ବଢ଼ିଗଲା ।

୧୩ ଫେବ୍ରୁଆରୀ ୧୯୪୭ରେ ବିଲ୍ଲୀଷ୍ଟିତ ପ୍ଲାନ୍ କମିଶନ ଅର୍ଥିତରେ ଡକ୍ଟର ଜେ.ସି. ଘୋଷଙ୍କ ପରିଚିତ ଦେଖା କରିବାର ଅଭିପ୍ରାୟରେ ମାହା ତାଙ୍କ ବ୍ରାହମନ୍ତ୍ର ହାହାରିଲେ । ଚେଷ୍ଟି ଭଢ଼ା ପଇତ କହି

ସାରିବା ପରେ ତାଙ୍କୁପଟି ଭବନ ଆଡ଼ିବୁ ମୁହାଁଛିଲା । ବେଳେ ସେ ଅଚେତ ହୋଇ ଦେଳେ ପଡ଼ିଗଲେ । ତାଙ୍କ ହାତରେ ଘେରେଦେଲେ କିଣି ଫାଇଲ୍ ଥିଲା । ଅବିଳମ୍ବ ତାଙ୍କୁ ନିକଟରେ ପ୍ରିଲିଙ୍ଗରେ ହସ୍ତିଚାଳିବୁ ନିଆଗଲା । ତାଙ୍କରମାନେ ପରୀକ୍ଷାପରେ ତାଙ୍କୁ ମୃତ ବୋଲି ଯୋଗଣା କଲେ ।

ମାତ୍ର ବାଷଠି ବର୍ଷ ବଞ୍ଚିରହି ବିପୁଳ ବଶର ଅଧୂକାରୀ ହୋଇ ସାରିଥୁଲେ ମେଘନାଦ । ସୁନାମର ଶୀର୍ଷରେ ରହି ସେ ଜହଳୀଲା ସାଙ୍ଗ କଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଭଲି ଦେଖିଦେବାରୀ ମାତ୍ରକୁ ଦେଶ ଆହୁରି ଅଧିକ ସମସ୍ତ ପାଇଁ ତାଙ୍କୁଥିଲା - ତାହା କିନ୍ତୁ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ ।

ତାଙ୍କ ମରଗରୀରକୁ ସ୍ଵଚ୍ଛ ବିମାନ ଯୋଗେ କଲିବଢା ଅଶାଗଲା । ସେ ଦିନ ଥିଲା ସରସ୍ବତୀ ମୁଦ୍ରା । ହରରେ ପୂଜାର ସମସ୍ତ ଆଡ଼ନର ତାଙ୍କ ବିସ୍ମୋଗର ଦାରୁଣ ସମ୍ମାଦରେ ଆପେ ଆପେ ସ୍ତରିତ ୨୦ ରାଶିଲା । ହତାର ହତାର ସଂଖ୍ୟାରେ ଶୋକାକୁଳ ନନଦୀ ତାଙ୍କ ପ୍ରିସ୍ ନେତାଙ୍କୁ ବିଦାସ ଦେବା ପାଇଁ ଯତ୍କ ଉପହାର ବାହାରି ଆସିଲେ ।

ଏବ ବର୍ମମସ୍ତ ଜୀବନର ଅବସାନ ଘଟିଲା ।

ସତ୍ୟର ବୋଷ

ତାତ୍ତ୍ଵିକ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନର ଅନ୍ୟତମ ସ୍ମୃତିଧର :

ସତ୍ୟନ୍ତ ବୋସ

(୧୯୯୪-୧୯୭୫)

(ଭୋଲା ମଣିଷ ଟିଏ କିନ୍ତୁ ମୁଖ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ଅସାଧାରଣ ଧୀଶ୍ଵର । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପରୀକ୍ଷାରେ ରେବେ ଦ୍ଵିତୀୟ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି । ନିଆଲରେ ପଣିବାରୁ ତାଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଅମାପ ଆମବିଶ୍ୱାସର ସହିତ କାମ କରନ୍ତି । ବିଜ୍ଞାନ ସହିତ ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଙ୍ଗୀତରେ ତାଙ୍କର ଅମାପ ସରବର । ମାତ୍ର ଟିରିଗ ବର୍ଷ ବସ୍ତରେ ବୋସ - ଆଜନ୍ମାଜନ ଛାତିଷ୍ଟିକର ପ୍ରବତ୍ତନ ସତ୍ୟନ୍ତ ବିଶ୍ୱ ବିଜ୍ଞାତ ହୋଇଯାଇଥିଲେ । ତାତ୍ତ୍ଵିକ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନରେ ମୋବେଳ ପ୍ରାଚ୍ୟ ନଥବାରୁ ତାହା ସେ ପାଇ ନଥିଲେ ସତ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଅନ୍ତବାନ କୌଣସି ମୋବେଳ ବିନୟୀଙ୍କ ଅବାନରୁ ବନ୍ଦ ମୁଣ୍ଡେ । ମାତ୍ରଭାଷାରେ ବିଜ୍ଞାନରୁ ଲୋକପ୍ରିୟ କରିବା ତାଙ୍କର ପ୍ରକାଶ ଏବଂକି ମ୍ୟାଟକୋରିକ କ୍ଲାସରେ ମଧ୍ୟ ମାତ୍ରଭାଷାରେ ପଡ଼ଇଥିଲେ । ଏ ତାଙ୍କୁ ସେ ତାଳ, ଗୋଟିଏ ଗଛକୁ ପାଇ ଗୋଟିଏ ଗଛ ତେଣେ ପ୍ରକିଳିବାରେ ତାଙ୍କର ଥିଲା ଅମୀମ ଆନନ୍ଦ । ରେଣ୍ଟ ପ୍ରଦିଷ୍ଟର ବିତ୍ତିନ ବିଭାଗ ବ୍ୟତୀତ କେରିଷ୍ଟାରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଗବେଷଣା କରିଥିଲେ । ମାତ୍ରିକ ଏଥାର୍ ବିଜ୍ଞାନ ଲୋକ ହୋଇ ନାହିଁ ଏହା ଯାମୁଳକ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନରେ ତାଙ୍କର ଉପରେ ଥିଲା । ବିଜ୍ଞାନ ଛାତ୍ର ସଙ୍ଗୀତ, ସାହିତ୍ୟ, ଭଲ ଦୋଷାବ, ଡରନ ବହି ଏବଂ ଉତ୍ତମ ଶାବ୍ୟ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ସ୍ଵଭାବ ସୁଲଭ ପାଗ୍ରହ ଥିଲା । ସେ ଥିଲେ ଅଧ୍ୟେତ୍ର ମେଲାପୀ । ଲୋକଙ୍କୁ ଅଟି ଆମଣାର କରିନେବାରେ ସେ ଥିଲେ ଦକ୍ଷ । ଲକ୍ଷ୍ମନ ରଜାଳ, ମୋଦାକରିତ ଫେଲୋ ହେଲେ, ବୁଲପତି ହେଲେ, ରାଜ୍ୟମତ୍ରା ମନ୍ୟ ହେଲେ, ପ୍ରଥମ ବରୀୟ ପଦ୍ମବିଭୂଷଣ ହେଲେ । ଆପି କାହାରେ ତାଙ୍କର ଗର୍ବ ନାହିଁ କି ବିଷି ପାଇଲି ଏମନ୍ତୋଷ ନାହିଁ । ପଣ୍ଡା ହତ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ମୁଣ୍ଡେ ହେଲା ବେଳକୁ ତେବେଳ ସାରା କଳିବତା ଶୋଇ ମାରିବାରେ ରାମି ଯାଇ ନାହିଁ, ପାରା ବିଶ୍ୱ ବିଦ୍ୟା ଅଶ୍ରୁଗୋବନ କରିଥିଲା ।)

ବିଚକ୍ଷଣ ଛାତ୍ର :

ବଳିବତାରେ ଏକ ବୁଲୀନ ବାସ୍ତଵ ପରିବାରର ସତ୍ୟେନ ବୋସ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ୧୯୪୪ର ନବବର୍ଷ ଦିନ । ତାଙ୍କର ପିତା ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ରେଳବାଇ ବିଭାଗରେ ଜଣେ ମଧ୍ୟମ ଶର୍ଷୀୟ କର୍ମଚାରୀ ଥିଲେ । ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଅଳିପୁର ବିଶ୍ୱାସ ଓଡ଼ିଶା ବିଭାଗରେ ଜଣେ ମଧ୍ୟମ ଶର୍ଷୀୟ ରାସ୍ତା ଚୌଧୁରାଙ୍କ ଝିଅ ଆମୋଦିନୀ ଦେଖିଲୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଏହି ବିବାହରୁ ଛିଅ ଝିଅ ଏବଂ ଏକ ମାତ୍ର ପୁଅ ସତ୍ୟେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ । ତେଣୁ ସାନ ବେଳୁ ତାଙ୍କ ଉପରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ନନ୍ଦର ଥିଲା । ସେ ଚରଳାମି ବଳେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟମାନେ ବାରଣ ବରୁ ନଥିଲେ । ଚରଳାମି ସିନା ବରୁଥିଲେ କିନ୍ତୁ ସେ ଅତି ବିଚକ୍ଷଣ ଛାତ୍ର ଥିଲେ ।

ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥଙ୍କ ପଢ଼ିବାରେ ବୁଦ୍ଧି ସୌଭାଗ୍ୟ ଥିଲା । ମାର୍ତ୍ତିତ ଏଣ୍ଟେଲଙ୍କ ପୁଷ୍ପକ ସେ ପଢ଼ିଥିଲେ । ପୁଅହୁ ଭଲ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ପାଇଁ ସେ ଆଗ୍ରହ ଥିଲେ । ପଞ୍ଚା ଚଟାଣରେ ସାଖ୍ୟା ଲେଖିବାକୁ ସତ୍ୟେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ବୁଦ୍ଧି ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । ଅଙ୍କ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ଅତି ଛୋଟବେଳୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତି ହୋଇଥିଲା ।

ସେମାନଙ୍କ ନିଜ ଘର ଇଶ୍ଵର ମିଳ ଲେନରେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଭଡ଼ିଆମାନଙ୍କୁ ଘରୁ ବାହାର କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହେବାରୁ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ନୋରାବାଗାନ୍ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକ ଭଡ଼ା ଘରେ ରହୁଥିଲେ ଯେଉଁଠି ସତ୍ୟେନ୍ଦ୍ର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା ।

ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ବସ୍ତପରେ, ତାଙ୍କ ବସା ନିବିଟରେ ଥିବା ନମାନ୍ ସ୍କୁଲରେ ସତ୍ୟେନ୍ଦ୍ର ଭାରି ହୋଇଥିଲେ । ଏ ସ୍କୁଲରେ ଟାଙ୍ଗୋର ମଧ୍ୟ ଛାତ୍ର ଥିଲେ । ବିକ୍ଷି ଦିନ ପରେ ସେମାନେ ଯେତେବେଳେ ନିଜ ଘର ଗୋଅବାଗାନଙ୍କୁ ଛାନାତ୍ରିତ ହେଲେ ସତ୍ୟେନ୍ଦ୍ର ନିଜ ଘର ପାଖରେ ଥିବା ନ୍ୟୁକ୍ତିଏନ୍ ସ୍କୁଲରେ ନାଁ ଲେଖାଇଲେ । ତାଙ୍କର ପୁଅ ଭଲ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ୁ ବୋଲି ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ଗରୁଥିଲେ । ତେଣୁ ବିକ୍ଷି ଦିନ ପରେ ବିଶ୍ୱାସ ହିମ୍ବ ସ୍କୁଲରେ ପୁଅର ନାମ ଲେଖାଇଲେ ।

ଏହି ସ୍କୁଲର ଏକ ଝେତ୍ରିତ ଥାଇ । ୧୯୧୭ରେ ଫେବୃରି ହରେ ଏବଂ ରାଜା ରାମମୋହନ ରାସ୍ତଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ଏ ଦେଶର ପୁରାତନ ମେ କଲେନ ହିମ୍ବ କଲେନ ଛାପିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହା ଛାପନ ହେବା ପରେ ଆମ ଦେଶରେ ଜାଲିଶ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ଲୋକଙ୍କ ଆଗ୍ରହ ଥିବାର କଣା ପଡ଼ିଲା ।

ଏହି ସ୍କୁଲର କଙ୍କଳୀ ଶିକ୍ଷକ ଶରତ ହେବା ଶାଷ୍ଟା ପିଲାଙ୍କ ଭିତରେ ମାତ୍ରାଭାଷା ପ୍ରତି ଶ୍ରୀଦା ଜଗପତିବାବେ ବିକ୍ଷଣୀ ଥିଲେ । ଏହାର ଛାପ ମଟେୟନ୍କ ଉପରେ ପଢ଼ିଥିଲା ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତରେ ମେ ହିନ୍ଦୁ ମ୍ବାନ୍ଦବୋତର ଶ୍ରୀଦାରେ ପ୍ରାତ୍ମାଭାବରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇଥିଲେ ।

ସତ୍ୟେନ୍ଦ୍ର ଦୃଷ୍ଟି ଶର୍ତ୍ତ କୋଟ ବେଳୁ ଶରାପ ଥିଲା ଏବଂ ସେ ଛୋଟବେଳୁ ଚିନ୍ମା ଲିଗାଉଥିଲେ । ଥୋପି ସେ ଅଧୟନ ପ୍ରିସ ଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଖେଳ ଉପରରେ ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ସ୍ଥାନ ନଥିଲା ।

ରଣିତ ଶିକ୍ଷବ ଉପେକ୍ଷନାଥ ବହି ହିନ୍ଦୁ ସ୍କୁଲର ଏକ ଜିଯନ୍ତୀ ଥିଲେ । ପିଲାର ଧୀରାତି ମାପିବାରେ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପରୁ ଥିଲେ । ଥରେ ଅଙ୍କରେ ସତ୍ୟେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ୧୦୦ ମାର୍କରୁ ୧୧୦ ମାର୍କ ଦେଇ ସେ ଯୁକ୍ତି ବାତିଥିଲେ ଯେ ସତ୍ୟେନ୍ଦ୍ର ବେବଳ ସବୁ ଅଙ୍କ ଠିକ୍ କରି ନାହାନ୍ତି, ସେ ପୁରୁ ପଡ଼ୁର ସବୁ ଦେବକିକ ପ୍ରଶ୍ନକୁ ମଧ୍ୟ ନିର୍ମୂଳରେ ସମାଧାନ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଅଙ୍କକୁ ଏକାଧିକ ଉପାୟରେ ସମାଧାନ କରିଛନ୍ତି ।

ଏନ୍ତାକୁ ପରୀକ୍ଷାରେ ୧୯୦୯ରେ ସେ ଯୋଗ୍ୟତା ତାଲିକାରେ ପ୍ରୁଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଞ୍ଚମ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସ୍କୁଲର ଚନ୍ଦ୍ରଦାସ ଉଜ୍ଜାବାୟ୍ୟ ପ୍ରୁଥମ ଛାନ ଅଧ୍ୟକ୍ଷାର କରିଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣବ ପରେ ଦୁର୍ଲାଗ୍ୟ ବଶତଃ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ରଣିତ ଛଢା ସଂସ୍କୃତ, ଉତ୍ତରାୟ ଓ କୁଗୋଳରେ ସତ୍ୟେନ୍ଦ୍ର ବହୁତ ଭଲ କରିଥିଲେ । ଥୋପି ବିଜ୍ଞାନ ଅଧୟନ କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଆପ୍ରତିଧି ଥିଲା ଏବଂ ସେ ପ୍ରେସିଡେନ୍ସି ବଳେନରେ ଆଇ.ଏସ୍.ସି. କ୍ଲାସରେ ଯୋଗଦାନ କରିଥିଲେ ।

ଆଇ.ଏସ୍.ସି.ରେ ଫିକିଷ୍ଟ୍, ବେମିଷ୍ଟ୍ ଏବଂ ରଣିତ ବ୍ୟତୀତ ତାଙ୍କର ଶରୀର ତତ୍ତ୍ଵ (ଫିଜିଶ୍‌ଲୋକି) ଚନ୍ଦ୍ର ବିଶ୍ୱାସଥିଲା ଯେଉଁଥିରେ ସେ ଶହେରୁ ଶହେ ମାର୍କ ରଖିଥିଲେ । ଯୋଗ୍ୟତା ତାଲିକାରେ ୧୯୧୨ରେ ସେ ସୁନିର୍ଦ୍ଦୟତା ପରୀକ୍ଷାରେ ପ୍ରୁଥମ ଶ୍ରେଣୀରେ ପ୍ରୁଥମ ଛାନ ଅଧ୍ୟକ୍ଷାର କରିଥିଲେ ଏବଂ ମେଘନାଦ ସାହା ଦ୍ଵିତୀୟ ଛାନ ଅଧ୍ୟକ୍ଷାର କରିଥିଲେ । ତାପରେ ରଣିତ ଅନ୍ସର୍ତ୍ତରେ ବି.ଏସ୍.ସି. ଏବଂ ଫଳିତ ରଣିତରେ ଏମ.ଏସ୍.ସି.ରେ ଯଥାନ୍ତରେ ୧୯୧୩ ଓ ୧୯୧୫ରେ ପ୍ରୁଥମ ଛାନ ଅଧ୍ୟକ୍ଷାର କରିଥିଲେ ଏବଂ ସାହା ତାଙ୍କ ଦ୍ଵିତୀୟ ଛାନରେ ଥିଲେ ।

ତାଙ୍କର ଅତି ଉଚ୍ଚବୋଟୀର ବଳେନ ଶିକ୍ଷବ ଥିଲେ । ବେମିଷ୍ଟ୍‌ରେ ସାର ପି.ଏ. ରାସ୍, ଫିକିଷ୍ଟ୍‌ରେ ସାର ଜେ.ଏ. ବୋସ ଓ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ମୌତ୍ରୀ, ରଣିତରେ ଡି.ଏନ୍. ମଲିକ, ଶ୍ୟାମ ଦାସ ମୁଖାନ୍ତି ଓ ସି.ଇ. କୁଲିପଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଉଜ୍ଜାନୀରେ ମନମୋହନ ଘୋଷ, ମିଷ୍ଟର ପର୍ସିରଲ ଓ ପି.ସି. ଦୋଷଙ୍କ ଶିକ୍ଷବିହାର ପୁଯୋଗ ସେ ପାଇଥିଲେ ।

ପ୍ରୁଦେଶର ପର୍ସିରଲ ଉତ୍ସବମିତିଏରୁ ଚେଷ୍ଟ ପରୀକ୍ଷାରେ ତାଙ୍କୁ ସର୍ବାକ୍ଷ ମାର୍କ ଦେବା ସଂଗେ ସଂଗେ ଆର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ଦଶ ମାର୍କ ମୌକିକତା ପାଇଁ ଦେଇଥିଲେ । ସେହି ବର୍ଷ ସେ ଅବସର

ଗୁରୁତବ କରି ଇଂଲଙ୍ଗ ଯାତ୍ରା କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସତ୍ୟେନଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ସମ୍ମତ ଆଶୀର୍ବାଦ ଓ ଶୁଭେଳା ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ।

ସତ୍ୟେନ ବିଚକ୍ଷଣ ଛାତ୍ର ଥିଲେ ସତ କିନ୍ତୁ ସାହିତ୍ୟ ରେଣ୍ଡା ଆଉ ସଙ୍ଗୀତ ରେଣ୍ଡା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଅନେକ ବନ୍ଧୁ ଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଆର୍ଦ୍ରତା ନମାଜବାବୁ ତାଙ୍କୁ ବହୁତ ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ସାଥୀରେ କ୍ଲାସରେ ପଛ ବେଅରେ ବସି ସେ ଗପ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ତୁର ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ବେଳେ ବେଳେ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଅପଦସ୍ତ କରୁଥିଲେ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ବ୍ୟବହାରରେ ଶାଳୀନତାର ଅଭାବ ନଥିଲା । ଥରେ ସାର ପି.ସି. ରାସ ତାଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ପାଖରୁ ଢାକି ଆଣି ନିନ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ଝୁଲ ଉପରେ ବସିବା ପାଇଁ କହିଥିଲେ ।

୧୯୦୮ ମସିହାରେ ନିଶ୍ଚ ଫରାସୀ ମହିଳାଙ୍କ ଠାରୁ ଫ୍ରେଞ୍ଚ ଭାଷା ଶିକ୍ଷା କରିଥିଲେ ଏବଂ ବଲେନରେ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ନିର୍ମାନ କ୍ଲାସକୁ ଯାଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସହପାଠୀ ସାହା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ସିନିଆର ସୁଲାଟି ବୁମାର ଚାର୍ଟର୍ସୀ ମଧ୍ୟ ଏବଂ ସାଙ୍ଗରେ ନିର୍ମାନ ଅଧସମ କରୁଥିଲେ ।

୧୯୧୪ରେ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ବସସରେ ଉଷାବତୀଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କର ବିବାହ ହୋଇଥିଲା । ସତ୍ୟେନ ସେତେବେଳେ ଏମ୍ବି.ଏପି.ର ଛାତ୍ର । ସେତେବେଳେକୁ ଉଷାବତୀଙ୍କୁ ମାତ୍ର ଏଗାର ବର୍ଷ । ସେ ବିଜ୍ଞ୍ୟାତ ତାନ୍ତ୍ରର ଯୋଗେତ୍ର ନାଥ ଘୋଷଙ୍କ ଏବମାତ୍ର ବନ୍ଧୁ । ବନ୍ଧୁଯାପାତ୍ର ଠିକ୍ କରିଥିଲେ ସତ୍ୟେନଙ୍କ ମାଆ । ସତ୍ୟେନଙ୍କ ଏବମାତ୍ର ସର୍ବ ଥିଲା - ସେ ବୌଣସି ପୌତ୍ରକ ନେବେ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଦୁଇ ଶହ ଜଣ ବନ୍ଧୁ ବରଯାତ୍ରୀରେ ଯିବେ ଏବଂ ବନ୍ଧୁଯାପକ୍ଷ ସେମାନଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ସହାର କରିବେ । ସେ ବେଳେ କିନ୍ତୁ ପ୍ରିସ୍ ଥିଲେ ଏହା ତାର ଏକ ଦ୍ଵିତୀୟ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ।

ଅଧ୍ୟାପନା ଓ ଗବେଷଣା :

ଅତି ଉତ୍ତମ ଛାତ୍ର ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଅଧ୍ୟାପନା ଛାତ୍ର ଆର ବୌଣସି ବାମରେ ତାଙ୍କର ମନ ନଥିଲା ତେଣୁ ସେ ବୌଣସି ପ୍ରତିଯୋଗିତା ମୂଳକ ପରୀକ୍ଷାରେ ବସି ନଥିଲେ । ୧୯୦୮ ମସିହାର ବଜ୍ର ଭଙ୍ଗ ଆମୋଳନରେ ସାହାଙ୍କ ଭଲିଆ ତାଙ୍କର କିଛି କ୍ଷେତ୍ର ହୋଇ ନଥିଲା ସତ କିନ୍ତୁ ସେ ଦେଶ ପ୍ରୀତିରେ ଉଦ୍‌ଭୂତ ହୋଇଥିଲେ । ଅନୁଶୀଳନ ସମିତି ନରିଆରେ ଶାରୀରିକ ଶିକ୍ଷା ତଥା ଅଷ୍ଟବାଲନା ଶିକ୍ଷା ହାପଲ କରିଥିଲେ । ବନ୍ଧୁ ନାବିନ୍ଦର ହାଲଦାରଙ୍କ ସହିତ ଏହି ସମିତିର ବୁଝ ବାର୍ଯ୍ୟକଳାପରେ ମଧ୍ୟ ଲିପ୍ତ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନ ଥିଲା ଶିକ୍ଷାଦାନ ! ତେଣୁ ସେ ନାଇର୍ ସୁଲରେ ଶ୍ରମିକ ଶ୍ରେଣୀର

ଲୋକଙ୍କୁ ପଡ଼େଇବାରେ ସତ୍ତ୍ଵ ଆଶ ଗୁରୁତ୍ୱ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ବି.ଏସ୍.ସି. ପରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଏସବୁ କାହା ନେଉଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଯେଉଁମାନେ ଏହି ଜନହିତକର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ ସେମାନେ ହେଲେ ନୃପେତ୍ର ନାଥ ରାସ୍, ଶିରିନାପତ୍ର ଉଜାଗାର୍ୟ, ପଶୁପତି ଉଜାଗାର୍ୟ ଏବଂ ହରିଶ ସିହା । ସୁଦେଶୀ ଆମୋଳନର ପ୍ରଭାବ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ଉଚିଷ୍ୟତରେ ତାଙ୍କର ବେଶରୂପା ଏହି ପ୍ରଭାବର ଏକ ଛାପ ।

ସାର ଆଶ୍ରୁତୋଷ ୧୯୧୭ରେ କଲିବତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବଳେନ ଅଟ୍‌ସାରଙ୍ଗ ଖୋଲିବା ପରେ ତାଙ୍କ ଆଖ୍ୟ ପଡ଼ିଲା ବିଜ୍ଞାଣ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଉପରେ । ବୋସ ଏବଂ ସାହାଙ୍କ ପଶୀକ୍ଷା ଫଳରେ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରୀତ ହୋଇ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରସ୍ତୋଗାମକ (ଫଳିତ) ରଣିତ ବିଭାଗରେ ଲୋକଚରିତ ପଦରେ ନିମ୍ନୁତ୍ତି ଦେଇଥିଲେ । ଛୋଟ ବେଳୁ ସତ୍ୟେନ୍ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିର୍ଭୀବ ଥିଲେ । ଥରେ ସାର ଆଶ୍ରୁତୋଷ, ଯେ କି ନିଜେ ଜଣନ ବିଜ୍ଞାଣ ରଣିତରେ ଥିଲେ, ରଣିତ ବିଭାଗର ଶିକ୍ଷବିମାନଙ୍କୁ ଓହାର ପିଲାମାନରେ ବ୍ୟାପାରର ଭାବରେ ତିନିବର୍ଷ ଧରି ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରୁ ନଥ୍ବାରୁ ଶୋଭ ପ୍ରକାଶ କଲେ । ସେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଥିଲେ ସ୍ଵର୍ଗ ସାର ଆଶ୍ରୁତୋଷ । ବିଜ୍ଞାଣ ଶିକ୍ଷକରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସମସ୍ତେ ତୁମ୍ଭ ରହିଲେ କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟେନ୍ ନିର୍ଭୀବ ଭାବରେ ଛିଢା ହୋଇ କହିଲେ ଯେ ସେହି ପ୍ରଶ୍ନଟି ଭୁଲ । ସମସ୍ତେ ଅବାକ ହୋଇ ଅନେଇ ରହିଲେ । ଭାବିଲେ, ବଜଳାର ବ୍ୟାପ୍ରାଥାଶ୍ରୁତୋଷ ତାଙ୍କର କ୍ଷତି ସାଧନ କରିବେ । କିନ୍ତୁ ସାର ଆଶ୍ରୁତୋଷ ଥିଲେ ଅନ୍ୟ ଉପାଦାନରେ ଗଡ଼ା । ନିଜର ଭୁଲ ବୁଝିପାରି ନିର୍ଭୀବତା ପାଇଁ ସତ୍ୟେନ୍କୁ ସେ ଆପର କଲେ ।

ବିଭାଗୀୟ ମୁଖ୍ୟ ଗଣେଶ ପ୍ରସାଦଙ୍କ ପହିତ ସତ୍ୟେନ୍ ଏବଂ ମେଘନାଦଙ୍କ ମନୋମାଳିନ୍ୟ ହେବାରୁ ସାର ଆଶ୍ରୁତୋଷ ସେ ବୁଜନଶିଳ୍ପୀ ପିନିଷ୍ଠର ଅଧାପକ ଭାବରେ ଛାନାନ୍ତରିତ କଲେ । ଯଦିଓ ଉତ୍ସବଙ୍କ ପିନିଷ୍ଠ ଜ୍ଞାନ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରତିକରିତ ଥିଲା ଉତ୍ସବେ ନିଜର ବିଜ୍ଞାଣତା ଦେଖା ଅଧିବସାୟ ବଳରେ ଉଚିତର ପିନିଷ୍ଠ ନିଜେ ଆସିରା କରି, ଏମ୍. ଏସ୍.ସି. ଶ୍ରେଣୀରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତର ଭାବରେ ପଡ଼େଇବାକୁ ସମର୍ଥ ହେଲେ ।

ଏହି ସମସ୍ତରେ ଆଇନମ୍ପାଇନଙ୍କ ସାଧାରଣ ଆପେକ୍ଷିକ ତ୍ତ୍ଵ (General Theory of relativity) ପୃଥିବୀ ସାରା ଜହାନ ପକାଇଥାଏ । ଅନେକେ (ଏପରିକି ଅନେକ ପଦାର୍ଥବିଦ୍) ଏହି ତ୍ତ୍ଵର ଜମାହାରିତା ସମ୍ପର୍କରେ କହୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବୁଝି ନଥିଲେ, ଠିକ୍ ସେହି ସମସ୍ତରେ ଭାବରେ ବୁଜନଶିଳ୍ପ ତ୍ରୁଟି ଅଧାପକ ଆପେକ୍ଷିକ ତ୍ତ୍ଵକୁ ମୂଳ ନିର୍ମାନ ଭାଷାରେ ପଡ଼ି ତାକୁ

ପୁରା ଭାବରେ ଆସନ୍ତି କରି ଜଂରାନୀରେ ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ହେଲେ ସତ୍ୟେନ୍ ଏବଂ ମେଘନାଦ । ଏହା ହେତୁଙ୍କି ସାରା ପୃଥ୍ବୀରେ ଆପେକ୍ଷିତ ତତ୍ତ୍ଵର ପ୍ରଥମ ରାଗାନୀ ଅନୁବାଦ । ୧୯୧୩ ମସିହାରେ କଳିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ କର୍ତ୍ତ୍ଵ ଏହା ଛପା ଯାଇଥିଲା । ତେଣୁ କଳିକତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଏମ୍.ଏସ୍.ସି. ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ବିଦେଶୀ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଦୁଲନାରେ ମଧ୍ୟ ଆପେକ୍ଷିତ ତତ୍ତ୍ଵ ପ୍ରଥମେ ଛାନ ପାଇଥିଲା । ସତ୍ୟେନ୍ ଆପେକ୍ଷିତ ତତ୍ତ୍ଵ ସରଳ ବଜ୍ଞନା ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ପଡ଼େଇବାରେ ସମର୍ଥ ଥିଲେ ।

ଅଧ୍ୟନ ଓ ଅଧ୍ୟାପନା ଛାଡ଼ା ସତ୍ୟେନ୍ ଓ ମେଘନାଦ ଗବେଷଣାରେ ମଧ୍ୟ ମନୋଦିବେଶ କଲେ । ଉଭୟେ ମିଶ୍ର ୧୯୧୮ ରେ ଲକ୍ଷ୍ମନ ପିଲେସଟିବେଲ ମେଘନିମ୍ରରେ 'The influence of the finite volume of the molecules on the equation of state' (ଛିତରଣ୍ଣା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସମୀକଣରେ ଅଣ୍ଣର ନିର୍ଦ୍ଦେଖ ଆସନ୍ତର ପ୍ରଭାବ) ନାମକ ଗବେଷଣାପତ୍ର ଛପେଇଥିଲେ । ଏହା ହେତୁଙ୍କି ସତ୍ୟେନଙ୍କ ପ୍ରଥମ ଗବେଷଣା ପଡ଼ୁ । ୧୯୧୯ ଓ ୧୯୨୦ ରେ ପୁରାପୁରି ଗାଣିଟିକ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଉପରେ ତାଙ୍କ ପୁଜଟି ଗବେଷଣା ପଡ଼ୁ ବୁଲେଟିନ୍ ଅତି ଚେଲୁବେଟୋ ମେଥମେଟିବେଲ ଘୋଷାଇଟିରେ ଛପା ହୋଇଥିଲା । ୧୯୨୦ ରେ 'ବର୍ଣାଳୀ ନିଃସରଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ହାର୍ଷମ୍ ତତ୍ତ୍ଵ ରିତ୍ବର୍ଗଙ୍କ ନିସ୍ମମର ସିଦ୍ଧାନ୍ତୀବରଣ' (The deduction of Rydberg's law from the Quantum theory of spectral emission) ଶାର୍ଷର ଗବେଷଣାପତ୍ର ଲକ୍ଷ୍ମନ ପିଲେସଟିବେଲ ମେଘନିମ୍ରରେ ଛପା ହୋଇଥିଲା ।

ପଢ଼ିବା ସମସ୍ତରେ ଦେବୀ ସରସ୍ଵତୀ ସତ୍ୟେନଙ୍କ ଉପରେ ଯେଉଁକି ସୁପ୍ରସନ୍ନା ଥିଲେ, 'ଜାତିରୀ ଓ ଗବେଷଣା ସମସ୍ତରେ ଭାଗ୍ୟଲକ୍ଷ୍ୟୀଙ୍କ ପୁନସା ସେତିକି ସେ ପାଇନଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବସ୍ତୁ ମେଘନାଦ ୧୯୧୯ ରେ ଡି.ଏସ୍.ସି. ପାଇଁ ଥେସିଥି ଦାଖଲ କଲେ । ସେହି ବର୍ଷ ତାଙ୍କ ଗବେଷଣା ପଡ଼ୁ ପାଇଁ ପ୍ରେମଚାନ ଛାତ୍ର ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲେ ଏବଂ ଘୋଷ ଯାତ୍ରା ବୃଦ୍ଧି ପାଇ ୧୯୨୦ ରେ ସୁରୋପ୍ ଯିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଲେ । ଏ ଭାଗ୍ୟ ସତ୍ୟେନଙ୍କର ଦ୍ରୁଟି ନଥିଲା ।

ଭାବା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଯୋଗଦାନ :

ସାର ଆଶ୍ରୁତୋଷ ସହିତ ବୋସଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧ ବିଶେଷ ମଧ୍ୟର ନଥିଲା । ତେଣୁ ଅଧିକ ସୁବିଧା ଓ ସୁଯୋଗ ପାଇବା ସକାଶେ ସେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଯିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟିତ ଥିଲେ । ୧୯୧୧ ରେ ଭାବା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଫ୍ଲୁଅରିଟି ହୋଇଥାଏ । ତାର ପ୍ରଥମ କୁଳପତି ଥାନ୍ତି ଦାର୍ଶନିକୀୟ ହାର୍ଟେଗ୍ । ବୋସଙ୍କ ଏହି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ

ପିନିଷ୍ଟର ରିଡ଼ର ଭାବରେ ଯୋଗଦାନ କରିବାକୁ ସେ ପ୍ରସାଦ ଦେଲେ । ଏହା ନାଣୀପାରି ମାର୍କ ଆଶ୍ଵରେଷ ତାଙ୍କ ଦେବନ ବୃଦ୍ଧି କରିଥିଲେ ବିନ୍ଦୁ ଥରେ ତାରା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳସ୍କୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେବାପରେ ସେ ଆର ଥରେ ପୁନର୍ବିଚାର କରିବାକୁ ମଜ୍ଜିଲେ ନାହିଁ । ତକୁ ତେବ୍ରୁ ୫. ଏ. ନେନକ୍ତିନ୍ଦ୍ର ଘେଟେବେଳେ ଥିଲେ ପିନିଷ୍ଟ ବିଭାଗର ମୁଖ୍ୟ । ସେ ବୋସଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବୁନ୍ଦରେ ଚିହ୍ନିପାରି ତାଙ୍କୁ ଗବେଷଣା କରିବାରେ ଉଥାହ ପ୍ରଦର୍ଶନ କଲେ । ସେତେବେଳେ କେମିଷ୍ଟ୍ୟୁ୧ରେ ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରଫେସର ହୋଇ ଯୋଗଦାନ କରିଥିଲେ ତକୁ ନେ. ସି. ଯୋଷ ।

ତାକା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳସ୍କୁରେ ସେତେବେଳେ ଗବେଷଣାର ମାହୋଲ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ନଥିଲା । ନିକଳ ପ୍ରିଜମ, ଲେନ୍ସ ଏବଂ ଆଇପିୟ ଗ୍ଲୁଡ଼ିକ ଯତ୍ନମାନଙ୍କରୁ ବାଢ଼ି ଆଣି ପାହେବମାନଙ୍କର ତେବୁଳ ଉପରେ ଥୁଆ ହୋଇଥିଲା । ଗବେଷଣା ନର୍ତ୍ତାଳିର ମଧ୍ୟ ଯୋର ଅଭାବ ଥିଲା । ପ୍ରଥମ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପରେ ଭାରତ୍ବୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରିଥିବା ତକୁ ତି. ଏ. ଏମ. ବୋଷ ମାତ୍ର ପ୍ଲାଙ୍କ ଗବେଷଣା ପାଇଁ "Thermodynamics and heat" * ସାମ୍ପର୍ଯ୍ୟନ ବୋସକୁ ଉପହାର ସ୍ଵରୂପ ଦେଇଥିଲେ । ସାମ୍ପର୍ଯ୍ୟନ ଏହାକୁ ତନ ତନ କରି ପଡ଼ି ସାରିବା ପରେ ପ୍ଲାଙ୍କ ଅନୁମାନରେ ବିକ୍ଷି ହୁଏ ରହିଥିବାର ଅନୁଭବ କରି ନିଜେ ଏକ ଗବେଷଣା ପାଇଁ 'Plank's Law and light quantum hypothesis' ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିଲେ ।

୧୯୭୩ରେ ଏହି ଚାରିପୃଷ୍ଠା ବିଶ୍ୱାସ ଗବେଷଣା ପତ୍ରକୁ ବ୍ରିଟିଶ୍ ନର୍ତ୍ତାଲ ଏଲିପରିବାଲ ମାଗାନିମନ୍ତ୍ର ପଠେଇଥିଲେ ଯାହାର ସମ୍ପାଦନା ବରୁଥିଲେ ବିଶ୍ୱାସ ପଦାର୍ଥବିଦ୍ୟା ସାର୍ବ ଓଳିଭରର ଲଭ । ଏହି ଗର୍ବବେଶଣା ପତ୍ରକୁ ଛାପିବା ପାଇଁ ରେପେରୀ ଅନୁମୋଦନ କରି ନଥିଲେ । ଭାରତର ଏକ ଅର୍ବାଜନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ଲାଙ୍କ ହ୍ରେଟ ପ୍ରଦର୍ଶନକୁ ସେ ବୋଧନ୍ତୁ ପ୍ରସାଦ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ଆଗରୁ ବୁହାଯାଇଛି ଯେ ସାମ୍ପର୍ଯ୍ୟନ ବୋସଙ୍କ ଅଗାଧ ଆଯବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା । ଶେଷୁ ସେ ଦୁଇ ୪, ୧୯୭୪ରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାତ ପଦାର୍ଥବିଦ୍ୟା ଆଇନଷ୍ଟାଇନ୍ଡ୍ର ପାଖକୁ ଏହି ଗବେଷଣାପତ୍ର ପଠେଇ ଏହାକୁ ଉପସ୍ଥିତ ମନେ କଲେ ନର୍ମାନରେ ଅନୁବାଦ କରି ଛପେଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରି ଖଣ୍ଡ ତିଠି ଲେଖିଥିଲେ । ଆଜନଷ୍ଟାଇନ ଏହି ଗବେଷଣାପତ୍ରକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଅନୁଭବ କରି ତାକୁ ନିଜେ ନର୍ମାନ ଭାଷାରେ ଅନୁବାଦ କରି କେବୁ ପର ପିନିବ ନର୍ତ୍ତାଲକୁ ପଠେଇଥିଲେ । ଗବେଷଣାପତ୍ରଟି ପ୍ରକାଶିତ

* Thermodynamik and warmestrahlung

ହେଲା । ଆଇନ୍‌ଫାରନ୍ ଏହି ଗବେଷଣା ପଡ଼ୁକୁ ପୁଣ୍ୟତଥା କରି ବୋସଙ୍କ ପାଖକୁ ଖଣ୍ଡ ପୋଷ୍ଟ କାଢି ପଠାଇଥିଲେ । ଏହି ପୋଷ୍ଟ କାଢି ବଳରେ ୯୮୭୩ମ୍ ବୋସଙ୍କ ଭାବା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ରେତରୁ ବିଦେଶରେ ଗବେଷଣା କରିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଲା ।

ଏହି ଗବେଷଣା ପଡ଼ୁ ବିଶ୍ୱବିଜ୍ୟାତ ବୋସ-ଆଇନ୍‌ଫାରନ୍ ଷାଟିସଟିକ୍ ନାମରେ ପରିଚିତ ଏବଂ ଯେଉଁ କଣିକାମାନେ ଏହି ପରିସଂଖ୍ୟାନ ମାନନ୍ତି ସେଗୁଡ଼ିକ ବୋସନ (Boson) ନାମରେ ପରିଚିତ । ଫୋନ୍‌ନ୍, ଆଲାନ୍ କଣିକା ପ୍ରତିଟି ଏହି ପରିସଂଖ୍ୟାନଙ୍କ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ଆପ୍ରମିଳିକ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନରେ ବୋସ-ଆଇନ୍‌ଫାରନ୍ ଷାଟିସଟିକ୍ର ବନ୍ଦୁଳ ବ୍ୟବହାର ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ ପରିଚାପର ବିଷୟ ଏହି ଯେ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଅବିଷ୍ଵାର ଯେତେ ଯଶ ଦେବା କଥା ତାହା ବୋସଙ୍କ ହଠାତ୍ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ଏହି ପରିସଂଖ୍ୟାନ ଅବିଷ୍ଵାରର ମଧ୍ୟ ବର୍ଷ ପରେ ଅର୍ଥାତ୍ ୧୯୮୮ ରେ ସେ ଲକ୍ଷନର ରସାଲ ଘୋଷାଇଟିର ଫେଲୋ ରୂପେ ନିର୍ବଚିତ ହୋଇଥିଲେ ।

ବିଦେଶ ଯାତ୍ରା :

ଗବେଷଣା କରିବା ପାଇଁ ସତେୟେ ୧୯୭୪ରେ ବିଦେଶ ଯାତ୍ରା କଲେ । ବିନ୍ଦୁ ପାଣି ନାହାନରେ ବାହାରି ଅଛ୍ଵେବରରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ପ୍ୟାରୀରେ । ସେ ପ୍ରଥମେ ଦ୍ୱିଧାରେ ଥିଲେ କେଉଁଠି ଗବେଷଣା କରିବେ ବୋଲି । ପ୍ୟାରୀରେ ତାଙ୍କ ଦେଖା ହେଲା ପ୍ରବୋଧ ଚନ୍ଦ୍ର ବାଗଟିଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଯେ ତାଙ୍କ ଠାରୁ ଟିନି ଚାରି ବର୍ଷ ସାନ । ବାଗଟିଙ୍କ ନରିଆରେ ସେ ପଲୁ ଲେନ୍‌ଦେଇନଙ୍କ ପହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିଥିଲେ । ବାଗଟି ସାମାଜିକ ବିଜ୍ଞାନର ଛାତ୍ର ହେଲେ ମଧ୍ୟ ବୋସ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଯଥେଷ୍ଟ ଭାବରେ ପ୍ରାକୃତ୍ସ୍ଥ ହୋଇଥିଲେ । ପରିବର୍ତ୍ତୀ ନୀବନରେ ବାଗଟି ଶାନ୍ତି ନିବେଚନ ଷିତିଶ୍ଵାରତୀ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ବୁଲପତି ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମୁଦ୍ର୍ୟପରେ ବୋସ ସେହି ପଦବୀରେ ଅଧିକିତ ହୋଇଥିଲେ ।

ବୋସ ପ୍ୟାରୀରେ ପହଞ୍ଚିବାର କେଇ ସମ୍ଭାବ ପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କ ମନ୍ଦିର ବନ୍ଦୁ ଗିରିଜାପତି ଭଣାଗ୍ରୟ ପ୍ୟାରୀରେ ପହଞ୍ଚ ସାରିଥିଲେ । ସେ ଗଲାହ୍ରମାଥଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଆସିଥିଲେ । ଦୁଇ ବନ୍ଦୁଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ ଥିଲା ଏକ ପ୍ରୀଟିକର ବିମ୍ବସ୍ତୁ ।

ପ୍ୟାରୀରେ ବୋସ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ ସିନା କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ମନ ଥିଲା ବଳିନ ଯାଇ ଆଇନ୍‌ଫାରନ୍କ ତ୍ୟାବଧାନରେ ଗବେଷଣା କରିବା ପାଇଁ । ଆଇନ୍‌ଫାରନ୍କ ପାଖକୁ ତାଙ୍କର ପ୍ୟାରୀରୁ ଲିଖିତ ୨୦ ଅଛ୍ଵେବର ୧୯୭୪ର କିମ୍ବା ସେହି ଆଭାସ ଦିଏ ।

ମାତାମ କୁୟରୀଙ୍କ ଲେବୋରେଟେରୀରେ କାମ କରିବା ପାଇଁ ଲେନ୍ଡେଭିନ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରସାଦ ଦେଇଥିଲେ । ଲେନ୍ଡେଭିନଙ୍କ ଟିଠି ଧରି ସେ ପହଞ୍ଚିଲେ ମାତାମ କୁୟରୀଙ୍କ ପାଖରେ । ତାଙ୍କୁ ଦେଖୁ ମାତାମ କୁୟରୀ ଅତ୍ୟେ ପ୍ରୀତି ହେଲେ ବାରଣ ବୋସଙ୍କ କାମ ବିଷୟରେ ସେ ଜାଣିଥିଲେ । ବିଦେଶୀ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ଠାରୁ ସେ ଧ୍ୟାବିଧାର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ହେଉଥିବାରୁ ସେ ତାଙ୍କୁ ଫରାସୀ ଭାଷା ଶିଖିବା ପାଇଁ ବହିଲେ । ବୋସଙ୍କ ଫରାସୀ ଜ୍ଞାନ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଥିଲା କିନ୍ତୁ ସେହି ବିଷୟ ନ ଜହି ଦୁନି ଗହିଲେ । ସମ୍ବନ୍ଧୀ ଆଇନ୍ସାଇନଙ୍କ ତତ୍ତ୍ଵବିଧାନରେ କାମ କରିବାର ଆଗ୍ରହ ତାଙ୍କୁ ତୁପ୍ତ ରଖିଲା ।

ପ୍ର୍ୟାରୀ ରହଣି ସମସ୍ତରେ ଦି ବ୍ରାହ୍ମିଙ୍କ ସହିତ ବୋସଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କ ଏହିରେ ପରୀକ୍ଷାଗାରରେ ଏହିରେ ବ୍ରିଷ୍ଟେଲୋଗ୍ରାଫୀ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ରବେଶଶାରେ ବୋସଙ୍କ ଆଗ୍ରହ ହେଲା ଏବଂ ଏ ଦିଗରେ କିନ୍ତି କାମ ମଧ୍ୟ କଲେ । ଏହି ଜ୍ଞାନ ତାଙ୍କ ଭାବା ପ୍ରଯୋଗର୍ତ୍ତନ ପରେ ସେଠାରେ ଏହିରେ ବ୍ରିଷ୍ଟେଲୋଗ୍ରାଫୀ ଲେବୋରେଟେରୀ ଷ୍ଟାପନ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କଲା ।

ପ୍ର୍ୟାରୀରେ ବର୍ଣ୍ଣ ରହିବା ପରେ ସେ ବଳ୍ନ ଯାତ୍ରା କଲେ । ଅବ୍ରୋଦର ଗ୍ରୂପ୍ , ୧୯୭୫ରେ ଆଇନ୍ସାଇନଙ୍କ ପାଖକୁ ପଢ଼ୁ ଲେଖୁ ବୋସ ତାଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କ ନିୟୋଗ ଠିକଣା କଲେ । ଆଇନ୍ସାଇନ ବଳ୍ନରେ ସେତେବେଳେ ଉପର୍ଦ୍ଧିତ ନ ଥିବାରୁ ହଠାର ସେମାନଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ବଳ୍ନ ପ୍ରତ୍ୟୋବର୍ତ୍ତନ ପରେ ଆଇନ୍ସାଇନଙ୍କ ସହିତ ବୋସଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ ହେଲା । ବଳ୍ନ ରହଣି କାଳରେ ବୋସ ବିଭିନ୍ନ ସେମିନାର, କୋଲେକିଅମରେ ଯୋଗଦାନ କଲେ ଏବଂ ବୁବୁ ବିଷ୍ୟାତ ପଦାର୍ଥବିଦ୍ୟାନଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ପ୍ରିନ୍ସ, ହେବସ, ଅଙ୍ଗୋହାନ୍, ଲିନ୍ ମାରନେର, ଡ୍ରାଲରେ ବୋସେ, ହାତ୍ତ ରାଇଗର, ପିରେ ଟିବାଇ, ଡ୍ରାମ ଲାଇ, ଉଲ୍ଫରାଙ୍କ ପାତଲି, ପ୍ରେରନଗ ହାଇନେନ୍ଦର୍ବର୍ଗ ଅନ୍ୟତମ । ଉପରୋକ୍ତ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧ୍ୟକ୍ଷାଣ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମସ୍ତରେ ନୋବେଲ୍ ବିଜୟୀ ହୋଇଥିଲେ ।

ବଳ୍ନ ବିଷୟରେ ବୋସଙ୍କ ଥିତି ଉଚ୍ଚ ଧାରଣା ଥିଲା । ୧୯୭୧ରେ ପି.ସି. ଗାସ ଏକ ଚିଠିରେ ସାହା ଏବଂ ନେ.ସି. ଘୋଷକୁ ଯେତେ ବେଶି ସମସ୍ତ ହୋଇପାରେ ବଳ୍ନରେ କଟାଇବାକୁ ଉପଦେଶ ଦେଇ ଲେଖିଥିଲେ : ‘ତୁମେ ଜୀବନରେ ସେମିତି ବିରାଟ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କୁ ଜାଲିଷ୍ଠରେ ଦେଖାକୁ ପୁଯୋଗ ପାଇବ ନାହିଁ କାରଣ ଜାଲିଷ୍ଠରେ କେବଳ କେତେକଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ବାଜା ସମସ୍ତେ ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ବୈଜ୍ଞାନିକ । ଅଧିକତ୍ତୁ ଭାରତୀୟମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଥିବାରୁ ଆମମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟର ଗୁଣକୁ ସେମାନେ ବିହିବା ପାଇଁ ସମ୍ଭାବ ନୁହନ୍ତି ।’ ବୋସଙ୍କ ଗୁରୁ ପି.ସି. ଗାସଙ୍କ ଏହି ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ

ପାଇଁ ଗୋଧମ୍ବୁଣ୍ଡ ତାଙ୍କ ମନ ବଳିନରେ ରହିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦବେଳିତ ହେଉଥିଲା । ବୋପ ବଳିନରେ ଅନେକ ବିଷ୍ଣୁଆତ ବୈଷଣିକଙ୍କ ସଂଶୋଧନରେ ଆସିଥିଲେ ସତ କିନ୍ତୁ ସେଠାରେ ତାଙ୍କର କିଛି ଫଳସ୍ଵଦ ଗବେଷଣା ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ସମ୍ବଦ୍ଧ ଆଜନ୍ମାଜନ ଓଁପଚାନିର୍ଭାବରେ ବାହାରିବୁ ଗବେଷଣା-ଛାତ୍ର ରୂପେ ଗୁହଣ ବରୁ ନଥୁବାରୁ ବୋସଙ୍କ ମନୟାମନା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ ।

ବୋପ ବଳିନରେ ଥିବା ସମସ୍ତରେ ଭାବା ଛିତ୍ତ ତାଙ୍କ ବନ୍ଧୁମାନେ ଭାବା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଏନ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରଫେସର ପଦ ପାଇଁ ଦଶାସ୍ତ୍ର କରିବା ସକାଶ ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଲେଖିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉପାଧ୍ୟ ନଥୁବାରୁ ଆଜନ୍ମାଜନଙ୍କ ପାଖକୁ ଖଣ୍ଡ ସୁପାରିଶ ପଡ଼ୁ ଆଶିବା ପାଇଁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । ବୋପ କୁଞ୍ଚାର ସହିତ ଆଜନ୍ମାଜନଙ୍କୁ ସୁପାରିଶ ପଡ଼ୁ ଦେବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ଏହା ଶୁଣି ଆଜନ୍ମାଜନଙ୍କ ମନରେ ଆଘାତ ଆସିଲା । କହିଲେ, ‘ଦୁମର ଗବେଷଣା ପଡ଼ୁ ଦୁମର ପ୍ରକୃତ ସାରିପିବେ ଯୁଦ୍ଧିତ ହେବି କି ?’ ପରେ ସମ୍ବଦ୍ଧ ସେ ବୋସଙ୍କ ସୁପାରିଶ କରି ଖଣ୍ଡ ପଡ଼ୁ ଦେଇଥିଲେ ।

ଭାବା ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ :

ଏମିତି ବର୍ଷେ ପ୍ୟାରୀରେ ଏବଂ ବର୍ଷେ ବଳିନରେ ରହି ବୋସ ଭାବା ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କଲେ । ପ୍ରଫେସର ପଦ ପାଇଁ ଚନ୍ଦ୍ର ବମିଟି ଟି.ଏମ. ବୋସଙ୍କୁ ପ୍ରଥମ ଛାନ ଏବଂ ସତ୍ୟେନ୍ ବୋସଙ୍କୁ ଦ୍ଵିତୀୟ ଛାନରେ ରଖିଥିଲା । ଟି.ଏମ. ବୋସ ସୁଜ୍ଜନ ରେ ବଳିବତାରେ ଗବେଷଣା କରି ପାରୁଥିବାରୁ ସେ ଭାବା ଗଲେ ନାହିଁ । ଶେଷୁ ସତ୍ୟେନ୍ ବୋପ ପ୍ରଫେସର ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ପାଇଲେ ଏବଂ ୧୯୪୪ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ପଦକୀରେ ରହିଲେ ।

ସତ୍ୟେନ୍ ତାଙ୍କର ଭାବା ରହଣି ବାଲରେ ପରୀକ୍ଷାଗାର ଏବଂ ଗୁର୍ଜାଗାରର ଉନ୍ନତି ସାଧନ କରାଇଥିଲେ । ନିନର ତାଙ୍କ ଗବେଷଣା ବ୍ୟତିତ ଏହାରେ ସେବେଳେ ଦେସି, ବନ୍ଦୁର ତୁମବୀୟ ଧର୍ମ, ଆଲୋକ ବର୍ଣ୍ଣାଳୀ, ରାମନ ପ୍ରଭାବ, ବେଦାର ଚେଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୱଦି ଏନ୍ଦିଷ୍ଟର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ ସେ ଶୁଣାଇବା ଗବେଷଣାକୁ ଉପାର୍ଥିତ କରିଥିଲେ ଏବଂ ସମସ୍ତ ବିଜେଷଣର ସେ ନିତେ ମଧ୍ୟ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବିଷୟରେ ଗବେଷଣାରେ ମଜ୍ଜି ଯାଉଥିଲେ । ଏପରିବି ନେବି ରସାୟନ ବିଭାଗରେ ତାଙ୍କର ଗବେଷଣା ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚମାନର ଥିଲା ।

୧୯୭୯ରେ ରାମନଙ୍କ ସହଯୋଗୀ ବେ.ଏସ. କୃଷ୍ଣନ ଭାବା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ରିଡ଼ର ଭାବରେ ଯୋଗଦାନ କଲେ ଏବଂ ୧୯୩୩ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେହି ପଦକୀରେ ରହିଲେ । ବୋସଙ୍କ ଉପାର୍ଥ

କୁମେ ମେ ଆଣବିକ ବୁଲ୍ବକୀୟ ବିଷନ ଦୈଶ୍ଚିତ୍ତା (molecular magnetic anisotropy)ରେ ଉଚ୍ଚଧରଣର ଗବେଷଣା କରିବାରେ ସମ୍ମ ହୋଇଥିଲେ । ଇଣ୍ଡିଆ ଆସୋଦ୍ଦିଏସନ୍ ଦାର ବଳ୍ଟିରେସନ୍ ଅତି ସାଇନ୍ସରେ ମହେସ୍ତ୍ର ଲାଲ ପରିବାର ପ୍ରଫେସର ପଦବୀରେ ନିର୍ବାଚିତ ହେବାରୁ ବୃକ୍ଷନ ଭାବା ଛାତ୍ର ବଳ୍ଟିରେସ୍ତ୍ରୀ ଆସିଲେ । ୧୯୪୭ ରେ ଆଲାହାବାଦ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଫେସର ଓ ମୁଖ୍ୟ ହୋଇ ବୃକ୍ଷନ ଯୋଗଦାନ କଲେ ଏବଂ ସ୍ଥାନୀୟ ଭାରତରେ ନେସନାଲ ପିନ୍କିବାଲ ଲେବୋରେଟୋରୀରେ ପ୍ରଥମ ଡିରେକ୍ଟ୍ ହୋଇଥିଲେ । ୧୯୪୦ ଟଙ୍କରେ ଲଞ୍ଜନର ରହାଳ ପୋସାଇରି ଫେଲୋ ଭାବରେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲା ।

ଡକ୍ଟର ସତୀଶ କନ୍ଦର ଖସରିର ୧୯୩୧ରୁ ୧୯୪୪ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୋସଙ୍କ ଅଧୀନରେ ରିଡ଼ର ଭାବରେ କାମ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଡକ୍ଟର କେଦାରେଶ୍ୱର ବାନାର୍ଦୀ ୧୯୩୩ ମାରୁ ୧୯୪୩ ମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାବା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ରିଡ଼ର ଥିଲେ । ଏହରେ ଲେବୋରେଟୋରୀକୁ ବାନାର୍ଦୀଙ୍କ ଅବଦାନ ଅତୁଳନୀୟ । ବାନାର୍ଦୀ ଏବଂ ତାଙ୍କ ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଭାବାର ଏହରେ ଗବେଷଣାଗାର ଦେଖାର ଅନ୍ୟମେ ଗବେଷଣାଗାର ରୂପରେ ଖ୍ୟାତି ଲାଭ କରିଥିଲା । ଏ ଦିଗରେ ବସ୍ତୁଙ୍କ ଉତ୍ସାହ ଦାନ ମଧ୍ୟ ଅଭିନନ୍ଦନୀୟ ।

ଖସରିର ପ୍ରଥମେ ଏହୁ-ରେ ଗବେଷଣା କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଭାବରେ ବାସୁମଞ୍ଜଳରେ ବିନ୍ଦୁଳି, ତୁମକୀୟ ହେଠ ପ୍ରଭୃତିର ପ୍ରଭାଦକୁ ଦେଖାଇ ରେଙ୍ଗର ସଞ୍ଚରଣରେ ବ୍ୟାପିକୁ ବିଷସରେ ଗବେଷଣାରେ ହେଲେ । ସତ୍ୟେନ୍ ବସ୍ତୁ ୧୯୩୩ ରେ ‘ଆସୋନୋବିଅରରେ ବିନ୍ଦୁୟ ବୁଲ୍ବକୀୟ ରେଙ୍ଗର ସମ୍ମ ପ୍ରତିଷ୍ଠଳନ’ ଶୀର୍ଷକ ଏକ ଗବେଷଣାପତ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିଲେ ।

ପ୍ରଫେସର ବୋସ ଭାବା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପରୀକ୍ଷକ ଭାବରେ ସି.ରි. ରମନ, ଡී.ଏମ., ବୋସ, ମେଘନାଦ ସାହ, ଶିଶିର ବୁଲ୍ବାର ମିତ୍ର, ବି. ବି. ରାସଙ୍କ ଉଲିଆ ବିଷ୍ୟାଟ ବୈଜ୍ଞାନିକଙ୍କୁ ମିମନ୍ଦଶ କରୁଥିଲେ । ପରୀକ୍ଷା ପରେ ଏହି ବିଦ୍ୟାନ ବିଜ୍ଞାନବିଭାଗେ ବଢ଼ୁଣା ମାଧ୍ୟମରେ ଛାତ୍ର ତ୍ୟା ଅଧାପକମାନଙ୍କୁ ଉପକୃତ କରୁଥିଲେ । ବୋସ ମଧ୍ୟ ନିକି ରୂପରେ ନା'ପାନ ସମସ୍ତରେ ଦାୟୀ ସମୟ ପରି ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଗବେଷଣା ସମ୍ବରେ ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲେ ।

୧୯୭୫ ରେ ଭାରତୀୟ ବିଜ୍ଞାନ ବିଶ୍ୱମରେ ହେଲିଥ ଏବଂ ରଣ୍ଜିଟ ବିଭାଗର ସଭାପତି ଭାବରେ ସେ ‘ଆଧୁନିକ ତାତ୍ତ୍ଵିକ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରବଣତା’ (tendencies in modern theoretical physics) ବିଷସରେ ରାଜ୍କତ ଅତିର୍ଥୀପଣ୍ଡ ଦେଇଥିଲେ ।

୧୯୬୫ରେ ବୋଦ ଭାବତୀୟ ବିଜ୍ଞାନ କ'ନ୍‌ରେପଟ ମଧ୍ୟାବଳୀ ମହାପତ୍ର ଭାବରେ 'The classical determinism and the Quantum theory' (ବିର ସମ୍ବନ୍ଧ ବିଶ୍ୱାସ ନିର୍ଣ୍ଣୟତା ଏବଂ କୁଣ୍ଡମତ୍ତ୍ତ୍ଵ) ଉପରେ ଚାଙ୍ଗା ଅନ୍ତିକାଷଣ ଦେଖିଥିଲେ । ଅଛିଭାଷଣ ଛଳରେ ସେ କହିଥିଲେ, 'ପରାମ ବର୍ଷ ତରଳ ବାରଣତା ଏବଂ ନିର୍ଣ୍ଣୟତା ପଠରେ ପରମ ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା । ଏବେ ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନେ ଅନ୍ତିମ ଝାନ ଲାଭ କରିଛି ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ଦୂଟି ଯାଇଛି ।'

ନରେ ଉଚ୍ଚବୋଟୀର ଶୀଘ୍ରକ ଏବଂ ଗବେଷକ ଭାବରେ ତାଙ୍କରେ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଶୁଭାନ୍ତର ଦୋଷିଥିଲେ ।

ମାତୃଭାଷା ମୁଦ୍ରି ଆଦର :

ମାତୃଭାଷା ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଅତି ଛୋଟ ଦେବୁ ଆବଶ ଧୂଲା । ବିଜ୍ଞାନ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ମଧ୍ୟ ସେ ଧାରା ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ରହିଲା । ଦେବୁ ପଶୁପତି ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟମାନଙ୍କ ମହିତ 'ମନିଷା' ନାମକ ଏକ ହାତେଖାନା ମାନ୍ୟମାନିନ ବାହାର ଜରି ମଧ୍ୟେନ ତାର ସମାବକ ରହିଲେ । ଏହି ମମସରେ ସେ ଦୃଢ଼ୀୟ ବାଣିକ ବିଜ୍ଞାନର ଛାତ୍ର ଥାଳେ । ଅମାମର ନିଜଳରେ ତାଙ୍କ ଅନୁଭୂତି ବିଷସରେ ଏକ ମୁଖ୍ୟାୟ୍ୟ ଜଙ୍ଗ ଏହି ପ୍ରତିକାରେ କାହାରିଥିଲା । ଏହି ଲେଖାର ଶୈଳୀ ଅତି ଭାବମ ଥିଲା ।

ପୃଷ୍ଠା ଶୌଭିଜୀଙ୍କ ପ୍ରତିକା 'ଦ୍ଵାନ ପତ୍ର' ପହିତ ମଧ୍ୟ ବୋଦ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲେ । ପ୍ରମଥ ତେଗୋର ପରିବାଳରେ ନିବାହ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଧର୍ମପଳ ଜନିତା ଦେବୀ ଶୌଭିଜୀଙ୍କ ହେଉଛନ୍ତି ରହାନ୍ତିରାଙ୍କ ଶତର୍ଥୀ ଷ୍ଟାରା । ବିଶ୍ୱାସ ବଜଳା ଭାଷାର ମୁଗ ଥିଲା ସେଇଟା । କଥ୍ତ ଭାଷାରୁ ଧଳଖାଗେ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଉଠିବି ବିଶେଷନା କୃତ୍ୟାତ ନଥିଲା । ପ୍ରମଥ ଶୌଭିଜୀଙ୍କ କଥ୍ତ ଭାଷାରେ ପରିଣାମ କରିଥିଲେ । ପାଠକ ସମାଜରେ ଏହା ଆବୃତ ହେବାରୁ ପ୍ରକାଶକ କଥ୍ତ ଭାଷାକୁ ନନ୍ଦ ନିଜ ଲେଖାରେ ବ୍ୟବସାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ତପୋଳ ନାଥ ଏହାକ କିମ୍ବା ପ୍ରଭାବ ପଢ଼ିଥିଲା ।

ଏହି ଶାପୁନ୍ତିତ ବୋଷ୍ଟୀ ମନ୍ତ୍ର ମଧ୍ୟେନଙ୍କ ମଧ୍ୟ ଭାବା ଯିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅତି ନିର୍ବିତ ଥିଲା । ଜୀବା ଯିବା ପରେ ନାଥ ତାଙ୍କର ଜଳକତା ଏବାନା ମନସ୍ତରେ ଏବାନଙ୍କ ମହିତ ବୋସକ ଯୋଗାଯୋଗ ଦେଉଥିଲା । 'ବିହିତ୍ରୀ' ନାମକ ଏକ ଧାର୍ତ୍ତ୍ୟ ପାମଗରେ ନାଥ ତେବେ ନୟନୀର୍ବୀର ଭାବରେ ପାଦପରିବଳେ । ଏହି ନାମକ ନାମାନ୍ତରିଣ୍ୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉଥିଲା । ଏହା ବେଳେ ଏହା ନାମର ବିବରଣ୍ୟ ଥିଲା ।

ପରେ ‘ପରିଚୟ’ ନାମକ ଏବଂ ଟ୍ରେମାମିକ ପଡ଼ିବା ବାହାରିଲା ଯହିଁରେ ବୋସ ଲେଖାଲେଖୁ କରୁଥିଲେ । ଏହି ପଡ଼ିବା ଥିଲା ଆଧୁନିକ, ଉଦାର ଓ ବୈଦିକ । ଏହାର ପ୍ରଥମ ସଞ୍ଜ୍ୟାରେ ବୋସ ‘ବିଜ୍ଞାନର ପଙ୍କଟ’ ଶାର୍ଷକ ଏବଂ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖିଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରବନ୍ଧ ଥିଲା ଆଇନସ୍ଥାନକର ଉପରେ । ପରିଚୟ ଗୋଷ୍ଠୀ ସଂସ୍କାରରେ ଥରେ ଏହାର ସମ୍ପାଦକ ପୁଷ୍ଟାହ୍ରନାଥ ଦତ୍ତଙ୍କ ଘରେ କମା ହୋଇ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟରେ ଚର୍ଚା କରୁଥିଲେ । ବୋସ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିଲେ ଅନ୍ୟମେ । ଯେତେବେଳେ ସେ କଲିବତାରୁ ଆସୁଥିଲେ ଏହି ସାଂସ୍କାରିକ ବନ୍ଦୁମିଳନରେ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଯୋଗଦାନ କରୁଥିଲେ ।

ମାଛ ପାଇଁ ପାଣି ଯେମିତି ଅତି ପ୍ରିୟ, ଏସବୁ ସାଂସ୍କୃତିକ ମତ ବିନିମୟ ବୋସଙ୍କ ଅଧ୍ୟେତ୍ର ପ୍ରିୟ ଥିଲା । ଭାବରେ ‘ବାର ଜଣ’ ନାମକ ଏବଂ ସାଂସ୍କୃତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗଠନ କରାଯାଇଥିଲା । ସତ୍ୟେନ ବୋସ, ଅନ୍ତଦାଶଙ୍କର ରାୟ ପ୍ରମୁଖ ଏହାର ସଦସ୍ୟ ଥିଲେ ।

ସତ୍ୟେନ ବୋସ ମାତ୍ରଭାଷାରେ ଭଲ ଭାଷଣ ଦେଇପାରୁଥିଲେ । ଏପରିକି ସ୍ଥାନବେଳର ଶ୍ରେଣୀରେ ଆପେକ୍ଷିକ ତ୍ରୈ ଭଳିଆ ନଟିଲ ଥେଣ୍ଟିରୁ ସରଳ ବଜ୍ଞାଳା ଭାଷାରେ ପଡ଼େଇବାରେ ସେ ଦକ୍ଷ ଥିଲେ ।

୧୯୪୮ ରେ ସତ୍ୟେନଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ବଜ୍ଞାୟ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଷଦର ଗଠନ କରାଗଲା । ବଜ୍ଞାଳା ଭାଷାରେ ‘ଜ୍ଞାନ ଓ ବିଜ୍ଞାନ’ ନାମକ ଏକ ନାୟିକ ପଡ଼ିବା ଏହି ପରିଷଦ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ହେଲା । ଏହି ପରିଷଦ ବଜ୍ଞାଳାରେ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶନ ମଧ୍ୟ କରୁଥିଲା । ୧୯୪୬ ମସିହାରେ ବୋସ ଯେତେବେଳେ ଏମ. ଏସ୍. କ୍ଲାୟ ବଜ୍ଞାଳାରେ ପଡ଼େଇବାରୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ, ତାଙ୍କର ସମାଜୋକ୍ତମାନେ ଥଣ୍ଡା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଗରୀର ନିଷ୍ଠା ଏବଂ ପଡ଼େଇବାରେ ପାରଦର୍ଶିତା ତାଙ୍କ ସମାଜୋକ୍ତମାନଙ୍କ ମୁହଁ ବନ୍ଦ କରିଦେଲା । ଏପରିକି ଫହା ଘୁରକି ବନ୍ଦୁତା ସେ ବଜ୍ଞାଳାରେ ଦେଇଥିଲେ । ବିଷୟବସ୍ତୁ ଥିଲା ‘ବିଶ୍ୱ ବିଜ୍ଞାନର ସାମ୍ପ୍ରତିକ ପ୍ରଗତି ।’ ବନ୍ଦୁ ଛାନରେ ସତ୍ୟେନ ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବନ୍ଦୁତା ବଜ୍ଞାଳାରେ ଦେଉଥିଲେ । ରବୀହ୍ରନାଥ ତାଙ୍କର ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପ୍ରଥମ ପୁସ୍ତକ ‘ବିଶ୍ୱ ପରିଚୟ’ ବୋସଙ୍କୁ ଉହାର କରିଥିଲେ ।

ଖାମ୍ ଖୁଆଲି ମଣିଷ :

ଲୋକେ କହନ୍ତି ସତ୍ୟେନ ବୋସ ଜଣେ ଖାମ୍ ଖୁଆଲି ମଣିଷ ଥିଲେ । ପାଠ ଛାତ୍ର ଆର ଯାହା ବିଛି ଜାଣା ଦାହା ସେ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ । ସଙ୍ଗୀତରେ ତାଙ୍କର ମରକ ଥିଲା । ନିଜେ ଭଲ

ଏସରାଦୁ ବନ୍ଦାରଥୁଲେ । ବଂଶୀବାଦନ ବି କରିପାରୁଥୁଲେ । ହୀରାଳାଳ ଷ୍ଟୁୱେଟ୍ ଡଙ୍ଗାଚାର୍ଦୀ ଭାବୁଦୟେ ପଶୁପତି ଏବଂ ରିରିଜାଙ୍କ ବାସରବନରେ ସେ ତାଙ୍କର ଛାତ୍ର ନୀବନର ଅଧ୍ୟକ୍ଷାଣ କାଳ ସାହିତ୍ୟ ଚକ୍ର । ଏବଂ ସଙ୍ଗୀତ ଚକ୍ରରେ ବିତେଇଥୁଲେ । କ୍ଲାସ ପରେ ଖୋଲା ମଜଦାନରେ ମିଟି", ଖୁସିଗପ ଆଉ ଭୋଜନ ପ୍ରତି ବୋସଙ୍କ ଆବଶ୍ୟଣ ଥିଲା ।

ଲୋକେ କହୁଥୁଲେ ସତ୍ୟେନ୍ ବୋସ ଥିଲେ ଅନ୍ୟମନସ୍ଥା କିନ୍ତୁ ସେହି ଅନ୍ୟମନସ୍ଥା ଭିତରେ ଥିଲା ତାଙ୍କର ଆହୁରଣ କରିବାର ଏବଂ ବିଚିତ୍ର ଶକ୍ତି । ଥରେ ନଣେ ସଙ୍ଗୀତଙ୍କ ବନ୍ଦୁଙ୍କୁ ଘରକୁ ଉକେଇ ଥିଲେ ସଙ୍ଗୀତ ଆସର ନମେଇବା ପାଇଁ । ତାଙ୍କର ଅନେକ ବନ୍ଦୁ ଆସିଥାନ୍ତି । ଆସର ବେଶ ଉମିଥାଏ । ସଙ୍ଗୀତର ମଧୁର ମୂର୍ଛନାରେ ସମବେତ ଶ୍ରୋତାଗଣ ମନ୍ଦରୁଲ । କିନ୍ତୁ ଏ କଣ ? ଦୁଇ ଆଖି ବନ୍ଦ କରି ସତ୍ୟେନ୍ ରତ୍ନାର ନିତ୍ରିତ ! ସତେ ଯେମିତି ରୀତର କାର୍ତ୍ତିରୀ ସର୍ବରେ ନିଦଗଣୀ ସମୃଦ୍ଧ ଭାବରେ ଦଶଳ କରି ଦେଇଛନ୍ତି ସଙ୍ଗୀତ ପ୍ରେମୀ ସତ୍ୟେନଙ୍କୁ ! ସଙ୍ଗୀତ ଆସର ଉଦ୍ୟୋକ୍ତାଙ୍କୁ ନିଦ୍ରାଭିରୂତ ଦେଖୁ ସାଇଦିବ ଭାବରେ ସଙ୍ଗୀତଙ୍କଙ୍କ ମନ ଡଣା ପଡ଼ିଯାଏ ।

ସଙ୍ଗୀତର ମୂର୍ଛନା ସରିଯାଏ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଭଳିଆ କରତାଳି ଧୂନି ଦେଇ ସତ୍ୟେନ୍ ଗାସକଙ୍କୁ ବଧେଇ ନଣାନ୍ତି । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ଗାସକଙ୍କ କେଉଁଠି ଠିକ୍ ଏବଂ କେଉଁଠି ଭୁଲ ହୋଇଛି ତାହା ମଧ୍ୟ ସେ ଅନ୍ୟମାନରେ ରହି ଦିଅନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ତତ୍ତ୍ଵ । ସତେ କଣ ସତ୍ୟେନ୍ ଶୋଇଥୁଲେ ? ନା, ବାସ୍ତବରେ ସେ ସଙ୍ଗୀତର ମଧୁର ପରଶରେ ସ୍ଵପ୍ନିଲ ହୋଇ ଉଠିଥୁଲେ !

ଆଉ ଥରେ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ପଦାର୍ଥବିହୀନ ବୋର ବନ୍ଦୁତା ଦେବା ସମସ୍ତରେ ସତ୍ୟେନ୍ ସଭାପତିତ୍ବ କରୁଥାନ୍ତି । ଛାତ୍ର ଏବଂ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସଭାପତିତ ଭରପୁର । ବୋର ତାଙ୍କ ଅନ୍ୟ ଶୈଳୀରେ ବନ୍ଦୁତା ଦେଇ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ରମୁଦ୍ରା କରି ଦେଇଥାନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନନ୍ଦରରେ ସତ୍ୟେନ୍ ବୋସ ଦୁଇ ଆଖି ଦୁନି ରତ୍ନାର ନିଦ୍ରାର ନିତ୍ରିତ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଅତୁଆ ଲାଗେ, ବିଶେଷତଃ ସତ୍ୟେନଙ୍କ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ । ବନ୍ଦୁତା ମଞ୍ଜିରେ ଏବଂ ଗାଣିତିକ ସୂଚନା ସମାଧାନରେ ଅଟକି ଯାଇ ବୋର ସତ୍ୟେନଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ଲୋଡ଼ିନ୍ତି । ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ମନରେ ଗୁରୁତରଣ ଖେଳିଯାଏ । ସତେ କଣ ସେମାନଙ୍କ ସାର ବୋରଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବେ ? ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସୁନାମ ସତେ କଣ ସେ ରଖ ପରିବେ ? ସବୁ ସନ୍ଦେହ ଓ ଦୁଃଖିତାକୁ ଦୂର କରି ଆଖି ଶୈଳୀଲେ ସତ୍ୟେନ୍ ବୋସ । ହାତରେ କବ ଧରି ଝାଇଁ ରବାତରେ ଅଛୁଟାଣେ ରବାରିଙ୍କ ଗାଣିତିକ ଜଟିଲତାର ସମାଧାନ କରିଦେଲେ । ସମବେତ ଶ୍ରୋତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆନନ୍ଦ ଓ ବିମୃଦ୍ଧି ତେବେ ଖେଳିଗଲା । ତାହାରେଇ ସାର ସବୁ ଶୁଣୁଥିଲେ, ଛାତ୍ରମାନେ ଭାବିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଥରେ ପ୍ୟାରୀରେ ଅବଶ୍ଵାନ କରୁଥିବା ସମସ୍ତରେ ତୋଙ୍କ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଦ ରିରିଜାପତି ତାଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ସେବେଳେ ଆଜନ୍ମାଜନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ପଠାଯାଇଥିବା ତୋଙ୍କର ଗିରେଷଣାପତ୍ରର ଶହେଟି ରିପ୍ରିଣ୍ଟ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଥାଏ । ସେ କିଷ୍ଟରେ ଗୁଡ଼ାଏ ଗପି ନିଜର ବାହାପୁରୀ ମାନ୍ଦିବାର ବିଛି ପ୍ରସାପ ନ ବରି ସତ୍ୟନ ବୋସ ବନ୍ଦୁଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ ଗୋଟିଏ ଭଲ ହୋଲେଲୁ ଯାଇ ବିଛି ପ୍ରାଦିଷ ଜିନିଷ ଖାଇବା ପାଇଁ ।

ବେଳେବେଳେ ବିଦେଶୀ ବିଷ ପରିଠାନ କରୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟେନ ବୋସଙ୍କ ଦେଶଭୂଷା ମୁଖ୍ୟତଃ ପ୍ରଦେଶୀ ଥିଲା । ବିଭିନ୍ନ ବିସମର ବାତି ଏବଂ ଟେପି ରଖିବାର ତାଙ୍କର ସରବ ଥିଲା । ଯଦିଏ ସେ ଭଲ ପୋଷାକ ପିଣ୍ଡିବାକୁ ପଥମ କରୁଥିଲେ ବେଳେ ବେଳେ ଅଣପାରଖାତିକ ଦେଶରେ ସେ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଆସୁଥିଲେ । ଥରେ ଜାପାନରେ ଏବ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ବନ୍ଦପରେବୁ ନୁଙ୍କେ ପିଣ୍ଡ ବିନା ଦ୍ୱାରା ଚାଲିଯାଇଥିଲେ ।

ଘରେ ସାଧାରଣତଃ ସେ ଲୁଙ୍କୀ ପିଣ୍ଡିଥିଲେ କିନ୍ତୁ ବାହାରେ ପାଇନାମା-ବୁର୍ତ୍ତା ବିନ୍ଧୁ ବୁଣ୍ଡିଦର-ବୁର୍ତ୍ତା ତାଙ୍କର ମନପସମ ପୋଷାକ ଥିଲା । ମୁହର ଘୋମ୍ୟ ଚେହେଗାକୁ ଏହି ପୋଷାକ ତାଙ୍କୁ ଭଲ ମାନୁଥିଲା । ବେଳେ ବେଳେ ବିଚିତ୍ର ଧରଣର ଟେପି ପିଣ୍ଡ ସେ ବାହାରି ପଡ଼ୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଶୋଇବା କୋଠର ଥିଲା ତାଙ୍କ ସର୍ବସ୍ଵ । ସେଇଠି ପଡ଼ୁଥିଲେ, କାମ କରୁଥିଲେ, ବନ୍ଦମାନଙ୍କ ସହିତ ଆଲାପ ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲେ ଏବଂ ଶୋଭଥିଲେ ।

ଏକ ବିଚିତ୍ର ଅଥବା ତିତ୍ରାକର୍ଷକ ମଣିଷ ନିଷ୍ଠା !

ଖ୍ୟାତି ଓ ସମ୍ବାନ୍ଦ :

ତାଙ୍କର ସହପାଠୀ ଏବଂ ସହକର୍ମୀମାନଙ୍କ ଦୁଲନାରେ ସତ୍ୟେନ ବୋସଙ୍କ ଖ୍ୟାତି ଖୁବି ତେବେରେ ମିଳିଥିଲା । ପାହା ତାଙ୍କ ତାପୀୟ ଆସନ୍ମାନକଣ ପାଇଁ ଏହି ଆବିଷ୍କାରର ପରେ ପରେ ୧୯୭୭ରେ ଲିଙ୍ଗନର ବସାଲ ପୋଷାଇଟିର ଫେଲୋ ରୂପରେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ ବିନ୍ଦୁ ୧୯୭୪ ରେ ଯୁଗାନ୍ତବାରୀ ବୋସ-ଆଜନ୍ମାଜନ ପରିସଂଖ୍ୟାମରି ଅବିଷ୍କାର ସହେ ନାଟ ବର୍ଷ ଲାଗିଲା ଏହି ସମ୍ବାନ୍ଦ ତାଙ୍କୁ ମିଳିବା ପାଇଁ ଅର୍ଥାତ୍ ୧୯୭୮ ରେ ବସାଲ ପୋଷାଇଟିର ଫେଲୋଭାବେ ସେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ଏପରିବି ତାଙ୍କ ତଳେ ଭାକା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ରିତ୍ର ଭାବରେ କାମ କରୁଥିବା କେ.ଏସ.ବୃଷନଙ୍କୁ ଏହି ସମ୍ବାନ୍ଦ ୧୯୮୦ରେ ମିଳିଥିଲା । ସେହିପରି ଭାବତୀୟ ବିଜ୍ଞାନ ଶାଖରେ ବିଜ୍ଞାନୀୟ ସରାପଟି ଏବଂ ସାଧାରଣ

ସଭାପତି ସାହା ଯଥାକ୍ରମେ ୧୯୭୪ ଏବଂ ୧୯୭୫ରେ ହୋଇଥିବା ବେଳେ ବୋସ ୧୯୭୫ ଏବଂ ୧୯୭୬ରେ ହୋଇଥିଲେ ।

ଅବଶ୍ୟ ୧୯୭୨ରେ ସାହା ଲୋକସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହେବାପରେ ବୋସଙ୍କୁ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ରାଜ୍ୟମନ୍ଦିରକୁ ସେହି ବର୍ଷ ମନୋମାତ୍ର କରିଥିଲେ । ୧୯୭୪ରେ ତାଙ୍କୁ ପଢ଼ିଭୂଷଣ ପଦବୀରେ ସମାନିତ କରାଯାଇଥିଲା ଏବଂ ୧୯୭୫ରେ ନାଟେସ ପ୍ରଫେସର ଭାବରେ ନିମ୍ନ୍ତ ପାଇଥିଲେ । ୧୯୭୨ରୁ ୧୯୭୪ ପଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ବିଶ୍ୱଭାରତୀ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କୁଳପତି ଭାବରେ ନିମ୍ନ୍ତ ପାଇଥିଲେ ।

୧୯୭୧ରେ ବିଶ୍ୱଭାରତୀ ତାଙ୍କୁ 'ଡେଶୀଖୋତ୍ତମ' ଭପାଧୁରେ ଭୂଷିତ କରିଥିଲା । ବୋସ ଭାଗତେସ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ସମିତିର ସଭାପତି ହେଲେ ୧୯୭୫-୭୮ ଅବଧି ପାଇଁ ଏବଂ ୧୯୭୮-୭୯ ପାଇଁ ନ୍ୟାସମେଲ୍ ଉନ୍ନତିବ୍ୟୁତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଭାପତି ହେଲେ । ୧୯୭୩ରୁ ଏକାଧିକବାର ସେ ବିଦେଶ ଗସ୍ତରେ ଯାଇ ବିଭିନ୍ନ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସଭାସମିତିରେ ଅଂଶ ଗୃହଣ କରିଥିଲେ ।

ଏ ସ୍ଵର୍ଗ ଖ୍ୟାତି ଅପେକ୍ଷା ସବୁଠୁରୁ ବେଶି ମୂଲ୍ୟବାନ ଥିଲା ତାଙ୍କର ଲୋକପ୍ରିୟତା । ଖ୍ୟାତି ସାଧାରଣତଃ ମଣିଷକୁ ସାଙ୍ଗସାଥୀଙ୍କ ୩୦ରୁ ଦୂରେଇ ଏହୁଟିଆ କରିଦିଏ ଏବଂ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା କମି ଶତକ ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ଲାଭ କରେ । କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟେନ୍ ବୋସଙ୍କ ପାଇଁ ଏହାର ବିପରୀତ ଘଟିଥିଲା । ତାଙ୍କର ମିଶାଣିଆ ଗୁଣ ହେତୁ ତାଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ଲାଭ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଅନ୍ୟ ଭାଷାରେ ଖ୍ୟାତି ତାଙ୍କୁ ବିରାତି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ଏକ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପର୍କ :

୧୯୭୬ ଫେବୃଆରୀରେ ପ୍ରଫେସର ସତ୍ୟେନ୍ ବୋସ ଗଞ୍ଜାଧର ମେହେର କଲେଜ ପୁନିଅନ୍ତର ବାର୍ଷିକୋସବରେ ମୁଖ୍ୟ ଅତିଥି ହୋଇ ସମ୍ମଲପୁର ଆସିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଏ ଲେଖକ କଲେଜ ପୁନିଅନ୍ତର ଏଗୋଟିଏତ୍ ଏତ୍ତଭାଇଜନର ଥିଲା । ପ୍ରଫେସର ବନ୍ଧୁ ତାଙ୍କ ଭାଷଣ ବଜଳାରେ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ସଭାର ବାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଓଡ଼ିଆରେ କରିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତ ପାଇଁ ତାଙ୍କ ଆଦର ତାଙ୍କର ବିଭାବର ପରିଚୟ ଦିଏ ।

ଏହି ଲେଖକ କିଛି ବିଜ୍ଞାନୀ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସହିତ ମିଶି ୧୯୭୧ରେ ସମ୍ମଲପୁର ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରୁତ୍ତାର ସଂସଦ ପ୍ଲାଟଫର୍ମ କରିଥିଲେ । ସଂସଦର ଏବଂ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଅଧିବେଶନରେ ପ୍ରଫେସର ବନ୍ଧୁ ଲୋକପ୍ରିୟ ବିଜ୍ଞାନ ସାହିତ୍ୟ ଉପରେ ଏ ସ୍ଵନ୍ଧର ଭାଷଣ ବଜଳାରେ ଦେଇଥିଲେ । ମନ୍ମଲପୁର ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରୁତ୍ତାର ସଂସଦ ଲୋକପ୍ରିୟ ବିଜ୍ଞାନ ସ୍କ୍ଵିଲ୍ କରିବାର ପ୍ରସାଦରୁ ଭୂଷମୀ ପ୍ରଶାସନ କରିଥିଲେ । ଏହା ପୂର୍ବକୁ କିମ୍ବା ବ୍ୟକ୍ତି ବା

ପାନ ବିଲାବେଳେ ତାଙ୍କ ମୁଦ୍ରାବିଷ୍ଟାରେ ବିପରି ମାତ୍ର ପାଙ୍କ କୁ ବିବିରଣ ସ୍ଵତ୍ତର ସାଂଶୋଧନ କରିଥିବା ତାଙ୍କ ଗଢ଼େଣା ପଢ଼ ପ୍ରାସ ଦାରୁ ବିଜ୍ଞାନ ନିର୍ମାଳ ଫେରାଇ ଦେଇଥିବ ବଖା ଏହା ତାଙ୍କ କୁ ବିଜ୍ଞାନାତ ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନମାତ୍ରାଙ୍କ ପାଞ୍ଜୁପଠାଇଥିବ ବଖା ପ୍ରଫେସର ବୋସ ଆବେଗପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାଷାରେ ବନ୍ଧନ କରିଥିଲେ ।

ପ୍ରଫେସର ବୋସଙ୍କ ଏହି ସମ୍ବଲପୁର ରହଣିବାଳରେ ପ୍ରାସ ଦେଇ ଦିନ ତାଙ୍କର ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ଏ ଲେଖକରୁ ମିଳିଥିଲା । ଏ ଯାବଦ୍ ସେହି ସୁଯୋଗକୁ ଆନ୍ତରିକତାର ସହିତ ଏକ ମୁହର୍ଷ ସୁଯୋଗ ବୋଲି ଏ ଲେଖକ ବିଦାର କରେ ।

ଏବ ଦରଦୀ ମଣିଷ :

ଛୋଟ ବେଳୁ ସତ୍ୟେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଥିଲେ ପରତୁଷ୍ଟକେ ପୁଣ୍ୟ । ସାଙ୍ଗ ସାଥୀଙ୍କ ଅଭାବ ଅମୁବିଧା ଦେଖିଲେ ନିନର ହାତ ଖର୍ଚ୍ଚରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ସେ ସାହାୟ୍ୟ କରୁଥିଲୁ । ତାବିରୀ ଜୀବନରେ ସେ ଦିନେ ହେଲେ କୌଣସି ଅଭାବି ଲୋକଙ୍କୁ ସାହାୟ୍ୟ ନ କରି ଫେରାଇଲେକି ନାହାନ୍ତି । ବିଶେଷତଃ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତାଙ୍କ ହୃଦୟ ଅତ୍ୟେନ୍ତ ବିଶାଳ ଥିଲା । ବାହାର ମିଳ୍ ଖର୍ଚ୍ଚ ତ ବାହାର ବଲେକ ଦରମା, ବାହାର ପରିକ୍ଷା ଦେଇ ତ ବାହାର ହାତ ଖର୍ଚ୍ଚ - ବିଦାନ୍ୟତାର ସହିତ ସତ୍ୟେନ୍ ବୋସ ନିକ ପବେଚରୁ ବହନ କରୁଥିଲେ । ଏହାର ହିସାବ ରଖୁ ନଥୁଲେ କି ବାହାରେ କହି ବାହାରା ନେଉ ନଥୁଲେ ।

କଣ ପାଇଲେ କଣ ନ ପାଇଲେ ସେଇଠି ସେ ପୁଣ୍ୟ କରୁ ନଥୁଲେ - ଯାହା ପାଇଲେ ସେଇଠି ସେ ଶୁଦ୍ଧି ଥିଲେ । ନିନର ପୃଥିବୀ ବିଜ୍ଞାନ ଆବିଷ୍କାରର ସେ ପ୍ରକାର କରୁ ନଥୁଲେ । ପରର ପୁଣ୍ୟ ପୁଣ୍ୟ ପ୍ରତି ସର୍ବଦା ସନାଗ ଥିଲେ ।

ଯଦିଓ ପରିଣାତ ବସ୍ତପରେ ୧୯୭୪ରେ ସେ ପ୍ରାଣଧୋର କଲେ, ସାରା କଲିବତା ସହର ତାଙ୍କ ବିସ୍ମେରରେ ଶୋଭାଭିଭୂତ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲା । ତାଙ୍କର ଅଶୀମେ ନନ୍ଦବାର୍ଷୀ ପାଳନର ବିଜ୍ଞାନ ପରେ ଫେରୁଆରୀ ୪, ୧୯୭୪ରେ ସେ ଇହଳୀଲା ସମ୍ବନ୍ଧ କଲେ । ଲୋକେ ତାଙ୍କର ଆବିଷ୍କାରର ମହତ୍ଵ ବୁଝନ୍ତି ବା ନ ବୁଝନ୍ତି ସମ୍ପେ ତାଙ୍କର ମୃହୁୟରେ ଏକ ଅପୂରଣୀୟ ଶୂନ୍ୟଜ୍ଞାନର ଅନୁଭବ କଲେ । ସାରା ବିଶ୍ୱର ବିଜ୍ଞାନ ପରିବାର ତାଙ୍କ ବିସ୍ମେରରେ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କଲା । ସମସ୍ତଙ୍କର ଜଣେ ଦରମା ବନ୍ଧୁ ଚାଲିଗଲେ ।

ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହାଲକେନ୍ଦ୍ରଗ୍

ଅନିଷ୍ଟିତାବାଦର ଜନକ : ଡେ଱ନର୍ ହାଇକେନ୍ବର୍

(୧୯୦୧-୧୯୭୬)

(ଆଧୁନିକ ପଦାର୍ථ ବିଜ୍ଞାନର ଉତ୍ତିପୁଣ୍ୟର ସ୍ଥାପନ କରିବାରେ ଯେଉଁ କେତେକଣ ଯୁଗକୁ
ବିଜ୍ଞାନବିଦ୍ୟା ଚିରସୂରଣୀୟ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଡେ଱ନର୍ ହାଇକେନ୍ବର୍ ଅନ୍ୟମେ । କ୍ଵାଞ୍ଚମ୍ ମେବାନିହୃର
ବିକାଶ ଏବଂ ଅନିଷ୍ଟିତାବାଦର ଉତ୍ତାବନ କରି ସେ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନରେ ଗବେଷଣାର ନୂତନ ଦିଗ୍ନତ ଉନ୍ନୟନ
କରିଥିଲେ । ଏଥପାଇଁ ୧୯୩୨ରେ ତାଙ୍କୁ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନରେ ନୋବେଲ୍ ପ୍ରାଇନ୍ ମିଲିଥ୍ଲା । ଅନିର
ପରମାଣୁ ବିଜ୍ଞାନ, ନାଭିକୀୟ ବିଜ୍ଞାନ ଏବଂ କଣିକା-ରୋଟିକରେ ଯେଉଁ ଗବେଷକମାନେ ଗବେଷଣା
ବିବୁଦ୍ଧତି ସେ ସମସ୍ତେ ଏହି ବିଭାଗ ବିଜ୍ଞାନବିଦ୍ୟାକ୍ଷଠାରେ ସର୍ବତୋଭାବରେ ଉଣ୍ଡାଇଛନ୍ତି ।)

ବାଲ୍ୟାବିଷ୍ଟା ଓ ଅଧ୍ୟୟନ :

ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପ୍ରବେଶ କରୁଁ କରୁଁ କ୍ଵାଞ୍ଚମଦାତର ଯୁଗ ଆଗମ ହୋଇଯାଇଥାଏ । ତାର
ବର୍ଷବ ପରେ ଅର୍ଥାତ୍ ୧୯୦୧ରେ କିଏ ଜାଣିଥିଲା ଯେ ନର୍ମାନାର ଏବଂ ସମ୍ମାନ ପରିବାରରେ ଜଣେ
ବାଳକ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବ ଯେ କ୍ଵାଞ୍ଚମଦାତ ଉପରେ ଯୁଗାନ୍ତକାରୀ ଗବେଷଣା କରିବ ବୋଲି ! ସେ ବର୍ଷ
ଜାନୀଲୀରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଏନରିକୋ ଫର୍ମ ଆର ଯୁଗରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକାରେ ଆର୍ଦ୍ଦ୍ରଷ୍ଟ ଅର୍ଦ୍ଦ୍ରଷ୍ଟା
ଲଗେନ୍ତି । ଉତ୍ସେ ଉତ୍ସିଷ୍ଟ ଜୀବନରେ ବିଜ୍ଞାତ ବୈଜ୍ଞାନିକ ହୋଇଥିଲେ । ଉତ୍ସେ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନରେ
ନୋବେଲ୍ ପ୍ରାଇନ୍ ସ୍ଥାପନ ପାହାଯ୍ୟରେ ବୃତ୍ତିମ ଦେଖିଯୁଣ୍ଡତା ସୃଷ୍ଟି
କରିବା ପାଇଁ ଏବଂ ୧୯୩୯ରେ ଲଗେନ୍ତି ଆବେଶଯୁକ୍ତ କଣିକାରେ ଦୂରଣ୍ଟ ସୃଷ୍ଟି ବିବୁଦ୍ଧତା ଯନ୍ତ୍ର
ସାଇକ୍ଲୋଟ୍ରନର ଉତ୍ତାବନ ପାଇଁ ।

ତେସମ୍ବର ୫, ୧୯୦୧ରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ନର୍ମା ଅଧାପକ ପରିବାରରେ ନର୍ମାନାର
ସ୍ତ୍ରୀବର୍ଷ ପହଞ୍ଚରେ ଡେ଱ନର୍ ହାଇକେନ୍ବର୍ । ତାଙ୍କ ପିତା ଓ ପ୍ରତ୍ଯେକିବାଲ୍ୟାଲସ୍ଵର ଇତିହାସ ବିଭାଗର
ମୁଖ୍ୟ ଥିଲେ । ଅତି ଛୋଟେବେଳୁ ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷାପ୍ରତି ଡେ଱ନର୍କ ଆଗ୍ରହ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା । ବାପା ପିନା

ରତ୍ତିହାସ ଅଧାପଦ ଥିଲେ କିନ୍ତୁ ପୁଅକୁ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ପଡ଼େଇବାରେ ସବୁ ପ୍ରକାର ଉସାହ ଦେଇଥିଲେ ଗବେଷଣାର ରତ୍ତିହାସରେ ମାରିଲାଖୁଣ୍ଡ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ । ପିଟାଙ୍କ ଠାରୁ ଉସାହ ପାଇଁ ଡେରନର ସୁରୋପର ତିନିଗେଟି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଅଧୟସନ ଏବଂ ଗବେଷଣାର ସୁଯୋଗ ପାଇଥିଲେ । ମୁୟନିକ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସେ ବିଜ୍ଞାନ ପଦାର୍ଥବିଭାଗ ଆରନୋଲୋଜୀ ସମରଫେଲ୍‌ଡକ୍ଟ୍ରି ଅଧୀନରେ ଶିକ୍ଷାଲୀର କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଥିଲେ । ନିନ୍ଦ୍ର ବୋରଙ୍କ ପରମାଣୁ ବୁଆଁବାର କଷା ପରିବର୍ତ୍ତେ ସମରଫେଲ୍‌ଡ ଅଧିକ୍ରମାକାର (elliptical) କଷାର ସୂଚନା ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଅଧୀନରେ ୧୯୭୩ରେ ଡକ୍ଟରେ ଲାଭ କରି ଡେରନର ଗଲେ ଗୋଟିନିକେନ୍ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ମେଷ୍ଟ ବର୍ଷଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଗବେଷଣା କରିବା ପାଇଁ । ତାପରେ ଗଲେ କୋପେନହେଗାନଙ୍କୁ ନିନ୍ଦ୍ର ବୋରଙ୍କ ପହିତ ଗବେଷଣା କରିବା ପାଇଁ ।

ଏହି କରିବକମ୍ବା ଶିକ୍ଷକ ଏବଂ ଗବେଷକତ୍ତ୍ସଙ୍କ ପ୍ରଭାବ ହାଇନେନ୍‌ବର୍ଗଙ୍କ ମନରେ ଗଭୀର ରେଖାପାତ୍ର କରିଥିଲା । ବିଶେଷତଃ ମେଷ୍ଟ ବର୍ଷଙ୍କ ଅଧୀନରେ କାମ କରୁଥିବା ସମସ୍ତରେ ଦି ବ୍ରଗଲିଙ୍କ ଗତିମାନ ବସ୍ତୁର ତରଙ୍ଗରେ ସେ ଅନୁଧାନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏହାର ଫଳବ୍ୟାପୁ ପୁତ୍ରପାତ ହେଲା ଏକ ନୂତନ ଗାଣିତିକ ପ୍ରଣାଳୀ-ମେଟ୍ରିକ୍ ମେବନିଷ୍ଟ । ଏହା ପାହାଯ୍ୟରେ ସେ ତାଙ୍କ ଅଭିନବ କ୍ଷାଣମ୍ ମେବନିଷ୍ଟର ସ୍ଵତ୍ତ ପ୍ରତିପାଦନ କଲେ । ଏପରି ସ୍କ୍ରିପ୍ଟିକରଙ୍କ ତରଙ୍ଗ ଯାନ୍ତିକୀ ଠାରୁ ଭିନ୍ନ ଥିଲା କିନ୍ତୁ ଉତ୍ସ ପ୍ରଣାଳୀରୁ ସମାନ ଫଳ ବଳନ କରାଯାଇପାରୁଥିଲା ।

ଅନିଶ୍ଚିତତାଧାର : (Uncertainty principle)

ଛୁଟିମ୍ ମେବନିଷ୍ଟ ନିରୀକ୍ଷାରେ ଅନିଶ୍ଚିତତାଧାରର ରୂପାସନ ଆଧୁନିକ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନକୁ ହାଇନେନ୍‌ବର୍ଗଙ୍କ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅବଦାନ । ଆଇନ୍‌ଷାଇନଙ୍କ ଆପେକ୍ଷିତ ତତ୍ତ୍ଵ ଭଲିଆ ଏହା ମଧ୍ୟ ଥିଲା ଏକ ବୈପ୍ରତିକ ପ୍ଲାନେଟକାରୀ ବିନ୍ଦୁଧାରା ।

ଆମେ କୌଣସି ବସୁର ଛିତି ଏବଂ ବେଗ ବିଷୟରେ ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ସଠିକ୍ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାରେ ପରମ୍ୟ ବୋଲି ଯୁମଣ୍ଡକର ଧାରଣା । ଏହା ଛାଳ ବସୁପାଇଁ ପ୍ରୟୁକ୍ଷ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସୁଲ୍ଲ ବସୁପାଇଁ ଉତ୍ସ ଛିତି ଏବଂ ବେଗ ଏବା ସାଙ୍ଗରେ ସଠିକ୍ ଭାବରେ ମାପିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ବୋଲି ୧୯୭୭ରେ ହାଇନେନ୍‌ବର୍ଗ ଜଣାନା କରି ଫେରେଇ ଦେଇଥିଲେ । ହାଇନେନ୍‌ବର୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟେ ଦେଇଥିଲେ ଯେ କୌଣସି ବସୁର ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ଏକ ଫଟୋନର ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି । ଏହି ଫଟୋନର ତରଙ୍ଗ ଦୈଘ୍ୟ ନିରୀକ୍ଷଣ କରାଯାଉଥିବା ବସୁତାରୁ କୋଟ ହେବା ଉପରି । ଏହି ଫଟୋନର ସଂବେଗ ବା ମୋମେନ୍ଟମ୍ ବସୁ

ଉପରେ ପତ୍ରିସ ହେଲେ ଏହାର ଷିଟି ଏବଂ ଦେଗରେ ବିଶୁଦ୍ଧ ଘଟିବ ଯାହା ସ୍କୁଲ ବସୁ ପାଇଁ ଅନୁମେସ ମୁହଁ, କିନ୍ତୁ ଜଳେକୁ ନ ଭଲିଆ ସୁଷ୍ଠୁବସୁ ପାଇଁ ଅନୁମେସ ।

ଉଦାହରଣ ସ୍ଵରୂପ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଧୂଲିବଣା ଭଲିଆ କଣିକାକୁ ନିଆୟାଇ ଯାହାର ଆବାର ଏକ ମାଇବ୍ରନ୍ ଅର୍ଥାତ୍ 10^{-4} ସେଷ୍ଟିମିଟର (ଏକ ସେଷ୍ଟିମିଟରର ବଶ ହଜାର ଭାଗରୁ ଭାଗ) । ଏହାର ଘନଫଳ ହେବ ପ୍ରାୟ 10^{-12} ଘନ ସେ.ମି. । ଯଦି ଏହି ବସୁର ସାମ୍ରତା ପ୍ରତି ଘନ ସେ.ମି. ପ୍ରତି ୧୦ ଗ୍ରାମ, କଣିକାର ବସୁତ୍ତ ହେବ 10^{-11} ଗ୍ରାମ (ଅର୍ଥାତ୍ ଏକ ଗ୍ରାମର ଦଶହଜାର ବୋଟି ଭାଗରୁ ଏକ ଭାଗ) । ଏହି କଣିକାକୁ ଅଣ୍ଣୁବିଷଣ ଯନ୍ତ୍ରରେ ରଖି ଦେଖାଯାଇ । ଧରି ନିଆୟାଇ ଯେ ଏହି କଣିକାର ବେଶ ଅଟି ବମ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତି ସେବେଷ୍ଟରେ ଏକ ମାଇବ୍ରନ୍ । ତେବେ କଣିକାର ମୋମେନ୍ଟମ୍ ଅର୍ଥାତ୍ ସଂବେଗ ହେବ 10^{-15} ଗ୍ରାମ. ସେ.ମି / ସେବେଷ୍ଟ । ଆମେ ଏହି କଣିକାକୁ ଅଧ ମାଇବ୍ରନ୍ ବିଶିଷ୍ଟ ଅଳୁଆରେ (ସ୍ବେଚ୍ଛାକୁଳୁଆରେ) ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ସେହି ଫୋନ୍ଟର ସଂବେଗ $p = h/\lambda = 10^{-22}$ ସ୍କୁନ୍ଟ ହେବ । ଏହି ସଂବେଗ କଣିକାର ସଂବେଗର ପ୍ରାୟ ଏକ ବୋଟି ଭାଗରୁ ଭାଗେ ତେଣୁ ଏପରି ଏକ ଶୁଦ୍ଧ କଣିକା ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ମଧ୍ୟ ଆଲୋକର କିଛି ପ୍ରଭାବ ଦୃଷ୍ଟିଗୋତ୍ର ଫୁଲ ନାହିଁ । ଆହୁରି ଅଧିକ ଦେଗରେ ଯାଇଥିବା କଣିକାର ସଂବେଗ ଆହୁରି ବେଶି ହେବ ତେଣୁ ଜାହା ଉପରେ ଉପରୋକ୍ତ ଫୋନ୍ଟର ସଂବେଗର ପ୍ରାୟକାରୀ ଆହୁରି ବମ ହେବ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଗୋଟିଏ ଜଳେକୁ ନକ୍ର ନିଆୟାଇ ଯାହାର ବସୁତ୍ତ ପ୍ରାୟ 10^{-27} ଗ୍ରାମ । ଏହା ଯଦି ଆଲୋକର ଦେଗରେ ରତି କରେ (10^{10} ସେ.ମି./ସେବେଷ୍ଟ) ତେବେ ଏହାର ସଂବେଗ ହେବ 10^{-17} ଗ୍ରାମ ସେ.ମି./ସେବେଷ୍ଟ । ଏହାକୁ ଦେଖିବାକୁ ହେଲେ ଜଳେକୁ ନର ଆକାରରୁ ଛୋଟ ତରଙ୍ଗ ସାହାଯ୍ୟରେ ଦେଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଗାମା ରଶ୍ଵିର ତରଙ୍ଗ ଅଟି ଛୋଟ ହେଉଥିବାରୁ ଏହା ସାହାଯ୍ୟରେ ଏହାକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରାଯାଇପାରେ । ଗାମାରଶ୍ଵିର ତରଙ୍ଗ ଦୈର୍ଘ୍ୟ ପ୍ରାୟ 10^{-13} ସେ.ମି, ଓହର ସଂବେଗ $h/\lambda = 10^{-14}$ ସ୍କୁନ୍ଟ ଅର୍ଥାତ୍ ଜଳେକୁ ନକ୍ର ସଂବେଗ ହଜାରରେ ଗୁଣରୁ ବେଶି । ତେଣୁ ଏପରି ଏକ ଫୋନ୍ଟର ଜଳେକ୍ଟର୍ ସହିତ ଧର୍ମା ଲାଗିଲେ ଗୋଟିଏ ଗେଲଗାଡ଼ି ଖଣ୍ଡ ଖେଳନା କ୍ରେନ୍ ସହିତ ଧର୍ମା ଲାଗିବା ଭଲିଆ ଫଳାଫଳ ହେବ ।

ଉପରୋକ୍ତ ଉଦାହରଣରୁ ସମ୍ଭାବନା କଣାଯାଏ ଯେ ଅଟି ସୁଷ୍ଠୁ କଣିକା ଦେଖିବା କଷ୍ଟକର ଏବଂ ସଠିକ୍ ଭାବରେ ତାର ବେଶ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କଣିକା ଅସମ୍ଭବ ।

ପରିମାପରେ ଘେରଁ ଅନିଷ୍ଟତା ଅନିର୍ଣ୍ଣୟ ତାହା ୧୯୭୭ରେ ହାଇକେନ୍ବର୍ଗ ଏକ ଗାଣିତିକ ପ୍ରତ୍ୟୋଗ କରିଥିଲେ ଯାହାରୁ ଅନିଷ୍ଟତାବାଦ ବୁଝାଯାଏ । ତେଣୁ ସ୍ଥିତିର ଅନିଷ୍ଟତା ଏବଂ ବେଗର ଅନିଷ୍ଟତାର ପ୍ରେସ୍ ପରିମାପରେ ଉପରେ ପରିମାପରେ ଘେରଁ ବୁଝାଯାଏ । ଅଣେବ ଗୋଟିଏ ବସ୍ତୁର ସ୍ଥିତି ଘେରଁ ପଠିବି ପଠିବି ଭାବରେ ମଧ୍ୟାଯିବ, ତାର ବେଗର ପରିମାପରେ ଘେରଁ ମାତ୍ରରେ ଅନିଷ୍ଟତା ଦେଖାଦେବ ।

ଏହି ଗାଣିତିକ ପ୍ରତ୍ୟୋଗ ଏହା ସଞ୍ଚ ଯେ ଯଦି $\Delta x = 0$ ହୁଏ, $\Delta v_x = \infty$ ହେବ ଅର୍ଥାତ୍, ବସ୍ତୁର ଛାନ ନିରୂପଣ ନିରୂଲ ହେଲେ ତାର ବେଗ ନିରୂପଣର ଅନିଷ୍ଟତା ଅସୀମ ହୋଇଯାଏ । ସେହିପରି ତାର ବେଗ ନିରୂପଣ ସଠିକ୍ ହେଲେ ତାହା ଠିକ୍ ବେର୍ତ୍ତି ଅଛି ତାହା ଜଣିବା ଅସମ୍ଭବ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମର ପୂର୍ବ ବର୍ଣ୍ଣତ କଣିକା ଏବଂ ଲାଲେକୁ ନର ଅନିଷ୍ଟତା ବିଷସରେ ବିଚାର କରାଯାଉ । କଣିକା ପାଇଁ ଅନିଷ୍ଟତାର ପରିମାଣ ଅର୍ଥାତ୍ ହାଇକେନ୍ବର୍ଗଙ୍କ ସମୀକ୍ଷଣର ତାହାଣପରେ ମୂଲ୍ୟ ହେଉଛି ପ୍ରାୟ 10^{-15} । ଯଦି $\Delta x = 10^{-8}$ ସେ.ମି. ହେବେ $\Delta v_x = 10^7$ ସେ.ମି. / ସେବେକ୍ଷ ହେବ । ଆମେ କଣିକାର ବେଗ ଏକ ମାଇକ୍ରନ୍ / ସେବେକ୍ଷ ଅର୍ଥାତ୍ 10^{-4} ସେ.ମି. / ସେବେକ୍ଷ ନେଇଛୁ । ତେଣୁ $\Delta v_x/v_x = 10^{-1}$ ଅର୍ଥାତ୍ ବେଗ ମାପିବାରେ ଏକ ହଜାର ଭାଗରୁ ଭାଗେ ହେବ ଯାହା ଆମର ମାପିବା ଯନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କ ସଠିକତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସଠିକ ପରିମାପ ଅଟେ । ସେହିପରି $\Delta x/x = 10^{-8}/10^7$ ଅର୍ଥାତ୍ ଦଶହଜାର ଭାଗରୁ ଭାଗେ । ତେଣୁ ଏହାର ସ୍ଥିତି ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ସଠିକତା ସହିତ ମପାଯାଇଛି ବୋଲି ଧରାଯାଇପାରିବ । ତେଣୁ ଏପରି ଏକ ଛୋଟ କଣିକାର ଏବଂ ଅଟି ଧୀର ବେଗରେ ଯାଉଥିବା କଣିକାର ପରିମାପରେ ଆମେ ଅନିଷ୍ଟତାର ଆଭାସ ପାଇ ନଥାଉଁ । କଣିକା ବଢ଼ି ଆବାରର ହେଲେ ଏବଂ ଏହାର ଦେଖି ହେଲେ ଅନିଷ୍ଟତାର ପରିମାଣ ଆହୁତି କମିଯାଏ ।

ଲାଲେକ୍ଟନ୍ ବିଷସ ବିଚାରକୁ ନିଆଗଲେ ସଠିକ୍ ପରିମାପର ଟିକ୍ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପରେ ବଦଳି ଯାଏ । ଗୋଟିଏ 10^{-13} ସେ.ମି. ଆବାରର ଲାଲେକୁ ନର ବସ୍ତୁର 10^{-27} ଗ୍ରାମ । ତାର ବେଗ 10^7 ସେ.ମି. / ସେବେକ୍ଷ ନିଆଯାଉ । ତାହାହେଲେ ହାଇକେନ୍ବର୍ଗଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟୋଗ ତାହାଣପରେ ମୂଲ୍ୟ ପ୍ରାୟ ୧୦ ହେବ । ଏହି ଅନିଷ୍ଟତା ନିର୍ଧିତ ଭାବରେ ବହୁତ ବେଶି । ଆମେ ଯଦି ପୂର୍ବଭାଗି 10^{-3} ସଠିକତା

* ଯଦି $\Delta x =$ ସ୍ଥିତି ପରିମାପର ଅନିଷ୍ଟତା ଏବଂ $\Delta v_x = x -$ ଦିଶାରେ ବେଗର ପରିମାପର ଅନିଷ୍ଟତା, ତେବେ $\Delta x \times \Delta v_x \geq h/2\pi m$ = କଣିକା ବସ୍ତୁର ଏବଂ $h =$ ପ୍ରାକ୍ ସ୍ଥିତାଙ୍କ

ସହିତ ବେଗ ମାପିବ, ତେବେ $\Delta v_x = 10^4$ ସେ.ମି. / ସେବେଷ୍ଟ ହେବ। ଯେହେତୁ $\Delta x \times \Delta v_x = 10.$
 $\Delta v_x = 10^4$ ସେ.ମି. / ସେବେଷ୍ଟ ହେଲେ Δx ର ମୂଳ୍ୟ ହେବ 10^{-3} । ତେଣୁ ସ୍ଥିତି ମାପିବାରେ
ଅନିଶ୍ଚିତତାର ପରିମାଣ ହେବ $\Delta x/x = 10^{-3}/10^{-13} = 10^{10}$ ଅର୍ଥାତ୍ ହଜାରେ ବେଳି ମୁଣ୍ଡ । ତେଣୁ
ଜଳେବୁ ନର ସଠିକ୍ ସ୍ଥିତି ବିଷସ୍ତରେ ବିନ୍ଦୁ ବରିବା ଭିନ୍ନିହୀନ ହୋଇପାରେ ।

ଅନିଶ୍ଚିତତାବାଦର ଦାର୍ଶନିକ ବିନ୍ଦୁଧାରା :

ଥାଏ ସରଳ ଭାବରେ ଉପରୋକ୍ତ ଉଦ୍ଦାହରଣରୁ ଆମେ ଶୁଦ୍ଧାତିତମ ଶୁଦ୍ଧବିଶିବା ପାଇଁ
ଅନିଶ୍ଚିତତାବାଦର ଆବଶ୍ୟକତା ବିଷସ୍ତରେ ଅବଶ୍ୟତ ହେଉଁ । ଭୋତିକ ଦୁନିଆରେ ଏହାର ଯେଉଁବି
ଉପାଦେସ୍ତର ଅଛି ଅତିଭୋତିକ ଦୁନିଆରେ ଏହାର ସୁଦୂର ପ୍ରସାରୀ ପ୍ରାବାଦ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ହାଇନେମବର୍ଜଙ୍କ
ଅନିଶ୍ଚିତତାବାଦର ସ୍ଵତ୍ତୁ ଦାର୍ଶନିକ ବିନ୍ଦୁଧାରାରେ ମଧ୍ୟ ଆଣିଛି ବୈପ୍ଲବିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ । ପ୍ରାଞ୍ଚ ସୁର୍କ୍ଷିତେ
କଣ କୌଣସି ବସୁ ନିଶ୍ଚିତ ନୁହେଁ ? ଆମେ କୌଣସି ମାଧ୍ୟମରେ ବସୁକୁ ଅବଲୋକନ କଲେ କଣ ତାହା
ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଅନିଶ୍ଚିତ ହୋଇଯାଏ ? ହେଲେ, ଅବଲୋକନ ପୂର୍ବରୁ କଣ ତାର ଶ୍ଵିତର ନିଶ୍ଚିତତା ନ
ଥାଏ ? ତେବେ ଅନିଶ୍ଚିତା ଆସିଲା କେଉଁଠାଙ୍କୁ ? ଆମେ ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଅବଲୋକନ କରୁଁ କିମ୍ବା
ଅବଲୋକନ ପାଇଁ ଯେଉଁ ମାଧ୍ୟମ ବ୍ୟବହାର କରୁଁ, ତାର ନରିଆରେ ଯଦି ଅନିଶ୍ଚିତତା ଆବଶ୍ୟକତା ଆବଶ୍ୟକତା
ଦେବେ ସେହି ଅନିଶ୍ଚିତତା କଣ ପ୍ରକୃତ ଏବଂ ଅପରିହାୟ୍ୟ ?

ଏହା ଭୋତିକ ପ୍ରଶ୍ନ ନୁହେଁ - ଏହା ହେଲା ଅତିଭୋତିକ ପ୍ରଶ୍ନ । ବିଶ୍ୱପ୍ରକୃତର ସତରାତର
ସମସ୍ତ ବସୁ ଓ ଘଣା ପୂର୍ବ ନିର୍ଣ୍ଣାରିତ (pre-determined) - ଏହା ହେଲା ନିଶ୍ଚିତତାବାଦର
ସାରକଥା । କେବେ କଣ ଘଟିଥିଲା, ଏବେ କଣ ଘରୁଛି ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତରେ କଣ ଘଟିବ - ଏ ସବୁ ପୂର୍ବ
ନିର୍ଣ୍ଣାରିତ । ଏହି ଅଲୋକିକ ନିସ୍ତମନ ବ୍ୟକ୍ତିକୁମ ଘଟିବା ଅସମ୍ଭବ । ଏହା ହେଲା Theory of
determinism । ଏହି ଥ୍ୱେରୀରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିଲେ ଏ ଗତାଙ୍ଗର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୈଜ୍ଞାନିକ - ଦାର୍ଶନିକ
ମହାମାନବ ଆଲବର୍ଟ ଆଇନ୍‌ଷଟାଇନ୍ । ତେଣୁ ଭୋତିକ ନରତରେ ଅନିଶ୍ଚିତତାବାଦ ତରୁ ଏକ ନିରାଟ
ସମ୍ବନ୍ଧ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଅତିଭୋତିକ ନରତରେ ଏବେ ମୁଦ୍ରା ଏହା ଏବଂ ବିଗାଟ ପ୍ରଶ୍ନବାଜା ।

ବର୍ମମସ୍ ନୀବନ :

ବର୍ମ ହେଁ ଧର୍ମ । ସେ ଥିଲା ହାଇନେମବର୍ଜଙ୍କ ଜାବନର ଆବର୍ଦ୍ଦିନ । ଅତି ଅଷ୍ଟ ବସୁପରୁ ପୁଅବୀ
ବିଶ୍ୱାସ ବୈଜ୍ଞାନିକ ହେବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଦୁଟିଥିଲା ସତ ବିନ୍ଦୁ ସେ ଖ୍ୟାତି ଆର ଯଶ ପ୍ରତି ନଳର ନ
ଦେଇ ରବେଶଣାରେ ନିମ୍ନ ନିୟୋଜିତ ଜିଥିଲେ ।

ଜମ୍ବାନୀର ଲିପିତିର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପିନ୍ଧିଷ୍ଠ ବିଭାଗର ମୁଖ୍ୟ ଅଧାପକ ପଦ ୧୯୭୬ରେ
ଅଳଙ୍କୃତ କରି ୧୯୪୧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୀର୍ଘ ୧୫ ବର୍ଷ ବାଲ ସେହି ପଦକୀରେ ରହି ଗବେଷଣା କରିଥିଲେ ।
ସେତେବେଳେ ଜମ୍ବାନୀର ସାମାଜିକ ଏବଂ ରାଜନୈତିକ ଜୀବନରେ ଅଭୂପୂର୍ବ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଥିଲା -
ଏପରିକି ଦ୍ଵିତୀୟ ମହାପମର ମଧ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଇଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ଏସବୁ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଧାନ ନ ଥିଲା । ଲିପିତିର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ସେ ଗଲେ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ
ବଳିନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ମୁଖ୍ୟ ଅଧାପକ ଭାବରେ । କାରନ୍ତିର ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ଉନ୍ନତିରୁୟେଇ ଫର୍ମ ପିନ୍ଧିଷ୍ଠରେ
ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତି ମିଳିଲା ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ମହାପୁର ପରେ ଜମ୍ବାନୀ ମୁଖ୍ୟ ଭାଗ ହେଲା ଏବଂ ସେ ପର୍ବିମ ଜମ୍ବାନୀକୁ ଚାଲି
ଆସିଲେ । ସେଠାରୁ ଗୋଟିନ୍ଦରେ ଛାତ୍ର ମେହି ଫେଙ୍କି ଉନ୍ନତିରୁୟେଇ ଫର୍ମ ପିନ୍ଧିଷ୍ଠର ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ଭାବରେ
ସେ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗବେଷଣାରେ ରହିଲେ ।

ବ୍ରାହ୍ମମ ଯାନ୍ତିକୀ, କଣ୍ଠିକା ଭୋଟିକୀ ତଥା ଘୁନମା ଭୋଟିକୀ ଶ୍ରେଦ୍ଧରେ ତାଙ୍କର ଅବଦାନ
ଅବିସ୍ମୃତଣୀୟ । ପଞ୍ଚଶତିରୀ ବର୍ଷ ବସ୍ତିପରେ ତାଙ୍କର କର୍ମମୟ ଜୀବନ ୧୯୭୦ରେ ଅବସାନ ଘଟିଲା ସତ୍ତା
କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଗବେଷଣା ପ୍ରସ୍ତୁତ ମେତ୍ରିଷ୍ଟ ମେକାନିଷ୍ଟ ଏବଂ ଅନିଷ୍ଟିତାବାଦ ଏବେ ମଧ୍ୟ ବିଜ୍ଞାନ ନଗରେ
ରକ୍ଷିତନ ହୋଇ ରହିଛି ।

ହୋମୀ ଜାହାଙ୍ଗୀର ରାବ

ଭାରତୀୟ ପରମାଣୁ ବିଜ୍ଞାନର କନ୍ତୁଦାତା ହୋମି ଜାହାଙ୍ଗୀର ଭାବା

(୧୯୦୯-୧୯୬୬)

ବୈଜ୍ଞାନିକୁ ଏବଂ ଦେଶପ୍ରେସର ଏବଂ ଅପୂର୍ବ ସମନ୍ୱୟ ହେଉଛନ୍ତି ହୋମି ଜାହାଙ୍ଗୀର ଭାବା । ଅତି ଅଛି ବସ୍ତୁ ସାହିତ୍ୟର ଶାର୍ଷଷାନରେ ପହଞ୍ଚି ମଧ୍ୟ ଏହି ଯୁଗକିନ୍ତୁକର ବିବିଧ ବି ଅହଙ୍କାର ନ ଥିଲା । ମହାନାଗତିକ ରକ୍ତି ରପରେ ରବେଶଣା କରି ପୃଥିବୀ ବିଜ୍ଞାନ ହୋଇ ସେ ଦେଶପ୍ରେସର ବନ୍ଦର୍ଭୀ ହୋଇ ମନୋମିବେଶ କରିଥିଲେ ପରମାଣୁ ଶକ୍ତିର ଉତ୍ସବନ ବିଷୟରେ । ସ୍ଵାଧୀନୋଡ଼ର ଭାରତରେ ପରମାଣୁ ଶକ୍ତିର ଉପଯୁକ୍ତ ବିନିଯୋଗ ପାଇଁ ତାଙ୍କ ବାନ ଅତୁଳନୀୟ । ଏକ ବିମାନ ଟ୍ରୂଫ୍ଫଣ୍ଟରେ ଏହି ମହାନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଅବାଳ ମୁଦ୍ର୍ୟ ଦେଶବାସୀଙ୍କ ମନରେ ଦେଇଥିଲା ଏବଂ ବିରାଟ ଧକ୍କା ଏବଂ ବିଜ୍ଞାନ ରବେଶଣା ଶୈତାନରେ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା ଏବଂ ଅପୂରଣୀୟ ଶୁନ୍ୟଜ୍ଞାନ ।)

ଘନବୃକ୍ଷ କାନ୍ତୁଆରୀ :

୧୯୬୬ ଜାନୁଆରୀ ୨୩ ତାରିଖର ବରୁଣ ଅପରାହ୍ନ ଭାରତ ରଥା ପୃଥିବୀର ନିର୍ଣ୍ଣୟ ବିଜ୍ଞାନ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଜାଗନରେ ଆକସ୍ମୀକ ଭାବରେ ଯବନିକା ପାତକରି ପୃଥିବୀର ବିଜ୍ଞାନ ଜଗତରେ ତଥା ଭାରତରେ ଘରେ ଘରେ ବିଶାଦର ବାଲିମା ବୋଲି ଦେଇଗଲା । ଭାରତୀୟ ବୈଜ୍ଞାନିକ ମାନଚିତ୍ରରୁ ଏବଂ ତେନିଯାନ ଦେଖିତିଥିଲା - କୁରା ଭାବକ ମରଗରୀର ଆଲପ୍ସ ପର୍ବତ ମାଲାର ଢୁଣାରାକୁଟ ଶିଖରରେ ନିନିର ସରା ଦୂରାଳ ଦେଲା - ତଥାପି ବୋଧନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଅମରଆୟା ସେହି ନିର୍ଜନ ଶିଖରରେ ଅନୁକ୍ରମ ସ୍ଵରରେ ପ୍ରତାର କରୁଥିଲା ପରମାଣୁ ଶକ୍ତିର ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବହାର । ୧୯୬୭ ର ଘନବୃକ୍ଷ ଜାନୁଆରୀ ଧୂମକେତୁର ଭାମପୁଛ ଧରି ପତେ ଯେମିତି ଭାରତ ବନ୍ଦରେ ବାନ କଳା ମରଣର ଦୁଇଁତି । ତାପକେଶରେ ଶାନ୍ତି ସ୍ଵାକ୍ଷର ଦେଇପାରି ଆମର ପ୍ରିୟ ପ୍ରୁଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଲାଲବାହାଦୁର ଚିରଦିନ ପାଇଁ ତାଲିଗଲେ, ପରମାଣୁ ଶକ୍ତିର ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଆମର ହୋଇ ଜେନେରା ଅଭିମୁଖୀ ବିଜ୍ଞାନ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଭାବା

ଅଳ୍ପପ ଶିକ୍ଷଣର ଶିଖରରେ ବିମାନ ଦୁର୍ଘଟଣାରେ ନିଶ୍ଚାନ ହୋଇ ରହିଲେ - ଆଉ ଥିର ବର୍ଷ ତେଳ ଶାନ୍ତିର ଅମର ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଚାର କରୁ କରୁ ମହାମାନବ ଗାନ୍ଧି ଏହି ଜାନୁସାରୀ ୩୦ରେ ଆତୋସୀର ବୁଲିରେ ଲେଖି ପଡ଼ିଥିଲେ । ପ୍ରକୃତେ ଏହା ଭାର୍ଯ୍ୟର ବିଡ଼ନନା !

ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଲଳାପଥର ବଞ୍ଚା ମଧ୍ୟ ଫୁଲ ପାଲଟିଯାଏ, ଯେଉଁମାନେ ସମସ୍ତ ସମସ୍ୟାରେ ସଫଳତା ଲାଭ କରନ୍ତି, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ସର୍ବ ମିଦାସର ସର୍ବ - ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ତକୁର ଭାବା ନଣେ । କୈଶ୍ଵର ଜୀବନରେ ନଣେ କଳାକାର ହେବାର ସ୍ଵପନ୍କୁ ରୂପସିତ କରିବାରୁ ଯାଇ ଭାବା ଅନେକ ସୁନ୍ଦର ଚିତ୍ର ଆଙ୍କିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବର୍ମବହୁଳ ଜୀବନର ଅବସରବେଳେ ମଧ୍ୟ ଦୂଳୀର ଆହ୍ଵାନକୁ ସେ ଏଢ଼ିପାରୁ ନଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ଉତ୍ତାଥୁଲା ସେ ଉତ୍ତିନିସ୍ତର ହୁଅଛୁ - ଜୀବନ ନିର୍ମାଣ କରି ଦେଶର ନିର୍ମାଣରେ ସାହାୟ୍ୟ କରନ୍ତୁ । ସେ ଦିଗରେ ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ଗଲାବେଳେ ସେ ବିଜ୍ଞାପାତ୍ର ପଦାର୍ଥବିଜ୍ଞାନବିଭାଗ ତିରାକ୍ରମ ସଂସର୍ଣ୍ଣରେ ଆସି ତାଙ୍କର ଉପଦେଶ କ୍ରମେ ନାର୍ତ୍ତିବୀୟ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନପ୍ରତି ଅନୁରୋଧ ହେଲେ ।

ବୃତ୍ତିଛାତ୍ର :

ପୃଥ୍ବୀରେ ଅନେକ ଦକ୍ଷ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଅଛନ୍ତି, ଅନେକ ବର୍ମନିୟୁଣ ପ୍ରଶାସକ ଅଛନ୍ତି - ଭାରତୀୟ ସମନ୍ସି ଅତି ବିରଳ । ତକୁର ଭାବା ସେହିପରି ନଣେ କ୍ଷଣକର୍ମୀ । ଅକ୍ଷ୍ୱାବର ୩୦, ୧୯୦୯ରେ ସେ ବନ୍ଦେର ଏକ ପାର୍ଶ୍ଵ ପରିବାରରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ପିଲାଦିନ୍ଦ୍ରି ତାଙ୍କର ଧୀଶ୍ଵର ପରିଚୟ ମିଳିଥିଲା । ସେ କେଥେତ୍ରେଲ୍ ଏବଂ ଜନ୍ମବ୍ରତ ହାଇସ୍କୁଲରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ନିଜର ଉବିଷ୍ୟତ ଖ୍ୟାତିର ସୂଚନା ଦେଇଥିଲେ । ତା ପରେ ଭାବା ଏଲ୍‌ଫିନ୍‌ଷ୍ଟ୍ରେନ୍ କଲେଜ ଏବଂ ଗସ୍ତେଲ୍ ଜନ୍ମବ୍ରତ ଅପ୍‌ପାଇନ୍‌ସରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିଲେ । ଭାରତରେ ଅଧ୍ୟୟନ ଶେଷ କରି ସେ କେନ୍ଦ୍ରିକର ଗନ୍ଧିଲେ ଏବଂ କେଇଅସ୍ତ୍ର କଲେଜରେ ଉପରେ ହେଲେ । ସେଠାରେ ସେ ଅସାଧାରଣ ପ୍ରତିଭା ଦେଖେଇ ୧୯୩୦ରେ Mathematical tripos ନେଇ କୃତିତ୍ତ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ମ୍ଲାଦକ ଉପାୟ ପାଇଥିଲେ ।

ଗବେଷଣା ଓ ବୃତ୍ତିତ୍ରୁ :

୧୯୩୨ରେ ସେ କେନ୍ଦ୍ରିରେ ଗଣିତ ଶାସ୍ତ୍ର ପାଇଁ ଭାରତ କଲ୍ ଭ୍ରାମ୍ୟମାଣ ଛାତ୍ରବୁନ୍ଦି ପାଇଥିଲେ ଏବଂ ୧୯୩୪ରେ ଆଇନାକୁ ନିର୍ଭରି କରିଥିଲେ । ସେହିବର୍ଷ ସେ କେନ୍ଦ୍ରି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଦ୍ୱାରା ତକୁଗେଟ ଉପାୟରେ ଭୂଷିତ ହୋଇଥିଲେ । ୧୯୩୩-୩୪ରେ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନରେ ନୋବେଳ ପୁରୁଷାର ପ୍ରାସ୍ତ ତକୁର ଏନରିକୋ ଫର୍ମିଙ୍କ ତ୍ରୋବଧାନରେ ଗବେଷଣା କରିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଥିଲେ । ୧୮୩୨୨ ଦିନେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଜ୍ଞାନର ଯାହାମନ୍ତ୍ର କ୍ରମବିକାଶ ହେଇଥିଲା, ତାହା ଦେଖେଇବା

ପାଇଁ ଯେଉଁ ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ଆସେଇତି ହୋଇଥିଲା ସେଥିରେ ସେ ସିନିସର ଛାଡ଼ୁଣ୍ଡି ପାଇଥିଲେ । ସମ୍ବାନ୍ଧ ପରେ ସମ୍ବାନ୍ଧ - ବିଷୟ ମୁକଳାରେ ସେ ଅନେକ ସମ୍ବାନ୍ଧ ଅଧିକାରୀ ହୋଇପାରିଥିଲେ ।

୧୯୪୧ରେ ମାତ୍ର ୩୭ ବର୍ଷ ବିଷୟରେ ସେ ରଖେଲ ସୋସାଇଟିର ଫେଲୋରୁପେ ନିର୍ବିତ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ଗୌରବ ଅତି ବିତକ୍ଷଣ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ପାଇ ପାରିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଭାରତରେ ଗୌରବ ପାଇଥିବା ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କୁ ଆଜୁଠିରେ ଗଣି ହୋଇଯିବ । ସେ ୧୯୪୭ରେ ଆଡ଼ାମ୍ସ ପୁରସ୍କାର ଏବଂ ୧୯୪୮ ରେ ସେ ହୃଦିନ୍ସ ପୁରସ୍କାର ପାଇଥିଲେ ।

ତୁର ଭାବା ବାଙ୍ଗାଲୋରରେ ଅବଶ୍ଵିତ ଉନ୍ନିଆନ ଉନ୍ନିବୁୟ୍ୟ ଅତି ସାଇନ୍ସରେ ୧୯୪୦ରେ ଥୁଓରିଟିବେଳ ପର୍ଦତା ରୁପେ ନିୟମିତ ପାଇଥିଲେ । ସେହି ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ୧୯୪୭ରୁ ୪୫ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମହାନାଗତିକ ଗଣ୍ଡି ସମୟୀସ ଗବେଷଣାର ସେ ଅଧାପକ ଥିଲେ । ମହାନାଗତିକ ଗଣ୍ଡିର ଗବେଷଣାରେ ଭାବାଙ୍କ ଦାନ ରଜବୋଟୀର । ସେ ଚାକ୍ର ପ୍ରପାତ ତ୍ୟେ (Cascade theory) ପ୍ରତିପାଦନ କରି ମହାନାଗତିକ ଗଣ୍ଡି ବସ୍ତୁ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ଗଢ଼ି ବଳେ କିପରି ଭଲେବୁନ୍ଦ ପୋକିବୁନ୍ଦ ଏବଂ ପ୍ରୋଗ୍ରାମ ପ୍ରପାତ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ, ତାର ଏକ ଗାଣିକେ ପ୍ରମାଣ ଦେଇଥିଲେ । ମହାନାଗତିକ ଗଣ୍ଡି (Cosmic rays) ହେଉଛି ମହାକାଶରୁ ଆସୁଥିବା ଶକ୍ତିଶାଳୀ କଣିକାର ସମସ୍ତ । ଏହି ଶକ୍ତିଶାଳୀ କଣିକାରୁ ଦେଇଥିଲେ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ଗଢ଼ିବଳେ, ପରମାଣୁମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଂଘର୍ଷ ଫଳରେ ଗଣ ଏବଂ ଧନ ଆବେଶଯ୍ୟ କଣିକାର ଏକ ପ୍ରପାତ ସୃଷ୍ଟି କରେ । ସେମାନେ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ଗଢ଼ି କଲାବେଳେ ପରମାଣୁ ଦ୍ଵାରା ବାଧାପ୍ରାୟ ହୋଇ ଫୋଟନ୍ ବା ଶକ୍ତିମୁଣ୍ଡର ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ଏହି ଶକ୍ତିମୁଣ୍ଡ ପୁଣି ଶଣାବେଶ ଏବଂ ଧନାବେଶ ଯୁଦ୍ଧ କଣିକାର ସୃଷ୍ଟି କରେ । ଏପରି ଭାବରେ ମହାନାଗତିକ ଗଣ୍ଡି ବସ୍ତୁର ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କଲାବେଳେ ସଂଘର୍ଷ ଘରୁଥିବା ପରମାଣୁର ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ ଏବଂ ଫଳତଃ ପ୍ରପାତର ସାମ୍ରତା ବୃଦ୍ଧିପାଏ । ଅର୍ଥାତ୍ ମହାନାଗତିକ ଗଣ୍ଡିର କେତୋଟି ଶକ୍ତିଶାଳୀ କଣିକା ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ କିଛିଦୂର ଗଢ଼ି କଲାବେଳେ ଶଣାବେଶ ଏବଂ ଧନାବେଶ ଯୁଦ୍ଧ ଅନେକ କଣିକାର ଉତ୍ସନ୍ତି ହୁଏ । ଏହା ହେଲା ପ୍ରପାତ ତ୍ୟେର ଏକ ସରଳ ଚିତ୍ର । କଣିକାର ସଂଖ୍ୟା ଧୀରେ ଧୀରେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲେ ପୁଣା ଶକ୍ତି ଅତିମାତ୍ରତା ଗୁଣ ବନ୍ଦାୟ ଗଛେ । ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରାରମ୍ଭରୁ କଣିକାର ଶକ୍ତି ଯେବେଳେ ଥାଏ, ପରେ କଣିକାମାନଙ୍କ ଶକ୍ତିର ସମସ୍ତ ସେବେଳେ ହୁଏ । ବସ୍ତୁ ବିଷକ୍ତ ମହାନାଗତିକ ଗଣ୍ଡି ଗଲାବେଳେ କିମ୍ବା ବାସୁଦାନଙ୍କରେ ଗଢ଼ି କଲାବେଳେ କିପରି ଭାବରେ କଣିକାର ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ହୋଇ ପ୍ରପାତର ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ୧୯୩୭ରେ ତାର ଏକ ଗାଣିକେ ପୁତ୍ର ଝାପନ ଭାବା ଏବଂ ଚାକ୍ର ସହକର୍ମୀ ହାତଚିଲ୍ଲର୍ଜ ଅନୁବଦ୍ୟ ଦାନ ।

ମହାଜାଗତିର ଚଣ୍ଡି ସମୟୀସ୍ଥ ଅନୁସନ୍ଧାନ କଲାବେଳେ ତକ୍ତର ଭାବ ଏପରି କେତେବେଳେ କଣିକା ନିର୍ଣ୍ଣାଶ କରିଥିଲେ ଯେଉଁମାନେ ରଣାମକ ଉଲ୍ଲେଖ୍ନ ନ ଏବଂ ଧନୀରକ ପୋଡ଼ିଟ୍ଟନ ଏକ ପ୍ରପାତର ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେଗୁଡ଼ିକ ଅନ୍ୟ ଧରଣର କଣିକା ବୋଲି ତାଙ୍କର ସମେହ ହେଲା । ତାଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟାବିକ୍ରମେ ସେହି କଣିକାଗୁଡ଼ିକୁ ମେସନ୍ ଆଖ୍ୟା ଦିଆହେଲା ।

ମେସନ୍ ସମୟୀସ୍ଥ ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ସେ ଏପରି ଏକ ଦିଷ୍ଟ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ (Vector theory) ବାହାର ବଲେ ଯାହା ଆଇନ୍ଝାନଙ୍କ କେତେବେଳେ ରଣନାର ପ୍ରମାଣ କରିଥିଲା । ଆପେକ୍ଷିକ ତଥ୍ୟର କେତେବେଳେ ଯୁଗାନ୍ତକାରୀ ରଣନାର ଫଳ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତକୁ ନିଶା । ବସୁର ଗଠ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାର ଭରି ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ ଏବଂ ଗଠ ଦିଗରେ ତାର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ହୁଏ ହୁଏ । ତା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସମସ୍ତର ମନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଭାବା ଦେଖେଇଲେ ଯେ ଉଚ୍ଚ ବେଶମାନ ମେସନ୍ କଣିକାମାନଙ୍କର କ୍ଷସର ହାର ବେଶର ବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କମିଯାଏ । ସମସ୍ତର ମନ୍ଦା ସମୟୀସ୍ଥ ସିଦ୍ଧାନ୍ତର ଏହା ଏକ ପ୍ରମାଣ ।

ମୌଳିକ କଣିକା ସମୟୀସ୍ଥ ଗବେଷଣା ଶ୍ରେଦ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ଭାବାଙ୍କ ଦାନ୍ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ମୌଳିକ କଣିକାମାନଙ୍କ ଧର୍ମ ନିର୍ମପଣ କରିବା ଏକ ନଟିଳ ବ୍ୟାପାର । ଭାବା କଣିକାମାନଙ୍କର ଭର ଓ ଘୂର୍ଣ୍ଣନର ସମ୍ପର୍କ ବିଷସରେ ଏକ ନୃତ୍ୟ ସମୀକରଣ ପ୍ରତିପାଦନ କରିଥିଲେ । ନାଭିକୀସ୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ଏବଂ କ୍ଷାର୍ଥମ୍ ବିଜ୍ଞାନକୁ ଏହା ଏକ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ଦାନ୍ ।

ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗବେଷଣା ପାଇଁ ଟାଙ୍କ ସାଙ୍କା :

ବିଜ୍ଞାନର ନଟିଳ ତଥ୍ୟରେ ନିମ୍ନ ରହି ସୁଦ୍ଧା ସେ ଦେଶ ବିଷସରେ ଚିନ୍ତାଶୂନ୍ୟ ନଥିଲେ । ଆଧୁନିକ ଭାବରେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗବେଷଣାର ମାନସ୍ତ୍ରି କରିବାର ସ୍ଵପ୍ନକୁ ଚରିତାର୍ଥ କରିବା ପାଇଁ ସେ ସାର ଦୋରାବନ୍ତି ଟାଟା ଟ୍ରେନ୍ ନିକଟରେ ଆବେଦନ କରିଥିଲେ ଗୋଟିଏ ମୌଳିକ ଗବେଷଣା ବେତ୍ର ଶ୍ଵାସନ କରିବାକୁ ।

ସେ ମୁଖ୍ୟତଃ ଜଣେ ଆଶାବାଦୀ ଥିଲେ । ୧୯୪୪ରେ ସେ ଲେଖୁଥିଲେ ଯେ ନାଭିକୀସ୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ ସମୟୀସ୍ଥ ତନ୍ତ୍ର ଗବେଷଣା କରିବା ପାଇଁ ଯଦି ଭାଗରେ ବୌଣ୍ଡି ଗବେଷଣା କେନ୍ଦ୍ର ଖାଲେ, ଭାବାହେଲେ ଦୁଇଦଶକ ମଧ୍ୟରେ ଯେତେବେଳେ ନାଭିକୀସ୍ଥ ଶକ୍ତିର ସଫଳତାର ସହ ବ୍ୟବହାର ହୋଇପାରିବ, ଯେତେବେଳେ ପେସବୁକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ପାଇଁ ଭାଗର ଅନ୍ୟ ଦେଶ ଉପରେ ବୈଜ୍ଞାନିକ

ପାଇବା ପାଇଁ ନିର୍ଭର କରିବ ନାହିଁ - ସେମାନେ ଭାରତରେ ହିଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବେ । ତାଙ୍କର ସେହି ଭବିଷ୍ୟତ ବାଣୀ ଆଜି ଅନ୍ଧରେ ଅନୁଭବ କରି ହେଉଛି । ତାଙ୍କର ସ୍ଵପ୍ନ ସିଦ୍ଧି ନିମିତ୍ତ ୧୯୪୮ରେ ଛାପିତ ହେଲା ବନ୍ଦରେ ଟାଟା ଇନ୍ଡ୍ସ୍ଟ୍ରିଆୟୁର ଅପ୍ପାମେଶ୍ଵାଳ ରିସର୍ସ (ମୌଳିକ ଗବେଷଣା ପାଇଁ ଟାଟା ସଂପାଦା) । ସେ ଦିନରୁ ତାଙ୍କର ମୁଖ୍ୟପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଏହି ମହାନ ଗବେଷଣା କେନ୍ଦ୍ର ଅଧିକ ରୂପେ ଦ୍ରଷ୍ଟାର ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟକରି ଆସିଥିଲେ । ଆଜି ଏହି ଗବେଷଣା କେନ୍ଦ୍ର ବେଳ ଭାରତର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗବେଷଣା କେନ୍ଦ୍ର ନୁହେଁ, ସମ୍ବୁ ଏସିଆରେ ଏହା ଅନ୍ୟତମ । କର୍ମାନୀରେ ମାହ୍ୟାକ୍ଷ ଇନ୍ଡ୍ସ୍ଟ୍ରିଆୟୁର ଯେପରି ସେ ଦେଶର ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗବେଷଣାର ପୀଠରୁ, ଟାଟା ଗବେଷଣା କେନ୍ଦ୍ରରୁ ସେପରି କରିବା ପାଇଁ ଭାବା ବଜ୍ରନା କରିଥିଲେ । ସେ ବଜ୍ରନା ଅନେବାଶରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛି ମଧ୍ୟ । କାରନର ଉଚ୍ଚଲହେମ୍ ସୋଧାଇଟି ଯାହାକି ପ୍ଲାନ୍କର୍କ ଗବେଷଣା କେନ୍ଦ୍ର ଛାପନ କରିଥିଲା - ତାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ନଶେ ପ୍ରବାଣ ବୈଜ୍ଞାନିକରୁ ନେଇ ଗବେଷଣା କେନ୍ଦ୍ର ଛାପନ କରିବା ପାଇଁ, ଗବେଷଣା କେନ୍ଦ୍ର ଛାପନ କରି ଉପଯୁକ୍ତ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଅନ୍ତେଷ୍ଟଣ ନୁହେଁ । ଏହି ନିର୍ଣ୍ଣୟ ବାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ପ୍ରତିପାଦିତ ହୋଇଛି ଟାଟା ଇନ୍ଡ୍ସ୍ଟ୍ରିଆୟୁର ଉତ୍ତରାନ୍ତର ଜନତିରେ । ଭାବାଙ୍କ ନିର୍ବିତ୍ତ ସଂସର୍ଗରେ ଟାଟା ଗବେଷଣା କେନ୍ଦ୍ର ଆଜି ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କର ଏକ ତୀର୍ଥପ୍ରାନ୍ତ ରୂପେ ପରିଗଣିତ ହୋଇଛି । ଏହି ଗବେଷଣା କେନ୍ଦ୍ରରେ ଶିକ୍ଷାଲୀଭ କରି ଆଜି ଅନେକ ଭାରତୀୟ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦେଶ ବିଦେଶରେ ସୁନାମ ଅର୍ଦ୍ଧନ କରିଛନ୍ତି ।

ସ୍ବାଧୀନୋଡ଼ର ଭାରତରେ ବିଜ୍ଞାନର ପରିବହନା :

ଭାରତ ସ୍ବାଧୀନଟା ଲାଭ କରିପାରିବା ପରେ ନୃତ୍ୟ ଭାରତରେ ଅଗ୍ରଗତି ପାଇଁ ଯେଉଁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରିବହନା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା, ତକୁ ଭାବା ଥିଲେ ତାହାର ପ୍ରଧାନ ପୁରୋଧା । ସ୍ଵର୍ଗତ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ନେହେତୁ ଭାବାଙ୍କ ବୈଜ୍ଞାନିକ ସ୍ଵପ୍ନ ମର୍ମ ବୁଝିପାରି ୧୯୪୮ ରେ ପରମାଣୁ ଶକ୍ତି ସଂପାଦା (Atomic energy commission) ଛାପନ କରି ଭାରତରେ ପରମାଣୁ ଶକ୍ତିର ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବହାର ନିମିତ୍ତ ଦୃଢ଼ ପରିଷ୍କାର ନେଇଲେ । ତାଙ୍କର ବିଜ୍ଞାପ ଥିଲା ଯେ ଆଧୁନିକ ଭାରତରେ ଏହି ନିମାନ ପୂଜାପୀଠରେ ପ୍ରଧାନ ଧର୍ମଯାତ୍ରକ ରୂପେ ତକୁ ଭାବା ଟାଟା ଇନ୍ଡ୍ସ୍ଟ୍ରିଆୟୁର କରିପାରିବେ । ସେହି ଦିନରୁ ଜାବନର ଗେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରମାଣୁ ଶକ୍ତିର ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବହାର ଥିଲା ଭାବାଙ୍କ ପ୍ରଧାନ କମ୍ବୀ । ୧୯୫୪ ରେ ଭାରତ ପରବାରଙ୍କ ପରମାଣୁ ଶକ୍ତି ବିଭାଗ ଛାପିତ ହେଲା । ତକୁ ଭାବା ଏହି ବିଭାଗର ସେବ୍ରେରେ ରୂପେ ବାର୍ଯ୍ୟନିର୍ବାହ କରୁଥିଲେ ।

ଭାବାଙ୍କ ପରିବଜ୍ଞନା ଥିଲା ଅତି ଉନ୍ନତ ଧରଣେ । ପରମାଣୁ ଶକ୍ତି ବିପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଘରେ ବିନୁଳି ବଢ଼ି ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ ଏବଂ ଶିଖିର ଚକ ବିପରି ପରମାଣୁ ଶକ୍ତିର ଉଷ୍ଣରେ ଦୂରିପାରିବ ସେ ଦିଗରେ ଭାବାଙ୍କ ଏକ ଦୀର୍ଘ ଯୋଜନା ଥିଲା । ତାଙ୍କର ଆଶା ଥିଲା ଯେ ଏହି ଶକ୍ତିରେ ବଳୀସାନ ହୋଇପାରିଲେ ଭାରତରେ ଶିଖିପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ଦ୍ୱାରାନ୍ତିତ ହେବ ଏବଂ ଭାରତ ପୃଥ୍ବୀର ଉନ୍ନତ ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ପରିଗଣିତ ହେବ । ଭାରତର ଅଗଣିତ ନଗନାରୀଙ୍କ ଜୀବନର ମାନବୃତ୍ତି କରିବା ତାଙ୍କର ଆନ୍ତରିକ ଅଭିନାଶ ଥିଲା । ପରମାଣୁ ଶକ୍ତି ବିପୁଲ ଉଷ୍ଣ ସାଧାରଣ ନନ୍ଦା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେପରି ପହଞ୍ଚିପାରିବ ସେଥିପାଇଁ ସେ ସବୁବେଳେ ବର୍ଣ୍ଣରତଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଦୟାବଧାନରେ ଏବଂ ଦକ୍ଷ ପରିଚାଳନରେ ଅଗଷ୍ଟ ୪, ୧୯୫୨ରେ ଟ୍ରେନ୍‌ମେଟୋରେ ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ପରମାଣୁ ଶକ୍ତି ବିଭାଗ ବ୍ୟାବା ଭାରତରେ ପାରମାଣବିକ ପୁଣ୍ଡ (Atomic pile) କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲା । ସେ ଦିନରୁ ପରମାଣୁ ଶକ୍ତିର ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିନିଯୋଗରେ ଭାରତ ପୃଥ୍ବୀର ମାନଚିତ୍ରରେ ଏକ ଉଲ୍ଲଙ୍ଘନ୍ୟୋଗ୍ୟ ଛାନ ଅଧିକାର କଲା । ଏହି ପାରମାଣବିକ ପୁଣ୍ଡର ନାମ ଅପସରା ।

ତାରାପୁରରେ ନିର୍ମିତ ହେଉଥିବା ପାରମାଣବିକ ପାତ୍ରର ଶ୍ଵେତସନ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନାରିବିଷ୍ୱ ସଂକ୍ଷା ଭାରତରେ ପାରମାଣବିକ ଯୁଗର ଯେଉଁ ଶୁଭ ସଂକେତ ଦେଇଛି, ସେ ସବୁର ବିଷନାର ରୂପାସନ ଦେଖୁବାକୁ ଭାବା ବଞ୍ଚି ଗହିଲେ ନାହିଁ ।

ବିଶ୍ୱଶାନ୍ତିରେ ପରମାଣୁ :

ଭାରତୀୟ ବିଜ୍ଞାନ ବଂଶ୍ରେସର ସଭାପତି ରୂପେ ସେ ୧୯୫୧ରେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ । ୧୯୫୩ରେ ନେନେଭାରେ ଅନୁଷ୍ଠାନିକ ‘ବିଶ୍ୱଶାନ୍ତିରେ ପରମାଣୁ’ (Atom for peace) ଅଧିବେଶନରେ ସେ ସରାପତିତ୍ବ କରି ଆନ୍ତରିକ ମାନଚିତ୍ରରେ ଶାନ୍ତିକାମୀ ଭାରତର ସମ୍ବାନ୍ଧ ବୃଦ୍ଧି କରିଥିଲେ । ପୃଥ୍ବୀର ଶିଖିର ପ୍ରଗତି ଯେମିତି ପ୍ରତିକଟିରେ ଚାଲିଛି, ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ଶତାବୀ ମଧ୍ୟରେ ପୃଥ୍ବୀର ଅନ୍ତର୍ଜାତି ସମସ୍ତ ଶକ୍ତିର ଉଷ୍ଣ ଯେ ସମାପ୍ତ ହେଇଯିବ ସେ ବିଷସ୍ଵରେ ସମସ୍ତେ ଟିକ୍ଟିତ । ସେଥିପାଇଁ ପାରମାଣବିକ ଶକ୍ତିର ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିନିଯୋଗ ଯେ ସଭ୍ୟତାକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆବଶ୍ୟକ ତାହା ଭାବା ସମସ୍ତକୁ ସୁଲେଖ ଦେଇଥିଲେ । ନାରିବ ବିଭାଗର ପ୍ରଥାରେ ମିଳୁଥିବା ଶକ୍ତି ଅପେକ୍ଷା ସଂଯୋଗ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ହେଉଥିବା ନାରିବିଷ୍ୱ ପ୍ରକ୍ରିୟାବାରା ଶକ୍ତି ଆହରଣ ସମ୍ବନ୍ଧ ଏବଂ ସେ ଦିଗରେ ସମସ୍ତେ ମନୋନିବେଶ କରିବା ପାଇଁ ସେ ଆହାନ କରିଥିଲେ । ସମୁଦ୍ରର ଉଦ୍ଦାନ ବୋମାର ଘଟକ ଭାଗ ଉଦ୍ଦାନର ପ୍ରାଚୁର୍ୟ ଏବଂ ସହନ-ଲବ୍ଧତାକୁ ଉପଲବ୍ଧ କରି ଉଚ୍ଚର ଭାବା ଏହି ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଉଦ୍ଦାନ ବୋମାର ପ୍ରକ୍ରିୟା ବହୁତ ଉତ୍ତାପରେ ହେଉଥିବାରୁ ସେହିପରି ପ୍ରକ୍ରିୟା

ଆସରାଧୀନ କରି ସେଇତୁ ଶକ୍ତିର ସନ୍ଧାନ ପାଇବା ଅପନାବ ପ୍ରାସି ବୋଲି ଅନେବଙ୍କ ଧାରଣା ଥିଲା । ତାପନାଡ଼ିରୀସି ପ୍ରକ୍ରିୟା (Thermonuclear reaction) ଯେତିବି ଉତ୍ତାପରେ ସମ୍ଭାବିତ ହୁଏ ତାହା ଗବେଷଣାଗାରରେ ହାସଳ କରିବା ବଜ୍ଞାର ବହିର୍ଭୂତ ଥିଲା । ତକ୍କୁ ଭାବା ପ୍ରକୃତରେ ଥିଲେ ନଶେ ବୁରୁଷ୍ସମ୍ବାଦ । ନେନେରା ଅଧ୍ୟବେଶନରେ ସେ ତାଙ୍କର ସଭାପତି ଭାଷଣରେ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଉଦନାନ ବୋମା ରଳିଆ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଆସରାଧୀନ ବରି ସେଇତୁ ବିପୁଳ ଶକ୍ତିର ଉପର ଭାବରେ ମିଳିପାରିବ ବୋଲି ଉବିଷ୍ୟତ ବାଣୀ କହି, ସମସ୍ତକୁ ଚକିତ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଏହି କ୍ଷଣକାନ୍ତରେ ଉବିଷ୍ୟତବାଣୀ ଆଜି ସତ୍ୟରେ ପରିଣତ ହେବାକୁ ଯାତ୍ରି । ବିନ୍ଦୁ ସେ ସ୍ଵପ୍ନର ସଫଳତାକୁ ଉପରୋକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ସେ ବନ୍ଧୁ ନଥିଲେ । ତାଙ୍କର ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମାତ୍ର ପୁରୁଷିନ ପରେ ଅର୍ଥାତ୍ ନାନୁସାରୀ ୨୩, ୧୯୬୭ରେ ମାହ୍ୟପ୍ରାକ୍ତ ଜନ୍ମିତ୍ତରୁୟର ଅପ୍ରକାଶିତ ବୈଜ୍ଞାନିକରଣ ଛାଅବୋଟି ଟିପ୍ପଣୀ ସେଷିଗ୍ରେହ ଉତ୍ତାପ କରିଷ୍ଟ ଏବଂ କୃତିମ ମୂର୍ଯ୍ୟ ଗବେଷଣାଗାର ମଧ୍ୟରେ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିଥିଲେ । ଏତିବି ଉତ୍ତାପରେ ଭାଗୀ ଉଦନାନ ପରମାଣୁଭୁଲ୍ଲି ହିଲିଥ୍ସମରେ ପରିଣତ କରି ବିପୁଳ ଶକ୍ତିର ଉପର ସମସ୍ତର ।

ଉଚ୍ଚତ ଅଠବାଷ ମଧ୍ୟରେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ପରମାଣୁ ବୋମା ତିଆରି କରିଯାଇବ ବେଳି ଘୋଷଣା କରି ସେ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ରାଜନୀତିରେ ୧୯୬୮ରେ ଏକ ଚହଳ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ । ଥଥାପି ମହାମାନର ରାଶିକ ଅହିସା ମନ୍ତ୍ରରେ ଦ୍ୱାରା ସେ ପରମାଣୁ ଅଷ୍ଟ ସମ୍ମାନୀୟ ଗବେଷଣାରେ ଦୁଇଁ ଏବଂ ସମସ୍ତ ସମସ୍ତ ସମସ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ନ କରି ପରମାଣୁ ଶକ୍ତିର ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିନିଯୋଗ ପାଇଁ ଗବେଷଣା କରି ଆସୁଥିଲେ - ବିଶ୍ୱଦରବାରରେ ପ୍ରତାର ବହୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ।

ମାନନ୍ଦ ଶକ୍ତିର ବିକାଶ ଏବଂ ସଦୁପଯୋଗ ଯେ ଦେଶର ପ୍ରଗତି ପାଇଁ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ଆବଶ୍ୟକ, ତାହା ସେ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ନଶେ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଏବଂ କର୍ମପ୍ରତ୍ୟେ ବୋଲି ସଂକେତ ପାଇଲେ ତାକୁ ସେ ଅନୁଷ୍ଠାନର ସମସ୍ତ ପୁରୋଗ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ ତା ପାଇଁ ପଦୋନ୍ତର ପାହାତ ଦନ୍ତ ଓ ଥିଲା । ସିନିଆରିଟି କିମ୍ବା ପ୍ରକାଶିତ ଗବେଷଣା ନିବନ୍ଧର ସଂଖ୍ୟା ଗରିଷ୍ଟତା ଉପରେ ସେ ମୋଟେ ଜୋର ଦେଇ ନଥିଲେ । ସେଥୁପାଇଁ ଅନେକ କର୍ମୀ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଏବଂ ପ୍ରଗତିଶାଳୀ ଯୁବବ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦଳର ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିଥିଲେ ।

କର୍ମମୁଖର ସମସ୍ତର ଅବସାନ ପରେ କୁଣ୍ଡିର ଘନଘଟା ମଧ୍ୟରେ ସେ ଯେଉଁ ଅବସର ଟିକିବା ପାରଥିଲେ, ତାଙ୍କର ବଳାପ୍ରିୟ ଜୀବନ ସେତେବେଳେ ଉଜ୍ଜ୍ଵଳିତ ହେଉଥିଲା । ଯାଗୀତ ଏବଂ ତିତ୍ରାଙ୍କନ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଅଗାଧ ମମତା ଥିଲା । ବାଲ୍ୟବାଳରୁ ତିତ୍ରାଙ୍କନ ଅଭ୍ୟାସ ତାଙ୍କର ଏତେ ନିବିତ୍ତ ଥିଲା ଯେ ପ୍ରାପ୍ତ ବସ୍ତୁରେ ସେ ଅନେକ ସୁମର ଏବଂ ମୁଦ୍ରନ ଭାବାପନ ଚିତ୍ର ଅଙ୍କନ କରିଥିଲେ ।

ବର୍ମମସ ଛୀବନର ଅବସାନ :

ଏକାଧାରରେ ଏକ ବିଜ୍ଞାତ ବୈଜ୍ଞାନିକ, ଦକ୍ଷ ପ୍ରଶାସକ ଏବଂ ଆଧୁନିକ ରୁଚିପୂର୍ଣ୍ଣ ବଳାକାର - ବୁଦ୍ଧି କମ୍ ଲୋକଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ହୁଅ । ତା ଉପରକୁ ପୁନର ଚେହେରା, ନୟତା, ମାନବିକତା, ଏବଂ କର୍ତ୍ତବ୍ୟପରାସଣତା ପ୍ରବୃତ୍ତରେ ଦିରଳ । ପରମାଣୁ ଶକ୍ତି ସାଧକ ଶଫାନନ୍ଦ୍ୟ ଭାବା ସେହିପରି ଏକ ମହାପୁରୁଷ । ପରମାଣୁ ଶକ୍ତିର ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବହାର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସମ୍ମିଳନୀରେ ଯୋଗ ଦେବାପାଇଁ ପ୍ରବୃତ୍ତରେ ସେ ନାନ୍ଦୁଆଜୀ ୨୭ ତାରିଖରେ କେନେଭାବୁ ଟିକେଟ କରେଥିଲେ, ବିନ୍ଦୁ କୌଣସି ବାରଣ ବନ୍ଦତଃ ସେବିନ ତାଙ୍କର ଯାତ୍ରା ସ୍ଵରିତ କରିଥିଲେ । ଭାଗତର ମୁଭାଗ୍ୟ ଯେ ୨୪ ତାରିଖରେ ସେହି ପୁନର ଅଥବା ମୁଦ୍ର୍ୟବାହୀ ଏଥାର ଉଣ୍ଡିଆ ବୋଇଁ ୭୦୭ ବାଞ୍ଜନନ୍ଦାରେ ଯାତ୍ରା କରି ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିଷାଦର ସାଗରରେ ଉପାଇଦେଲେ । ଦୁଷ୍ଟାରମସ ଆଲ୍‌ପ୍ୟ ଗିରିଶୁଙ୍ଗର ଶିଖର ଲୋହିତ ପେନର ବରିକୁ ପ୍ରତିଫଳିତ କରି କେଡ଼େ ମନୋରମ ନ ଦିଶେ ! - ବିନ୍ଦୁ ନିସ୍ତରିତକୁର ଚତୁରେ, ଆହା, ନାନ୍ଦୁଆଜୀ ୨୪ ତାରିଖରେ ତାହା ଏକ ଶୁଶ୍ରାନ ପାଲଟି ଗଲା । ମୁଦ୍ର୍ୟକ୍ଷେତ୍ରୀ ଭାବାଙ୍କ ମରଶରୀର ସେହି ଶିଖରରେ କେଉଁଠି ନିଖୋନ ହୋଇଗଲା । ତଥାପି ସେ ଭାଗତୀୟ ଜୀବନରେ ଅମର ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ସ୍ଵପ୍ନ ପାରମାଣୁବିକ ଯୋଜନାର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ସଫଳତା ଆଜି ପ୍ରଚାର କରୁଛି ଶାନ୍ତିର ବାଣୀ । ଭାବାଙ୍କ ପରି ସ୍ଵପ୍ନଙ୍କୁ ହରାଇ ଅନି ଭାଗତ ଜନନୀର ଆଖରୁ ବୋହୁଷି ଲୁହର ଅସରନ୍ତି ଖରଣା ।

ଡକ୍ଟର ଅମୁଲ୍ୟ କୃଷ୍ଣ ମିଶ୍ରଙ୍କ ସାହିତ୍ୟକୃତି

ନାଟକ

ଥୀଟ୍ (ନାଟ୍ୟ ନାଗରଣ୍ୟକ ନାଟକ :	ଅଗ୍ରମୁଢ଼, ବବେ
ରଚନାକାଳ ୧୯୩୪)	୧୯୭୭
ନିସୀ ରାଜମୁଖ୍ୟ (ଏତିହାସିକ ନାଟକ :	କେ. ମହାପାତ୍ର, ବବେ
ରଚନାକାଳ ୧୯୭୭)	୧୯୭୮
ପାଲଦେବ (ଏତିହାସିକ ନାଟକ :	ଅଗ୍ରମୁଢ଼, ବବେ
ରଚନାକାଳ ୧୯୭୮)	୧୯୭୯, ୧୯୮୪
ଶାନ୍ତି ସାଂସ୍କାରିକ (ନାଟ୍ୟ ନାଗରଣ୍ୟକ ନାଟକ :	ବଲିଙ୍ଗ ପ୍ରକଳ୍ପ ମନ୍ଦିର, ବବେ
ରଚନାକାଳ ୧୯୭୯)	୧୯୮୧
ନିଃଶବ୍ଦ କୋଳାହଳ (ସଂସ୍କାରମୂଲକ ପ୍ରସ୍ତ୍ରୋଗାମକ ନାଟକ : ରଚନାକାଳ ୧୯୮୭)	ଅଗ୍ରମୁଢ଼, ବବେ
ମାସବିନୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଛୋଟ ନାଟକ :	୧୯୮୯
(ପ୍ରସ୍ତୁତି ୧୯୯୩)	ପ୍ରକାଶନ ଅପେକ୍ଷାରେ

ଉପନ୍ୟାସ

ବିଜ୍ଞାନର ଛନ୍ଦ (ବୈଜ୍ଞାନିକ ଉପନ୍ୟାସିକା :	ସାରପୁତ୍ର ପୁସ୍ତକ ଭକ୍ତାର, ସମ୍ମଲପୁର ୧୯୭୩)
ନିଷ୍ଠାତି (ନାଟ୍ୟ ସଂହାର ମୂଲକ ଉପନ୍ୟାସିକା :	ଫ୍ରେଞ୍ଚ୍ସ୍ୟ ପଦ୍ମିଶର୍ମ, ବବେ
ରଚନାକାଳ ୧୯୮୭)	୧୯୯୪
ବୁଲଗଧୂ (ନାରୀ ନାଗରଣ୍ୟକ ଉପନ୍ୟାସ :	ଫ୍ରେଞ୍ଚ୍ସ୍ୟ ପଦ୍ମିଶର୍ମ, ବବେ
ରଚନାକାଳ ୧୯୯୩)	୧୯୯୪
ସମର୍ପଣ (ପୁରୁଷଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀ ଉପରେ ଆଧାରିତ ସମ୍ମଲପୁରୀ ଓଡ଼ିଆରେ ଲିଖିତ ଉପନ୍ୟାସିକା : ରଚନାକାଳ ୧୯୯୪)	ଏସ.କି. ପଦ୍ମିବେଶମ୍ଭୁ, ବବେ
ସୁକନ୍ୟା (ନାରୀ ବର୍ତ୍ତବ୍ୟବୋଧ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଉପନ୍ୟାସିକା : ରଚନାକାଳ ୧୯୯୭)	ଦିବ୍ୟମୁଢ଼ ପ୍ରକାଶନୀ, ବବେ
ଉପନ୍ୟାସ : ରଚନାକାଳ ୧୯୯୭)	୧୯୯୭

ଦୁଇ ବାନ୍ଧବୀ (ସାମାଜିକ ଉପନ୍ୟାସିକା : ରଚନାକାଳ ୧୯୪୩)	ପ୍ରକାଶନ ଅପେକ୍ଷାରେ
ଅଭିମାନର ପରାନ୍ୟ (ସାମାଜିକ ଉପନ୍ୟାସ : ରଚନାକାଳ ୧୯୫୭)	ପ୍ରକାଶନ ଅପେକ୍ଷାରେ
ପରାଦିତ ଉଗବାନ (ସାମାଜିକ ଉପନ୍ୟାସ : ରଚନାକାଳ ୧୯୫୮)	ପ୍ରକାଶନ ଅପେକ୍ଷାରେ
ମୁୟ ଜାଇନରେ ଲୀବଣ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରୀ (ପରିବର୍ତ୍ତ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଉପନ୍ୟାସ : ପ୍ରସ୍ତୁତି ୧୯୯୩)	ପ୍ରକାଶନ ଅପେକ୍ଷାରେ
ମୁଗାନ୍ତର (ପିତାଙ୍କ ଲିଖିତ ୧୯୫୧ର ଅପର୍ମୂର୍ତ୍ତ ଉପନ୍ୟାସର ପରିସମାପ୍ତି ୧୯୯୩)	ପ୍ରକାଶନ ଅପେକ୍ଷାରେ
ଗଛ ସଙ୍କଳନ	
ପଳାକେ ଓ ଅନ୍ୟମାନେ (ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗଛ ସଙ୍କଳନ : ପ୍ରସ୍ତୁତି ୧୯୮୭)	କିଟାବ ମହାଲ, କଟକ ୧୯୮୮
ଆହାତ କପୋତ (ସାମାଜିକ ଗଛ ସଙ୍କଳନ : ପ୍ରସ୍ତୁତି ୧୯୮୮)	ତ୍ରିକୁଳ ମହିର, କଟକ ୧୯୮୯
ଏବଂ ଆର୍ଥ୍ୟ ମଗର (ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗଛ ସଙ୍କଳନ : ପ୍ରସ୍ତୁତି ୧୯୮୯)	ବିଦ୍ୟାପୁରୀ, କଟକ ୧୯୯୦
ଫେରାଇ ଦିଅ ମୋର ଅଶାନ୍ତ ଭାରତ (ନୀତୀୟ ସଂହାରି ମୂଲକ ଗଛ ଗଛ ସଙ୍କଳନ : ପ୍ରସ୍ତୁତି ୧୯୯୦)	ଫ୍ରେଣ୍ଡ୍ ପବ୍ଲିଶର୍ସ, କଟକ ୧୯୯୧
ଚାଣକ୍ୟର ଗପଥ (ନୀତୀୟ ଚେତନା ମୂଲକ ଗଛ ସଙ୍କଳନ ପ୍ରସ୍ତୁତି ୧୯୯୨)	ଲାର୍କ ବୁକ୍, ଭୁବନେଶ୍ୱର ୧୯୯୪
କାମଧେନୁର ଲୁହ (ପରିଦେଶବିଜ୍ଞାନ ସଂପର୍କୀୟ ଗଛ ସଙ୍କଳନ : ପ୍ରସ୍ତୁତି ୧୯୯୫)	ବିଦ୍ୟାପୁରୀ, କଟକ ୧୯୯୫
କଂସ ଓ କୃଷ୍ଣ (ସାମାଜିକ ଗଛ ସଙ୍କଳନ : ପ୍ରସ୍ତୁତି ୧୯୯୫)	ପ୍ରାଣ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ, କଟକ ୧୯୯୯
ଜୀବନୀ	
ମାତାମ୍ ବ୍ର୍ୟରୀ (ଜୀବନ ବାହାଣୀ : ପ୍ରସ୍ତୁତି ୧୯୭୭)	ଚେଷ୍ଟ୍ରେକ ବ୍ର୍ୟରୋ, ଭୁବନେଶ୍ୱର ୧୯୭୮, ୧୯୮୩, ୧୯୮୭

ଅଳିଭାରିଷା (ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଘାମୀ ପ୍ରାଣନାଥ ପଞ୍ଜନୀସୁକ୍ଳ ଜୀବନ ବାହାଣୀ : ରଚନା ୧୯୮୧)	ଶ୍ରୀ ମନୀର, ବବେ ୧୯୮୨
ମାଇଲିଙ୍ଗ୍ରେ - ୧ (ବୈଜ୍ଞାନିକ ଜୀବନ ସଙ୍କଳନ : ପ୍ରସ୍ତୁତି ୧୯୯୮)	ପ୍ରାଚୀ ପାହିତ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ, ବବେ ୧୯୯୯
ପ୍ରତ୍ୟେ ପ୍ରତ୍ୟେ (ସ୍ଵାଧୀନତା ସଂଘାମୀ ଓ ସୁଲେଖକ ସ୍ୱାନ୍ତ୍ୟ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଜୀବନ ବାହାଣୀ- ସହଧର୍ମୀଣୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଶୈଳବାଲା ମିଶ୍ରଙ୍କ ସହିତ ରଚିତ : ରଚନା କାଳ ୧୯୯୦)	ପ୍ରକାଶନ ଅପେକ୍ଷାରେ
ବବିତା	
ଅଳୟ ମୁହଁଉର୍ବ ବବିତା (ବବିତା ସଙ୍କଳନ : ପ୍ରସ୍ତୁତି ୧୯୮୧)	ଜେ. ମହାପାତ୍ର, ବବେ ୧୯୮୨
ଗୋଲାପ ବର୍ତ୍ତିତା କ୍ରମନୀୟ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବବିତା (ବବିତା ସଙ୍କଳନ - ସହଧର୍ମୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଶୈଳବାଲା ମିଶ୍ରଙ୍କ ସହିତ ରଚିତ : ପ୍ରସ୍ତୁତି ୧୯୯୧)	ମୀନା ପର୍ବିବେଶନ୍ତ୍ର, ଭୁବନେଶ୍ୱର ୧୯୯୫
ପ୍ରବନ୍ଧ	
ବିଜ୍ଞାନର ଗୌରବ (ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରବନ୍ଧ ସଙ୍କଳନ : ପ୍ରସ୍ତୁତି ୧୯୭୯)	ଶ୍ରୀ ମନୀର, ବବେ ୧୯୮୦, ୧୯୮୩, ୧୯୮୯
ଜାତୀୟ ସହିତର ପ୍ରତୀକ : ଉତ୍ତରବି ପାଲବେଶ- ଏକ ଅନ୍ତରଜଳ ପର୍ଯ୍ୟାନୋଜ୍ଞା (ମୋର ତ୍ରୁଟେରେ ଥେସିଥୁ : ପ୍ରସ୍ତୁତି ୧୯୮୩)	ଏସ.ଡି. ପର୍ବିବେଶନ୍ତ୍ର, ଭୁବନେଶ୍ୱର ୧୯୯୫
ବିଜ୍ଞାନ ଚିକିତ୍ସା (ବିଜ୍ଞାନ ଶାନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପ୍ରବନ୍ଧ ସଙ୍କଳନ : ପ୍ରସ୍ତୁତି ୧୯୯୯)	ପ୍ରକାଶନ ଅପେକ୍ଷାରେ
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାର ସାମ୍ବୁଦ୍ଧି ଅଭ୍ୟାସାନ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରବନ୍ଧ	ପ୍ରକାଶନ ଅପେକ୍ଷାରେ
ପ୍ରବନ୍ଧ ଓ ପ୍ରକଳ୍ପ	ପ୍ରକାଶନ ଅପେକ୍ଷାରେ

ଆର୍କିମେଡ଼ିକ୍
(ଶ୍ରୀପୁ: ୨୮୭-ଶ୍ରୀପୁ: ୨୧୭)

ମେହ୍ମ ପ୍ଲେଙ୍କ
(୧୮୫୮-୧୯୪୭)

ନିକୋଲସ କ୍ରୁପରନିକସ୍
(୧୮୭୩-୧୯୪୩)

କଗଦୀଶ ଚନ୍ଦ୍ର ବୋସ
(୧୮୫୮-୧୯୭୭)

ଗେଲିଲିଓ ଗେଲିଲି
(୧୯୭୪-୧୯୪୭)

ମାଡ଼ାମ କ୍ରୁୟରୀ
(୧୮୭୭-୧୯୭୪)

ଆଇକାବ ମ୍ବୁଚନ୍
(୧୯୪୭-୧୯୭୭)

ଆଲବର୍ ଆଇନଷାଇନ୍
(୧୮୭୫-୧୯୫୫)

ମାଇକେଲ୍ ଫାରାଡ଼େ
(୧୯୯୧-୧୮୭୭)

ନିଳ୍ଲ ବୋର୍
(୧୮୮୮-୧୯୭୭)

ପଠାଣି ସାମନ୍ତ
(୧୮୭୪-୧୯୦୪)

ଏରଟ୍ରିନ ପ୍ରେଡ଼ିଞ୍ଚର
(୧୮୮୭-୧୯୭୧)

ବ୍ରଦ୍ରଶେଖର ଡେଙ୍କର ରାମନ୍

(୧୮୮୮-୧୯୭୦)

ମୋଘନାଦ ସାହା

(୧୮୯୫-୧୯୪୭)

ସତ୍ୟନ୍ ବୋସ

(୧୮୯୪-୧୯୭୪)

ଡ୍ରେରନର ହାଇକେନ୍ ବର୍ଗ

(୧୯୦୧-୧୯୭୭)

ହୋମୀ ଜାହାଙ୍ଗୀର ଭାବା

(୧୯୦୯-୧୯୭୭)

ଅର୍କିମେଡ଼ିଇ (ଖ୍ରୀ:ପୂ: ୨୮୭-ଖ୍ରୀ:ପୂ: ୨୧୯)	ମେହେ ପ୍ଲେଙ୍କ (୧୮୫୮-୧୯୪୭)
ନିକୋଲସ୍ କୁପରନିକସ୍ (୧୮୭୩-୧୯୪୩)	ଜଗଦୀଶ ଚନ୍ଦ୍ର ବୋସ (୧୮୫୮-୧୯୭୭)
ଗେଲିଲିଓ ଗେଲିଲି (୧୯୭୪-୧୭୪୭)	ମାଡ଼ାମ୍ କ୍ର୍ୟରୀ (୧୮୭୭-୧୯୭୪)
ଆଇନାକ ନ୍ୟୁଚନ୍ (୧୯୪୭-୧୯୯୭)	ଆଲବର୍ଦ୍ ଆଇନଷାଇନ୍ (୧୮୭୫-୧୯୪୪)
ମାଇକେଲ୍ ଫାରାଡେ (୧୯୯୧-୧୮୭୭)	ନିଳ୍ଲ ବୋର୍ (୧୮୮୪-୧୯୭୭)
ପଠାଣ୍ ସାମନ୍ତ (୧୮୭୪-୧୯୦୪)	ଏରଟିନ୍ ସ୍ପ୍ରେଡ଼ିଙ୍କର (୧୮୮୭-୧୯୭୧)

ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ଭେଙ୍ଗ ରାମନ୍
(୧୮୮୮-୧୯୨୦)

ମେଘନାଦ ସାହା
(୧୮୯୩-୧୯୫୩)

ସତ୍ୟେନ୍ଦ୍ର ବୋସ
(୧୮୯୪-୧୯୭୪)

ଡ୍ରେରନ୍ଦ୍ର ହାଇକେନ୍ ବର୍ଜି
(୧୯୦୧-୧୯୭୭)

ହୋମୀ ଜାହାଙ୍ଗୀର ଭାବା
(୧୯୦୯-୧୯୭୭)